UJEDINJENE NACIJE

	Međunarodni sud za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine	Predmet br.	IT-05-87/1-T
		Datum:	23. februar 2011.
		Original:	engleski

PRED PRETRESNIM VEĆEM II

U sastavu: **sudija Kevin Parker, predsedavajući**
sudija Christoph Flügge
sudija Melville Baird

Sekretar: **John Hocking**

Presuda od: **23. februara 2011.**

TUŽILAC

protiv

VLASTIMIRA ĐORĐEVIĆA

JAVNA PRESUDA S POVERLJIVIM DODATKOM

TOM I od II

Tužilaštvo:

g. Chester Stamp
gđa Daniela Kravetz
gđa Priya Gopalan
gđa Paige Petersen
gđa Silvia D'Ascoli
g. Eliott Behar

Odbrana:

g. Dragoljub Đorđević
g. Veljko Đurđić

Prevod

SADRŽAJ

TOM I

I. UVOD 1

II. PITANJA VEZANA ZA OCENJIVANJE DOKAZA 4

III. KONTEKST 6

IV. STRUKTURA SRPSKIH SNAGA UKLJUČENIH U DOGAĐAJE NA KOSOVU 1999. GODINE 13

A. MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA (MUP) 13
1. Resor javne bezbednosti (RJB) 14
(a) Sekretarijati unutrašnjih poslova (SUP) 17
(b) Posebne jedinice policije (PJP) 21
(c) Specijalna antiteroristička jedinica (SAJ) 26
2. Resor državne bezbednosti (RDB) 29
3. Rezervisti 32
4. Lokalne jedinice odbrane/Rezervna policijska odeljenja (RPO) 33
5. Kolegijum ministra 35
6. Štab MUP-a za Kosovo 38
(a) Prvobitni štab 38
(b) Štab Ministarstva za suzbijanje terorizma 40
7. Sistem izveštavanja unutar MUP 48
8. Disciplinski i krivični postupci MUP-a vođeni protiv službenika MUP-a 51
B. VOJSKA JUGOSLAVIJE (VJ) 55
1. Zakonski okvir 55
2. Struktura VJ 55
3. Komandovanje i rukovođenje 56
(a) Predsednik SRJ i Vrhovni savet odbrane (VSO)/Vrhovna komanda (VK) 56
(b) Savezno ministarstvo odbrane i vojnoteritorijalni organi 57
(c) Generalštab VJ 58
4. Snage VJ na Kosovu 1998-1999. godine 59
(a) Vojna policija 61
(b) Rezervisti VJ 64
5. Postupak izveštavanja 65
6. Disciplinski i krivični postupci u VJ 67
C. DOBROVOLJCI I PRIPADNICI PARAVOJNIH FORMACIJA 71
1. "Škorpioni" 76
2. Arkanovi "Tigrovi" 78
3. "Beli orlovi" 79
4. "Pauk" 81
D. CIVILNA ODBRANA I ZAŠTITA 81
E. ODNOSI I SARADNJA SRPSKIH SNAGA NA KOSOVU 84
1. Zajednička komanda 84
(a) Osnivanje Zajedničke komande 85
(b) Period delovanja Zajedničke komande 87
(c) Sastav Zajedničke komande 89
(d) Status i delovanje Zajedničke komande 90
2. Koordinacija operacija VJ i MUP-a 1998. i 1999. godine 94
3. Prepotčinjavanje MUP-a Vojsci Jugoslavije u aprilu 1999. godine 98
F. KORIŠĆENJE TRAKA 100

G. BROJ PRIPADNIKA SRPSKIH SNAGA NA KOSOVU 101

V. DOGAĐAJI TOKOM 1998. I POČETKOM 1999. GODINE 102

A. ORUŽANO NASILJE NA KOSOVU OD FEBRUARA DO MAJA 1998. GODINE 102
1. Događaji u Ćirezu/Çirez, Likošanima/Likoshan i Prekazama 102
2. Povećanje broja pripadnika snaga bezbednosti SRJ i Srbije na Kosovu krajem marta i u aprilu 1998. godine 102
3. Eskalacija napetosti na Kosovu u periodu od marta do juna 1998. godine 104
B. DOGAĐAJI OD JUNA DO SEPTEMBRA 1998. GODINE 106
1. Plan za suzbijanje terorizma i formiranje Zajedničke komande za Kosovo 106
2. Osnivanje Diplomatske posmatračke misije na Kosovu 108
3. Oružani sukobi na Kosovu od juna do septembra 1998. godine 110
C. OSNIVANJE VERIFIKACIONE MISIJE ZA KOSOVO 124
1. Sporazum o VMK 124
2. Formiranje VMK 125
3. Oktobarski sporazumi 127
4. Stav vlasti SRJ i Srbije o Oktobarskim sporazumima 129
5. Sastanci između predstavnika VMK i predstavnika vlasti SRJ i Srbije 131
6. Opšta pitanja u vezi sa sprovođenjem Oktobarskih sporazuma 133
D. PRIMENA OKTOBARSKIH SPORAZUMA I ORUŽANO NASILJE NA KOSOVU OD OKTOBRA DO DECEMBRA 1998. GODINE 135
1. Događaji tokom oktobra i novembra 1998. godine 135
2. Događaji tokom decembra 1998. godine 136
E. DOGAĐAJI OD JANUARA DO MARTA 1999. GODINE 139
1. Događaji u Račku 140
(a) Zaključci 140
(b) Drugi dokazi koje je Veće uzelo u obzir 148
2. Događaji u Rogovu 150
3. Druga dela nasilja 151
4. Pregovori u Rambouilletu i Parizu 152
5. Događaji na Kosovu nakon pregovora 153
6. Događaji u Kačaniku i Vučitrnu krajem februara i sredinom marta 1999. godine 155
7. Odlazak međunarodnih organizacija sa Kosova 157

VI. DOGAĐAJI NA KOSOVU OD MARTA 1999. DO 20. JUNA 1999. GODINE 158

A. OPŠTINA ORAHOVAC 158
1. Bela Crkva 160
(a) Događaji 25. marta 1999. godine ili približno tog datuma 161
(b) Uništavanje džamije i drugih objekata u Beloj Crkvi 170
(c) Srpske snage u selu 171
2. Mala Kruša 171
(a) Događaji 25. i 26. marta 1999. godine 172
(b) Raseljavanje od 24. do 27. marta 1999. godine 182
(c) Srpske snage u selu 183
3. Velika Kruša i Nogavac 183
(a) Velika Kruša 183
(b) Događaji u Velikoj Kruši 25. marta 1999. godine 183
(c) Uništavanje džamije u Velikoj Kruši 185
(d) Događaji u Nogavcu 28. i 29. marta 1999. godine 185
(e) Događaji 2. i 3. aprila 1999. godine u Nogavcu 186
(f) Srpske snage u selu 188
4. Celina 188
(a) Događaji u Celini 25. marta 1999. godine i narednih dana i uništavanje džamije 189

(b) Srpske snage u selu 197
5. Pusto Selo 198
6. Opšti pregled događaja u opštini Orahovac 204
7. Drugi događaji u opštini Orahovac 205
(a) Pretres kuća u opštini Orahovac 206
(b) Kolone izbeglica i ubijanje 7. ili 8. aprila 1999. godine 206
(c) Utovarivanje tela s područja Orahovca u kamione 207
(d) Pljačkanje od strane VJ 207
B. OPŠTINA PRIZREN 207
1. Grad Prizren 207
2. Dušanovo/Dushanovë 210
3. Pirane 215
4. Landovica 216
5. Srbica 219
6. Donje Retimlje, Retimlje, Randubrava/Randubravë 220
C. OPŠTINA SRBICA 221
1. Događaji u Izbici/Izbicë i okolnim selima 221
2. Proterivanje iz sela u opštini Srbica 232
3. Kladernica 235
D. OPŠTINA SUVA REKA 237
1. Grad Suva Reka 238
(a) Činjenični kontekst 238
(b) Događaji od 24. do 26. marta 1999. godine u gradu Suvoj Reci 240
(c) Proterivanje iz grada Suve Reke i susednih sela. Uništavanje džamije u gradu Suvoj Reci 255
2. Događaji u drugim selima u opštini Suva Reka 262
(i) Pećane 262
(ii) Trnje/Tërrnje 264
(iii) Belanica 265
(iv) Budakovo i Bukoš 273
E. OPŠTINA PEĆ 274
1. Grad Peć 274
2. Ćuška/Qyshk 278
F. OPŠTINA KOSOVSKA MITROVICA 284
1. Grad Kosovska Mitrovica 286
2. Žabare 290
(a) Iskustvo Mahmuta Halimija 290
(b) Iskustvo Sadije Sadiku 295
G. OPŠTINA PRIŠTINA 298
1. Događaji koji su prethodili NATO bombardovanju 298
2. Događaji za vreme i nakon NATO bombardovanja 300
3. Ubijanje istaknutih kosovskih Albanaca i pretnje koje su im upućivane 303
4. Prisilno proterivanje ljudi iz njihovih domova u Prištini i konvoji izbeglica 305
(a) Naselja Dragodan i Vranjevac 305
(b) Naselje Kolovica /Kolevic-e-Re 308
(c) Naselje Sunčani breg/Kodra-e-Diellit 310
(d) Stari grad i drugi delovi Prištine 310
(e) Naselje Velanija/Velania 312
5. Seksualno zlostavljanje 313
6. Pljačka 317
7. Sela u opštini Priština 317
8. Svedočenje Milutina Filipovića 317
H. OPŠTINA ĐAKOVICA 321
1. Grad Đakovica 324

(a) Operacija u periodu 24-28. mart 1999. godine ... 325
(b) Operacija u naselju Ćerim 1. i 2. aprila 1999. godine ... 332
(c) Proterivanje iz Đakovice u Albaniju ... 341
(d) Operacija od 7. do 11. maja 1999. godine ... 347
(e) Istrage o događajima u gradu Đakovici ... 348
(f) Počinioci ... 350
2. Doline reka Carragojs, Erenik i Trava ... 351
(a) 24. mart 1999 – 26. april 1999. godine ... 351
(b) Operacija "Reka", 27–28. april 1999. godine ... 356
(i) Ciljevi i komanda ... 356
(ii) Tok operacije "Reka" ... 361
(c) Konvoj u pravcu Albanije ... 376
(d) Uklanjanje, ekshumiranje i identifikovanje tela ... 377
(e) Istrage o događajima u dolini Carragojs ... 382
(f) Počinioci ... 385
I. OPŠTINA GNJILANE ... 391
1. Prilepnica ... 391
2. Žegra i Nosalje ... 398
3. Vladovo i Vlaštica ... 402
J. OPŠTINA UROŠEVAC ... 406
1. Biba i Sojevo ... 407
2. Staro Selo ... 410
3. Mirosavlje ... 413
4. Železnička stanica u gradu Uroševcu ... 415
K. OPŠTINA KAČANIK ... 417
1. Kotlina/Kotlinë i Ivaja/Ivajë ... 417
2. Kačanik ... 426
3. Vata, Dubrava/Lisnaje i Slatina ... 427
L. OPŠTINA DEČANI ... 430
M. OPŠTINA VUČITRN ... 436
1. OVK i teritorija pod srpskom kontrolom tokom marta i aprila 1999. godine ... 436
2. Grad Vučitrn ... 437
3. Donji Svracak/Sfaraçak-i-Poshtëm ... 438
4. Donja Sudimlja i Slakovce ... 439
5. Poljoprivredna zadruga u gradu Vučitrnu ... 447
6. Zatvor u Smrekovnici ... 449
7. Dobra Luka ... 451
8. Od zatvora u Smrekovnici do granice s Albanijom ... 452
9. Incidenti na groblju u Vučitrnu, Gornjoj Sudimlji i Donjoj Sudimlji ... 452
N. OPŠTINA PODUJEVO ... 454
1. Kontekst ... 454
2. Preliminarne napomene ... 456
3. Zaključci ... 458
(a) Događaji od 28. marta 1999. godine ... 458
(b) Živko Trajković ... 472
(c) Rezultati istrage koju je sproveo VJ ... 473

TOM II

VII. SAKRIVANJE TELA 474

A. ISKOPAVANJE TELA S LOKACIJA GDE SU PRVOBITNO POKOPANA 475
1. Uklanjanje tela iz opštine Prizren 475
2. Uklanjanje tela iz opštine Orahovac 477
3. Uklanjanje tela u opštini Đakovica 479
4. Uklanjanje tela iz Izbice u opštini Srbica 482
B. OTKRIVANJE, PREVOZ I PONOVNO POKOPAVANJE TELA 483
1. Tela otkrivena u hladnjači u Dunavu 483
(a) Preliminarne napomene 483
(b) Zaključci 484
2. Dovoženje i pokopavanje tela u centru SAJ u Batajnici i centru PJP u Petrovom Selu 498
(a) Centar SAJ u Batajnici 498
(b) Centar PJP u Petrovom Selu 510
(c) Zaključak 511
3. Otkrivanje tela u jezeru Perućac 512
C. ISTRAGA 517
1. Radna grupa formirana 2001. godine 517
2. Otkrivanje masovnih grobnica 520

VIII. SUDSKOMEDICINSKI DOKAZI 522

A. LOKACIJE NA KOSOVU NA KOJIMA SU VRŠENE EKSHUMACIJE 522
1. Bela Crkva, opština Orahovac 526
2. Mala Kruša, opština Orahovac 527
(a) Izveštaj britanskog forenzičkog tima 528
(b) Zaključak o Maloj Kruši 529
3. Opština Suva Reka 530
4. Izbica, opština Srbica 532
(a) Izveštaji francuskog forenzičkog tima 532
(b) Video-snimak tela u Izbici 535
5. Ulica Miloša Gilića, Đakovica 538
(a) Ulica Miloša Gilića broj 157 538
(b) Ulica Miloša Gilića broj 80 540
6. Opština Vučitrn 540
7. Kotlina, opština Kačanik 542
(a) Zaključci Erica Baccarda 543
(b) Prigovori na zaključke Erica Baccarda 545
(i) Učešće lokalnih seljana 545
(ii) Tela su doneta s nekog drugog mesta 546
(iii) Osporavanje pojedinačnih obdukcijskih izveštaja 547
(iv) Zaključak 549
8. Slatina i Vata, opština Kačanik 549
(a) Izveštaj Erica Baccarda 549
(b) Izveštaj danskog forenzičkog tima 550
9. Dubrava, opština Kačanik 550
10. Podujevo 551
B. MASOVNE GROBNICE U SRBIJI 553
1. Utvrđivanje uzroka smrti 554
(a) Kvalifikacije forenzičkog antropologa 557
(b) Stanje u kome su bili posmrtni ostaci 558
(c) Najverovatniji uzrok smrti 559
(d) Utvrđivanje da žrtve nisu učestvovale u neprijateljstvima 559

(e) Povrede u obliku "ključaonice" 560
2. Sudskomedicinske istrage i pregledi 561
(a) Batajnica 561
(i) Metodologija i procedura srpskog forenzičkog tima 562
(ii) Batajnica 1 563
(iii) Batajnica 2 567
(iv) Batajnica 3 i 4 568
(v) Batajnica 5 568
(vi) Batajnica 7 570
(vii) Batajnica 6 i 8 571
(b) Petrovo Selo 571
(c) Jezero Perućac 574
3. Zaključak 575

IX. OPŠTI USLOVI NAVEDENI U ČLANU 3 STATUTA 577

A. MERODAVNO PRAVO 577
1. Oružani sukob 577
2. Neksus između navodnih dela optuženog i oružanog sukoba 580
3. Uslovi iz predmeta *Tadić* 580
4. Da li su žrtve aktivno učestvovale u neprijateljstvima 581
B. ZAKLJUČCI 581
1. Postojanje oružanog sukoba 581
(a) Intenzitet sukoba 581
(b) Organizacija OVK 583
(i) Komandna struktura i teritorijalna organizacija 585
(ii) Sposobnost izvođenja operacija i kontrole teritorije 589
(iii) Regrutacija vojnika i obuka 590
(iv) Uniforme 591
(v) Finansije, pozadinske službe, naoružanje i komunikacije 592
(vi) Disciplina i sposobnost da se izvrše osnovne obaveze iz zajedničkog člana 3 594
(vii) Sposobnost OVK da govori jednim glasom 595
(viii) Zaključak 596
(c) Zaključci u vezi s postojanjem oružanog sukoba 597
2. Ostali uslovi predviđeni članom 3 597
C. ZAKLJUČAK 598

X. OPŠTI USLOVI NAVEDENI U ČLANU 5 STATUTA 599

A. MERODAVNO PRAVO 599
B. ZAKLJUČCI 601
C. ZAKLJUČAK 603

XI. OPTUŽBE 604

A. DEPORTACIJA (TAČKA 1) I DRUGA NEHUMANA DELA (PRISILNO PREMEŠTANJE) (TAČKA 2) 604
1. Merodavno pravo 604
(a) Merodavno pravo u vezi s deportacijama 604
(b) Merodavno pravo u vezi s drugim nehumanim delima: prisilno premeštanje 605
(i) Druga nehumana dela 606
(ii) Prisilno premeštanje 607
2. Zaključci 608
(a) Zaključci o događajima navedenim u Optužnici 608
(i) Orahovac 609
(ii) Prizren 612
(iii) Srbica 613
(iv) Suva Reka 615

(v) Peć 618
(vi) Kosovska Mitrovica 619
(vii) Priština 621
(viii) Đakovica 621
(ix) Gnjilane 624
(x) Uroševac 626
(xi) Kačanik 629
(xii) Dečani 630
(xiii) Vučitrn 631
(b) Argumenti odbrane 633
(c) Broj civila kosovskih Albanaca koji su bili žrtve deportacije 639
3. Zaključci 640
B. UBISTVO (TAČKE 3 I 4) 642
1. Merodavno pravo 643
2. Zaključci 643
(a) Bela Crkva, opština Orahovac 643
(b) Mala Kruša, opština Orahovac 645
(c) Opština Suva Reka 647
(d) Izbica, opština Srbica 649
(e) Ulica Miloša Gilića, Đakovica, opština Đakovica 651
(f) Meja, opština Đakovica 652
(g) Opština Vučitrn 654
(h) Kotlina, opština Kačanik 655
(i) Slatina i Vata, opština Kačanik 656
(j) Dubrava, opština Kačanik 656
(k) Opština Podujevo 657
3. Zaključak 658
C. PROGONI (TAČKA 5) 658
1. Merodavno pravo 658
(a) *Actus reus* 658
(b) *Mens Rea* 659
(c) Elementi dela koja su u osnovi navoda o progonu 660
(i) Prisilno premeštanje i deportacija 660
(ii) Ubistvo 660
(iii) Seksualno zlostavljanje 661
(iv) Uništavanje verskih objekata i objekata namenjenih kulturi 662
2. Zaključci 664
(a) Progon putem prisilnog premeštanja i deportacije 664
(b) Progon putem ubistva 666
(c) Progon putem seksualnog zlostavljanja 668
(d) Progon putem bezobzirnog razaranja ili nanošenja štete verskim objektima kosovskih Albanaca 669
(i) Opština Orahovac 670
(ii) Opština Srbica 673
(iii) Opština Prizren 673
(iv) Opština Suva Reka 674
(v) Opština Kosovska Mitrovica 675
(vi) Opština Đakovica 676
a. Hadum-džamija i Islamska biblioteka pored nje 676
b. Džamija u Rogovu 677
(vii) Opština Gnjilane 678
(viii) Opština Kačanik 679
(ix) Opština Vučitrn 680
(x) Zaključak 682

3. Zaključak 682

XII. ODGOVORNOST 682

A. PRAVO 682
1. Odgovornost prema članu 7(1) 682
(a) Činjenje putem učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu 683
(b) Planiranje 686
(c) Podsticanje 687
(d) Naređivanje 687
(e) Pomaganje i podržavanje 688
2. Odgovornost prema članu 7(3) Statuta 689
(a) Odnos nadređeni-podređeni 690
(b) Element svesti: nadređeni je znao ili je bilo razloga da zna 692
(c) Neophodne i razumne mere sprečavanja ili kažnjavanja 693
B. ZAKLJUČCI 695
1. Uloga i znanje Vlastimira Đorđevića 695
(a) Efektivna kontrola Vlastimira Đorđevića nad snagama MUP-a na Kosovu tokom perioda na koji se odnosi Optužnica 695
(b) Umešanost i učešće Vlastimira Đorđevića u protivterorističkim operacijama na Kosovu 1998. godine 700
(c) Uloga Vlastimira Đorđevića u naoružavanju lokalnih Srba i razoružavanju kosovskih Albanaca 704
(d) Učešće Vlastimira Đorđevića u međunarodnim pregovorima o ulozi policije na Kosovu 708
(e) Uloga Vlastimira Đorđevića u Račku u januaru 1999. godine 710
(f) Drugi odlasci Vlastimira Đorđevića na Kosovo 1999. godine 711
(g) Uloga Vlastimira Đorđevića u raspoređivanju na Kosovo paravojnih ili dobrovoljačkih formacija 712
(h) Uloga Vlastimira Đorđevića u raspoređivanju "Škorpiona" u Podujevu i dejstvima koja su usledila u martu 1999. godine 714
(i) Stavovi strana u postupku 714
(ii) Preliminarne napomene o dokazima 715
(iii) Zaključci 716
a. Uključivanje "Škorpiona" u SAJ i raspoređivanje na Kosovo 716
b. Ponovno raspoređivanje "Škorpiona" na Kosovo u aprilu 1999. godine 723
c. Znanje optuženog o kriminalnoj prošlosti i nedostatku obuke pripadnika jedinice "Škorpioni" priključene SAJ-u 726
d. Izveštavanje i istraga 730
(i) Učešće Vlastimira Đorđevića u sakrivanju tela i sprečavanju sudskog postupka 735
(j) Znanje i namera Vlastimira Đorđevića 741
2. Udruženi zločinački poduhvat 748
(a) Postojanje zajedničkog plana i njegov cilj 748
(i) Stavovi strana u postupku 748
(ii) Zajednički plan 749
a. Demografski pokazatelji 751
b. Gomilanje i korišćenje snaga Srbije i SRJ i naoružavanje nealbanskog civilnog stanovništva na Kosovu čime su prekršeni Oktobarski sporazumi iz 1998. godine i mirovni pregovori koji su bili u toku početkom 1999. godine 752
c. Obrazac zločina 763
d. Korišćenje MUP-a i VJ u sadejstvu 767
e. Upotreba nesrazmerne sile u "protivterorističkim"akcijama 773
f. Sistematsko oduzimanje ličnih isprava i registarskih tablica vozila kosovskih Albanaca 78
g. Napori da se prikriju zločini nad civilima kosovskim Albancima 785
i. Obrazac prekomerne upotrebe sile i nepostojanje istraga o zločinima nad kosovskim Albancima 1998. i početkom 1999. godine 786

ii. Napori MUP-a da se prikriju zločini u periodu od marta do juna 1999. godine.....787
iii. Napori VJ da se prikriju zločini.....796
iv. Zaključak o naporima činjenim da se prikriju zločini.....798
h. Da li je u periodu na koji se odnosi Optužnica postojao plan za prikrivanje ubijanja civila, kosovskih Albanaca?.....799
i. Zvaničnici MUP-a koji su učestvovali u sakrivanju tela.....802
j. Učešće VJ u sakrivanju tela.....803
(iii) Učešće više osoba.....803
(iv) Zaključci u vezi s postojanjem zajedničkog plana.....806
(b) Da li su zločini ustanovljeni u ovoj Presudi bili deo zajedničkog plana?.....807
(c) Učešće Vlastimira Đorđevića u zajedničkom planu.....816
3. Odgovornost Vlastimira Đorđevića prema članu 7(1) za planiranje, podsticanje, naređivanje i pomaganje i podržavanje zločina.....818
(a) Pomaganje i podržavanje.....818
(b) Planiranje, naređivanje i podstrekavanje.....820
4. Odgovornost Vlastimira Đorđevića prema članu 7(3) Statuta.....821
(a) Da li je Vlastimir Đorđević bio nadređeni snaga koje su činile zločine koje je ustanovilo Veće?.....822
(b) Da li je Vlastimir Đorđević imao efektivnu kontrolu (*de jure* i *de facto* ovlašćenja) nad izvršiocima zločina koje je ustanovilo Veće?.....822
(c) Da li je Vlastimir Đorđević znao ili je bilo razloga da zna da se snage pod njegovom komandom spremaju da čine zločine ili su ih već počinile?.....824
(d) Da li je Vlastimir Đorđević preduzeo neophodne i razumne mere da spreči zločine i kazni njihove počinioce?.....826
C. ZAKLJUČAK.....828

XIII. KUMULATIVNE OSUĐUJUĆE PRESUDE.....830

XIV. ODMERAVANJE KAZNE.....832

D. TEŽINA KRIVIČNIH DELA.....833
E. INDIVIDUALNE OKOLNOSTI OPTUŽENOG: OTEŽAVAJUĆE I OLAKŠAVAJUĆE OKOLNOSTI.....836
F. OPŠTA PRAKSA IZRICANJA ZATVORSKIH KAZNI NA SUDOVIMA BIVŠE JUGOSLAVIJE.....838
G. DRUGI FAKTORI.....839
H. URAČUNAVANJE VREMENA PROVEDENOG U PRITVORU.....840

XV. DISPOZITIV.....841

XVI. PRILOG: TABELE S PODACIMA O ŽRTVAMA.....843

A. BELA CRKVA.....844
B. MALA KRUŠA.....849
C. SUVA REKA.....858
D. IZBICA.....862
E. ĐAKOVICA.....871
F. MEJA.....874
G. VUČITRN.....905
H. KOTLINA, KAČANIK.....906
I. SLATINA I VATA.....908
J. PODUJEVO.....909

XVII. DODATAK I: ISTORIJAT POSTUPKA.....911

A. PRETPRETRESNI POSTUPAK.....911
1. Potvrda prvobitne optužnice, hapšenje, prvo pristupanje sudu i istorijat Optužnice.....911
2. Osporavanje nadležnosti Međunarodnog suda.....914
3. Početak suđenja.....914

B. PRETRESNI POSTUPAK 915
1. Pregled 915
2. Pitanja u vezi sa svedocima 916
3. Odluka o prihvatljivosti dokaza 916
XVIII. DODATAK II: GLOSAR TERMINA 917

XIX. POVERLJIVI DODATAK 929

I. UVOD

1. Optuženi Vlastimir Đorđević tereti se u Optužnici za zločine koji su, prema navodima, počinjeni nad kosovskim Albancima na Kosovu u periodu od 1. januara 1999. do 20. juna 1999. godine. U poslednjoj izmenjenoj i dopunjenoj Optužnici navodi se da su snage Savezne Republike Jugoslavije (dalje u tekstu: SRJ) i Srbije svojim delima prouzrokovale deportaciju otprilike 800.000 civila, kosovskih Albanaca. Konkretno se navodi da su snage SRJ i Srbije sistematski granatirale gradove i sela, palile stambene objekte i gazdinstva, nanosile štetu i uništavale kulturne i verske ustanove kosovskih Albanaca, ubijale kosovske Albance i seksualno zlostavljale kosovske Albanke. Prema navodima, konkretne radnje te vrste vršene su u periodu od marta do maja 1999. godine u jednom broju gradova i sela u 14 kosovskih opština. U Optužnici se dalje navodi da su snage SRJ i Srbije ubile na stotine civila, kosovskih Albanaca i drugih lica koja nisu aktivno učestvovala u neprijateljstvima. Uz Optužnicu je priložen spisak 840 lica koja su, prema navodima, ubijena i čija su imena poznata. Tim navodima se potkrepljuje pet tačaka vezanih za zločine protiv čovečnosti i ratne zločine, naime, za deportaciju i prisilno premeštanje, dve tačke vezane za ubistvo, za koje se optuženi tereti kao za ratni zločin i zločin protiv čovečnosti, i za progone.

2. Optuženi, koji je tada bio pomoćnik ministra u Ministarstvu unutrašnjih poslova Srbije (u daljem tekstu: MUP) i načelnik Resora javne bezbednosti (u daljem tekstu: RJB) MUP-a, tereti se u Optužnici individualnom krivičnom odgovornošću prema članu 7(1) Statuta Međunarodnog suda jer je planirao, podsticao, naredio ili na drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje zločina za koje se tereti. Optuženi se takođe tereti prema članu 7(1) Statuta jer je, prema navodima, učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu (dalje u tekstu: UZP), čiji je cilj navodno bio promena etničke ravnoteže na Kosovu u nastojanju da se obezbedi trajna srpska kontrola nad ovom Pokrajinom. Prema navodima, taj cilj trebalo je da se ostvari krivičnim sredstvima, konkretno, široko rasprostranjenom ili sistematskom kampanjom terora i nasilja, uključujući deportaciju, prisilno premeštanje i progon, usmerenom protiv albanskog stanovništva na Kosovu tokom perioda na koji se odnosi Optužnica. Optuženi se tereti da je doprineo tom UZP tako što je, između ostalog, upravljao i vršio efektivnu kontrolu nad pripadnicima RJB-a i drugim pripadnicima snaga SRJ i Srbije na Kosovu, imao vodeću ulogu u planiranju, podstrekavanju, naređivanju i sprovođenju programa prikrivanja zločina ubistva od strane pripadnika RJB, uključio dobrovoljce u sastav MUP-a, propustio da izvesti o zločinima i da te zločine istraži i naoružavao nealbansko civilno stanovništvo na Kosovu, a istovremeno razoružavao stanovnike sela naseljenih pretežno Albancima.

3. Optuženi se takođe, prema članu 7(3) Statuta, tereti krivičnom odgovornošću nadređenog, koju je, u svojstvu pomoćnika ministra MUP-a i načelnika RJB, imao nad jedinicama MUP-a angažovanim na Kosovu.

4. Optuženi je prvobitno bio optužen zajedno s Nebojšom Pavkovićem, Vladimirom Lazarevićem i Sretenom Lukićem, optužnicom koja je potvrđena 2. oktobra 2003. godine. Dana 8. jula 2005. godine, predmet protiv ovog optuženog, Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića i Sretena Lukića spojen je s predmetom protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića i Dragoljuba Ojdanića, koji su se teretili po navodima o istim zločinima. Dana 26. juna 2006. godine, predmet protiv optuženog je odvojen od postupka protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića, Dragoljuba Ojdanića, Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića i Sretena Lukića, jer je optuženi još bio u bekstvu. Suđenje u tom postupku počelo je 10. jula 2006. godine. Presuda je izrečena 26. februara 2009. godine.

5. Nakon što je 17. juna 2007. godine uhapšen u Crnoj Gori i prebačen u Hag, optuženi je na svom ponovnom prvom stupanju pred sud 16. jula 2007. godine izjavio da nije kriv ni po jednoj tački Optužnice.

6. Kao što je detaljno razmotreno u daljem tekstu ove Presude, tokom 1998. i 1999. godine snage SRJ, konkretno, snage vojske SRJ (dalje u tekstu: Vojska Jugoslavije, odnosno VJ) i snage Republike Srbije, konkretno, snage MUP-a Srbije, bile su angažovane na Kosovu. Veće će navesti koje su konkretne snage učestvovale u nekoj operaciji onda kad je identitet tih snaga poznat na osnovu dokaza. Ukoliko nema dovoljno dokaza o tome koje su konkretne snage Srbije ili SRJ učestvovale, ili ukoliko su u nekoj konkretnoj operaciji učestvovale i snage Srbije i snage SRJ, Veće će ih obično pominjati kao srpske snage. Prema tome, kad se govori o srpskim snagama, to treba tumačiti kao da se radi ili o snagama Srbije, odnosno SRJ, ili o snagama i Srbije i SRJ.

7. U celoj Presudi Veće navodi i srpska i albanska imena lokacija. Ukoliko se imena razlikuju na ta dva jezika, ime svake lokacije u tekstu se javlja i na srpskom i na albanskom, redosledom kojim su imena lokacija navedena u Optužnici. Ukoliko je ime neke lokacije isto na srpskom i albanskom jeziku, navodi se samo jedna varijanta.

8. Jedan broj dokumenata uvrštenih u dokaze, koji potiču od MUP-a Srbije ili VJ, odnosi se na aktivnosti terorista, kosovskih Albanaca, odnosno terorističkih snaga kosovskih Albanaca. Veću su predočeni detaljni dokazi o samo jednim takvim snagama koje su učestvovale u oružanim aktivnostima na Kosovu tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, a to je Oslobodilačka vojska Kosova (dalje u tekstu: OVK). Prema tome, kad se u ovoj Presudi pominje OVK, to treba tumačiti

kao da se odnosi i na naoružane pojedince, kosovske Albance, koji su u dokumentima MUP-a ili VJ opisani kao teroristi, kosovski Albanci.

9. Naposletku, jedan broj svedoka na ovom suđenju svedočio je uz primenu jedne ili više zaštitnih mera. Onde gde je smatralo da bi direktno navođenje imena ili pseudonima svedoka, u kontekstu konkretnih dokaza, moglo otkriti identitet tog svedoka, Veće je odlučilo da u javnoj verziji Presude izostavi tekst u kojem se pominju ti dokazi. Međutim, takav tekst je naveden u poverljivom Dodatku ovoj Presudi.

II. PITANJA VEZANA ZA OCENJIVANJE DOKAZA

10. U ovoj Presudi, Veće treba da utvrdi da li je optuženi nevin ili kriv po svakoj od pet tačaka Optužnice. Član 21(3) Statuta predviđa da optuženi ima pravo na pretpostavku nevinosti. Zbog te pretpostavke, teret dokazivanja krivice optuženog počiva na tužilaštvu, i to tokom celog suđenja. Da bi se optuženom izrekla osuđujuća presuda po nekoj od tačaka Optužnice kojima se optuženi tereti, mora se zadovoljiti kriterijum dokazivanja van razumne sumnje.[1] Shodno tome, Veće je u odnosu na svaku tačku po kojoj se optuženi tereti posebno utvrdilo da li se na osnovu celokupnih dokaza van razumne sumnje uverilo da su utvrđeni svi elementi datog zločina za koji se optuženi tereti u Optužnici, uključujući svaki od oblika odgovornosti. Pritom je Veće, kad je reč o nekim pitanjima, moralo da izvede jedan ili više zaključaka iz činjenica koje su ustanovljene na osnovu dokaza. Onda kad se, u takvim slučajevima, na osnovu činjenica razumno moglo doneti više od jednog zaključka, Veće je pažljivo razmotrilo da li se neki od zaključaka koji se razumno može doneti na osnovu tih činjenica kosi sa krivicom optuženog. Ako je tako, teret i standard dokazivanja nalažu izricanje oslobađajuće presude po toj tački.[2]

11. Veće je odmerilo i ocenilo dokaze koje su iznele strane u postupku. Zbog prirode ovog predmeta, Veće je suočeno s velikom količinom dokaza, koji su ponekad protivrečni i nedosledni.

12. Veće želi da naglasi da sama činjenica da su neki dokazi prihvaćeni tokom suđenja nije od uticaja na težinu koju im je ono potom pridalo.

13. Veće dalje primećuje da je od događaja navedenih u Optužnici prošlo više od deset godina, što je najverovatnije uticalo na sposobnost svedoka da ih se sete.

14. Mnogi svedoci pozvani da svedoče na ovom suđenju prethodno su u vezi s istim događajima svedočili na ovom Međunarodnom sudu u predmetu *Milan Milutinović i drugi* i predmetu *Slobodan Milošević*. Dešavalo se da se iskaz svedoka na ovom suđenju razlikuje od onoga što je rekao u postupku u predmetu *Milan Milutinović i drugi* ili *Slobodan Milošević,* ili u postupcima na drugim sudovima, odnosno da se usmeni iskaz svedoka razlikuje od izjave ili svedočenja koje je ranije dao. Prihvaćeno je da je "[s]asvim prirodno za krivični postupak da se svjedoku na suđenju mogu postaviti pitanja različita od onih u prethodnim razgovorima i da se on na sudu može sjetiti dodatnih detalja kad ga se o njima konkretno upita".[3] Uprkos tome, takve razlike u navodima svedoka nalažu

---

1 Pravilo 87(A) Pravilnika u relevantnom delu predviđa sledeće: "[...] Optuženi se može proglasiti krivim samo kad se većina pretresnog veća uverila da je krivica dokazana van svake razumne sumnje."

2 Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 458.

3 Prvostepena presuda u predmetu *Naletilić*, par. 10; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj*, par. 12; Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 14. v. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 21.

pažljivo razmatranje prilikom odlučivanja o težini koju treba pridati dokazima nekog svedoka. Neki od takvih iskaza biće detaljnije razmotreni kasnije u ovoj Presudi

15. Veće je saslušalo iskaze jednog broja svedoka koji su bili stanovnici gradova i sela u kojima su se, prema navodima, odigrali događaji iz Optužnice, ili su bili prisutni u njima. Kad je reč o nekim od tih svedoka, Veće je primetilo opštu tendenciju poricanja svakog znanja o bilo kakvim aktivnostima OVK na Kosovu ili prisustvu OVK na izvesnim područjima Svaki takav slučaj iziskivao je pažljivu ocenu. U nekoliko slučajeva, Veće je iskaze takvih svedoka prihvatilo kao istinite. Drugi takvi svedoci nisu prihvaćeni kao iskreni ili pouzdani. Međutim, u mnogim slučajevima Veće se na kraju uverilo da je iskaz svedoka inače bio iskren i pouzdan, ali nije moglo da se osloni na to što je on poricao da nešto zna o aktivnostima ili prisustvu OVK.

16. Veće je takođe saslušalo iskaze bivših ili sadašnjih pripadnika srpskih snaga koje su učestvovale u događajima navedenim u Optužnici ili im prisustvovale, ili su učestvovale u događajima koji s tim imaju veze. Na osnovu iskaza nekih od tih svedoka Veće je steklo jasan utisak da su oni nastojali da minimalizuju ili pogrešno prikažu sopstveno učešće ili učešće svojih saradnika, odnosno delova srpskih snaga, u događajima navedenim u Optužnici, ili da opravdaju svoje postupanje ili postupanje srpskih snaga. Zbog toga Veće nije bilo u mogućnosti da njihove iskaze, ili aspekte tih iskaza, prihvati kao istinite i pouzdane. Naravno, svaki takav slučaj iziskivao je pažljivu ocenu.

17. Veće je takođe saslušalo iskaze bivših ili sadašnjih pripadnika MUP-a Srbije o pitanjima od ključnog značaja za predmet protiv ovog optuženog. Tokom svedočenja nekih od tih svedoka postalo je jasno da se iskaz koji su oni dali pred Većem u nekim ključnim aspektima razlikuje od svedočenja koje su dali na suđenjima drugim optuženima na ovom Međunarodnom sudu ili od njihovih ranijih pismenih izjava ili svedočenja. Veće je steklo utisak da su neki usmeni iskazi tih svedoka dati pod uticajem lojalnosti bivšem starešini. Veće je uzelo u obzir taj faktor kad je odmeravalo i ocenjivalo pouzdanost njihovih iskaza.

18. Uprkos gorenavedenim poteškoćama, nakon pažljivog razmatranja i odmeravanja svih dokaza, Veće je bilo u mogućnosti da izvede zaključke o činjenicama u ovom predmetu koji su bili dovoljni da po svakoj od pet tačaka Optužnice donese odluku o krivici, odnosno nevinosti optuženog. Kao što će se videti, Veće je neke dokaze prihvatilo bez obzira na protivrečne ili nedosledne dokaze. Veće je povremeno odbacivalo dokaze iako su postojali drugi, dosledni dokazi. Veće bi se ponekad uverilo da treba da prihvati samo deo iskaza nekog svedoka, a da ostale delove odbaci. U svakom od tih slučajeva, Veće je postupalo imajući u vidu druge dokaze po datom pitanju i isključivo nakon veoma brižljivog preispitivanja i svedoka i dokaza.

III. KONTEKST

19. Prema navodima, zločini za koje se optuženi tereti u predmetnoj Optužnici počinjeni su 1999. godine na Kosovu, koje je tada bilo pokrajina u jugozapadnom delu Republike Srbije. Republika Srbija je u to vreme bila jedna od republika u sastavu SRJ. Kosovo se na jugu graniči s današnjom Bivšom Jugoslovenskom Republikom Makedonijom (dalje u tekstu: BJRM), a na zapadu s Republikom Crnom Gorom i Republikom Albanijom.

20. Početkom 1998. godine, Kosovo je imalo otprilike 2,1 milion stanovnika, od kojih je, prema procenama, 83 posto bilo albanske nacionalnosti, otprilike 10 posto srpske nacionalnosti i otprilike sedam posto drugih nacionalnosti, uključujući Rome.[4]

21. Prema Ustavu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (dalje u tekstu: SFRJ) iz 1974. godine, Kosovo je imalo status autonomne pokrajine u sastavu Republike Srbije i uživalo je izvestan stepen autonomije i samouprave.[5] Pored toga, Ustav SFRJ iz 1974. godine davao je stanovništvu autonomnih pokrajina izvesna prava vezana za jezik, kao što je pravo na nastavu na svom jeziku.[6] Ustavom Socijalističke Republike Srbije iz 1974. godine Kosovo je takođe proglašeno autonomnom pokrajinom[7] i on je predviđao pravo kosovskih Albanaca na nastavu na svom jeziku[8] i korišćenje drugih jezika, osim srpskohrvatskog, u javnim ustanovama.[9] On je dalje omogućavao autonomnim pokrajinama da imaju sopstvene upravne i izvršne organe i da donose zakone o pitanjima koja nisu uređena republičkim zakonom.[10] Na osnovu tih ustavnih odredbi, Kosovo je imalo sopstvene ustanove, uključujući pokrajinsku skupštinu i vladu, vrhovni sud,

[4] DP P983, str. 1. Prema zvaničnom popisu stanovništva sprovedenom na Kosovu 1981. godine, Kosovo je te godine imalo otprilike 1,6 miliona stanovnika, od čega su 77 posto bili kosovski Albanci, 13 posto kosovski Srbi i 10 posto pripadnici drugih nacionalnosti, Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 4. Godine 1991. sproveden je još jedan popis stanovništva, ali većina kosovskih Albanaca nije učestvovala u njemu, Helge Brunborg, T. 6114; DP P983, str. 1; Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 4. Savezni zavod za statistiku SRJ je, na osnovu proračuna iz popisa stanovništva od 1981. godine, procenio da je Kosovo 1991. godine imalo ukupno 1.956.000 stanovnika, od čega su 82 posto bili kosovski Albanci, 10 posto Srbi i 10 posto pripadnici drugih nacionalnosti, DP P983, str. 1. Savezni zavod za statistiku SRJ je dalje procenio da je 1997. godine Kosovo *de jure* imalo 2.188.000 stanovnika, a *de facto* (uzevši u obzir migraciju) 2.166.000 stanovnika, DP P983, str. 1. Prema procenama Saveznog zavoda za statistiku, sredinom 1998. godine Kosovo je *de jure* imalo 2.222.000 stanovnika, DP P983, str. 1. To odgovara proceni UNHCR-a, prema kojoj je, u martu 1998. godine, Kosovo *de jure* imalo 2.188.817 stanovnika, DP P983, str. 2.

[5] V. DP D902, članovi 1, 2, 4, 248 i 258.

[6] DP D902, članovi 171 i 246.

[7] DP D130, članovi 1 i 291-293.

[8] DP D130, član 147.

[9] DP D130, član 240. V. takođe Xhafer Beqiraj, T. 4839.

[10] DP D130, članovi 293 i 294.

zasebnu policiju i centralnu banku.[11] Kosovo je imalo svoje predstavnike u Skupštini Srbije[12] i u Predsedništvu SFRJ.[13]

22. U martu i aprilu 1981. godine u Prištini / Prishtinë,[14] glavnom gradu Pokrajine, počele su studentske demonstracije, na kojima su demonstranti tražili da Kosovo dobije status republike u sastavu savezne države Jugoslavije.[15] Demonstranti su se sukobili s policijom i proglašeno je vanredno stanje.[16] Na Kosovo su upućene združene snage bezbednosti, sastavljene od pripadnika iz svih republika SFRJ.[17] Tokom godina koje su usledile, međunacionalni odnosi su se pogoršavali.[18] Kosovski Srbi i pripadnici drugih manjina bili su meta napada. Jedan broj kosovskih Srba iselio se s Kosova, delimično usled tih napada, a delimično iz ekonomskih razloga.[19]

23. Dana 24. marta 1987. godine, Slobodan Milošević, tadašnji predsednik Saveza komunista Srbije, održao je govor na mitingu kosovskih Srba održanom u Kosovu Polju/Fushë Kosovë. Njegova rečenica "Niko ne sme da vas bije" često je emitovana na srpskoj televiziji.[20]

24. Otprilike u isto vreme, Predsedništvo Srbije je formiralo radnu grupu za izradu predloga amandmana na Ustav Srbije.[21] Skupština Srbije usvojila je te amandmane u februaru 1989. godine.[22] U očima kosovskih Albanaca, ti amandmani su za posledicu imali ograničenje autonomije Kosova.[23] Usvajanje tih amandmana od strane Skupštine Srbije na Kosovu je izazvalo demonstracije i štrajkove, uključujući štrajk radnika u rudniku Trepča, kao i zahteve za ostavku funkcionera u Srbiji.[24] Reagujući na demonstracije, Predsedništvo SFRJ je donelo posebne mere, koje su podržane u saopštenju Skupštine SFRJ.[25] Vlasti SFRJ su preuzele odgovornost nad policijom na Kosovu.[26] Dana 23. marta 1989. godine, Skupština Kosova je izglasala predložene

---

11 Veton Surroi, T. 247; Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 5; Mahmut Halimi, T. 2932.
12 Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4300-4301; Vukašin Jokanović, T. 13139.
13 Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 5; Vukašin Jovanović, T. 13139.
14 Adnan Merovci, DP P416, par. 4; Vukašin Jokanović, T. 13145-13146.
15 Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4303-4304; Vukašin Jokanović, T. 13145-13146.
16 Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4303-4304; Vukašin Jokanović, T. 13145-13148, Adnan Merovci, DP P416, par. 4. Prema iskazu Ibrahima Rugove, osam demonstranata je ubijeno, a stotine su uhapšene, Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4310.
17 Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4303-4304; Vukašin Jokanović, T. 13146-13147, v. takođe Adnan Merovci, DP P417 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 8566.
18 Vukašin Jokanović, T. 13148-13149.
19 Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 5; Vukašin Jokanović, T. 13149; Vukmir Mirčić, T. 13232.
20 Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 5; Adnan Merovci, DP P416, par. 5.
21 Vukašin Jokanović, T. 13152.
22 Vukašin Jokanović, T. 13153-13155.
23 DP P8, str. 1; Ibrahim Rugova, DP P285, str. 2. Amandmanima je Skupštini Kosova oduzeta mogućnost ulaganja veta na amandmane na Ustav Srbije, a Vrhovnom sudu Srbije je dato ovlašćenje da odlučuje o vanrednim pravnim sredstvima, Vukašin Jokanović, T. 13161, 13168-13169, 13202, 13222.
24 Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 5; Ibrahim Rugova, DP P285, str. 2; Vukašin Jovanović, T. 13156.
25 DP D905; Vukašin Jokanović, T. 13157, 13192-13195, 13216.
26 Vukašin Jokanović, T. 13192. v. takođe Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 6; Ibrahim Rugova, DP P285, str. 2.

izmene Ustava Srbije.[27] Dana 28. marta 1989. godine, amandmani na Ustav proglašeni su u *Službenom glasniku Srbije*.[28]

25. U decembru 1989. godine, u Srbiji su održani izbori, uključujući Kosovo.[29] Nakon tih izbora, politička situacija je i dalje bila nestabilna. U januaru 1990. godine, delegati iz Slovenije i Hrvatske izašli su s kongresa Saveza komunista Jugoslavije,[30] što je znatno oslabilo tu partiju i, po mišljenju mnogih, najavilo pad jednopartijskog sistema i raspad Jugoslavije.

26. Dana 2. jula 1990. godine, poslanici Skupštine Kosova navodno su proglasili Kosovo nezavisnom jedinicom u sastavu Jugoslavije, koja je bila ravnopravna s ostalim republikama.[31] Taj proglas je dat izvan zgrade Skupštine, jer predsedavajući nije dozvolio albanskim poslanicima da uđu u zgradu.[32] Nakon tih događaja, Skupština Srbije je usvojila zakon kojim je raspuštena Skupština Kosova.[33] Funkcije Skupštine Kosova preuzeli su Skupština Srbije i Izvršno veće Skupštine Kosova.[34]

27. Početkom jula 1990. godine, radio i televizijske stanice kosovskih Albanaca su zatvorene i obustavljeno je emitovanje radio i televizijskog programa na albanskom jeziku.[35] Ukinut je i najznačajniji list kosovskih Albanaca Rilindja[36] i neke druge novine kosovskih Albanaca.[37]

28. Dana 28. septembra 1990. godine, Skupština Srbije je proglasila novi Ustav, kojim su zakonodavna ovlašćenja Skupštine Kosova stavljena u nadležnost Skupštine Srbije i kojim je formalno ukinut autonomni status Kosova.[38] Ustavni sud Kosova je ukinut, a Ustavni sud Srbije je dobio ovlašćenje da odlučuje o tome da li je "statut" Kosova, najviši pravni akt te Pokrajine, u

---

27 Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4190-4191; Vukašin Jokanović, T. 13161, 13166-13167; Veton Surroi, T. 248, 306-307; Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002, str. 6. Ima razlika u dokazima kad je reč o okolnostima usvajanja amandmana. Veton Surroi, Ibrahim Rugova i Frederick Abrahams su u svom svedočenju rekli da je na članove Skupštine Kosova vršen pritisak da glasaju za amandmane i da su ispred Skupštine bila oklopna vozila i tenkovi. (Veton Surroi, T. 248; Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4190-4192) Vukašin Jokanović je to porekao. (Vukašin Jokanović, T. 13172-13173, 12177-13179, 13212) Ta nepodudarnost nije od značaja za navode u ovom predmetu.

28 DP P8.

29 Vukašin Jokanović, T. 13180-13181.

30 Vukašin Jokanović, T. 13181.

31 Ibrahim Rugova, DP P285, str. 2; Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4193; Vukašin Jokanović, T. 13183; Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 6.

32 Veton Surroi, T. 255; Ibrahim Rugova, DP P285, str. 2; Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4193; Vukašin Jokanović, T. 13197, 13183.

33 Vukašin Jokanović, T. 13186, 13198. v. takođe Ibrahim Rugova, DP P285, str. 2; Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4192.

34 Vukašin Jokanović, T. 13199.

35 Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4197; Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 2; Fuad Haxhibeqiri, T. 6974; Vetton Surroi, T. 249-250. U to vreme zatvorene su i tri radio stanice kosovskih Albanaca, Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 3.

36 Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4197; Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 3.

37 Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 3; Fuad Haxhibeqiri, T. 6976.

38 Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 6; Vukašin Jokanović, T. 13204-13206.

skladu s Ustavom Srbije.[39] Posle ukidanja autonomnog statusa Kosova, raspušteni su organi uprave te Pokrajine.[40] Kosovo je izgubilo kontrolu nad svojim policijskim snagama i teritorijalnom odbranom i te institucije su potčinjene vlastima u Beogradu.[41] Srpski jezik postao je službeni jezik koji je korišćen u svoj pismenoj komunikaciji,[42] iako su amandmani takođe predviđali da se pokrajinskim ustavom utvrđuje koji će drugi jezici biti ravnopravni u službenoj i javnoj upotrebi na teritoriji date pokrajine.[43]

29. Tokom godina koje su usledile nakon ukidanja autonomije Kosova, međunacionalni odnosi i ekonomska situacija na Kosovu znatno su se pogoršali. Veliki broj kosovskih Albanaca ostao je bez posla. Neki su otpušteni, a neki su otišli nakon što je od njih zatraženo da potpišu izjavu o lojalnosti Srbiji.[44] Tokom 1990. i 1991. godine, većina kosovskih Albanaca je napustila državne ustanove. Taj problem je bio naročito ozbiljan u Ministarstvu unutrašnjih poslova[45] i u pravosudnim organima.[46] Dokazi ukazuju na to da je do 1993. godine otprilike 150.000 kosovskih Albanaca na Kosovu ostalo bez posla.[47] Istovremeno su Srbima nuđene posebne pogodnosti, recimo po pitanju smeštaja, kako bi se podstaklo njihovo doseljavanje na Kosovo.[48] Mnogi kosovski Albanci su usled tih događaja napuštali Kosovo.[49] U nekim dokazima se navodi da je tokom sedam godina od ukidanja autonomije Kosova tu pokrajinu napustilo otprilike 350.000 ljudi.[50]

30. Jedna od glavnih političkih stranaka na Kosovu, Demokratski savez Kosova (dalje u tekstu: DSK), osnovana je 23. decembra 1989. godine.[51] Za predsednika DSK izabran je Ibrahim Rugova.[52] DSK je zagovarao politiku nenasilnog otpora vlastima Srbije.[53] Ta stranka podržavala je stav da Kosovo treba da ima status republike u sastavu savezne države Jugoslavije, dok god ona bude

---

39 Vukašin Jokanović, T. 13207-13209; Mahmut Hallimi, T. 2932.

40 Mahmut Halimi, T. 2932; Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4191-4192, 4332.

41 Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4191-4192, 32.

42 DP P8, str. 22, Amandman XXVII; Bajram Bucaliu, DP P825, str. 2-3; Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2046-2047; Veton Surroi, T. 252.

43 DP P8, str. 22, Amandman XXVII; Vukašin Jokanović, T. 13166.

44 Ibrahim Rugova, DP P285, str. 3; Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4193; Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 2; Fuad Haxhibeqiri, T. 6978-6980; Sabit Kadriu, DP P515, str. 4; Mehmet Mazerkaj, T. 3863; Adnan Merovci, T. 2203.

45 Đorđe Kerić, T. 7813.

46 Tokom perioda od 1989. do 1992. godine sudije i tužioci na Kosovu postepeno su uklanjani sa svojih funkcija. Posle 1992. godine, jedan od uslova da bi neko bio imenovan za sudiju bio je davanje zvanične eksplicitne izjave o lojalnosti državi Srbiji, Mahmut Halimi, T. 2934.

47 Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4194-4195.

48 DP P5, str. 1-2, 4; Sabit Kadriu, DP P515, str. 4. Usvojen je zakon prema kojem je za prodaju nekretnina najpre bilo potrebno pribaviti odobrenje vlasti. Neki dokazi ukazuju na to da je taj propis primenjivan na diskriminatoran način i da nealbancima nije odobravano da svoju imovinu na Kosovu prodaju kosovskim Albancima, Adnan Merovci, DP P417 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 8509-8513; Veton Surroi, T. 251, 317. V. takođe Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 7. U dokazima nema ničeg što ukazuje na to da je kosovskim Albancima odbijano odobrenje da svoju imovinu prodaju nealbancima.

49 Sabit Kadriu, DP P515, str. 4.

50 Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 7.

51 Adnan Merovci, DP P416, par. 11.

52 Ibrahim Rugova, DP P285, str. 2.

53 Adnan Merovci, DP P416, par. 12; Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 7.

postojala,[54] a da postane nezavisna ukoliko savezna država prestane da postoji.[55] Stav DSK bio je da nezavisnost treba postići mirnim, diplomatskim i demokratskim metodama i da ne treba pribegavati nasilju.[56] U oktobru 1991. godine, DSK je formirao takozvanu "vladu" Kosova koja je mahom delovala u inostranstvu. Ta stranka je formirala svoje strukture u mnogim gradovima i selima i uživala snažnu podršku albanskog stanovništva na Kosovu.[57] Dana 24. maja 1992. godine, Ibrahim Rugova je izabran za predsednika Kosova. S Beogradom nisu uspostavljeni zvanični kontakti. [58]

31. Početkom devedesetih godina u osnovnim školama na Kosovu uveden je nastavni program kojim je smanjen broj časova albanske istorije i kulture, a povećan broj časova srpske istorije. Nastavnici kosovski Albanci odbili su da se pridržavaju tog nastavnog programa.[59] Tokom 1990, 1991. i narednih godina, zatvorene su osnovne i srednje škole u kojima je držana nastava na albanskom jeziku.[60] Reagujući na to, DSK je uspostavio paralelni nezvanični sistem obrazovanja.[61] Nastava na albanskom jeziku držana je u privatnim objektima i finansirana je iz privatnih izvora.[62] To pitanje poprimilo je međunarodni značaj.[63] Dana 1. septembra 1996. godine, tadašnji predsednik Srbije Slobodan Milošević i Ibrahim Rugova potpisali su sporazum čiji je cilj bio da se albanskoj deci i prosvetnim radnicima na Kosovu omogući povratak u državne škole.[64] Međutim, taj sporazum nije primenjen i albanska deca na Kosovu sve do kraja sukoba 1999. godine pohađala su nastavu mahom u okviru tog paralelnog sistema obrazovanja.[65]

32. Kosovski Albanci koji su prethodno radili za policiju na Kosovu navodno su 1993. godine formirali ministarstvo odbrane, kao mehanizam za odbranu od mogućih napada srpske policije i oružanih snaga. Srpska policija je smesta reagovala i uhapsila izvestan broj ljudi koji su s tim imali

---

54 Ibrahim Rugova, DP P285, str. 2; Adnan Merovci, DP P416, par. 12.

55 Adnan Merovci, DP P416, par. 12.

56 Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4195.

57 Ibrahim Rugova, DP P285, str. 3; Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4199.

58 Adnan Merovci, DP P416, par. 18.

59 Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 6.

60 Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4198-4199; Xhafer Beqiraj, DP P805 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3514-3515, 3518; Xhafer Beqiraj, T. 4812, 4823-4824; Veton Surroi, T. 253, 254. v. takođe Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3629; DP P606.

61 Xhafer Beqiraj, DP P805 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3514-3515, 3518; Xhafer Beqiraj, T. 4812, 4823-4824; Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4199; Veton Surroi, T. 253, 254. v. takođe Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 6.

62 Xhafer Beqiraj, DP P805 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3514-3515, 3518; Xhafer Beqiraj, T. 4812, 4823-4824; Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4199; Mehmet Mazrekaj, T. 3863; Saranda Bogujevci, T. 1905-1906.

63 Veton Surroi, T. 260; DP P265.

64 DP P266; Ibrahim Rugova, DP P285, str. 5-6; Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4207-4213; Adnan Merovci, DP P416, par. 27; Adnan Merovci, DP P417 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 8427; Adnan Merovci, T. 2204; Veton Surroi, T. 262-263; Sefget Zogaj, T. 3436. U tom sporazumu je posredovala italijanska katolička organizacija po imenu "Communita di San Egidio" i on je postao poznat kao Sporazum San Egidio, Adnan Merovci, DP P416, par. 27.

65 Adnan Merovci, DP P417 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 8493; Adnan Merovci, T. 2204-2205. V. takođe DP D2 i Veton Surroi, T. 330, gde je on svedočio o sastanku između predstavnika Evropske komisije i Ministarstva prosvete 6. avgusta 1998. godine, čiji je cilj bio da se podstakne normalizacija obrazovnog sistema na Kosovu.

veze.[66] Do 1995. godine većina onih koji su bili deo tog mehanizma bila je zvanično pritvorena ili je pobegla iz zemlje.[67]

33. U novembru i decembru 1995. godine u Dejtonu, Ohajo, SAD, održani su međunarodni pregovori koji su zaključeni potpisivanjem Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini 14. decembra 1995. godine. Tokom tih pregovora, kao ni u sporazumu koji je usledio, nije bilo reči o situaciji na Kosovu. Zbog toga je veliki broj kosovskih Albanaca stekao uverenje da njihova politika nenasilnog pristupa ne daje rezultata.[68] Početkom 1966. godine došlo je do prvih slučajeva organizovanog nasilja nad civilima, kosovskim Srbima i policijom. Žestoki napadi na srpsku policiju nastavili su se tokom leta i jeseni 1996. godine.[69] U periodu od juna 1994. do juna 1997. godine bilo je incidenata koji su uključivali eksplozije i paljevine u Prištini, tokom kojih su zgrade uništavane ili dizane u vazduh. Kosovski Srbi počeli su da se iseljavaju s Kosova.[70] Grupe za ljudska prava dokumentovale su incidente proizvoljnog zatočavanja i zlostavljanja kosovskih Albanaca od strane srpske policije.[71]

34. Krajem leta i u jesen 1997. godine održane su nenasilne studentske demonstracije. Demonstranti su zahtevali da se primeni sporazum o obrazovanju koji su Slobodan Milošević i Ibrahim Rugova potpisali 1996. godine, ali koji nije sproveden.[72] Dana 1. oktobra 1997. godine, policija je intervenisala na mitingu u Prištini, pri čemu je koristila suzavac i pretukla velik broj studenata, kosovskih Albanaca.[73]

35. Iako je Oslobodilačka vojska Kosova (dalje u tekstu: OVK) nastala sredinom devedesetih godina,[74] za nju se mahom nije znalo sve do pred kraj 1997. godine, mada neki dokazi ukazuju na to da je ona povezivana s napadima na srpsku policiju i civile tokom leta i jeseni 1996. godine.[75] Tokom 1996. i 1997. godine, iskoristivši oslabljenu pograničnu kontrolu u Albaniji, OVK je uspela da iz Albanije preko granice dopremi oružje i drugu opremu na Kosovo.[76] Aktivnosti OVK intenzivirale su se 1997, a naročito krajem te godine.[77] Dana 28. novembra 1997. godine,

---

66 Ibrahim Rugova, DP P285, str. 5; Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4206-4207; Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 7. v. takođe Momir Stojanović, T. 11691-11692.

67 Ibrahim Rugova, DP P285, str. 5; Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4206-4207.

68 Veton Surroi, T. 257; Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 8.

69 Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 8. v. takođe Veton Surroi, T. 257; Velibor Veljković, T. 7100, 7108, gde on svedoči o napadu na policijsku stanicu u Suvoj Reci/Suharekë koji se odigrano 1997. godine.

70 Đorđe Kerić, T. 7813.

71 Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 8.

72 Baton Haxhiu, DP P992, str. 3; Baton Haxhiu, DP P994 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6071.

73 Baton Haxhiu, DP P992, str. 3-4; Baton Haxhiu, DP P993 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 5408; Baton Haxhiu, DP P994 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6077.

74 V. Momir Stojanović, T. 11692, gde je on izjavio da se za naziv "OVK" prvi put čulo u decembru 1994. godine.

75 Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 8. v. takođe Veton Surroi, T. 257.

76 Momir Stojanović, T. 19691; Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*). T. 19692-19695, 19700.

77 Veton Surroi, T. 257-258; Danica Marinković, T. 12916-12920; DP D853, str. 2; Danica Marinković, DP D854 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 23500-23501; DP D892.

uniformisani pripadnici OVK po prvi put su se pojavili u javnosti u mestu Lauša/Laushë, opština Srbica/Skenderaj, na sahrani jednog nastavnika kojeg je ubila policija.[78] Struktura i organizacija OVK biće razmotrene kasnije u ovoj Presudi.[79]

[78] Veton Surroi, T. 257-258, 267; Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 9. v. takođe Baton Haxhiu, DP P993 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 5408.

[79] V. dole, par. 1537-1577.

IV. STRUKTURA SRPSKIH SNAGA UKLJUČENIH U DOGAĐAJE NA KOSOVU 1999. GODINE

A. Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP)

36. Tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije (dalje u tekstu: MUP) funkcionisalo je u skladu sa Zakonom o Ministarstvima od 5. februara 1991. godine.[80] Zadatak mu je bio da obavlja poslove državne uprave koji se odnose na zaštitu i bezbednost države, zaštitu života, lične i imovinske sigurnosti, sprečavanje i otkrivanje krivičnih dela i hvatanje učinilaca i njihovo privođenje nadležnim organima, održavanje javnog reda i mira, kao i, između ostalog, kontrolu prelaženja granice, kontrolu kretanja i boravka u graničnom pojasu, državljanstvo, lične karte i putne isprave.[81] U suštini, ono je obavljalo funkciju policije Republike Srbije.

37. Dana 15. aprila 1997. godine, Vlajko Stojiljković je imenovan za ministra unutrašnjih poslova[82] i na tom položaju je ostao cele 1998. i 1999. godine.[83] Stojiljković je 2002. godine izvršio samoubistvo na stepeništu savezne skupštine u Beogradu.[84] U skladu s formalnom strukturom, ustanovljenom Zakonom o državnoj upravi[85] i Zakonom o unutrašnjim poslovima,[86] ministar unutrašnjih poslova, kao lice na čelu MUP-a, bio je odgovoran za ukupan rad i funkcionisanje MUP-a i predstavljao je to Ministarstvo u odnosima s drugim državnim organima. Kao ministar, Stojiljković je bio član republičke Vlade, a istovremeno i zamenik predsednika Vlade.[87]

38. Vlada je, na predlog ministra, imenovala pomoćnike ministra u MUP-u na mandat od četiri godine.[88] Vlastimir Đorđević bio je postavljen za pomoćnika ministra unutrašnjih poslova u skladu s rešenjem Vlade Republike Srbije od 11. septembra 1996. godine.[89] Otprilike devet meseci kasnije, 4. juna 1997. godine, Radomir Marković, Stojan Mišić, Obrad Stevanović i Petar Zeković takođe su postavljeni za pomoćnike ministra i svaki je bio zadužen za određen delokrug rada.[90] Tom prilikom, Marković je zadužen za poslove kriminalističke policije i poslove analitike i informatike, Mišić za poslove stranaca i upravne poslove, poslove protivpožarne policije i poslove veze, Stevanović je zadužen za poslove iz nadležnosti Uprave policije i Operativnog centra, za srednju i višu školu unutrašnjih poslova i Policijsku akademiju, a Zeković za poslove iz nadležnosti Uprave za

80 DP P68, član 5; DP D933, str. 4.
81 DP P59; DP D933, str. 4.
82 DP D938.
83 DP P688, str. 3; DP P770, str. 3; DP P85, str. 1.
84 Svedok K84, T. 2019; Časlav Golubović, T. 1732-1733.
85 DP D69, v. član 43.
86 DP D66, v. član 7.
87 Vlastimir Đorđević, T. 9401.
88 DP D933, str. 35.
89 Vlastimir Đorđević, T. 9395; DP D394.

zajedničke poslove i Uprave za ishranu i smeštaj.[91] Šesti pomoćnik ministra 1998. i 1999. godine bio je Nikola Ćurčić, zamenik načelnika Resora državne bezbednosti (dalje u tekstu: RDB) i direktor Instituta bezbednosti.[92]

39. MUP se sastojao od dva osnovna segmenta, Resora javne bezbednosti (dalje u tekstu: RJB), koji je bio odgovoran za održavanje javnog reda i mira, i RDB, odgovornog za održavanje državne bezbednosti i sprečavanje delatnosti usmerene protiv države.[93]

40. Dana 30. maja 1997. godine, Stojiljković je optuženog Vlastimira Đorđevića, tadašnjeg načelnika Uprave policije,[94] postavio na funkciju "vršioca dužnosti načelnika" RJB.[95] Rešenjem ministra Stojiljkovića, Đorđević je 27. januara 1998. godine raspoređen na mesto načelnika RJB.[96] Momčilo Stojanović bio je na funkciji pomoćnika načelnika RJB.[97] Đorđević je ostao na funkciji načelnika RJB do 30. januara 2001. godine, kad je raspoređen na mesto savetnika ministra i člana koordinacionog tela za južnu Srbiju.[98] Član 54 Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji MUP-a predviđa da "resorima rukovode načelnici resora".[99] Stoga, kao što predviđa to pravilo, RJB je, u celini, funkcionisao pod kontrolom optuženog.[100] Prema tome, Veće prihvata da je sve vreme na koje se odnosi Optužnica Đorđević vršio *de jure* kontrolu nad RJB.

1. Resor javne bezbednosti (RJB)

41. RJB je, između ostalog, bio zadužen za zaštitu života, ličnu i imovinsku sigurnost građana, sprečavanje i otkrivanje krivičnih dela, održavanje javnog reda i mira, bezbednost saobraćaja na putevima, kontrolu prelaženja preko državne granice, kontrolu kretanja i boravka u

90 DP P263. v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9408-9409, 9410.
91 DP P263. v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9408-9409, 9410.
92 DP D208.
93 V. DP P357, član 1; DP P1349; DP D933, str. 6.
94 Vlastimir Đorđević, T. 9392-9393; DP D393, str. 14-16.
95 Vlastimir Đorđević, T. 9396, 9768; DP D395.
96 Vlastimir Đorđević, T. 9396, 9768, 9771; DP D396; DP D933, str. 36.
97 DP D99, str. 1; DP P1044, str. 1; DP P1055, str. 3.
98 Vlastimir Đorđević, T. 9396-9397, 9768, 9771; DP D396; DP D397; DP D398; DP P85; DP P694, str. 1.
99 DP P357, član 54.
100 Vlastimir Đorđević, T. 9788, 9817, 9823-9824.

graničnom pojasu i lične isprave građana.[101] U Štabu MUP-a u Beogradu najvažnije organizacione jedinice RJB bile su Uprava kriminalističke policije, na čelu s Draganom Ilićem[102] i Uprava policije, na čelu s pomoćnikom ministra Obradom Stevanovićem.[103] Pored njih, postojale su i sledeće organizacione jedinice: Uprava saobraćajne policije, Operativni centar, Uprava pogranične policije za strance i upravne poslove, Uprava protivpožarne policije, Uprava za vezu, Uprava za analitiku, Uprava za informatiku, Uprava za zajedničke poslove i Uprava za poslove ishrane i smeštaja.[104]

42. Vlastimir Đorđević je u svom svedočenju rekao da su pomoćnici ministra iznosili predloge ministru u vezi s pitanjima iz delokruga svog rada i prosleđivali naređenja i zahteve ministra nižim nivoima.[105] Slično tome, Stojan Mišić, pomoćnik ministra zadužen za pitanja stranaca, putne isprave, protivpožarnu zaštitu i veze,[106] u svom svedočenju je rekao da je posao pomoćnika ministra bio da daje predloge ministru i da te predloge sprovede u delo ukoliko ih ministar odobri. Stoga su, prema njegovom objašnjenju, pomoćnici ministra prilikom preduzimanja konkretnih mera uvek postupali u skladu s naređenjima ili uputstvima ministra.[107] Prema tome, pomoćnik ministra bio je neposredno potčinjen ministru, koji mu je dodeljivao zadatke.[108] Prema rečima Vlastimira Đorđevića, svaki pomoćnik ministra direktno je odgovarao ministru za funkcionisanje nekog konkretnog dela RJB, što je predstavljalo upadljivo odstupanje od uobičajenog sistema hijerarhije i odgovornosti unutar MUP-a i čime je "umanj[ena]" uloga Đorđevića kao načelnika RJB.[109] Đorđević je tako tvrdio da, uprkos tome što je bio načelnik RJB, nije bio u poziciji da izdaje naređenja nijednom pomoćniku ministra i da je to mogao da čini samo ministar.[110] Mišić je izneo slično svedočenje rekavši da pomoćnici ministra "ne mogu davati zadatke jedan drugom".[111] Štaviše, prema Mišićevom objašnjenju, pomoćnici ministra nisu imali "izvorna ovlašćenja da nalažu odgovarajuće mere organizacionim jedinicama" RJB, već da je to mogao "samo ministar".[112]

---

101 DP P357, član 1. v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9434; DP D933, str. 6.

102 Ljubinko Cvetić, T. 6667. Uprava kriminalističke policije bila je odgovorna za "sprečavanj[e] i otkrivanj[e] krivičnih dela, pronalaženj[e] i hvatanj[e] učinilaca krivičnih dela i njihovo[...] privođenj[e] nadležnim organima". DP P357, član 26.

103 Ljubinko Cvetić, T. 6594; Aleksandar Vasiljević, T. 5683. Zaduženje Uprave policije bilo je "stanje, [kao i da] organiz[uje] i jedinicama policije u sastavu Sekretarijata pruža stručnu pomoć u vršenju poslova operativno-preventivnog rada policije, javnog reda i mira i svih drugih poslova policije koji se vrše u okviru rada na bezbednosnom sektoru". Ona je takođe neposredno organizovala i izvršavala zadatke na pripremi rezervnog sastava. DP P357, član 27.

104 DP P357, član 13; DP D933, str. 7.

105 Vlastimir Đorđević, T. 9409-9410.

106 Stojan Mišić, T. 14008.

107 Stojan Mišić, T. 14010-14011.

108 Stojan Mišić, T. 14012.

109 Vlastimir Đorđević, T. 9410-9411, 9418; v. takođe DP P1474, str. 1-2.

110 Vlastimir Đorđević, T. 9418, 10024.

111 Stojan Mišić, T. 14012.

112 Stojan Mišić, T. 14011.

43. Veće ne može da prihvati da je to što su pomoćnicima ministra bile dodeljene razne oblasti odgovornosti na neki način umanjilo Đorđevićevu nadležnost ili izmenilo njegov visok položaj u MUP-u. Ono napominje da je, u skladu s Ukazom od 6. jula 1997. godine, kojim je Đorđević unapređen u čin general-pukovnika, što je bio najviši mogući čin koji se može dobiti unutar MUP-a, a Stevanović i Marković unapređeni iz čina general-majora u čin general-potpukovnika,[113] Đorđević u tom trenutku bio oficir MUP-a s najvišim činom.[114] Radomir Marković, postavljen za načelnika RDB, 4. decembra 1998. godine takođe je unapređen u isti čin kao Đorđević, to jest, u čin general-pukovnika.[115] Prema Đorđevićevom iskazu, on usled tog višeg čina nije postao nadređen onima koji su imali niže činove, čime se sugeriše da je to "jedna druga problematika".[116] Veće se nije uverilo u tačnost te nepotkrepljene tvrdnje. Kako na osnovu njegovog čina, tako i funkcije načelnika RJB, čini se da su druga tri pomoćnika ministra u sastavu RJB nesumnjivo bila potčinjena Đorđeviću. On im je i dalje bio nadređen. Načelo hijerarhije poštovano je u celoj strukturi MUP-a, kao što je i bilo neophodno za funkcionisanje tako velike organizacije. Unutar te strukture, funkcija načelnika RJB, najveće organizacione jedinice u sastavu MUP-a, bila je najvažnija posle funkcije ministra. Aleksandar Vasiljević je rekao da je Đorđević imao “drugu funkciju po rangu u okviru MUP-a”.[117] Veće primećuje bi do eventualnog ograničavanja Đorđevićevih ovlašćenja usled toga što je nekom pomoćniku ministra dodeljena neka druga oblast odgovornosti moglo doći samo ako bi postojalo preklapanje konkretnih odgovornosti nekog drugog pomoćnika ministra i opštih nadležnosti Đorđevića kao načelnika RJB. Nema dokaza u prilog tome da je to bio slučaj. U stvari, upravo suprotno, imenovanje drugih pomoćnika ministra u junu 1997. godine ni na koji način nije inhibiralo Đorđevićeva ovlašćenja i nadležnosti, što samo po sebi pokazuje da postojanje drugih pomoćnika ministra nije uticalo na njegove nadležnosti kao načelnika RJB.

44. Veće se nije uverilo da su nadležnosti pomoćnika ministra bile tako male kako tvrde Đorđević i Mišić. Ako se ostave po strani njihovi međusobni odnosi, pomoćnici ministra bili su najviši funkcioneri u MUP-u i iznad njih je bio samo ministar. Daleko od toga da nije podrazumevala nikakva ovlašćenja, ta funkcija je ukazivala na veliku moć. Valja napomenuti da su svi pomoćnici ministra imali visok čin (bilo čin general-potpukovnika, bilo general-majora) u Ministarstvu, dok su Đorđević, kao načelnik RJB, i Marković, kao načelnik RDB, imali čin general-pukovnika. Iako je, prema ustanovljenom pravnom sistemu, konačnu nadležnost imao ministar, to nije podrazumevalo da nijedan drugi visoki funkcioner u MUP-u nije nadležan da donosi bilo kakve

[113] DP D421.
[114] DP P49, član 2; Vlastimir Đorđević, T. 9770. v. takođe Stojan Mišić, T. 14073.
[115] DP D208.
[116] Vlastimir Đorđević, T. 9770-9771.
[117] Aleksandar Vasiljević, T. 5933. V. takođe svedok K87, T. 14162.

odluke. MUP je bio ogromna organizacija. Sa stanovišta pravne strukture, praktičnog upravljanja i normalnog funkcionisanja vlasti, bilo bi potpuno besmisleno kad bi ministar bio jedino lice nadležno za donošenje odluka, a pomoćnici ministra bili ograničeni na davanje predloga, naročito u vreme vanrednog stanja u zemlji. Veće konstatuje da su pomoćnici ministra bili na visokim funkcijama u MUP-u i da su bili odgovorni za svoj konkretan delokrug rada. Veće ne prihvata da je takva podela odgovornosti za posledicu imala smanjenje Đorđevićevih nadležnosti kao načelnika RJB.

45. U sastavu Uprave pogranične policije bile su stanice pogranične policije na graničnim prelazima u Republici Srbiji.[118] Pogranična policija imala je sedišta na pet lokacija na Kosovu: Aerodrom u opštini Priština, na graničnim prelazima u Vrbnici/Vërmicë u opštini Prizren/Prizreni, Ćafa Prušit/Cafa Prusit u opštini Đakovica/Gjakovë, i Đeneral Janković/Hani i Elezit i Doganović/Doganoj u opštini Uroševac/Ferizaj.[119]

(a) Sekretarijati unutrašnjih poslova (SUP)

46. Zadatke MUP-a na terenu su izvršavali sekretarijati unutrašnjih poslova (dalje u tekstu: SUP), koji su obrazovani na područjima širom Srbije.[120] Sekretarijati unutrašnjih poslova bili su odgovorni za stanje bezbednosti na području za koje su obrazovani.[121] Na teritoriji Republike Srbije bilo je ukupno 33 SUP-a, koji su svi bili potčinjeni RJB-u.[122] Od tog broja, 1998. i 1999. godine sedam SUP-ova je bilo na Kosovu.[123]

47. Tih sedam SUP-ova koji su tokom perioda na koji se odnosi Optužnica bili na Kosovu jesu sledeći:

- SUP Priština, zadužen za opštine Glogovac/Gllogoc, Kosovo Polje, Lipljan/Lipjan, Obilić/Obiliq, Podujevo/Podujevë i Priština,[124] na čijem čelu je bio Boško Petrić (do 16. aprila 1999. godine), odnosno Bogoljub Janićević (od maja 1999. godine);[125]

- SUP Kosovska Mitrovica/Mitrovicë, zadužen za opštine Vučitrn/Vushtrri, Zvečan/Zvecan, Zubin Potok/Zubin Potoku, Kosovska Mitrovica, Leposavić/Leposaviq i Srbica/Skenderaj,[126]

[118] DP P357, član 18(2).
[119] DP D933, str. 9.
[120] DP P357, član 12; DP D933, str. 8.
[121] DP P357, član 12; Ljubinko Cvetić, T. 6751; DP D933, str. 9.
[122] Ljubinko Cvetić, T. 5691, 6598.
[123] DP P357, član 3; DP P1056; DP P1038, str. 5; DP D933, str. 8.
[124] DP P357, član 3.
[125] Žarko Braković, T. 4092; Žarko Braković, DP P759, par. 1; DP D61; Vlastimir Đorđević, T. 9735-9736.
[126] DP P357, član 3.

na čijem čelu je bio Ljubinko Cvetić (do 16. aprila 1999. godine), odnosno Vučina Janićević (od 16. aprila 1999. godine);[127]

- SUP Peć/Pejë, zadužen za opštine Istok/Istog, Klina/Klinë i Peć,[128] na čijem čelu je bio Boro Vlahović;[129]

- SUP Đakovica, zadužen za opštine Đakovica i Dečani/Decane,[130] na čijem čelu je bio Dragutin Adamović (tokom 1998. godine), odnosno Milan Kovačević (tokom 1999. godine);[131]

- SUP Prizren, zadužen za opštine Prizren, Orahovac/Rahovec, Suva Reka i Dragaš/Dragash,[132] na čijem čelu ne bio Miloš Vojnović;[133]

- SUP Uroševac, zadužen za opštine Kačanik/Kaçanik, Uroševac, Štimlje/Stime i Štrpce/Shtërpcë,[134] na čijem čelu je bio Bogoljub Janićević (do aprila 1999. godine), odnosno Božidar Filić (od maja 1999. godine);[135]

- SUP Gnijilane/Gjilan, zadužen za opštine Vitina/Viti, Gnjilane, Kosovska Kamenica/Kamenicë i Novo Brdo/Novobërdë,[136] na čijem čelu je bio Dušan Gavranić.[137]

48. Načelnici SUP-ova bili su direktno potčinjeni Vlastimiru Đorđeviću.[138] Đorđević je, kao načelnik RJB, imao pravo da podnosi predloge o imenovanju ili razrešenju načelnika SUP-ova. Međutim, on je u svom iskazu sugerisao da se, u praksi, ministar nije konsultovao s njim u vezi s tim imenovanjima. U prilog tome, Đorđević je naveo primere nekih imenovanja koja je Stojiljković izvršio ne konsultujući se s njim.[139] Drugi dokazi otkrivaju da je Đorđević izdavao naređenja o imenovanju i razrešenju načelnika SUP-ova, kao što je rešenje od 15. aprila 1999. godine o tome da se Ljubinko Cvetić razrešava dužnosti načelnika SUP Kosovska Mitrovica.[140] Međutim, Đorđević je tvrdio da je to učinio isključivo u skladu s nadležnošću i po uputstvima dobijenim od ministra. U prilog svojoj tvrdnji da nije imao ovlašćenja po tom pitanju, on je istakao da je, za razliku od

[127] Ljubinko Cvetić, T. 6590; DP P78.
[128] DP 357, član 3.
[129] DP P1037.
[130] DP 357, član 3.
[131] Nike Peraj, T. 1289-1290; Vlastimir Đorđević, T. 10123; Milan Đošan, T. 11445.
[132] DP 357, član 3; DP 6D2, T. 12189.
[133] DP 6D2, T. 12190.
[134] DP 357, član 3.
[135] Svedok K86, T. 5117; DP D133; v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9735-9736.
[136] DP 357, član 3.
[137] DP D38; DP P1037.
[138] Stojan Mišić, T. 14075.
[139] Vlastimir Đorđević, T. 9423-9425; DP D400, Rešenje ministra od 4. juna 1997. godine kojim se Branko Đurić imenuje za načelnika SUP-a u Beogradu, za koje Đorđević tvrdi da je doneto bez konsultacija s njim (Vlastimir Đorđević, T. 9428-9429); DP D38, Rešenje ministra od 17. decembra 1996. godine, kojim se Dušan Gavranić imenuje za načelnika SUP-a Gnijilane, za koje Đorđević tvrdi da je doneto bez konsultacija s njim; v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9429-9430.

prethodnog načelnika RJB (Radovana Stojčića), koji je bio zamenik ministra (te je stoga, u odsustvu ministra, mogao da vrši njegova ovlašćenja), on, Đorđević, bio pomoćnik ministra i da je stoga mogao samo da "pomaže" ministru. Đorđević je tvrdio da stoga, za razliku od zamenika ministra, on, po prirodi svoje funkcije, nije bio ovlašćen da vrši imenovanja i razrešenja.[141] Iz već izloženih razloga, Veće se nije uverilo u tačnost tog objašnjenja. Besmislena je tvrdnja da je ministar morao da odobri svako imenovanje ili razrešenje načelnika SUP, pošto je to očito spadalo u nadležnosti načelnika RJB. To takođe nije u skladu s "principom jednostarešinstva", na koji se poziva u izveštaju veštaka odbrane Radomira Milašinovića, gde se napominje da je, prema tom principu, "načelnik RJB bio jedini neposredno viši rukovodilac samo načelnicima uprava u sedištu MUP-a i načelnicima SUP-ova. (...) Sledstveno tome, načelnici SUP-a i načelnici uprava u sedištu MUP-a neposredno su odgovarali samo načelniku RJB, koji je za svoj rad i za rad jedinica i pripadnika u sastav Resora, neposredno odgovarao samo ministru".[142] Kao načelnik RJB, Đorđević je, u skladu sa članom 10 Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji MUP-a, takođe mogao da naloži nekom načelniku SUP-a da formira grupe i komisije radi rešavanja određenih pitanja.[143]

49. Načelnik SUP-a je komandovao operacijama u svojoj zoni odgovornosti.[144] Kao što će biti detaljnije objašnjeno u nastavku teksta, kad je reč o protivterorističkim dejstvima i operacijama na Kosovu od juna 1998. i tokom 1999. godine, SUP-ovi na Kosovu bili su pod komandom Štaba MUP-a u Prištini, koji je koordinisao i planirao operacije.[145]

50. Sekretarijati unutrašnjih poslova sastojali su se od odeljenja unutrašnjih poslova u opštinama (dalje u tekstu: OUP) i mesnih policijskih stanica.[146] U Gnjilanu su postojali OUP-ovi u opštinama Vitina i Kosovska Kamenica i policijska stanica u opštini Novo Brdo. U Đakovici je postojao OUP u opštini Dečani. U Kosovskoj Mitrovici postojali su OUP-ovi u opštinama Vučitrn, Leposavić i Srbica, kao i policijske stanice u opštinama Zvečan i Zubin Potok. U Peći su postojali OUP-ovi u opštinama Istok i Klina. U Prizrenu su postojali OUP-ovi u opštinama Dragaš, Orahovac i Suva Reka. U Prištini su postojali OPU-ovi u opštinama Glogovac, Kosovo Polje, Lipljan, Obilić i Podujevo. U Uroševcu je postojao OUP u opštini Kačanik i policijske stanice u opštinama Štimlje i Štrpce.[147]

---

140 DP P77. Vlastimir Đorđević, T. 9430-9432, 9485; v. takođe T. 9433 i DP P79.
141 Vlastimir Đorđević, T. 9432.
142 DP D933, str. 21.
143 Vlastimir Đorđević, T. 9467; DP P357, član 10.
144 Svedok K25, DP P340-A, str. 20-21.
145 Svedok K25, DP P340-A, str. 20.
146 DP P357, član 4; DP P1038, str. 5; Ljubinko Cvetić, T. 6746; Đorđe Kerić, T. 7755.
147 DP P357, član 4.

51. Odeljenja unutrašnjih poslova i policijske stanice neposredno su obavljali zadatke vezane za unutrašnje poslove u svojoj zoni odgovornosti, osim onde gde je postojalo sedište sekretarijata, u kom slučaju bi taj sekretarijat neposredno obavljao te zadatke.[148] Odeljenja unutrašnjih poslova bila su odgovorna za obavljanje unutrašnjih poslova i obezbeđivanje lične i imovinske sigurnosti građana u relevantnoj zoni odgovornosti, kao i za sprečavanje i otkrivanje krivičnih dela, pronalaženje i hvatanje učinilaca krivičnih dela i njihovo privođenje nadležnim organima i održavanje javnog reda i mira.[149] U SUP-ovima u čijoj teritorijalnoj nadležnosti se nalazila državna granica, OUP-ovi su vršili i pogranične poslove i morali su imati grupu za pogranične i upravne poslove.[150] Svaki OUP u svom sastavu je imao policijsku stanicu, sa ili bez policijskih odeljenja, odsek, odnosno grupu za suzbijanje kriminaliteta i odsek, odnosno grupu za upravne poslove.[151] Oni su odgovarali SUP-u, koji je bio odgovoran za rad SUP-ova i policijskih stanica.[152]

52. Iako je svaka pojedinačna jedinica, odnosno odeljenje u sastavu MUP-a bila odgovorna za sopstvenu liniju rada, sistem je predviđao njihovu međusobnu povezanost i koordiniranje kako bi se obezbedila jedinstvenost MUP-a kao celine.[153] Shodno tome, MUP je donosio godišnji program rada kojim su bili utvrđeni jednogodišnji zadaci, poslovi i aktivnosti Ministarstva, a posebno aktuelni bezbednosni zadaci koji proizilaze iz programa rada Vlade, a od SUP-ova se tražilo da, u skladu s tim, donesu svoje godišnje planove rada.[154] Za konačnu odgovornost Vladi i propisivanje načina obavljanja poslova MUP bio je zadužen ministar.[155]

53. Od 5. aprila 1996. godine, aktivne policijske snage su dobile plave maskirne uniforme koje su na ramenu imale oznaku "Policija".[156] Starije uniforme – one koje su izdavane pre 5. aprila 1996. godine – bile su jednobojne plave i imale su oznake s natpisom "Milicija".[157] Tokom celog perioda na koji se odnosi Optužnica snage rezervne policije nosile su te starije uniforme, jer novih nije bilo dovoljno.[158] Iskazi svedoka ukazuju na to da je redovna policija ponekad takođe nosila jednobojne

[148] DP P357, član 5.
[149] DP P357, članovi 36 i 47.
[150] DP P357, član 47.
[151] DP P357, član 36.
[152] DP P357, član 12.
[153] DP P357, član 7; DP D933, str. 7-8.
[154] DP P357, član 61.
[155] DP P66, član 7.
[156] Ljubinko Cvetić, T. 6700-6701; Karol Drewienkienkiewicz, DP P996, par. 26; svedok K86, T. 5121-5122; svedok K73, T. 1514; svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 4665; DP P327 (fotografija br. 7 na kojoj su prikazane oznake s natpisom "Policija").
[157] Ljubinko Cvetić, T. 6700-6701; Karol Drewienkienkiewicz, DP P996, par. 26; svedok K86, T. 5121-5122; svedok K73, T. 4665; svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 5122; DP P327 (fotografija br. 6 koja prikazuje oznake s natpisom "Policija").
[158] Ljubinko Cvetić, T. 6700-6701.

plave uniforme.[159] Tokom perioda na koji se odnosi Optužnica pripadnici policije nosili su i borbene prsluke, mada ih nisu svi dobijali.[160] Ti prsluci često su bili tamnoplavi ili crni, ali su pripadnici redovnih snaga MUP-a češće nosili zelene borbene prsluke preko plavih uniformi, jer nije bilo dovoljno tih plavih, odnosno crnih.[161]

54. Opisi koje su dali neki svedoci, kao i ocena fotografskih dokaza od strane Veća ukazuju na sledeće: (a) mada se maskirna uniforma policije obično opisuje kao plava, s obzirom na maskirni dezen, moguće je da se ona nekom, u zavisnosti od svetla učini crnom ili sivom, i (b) mada su stare uniforme bile u veoma tamnoj nijansi plave boje, one se, u zavisnosti od svetla, mogu učiniti crnim.[162]

55. Pripadnici redovne policije na glavama su imali šlemove ili tamnoplave kačkete, s oznakama MUP-a na prednjoj strani.[163] Dokazi ukazuju na to da je policija nekad nosila delove odeće koji nisu odgovarali propisima, kao što su "'rambo' kape i marame".[164]

56. Lokalni pripadnici MUP-a redovno su nosili lično oružje, a povremeno i dugocevno oružje.[165] Tu su spadali pištolji CZ 99 (oružje kratke cevi) i M-70 (automatske puške).[166] MUP nije raspolagao teškom artiljerijom ili tenkovima.[167]

(b) <u>Posebne jedinice policije (PJP)</u>

57. Posebne jedinice policije (dalje u tekstu: PJP) formirao je u skladu sa članom 6 Pravilnika o organizaciji MUP-a[168] bivši ministar unutrašnjih poslova Zoran Sokolović 1. avgusta 1993. godine, radi izvršavanja "posebnih bezbednosnih zadataka" u redovnim uslovima i u slučaju vanrednog stanja, s težištem na "izvršavanju borbenih zadataka i intervencija u slučajevima ozbiljnijeg remećenja javnog reda i mira".[169] Ti zadaci uključivali su "otkrivanje, hvatanje ili uništenje" odmetnika i diverzantsko-terorističkih grupa ili pojedinaca. Za izvršenje tako složenih

---

159 Baton Haxhiu, T. 6231; Hysni Berisha, DP P587 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4017-4018; Hazir Berisha, T. 4640; Agim Jemini, DP P637(Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4269, 4272; Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2822, 2955.

160 Svedok K73, DP P331-A, par. 13.

161 Svedok K73, DP P331-A, par. 13; DP P334 (fotografija koja prikazuje jedinice u plavim uniformama MUP-a i zelenim borbenim prslucima).

162 V. DP P1311, str. 1, 5, 6, 8, 9, 10, 11.

163 V. DP P316 i P1311, str. 9 (fotografija koja prikazuje lokalne pripadnike MUP-a s kačketima i šlemovima). V. takođe opise policije koje je dao Emin Kabashi, DP P424, str. 4; Emin Kabashi, DP P425 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2047; K14, DP P1325, str. 4; Merita Dedaj, DP P1030, str. 4.

164 DP P85, str. 3.

165 John Crosland, DP P1201 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9761.

166 Svedok K86, T. 5120.

167 John Crosland, DP P1400, par. 16 i 36.

168 DP P357, član 6.

169 DP P58, par. 2; DP P1360, str. 1 i 3. v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9447-9448; Ljubinko Cvetić, T. 6603; DP D933, str. 10-12.

bezbednosno-borbenih zadataka bilo je potrebno da se jedinice PJP izgrade u "mobilne, brzopokretne, savremeno naoružane, tehnički dobro opremljene, stručno obučene i uvežbane jedinice".[170]

58. Popuna PJP vršena je pripadnicima redovne i rezervne policije iz SUP-ova, drugim radnicima Ministarstva,[171] uzimajući u obzir starost,[172] dobro psihofizičko zdravlje, "s izraženim osobinama patriotizma, hrabrosti, izdržljivosti, upornosti, [i] visokih moralnih kvaliteta".[173] Radi bolje selekcije, pripadnici PJP su dobijali dodatne naknade.[174] Lica odabrana za pripadnike PJP prolazila su posebnu obuku, prilagođenu zadatku na koji su raspoređena.[175] Formirano je 15 odreda PJP, od čega pet sa sedištem u Beogradu i po dva sa sedištem u Novom Sadu, Prištini, Užicu, Kragujevcu i Nišu.[176] Odredi su formirani po principu "okupljanja", to jest na *ad hoc* osnovu, izuzev 21. odreda, koji je bio stalnog formacijskog sastava u okviru SUP Beograd.[177] Prema tome, kad nisu bili angažovani na taj način, pripadnici PJP su obavljali redovne policijske dužnosti.[178] Tako je svedok K24 obično služio kao redovni policajac, osim u prilikama kad je bio raspoređen u PJP.[179]

59. Svaki odred PJP sastojao se od četiri do sedam četa policije, u čijem sastavu su bili i vodovi za podršku.[180] U svakom od odreda bilo je 500-600 ljudi, dok je svaka četa u sastavu odreda brojala otprilike 150-180 ljudi.[181] Odeljenje, najmanja jedinica u sastavu odreda, sastojala se od osam ljudi: komandira, snajperiste, mitraljesca, trombloniste i četiri strelca.[182]

60. Uprava policije RJB, na čelu s Obradom Stevanovićem,[183] bila je odgovorna za mobilizaciju pripadnika PJP (nakon što bi ministar, ili lice koje je on ovlasti, doneo odluku o angažovanju odreda PJP: v. dalje u tekstu) i organizovanje obuke i opreme. To je uključivalo slanje depeše SUP-ovima za mobilizaciju čete.[184] Kad bi izvršili naređenje o mobilizaciji, SUP-ovi bi o tome izvestili nadležno odeljenje u Upravi policije.[185] Prema tome, SUP-ovi su jedinicama PJP pružali podršku u

[170] DP P1360, str. 3-4.
[171] DP P58, par. 4; DP P1360, str. 2.
[172] Starosna granica bila je 35 godina, odnosno 45 godina u slučaju starešina. DP P1360, str. 2.
[173] DP P1360, str. 2.
[174] DP P58, par. 6; DP P1360, str. 6.
[175] Vlastimir Đorđević, T. 9449.
[176] DP P58, par. 1; DP P1360, str. 1.
[177] DP P1360, str. 1.
[178] Žarko Braković, DP P759, par. 12.
[179] Svedok K25, DP P340-A, str. 2; svedok K25, DP P342, T. 4723.
[180] DP P1360, str. 1.
[181] Svedok K79, DP P1260, T. 9585; svedok K25, DP P340-A, str. 7.
[182] DP P1360, str. 1-2.
[183] DP P263; Vlastimir Đorđević, T. 9818; Ljubinko Cvetić, T. 6594; Aleksandar Vasiljević, T. 5683.
[184] Vlastimir Đorđević, T. 9453-9454.
[185] Vlastimir Đorđević, T. 9456. V. DP P1191, DP P1192, DP P1193, DP P1194, DP P1195, DP P1196, DP P1197, DP P1198, DP P1199.

ljudstvu i logističku podršku[186] i realizovali programe obuke jedinica PJP, koje bi sedište MUP-a planiralo za period kad one nisu bile angažovane u odredima.[187] Načelno, jedinice PJP su svoje zadatke izvršavale na područjima SUP-ova kojima su pripadale ali su, po potrebi, mogle delovati i na teritoriji drugih SUP-ova.[188] Komandanti PJP-ova bili su članovi kolegijuma SUP-a.[189]

61. U skladu s rešenjem od 1. avgusta 1993. godine, kojim su formirani PJP-ovi, mobilizacija i angažovanje PJP-ova mogli su se izvršiti po naredbi ministra i po naredbi načelnika RJB, ali tek ukoliko ga za to ovlasti ministar.[190] Vlastimir Đorđević je u svom svedočenju rekao da od ministra nikada nije dobio ovlašćenje da "bilo koju jedinicu [PJP] ili bilo koji njen deo uputi[...] na izvršavanje bilo kog zadatka".[191] Ta tvrdnja je u oštroj suprotnosti s dokumentarnim dokazima da je Đorđević, kao načelnik RJB, tokom celog perioda na koji se odnosi Optužnica slao depeše o upućivanju jedinica PJP.[192] Ona se kosi i s iskazom Ljubinka Cvetića, načelnika SUP Kosovska Mitrovica, da je odluke o angažovanju jedinica PJP obično donosio načelnik RJB, to jest, Vlastimir Đorđević.[193] Odbrana je nastojala da umanji Đorđevićevu ulogu u angažovanju jedinica PJP, ističući da je depešama koje je potpisivao Đorđević naprosto sprovodio odluke ministra donete na Kolegijumu,[194] i da je za "[p]laniranje, rukovođenje i angažovanje jedinica" koje su slate na Kosovo bio zadužen Štab MUP-a.[195] Odbrana, u suštini, karakteriše ulogu načelnika RJB po pitanju mobilizacije PJP-ova isključivo kao administrativnu, navodeći da je on bio odgovoran samo za izdavanje depeša o angažovanju jedinica, u vezi s čim nije odlučivao i nije snosio odgovornost. Veće odlučno odbacuje takvu karakterizaciju. Dokazi jasno ukazuju na to da je Đorđević, kao načelnik RJB, tokom relevantnog perioda imao ovlašćenje ministra da donosi odluke o angažovanju snaga PJP. Čak i da je donošenje konačnih odluka o njihovom angažovanju bilo u nadležnosti ministra i odvijalo se na Kolegijumu, to načelnika RJB ne oslobađa nadležnosti i odgovornosti za te jedinice. Načelnik RJB takođe je mogao ovlastiti komandanta PJP da izdaje naređenja potčinjenim starešinama u PJP-ovima i zahteva izvršenje određenih zadataka i kada nije izvršeno okupljanje PJP-ova.[196]

---

186 Vlastimir Đorđević, T. 9453-9454; Ljubinko Cvetić, T. 6603, 6662, 6696.
187 Ljubinko Cvetić, T. 6698; DP P78. 36.
188 DP P1360, str. 4.
189 DP P689, str. 8.
190 DP P58, par. 2; DP P1360, str. 5. v. takođe Ljubinko Cvetić, T. 6604, 6607; Vlastimir Đorđević, T. 9453, 9459.
191 Vlastimir Đorđević, T. 9459.
192 DP P131; DP P132; DP P137; DP P138; DP P139; DP P346; DP P1182; DP P1183.
193 Ljubinko Cvetić, T. 6604.
194 Završni podnesak odbrane, par. 246-247.
195 Završni podnesak odbrane, par. 248.
196 DP P1360, str. 5.

62. Na nižim nivoima komandnog lanca, postupanje PJP-ova na terenu tokom operacija spadalo je u isključivu nadležnost komandanta PJP.[197] Komandant PJP odgovarao je ministru ili "licu koga on ovlasti", što je, prema zaključku Veća, kao što je objašnjeno gore u tekstu, bio načelnik RJB, to jest, Vlastimir Đorđević.[198] Tokom zajedničkih operacija MUP-a i VJ, stvarno raspoređivanje i manevrisanje jedinica na terenu u teoriji je vršio operativni komandant VJ, uz pomoć komande PJP.[199] Međutim, kao što će biti razmotreno u nastavku teksta, kad je reč o prepotčinjavanju jedinica MUP-a komandi VJ na Kosovu 1999. godine, u praksi se često dešavalo da jedinice PJP često deluju izvan okvira formalne komande VJ.[200]

63. Godine 1998. i 1999, jedinice PJP na Kosovu podrazumevale su 122. i 124. interventnu brigadu i 23, 35, 36, 37, 73, 85. i 86. odred PJP.[201] Tu 122. interventnu brigadu činili su objedinjeni 21. i 22. odred PJP. U skladu s rešenjem ministra Stojiljkovića, 18. juna 1998. godine formirana je 124. interventna brigada,[202] koja je prethodno bila 24. odred PJP.[203] Sutradan, 19. juna 1998. godine, optuženi je svim SUP-ovima uputio dopis u kojem ih upućuje da sprovedu to rešenje ministra.[204] Svaki SUP na Kosovu imao je bar jedan PJP, dok je SUP Priština imao dva.[205]

64. U periodu od jula 1998. do 24. marta 1999. godine, pripadnici PJP na Kosovu obično su nosili plave maskirne uniforme s tigrastom šarom.[206] Te uniforme imale su prišivenu oznaku “Milicija” na rukavu jakne i košulje.[207] Od 24. marta 1999. godine pripadnici PJP su nosili zelene maskirne uniforme.[208] Te zelene maskirne uniforme imale su nekoliko nijansi, prvenstveno zelene i smeđe boje.[209] Svedoci su svetlije nijanse zelenog povremeno opisivali kao žuto.[210] Veće napominje da su nakon 24. marta 1999. godine neko vreme očito i dalje nošene stare uniforme, jer praktično nije bilo izvodljivo da sve jedinice PJP dobiju novu opremu u istom danu. Pripadnici PJP imali su na gornjem delu rukava svojih zelenih maskirnih uniformi, jedinstvene oznake, na kojima je stajalo

197 DP P1360, str. 5; Ljubinko Cvetić, T. 6604-6605.
198 DP P1360, str. 5.
199 Žarko Braković, DP P759, par. 21.
200 V. dole, par. 261-264.
201 DP P764, str. 2-3; DP P345, str. 2-7; DP P974; DP P1392; Žarko Braković, T. 4124; Ljubinko Cvetić, T. 6603-6604.
202 DP P257.
203 Žarko Braković, DP P759, str. 2; Žarko Braković, T. 4083, 4088, 4091-4092.
204 DP P132; Vlastimir Đorđević, T. 9461.
205 Žarko Braković, DP P759, par. 9.
206 Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9588-9589.
207 Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9588-9589; svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 4664; John Crosland, DP P1400, par. 7; DP P327 (fotografija br. 6 koja prikazuje oznaku “Milicija”); DP P325 (fotografija br. 6 koja prikazuje PJP u starijim, plavim uniformama. Oznaka “Milicija” vidi se na desnoj strani slike).
208 Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9588-9589; svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milošević*) T. 7845; svedok K25, DP P340-A, str. 20; svedok K86, T. 5120; Žarko Braković, DP P759, par. 7.
209 Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9588-9589; svedok K86, T. 5120; DP P831 (u donjem desnom delu slike vidi se zelena maskirna uniforma koju su nosile snage PJP).
210 Svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 4674.

"PJP".[211] Na drugom rukavu imali su srpsku zastavu.[212] Na tim zelenim maskirnim uniformama nije bilo oznake "Milicija", koja je postojala na ranijim plavim uniformama.[213] Pripadnici PJP često su preko uniformi nosili zelene ili crne borbene prsluke.[214] Kad su uvedene zelene maskirne uniforme, na leđima borbenih prsluka PJP bio je natpis "Policija".[215] Pripadnici nekih jedinica PJP nosili su na naramenici oznaku čina, na primer, čina mlađeg kaplara u obliku dvostrukog slova V.[216]

65. Pripadnici PJP na glavama su nosili šlemove i maskirne zelene kačkete, s oznakama na prednjoj strani.[217]

66. Tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, pripadnici PJP su povremeno sa standardnih uniformi uklanjali oznake i druge delove uniforme. Uprkos tome, pripadnike PJP i dalje je bilo moguće prepoznati na osnovu njihovog naoružanja, vozila i profesionalnog ponašanja.[218] Oprema PJP bila je ekskluzivnija od opreme redovne policije MUP-a i u nju su spadale čizme marke "Gore-Tex".[219] Pripadnici PJP su povremeno patrolirali u oklopnim transporterima.[220] Češće su koristili oklopno vozilo UAZ,[221] opremljeno mitraljezom M-84 kalibra 7,9 milimetara,[222] kamione 110, pincgauere i civilne kamione.[223] Kad je reč o ličnom naoružanju, pripadnici PJP često su nosili AK-47,[224] automatske puške i poluatomatske pištolje CZ .[225]

67. Obuku pripadnika PJP u korišćenju naoružanja obezbeđivao je VJ. Naoružanje za čiju su se upotrebu obučavali uključivalo je pešadijske mine, nagazne mine, minobacače kalibra 60 i 80 (ili 82) milimetra, mitraljez brauning, kalibra 12,7 milimetara, protivavionski top PAT, ručni raketni bacač i raketni bacač zolja.[226]

---

[211] John Crosland, DP P1400, par. 7; Žarko Braković, DP P759, par. 7; svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milošević*) T. 7845; svedok K86, T. 5122; DP P327, str. 2 (slika br. 13 koja prikazuje oznake PJP). Veće napominje da su se svedoci Braković i K25 sećali da su pripadnici PJP nosili oznake na desnom rukavu. Pošto je razmotrilo sve dokaze kojima raspolaže, Veće se uverilo da su oznake PJP, u stvari, sve vreme nošene s leve strane.

[212] Žarko Braković, DP P759, par. 7. Srpska zastava sastoji se od tri horizontalne pruge, plave, bele i crvene.

[213] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9588-9589.

[214] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9598-9590; svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 4665, T. 4674.

[215] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9590; svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 4665.

[216] Svedok K25, DP P340-A, str. 4.

[217] V. DP P335 (fotografija koja prikazuje pripadnike PJP s kačketima i oznakama na prednjoj strani); svedok K73, T. 1511.

[218] John Crosland, DP P1400, par. 7, 13.

[219] John Crosland, DP P1400, par. 7.

[220] John Crosland, DP P1400, par. 34.

[221] Skraćenica UAZ označava terensko vozilo ruske proizvodnje.

[222] Svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milošević*) T. 7836.

[223] Svedok K25, DP P340-A, str. 13.

[224] Žarko Braković, DP P759, par. 7.

[225] Svedok K25, DP P340-A, str. 13.

[226] Svedok K25, DP P340-A, str. 3; svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milošević*) T. 7814; svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4755.

68. Operativne poterne grupe (dalje u tekstu: OPG) bile su podjedinica PJP, u čijem su sastavu bili posebno obučeni pripadnici jedinica PJP.[227] Štab PJP doneo je rešenje o formiranju OPG-ova u decembru 1998. godine.[228] U skladu s tim rešenjem, svaki SUP na teritoriji Kosova trebalo je da u sastav OPG rasporedi 10 do 15 svojih pripadnika koji je trebalo da prođu posebnu obuku.[229] Kad je glavna jedinica PJP SUP-a bila zauzeta, OPG-ovi su delovali kao snage za brze intervencije .[230] Operativne poterne grupe su organizovane na nivou opština i često su izvodile operacije "čišćenja" terena od zaostalih terorista.[231] Komandant OPG bio je pripadnik SUP kojem je data grupa pripadala. Goran Radosavljević, pomoćnik načelnika za specijalne operacije u Štabu MUP-a, bio je na čelu OPG-ova i rukovodio je njihovom obukom.[232]

69. Dokazi ne ukazuju na to da su odabrane jedinice OPG imale drugačije uniforme od onih koje su nosili pripadnici redovnih PJP-ova, mada su, kako je izjavio Ljubinko Cvetić, bile bolje opremljene od PJP.[233] Aleksandar Vasiljević je primetio da su oko vrata nosili kožne vrećice u kojima su držali ukradeni novac i predmete.[234]

(c) Specijalna antiteroristička jedinica (SAJ)

70. Specijalna antiteroristička jedinica (dalje u tekstu: SAJ) bila je specijalna elitna jedinica u sastavu RJB, konkretno zadužena za antiterorističke operacije.[235] Kao i PJP, SAJ je 5. aprila 1996. godine formirao bivši ministar unutrašnjih poslova Zoran Sokolović, u skladu sa članom 6 Pravilnika u organizaciji MUP.[236] U sastavu SAJ prvobitno su bile tri antiterorističke jedinice: jedinica SAJ u Beogradu, Prištini i Novom Sadu.[237] Krajem decembra 1998. godine, tadašnji ministar unutrašnjih poslova Stojiljković rasformirao je novosadsku jedinicu.[238] Usled toga je operativni kapacitet SAJ smanjen za oko 30 posto, odnosno 100 pripadnika.[239]

[227] Žarko Braković, DP P759, par. 11; svedok K86, T. 5118 (zatvorena sednica); Ljubinko Cvetić, T. 6605; DP D933, str. 12.
[228] Svedok K86, T. 5118; Ljubinko Cvetić, T. 6605.
[229] Ljubinko Cvetić, T. 6605.
[230] Žarko Braković, DP P759, par. 11.
[231] Aleksandar Vasiljević, T. 5733.
[232] Žarko Braković, DP P759, par. 11; Ljubinko Cvetić, T. 6605-6606.
[233] Ljubinko Cvetić, T. 6605.
[234] Aleksandar Vasiljević, T. 5734.
[235] DP P357, član 6; Ljubinko Cvetić, T. 6601; Vlastimir Đorđević, T. 9462; Radislav Stalević, T. 13840; Zoran Simović, T. 13573; DP D933, str. 12.
[236] DP D401.
[237] Zoran Simović, T. 13570-13571, 13605.
[238] Vlastimir Đorđević, T. 9694; Radislav Stalević, T. 13774; Zoran Simović, T. 13579.
[239] Zoran Simović, T. 13580. v. takođe DP P86, str. 1; DP D442, str. 1.

71. Tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, komandant SAJ u sedištu MUP-a bio je Živko Trajković.[240] Komandant beogradske jedinice bio je Zoran Simović zvani Tutinac,[241] a komandant prištinske jedinice Radoslav Stalević.[242]

72. Prema rečima Zorana Simovića, odluku o angažovanju jedinice mogao je doneti samo ministar unutrašnjih poslova, ali je to u praksi činjeno preko načelnika sektora, tj. Vlastimira Đorđevića.[243] Operativni komandant neke jedinice bio je komandant SAJ. Komandant SAJ Trajković bi odlučivao o tome kojoj jedinici da poveri neki konkretan zadatak, to jest, da li će ga poveriti beogradskom ili prištinskom SAJ.[244] Simović je u svom svedočenju rekao da je, pošto je SAJ bio deo RJB, Trajković obično bio odgovoran Đorđeviću.[245] Međutim, nakon formiranja Štaba MUP-a u Prištini u julu 1998. godine, Trajković je bio odgovaran načelniku Štaba MUP-a.[246] Osim toga, on je u svom svedočenju rekao da od tog trenutka SAJ više nije dobijao zadatke od Đorđevića, već od Štaba MUP-a u Prištini.[247] Kao što je Veće konstatovalo na drugim mestima u ovoj Presudi, formiranje i funkcionisanje Štaba MUP-a nije uticalo na Đorđevićevu nadležnost za jedinice koje su mu bile potčinjene u okviru RJB, već je on delovao kao telo čija je namena bila koordiniranje i planiranje protivterorističkih operacija na Kosovu. Imajući to u vidu, ne iznenađuje da je od jula 1998. godine SAJ dobijao zadatke od Štaba MUP-a, a ne direktno od Đorđevića. Štaviše, prema Simovićevom iskazu, kad je planirao popunu SAJ rezervnim snagama, Trajković nije preko Lukića zatražio od ministra njihovo angažovanje, već preko optuženog.[248] Simović je to objasnio rekavši da je, iako je Štab MUP-a bio zadužen za operacije na Kosovu, angažovanje rezervnih snaga MUP-a spadalo u nadležnost Ministarstva.[249] To dodatno potvrđuje da formiranje i funkcionisanje Štaba MUP-a nije umanjilo nadležnosti optuženog kao načelnika RJB niti da je uticalo na njih.

73. Struktura SAJ Beograd i SAJ Priština bila je identična. Sastojali su se od komande i tri voda. Svaki vod imao je tri odeljenja.[250] Nakon što je u decembru 1998. godine rasformirana novosadska jedinica, SAJ je imao otprilike 200 ljudi, po 100 u svakoj jedinici.[251]

74. Pripadnici SAJ bili su posebno obučeni, nosili su prepoznatljive uniforme i oznake i bili su opremljeni savremenim naoružanjem[252] Centar "13. maj", jedan od centara za obuku SAJ, bio je

[240] Živko Trajković, T. 9056; DP P57; Ljubinko Cvetić, T. 6599; Radislav Stalević, T. 13767-13768; Zoran Simović, T. 13572.
[241] Zoran Simović, T. 13569-13570; Radislav Stalević, T. 13570, 13573; Goran Stoparić, DP P493, par. 48.
[242] Radislav Stalević, T. 13767; Zoran Simović, T. 13572.
[243] Zoran Simović, T. 13573.
[244] Zoran Simović, T. 13574.
[245] Zoran Simović, T. 13604, 13607-13608.
[246] Zoran Simović, T. 13608.
[247] Zoran Simović, T. 13597.
[248] Zoran Simović, T. 13608, 13610-13611.
[249] Zoran Simović, T. 13608, 13611.
[250] Zoran Simović, T. 13574.
[251] Zoran Simović, T. 13574, 13580.

smešten u Batajnici, kod Beograda.[253] U njemu je bila baza beogradske jedinice.[254] Dana 23. marta 1999. godine, ta jedinica upućena je na Kosovo, a u Batajnici su ostala samo trojica-četvorica ljudi da vode računa o centru.[255] Tri do četiri dana nakon početka kampanje NATO bombardovanja, 24. marta 1999. godine, NATO je bombardovao centar za obuku SAJ, usled čega su se ta trojica-četvorica ljudi koji su ostali u Batajnici premestili nekoliko kilometara dalje, u pravcu Beograda.[256] Tako je centar za obuku SAJ u Batajnici ostao prazan i bez čuvara, a šteta naneta bombardovanjem bila je takva de se zgrade nisu mogle obezbediti.[257]

75. SAJ nisu imale svoje rezervne snage. Stoga je Uprava policije,[258] kao organizaciona jedinica RJB-a odgovorna za stanje i spremnost organizacionih jedinica,[259] izvršila popunu. U martu 1999. godine, nekoliko dana posle početka kampanje NATO bombardovanja, paravojna grupa poznata kao "Škorpioni", koja je prethodno bila povezana s RDB, ponovo je formirana i priključena SAJ-u kao rezervna jedinica.[260] U toj grupi bilo je otprilike 100 do 150 ljudi.[261] Detaljni zaključci Veća u vezi s tim kako su "Škorpioni" priključeni SAJ-u kao rezervne snage biće izloženi u posebnom odeljku ove Presude.[262] Međutim, Veće na ovom mestu ukazuje na svoju konstataciju da je optuženi Đorđević odobrio popunu SAJ jedinicom "Škorpioni".[263] "Škorpionima" su izdate legitimacije SAJ, dobijali su plate rezervista SAJ[264] i izdate su im iste uniforme kao one koje su nosili pripadnici SAJ, osim što su na rukavu imali amblem/oznake "Škorpiona".[265]

76. Pripadnici SAJ nosili su zeleno-smeđe maskirne uniforme s tigrastom šarom i čizme marke “Gore-Tex”.[266] Na rukavu uniformi imali su jedinstvene oznake, na kojima se video natpis "SAJ" ispisan ćirilicom.[267] Taj natpis "SAJ" nalazio se u donjem delu oznake, a na gornjem je pisalo "Policija".[268] Na drugom rukavu bio je amblem s dvoglavim orlom i crvenim štitom na kojem su bila četiri slova "S". Na njemu su takođe bili prikazani mač i zmija i bio je metalno sive boje.[269]

---

252 Vlastimir Đorđević, T. 9464; DP P327, stavka 12; svedok K73, T. 1514-1516 (zatvorena sednica); svedok K73, DP P332, str. 8, 14; svedok K86, T. 5122 (zatvorena sednica); John Crosland, DP P1400, par. 8.
253 Svedok K87, DP P1415, par. 7.
254 Svedok K87, DP P1415, par. 5.
255 Zoran Simović, T. 13575, 13609.
256 Svedok K87, DP P1415, par. 8-9.
257 Svedok K87, DP P1415, par. 9.
258 Živko Trajković, T. 9089; v. takođe Zoran Simović, T. 13582; v. takođe Radislav Stalević, T. 13775.
259 DP P357, član 15.
260 Goran Stoparić, DP P493, par. 9 i 35; Aleksandar Vasiljević, T. 5663.
261 Goran Stoparić, DP P493, par. 39.
262 V. dole, par. 1934-1945.
263 V. dole, par. 1934-1945. v. takođe svedok K92, T. 2748; DP P86, str. 1; DP D442, str. 1.
264 Goran Stoparić, DP P493, par. 13, 18; svedok K92, T. 2748.
265 Goran Stoparić, DP P493, par. 11, 41; Goran Stoparić, T. 2819.
266 John Crosland, DP P1400, par. 8; Radislav Stalević, T. 13864.
267 John Crosland, DP P1400, par. 8; svedok K88, T. 1870; svedok K86, T. 5122; svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4666; svedok K73, T. 1515; DP P327, str. 2 (slika br. 12 koja prikazuje oznake SAJ).
268 Svedok K88, T. 1870; svedok K86, T. 5122; svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4666; svedok K73, T. 1515; DP P327, str. 2 (slika br. 12 koja prikazuje oznake SAJ).
269 Radislav Stalević, T. 13864.

Kao i u slučaju PJP, neki pripadnici SAJ su skidali svoje oznake tokom perioda na koji se odnosi Optužnica. Oni su takođe povremeno nosili uniforme redovne policije, ali su se mogli prepoznati po naoružanju, vozilima i profesionalnom ponašanju.[270]

77. Pripadnici SAJ često su nosili savremeno oružje hekler koh.[271] Krajem 1998. godine, pripadnici SAJ počeli su da nose teže naoružanje. Na svoja vozila su montirali teške mitraljeze kalibra 12,7 milimetara i koristili minobacače kalibra 60 i 82 milimetra.[272]

2. Resor državne bezbednosti (RDB)

78. U skladu s Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji Resora državne bezbednosti (dalje u tekstu: RDB), RDB je bio odgovoran za zaštitu bezbednosti Republike Srbije i SRJ i za "otkrivanje i sprečavanje delatnosti usmerenih na podrivanje ili rušenje ustavom utvrđenog poretka" Srbije i SRJ.[273] Njegovi zadaci bili su "kontraobaveštajni, obaveštajni, suprotstavljanje ekstremizmu i terorizmu i drugi poslovi bezbednosti Republike i [SRJ]".[274] Na Kosovu su formirani centri RDB u Gnjilanu, s odeljenjem u Uroševcu, u Prištini, s odeljenjem u Kosovskoj Mitrovici, i u Prizrenu, s odeljenjima u Đakovici i Peći.[275]

79. Iako je za RDB tehnički bio zadužen ministar unutrašnjih poslova, to jest Vlajko Stojiljković, predsednik Slobodan Milošević je rukovodio Resorom i kontrolisao ga preko načelnika Radomira Markovića.[276] Na čelu RDB na Kosovu 1998. godine bio je David Gajić.[277] Dana 1. januara 1999. godine, na njegovo mesto je došao Milosav Vilotić.[278]

80. U sedištu RDB postojale su unutrašnje organizacione jedinice, od kojih je Treća uprava bila zadužena za borbu protiv terorizma.[279] Jedinica za specijalne operacije (dalje u tekstu: JSO) bila je posebna organizaciona jedinica te Uprave namenjena za "izvršavanje zadataka [...] specijalnog karaktera", koji su uključivali neposredne napade na razne ciljeve.[280] Ta jedinica bila je bolje opremljena od PJP-ova, naročito kad je reč o naoružanju.[281] Važila je za dobro obučenu i sposobnu

[270] John Crosland, DP P1400, par. 13.
[271] John Crosland, DP P1400, par. 9.
[272] Živko Trajković, T. 9060.
[273] DP P1349, član 2.
[274] DP P1349, član 2-3. V. takođe DP D933, str. 6-7.
[275] DP P1349, članovi 26, 35-36; DP D933, str. 7.
[276] Aleksandar Vasiljević, T. 5684-5685.
[277] Aleksandar Vasiljević, T. 5885-5886; DP P57, stavka 1; DP P886, str. 2.
[278] Momir Stojanović, T. 11786.
[279] DP P1349, član 5; DP D933, str. 6.
[280] DP P1349, članovi 5, 41-42; John Crosland, DP P1401 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9761.
[281] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9675; John Crosland, DP P1400, par. 9-10; John Crosland, DP P1403, str. 4.

jedinicu.[282] Na čelu JSO bio je Franko Simatović, zvani Frenki.[283] Operativni komandant JSO bio je Milan (ili Milorad) Ulemek Luković, zvani Legija, pomoćnik načelnika za specijalne operacije u Štabu MUP-a,[284] i on je bio neposredno potčinjen Simatoviću.[285]

81. Prvobitno su u sastavu JSO mahom bili bivši pripadnici grupe poznate pod imenom "Crvene beretke", koja je formirana 1991. godine i bila aktivna u oružanim sukobima u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj.[286] Pripadnici JSO nastavili su da nose crvene beretke, te su postali poznati po tom imenu[287] ili kao "frenkijevci".[288] Iako su neki svedoci "frenkijevce" ponekad nazivali pripadnicima paravojnih formacija,[289] Momir Stojanović, načelnik Odseka bezbednosti Komande Prištinskog korpusa, potvrdio je da se naziv "frenkijevci" zapravo odnosio na jedinicu JSO. Prema njegovom iskazu, baza te jedinice bila je u Dečanima, iznad manastira Visoki Dečani.[290]

82. Goran Stoparić, bivši pripadnik "Škorpiona", u svom svedočenju je rekao da je jedan broj paravojnih jedinica predstavljao "pomoćne" jedinice RDB,[291] što, prema tumačenju Veća, znači da te grupe formalno nisu bile deo RDB, već da su bile plaćene da učestvuju u operacijama RDB. U tom pogledu, Veće ukazuje na Stoparićev iskaz da su njegovu grupu, dok je početkom devedesetih godina sa "Škorpionima" bio stacioniran u Đeletovcima, redovno obilazili operativci RDB, koji su sa sobom donosili opremu potrebnu njihovoj grupi, kao i plate za svakog pripadnika "Škorpiona" u zasebnoj koverti.[292] Ta grupa je dobijala uniforme iz iste fabrike koja je snabdevala vojsku i policiju. Stoparić je izjavio da su među dobrovoljačkim paravojnim grupama koje su na taj način bile povezane s RDB bili "Škorpioni", Arkanovi "Tigrovi", "Vukovi s Vučjaka", "Sivi vukovi" iz okoline Zvornika, CSB (Centar službi bezbednosti) iz Doboja i "Guje" pod komandom Gumara.[293]

83. S obzirom na to da je Stoparić od 1991. do 1995. kao pripadnik "Škorpiona" lično imao veze s RDB-om, Veće prihvata da je jedinica "Škorpioni" u to vreme bila priključena RDB-u.

---

[282] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9676.

[283] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9676; Frederick Abrahams, DP P738, str. 11; Mahmut Halimi, T. 2956-2957; svedok K90, T. 1488-1489; svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9314; Nike Peraj, DP P313, par. 12; Živko Trajković, T. 9061; Momir Stojanović, T. 11808; svedok K25, T. 1646-1647.

[284] Ljubinko Cvetić, T. 6599, 6861, 6863; DP P57, str. 1; John Crosland, DP P1400, par. 11; svedok K88, T. 1983.

[285] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9676; Aleksandar Vasiljević, T. 5886; Žarko Braković, T. 4139, 4195; DP P57; DP P764, str. 3; svedok K88, T. 1983-1984.

[286] Goran Stoparić, DP P493, par. 10 i 12.

[287] Goran Stoparić, DP P493, par. 11; Goran Stoparić, DP P495 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 701-702; John Crosland, DP P1403, str. 4 fotografija koja prikazuje pripadnike JSO u uniformama i s crvenim beretkama).

[288] Svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 4666-4667; svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 9314.

[289] V. Nike Peraj, DP P313, par. 12 i 40; Nike Peraj, T. 1258-1259. Ali v. Nike Peraj, T. 1279. John Crosland je u svom svedočenju rekao da, budući da su pripadnici jedinica uključenih u događaje na Kosovu, uključujući JSO, ponekad imali nestandardnu opremu, kao što su marame oko glava, ne bi bilo iznenađujuće da pripadnike tih jedinica neko zameni za pripadnike paravojnih formacija. John Crosland, DP P1400, par. 13-14.

[290] Momir Stojanović, T. 11810.

[291] Goran Stoparić, DP P493, par. 7, 10.

[292] Goran Stoparić, DP P493, par. 13.

[293] Goran Stoparić, DP P493, par. 9-10.

Međutim, Veće podseća na svoju gorenavedenu konstataciju da su tokom perioda na koji se odnosi Optužnica u ovom predmetu "Škorpioni" bili priključeni SAJ-u RJB-a, a ne RDB-u. Što se tiče Stoparićevog iskaza o drugim "pomoćnim" jedinicama RDB, Veće prihvata iskaz Aleksandra Vasiljevića da su pripadnici Arkanovih "Tigrova" imali legitimacije RDB-a[294] i da su bili raspoređeni u Kosovom Polju.[295] Taj iskaz potvrđuju Vasiljevićeve beleške sa sastanka Vrhovne komande održanog 17. maja 1999. godine, u kojima je zabeleženo da je Radomir Marković, načelnik RDB, izjavio da su "dobrovoljci [...] nužno zlo",[296] da je Arkan ponudio Markoviću stotinak ljudi, a da je Marković prihvatio 30, pod uslovom da nose uniforme.[297] Veće se uverilo da je tokom perioda na koji se odnosi Optužnica RDB-u bilo priključeno najmanje 30 pripadnika Arkanovih "Tigrova".

84. Na Kosovu je jedinica JSO zajedno sa snagama PJP delovala, između ostalog, na području Mališeva/Malishevë sredinom jula 1998. godine, na području Drenice i Jablanice 1998. godine,[298] na području Gornjeg Streoca/Strellc i Epërm u julu/avgustu 1998. godine, u Bajgori/Bajgorë, na Čičavici/Qiqavica i Kosmaču u oktobru 1998. godine,[299] u Istoku, Srbici i Dečanima 1999. godine[300] i u Rogovu/Rogovë u januaru 1999. godine.[301]

85. Pripadnici JSO nosili su sivo-zelene maskirne uniforme i crvene beretke.[302] Ta zelena boja jasno se razlikovala od uniformi drugih jedinica, kao što je PJP.[303] Pripadnici JSO često su, kad su bili na vežbi, nosili kvalitetne pancir-prsluke (bolje od onih koje je nosila redovna policija), a kad su bili na vežbi ili u patroli, imali su maskirne šešire sa spuštenim obodom.[304] kao i kad je reč o nekim pripadnicima PJP i SAJ, pripadnici jedinica JSO su tokom perioda na koji se odnosi Optužnica skidali svoje oznake. Pored toga, ponekad su bili odeveni u uniforme redovne policije.[305] Pripadnici jedinica JSO redovno su na sebi ili sa sobom nosili niz raznih pokrivala za glavu, među kojima su bile marame, maske za lice, kaubojski šeširi i takozvani "Frenki" šeširi maskirnog dezena, i nosili su oznake JSO.[306]

---

294 Aleksandar Vasiljević, T. 5669-5670.
295 Aleksandar Vasiljević, T. 5668.
296 DP P884, str. 1.
297 Aleksandar Vasiljević, T. 5681; DP P884, str. 1.
298 John Crosland, DP P1401 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9762-9763; John Crosland, DP P1400, par. 10; svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9677.
299 DP D340, str. 10.
300 John Crosland, DP P1400, par. 12.
301 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 165-166; Karol John Drewienkiewicz, T. 6370-6372, 6481.
302 John Crosland, DP P1400, par. 9; DP P1403, str. 4 (fotografija koja prikazuje jedinice JSO); svedok K25, DP P340-A, str. 20.
303 Svedok K25, DP P340-A, str. 20.
304 John Crosland, DP P1400, par. 9.
305 John Crosland, DP P1400, par. 13.
306 Svedok K25, DP P340-A, str. 20; svedok K90, DP P321, par. 47; svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9457-9459, 9484; svedok K90, T. 1489.

86. Neki dokazi ukazuju na to da su pripadnici JSO ili neke druge specijalne policijske jedinice nosili svetlosive kombinezone, a oznake na naramenicama su im bile crvene, bele i plave, s uspravnim krilima ili bodežima, slično oznakama PJP.[307] I Joseph Maisonneuve i Karol John Drewienkiewicz su izjavili da su na pripadnicima policije videli takve uniforme, uključujući na telu jednog mrtvog policajca u Rogovu, opština Đakovica, 29. januara 1999. godine, kad je ubijeno nekoliko pripadnika OVK. Drewienkiewicz je izjavio da se ta uniforma sastojala od svetlosivih, "plavičastih" kombinezona ("nalik jednodelnom radnom odelu"[308]) s "vojničkom torbom na prsima",[309] kao i da su pripadnici tih snaga bili bolje opremljeni nego redovna policija.[310] Joseph Maisonneuve je svedočio da su neki od pripadnika snaga MUP-a na terenu u Rogovu nosili jednodelna siva odela.[311] Veće konstatuje da su to iste one uniforme koje Drewienkiewicz naziva "kombinezonima".

87. Pripadnici JSO su povremeno patrolirali u oklopnim transporterima.[312] Koristili su vozila toyota tipa land cruiser, kao i kamionete, na koje su često bili montirani teški mitraljezi kalibra 12,7 milimetara.[313] Nosili su moderno naoružanje marke hekler koh, kalibra 0,556 milimetara.[314]

3. Rezervisti

88. Zakon o unutrašnjim poslovima Republike Srbije predviđao je mogućnost da se u slučaju neposredne ratne opasnosti MUP popuni vojnim obveznicima koji su raspoređeni u rezervni sastav tog Ministarstva.[315] Taj zakon je dalje predviđao da se u sastav rezervnih snaga mogu rasporediti samo oni vojni obveznici koji ispunjavaju uslove za rad u MUP-u.[316] Ti uslovi bili su da dato lice nije osuđivano za neko krivično delo i da se protiv njega ne vodi krivični postupak, a za radnike milicije, muškarce, da su odslužili vojni rok ili završili srednju školu unutrašnjih poslova, kao i da imaju manje od određenog broja godina.[317] Pored toga, rezervisti policije mogli su biti pozvani radi izvršavanja određenih mirnodopskih zadataka Ministarstva, a naročito radi sprečavanja delatnosti usmerenih na ugrožavanje bezbednosti Republike, narušavanja reda i mira i pokušaja narušavanja

---

307 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 166; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7799, 8002; Karol John Drewienkiewicz, T. 6372, 6481; DP P1008, str. 3.
308 Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7799.
309 DP P1008, str. 3.
310 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 166; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7799.
311 Joseph Maisonneuve, DP P853, T. 11172.
312 John Crosland, DP P1400, par. 34.
313 John Crosland, DP P1400, par. 9, 38.
314 John Crosland, DP P1400, par. 9.
315 DP P66, član 27, par. 1. v. takođe Ljubinko Cvetić, T. 6739-6740; Vukmir Mirčić, T. 13297-13298.
316 DP P66, član 27, par. 2.
317 DP P66, član 34. Starosna granica za poslove za koje je bila propisana srednja stručna sprema bila je 27 godina, a za poslove za koje je bila propisana viša i visoka stručna sprema 30 godina. Starosne granice nisu se primenjivale na lica s najmanje pet godina radnog iskustva na poslovima ovlašćenog službenog lica.

javnog reda i mira u većem obimu, kao i radi pružanja pomoći u slučaju opšte opasnosti prouzrokovane elementarnim nepogodama.[318] Rezervisti su mogli vršiti "patrolnu i pozorničku delatnost, obezbeđenje, rad na bezbednosnim punktovima, posebne akcije i zadatke i druge delatnosti".[319]

89. Kad nisu bili mobilisani, rezervisti policije bili su civili s normalnim civilnim poslom.[320] Kad su bili angažovani kao rezervisti, oni su uživali ista prava kao pripadnici redovne policije[321] i dobijali su standardne plave policijske uniforme i oružje,[322] mada su neki od njih nosili uniforme jedinice kojoj su bili priključeni.[323] Za lokalne rezerviste bio je zadužen lokalni MUP.[324] Tako su svi rezervisti, lokalni Srbi, u Maloj Kruši/Krushë e Vogël i Velikoj Kruši/Krushë e Madhe dobili uniforme i oružje od SUP Prizren.[325]

90. U martu 1999. godine na Kosovu je izvršena opšta mobilizacija, koju je pokrenuo načelnik Resora javne bezbednosti Vlastimir Đorđević, postupajući po uputstvima ministra i koja je imala za posledicu mobilizaciju svih lokalnih rezervista.[326]

91. Rezervisti su mahom bili stariji od policajaca u redovnim jedinicama i obično su nosili starije i zastarele jednobojne plave uniforme MUP.[327] Jedan od razloga zašto su rezervisti nosili starije uniforme je to što nije bilo dovoljno novih, a redovne jedinice su dobijale nove uniforme pre rezervista.[328]

4. Lokalne jedinice odbrane/Rezervna policijska odeljenja (RPO)

92. Sredinom 1998. godine, VJ i MUP su počeli da naoružavaju i obučavaju lokalno stanovništvo nealbanske nacionalnosti na Kosovu.[329] Odluka o formiranju i naoružavanju lokalnih jedinica odbrane, koje su takođe nazivane rezervnim policijskim odeljenjima (dalje u tekstu: RPO), doneta je u sedištu MUP-a u Beogradu i dalje prosleđena Štabu MUP-a, a izvršili su je SUP-ovi.[330] Rezervna policijska odeljenja formirana su u cilju odbrane srpskih sela ili enklava.[331] U depeši SUP

[318] DP P66, član 28, par. 1.
[319] DP D101, par. 3.
[320] Ljubinko Cvetić, T. 6740.
[321] DP P66, član 28, par. 3; Ljubinko Cvetić, T. 6740-6741; DP D263, str. 3.
[322] Svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4738; svedok K86, T. 5120 (zatvorena sednica); svedok K86, T. 5121, 5125, 5202 (zatvorena sednica); Vukmir Mirčić, T. 13297.
[323] Svedok K25, DP P340-A, str. 20.
[324] Svedok K25, DP P340-A, str. 18.
[325] Svedok K25, DP P340-A, str. 20.
[326] Svedok K92, T. 2758-2759.
[327] John Crosland, DP P1400, par. 20; Nike Peraj, T. 1208-1209.
[328] Ljubinko Cvetić, T. 6701.
[329] DP P1355; DP P1051; DP P901; DP P1333, str. 23; DP P975; Ljubinko Cvetić, T. 6719.
[330] Ljubinko Cvetić, T. 6713.
[331] Ljubinko Cvetić, T. 6610, 6644, 6671-6672; DP P688, str. 7; Vukmir Mirčić, T. 12624; DP D933, str. 13.

Kosovska Mitrovica od 1. jula 1998. godine zabeleženo je da je u okviru tog SUP organizovan 41 RPO, s ukupno 1.374 pripadnika, i da je tim RPO-ovima podeljeno ukupno 1.000 komada dugog naoružanja.[332] Dana 10. jula 1998. godine, Štab MUP-a je izdao naređenje za formiranje RPO-ova i obuku njihovih pripadnika.[333] U uputstvu Zajedničke komande[334] od 28. jula 1998. godine izložena je struktura planiranja lokalne odbrane naseljenih mesta.[335] Do jula 1998. godine na Kosovu je naoružano 54.683 civila, od čega je njih 12.170 dobilo oružje od MUP-a, a 34.716 od VJ. Ukupan broj uključivao je i 7.797 lica koja su ranije dobila oružje (posle 1990. godine).[336] U februaru 1999. godine na Kosovu je bilo otprilike 255 RPO-ova.[337] Na sastanku Štaba MUP-a u Prištini 17. februara 1999. godine, rukovodilac štaba MUP-a Sreten Lukić je napomenuo da su RPO-ovi aktivirani u skoro svim selima naseljenim Srbima.[338] On je dalje izjavio da su sa svim RPO-ovima održani sastanci, kojima su prisustvovali general MUP-a Momčilo Stojanović i potpukovnik Blagoje Pešić.[339] Rad RPO-ova i njihovo angažovanje ocenjeni su kao "dobri i u funkciji zaštite stanovništva, lične i imovinske sigurnosti, smirivanja stanja napetosti i straha od osvete".[340]

93. Pripadnici RPO-ova nisu imali ista prava kao redovni pripadnici MUP-a, čak ni kad su bili mobilisani,[341] a bili su i slabije obučeni i lošije opremljeni nego rezervisti redovne policije.[342] Mada su RPO-ovi bili tesno povezani sa strukturama MUP-a, VJ je takođe bio uključen u njihov rad, naročito kad je reč o obuci pripadnika.[343]

94. Navodna uloga RPO-ova je bila da brane svoja sela, gradove i naselja od napada OVK.[344] Rezervna policijska odeljenja nisu stalno angažovana, već su po potrebi bila aktivirana na lokalnom području.[345] Te jedinice su imale sopstvene komandante i zamenike komandanata, koji su dobijali konkretna naređenja od komandira područne policijske stanice.[346] Blagoje Pešić bio je zadužen za RPO-ove u Štabu MUP-a u Prištini.[347]

95. U velikom broju zapovesti Prištinskog korpusa VJ i Zajedničke komande koje su prihvaćene kao dokazi, naređuje se, na primer, “nešiptarskom [to jest, albanskom] stanovništvu na KiM”,

---

332 DP P1054.
333 DP P1052, str. 2.
334 Radi analize postojanja i funkcionisanja Zajedničke komande v. dole, par. 224-252
335 DP P1223; DP P1051.
336 DP P688, str. 7.
337 Ljubinko Cvetić, T. 6718; DP P1055, str. 4; DP D933, str. 13.
338 DP P85, str. 1.
339 V. DP P1055.
340 DP P85, str. 1-2.
341 Ljubinko Cvetić, T. 6741-6742; Radomir Mitić, T. 12624.
342 Ljubinko Cvetić, T. 6610.
343 DP P1053.
344 DP P688, str. 7; Ljubinko Cvetić, T. 6610, 6644, 6671-6672; Radomir Mitić, T. 12624.
345 Ljubinko Cvetić, T. 6644, 6672; DP P1333, str. 23.
346 Ljubinko Cvetić, T. 6644, 6671-6672, 6713-6714; DP D933, str. 13.
347 Ljubinko Cvetić, T. 6688.

“naoružanim nešiptarima” ili “naoružanom nešiptarskom stanovništvu” da podrže snage MUP-a u “razbijanju i uništenju šiptarskih terorističkih snaga”.[348] Ljubinko Cvetić je potvrdio da se to u praksi dešavalo.[349] To potvrđuju i dokumentarni dokazi. U izveštaju Isturenog komandnog mesta (dalje u tekstu: IKM) 3. armije od 2. oktobra 1998. godine navodi se da je "podela oružj[a] građanima lojalnim SRJ (srpske i crnogorske nacionalnosti) obezbedila [...] uslove za organizovano suprotstavljanje teroristima na široj osnovi".[350] Na sednici Kolegijuma Generalštaba VJ 21. januara 1999. godine, referisano je da “na srpsko-crnogorskoj strani, da tako kažem, realna je mogućnost samoorganizovanja srpskog stanovništva radi pružanja otpora, kao i pojačanog eksponiranja radikalnih snaga, imajući u vidu i broj lica koja poseduju i kojima je podeljeno oružje".[351] Veće prihvata da su RPO-ovi imali određenu ulogu u borbenim operacijama, u saradnji i sadejstvu s MUP-om i VJ. Ta uloga nije bila uvek ograničena na navedenu ulogu RPO-ova, kao što se vidi iz nekih naređenja na koje upućuje ova Presuda.

96. Pripadnicima RPO bilo je dozvoljeno da nose policijske ili vojne uniforme samo kad su bili mobilisani i angažovani u rezervnim sastavima MUP-a ili VJ.[352] U praksi, pripadnici RPO obično nisu nosili kompletne uniforme, već samo njihove delove.[353] Lokalne srpske snage takođe su ponekad nosile crne policijske uniforme.[354]

97. Oružje, uključujući automatske i poluautomatske puške, izdavano je lično svakom pripadniku RPO.[355] Neki pripadnici RPO nosili su oružje svojoj kući kad nisu bili mobilisani.[356]

5. Kolegijum ministra

98. Pod rukovodstvom prethodnog ministra unutrašnjih poslova Zorana Sokolovića postojao je Kolegijum sačinjen od ministra, načelnika RJB i načelnika RDB. U isto vreme, načelnik RJB je imao svoj kolegijum, koji se sastojao od načelnika svih uprava RJB i sastajao se svake nedelje. Stoga je Vlastimir Đorđević, kao načelnik Uprave policije, prisustvovao Kolegijumima RJB tokom tog perioda.[357] Prema Đorđevićevom svedočenju, u periodu otkako je Vlajko Stojiljković postao ministar, u aprilu 1997. godine, a on, Đorđević, postao vršilac dužnosti načelnika (u maju 1997. godine), a potom i načelnik (u januaru 1998. godine) RJB, "nije postojao Kolegijum javne

[348] DP P969, str. 1; DP P970, str. 2; DP P1382, str. 2; DP P766, str. 2; DP P767, str. 2; DP P350, str. 2; DP P961, str. 2; DP D104, str. 2.
[349] Ljubinko Cvetić, T. 6672.
[350] DP D340, str. 4.
[351] DP P902, str. 16.
[352] DP D111, par. 19; DP P771, str. 12; DP P345, str. 8-9.
[353] Ljubinko Cvetić, T. 6610-6611.
[354] Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4285-4286, 4318, 4335; Lufti Ramadani, T. 1122-1124.
[355] Ljubinko Cvetić, T. 6715; DP P976.
[356] Vlastimir Đorđević, T. 9918; Ljubinko Cvetić, T. 6715.
[357] Vlastimir Đorđević, T. 9412.

bezbednosti"; umesto toga, ministar Stojiljković je držao sednice Kolegijuma koji su sačinjavali načelnici raznih uprava u RJB. Bitno je napomenuti da je Đorđević bio taj koji je otvarao sednice Kolegijuma i zatim davao reč načelnicima uprava RJB. Načelnici uprava su referisali o situaciji tokom prethodne nedelje i davali predloge za narednu nedelju.[358] Đorđević je dodavao sopstvena zapažanja, a ministar bi zatvorio sednicu Kolegijuma nakon što bi upravama RJB dao smernice i izdao naređenja o tome koje zadatke treba izvršiti i koga u njima treba angažovati.[359] Zaključci Kolegijuma zatim su se slali svim učesnicima na sednici, čiji je zadatak potom bio da tokom naredne nedelje sprovedu te zaključke i o tome referišu na sledećoj sednici Kolegijuma.[360] Đorđević je "stalno prisustvovao kolegijumima",[361] osim u jednom periodu tokom 1998. godine kad je bio na terenu na Kosovu.[362] Pomoćnici ministra RJB koji nisu mogli da prisustvuju sednici dobijali su zapisnik.[363]

99. Kolegijum ministra je "formalizovan" rešenjem ministra Stojiljkovića od 4. decembra 1998. godine.[364] Đorđević je objasnio da je Kolegijum koji je formiran tim rešenjem u svim suštinskim pitanjima bio isti kao i prethodni, nedeljni kolegijumi, osim što su mu prisustvovali načelnik RDB Radomir Marković i njegov zamenik Nikola Ćurčić.[365] Posle tog perioda nisu održavani posebni kolegijumi u kojima su učestvovale samo uprave RDB.[366]

100. Postoji upadljiva nedoslednost u iskazima svedoka odbrane o tome u kojoj je meri Kolegijum raspravljao i donosio odluke o upotrebi snaga MUP-a na Kosovu. Vlastimir Đorđević je u svom svedočenju rekao da je na tim sednicama Kolegijuma Obrad Stevanović, načelnik Uprave policije, obaveštavao ministra o slanju pripadnika, opreme i oružja policije na Kosovo. Međutim, Đorđević je insistirao na tome da ministar na sednicama Kolegijuma nikad nije dobijao detaljne informacije o protivterorističkim i borbenim dejstvima vođenim na Kosovu.[367] Isto tako, Stojan Mišić je u svom svedočenju rekao da se na Kolegijumu nije raspravljalo o protivterorističkim dejstvima na Kosovu, kao i da nisu dobijali izveštaje o izvršenju tih planova i nisu donosili odluke u

[358] Vlastimir Đorđević, T. 9413.
[359] Vlastimir Đorđević, T. 9413-9414, 9416.
[360] Vlastimir Đorđević, T. 9414, 9416-9417.
[361] Stojan Mišić, T. 14082.
[362] Vlastimir Đorđević, T. 10031.
[363] Stojan Mišić, T. 14084.
[364] DP D208; Vlastimir Đorđević, T. 9415.
[365] Vlastimir Đorđević, T. 9415-9416. Pun spisak prisutnih je sledeći: ministar Vlajko Stojiljković, pomoćnik ministra i načelnik RJB Vlastimir Đorđević, pomoćnik ministra i načelnik RDB Radomir Marković, pomoćnik ministra i zamenik načelnika RDB i direktor Instituta bezbednosti Nikola Ćurčić, pomoćnik ministra Obrad Stevanović, pomoćnik ministra Stojan Mišić, pomoćnik ministra Petar Zeković, pomoćnik načelnika RDB Dragiša Dinić, načelnik Uprave kriminalističke policije Dragan Ilić i načelnik SUP Beograd Branko Đurić, Vlastimir Đorđević, T. 9412-9413, 9416; v. takođe T. 10025, 10026-10027; Stojan Mišić, T. 14027; DP D208.
[366] Vlastimir Đorđević, T. 9416-9417.
[367] Vlastimir Đorđević, T. 9420.

vezi s njima.[368] On je izjavio sledeće: "Za vreme rata, nijednom nismo razmatrali niti planiranje i organizovanje anti-terorističkih dejstava na Kosovu […], nismo razmatrali bilo kakve izveštaje što se tiče suzbijanja terorizma".[369]

101. Veće konstatuje da je malo verovatno da Kolegijum nije raspravljao ili donosio odluke o situaciji na Kosovu 1998. i 1999. godine, koja je bila ubedljivo najurgentnije bezbednosno pitanje s kojim su MUP i Srbija bili suočeni u to vreme. Štaviše, po mišljenju Veća, indikativno je to što je, za razliku od svojih prethodnih tvrdnji, Mišić takođe svedočio da je bilo "više sednica Kolegijuma na kojima je analizirana ukupna bezbednosna situacija i tražila [...] se odgovarajuća rešenja"[370] i da je "[j]ednom prilikom ministar na Kolegijumu rekao da je s obzirom na ukupno-složenu bezbednosnu situaciju obrazovao Štab za borbu protiv terorizma […] kako bi se efikasnije uhvatili u koštac sa problemom terorizma",[371] kao i da "jedan od prioriteta na sednicama kolegijuma ministarstva jeste bilo stanje na Kosmetu"[372] i da je "Kolegijum Ministarstva […] dobija[o] zahteve za, pre svega, logističku podršku snagama policije koje su bile na Kosmetu".[373] Veće napominje da su članovi Kolegijuma, da bi valjano razmotrili zahteve koji su im podnošeni za dodatne jedinice, pojačanje, smenu ljudstva i jedinica, dodatnu ili novu opremu, morali biti upoznati s operacijama za koje je to zatraženo, kao i s tokom primenjivanih defanzivnih strategija, kako bi mogli dati savet o takvim predlozima i njihovim posledicama po MUP. Malo je verovatno da je veliki broj pripadnika MUP-a, uključujući njegove ključne jedinice, bio redovno i aktivno angažovan na Kosovu zajedno s vojskom, a da Kolegijum ministra u to ne bude uključen, pa čak i da ne bude svestan njihovih aktivnosti. Veće ne prihvata ni tvrdnju da Kolegijum nije nikad primao nikakve izveštaje i da nikada nije raspravljao o izvođenju operacija protiv OVK ili o bezbednosnoj situaciji na Kosovu.

102. Dokumentarni dokazi takođe pokazuju pune razmere učešća članova Kolegijuma u planiranju i razmatranju operacija MUP-a na Kosovu tokom perioda na koji se odnosi Optužnica. Tokom svedočenja, Stojanu Mišiću je predočen zapisnik sa sednice Kolegijuma ministra od 14. februara 1999. godine, kojem su prisustvovali Rođa, to jest, optuženi, Rade, to jest, Radomir Marković, Stojan Mišić, Branko Đurić, Dragan Ilić i Danilo Pantović, sadržan u beležnici generala Obrada Stevanovića, u kojem ministar govori o potrebi da se izradi plan za reagovanje na eventualni ulazak snaga NATO.[374] Mišić je negirao da je prisustvovao bilo kakvoj takvoj sednici i

[368] Stojan Mišić, T. 14032.
[369] Stojan Mišić, T. 14054.
[370] Stojan Mišić, T. 14035.
[371] Stojan Mišić, T. 14035-14036.
[372] Kosmet je skraćeni naziv za Kosovo i Metohiju.
[373] Stojan Mišić, T. 14086-14087.
[374] Stojan Mišić, T. 14099-14100.

izneo sumnje u to da je sednica uopšte održana, kao i u autentičnost dokumenta.[375] Veće napominje da su, iako Stevanovićeva beležnica nije uvrštena u dokaze, veoma slični stavovi zabeleženi u zapisniku s jednog kasnijeg sastanka Štaba MUP-a u Prištini, održanog nekoliko dana kasnije, 17. februara 1999. godine, kojem su prisustvovali Stojiljković, Marković, Stevanović, načelnici SUP-ova i starešine jedinica na Kosovu, koji ukazuju na to da se raspravljalo o planovima za "sprečavanje i onemogućavanje ulaska vojnih snaga NATO pakta" i da je naređeno izvođenje "tri akcije čišćenja terena od terorista u rejonima Podujeva, Dragobilja i Drenice".[376] Veće stoga prihvata da je 14. februara 1999. godine održana sednica kojoj je prisustvovao optuženi, na kojoj je ministar govorio o potrebi da se izradi plan za reagovanje na eventualni ulazak snaga NATO. Prema zapisniku sa sastanka od 17. februara, trebalo je angažovati oko 4.000 policajaca, 70 policajaca iz sastava operativne grupe i 900 rezervista policije. Taj zapisnik dalje otkriva da je samo tri dana kasnije, 20. februara 1999. godine, očito kao nastavak prethodnog sastanka, u Štabu MUP-a u Prištini održan sastanak s komandantima odreda policije radi daljih dogovora u vezi s njihovim angažovanjem.[377] Dalje, na osnovu gorenavedenog, Veće ne može da prihvati Mišićevo negiranje da je išta znao o planu RJB za sprečavanje ulaska trupa NATO na Kosovo.[378]

103. Iako Veće prihvata da se Kolegijum nije bavio detaljnim planiranjem konkretnih operacija - što je bila delatnost Štaba MUP-a u Prištini (v. dalje u tekstu) - prikupljeni dokazi na koje se poziva gore u tekstu da se na sednicama Kolegijuma raspravljalo o ključnim planovima za angažovanje jedinica MUP-a u operacijama velikih razmera na Kosovu, po mišljenju Veća, potvrđuju da su članovi Kolegijuma, po toj logici, na sednicama raspravljali i planirali angažovanje MUP-a na Kosovu tokom perioda na koji se odnosi Optužnica.

6. Štab MUP-a za Kosovo

(a) Prvobitni štab

104. Optuženi Vlastimir Đorđević formirao je Štab MUP-a za Kosovo 11. juna 1997. godine[379] u skladu sa članom 10 Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova, koji je predviđao da načelnik resora, odnosno načelnik sekretarijata može obrazovati stalne ili povremene štabove, komisije, radne grupe ili druga radna tela iz sastava Ministarstva radi razmatranja određenih pitanja ili za izvršenje složenijih zadataka koji zahtevaju zajednički rad radnika različitih

[375] Stojan Mišić, T. 14099-14100.
[376] DP P85; Stojan Mišić, T. 14104-14105.
[377] DP P85; Stojan Mišić, T. 14105.
[378] Stojan Mišić, T. 14106.
[379] DP D402; DP D403; Vlastimir Đorđević, T. 9469.

užih specijalnosti iz dve ili više organizacionih jedinica u resoru i sekretarijatu.[380] Veštak odbrane Radomir Milašinović napomenuo je u svom izveštaju da, za razliku od vojnih štabova, "kao tradicionalno pomoćnih organa rukovođenja, štabovi MUP-a na Kosovu i Metohiji nisu bili pomoćni, već rukovodeći organi sa jasno definisanim rukovodećim funkcijama i odgovornostima".[381] Zadaci Štaba MUP-a bili su da "planira, organizuje i preduzima mere i aktivnosti radi suzbijanja oružane pobune; sprečavanja i suzbijanja građanskih nereda; sprečavanja terorizma", kao i drugi zadaci vezani za područje Kosova.[382] Štab MUP-a je u praksi bio na srednjem nivou komandnog lanca, između sedišta MUP-a u Beogradu i SUP-ova na Kosovu.[383] U rešenju od 12. juna 1997. godine, koje je potpisao optuženi Đorđević, navode se članovi Štaba i određuje funkcija za svakog ponaosob.[384] Đorđević je posvedočio da je, prema Pravilniku, on imao ovlašćenje da to rešenje o sastavu Štaba izda bez saglasnosti ministra, ali da je u praksi imao saglasnost ministra.[385]

105. Dana 15. januara 1998. godine, Đorđević je izdao novo rešenje kojim su prošireni zadaci Štaba MUP-a, tako da uključe saradnju s RDB, VJ, drugim državnim organima i organima lokalne samouprave. Jedan od njegovih zadataka bio je sprečavanje i suzbijanje terorizma na Kosovu.[386] Dana 23. januara 1998. godine, Đorđević je zadužio Štab MUP-a za uvežbavanje jedinica PJP i SAJ za izvođenje bezbednosnih zadataka.[387] U rešenjima koja je izdao Đorđević stoji da Štab MUP-a za svoj rad odgovara ministru, načelniku RJB i licima koja oni ovlaste.[388] Đorđevićevim rešenjem od 15. maja 1998. godine, mandat Štaba MUP-a produžen je za godinu dana.[389] U tom rešenju konkretno se navodi da rukovodilac Štaba izveštava načelnika RJB i da je dužan da ga obavesti o svim značajnim bezbednosnim događajima, preduzetim merama i rezultatima tih mera.[390]

106. Dana 11. juna 1998. godine, Đorđević je izdao rešenje kojim se određuju novi rukovodioci, zamenici rukovodilaca i članovi Štaba MUP-a.[391] Jedan od njegovih viših oficira, general Sreten Lukić, postavljen je za rukovodioca, a sastav Štaba MUP-a proširen je na 14 članova, koji su svi bili

[380] DP P357, član 10; Ljubinko Cvetić, T. 6774-6775, 6776; Vlastimir Đorđević, T. 9466-9467.
[381] DP D933, str. 25.
[382] DP D402, stavka 2. V. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9469-9470.
[383] Ljubinko Cvetić, T. 6597. Kao što je navedeno u izveštaju veštaka odbrane Radomira Milašinovića "Štab je imao ulogu dodatnog organa rukovođenja, koji je bio pozicioniran neposredno ispod nivoa načelnika RJB u sedištu MUP-a i neposredno iznad nivoa načelnika SUP-a na Kosovu i Metohiji". DP D933, str. 26.
[384] Vlastimir Đorđević, T. 9470-9472; DP D403.
[385] Vlastimir Đorđević, T. 9472.
[386] DP D404, stavke 1 i 2.
[387] DP P704, str. 2. Vlastimir Đorđević, T. 9475-9476
[388] DP D404, stavka 2; DP P704, str. 2.
[389] DP D100; Vlastimir Đorđević, T. 9476.
[390] DP D404, stavke 1 i 6.
[391] DP P760.

pripadnici RJB.[392] U tom rešenju je određeno da se za članove Štaba u širem sastavu određuju načelnici SUP-ova na Kosovu i da će Štab otpočeti s radom 1. juna 1998. godine, na početni period od godinu dana.

107. Iako je Vlastimir Đorđević je 11. juna 1997. godine formirao Štab MUP-a za Kosovo, čime je stvoren srednji nivo komande između sedišta MUP-a u Beogradu, uključujući RJB na čijem je čelu on bio, i načelnika SUP-ova na Kosovu, koji je, počev od 15. januara 1998. godine bio dužan da sarađuje, između ostalog, s RDB i VJ, on, kao načelnik RJB, nije bio nadležan da u taj Štab MUP-a formalno uključi RDB ili VJ. Situacija na Kosovu se ubrzano pogoršavala i na osnovu razvoja događaja u prvoj polovini 1998. godine moglo se videti da SRJ i Srbija moraju da poboljšaju efikasnost i osposobljenost za bavljenje pitanjem OVK. Jedna od očiglednih mera bila je da se koordinišu dejstva saveznih i republičkih snaga angažovanih u borbi protiv OVK. Unutar MUP-a, to je uključivalo koordinaciju dejstava RJB i RDB na Kosovu.

(b) Štab Ministarstva za suzbijanje terorizma

108. Saradnja koju je optuženi mogao da odobri nije bila dovoljna. Bez obzira na to što je optuženi 11. juna 1998. godine odredio novog rukovodioca Štaba MUP-a i naredio izvesno pojačanje, samo je ministar imao zakonsko ovlašćenje da formalno obezbedi da RDB ima predstavnike u Štabu MUP-a. On je to učinio tek pet dana kasnije, kad je izdao rešenje o formiranju "Štaba Ministarstva za suzbijanje terorizma", čime je praktično proširen sastav Štaba MUP-a za Kosovo tako da je uključivao načelnike sekretarijata unutrašnjih poslova, centara i odeljenja RDB.[393] Mada je po obliku to bio novi Štab, koji je nasledio postojeći, i mada je optuženi tvrdio da nije konsultovan kad je reč o tom rešenju, rukovodilac Štaba je ostao Sreten Lukić iz RJB i njegov

[392] DP P760. Imenovani su sledeći članovi: Sreten Lukić, pomoćnik načelnika Sekretarijata u Beogradu za poslove policije, za rukovodioca Štaba; Radoslav Đinović, zamenik načelnika SUP u Smederevu, za zamenika rukovodioca Štaba; Goran Radosavljević, šef Odseka za PJP u SUP Beograd, za pomoćnika rukovodioca Štaba za intervencije; Žarko Braković, načelnik Odeljenja policije SUP Priština, za pomoćnika rukovodioca Štaba za poslove policije; Milutin Vuković, komandant Mehanizovane brigade u Prištini, za pomoćnika rukovodioca Štaba za mehanizovane jedinice; MiodragRšumović, načelnik Odeljenja za suzbijanje privrednog kriminala SUP Beograd, za koordinatora po privrednom kriminalitetu; Novica Zdravković, zadužen za suzbijanje privrednog kriminala u Odeljenju kriminalističke policije SUP Vranje, za koordinatora po opštem kriminalitetu; Radovan Vučurević, načelnik Odeljenja za pograničnu policiju, strance i upravne poslove SUP Novi Sad, za pomoćnika rukovodioca Štaba za poslove pogranične policije, strance i upravne poslove; Milan Čanković, zadužen za opremanje sredstvima veze, vozilima i drugom opremom u Upravi policije Ministarstva, za pomoćnika rukovodioca Štaba za radio veze; Miloš Deretić, načelnik Odeljenja za vezu u SUP Priština, za pomoćnika rukovodioca Štaba za žične veze; Milorad Rajičić, načelnik Odeljenja za zajedničke poslove SUP Priština, za pomoćnika rukovodioca Štaba za intendantsko obezbeđenje; Gojko Čelebić, zadužen za odbrambene pripreme u Odeljenju policije SUP Priština, za pomoćnika rukovodioca Štaba za logistiku; Dobrašin Krdžić, zadužen za poslove zdravstvene prevencije SUP Priština, za pomoćnika rukovodioca Štaba za sanitetsko obezbeđenje i Raško Milenković, načelnik Odeljenja za analitiku SUP Priština, za pomoćnika rukovodioca Štaba za analitičko praćenje.

[393] DP P57.

sastav je mahom ostao neizmenjen u odnosu na onaj koji je Đorđević odredio pet dana ranije.[394] Značajnu razliku predstavljalo je formalno uključivanje predstavnika državne bezbednosti (RDB).

109. Prema formalnoj zakonskoj strukturi, regulisanoj Zakonom o unutrašnjim poslovima, Resor javne bezbednosti MUP-a (RJB), čiji je načelnik bio optuženi, bio je sasvim odvojen od Resora državne bezbednosti MUP-a (RDB), koji je imao sopstvenog načelnika. Prema tome, optuženi, kao načelnik RJB, nije bio nadležan za koordinaciju ta dva ogranka MUP-a ili za njihovo funkcionisanje, iako je to očito bilo poželjno, ako ne i neophodno, imajući u vidu pretnju koju ju je OVK predstavljao po Republiku Srbiju. Zbog toga je radi preduzimanja mera koje optuženi sam nije mogao preduzeti primenjeno ovlašćenje ministra, koji je jedini mogao da koordinira funkcije RJB i RDB. U roku od pet dana otkako je optuženi izdao rešenje o sastavu Štaba MUP-a za Kosovo ministar je odlučio da u sastav jednog, jedinstvenog Štaba uključi i predstavnike RDB i formalno ovlasti to jedno telo da koordinira dejstva RJB i RDB na Kosovu. Rukovodilac tog novog Štaba i dalje je bio general Lukić iz RJB, kojim je rukovodio optuženi. On je uglavnom nastavio da obavlja funkcije prethodnog Štaba MUP-a, ali je sada, s predstavnicima RDB u svom sastavu, bio u mogućnosti da koordinira dejstva i RJB i RDB na Kosovu, usmerena ka suzbijanju potencijalnog terorizma, koji je mahom pretio od strane OVK.

110. Od februara 1998. godine, Štab MUP-a RJB bio je dužan da sarađuje s RDB, u skladu s naređenjem optuženog. Rešenjem ministra od 16. juna 1998. godine otišlo se korak dalje, tako što su te dve zasebne organizacije formalno spojene, ali samo na nivou Kosova i samo u cilju suzbijanja terorizma. Nezavisno od toga, RJB i RDB su i dalje bili dve zasebne komponente MUP-a. Optuženi je ostao na funkciji načelnika RJB. Njegov podređeni, Lukić, bio je na čelu Štaba Ministarstva. U skladu s rešenjem od 16. juna 1998. godine, rukovodilac Štaba general Lukić morao je da izveštava ministra o merama koje su preduzeli on i Štab, kao i o aspektima bezbednosne situacije iz okvira zadataka Štaba, koji su podrazumevali "da planira, organizuje i rukovodi radom i angažovanjem organizacionih jedinica Ministarstva, kao i upućenih i pridodatih jedinica, na suzbijanju terorizma" na Kosovu, kao i da "planira, organizuje, usmerava i objedinjava rad organizacionih jedinica Ministarstva".[395] Nisu preduzeti nikakvi koraci u cilju ograničavanja ovlašćenja optuženog kao načelnika RJB. On je i dalje bio na funkciji načelnika RJB, kao i načelnik RDB. Kao i prethodni Štab MUP-a, Štab Ministarstva za Kosovo funkcionisao je kao posrednik između optuženog (odnosno Štaba MUP-a u Beogradu) i SUP-ova i OUP-ova na Kosovu.

[394] Od 14 prvobitnih članova Štaba od 11. juna 1998. godine, samo njih četvorica (Braković, Ršumović, Deretić i Čelebić) više nisu bili članovi Štaba Ministarstva.
[395] DP P57, stavke 2 i 3.

111. Odbrana tvrdi da je tim rešenjem ministra Đorđević bio odsečen od strukture Štaba MUP-a i lišen nadležnosti u pitanjima vezanim za protivterorističku aktivnost jedinica MUP-a na Kosovu.[396] U izveštaju naslovljenom "Položaj i uloga načelnika Resora javne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srbije u antiterorističkim aktivnostima na Kosovu i Metohiji u 1998. i 1999. godine", veštak odbrane Radomir Milašinović izneo je argument da je, tim rešenjem, ministar smanjio nadležnost načelnika RJB, uspostavivši neposrednu subordinacijsku vezu s rukovodiocem Štaba, čime je načelnika RJB, kao i načelnika RDB, izmestio "iz lanca operativnog planiranja, organizovanja i rukovođenja poslovima suzbijanja terorizma na Kosovu i Metohiji".[397] U tom izveštaju se dalje postulira da su nadležnost i ovlašćenja Đorđevića kao načelnika RJB ostali isti, osim kad reč o tim posebnim bezbednosnim zadacima iz delokruga Štaba Ministarstva, kao i da je on zadržao nadležnost u oblasti stručne i administrativno-logističke podrške Štabu i angažovanim jedinicama.[398]

112. Iskaz optuženog i teza odbrane počivaju zapravo na veoma slabom argumentu da je rešenjem ministra od 16. juna 1998. godine predviđeno da su Štab Ministarstva i Lukić, kao njegov rukovodilac, dužni da izveštavaju ministra. To je, kako je zaključeno, i bila namera ministra, koja je za pravnu posledicu imala to da je optuženi, kao načelnik RJB, lišen svojih ovlašćenja i dužnosti u vezi sa svim snagama MUP-a i operacijama na Kosovu. Optuženi u svom iskazu ide tako daleko da sugeriše da je to lišavanje bilo apsolutno i sveobuhvatno, a da uopšte ne uzima u obzir činjenicu da su u rešenju ministra od 16. juna 1998. godine funkcije Štaba ograničene na protivteroristička dejstva. Prema oceni Veća, ta tvrdnja sadrži suštinske greške. Prema Zakonu o unutrašnjim poslovima, sve funkcije MUP-a bile su u nadležnosti ministra, koji je imao punu odgovornost za sve njih. Načelnik RJB i načelnik RDB odgovarali su ministru za sve što je preduzimano u njihovim upravama. Najočiglednija posledica i svrha uslova da Štab Ministarstva izveštava ministra bila je da se obezbedi ništa drugo do situacija koja je bila uobičajena za MUP, kao i za većinu struktura vlasti u zastupničkim sistemima, a to je da ministar ostane lice koje ima konačnu odgovornost i koje može da interveniše, postavlja zahteve ili izdaje uputstva koje smatra neophodnim. Ministar je imao konačnu kontrolu. Da bi ministar imao potpunu moć kontrole nije bilo potrebno da se isključe intenzivne podrške, kao što su bile uprave MUP-a u sedištu u Beogradu, liše svojih nadležnosti. Štab u sedištu i dalje je bio od ključnog značaja za efikasno funkcionisanje većine aktivnosti. To takođe nije iziskivalo isključivanje načelnika RJB i načelnika RDB. Da je to bila namera, to bi bilo kontroverzno.

[396] Završni podnesak odbrane, par. 212.
[397] DP D933, str. 28-29.
[398] DP D933, str. 29.

113. U stvari, odbrana praktično tvrdi da su dva najviše rangirana funkcionera kojima je raspolagao ministar, a to su načelnik RJB i načelnik RDB, bila namerno uklonjena s najvišeg savetodavnog i organizacionog nivoa Ministarstva u trenutku kad je postojala potreba za najvišom stručnošću i efikasnošću i da je Štab, koji se sastojao od lica potčinjenih toj dvojici načelnika, postao jedini koji je savetovao ministra po pitanju protivterorističkih dejstava na Kosovu, što je donekle nelogično. Dalje, odbrana tom svojom tvrdnjom prihvata da je, prilikom izvršenja njegovih odluka, ministar i dalje koristio usluge uprave RJB, koji je ostao u nadležnosti načelnika RJB. Štab na Kosovu je zavisio od uprave RJB i RDB u Beogradu po pitanju ljudstva, opreme, finansiranja i svih drugih aspekata administrativne podrške. Iako se operativnim pojedinostima protivterorističkih dejstava na Kosovu bavio tamošnji Štab Ministarstva, ona se nisu mogla izvoditi bez konstantne podrške i tehničke pomoći beogradske Uprave. Odbrana svojom tvrdnjom neuspešno pokušava da objasni kako je MUP funkcionisao iako je Štab na Kosovu bio potpuno odvojen, nezavistan i odgovoran samo ministru lično. Nastojanja odbrane da objasni kako je to moglo da funkcioniše tako da je odgovornost optuženog i Uprave u Beogradu bila samo da dostave ono što su tražili njihovi potčinjeni na Kosovu, očigledno su nerealna s administrativnog stanovišta. Takođe je nerealna osnovna tvrdnja da je sam ministar imao isključivu i potpunu odgovornost za sve aspekte izvođenja protivterorističkih aktivnosti na Kosovu, kao i da je vršio svoje uobičajene dužnosti i odgovornosti, posebno u vreme oružanog sukoba. To je nerealno ako se ima u vidu koliko bi to ministru oduzimalo vremena.

114. Kao jedino opravdanje za postojanje takve strukture izneta je tvrdnja da je ministar, zbog prirode svoje ličnosti, želeo da ima isključivu kontrolu. Nema očiglednog ili ponuđenog objašnjenja za činjenicu da su načelnik RJB i načelnik RDB ostali na svojim funkcijama, pri čijem su obavljanju u potpunosti ostvarivali svoja ovlašćenja i nadležnosti, kao ni za to da je pre donošenja rešenja od 16. juna 1998. godine ministar, po sopstvenom nahođenju, mogao direktno da se uključi u rad Štaba MUP-a i RJB. Takođe nije ni jasno ni objašnjeno kako je moguće da je ministar imao vremena i mogućnosti da preuzme potpunu kontrolu nad protivterorističkim aktivnostima na Kosovu i da za to koristi radnike u sedištu RJB, a da se pritom ne koordinira ili u to ne uključi načelnika RJB koji je inače i dalje komandovao RJB-om.

115. Cela ova tvrdnja odbrane i njenog veštaka počiva na slabom argumentu da je svojim rešenjem od 16. juna 1998. godine ministar zatražio od načelnika Štaba da ga izveštava. Međutim, takav zahtev bio je u potpunosti u skladu s celokupnom pravnom strukturom MUP-a. Ministar je formalno bio instanca nadležna za funkcije Ministarstva. Na višim nivoima, izveštaji se podnošeni ministru. Međutim, u normalnom kontekstu, to nije isključivalo više organizacione elemente Ministarstva. Naprotiv, oni su bili uključeni. To samo odražava konačnu odgovornost ministra za

funkcionisanje RJB i njegovog načelnika. Aktivnosti uprave sedišta MUP-a mahom su se sastojale od prijema izveštaja i preporuka upućenih ministru i postupanja po njima, kao i od izdavanja rešenja i naređenja u vezi s njima. Na osnovu administrativnih procedura i ocene službenika sedišta višeg ranga odlučivalo se da li ministra treba lično obavestiti o nekom pitanju, ili on treba njime lično da se pozabavi. Ministar je, po svom nahođenju, mogao davati uputstva o svom učešću.

116. S obzirom na taj kontekst, sugestija da je svrha zahteva da se ministar izveštava bila da se najviši savetnici ministra isključe iz lanca komunikacije i komandnog lanca, te da je tako treba i tumačiti, istovremeno je neobična i neuverljiva.

117. Iz tih razloga, kao što će biti objašnjeno u nastavku teksta, Veće ne prihvata da je izveštaj veštaka verodostojan, osim kada su činjenice i mišljenja koji su u njemu izloženi potvrđeni drugim verodostojnim dokazima. Izveštaj je sastavljan 2008-2009. godine,[399] prvenstveno na osnovu, reklo bi se, "neformalnih" razgovora s oko 50 pripadnika MUP-a, koji su izneli svoje "utiske" ili sećanja u vezi s činjeničnim stanjem 1998. i 1999. godine.[400] Te utiske i sećanja oni su često iznosili na osnovu ili pod uticajem svog shvatanja značaja i merodavnosti pravnih odredbi, koje nisu uvek ispravno tumačene, ili se smatralo da je ono što se dešavalo bilo regulisano tim odredbama, uprkos dokazima o tome da su strukture MUP-a često delovale izvan uobičajenih pravnih okvira. Osim toga, u vezi s takvim utiscima ili sećanjima u vezi s tim kakve je posledice imalo formiranje Štaba Ministarstva na delokrug Đorđevićevih nadležnosti kao načelnika RJB, Veće napominje da nijedno od njih nije potkrepljeno dokumentarnim dokazima. U celom izveštaju vidi se nedostatak prihvaćene naučne metodologije.

118. Štaviše, nema činjeničnog osnova za tvrdnju da su formiranjem Štaba Ministarstva donekle umanjeni Đorđevićevi uloga i učešće u radu struktura MUP-a koje su donosile odluke o aktivnostima snaga MUP-a u protivterorističkim operacijama. Veće naročito uzima u obzir činjenicu da je Đorđević tokom cele 1998. i 1999. godine često bio na terenu na Kosovu i da je imao direktnu operativnu ulogu u angažovanju snaga MUP-a na Kosovu.[401] Kao što je napomenuto ranije u tekstu, on je aktivno učestvovao na sastancima Kolegijuma, na kojima su se razmatrala i planirala protivteroristička dejstva, kao i na sednicama Zajedničke komande (v. dole u tekstu) vezanim za sadejstvo snaga VJ i MUP na terenu na Kosovu. Bitno je napomenuti da nema dokaza koji sugerišu da je bilo koja od njegovih funkcija bila umanjena ili ograničena nakon formiranja Štaba Ministarstva. Veće takođe prihvata da, iako je formiranje Štaba za praktičnu posledicu imalo

[399] Radomir Milašinović, T. 14305.
[400] Radomir Milašinović, T. 14291.
[401] V. dole, par. 359, 398, 1900-1907, 1920-1925.

to da je RDB imao direktne predstavnike u Štabu i da je njegova operativna jedinica JSO bila aktivnija na Kosovu, ogromnu većinu direktnih operacija MUP-a na Kosovu nastavio je da izvodi RJB, uključujući PJP i odrede SAJ, za koje je i dalje bio odgovoran Đorđević.

119. Sreten Lukić, koga je prvobitno imenovao Đorđević, ostao je rukovodilac Štaba ministarstva na Kosovu, dok je David Gajić, načelnik RDB za Kosovo, bio imenovan za Lukićevog zamenika. Među članovima Štaba bili su komandant JSO Milorad Luković (zvani Legija), pomoćnik rukovodioca za specijalne operacije, Živko Trajković, pomoćnik rukovodioca za specijalne antiterorističke jedinice, i Goran Radosavljević, pomoćnik načelnika za Posebne jedinice policije.[402] Dana 2. oktobra 1998. godine, ministar je Đorđevićevog zamenika, generala Momčila Stojanovića, imenovao za pomoćnika načelnika RJB u Štabu MUP-a.[403] Dana 21. maja 1999. godine, ministar je imenovao pukovnika Dragana Božovića, pomoćnika načelnika Uprave policije, za zamenika rukovodioca Štaba.[404] Na sva ta mesta imenovana su lica koja su, u vršenju svojih uobičajenih aktivnosti, bila potčinjena optuženom Đorđeviću kao načelniku RJB ili načelniku RDB.

120. Pošto je, formalno gledano, ministar bio taj koji je osnovao Štab Ministarstva, Đorđević nije bio ovlašćen da imenuje njegove članove.[405] Međutim, on jeste donosio odluke kojima su regulisana prava pripadnika MUP-a dodeljenih Štabu.[406] Na primer, u skladu s rešenjem ministra o imenovanju Momčila Stojanovića za člana Štaba Ministarstva, u rešenju od 5. oktobra 1998. godine, koje je potpisao Đorđević, navodi se koja prava uživa Momčilo Stojanović kad je reč o obavljanju zadataka na Kosovu počev od 15. oktobra 1998. godine.[407] Isto tako, Đorđević je 21. maja 1999. godine doneo rešenje o upućivanju Božovića na Kosovo i u njemu naveo koja on prava uživa u tom svojstvu.[408] Važno je napomenuti da se u dopisu Štaba Ministarstva od 28. maja 1999. godine, koji je potpisao njegov rukovodilac, general Sreten Lukić, i koji je bio upućen Đorđeviću, kao načelniku RJB, iznosi predlog da se, počev od 1. juna 1999. godine, prestane s imenovanjem i dodavanjem novih članova Štaba Ministarstva.[409] Taj Lukićev dopis upućen je Đorđeviću 28. maja 1999. godine. Dana 31. maja 1999. godine, po svemu sudeći u skladu s uobičajenom administrativnom procedurom, ministar je doneo rešenje kojim je mandat Štaba produžio za još godinu dana, što odražava predlog koji je Lukić uputio Đorđeviću.[410] Đorđević je u svom svedočenju rekao da se ne seća da je dobio takav predlog i dodao da bi ga, da ga jeste dobio, prosledio ministru, pošto on sam

402 DP P57, stavka 1.
403 Vlastimir Đorđević, T. 9483; DP D99; DP P1044; DP P1055.
404 Vlastimir Đorđević, T. 9486; DP P259.
405 Vlastimir Đorđević, T. 9484, 9486.
406 Vlastimir Đorđević, T. 9482, 9484-9485.
407 Vlastimir Đorđević, T. 9484-9485; DP P1044.
408 Vlastimir Đorđević, T. 9486; DP D405.
409 DP D406.
410 Vlastimir Đorđević, T. 9490; DP P67.

nije bio nadležan da se njime bavi.[411] Taj dopis jasno govori o tome kako se u dato vreme tumačila Đorđevićeva dalja nadležnost i kako je to pitanje rešavano u okviru Ministarstva. Dalje, rešenjem od 30. maja 1999. godine, koje je potpisao Đorđević, Milan Čanković je prestao da bude član Štaba Ministarstva.[412] Takva pitanja Đorđević je nastojao da objasni time da je samo ministar mogao izdavati rešenja kojim se neko imenuje za člana Štaba Ministarstva, ali da je mogao da ovlasti njega, Đorđevića, da izda rešenje o prestanku nečijeg angažovanja na Kosovu ili rešenje kojim se regulišu uslovi zaposlenja, recimo, u vezi s platom.[413] Bez obzira na ta objašnjenja, dokumentarni dokazi na koje se poziva gore u tekstu, po mišljenju Veća, potvrđuju da je Đorđević tokom cele 1999. godine i dalje bio aktivno angažovan na pitanjima sastava i funkcionisanja Štaba Ministarstva na Kosovu.

121. Prema svedočenju Vlastimira Đorđevića, Štab Ministarstva ga nikad nije izveštavao o svom radu i on od tog Štaba nikad nije dobijao nikakve informacije.[414] Stojan Mišić je takođe posvedočio da je u Štabu "izveštavanje bilo direktno prema ministru [...] o antiterorističkim akcijama i dejstvima".[415] Međutim, drugi dokazi ukazuju na to da je Štab Ministarstva redovno izveštavao sedište MUP-a, uključujući načelnika RJB, kao što će biti objašnjeno u nastavku teksta.[416] Prema Đorđevićevim rečima, on Štabu Ministarstva nije mogao da daje nikakva uputstva ili da mu određuje zadatke; to je bila isključiva nadležnost ministra. Štab je imao sopstvene ljude kvalifikovane za planiranje izvođenja operacija; "naređivanje i drugi poslovi s tim u vezi i ostvarivanje uticaja na policijske jedinice je bilo isključivo preko Štaba".[417]

122. Veće konstatuje da događaji koji su zapravo usledili nakon donošenja rešenja ministra od 16. juna 1998. godine nesumnjivo pokazuju da optuženi, kao načelnik RJB, i načelnik RDB i njihove uprave u Beogradu nisu bili isključeni. Kad je Štab Ministarstva počeo da funkcioniše, optuženi je u to bio uključen, a ne isključen. On je takođe prisustvovao sastancima Štaba Ministarstva na Kosovu i u Beogradu, kao i drugim sastancima na kojima su planirane i razmatrane protivterorističke operacije. Uprave RJB i RDB nastavile su da funkcionišu kad je reč o Kosovu. Izveštaji jedinica RJB, SUP-ova i OUP-ova i dalje su podnošeni Upravi MUP-a u Beogradu, kao i Štabu na Kosovu, koji je pak izveštavao Upravu RJB u Beogradu, na čijem čelu je bio optuženi. Tokom druge polovine 1998. i 1999. godine, optuženi je bio lično i direktno uključen u pitanja vezana za Kosovo. Mada je moguće da je optuženi imao manje vremena da boravi na Kosovu

411 Vlastimir Đorđević, T. 9488-9489; DP D406.
412 Vlastimir Đorđević, T. 10059; DP P144.
413 Vlastimir Đorđević, T. 10059-10060.
414 Vlastimir Đorđević, T. 9484.
415 Stojan Mišić, T. 14041.
416 V. dole, par. 131.
417 Vlastimir Đorđević, T. 9585.

nakon što je 24. marta 1999. godine otpočela NATO kampanja bombardovanja cele SRJ, on je nastavio da izvršava svoja zaduženja za Kosovo.

123. Veće napominje da će, u skladu s terminom korišćenim od strane svedoka i u argumentaciji, u ostatku ove Presude najčešće koristiti termine "Štab MUP-a" ili "Štab MUP-a za Kosovo", bez obzira na to da li se to odnosi na Štab MUP-a za Kosovo od pre 16. juna 1998. godine ili na Štab Ministarstva za suzbijanje terorizma na Kosovu, posle 16. juna 1998. godine. Korišćenje tih termina je praktično jer su oni kratki i ono ne znači da nije uzeta u obzir promena formalne strukture, o kojoj je bilo reči u prethodnim paragrafima.

124. Ljubinko Cvetić, koji je do sredine aprila 1999. godine bio načelnik SUP Kosovska Mitrovica, objasnio je da je Štab MUP-a, koji je formiran isključivo za teritoriju Kosova, bio "međukomanda" između MUP-a u Beogradu i SUP-ova na Kosovu.[418] Sekretarijati unutrašnjih poslova su izveštavali i MUP u Beogradu i Štab MUP-a.[419] Svi SUP-ovi na Kosovu i Štab MUP-a i dalje su bili potčinjeni RJB-u.[420] Bez obzira na postojanje Štaba MUP-a, nadležnost načelnika RJB za SUP-ove, što podrazumeva i borbena dejstva na Kosovu, vidi se, između ostalog, iz načina na koji su angažovane Posebne jedinice policije (dalje u tekstu: PJP), o čemu će biti reči u nastavku teksta. Sekretarijati unutrašnjih poslova mogli su koristiti odrede PJP samo ako je starešina odreda za to dobio naređenje Štaba MUP-a ili ministra.[421] Međutim, sama odluka o angažovanju PJP-ova morala je biti doneta na nivou Ministarstva, a dokazi pokazuju da je načelnik RJB, to jest, Vlastimir Đorđević, bio taj koji je donosio takve odluke.[422] Prema tome, Veće konstatuje da to što su SUP-ovi od Štaba MUP-a dobijali konkretna naređenja u vezi sa svojim protivterorističkim dejstvima nije uticalo na uobičajeni lanac nadležnosti unutar MUP-a, pošto je Štab MUP-a bio posrednik u protoku naređenja i uputstava višeg rukovodstva MUP-a u Beogradu, to jest, ministra Stojiljkovića, načelnika RJB, to jest, Vlastimira Đorđevića, i načelnika RDB, to jest, Radomira Markovića. Kao što je objašnjeno u nastavku teksta, Štab MUP-a je predstavljao korisno koordinaciono telo kad je reč o operacijama koje je trebalo da izvedu SUP-ovi u svojim zonama odgovornosti, ali ono nije remetilo ili uticalo na Đorđevićevu nadležnost za SUP-ove.

[418] Ljubinko Cvetić, T. 6590, 6597; DP P78.
[419] Ljubinko Cvetić, T. 6597.
[420] Ljubinko Cvetić, T. 6598.
[421] Ljubinko Cvetić, T. 6603.
[422] Ljubinko Cvetić, T. 6604.

7. Sistem izveštavanja unutar MUP

125. Sistem izveštavanja MUP tokom perioda na koji se odnosi Optužnica bio je regulisan Uputstvom o informisanju i izveštavanju, izdatim 23. decembra 1994. godine[423] i ažuriranim 19. aprila 1996. godine.[424] U Uputstvu je definisano osnovno pravilo da informisanje i izveštavanje o bezbednosnim događajima i pojavama, kao i o obavljanju zadataka treba obezbediti putem hitnog informisanja, dnevnog izveštavanja i periodičnog informisanja i izveštavanja.[425] Sistem izveštavanja temeljio se na hijerarhijskom principu, koji je podrazumevao da svaki organizacioni nivo izveštava sebi neposredno nadređen nivo.[426]

126. U skladu s tim Uputstvom, svaka organizaciona jedinica u sastavu RJB bila je dužna da obezbedi hitno, dnevno i periodično međusobno informisanje i izveštavanje o bezbednosnim događajima i pojavama, kao i o obavljanju poslova, što je obaveza čije su izvršavanje proveravali rukovodioci organizacionih jedinica.[427] Zadatak načelnika OUP-ova i komandira opštinskih policijskih stanica bio je da obezbede da informacije i izveštaji o bezbednosnim događajima i pojavama u njihovim opštinama budu dostavljeni relevantnim SUP-ovima.[428] Načelnici SUP-ova su, s druge strane, morali da obezbede da se takve informacije i izveštaji dostave Ministarstvu i organizacionim jedinicama RJB u sedištu Ministarstva.[429]

127. Hitne informacije trebalo je bez odlaganja dostaviti Dežurnom operativnom centru Ministarstva.[430] U izuzetno hitnim slučajevima OUP ili policijska stanica direktno su komunicirali s Ministarstvom ili s drugim sekretarijatom.[431] Nadležnoj upravi MUP-a odmah bi bila poslata depeša.[432] Komandiri policijskih stanica odgovorni za kontrolu prelaženja državne granice morali su dostavljati hitne informacije nadležnom SUP-u.[433] Oni su takođe bili dužni da te informacije šalju direktno nadležnoj upravi u Ministarstvu[434] Takve hitne informacije dostavljane su lokalnim organima, kao i nadležnoj organizacionoj jedinici u sedištu Ministarstva.[435]

[423] DP D232; Vlastimir Đorđević, T. 9493-9494.
[424] DP P1056, str. 3. V. Ljubinko Cvetić, T. 6722.
[425] DP D232, član 1.
[426] DP D232, članovi 8 i 18; Vlastimir Đorđević, T. 9494-9496.
[427] DP D232, članovi 2 i 4.
[428] DP D232, član 5; DP P1056, str. 3.
[429] DP D232, član 6.
[430] DP D232, član 7.
[431] DP P1056, str. 3.
[432] Ljubinko Cvetić, T. 6762.
[433] DP D232, član 8.
[434] DP P1056, str. 3.
[435] DP D232, član 9.

128. Dnevno izveštavanje vršeno je putem sastavljanja dnevnih biltena koji su sadržali prikaz događaja, pojava i preduzetih mera u toku dana, kao i sve brojčane pokazatelje s tim u vezi.[436] Dežurne službe SUP-ova sastavljale su dnevne biltene i dostavljale ih Dežurnom operativnom centru Ministarstva.[437] Dežurni operativni centar je pak na osnovu tih informacija sastavljao dnevni bilten i slao ga "korisnicima", čiji je spisak odobravao načelnik RJB Vlastimir Đorđević.[438] Sekretarijati unutrašnjih poslova bili su dužni da depeše koje imaju karakter raspisa šalju Ministarstvu i svim OUP-ovima i policijskim stanicama na svom području.[439]

129. Od SUP-ova na Kosovu, to jest, u Prištini, Kosovskoj Mitrovici, Uroševcu, Gnjilanu, Đakovici, Peći i Prizrenu, konkretno se tražilo da šalju depeše i Ministarstvu u Beogradu i Štabu MUP-a na Kosovu.[440] Ljubinko Cvetić, načelnik SUP-a Kosovska Mitrovica, potvrdio je da su 1999. godine izveštaji o događajima na teritoriji tog SUP-a slati i Ministarstvu i Štabu MUP-a.[441] Najznačajnije bezbednosne informacije dobijene od svih SUP-ova, Uprava za analitiku RJB slala je pojedinačnim SUP-ovima, kako bi bili obavešteni o stanju van njihove teritorije, kao i načelniku Štaba MUP-a.[442] Uz to, načelnici SUP-ova izveštavali su svako jutro rukovodioca Štaba MUP-a Sretena Lukića o aktuelnim događajima koji nisu bili navedeni u biltenu.[443] Pored toga, izveštaji su podnošeni na sastancima Štaba MUP-a. Na sastanku viših policijskih funkcionera, među kojima su bili i komandanti PJP, komandant SAJ i komandant JSO, i Štaba MUP-a, održanom 4. aprila 1999. godine, učesnici su diskutovali o "dosadašnji[m] zadaci[ma]", postignuti[m] rezultati[ma], "stanj[u] na terenu" i "naredni[m] zadaci[ma]".[444] Starešine jedinica ili odreda takođe su podnosile izveštaje o takvim pitanjima.[445]

130. Izveštaji SUP-ova ponekad su usmeno, telefonskim putem, podnošeni sedištu MUP-a u Beogradu.[446] Telefonski sistem izveštavanja bio je obustavljen tokom aprila 1999. godine, kad su telefonske veze prekinute usled bombardovanja pošte u Prištini. Tokom tog perioda uspostavljena je telefonska veza između nekih SUP-ova i Štaba MUP-a na Kosovu, ali ne i veza s Beogradom.[447]

131. Iako Uputstvo nije predviđalo obavezu Štaba MUP-a da izveštava sedište MUP-a u Beogradu (valja napomenuti da je Štab MUP-a formiran 1997. godine, nakon izdavanja Uputstva

[436] DP D232, član 11.
[437] DP D232, član 12; Ljubinko Cvetić, T. 6724. V. DP D276; DP D277; DP D278; DP D279 i DP D280.
[438] DP D232, član 12; Vlastimir Đorđević, T. 9495, 9510.
[439] DP P1056, str. 3.
[440] DP P1056, str. 3; Vlastimir Đorđević, T. 9495, 9510, 10047.
[441] Ljubinko Cvetić, T. 6723, 6726; v. DP P1060.
[442] Vlastimir Đorđević, T. 9495, 9499-9504; v. DP D407; DP D408; DP D410; DP D411; DP D412.
[443] Ljubinko Cvetić, T. 6763.
[444] DP P764.
[445] Ljubinko Cvetić, T. 6860.
[446] Ljubinko Cvetić, T. 6723, 6726.
[447] Ljubinko Cvetić, T. 6723.

1994. i njegovog ažuriranja 1996. godine), Štab MUP-a u praksi jeste podnosio izveštaje sedištu MUP-a u Beogradu.[448] Štab MUP-a je rukovodstvu Ministarstva dostavljao pregled izveštaja, "nekakav presek najznačajnijeg što se tamo dogodilo po ovim temama", što je Vlastimir Đorđević opisao kao "duplo informisanje", pošto su SUP-ovi na Kosovu iste te informacije slali Operativnom centru Ministarstva.[449] Štab MUP-a takođe je redovno izveštavao sedište MUP-a, uključujući konkretno kabinet ministra, načelnika RJB i načelnika RDB.[450]

132. Izveštaji su, između ostalog, morali da sadrže informacije o svakoj upotrebi vatrenog oružja od strane policije, kao i o "[o]perativn[im] akcij[ama] i mer[ama] u kojima se angažuje veći broj radnika i materijalno-tehničkih sredstava (potere, racije, blokade, pretresanje terena, zasede, obezbeđenja itd.)".[451] Optuženi je u svom svedočenju rekao da su ti izveštaji morali da sadrže informacije o kretanju i operacijama policije, ali da su informacije koje je dobijalo Ministarstvo u Beogradu obuhvatale samo teroristička dejstva.[452] Veće ne prihvata da je to svedočenje istinito. U skladu sa Sporazumom o misiji OEBS na Kosovu od 18. oktobra 1998. godine, Štab MUP-a je 21. oktobra 1998. godine uputio SUP-ove na Kosovu da, između ostalog, konkretno izveštavaju o sledećem: (1) terorističkim aktima i reakcijama policije na njih i njihovim rezultatima i posledicama; (2) policijskim akcijama, uključujući vrstu akcije, vreme i mesto izvođenja, broj uključenih pripadnika policije, korišćena borbena i neborbena sredstva, rezultate i posledice; (3) pokretima jedinica policije na Kosovu, van i unutar njega i (4) zapažanjima o radu članova misije VMK.[453]

133. Pored toga, periodično informisanje vršeno je "po potrebi i redovno".[454] Takve informacije su više bile namenjene analizi, budući da su sadržale i ocenu uzroka bezbednosno interesantnih događaja i pojava i njihovih mogućih posledica, ocenu bezbednosne situacije u svetlu tih događaja i pojava i ocenu stanja bezbednosti po pojedinim oblastima.[455] "Korisnicima" su dostavljane i mesečne informacije, sačinjene na osnovu hitnih i dnevnih izveštaja.[456] Naposletku, godišnji izveštaj dostavljan je korisnicima sa spiska koji je odobravao načelnik RJB.[457]

134. Tokom celog perioda na koji se odnosi Optužnica, SUP-ovi su neprestano podsećani na svoju obavezu izveštavanja. Na sastanku viših policijskih funkcionera, među kojima su bili i

[448] Vlastimir Đorđević, T. 10047.
[449] Vlastimir Đorđević, T. 9508; v. DP D284.
[450] Ljubinko Cvetić, T. 6728; v. DP P691; DP P692; DP P693; DP P1058; DP P1059; DP P1327.
[451] DP D232, str. 13.
[452] Vlastimir Đorđević, T. 9505-9507, 9515, 9719.
[453] DP P1041; Vlastimir Đorđević, T. 9505-9506. V. DP D274 i DP D275.
[454] DP D232, član 17.
[455] DP D232, član 18.
[456] DP D232, član 20.
[457] DP D232, članovi 25-30.

komandanti PJP, komandant SAJ i komandant JSO, i Štaba MUP-a, održanom 4. aprila 1999. godine, Sreten Lukić je istakao da je "obavezno javljanje načelnika sekretarijata i komandanata jedinica u Štab".[458] U depeši Štaba MUP-a od 1. aprila 1999. godine, upućenoj SUP-ovima na Kosovu, Lukić je naveo da je "potrebno da Štabu Ministarstva Republike Srbije [za Kosovo] svakog dana dostavite pregled važnijih dnevnih pojava i događaja za vreme od 06:00 do 06:00 sati narednog dana […], i do 07:00 sati dostavite na faks Štabu MUP-a […]," i da taj pregled, između ostalog, mora da sadrži informacije o "bombardovanju od strane NATO snaga" i "izvršenim težim krivičnim delima".[459] Ljubinko Cvetić je posvedočio da je primio tu depešu i postupio po njoj.[460] Prema Uredbi o unutrašnjim poslovima za vreme ratnog stanja, koju je Vlada Republike Srbije donela 7. aprila 1999. godine, nepodnošenje ili podnošenje netačnih izveštaja ili informacija i falsifikovanje informacija od strane radnika MUP-a smatrani su teškom povredom radnih obaveza i dužnosti za koju se, između ostalog, mogla izreći mera ograničenja kretanja do 60 dana ili vraćanje na zvanje nižeg stepena ili nižu čin u trajanju od jedne do dve godine.[461]

135. Jedinice na terenu komunicirale su putem radio-veze.[462] Stanice veze su sastavljale plan rada u kojem je bilo navedeno koja jedinica treba da koristi koje radio-frekvencije i pozivne znake.[463] Iz jednog takvog plana rada koji je uvršten u dokaze vidi se da je pozivni znak 125. motorizovane brigade bio Ibar-40, pozivni znak Zajedničke komande Paštrik, a da je pozivni znak komandanta 37. odreda MUP-a bio Čegar-1.[464]

8. Disciplinski i krivični postupci MUP-a vođeni protiv službenika MUP-a

136. Pitanje disciplinske odgovornosti radnika MUP-a bilo je regulisano Zakonom o unutrašnjim poslovima[465] i Uredbom o disciplinskoj odgovornosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova, donetom 30. septembra 1992. godine.[466] Za težu povredu radnih obaveza i dužnosti službeniku se mogla izreći novčana kazna, privremeni raspored na drugo radno mesto ili prestanak radnog odnosa.[467] U teške povrede spadalo je, između ostalog, izdavanje ili izvršavanje naređenja kojima se protivpravno ugrožava sigurnost ljudi ili imovine; protivpravno pribavljanje materijalne koristi korišćenjem službenog položaja; svaka radnja koja predstavlja krivično delo izvršeno na radu ili u

458 DP P764, str. 4; Ljubinko Cvetić, T. 6725-6726, 6859, 6863.
459 DP P1057.
460 Ljubinko Cvetić, T. 6727.
461 DP P47, član 9(3).
462 Ljubinko Cvetić, T. 6729.
463 Ljubinko Cvetić, T. 6729-6732; v. DP P1061.
464 DP P1061.
465 DP P66, Odeljak II (2), članovi 49-58; Vlastimir Đorđević, T. 9516-9517.
466 DP P1049; Vlastimir Đorđević, T. 9516-9517.
467 DP P66, član 52.

vezi s radom; izdavanje naređenja čije bi izvršenje predstavljalo krivično delo; prikrivanje izvršene teže povrede radnih obaveza i dužnosti radnika od strane neposrednog starešine.[468]

137. Ukoliko je protiv nekog radnika bio pokrenut krivični postupak, on je bio udaljen s dužnosti do okončanja krivičnog postupka.[469] Prema Zakonu o unutrašnjim poslovima, radniku MUP-a je prestajao radni odnos ukoliko je pravosnažnom presudom osuđen za izvesna krivična dela[470] ili ako je prestao da ispunjava uslove za prijem na rad.[471] Vlastimir Đorđević je objasnio da je, prema tom zakonu, takođe bilo moguće "osloboditi" se radnika pre izricanja pravosnažne presude ukoliko je postupak predugo trajao.[472] On je svedočio da se Ministarstvo nikad nije uplitalo u vođenje postupaka protiv radnika MUP-a.[473] Što se tiče krivičnih dela za koje je postupak trebalo voditi *ex officio*, radnici MUP-a su tretirani kao bilo koji drugi građani.[474]

138. Što se tiče procedure, neposredni starešina datog radnika podnosio je predlog o pokretanju disciplinskog postupka rukovodiocu nadležnog organa, to jest načelniku SUP-a ili načelniku uprave.[475] Rukovodilac tog organa bi potom pokrenuo disciplinski postupak tako što bi podneo zahtev disciplinskom tužiocu. Pitanje disciplinske odgovornosti rešavano je u matičnom SUP-u datog radnika, nakon što bi njegov nadređeni, pod čijom je komandom delovao, podneo prijavu o načinjenoj povredi.[476] Ukoliko se radilo o težoj povredi, starešina je mogao da ukloni policajca iz jedinice i vrati ga u njegov prvobitni SUP, o čemu bi podneo prijavu o povredi i predlog mera koje treba preduzeti, bilo u disciplinskom, bilo u krivičnom postupku.[477]

139. Dana 4. aprila 1999. godine, Vlada SRJ donela je Uredbu o primenjivanju zakona i krivičnom postupku za vreme ratnog stanja, koja je stupila na snagu 5. aprila 1999. godine.[478] U skladu s njom, organ unutrašnjih poslova mogao je samostalno da sprovodi izvesne istražne radnje u hitnim slučajevima, bez odluke javnog tužioca, mada je on morao biti obavešten o takvim radnjama. Ona je takođe omogućavala da organ unutrašnjih poslova protiv osumnjičenog odredi pritvor u trajanju od 30 dana, posle čega je to lice, zajedno s krivičnom prijavom, trebalo odmah

---

468 DP P66, član 50.
469 DP P66, član 56; Vlastimir Đorđević, T. 9518; v. takođe Ljubinko Cvetić, T. 6743-6744.
470 To jest, krivična dela navedena u članu 34, stav 1, tačka 1 Zakona o unutrašnjim poslovima (DP P66), a to su krivična dela protiv ustavom utvrđenog poretka i bezbednosti, protiv oružanih snaga, protiv privrede i imovine, protiv službene dužnosti ili krivična dela izvršena iz koristoljublja i nečasnih pobuda.
471 DP P66, član 45; Vlastimir Đorđević, T. 9519.
472 Vlastimir Đorđević, T. 9519-9520.
473 Vlastimir Đorđević, T. 9520-9521.
474 Vlastimir Đorđević, T. 9518-9519.
475 Vlastimir Đorđević, T. 9517-9518; v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9522. DP D281 je primer disciplinske prijave koju je policijska stanica podnela načelniku SUP-a. DP D417 je zahtev za pokretanje disciplinskog postupka od 26. marta 1999. godine, koji je načelnik SUP-a Bor Časlav Golubović podneo protiv radnika koji je povredio radnu obavezu, radeći izvan SUP-a Bor kao pripadnik jedinice PJP.
476 Vlastimir Đorđević, T. 9522-9523.
477 Vlastimir Đorđević, T. 9523.
478 DP P200; v. takođe DP D933, str. 18.

privesti nadležnom sudu. Načelnik Uprave kriminalističke policije Dragan Ilić poslao je 6. marta 1999. godine depešu kojom je načelnike SUP-ova obavestio o izmenama krivičnog postupka.[479]

140. Dana 7. aprila 1999. godine, doneta je Uredba o unutrašnjim poslovima za vreme ratnog stanja. Uredbom su definisane dodatne teške povrede koje bi radnici MUP mogli počiniti za vreme ratnog stanja i predviđene kazne za takve povrede. Uz to, njom su izvesnim proceduralnim radnjama ubrzani disciplinski postupci. Pretpostavljeni, to jest načelnici SUP-ova, mogli su bez odlaganja da primene disciplinske mere protiv svojih potčinjenih, naročito za manje teške povrede.[480] U Uredbi se navodi da su radnici MUP dužni da izvrše sva naređenje pretpostavljenog starešine, osim onih kojim se naređuje izvršenje radnji koje predstavljaju krivično delo.[481] Dana 8. aprila 1999. godine, doneta je Uredba o primeni zakona o saveznom državnom tužiocu za vreme ratnog stanja, kojom je bilo predviđeno da za vreme ratnog stanja savezni državni tužilac može samostalno goniti ili neposredno preuzeti gonjenje za krivična dela protiv ustavnog uređenja i bezbednosti SRJ, protiv čovečnosti i međunarodnog prava, protiv Vojske Jugoslavije, kao i za krivična dela za koja je propisna kazna zatvora u trajanju od najmanje pet godina.[482] Vlastimir Đorđević je 9. aprila 1999. godine uputio depešu kojom je obavestio načelnike SUP-ova o Uredbi od 7. aprila 1999. godine.[483] U depeši se jasno kaže da optuženi, kao načelnik RJB, ovlašćuje rukovodioce organizacionih jedinica da izriču propisane mere i kazne za teže povrede radnih obaveza i dužnosti.[484] Pomoćnik ministra Petar Zeković uputio je 21. aprila 1999. godine još jednu depešu, u kojoj je dalje objašnjena Đorđevićeva depeša od 9. aprila 1999. godine.[485] Đorđević je u svom svedočenju rekao da je Zeković "pokriva[o] aktivnost višeg, odnosno, disciplinskog i višeg suda".[486]

141. Veću su predočeni dokazi o tome da je ta Uredba sprovedena, bar u nekim slučajevima. Načelnik SUP Priština doneo je 26. maja 1999. godine rešenje, na osnovu člana "9, stav 3" Uredbe o unutrašnjim poslovima za vreme ratnog stanja, kojim je okončan radni odnos jednog policajca zbog nanošenja telesnih povreda i pljačkanja jednog civila.[487] Načelnik odeljenja kriminalističke policije SUP Priština potom je o takvom postupanju okružnom javnim tužiocu podneo krivičnu prijavu.[488] Postupci otpuštenog policajca takođe su zabeleženi u pregledu događaja za 19. maj 1999. godine, koji je Štab MUP-a uputio rukovodstvu Ministarstva, tj. ministru, Đorđeviću, Markoviću i

[479] DP D257; v. takođe DP D933, str. 18.
[480] DP P47; Vlastimir Đorđević, T. 9521.
[481] DP P47, član 7; v. takođe DP D933, str. 22.
[482] DP P204, član 2.
[483] DP P1050.
[484] DP P1050, str. 2.
[485] DP D262.
[486] Vlastimir Đorđević, T. 9752.
[487] DP D418; v. Vlastimir Đorđević, T. 9525-9526.

Krstiću.[489] Načelnik SUP Beograd doneo je 7. juna 1999. godine rešenje o prestanku radnog odnosa jednog pripadnika PJP zbog povreda koje je počinio tokom službe na Kosovu.[490] Đorđević je u svom svedočenju rekao da je to bilo načelo procedure kad god bi u nekom SUP-u bilo ustanovljena neka povreda radne dužnosti.[491]

142. Bez obzira na gorenavedeno, kao što je detaljno razmotreno u zasebnom delu ove Presude, ogromna većina dokaza pokazuje da zločini koje su pripadnici MUP-a činili nad civilima, kosovskim Albancima, mahom nisu prijavljivani, da u vezi s njima nije pokretna nikakva efikasna istraga i da su nadležni organi sistematski propuštali da krivično gone i kazne počinioce tih krivičnih dela.[492] Prema zaključku Veća, to pokazuje da je u martu 1999. godine postojao obrazac nesprovođenja istraga o ubijanju civila, kosovskih Albanaca, koji se primenjivao sve do kraja perioda na koji se odnosi Optužnica, kao i posle njega.[493]

143. U slučajevima kad je MUP tokom tog perioda sprovodio istrage o ubijanju kosovskih Albanaca, dokazi pokazuju da je hotimično manipulisano rezultatima istrage kako bi se žrtve lažno prikazale kao pripadnici OVK ubijeni u borbi.[494] Te krivične ili disciplinske mere preduzimane protiv pripadnika MUP-a uglavnom su se ticale oduzimanja imovine i one potvrđuju konstataciju da nisu sprovođene efikasne istrage u vezi s ozbiljnim incidentima u kojima je lišen života veliki broj civila, kosovskih Albanaca.[495] Štaviše, kao što je podrobno razmotreno na drugim mestima u ovoj Presudi, dokazi pokazuju da su pripadnici MUP-a preduzimali aktivne mere kako bi sprečili otkrivanje ubijanja, to jest sprovođenje bilo kakvih istraga ili krivičnog gonjenja izvršilaca, pri čemu su te mere uključivale uklanjanje tela s mesta zločina, njihovo prevoženje na druge lokacije u Srbiji u vlasništvu MUP-a, koje su ponekad bile udaljene na stotine kilometara, i njihovo ponovno pokopavanje u neoznačene masovne grobnice.[496] Taj obrazac neizveštavanja, nesprovođenja istraga i hotimičnog sakrivanja tela žrtava za posledicu je imao to da je ogromna većina pripadnika MUP-a koji su izvršili zločine ustanovljene u ovoj Presudi prošla nekažnjeno.

488 Vlastimir Đorđević, T. 9526; DP D418, str. 4.
489 Vlastimir Đorđević, T. 9528-9529; DP D418, str. 10, prvi paragraf, pod naslovom "3. Izvršena teža krivična dela".
490 DP D419; Vlastimir Đorđević, T. 9529-9530.
491 Vlastimir Đorđević, T. 9529-9530.
492 V. dole, par. 2083-2105, 2108.
493 V. dole, par. 2102, 2108.
494 V. DP D803, DP D804, DP D806, DP D807; v. dole, par. 2083-2105.
495 V. DP P1058, str. 5; DP P1059, str. 5; DP P696, str. 5. V. dole, par. 2102.
496 V. dole, par. 1967-1982.

B. Vojska Jugoslavije (VJ)

1. Zakonski okvir

144. Tokom 1998. i 1999. godine vojska Savezne Republike Jugoslavije (Vojska Jugoslavije) (dalje u tekstu: VJ) bila je priznata Ustavom SRJ, usvojenim 27. aprila 1992. godine, koji je predviđao da SRJ "ima vojsku koja brani suverenost, teritoriju, nezavisnost i ustavni poredak" i koji je propisivao da se o Vojsci Jugoslavije mora doneti savezni zakon.[497] Zakon o VJ usvojen je 18. maja 1994. godine.[498]

145. Pored toga, Zakon o odbrani SRJ, usvojen 27. maja 1994. godine, predviđao je da je VJ "glavna oružana sila i nosilac oružane borbe i svih drugih oblika oružanog suprotstavljanja neprijatelju" u odbrani zemlje, koja "objedinjava sve učesnike u oružanoj borbi i komanduje svim borbenih dejstvima."[499] U slučaju "neposredne ratne opasnosti, ratnog stanja ili vanrednog stanja", predsednik republike, u skladu s odlukama Vrhovnog saveta odbrane, naređivao je mere pripravnosti, mobilizaciju i upotrebu VJ i druge radnje koje VJ preduzima "radi sprečavanja i otklanjanja opasnosti koje ugrožavaju odbranu zemlje i njenu bezbednost".[500] Tokom 1998. godine, u sastavu Vrhovnog saveta odbrane (dalje u tekstu: VSO) bili su predsednik Savezne Republike Jugoslavije Slobodan Milošević i predsednici konstitutivnih republika - predsednik Srbije Milan Milutinović i predsednik Crne Gore Milo Đukanović.[501]

2. Struktura VJ

146. Na vrhu vojne hijerarhije nalazili su se predsednik Savezne Republike Jugoslavije i VSO. Ustav je predviđao da VJ-om i u ratu i u miru komanduje predsednik Savezne Republike Jugoslavije, u skladu s odlukama VSO.[502] Vrhovni savetom odbrane predsedavao je predsednik SRJ.[503]

147. U samom VJ, "najviši stručni i štabni organ" za pripremu i upotrebu VJ bio je Generalštab, koji su sačinjavali načelnik Generalštaba i njegovi saradnici i pomoćno osoblje.[504] Njegov zadatak bio je, između ostalog, da "utvrđuje organizaciju, plan razvoja i formaciju komandi, jedinica i

[497] DP P129, članovi 133, odnosno 134.
[498] DP P43.
[499] DP P44, član 16.
[500] DP P44, član 8.
[501] Aleksandar Vasiljević, T. 5655-5656.
[502] DP P129, član 135. V. takođe DP P1440, str. 96.
[503] DP P129, član 135; Aleksandar Vasiljević, T. 5655-5666.
[504] DP P43, član 5; DP P1440, str. 97.

ustanova Vojske"[505] i da "donosi pravila, naredbe, naređenja, uputstva i druge akte" za "izvršavanje akata koje donosi predsednik Republike" i onih koji spadaju u njegovu dužnost.[506]

148. Tokom 1998. godine, sve do 24. novembra 1998. godine, načelnik Generalštaba bio je general Momčilo Perišić. Na njegovo mesto je došao general Dragoljub Ojdanić.[507]

149. Vojska Jugoslavije sastojala se od Kopnene vojske, Ratnog vazduhoplovstva i Protivvazdušne odbrane i Ratne mornarice.[508] Kopnena vojska bila je glavni vid VJ. Tokom 1998. i 1999. godine Kopnena vojska bila je podeljena na tri armije - 1. armiju, sa sedištem u Beogradu, Srbija, 2. armiju, sa sedištem u Podgorici, Crna Gora, i 3. armiju, sa sedištem u Nišu, Srbija. Kopnena vojska sastojala se od operativnih jedinica (korpusa), združenih taktičkih jedinica (divizija, pukova i brigada) i osnovnih taktičkih jedinica (četa, baterija, bataljona i diviziona).[509] Pored toga, formirani su vojnoteritorijalni organi (okruzi i odseci) za "rukovođenje mobilizacijskim, regrutnim i drugim upravnim poslovima, kao i borbenim dejstvima na određenom prostoru".[510]

150. U sastavu VJ bili su redovni vojnici, vojnici na služenju vojnog roka, studenti vojnih akademija, učenici srednjih vojnih škola, polaznici škola za rezervne oficire i lica u rezervnom sastavu dok se nalaze na vojnoj službi u Vojsci.[511] Tokom oružanog sukoba oružane snage mogle su se popunjavati dobrovoljcima.[512]

3. Komandovanje i rukovođenje

(a) Predsednik SRJ i Vrhovni savet odbrane (VSO)/Vrhovna komanda (VK)

151. Kao što je izloženo gore u tekstu, Ustav je predviđao da predsednik SRJ komanduje VJ u skladu s odlukama VSO.[513] Zakon o odbrani SRJ propisivao je da je zadatak predsednika SRJ da, "u skladu s odlukama Vrhovnog saveta odbrane", naređuje sprovođenje plana odbrane zemlje, komanduje VJ u ratu i miru i utvrđuje vojnoteritorijalnu podelu zemlje.[514] Zakon o VJ je konkretno predviđao da obaveza predsednika SRJ da komanduje VJ "u skladu s odlukama Vrhovnog saveta odbrane" obuhvata donošenje odluka o upotrebi VJ i odobravanje plana upotrebe vojske, propisivanje i naređivanje mera pripravnosti VJ u slučaju neposredne ratne opasnosti, ratnog stanja

505 DP P43, član 5.
506 DP P43, član 6; V. takođe DP P1440, str. 96-97.
507 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 63; Karol John Drewienkiewicz, T. 6331.
508 DP P43 (Zakon o VJ SRJ), član 2; DP P1440, str. 99.
509 DP P1440, str. 99.
510 DP P1440, str. 100.
511 DP P43, član 9.
512 DP P43, član 15; DP P44, član 18.
513 DP P129, član 135.
514 DP P44, član 40.

ili vanrednog stanja, naređivanje mobilizacije vojske i donošenje osnovnih pravila i drugih akata koji se odnose na upotrebu VJ.[515]

152. Vrhovni savet odbrane je bio zadužen za usvajanje plana odbrane zemlje, za donošenje odluka u skladu s kojima predsednik SRJ komanduje VJ, za procenu moguće ratne i druge opasnosti za odbranu i bezbednost zemlje, za utvrđivanje potrebe opremanja i naoružavanja za odbranu zemlje, za utvrđivanje potrebe za uređenje teritorije za odbranu zemlje, za utvrđivanje strategije oružane borbe i pravila upotrebe snaga za odbranu zemlje i vođenje rata, za odobravanje osnove planova i programa obučavanja za odbranu zemlje.[516] Za vreme rata VSO je postajao Vrhovna komanda (dalje u tekstu: VK),[517] a predsednik SRJ je nazivan "vrhovnim komandantom".[518]

(b) Savezno ministarstvo odbrane i vojnoteritorijalni organi

153. Savezno ministarstvo odbrane bilo je zaduženo, između ostalog, za pripremu i planiranje opšte mobilizacije, organizovanje priprema za odbranu zemlje i izvršavanje drugih obaveza utvrđenih Planom odbrane zemlje.[519] Mobilizaciju je organizovalo Ministarstvo odbrane, preko vojnoteritorijalnih organa. Svaki vojni okrug bio je podeljen na više vojnih odseka. Za svaku opštinu postojao je po jedan vojni odsek koji je vodio evidenciju o regrutaciji i tome ko se šalje u VJ.[520] Na Kosovu je postojao jedan vojni okrug, sa sedištem u Prištini. Komandant Vojnog okruga Priština bio je pukovnik Zlatomir Peić.

154. Vojni okrug Priština kontrolisao je pet vojnih odseka: Priština, Prizren, Peć, Gnjilane i Kosovska Mitrovica. Vojni okrug je nadgledao rad vojnih odseka i izveštavao Ministarstvo odbrane u Beogradu.[521] Svaki vojni odsek kontrolisao je jedan broj vojnoteritorijalnih odreda. Početkom 1999. godine na Kosovu postojalo je ukupno 24 vojnoteritorijalnih odreda. Vojnoteritorijalni odredi sastojali su se od rezervista i ponekad su nazivani "teritorijalnom odbranom".[522] Posle 24. marta 1999. godine oni su prepotčinjeni raznim jedinicama Prištinskog korpusa. U zapovesti od 27. marta 1999. godine, koju je potpisao pukovnik Zlatomir Pešić, Vojni odsek Priština je dobio zadatak da

[515] DP P43, član 4(3)-(6).
[516] DP P44, član 41(1)-(8).
[517] Milovan Vlajković, DP D602 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 16091-16092.
[518] Aleksandar Vasiljević, T. 5654-5656; Milovan Vlajković, DP D602 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 16093.
[519] DP P44, član 43.
[520] Nike Peraj, DP P313, par. 18.
[521] Nike Peraj, DP P313, par. 19.
[522] Veće napominje da ima izvesnih netačnosti u iskazu Nike Peraja kad je reč o onome što on naziva "Teritorijalnom odbranom". On za Nikolu Mićunovića kaže da je bio "operativni komandant Teritorijalne odbrane za opštinu Đakovica", a potom da je bio "major VJ koji je komandovao rezervnim jedinicama Teritorijalne odbrane". Nike Peraj, DP P313, par. 36 i 59. Iz dokumenta Prištinskog korpusa (DP P900) od 31. marta 1999. godine vidi se da je Mićunović bio komandant Vojnoteritorijalnog odreda Đakovica. To je potvrdio i Miloš Đošan. Miloš Đošan, T. 1141.

štiti srpsko stanovništvo, obezbeđuje komunikacije, vojne objekte, sprečava dejstva OVK i bude "u gotovosti za vođenje PDB /protivdesantna borba/".[523] U naređenju Štaba Vrhovne komande od 31. marta 1999. godine naloženo je da se, u cilju "efikasnog suprotstavljanja" terorističkim snagama na Kosovu, u sastavu Vojnog okruga Priština formira vojnoteritorijalni odred, sačinjen od komande i tri teritorijalne čete, čiji će koordinator biti pukovnik Ristić.[524] Tim naređenjem je predviđeno da "popunu" tog odreda izvrši Vojni okrug Priština, i to "neraspoređenim vojnim obveznicima" albanske nacionalnosti koji žive na Kosovu. Aleksandar Vasiljević je izneo zapažanje da je tokom obilaska organa bezbednosti na Kosovu primao dopise od organa bezbednosti albanske nacionalnosti, koji su postavljeni na ta mesta u vreme mira, mada mu se činilo neobičnim to što su Albanci bili u njihovom sastavu posle početka rata.[525] Bez obzira na to, 99 posto sastava vojnoteritorijalnog odseka i dalje su činili Srbi.[526]

(c) Generalštab VJ

155. Kao što je napomenuto gore u tekstu, Generalštab je bio najviše vojno komandno telo, neposredno podređeno civilnom rukovodstvu.[527] Za vreme ratnog stanja Generalštab je postao poznat kao Štab Vrhovne komande.[528] Do toga je došlo u martu 1999. godine. Od 24. novembra 1998. godine, general Dragoljub Ojdanić bio je načelnik Generalštaba,[529] oficir najvišeg ranga u VJ.[530] Njegova funkcija je bila da komanduje VJ putem izdavanja naređenja strategijskim jedinicama i drugim starešinama VJ koji su mu neposredno potčinjeni, radi realizacije akata predsednika SRJ.[531] Dana 23. marta 1999. godine, usvojen je novi Poslovnik VSO kojim je propisano da načelnik Generalštaba prisustvuje sednicama VSO i kojim je on ovlašćen da saziva sednice VSO i predlaže dnevni red.[532]

156. Prema priručniku Rukovođenje i komandovanje, VJ je delovao u skladu s načelom jednostarešinstva i jedinstva rukovođenja i komandovanja.[533] Načelo jedinstva podrazumevalo je jedinstveno i usklađeno postavljanje i shvatanje zadataka svih sastavnih delova VJ, koje je obezbeđivao "Vrhovni savet odbrane SRJ".[534] Načelo jednostarešinsva propisivalo je da postoji samo jedan komandant, koji snosi odgovornost za zadatke dodeljene svim nivoima komandnog

[523] DP P896.
[524] DP D181.
[525] Aleksandar Vasiljević, T. 5848.
[526] Aleksandar Vasiljević, T. 5849.
[527] DP P43, član 5.
[528] Aleksandar Vasiljević, T. 5656.
[529] DP P1363, str. 3-5; Aleksandar Vasiljević, T. 5656, 5658.
[530] DP P43, član 5.
[531] DP P43, član 6; DP P1440, str. 97.
[532] DP P1468, članovi 3, odnosno 5.
[533] DP P1440, str. 61-62.
[534] DP P1440, str. 63.

lanca.[535] Potčinjeni su morali da izvršavaju naređenja pretpostavljenih starešina, "osim ako bi izvršenje naređenja predstavljalo krivično delo", u kom slučaju je to vojno lice bilo dužno da "o naređenju odmah izvesti višeg pretpostavljenog starešinu ili starijeg od lica koje je naređenja izdalo".[536] Tokom 1998. i 1999. godine, VJ je bio organizovana i disciplinovana vojna sila, koja je imala efikasnu i funkcionalnu strukturu rukovođenja i komandovanja.[537] Lica u dobrovoljnoj službi u VJ takođe su bila obavezna da se pridržavaju sistema rukovođenja i komandovanja.[538] Međutim, u praksi je među dobrovoljcima vladao manjak discipline i na terenu nije bilo dovoljno starešina.[539]

4. Snage VJ na Kosovu 1998-1999. godine

157. Tokom 1998. i 1999. godine, 1, 2. i 3. armija bile su operativne grupe potčinjene Generalštabu. Zona odgovornosti 3. armije obuhvatala je južnu Srbiju. Ona je bila podeljena na dva korpusa, Niški korpus i Prištinski korpus.[540] Ta dva korpusa sastojala su se od određenog broja brigada, bataljona i raketnih pukova. Prištinski korpus bio je odgovoran za teritoriju Kosova.[541] Komandant Prištinskog korpusa 1999. godine bio je general Vladimir Lazarević, koji je tu dužnost preuzeo 9. januara 1999. godine.[542]

158. Prištinski korpus, koji je bio u sastavu 3. armije, bio je osnovna jedinica VJ na Kosovu, sa sedištem u Prištini. Prištinski korpus se nije mogao angažovati bez odobrenja komandanta 3. armije.[543] Tokom 1998. godine, komandant Prištinskog korpusa VJ bio je general Nebojša Pavković, a načelnik štaba general Vladimir Lazarević. Dana 9. januara 1999. godine, general Lazarević preuzeo je funkciju komandanta kad je general Nebojša Pavković imenovan za komandanta 3. armije VJ u Nišu.[544] Od tada, pa tokom celog perioda na koji se odnosi Optužnica, načelnik štaba Prištinskog korpusa bio je Veroljub Živković.[545]

159. Tokom 1999. godine Prištinski korpus sastojao se od 12 brigada, od kojih je svaka bila odgovorna za neko konkretno područje unutar Kosova.[546] Među njima su bile 15. oklopna brigada, 125. motorizovana brigada, 243. mehanizovana brigada, 549. motorizovana brigada,[547] 52. mešovita

[535] DP P1440, str. 62.
[536] DP P43, član 37.
[537] Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 21.
[538] Svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 9277.
[539] Svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 9275-9276.
[540] Aleksandar Vasiljević, T. 5658.
[541] Aleksandar Vasiljević, T. 5659.
[542] DP P1343, str. 8; DP P1494; Nike Peraj, DP P313, par. 6; Aleksandar Vasiljević, T. 5659.
[543] V. DP D323, zahtev za dodatno objašnjenje o upotrebi jedinica Korpusa koje je general Pavković uputio Komandi 3. armije, 31. jul 1998. godine; Milan Đaković, T. 8018.
[544] Nike Peraj, DP P313 par. 6; Milan Đaković, T. 7873; Aleksandar Vasiljević, T. 5659.
[545] Miloš Đošan, T. 11440.
[546] DP P1366.
[547] DP P1391, str. 1.

artiljerijska brigada,[548] 52. protivvazdušna artiljerijsko-raketna brigada, 37. motorizovana brigada[549] i 211. oklopna brigada.

160. Na početku kampanje NATO bombardovanja 24. marta 1999. godine, Prištinski korpus je imao manje od 18.000 pripadnika.[550] To se drastično promenilo nakon početka kampanje NATO, nesumnjivo zbog toga što se očekivala kopnena invazija NATO. Do 13. aprila 1999. godine Prištinski korpus je imao 61.892 pripadnika, uključujući prepotčinjene jedinice i dobrovoljce.[551]

161. Brigade su se sastojale od bataljona, odreda i vodova. Svaki vod imao je 40-60 ljudi.[552] Svaki pešadijski vod raspolagao je minobacačima kalibra 120 milimetara,[553] čiji je domet bio 9,7 do 9,8 kilometara,[554] a ljudstvo je bilo naoružano automatskim puškama i mitraljezima.[555] Borbene jedinice bile su opremljene haubicama (artiljerijsko naoružanje), tenkovima i drugim oklopnim vojnim vozilima, pragama i drugim transportnim vozilima.[556]

162. Vojnici VJ bili su dužni da nose uniforme kad je to iziskivalo pravilo službe.[557] Pripadnici redovnih jedinica VJ nosili su maskirne uniforme koje su uglavnom bile zelene boje i na levoj nadlaktici su imali oznake VJ.[558] Oznake regularnog VJ sastojale su se od dvoglavog orla ispod kojeg je bila zastava SRJ. Krila orla bila su usmerena nadole i bila su oivičena zlatnim detaljima.[559] Pojedinačni korpusi VJ često su imali i sopstvene, jedinstvene oznake.[560]

163. Oprema VJ uključivala je tenkove T-55, prage (protivvazdušno artiljerijsko oruđe), BDRM-2 (oklopno izviđačko vozilo), tenkove M-84 i T-84, kao i niz drugih teških artiljerijskih oruđa, tenkova i oklopnih transportera.[561] Kao što se razmatra na drugim mestima u ovoj Presudi, od početka aprila 1998. godine nadalje, VJ je mnoga svoja vozila počeo da boji u plavu boju koju je koristio MUP (umesto zelene boje koju je koristio VJ).[562] Međutim, ta zelena se često mogla videti kroz naneseni sloj plave boje. Među tako prebojenim vozilima bili su BOV-3 (oružje za

[548] DP P1441, str. 4.
[549] DP P1443.
[550] DP P1441, str. 3. Dana 31. marta Korpus je brojao 17.971 pripadnika.
[551] DP P948, str. 2; DP P1331, str. 11.
[552] Svedok K73, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 3433.
[553] Svedok K89, DP P1274 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 9119.
[554] Svedok K89, DP P1274 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 9120-9122.
[555] Svedok K89, DP P1274, T. 9125-9126.
[556] Svedok K54, DP P782, str. 2; svedok K54, T. 4371; Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 37; Joseph Maisonneuve, DP P853 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11056-11057.
[557] DP P43, član 32.
[558] Svedok K82, DP P1315, par. 2; svedok K73, DP P331-A, par. 12.
[559] Svedok K73, T. 1514; svedok K82, DP P1315, par. 2; DP P327 (fotografija br. 3 prikazuje oznake VJ).
[560] Svedok K73, T. 1514.
[561] John Crosland, DP P1400, par. 55, 65, 68; John Crosland, DP P1401 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9764.
[562] John Crosland, DP P1400, par. 33. Veće je na drugim mestima u ovoj Presudi konstatovalo da je oprema VJ bojena u boju koju je koristio MUP kako bi se operacije VJ predstavile kao operacije MUP-a, v. dole par. 276.

protivvazdušnu odbranu), BOV-M (transporter) i M-80 (oklopni transporter).[563] Pored toga, VJ je koristio teže minobacače kalibra 120 milimetara.[564]

(a) Vojna policija

164. Tokom perioda na koji se odnosi Optužnica na Kosovu su bile angažovane jedinice vojne policije.[565] Vojna policija se sastojala od raznih jedinica, od kojih su se neke bavile unutrašnjim poslovima, neke kontrolom vojnog saobraćaja, a neke protivterorističkim dejstvima.[566] Uz to, vojna policija je dostavljala bezbednosne podatke višim funkcionerima i oficirima VJ, uključujući komandanta korpusa i načelnika štaba korpusa. Obezbeđenje je vršeno putem jedinica vojne policije pod kontrolom načelnika Odseka bezbednosti Prištinskog korpusa Momira Stojanovića.[567]

165. U junu 1998. godine, usled složene bezbednosne situacije na državnoj granici s Republikom Albanijom i ukupne bezbednosne situacije na Kosovu, Uprava bezbednosti Vojske poslala je u Prištinski korpus pojačanje uvidu nekoliko iskusnih operativnih oficira. Od tada su organi vojne službe bezbednosti bili prisutni u svim organizacionim jedinicama Prištinskog korpusa.[568] Zadaci organa vojne službe bezbednosti "kada je u pitanju terorizam" bili su otkrivanje, dokumentovanje i presecanje terorističke, subverzivne i druge protivzakonite aktivnosti u i prema komandama, jedinicama i ustanovama Prištinskog korpusa.[569]

166. U VJ su postojale dve elitne jedinice specijalnih snaga koje su se konkretno bavile antiterorističkim dejstvima: 63. padobranska (ili vazdušno-desantna) brigada i 72. specijalna brigada.[570] Pored toga, antiteroristička jedinica 52. bataljona vojne policije bila je specijalna jedinica zadužena za protivteroristička dejstva.[571] Sve te tri jedinice bile su aktivne na Kosovu tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, pošto su bile prepotčinjene Komandi Prištinskog korpusa. Dana 14. maja 1999. godine, Generalštab VJ uputio je "Instrukciju o borbenoj upotrebi jedinica vojne policije".[572] U toj instrukciji se primećuje da "dolazi do izvesnih odstupanja od osnovne namene i zadataka vojne policije, što za posledicu ima njenu manju efikasnost i nepotrebne gubitke".[573] U njoj se precizira da, u borbenim dejstvima, “jedinice vojne policije težišno [treba]

563 John Crosland, DP P1400, par. 33; John Crosland, DP P1401 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9764.
564 Svedok K25, DP P340-A, str. 6.
565 DP P1381.
566 Svedok K73, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 3296.
567 Momir Stojanović, T. 11826-11827.
568 DP D723; Momir Stojanović, T. 19685.
569 DP D723, Momir Stojanović, T. 19685.
570 Svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3312; Momir Stojanović, T. 11908-11910; v. takođe DP P1381, str. 3, fusnota 4.
571 Svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3294-3295; svedok K73, T. 1505-1506.
572 DP P1381.
573 DP P1381, str. 1-2.

upotrebljavati za […] čišćenje terena, kontrolu teritorije organizacijom kontrolnih punktova i 'krstarećih' patrola, snajperska i antisnajperska dejstva u borbi s teroristima i na prednjem kraju, a specijalne jedinice vojne policije i za ofanzivna i defanzivna antiteroristička dejstva".[574] Specijalne jedinice vojne policije funkcionisale su u 72. specijalnoj brigadi, 63. padobranskoj brigadi i u četama i vodovima specijalne namene u bataljonima vojne policije.[575]

167. U sastavu 72. specijalne brigade, koja je bila pod direktnom komandom Generalštaba, bio je jedan antiteroristički bataljon i jedan izviđačko-diverzantski bataljon. I 72. specijalna brigada i 63. padobranska brigada bile su deo Korpusa specijalnih snaga, stacioniranog u Beogradu.[576] Međutim, početkom 1999. godine antiteroristički bataljon 72. specijalne brigade prepotčinjen je 52. bataljonu vojne policije Prištinskog korpusa.[577] Prema rečima Momira Stojanovića, načelnika Odseka bezbednosti Komande Prištinskog korpusa, tim bataljonom je komandovao potpukovnik Jovanović.[578] Međutim, ukupni dokazi ukazuju na to da je Stojanović, bar u nekim prilikama tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, preuzeo ukupnu kontrolu nad antiterorističkim bataljonom 72. specijalne brigade i drugim antiterorističkim odredima. Svedok K73, koga Veće u načelu smatra pouzdanim, u svom svedočenju je rekao da su bataljon 72. specijalne brigade i antiteroristička jedinica 52. bataljona vojne policije, pod Stojanovićevom komandom,[579] krajem januara ili početkom februara 1999. godine bili angažovani u Đeneralu Jankoviću, opština Kačanik.[580] Posle te operacije, antiteroristička jedinica MUP i bataljon 72. specijalne brigade poslati su na mesec dana u Našec, blizu Prizrena,[581] sa zadatkom da izvode izviđačka dejstva oko albanskih sela.[582] Prema rečima svedoka K73, u jednom trenutku tokom tih operacija, Stojanović je tim dvema jedinicama naredio da naprave zasedu srpskim i albanskim civilnim vozilima, kako bi te napade potom pripisali OVK, mada to naređenje nije izvršeno jer je komandant bataljona 72. specijalne brigade to odbio.[583] Stojanović je poricao taj iskaz, izjavivši da je, u skladu s naređenjima komandanta Korpusa, otišao u garnizon u Prizrenu kako bi bataljon odveo u dečje odmaralište na obali Drima. Prema njegovom iskazu, taj bataljon je upotrebljavan za dubinsko obezbeđenje državne granice kod planine Paštrik,

---

[574] DP P1381, str. 3. U Instrukciji se "ofanzivni antiteroristički zadaci" definišu kao sva dejstva protiv terorista pre nego što oni otpočnu s dejstvima, kao što su prikupljanje obaveštajnih (kontraobaveštajnih) podataka i teroristima, uključujući izviđanje prostora i objekata, napade (prepade) na centre za obuku ili rejone baziranja, zasedna dejstva na prostoru koji teroristi smatraju svojim tj. bezbednim, koja se izvode prvenstveno u ratnom stanju, ali i u stanju neposredne ratne opasnosti i vanrednom stanju. "Defanzivni antiteroristički zadaci" su definisani kao zadaci koji se izvode po ispoljenom dejstvu terorista i obuhvataju oslobađanje talaca, savladavanje otpora naoružanih lica – terorista, blokadu prostora i objekata i pretres zemljišta i objekata.

[575] DP P1381, str. 3, fusnota 4.

[576] Momir Stojanović, T. 11843.

[577] DP P1341, str. 16; Momir Stojanović, T. 11814.

[578] Momir Stojanović, T. 11814.

[579] Svedok K73, DP P330, par. 33; svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3314.

[580] Svedok K73, DP P330, par. 31; svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3312.

[581] Svedok K73, DP P330, par. 31.

[582] Svedok K73, DP P330, par. 32; svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3313, 3354.

[583] Svedok K73, DP P330, par. 33; svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3315.

gde graničari više nisu mogli da se izbore s napadima "terorista".[584] Iz razloga objašnjenih na drugim mestima, Veće ne može da prihvati Stojanovićevu tvrdnju da nikad nije komandovao jedinicama VJ, pa tako ni 72. specijalnom brigadom.[585] Ono napominje da je Stojanović priznao da mu je dodeljen zadatak da izmesti protivterorističke jedinice, što ukazuje na komandnu poziciju. Ono dalje ima u vidu iskaz svedoka K73 da nije bilo uobičajeno da načelnik za bezbednost komanduje jedinicama uključenim u borbena dejstva, ali da su 1999. godine sve jedinice vojne policije bile potčinjene Stojanoviću i da su dobijale naređenja od njega.[586] Pored toga, u ratnom dnevniku 52. bataljona vojne policije zabeleženo je da je 13. aprila 1999. godine jedna specijalna jedinica tog bataljona "dobila zadatak" od načelnika Odseka bezbednosti Prištinskog korpusa, to jest od Stojanovića, da zauzme karaulu u Kamenici (Albanija).[587] To, po mišljenju Veća, pokazuje da je Stojanović tokom perioda na koji se odnosi Optužnica bio u poziciji da komanduje protivterorističkim jedinicama, što je i činio.

168. Vojna policija je upotrebljavana i za popunu kontrolnih punktova, na područjima u zoni angažovanja relevantnih jedinica VJ na Kosovu.[588] Bar od početka aprila 1999. godine, na kontrolnim punktovima na Kosovu bili su angažovani i pripadnici jedinica vojne policije i snaga MUP (mešoviti kontrolni punktovi).[589]

169. Specijalne snage VJ koje su delovale na Kosovu tokom perioda na koji se odnosi Optužnica često su imale oznake i nosile naoružanje na osnovu kojih su se mogli razlikovati od regularnih jedinica VJ. Osim zelenih maskirnih uniformi, specijalne snage VJ – uključujući 63. padobransku brigadu, Specijalni korpus i vojnu policiju - često su nosili i dodatne delove uniforme i opreme.[590] Na sebi su imali jednobojne sive ili zelene borbene prsluke, crne beretke,[591] maskirne panama šlemove, crne mreže za lice i crne rukavice.[592] Pored tih delova uniforme pripadnici vojne policije nosili su i bele oprtače.[593]

---

584 Momir Stojanović, T. 11908-11910.
585 V. dole, par. 942-943.
586 Svedok K73, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 3314.
587 DP P338, str. 6.
588 Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19758.
589 DP P946, par. 5.
590 Svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3303; DP P333 (fotografija koja prikazuje pripadnike specijalnih snaga VJ kako stoje na jednom vojnom vozilu).
591 Michael Phillips, T. 8696.
592 Svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3303; DP P333 (fotografija koja prikazuje pripadnike specijalnih snaga VJ kako stoje na jednom vojnom vozilu).
593 Svedok K73, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 3297.

170. Oznake 63. padobranske brigade, koje su nošene na rukavu, mogle su se prepoznati po krilima orla, usmerenim nagore, padobranu i broju 63 između orlovih krila.[594]

171. Oznake Specijalnog korpusa mogle su se takođe prepoznati i po krilima usmerenim nagore.[595]

172. Pripadnici vojne policije VJ imali su jedinstvenu okruglu oznaku[596] koja je prikazivala dvoglavog orla na crnoj pozadini, s krilima usmerenim nagore i iznad njega ćiriličnim tekstom "Vojna policija" ispisanim zlatnim slovima.[597]

173. Pripadnici vojne policije imali su nekoliko vrsta ličnog naoružanja, uključujući pištolje CZ-99, standardne puške M-70, automatske puške AB-2, puške hekler koh MP5-K, pumparice, snajpere i samostrele.[598]

(b) Rezervisti VJ

174. Jedinice VJ bile su sačinjene od redovnih pripadnika VJ i rezervista.[599] Rezervni sastav činili su vojni obveznici mlađi od 60 godina, koji su odslužili obavezni vojni rok ili koji su na neki drugi način regulisali obavezu služenja vojnog roka.[600] Vojni obveznici mogli su takođe biti pozvani na vojnu službu u jedinice milicije.[601] Rezervisti su bili evidentirani u nadležnim vojnoteritorijalnim organima i dobijali su vojne knjižice.[602]

175. U skladu s naređenjem Komande Prištinskog korpusa od 26. juna 1998. godine, vojnim obveznicima u zoni odgovornosti Komande Prištinskog korpusa, Vojnog okruga Priština i 202. pozadinske baze podeljeni su naoružanje i municija.[603] Aleksandar Vasiljević je napomenuo da je odluka o izdavanju naoružanja rezervistima doneta jer su u tom periodu "terorističke snage" bile veoma aktivne.[604] Na sednici Kolegijuma Generalštaba VJ u februaru 1999. godine Samardžić je obavestio prisutne da je naoružano oko 47.000 Srba i da su komandanti na svim nivoima poslati s

[594] Svedok K73, T. 1514. DP P327 (fotografija br. 1. prikazuje oznake 63. padobranske brigade, dok fotografija br. 2. prikazuje oznake Specijalnog korpusa VJ).
[595] Svedok K73, T. 1514. DP P327 (fotografija br. 1. prikazuje oznake 63. padobranske brigade, dok fotografija br. 2. prikazuje oznake Specijalnog korpusa VJ).
[596] Svedok K73, T. 1514; svedok K90, T. 1364; DP P327 (fotografija br. 4 prikazuje oznake vojne policije).
[597] DP P327 (fotografija br. 4 prikazuje oznake vojne policije).
[598] Svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3298-3299, 3302; DP P333 (fotografija koja prikazuje pripadnike vojne policije VJ na vojnom vozilu).
[599] DP P43, član 7.
[600] DP P43, član 315. v. takođe DP P129, član 137.
[601] DP P43, član 317.
[602] DP P43, član 329 i 331.
[603] DP P901; Aleksandar Vasiljević, T. 5946-5947.
[604] Aleksandar Vasiljević, T. 5947.

municijom u sela. On je objasnio da su uloga i zadatak tih "naoružanih Srba" bio da brane svoja sela i da zajedno s jedinicama VJ učestvuju u akcijama u neposrednoj blizini.[605]

176. Rezervisti VJ nosili su ili jednobojne zelene uniforme ili regularne zelene maskirne uniforme VJ.[606] Te jednobojne uniforme opisivane su i kao SMB[607] uniforme. Rezervisti VJ obično su se na nekoliko načina mogli razlikovati od pripadnika redovnih jedinica VJ, konkretno, rezervisti su obično imali brade i delovali su neuredno, dok pripadnici VJ obično nisu.[608] Lokalni rezervisti nosili su automatsko naoružanje.[609]

5. Postupak izveštavanja

177. Komandanti svih jedinica VJ, počev od brigada pa sve do Štaba Vrhovne komande, bili su dužni da šalju dnevne borbene izveštaje svojim pretpostavljenima i, u periodima od sedam do deset dana, kratke izveštaje o aktivnostima vojske i MUP, ukoliko je bilo zajedničkih dejstava.[610] Sve jedinice morale su izveštavati po nizu određenih pitanja.[611] Konkretno, ako bi neki starešina VJ dobio naređenje čije bi izvršenje predstavljalo krivično delo, on je bio dužan da o takvom naređenju odmah izvesti višeg pretpostavljenog starešinu ili starijeg od lica koje je to naređenje izdalo.[612] Starešine su bile dužne da izveste više nivoe komandnog lanca kad god bi saznale za bilo kakve zločine do kojih je došlo tokom protivterorističkih operacija ili borbenih dejstava.[613] Ti izveštaji su morali da sadrže informacije o svim problemima nastalim tokom borbenih dejstava ili pitanjima vezanim za disciplinu.[614] Ukoliko bi starešina VJ saznao da je neko lice koje nije pripadnik VJ počinilo neki zločin, on je bio dužan da o tome izvesti pretpostavljenog starešinu ili organ MUP-a na datoj teritoriji, odnosno službu tužilaštva na tom području, koja bi potom rešavala to pitanje u saradnji s MUP.[615]

178. Dokazi ukazuju na to da je obaveza izveštavanja delimično ispunjavana tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, u smislu da su borbeni izveštaji redovno slati i da se načelniku štaba

---

605 DP P1333, str. 23.
606 Svedok K25, DP P340, str. 20.
607 Hysni Berisha, T. 3355-3356; Mahmut Halimi, T. 2957. Po svemu sudeći, SMB boja na b/h/s jeziku označava sivo/maslinasto zelenu boju, Nike Peraj, T. 1232; v. takođe Mahmut Halimi, T. 2957. Kad se govori o SMB, misli se na jednu boju, a ne na dezen.
608 Svedok K73, T. 1512.
609 Svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 4681.
610 Milan Đaković, T. 7927. V. DP P1230 i 1231. V. takođe DP D322, DP D187, DP D345.
611 Milan Đaković, T. 7927-7928.
612 DP P43, član 37.
613 Milan Đaković, T. 7932. V. DP P1233, "Dopuna izveštaja u vezi nastalih događaja sa smrtnim posledicama i utroška kritične municije" od 5. oktobra 1998. godine, koju je general Pavković uputio Isturenom komandnom mestu 3. armije. U paragrafu 2, str. 4 verzije na engleskom jeziku pominje se navodni masakr nad civilnim stanovništvom u selu Gornje Obrinje(opština Glogovac) 26. i 27. septembra 1998. godine.
614 Milan Đaković, T. 8071. V. DP D345.
615 Aleksandar Vasiljević, T. 5738-5739.

svakodnevno referisalo o situaciji na terenu i aktivnostima Prištinskog korpusa.[616] Nike Peraj je objasnio kako su izveštaji jedinica prenošeni sedištu VJ u Nišu, a potom Beogradu. Kad je reč o 52. artiljerijsko-raketnoj brigadi VJ, koja je u martu i aprilu 1999. godine bila stacionirana u opštini Đakovica, pukovnik Branko Kotur iz sedišta Korpusa VJ prikupljao je izveštaje od starešina na terenu. Te informacije su potom prosleđivane generalu Dušanu Samardžiću u sedištu VJ u Nišu. Iz Niša su informacije dalje slate Ministarstvu odbrane u Beogradu.[617] Komandant Prištinskog korpusa general Pavković redovno je izveštavao Štab Vrhovne komande (Generalštab) putem dnevnih borbenih izveštaja.[618]

179. Tokom 1999. godine bilo je izvesnih nepravilnosti u liniji izveštavanja. Aleksandar Vasiljević je u svom svedočenju rekao da je Pavković bio u kontaktu s predsednikom Vrhovnog saveta odbrane, Slobodanom Miloševićem, a da o tome nije obaveštavao svog neposrednog pretpostavljenog, generala Ojdanića.[619] Ojdanić je rekao Vasiljeviću da je Pavković, umesto da izveštava Ojdanića, takođe često izveštavao Nikolu Šainovića, člana Zajedničke komande u Prištini.[620]

180. Aleksandar Vasiljević je u svom svedočenju rekao da je, u skladu s redovnim linijama izveštavanja, informacije koje su poticale iz organa bezbednosti Prištinskog korpusa trebalo beležiti i slati Odeljenju bezbednosti 3. armije. Odeljenje bezbednosti je potom odlučivalo o tome da li treba izvestiti Upravu bezbednosti.[621] Vasiljević je informacije primao i usmenim putem, van redovne linije izveštavanja.[622]

181. Kao što je detaljno razmotreno u zasebnom delu ove Presude, uprkos konkretnoj obavezi pripadnika VJ da izveštavaju o protivzakonitim naređenjima svojih pretpostavljenih i/ili o zločinima koje pripadnici VJ ili MUP-a počine na terenu, izveštavanje o zločinima pripadnika VJ ili MUP-a nad civilnim stanovništvom na Kosovu 1999. godine bilo je minimalno.[623] Milan Đaković je u svom svedočenju rekao da su 1999. godine povremeno dobijani izveštaji o nepravilnostima na terenu na Kosovu, ali da nisu bili tako česti da bi to delovalo kao veći problem. On je govorio o tri incidenta vezana za zločine koje su pripadnici VJ na Kosovu počinili nad kosovskim Albancima1999. godine, koji su svi rezultirali sprovođenjem istrage i krivičnim gonjenjem.[624]

---

616 Milan Đaković, T. 7927-7928.
617 Nike Peraj, DP P313, par. 28.
618 Aleksandar Vasiljević, T. 5660.
619 Aleksandar Vasiljević, T. 5661.
620 Aleksandar Vasiljević, T. 5665.
621 Aleksandar Vasiljević, T. 5671.
622 Aleksandar Vasiljević, T. 5662; 5671.
623 V. dole, par. 2106-2107.
624 Jedan incident ticao se ubistva dva Albanca u Kosovu Polju od strane tri pripadnika 37. motorizovane brigade VJ. Prema Đakovićevim rečima, komanda je bila obaveštena o tom incidentu i general je naredio pukovniku Stojanoviću da te ljude

Drugi dokazi ukazuju na to da je u nekim slučajevima izveštavano o zločinima koje su pripadnici VJ činili nad civilima, kosovskim Albancima, nakon čega je ponekad usledila istraga i krivično gonjenje.[625] Međutim, Veće napominje da se broj i vrsta zločina i izvršilaca iz redova VJ o kojima govore ovi dokazi drastično kose sa konstatacijama Veća izloženim u Odeljku VI ove Presude, vezanim za veliki broj teških zločina počinjenih nad civilima, kosovskim Albancima, tokom operacija u kojima je učestvovao VJ. Veće smatra da ukupni dokazi vezani za izveštavanje od strane jedinica VJ jasno ukazuju na to da je u velikoj meri izveštavanje o takvim zločinima bilo krajnje nedovoljno.[626] Po mišljenju Veća, iz propusta da se u zvanične izveštaje uključe takve informacije razumno se može zaključiti da je postojala namera da se činjenje zločina od strane pripadnika VJ prikrije.[627]

6. Disciplinski i krivični postupci u VJ

182. Ustav SRJ propisivao je da se vojni sudovi i vojni tužioci ustanovljavaju saveznim zakonom.[628] Vojni sudovi bili su nezavisni i sudili su na osnovu saveznih zakona.[629] U skladu sa članom 30 Zakona o Vojsci Jugoslavije, organi vojne službe, uključujući vojnu policiju, imali su ista prava, ovlašćenja i dužnosti kao redovna policija MUP-a. Prema Zakonu o krivičnom postupku i Zakonu o vojnim sudovima, organi vojne službe bezbednosti učestvovali su u radnjama koje su prethodile pokretanju krivičnog postupka. Organi vojne službe bezbednosti mogli su primenjivati svoja ovlašćenja protiv svih pripadnika VJ i svih lica umešanih u neprijateljske aktivnosti usmerene protiv komandi, jedinica i objekata VJ.[630]

183. Vojni sudovi sudili su za krivična dela koja su počinila vojna lica (što je uključivalo vojnike na odsluženju obaveznog vojnog roka ili vojnike po ugovoru, studente vojnih akademija i učenike srednjih vojnih škola, lica iz rezervnog sastava i civilna lica koja vrše određenu vojnu dužnost)[631] i

privede, te je sprovedena istraga. Milan Đaković, T. 8150. On je izjavio da su tako reagovali i na incident koji se ticao ubistava u Lipljanima. Milan Đaković, T. 8151. Treći incident ticao se ubijanja jedne porodice kosovskih Albanaca u selu Žegra 1999. godine od strane rezervista 175. pešadijske brigade VJ, čija je baza bila u Gnjilanu. General Pavković je naredio Đakoviću da ode u Gnjilane, pa je komandant te brigade smenjen. Protiv odgovornih je pokrenut krivični postupak, a više starešine su smenjene. Đaković veruje da je svim ti rezervistima za ubijanje civila u Žegri izrečena kazna zatvora u trajanju od po nekoliko godina. Milan Đaković, T. 8152.

625 V. DP D507-D511 i DP P964. v. takođe DP P1394, str. 2; P951, str. 2; P1378, str. 3; P946, str. 2; P1390, str. 4.

626 Radomir Gojović, koji je do 16. aprila 1999. godine bio predsednik Vojnog suda u Beogradu, a posle toga načelnik Pravne uprave Ministarstva odbrane, svedočio je da je vladala atmosfera straha i oklevanja kad je reč o izveštavanju o zločinima. V. Radomir Gojović, DP D496 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 16685.

627 V. dole, par. 2108.

628 DP P129, član 138.

629 DP P43, član 138; DP P44, član 2.

630 Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19686.

631 DP P53, član 6.

konkretna krivična dela koja se odnose na odbranu i bezbednost zemlje, kao i u sporovima u vezi sa službom u VJ.[632]

184. Vojni sudovi prvog stepena nalazili su se u Beogradu, Nišu (zadužen za sve opštine na Kosovu) i u Podgorici.[633] Međutim, u vreme rata vojni sudovi prvog stepena prestajali su s radom, a Vrhovni vojni sud je nastavljao s radom u sedištu Štaba Vrhovne komande.[634] Umesto po principu teritorijalne nadležnosti, po kojem su bili formirani u vreme mira, vojni sudovi su za vreme oružanih sukoba bili formirani pri komandama vojnih okruga, korpusa, armija, komandi ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane i komandi ratne mornarice.[635] Vrhovni vojni sud nastavljao je svoj rad u sedištu Štaba Vrhovne komande, dok su pri komandama armija formirana odeljenja tog suda.[636] Predsednika, sudije vojnih sudova i sudije porotnike vojnih sudova imenovao je predsednik SRJ, na predlog načelnika štaba Vrhovne komande (umesto na predlog saveznog ministra odbrane, što je bila praksa u vreme mira).[637] Odeljenja vrhovnog vojnog tužilaštva formirana su pri komandama armija.[638] Vojni sudovi prvog stepena bili su mesno nadležni za suđenje licima iz jedinica ili komandi pri kojima su formirani.[639] Vojni sudovi pri komandama vojnih okruga bili su nadležni da sude "licima iz organizacijskog sastava vojnog okruga", kao i civilnim licima koja počine krivično delo iz stvarne nadležnosti vojnih sudova na teritoriji vojnog okruga.[640]

185. Dana 25. marta 1999. godine, Generalštab VJ izdao je naređenje za mobilizaciju ratnih vojnih sudova i tužilaca u organskom sastavu komandi i jedinica VJ,[641] a kad je proglašeno ratno stanje, načelnik Generalštaba je izdao naređenje o formiranju vojnih sudova i tužilaštava pri komandama 1, 2. i 3. armije, vojnopomorskoj komandi, komandi ratnog vazduhoplovstva i komandi korpusa, kao i na nivou komandi vojnih oblasti.[642] Tokom 1998. i 1999. godine, organi vojne službe bezbednosti bili su prisutni u svim organizacionim jedinicama Prištinskog korpusa, sve do nivoa samostalnog bataljona.[643] Pošto su sudovi i tužioci bili pripojeni konkretnim jedinicama, oni su krivično gonili samo pripadnike neke konkretne komande, nezavisno od teritorije na kojoj su oni

632 DP P53, član 1.
633 DP P53, član 8.
634 DP P53, član 74.
635 DP P53, član 74. Radomir Gojović, DP D496 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 16654; Radomir Gojović, T. 10039-10340.
636 DP P174, str. 3, član 1.
637 DP P53, članovi 26 i 75.
638 DP P174, str. 1, član 2.
639 DP P174, str. 3, član 4.
640 DP P174, str. 3, član 4.
641 DP D199.
642 Radomir Gojović, T. 10339-10340.
643 Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19685.

delovali.[644] Štaviše, vojni sudovi su se prilagođavali ratnim uslovima kako bi mogli da obavljaju svoje zadatke na terenu.[645]

186. Odeljenje za pravne poslove Uprave Štaba VJ sastavilo je 12. maja 1999. godine izveštaj Štaba Vrhovne komande o radu vojnih pravosudnih organa.[646] U propratnom pismu od 14. maja 1999. godine, priloženom uz taj izveštaj, navodi se da Štab Vrhovne komande pridaje veliki značaj radu vojnih pravosudnih organa. U naređenju Štaba Vrhovne komande od 22. maja 1999. godine, upućenom Komandi 3. armije, toj Komandi se nalaže da obavesti svoje pripadnike o sadržaju sastavljenih smernica o "radu, postupanju, ovlašćenjima i nadležnostima vojnih pravosudnih i drugih organa u slučajevima otkrivanja krivičnih dela i njihovih izvršilaca, pokretanju krivičnog postupka i presuđenju".[647] U dokumentu Štaba Vrhovne komande od 8. juna 1999. godine izloženi su, između ostalog, prioriteti prilikom vođenja krivičnih postupaka (pri čemu je najveći prioritet dat krivičnim postupcima za kršenje odredaba međunarodnog prava).[648]

187. Dokazi ukazuju na to da je tokom 1999. godine postojao sistem za vođenje istraga i krivično gonjenje zločina koje su počinili pripadnici VJ na Kosovu i da je jedan broj slučajeva obrađen. Aleksandar Vasiljević, zamenik načelnika Službe bezbednosti VJ, u svom svedočenju je rekao da je, dok je bio na Kosovu, negde od 17. maja do 6. juna 1999. godine, zajedno s generalom Gajićem, pomoćnikom za kontraobaveštajne poslove, kontaktirao sa 12 službenika za bezbednost raznih jedinica (od samostalnih bataljona do Prištinskog korpusa) u cilju prikupljanja informacija, i da su na taj način registrovana 42 slučaja (koji su obuhvatali otprilike 100 izvršilaca[649]) vezana za krivična dela koja su, prema navodima, počinili pripadnici vojske, mahom u aprilu 1999. godine.[650] Među tim krivičnim delima bili su ubistvo troje-četvoro ljudi, silovanje maloletnica, ubijanje sedmoro kosovskih Albanaca u Gornjoj Klini/Klinë-e-Epermë od strane dobrovoljaca, provale u kuće i maltretiranje stanara od strane pripadnika VJ, kao i slučaj kad je jedan vojnik na kontrolnom punktu u Prizrenu ubio jednog starijeg Albanca na zahtev jednog policajca.[651] Do juna 1999. godine obrađeni su svi predmeti osim jednog.[652] Vasiljević je svoj izveštaj prosledio načelniku Uprave bezbednosti Gezi Farkašu. Po njegovom mišljenju, Farkaš je taj izveštaj predao načelniku

644 Radomir Gojović, T. 10339-10340.
645 Radomir Gojović, T. 10341.
646 DP D200.
647 DP D201.
648 DP D202; Aleksandar Vasiljević, T. 5875.
649 Aleksandar Vasiljević, T. 5943.
650 Aleksandar Vasiljević, T. 5731. v. takođe DP P964.
651 Aleksandar Vasiljević, T. 5730-5731. v. takođe DP P964.
652 Aleksandar Vasiljević, T. 5731, 5857.

Generalštaba generalu Ojdaniću, koji ga je pak prosledio predsedniku Slobodanu Miloševiću.[653] Vasiljević je kasnije otkrio da izveštaj nije arhiviran.[654]

188. "Informacija o krivičnim postupcima pokrenutim od strane vojnih pravosudnih organa protiv pripadnika VJ zbog postupaka koji su u suprotnosti sa normama humanitarnog prava" od 9. aprila 2002. godine, koju je vrhovni vojni tužilac dostavio Misiji OEBS u Srbiji i Crnoj Gori, ukazuje na to da su, u periodu od 1. juna 1998. do 27. juna 1999. godine, vojni pravosudni organi pokrenuli krivični postupak zbog ratnih zločina protiv 305 lica. Od tog broja, protiv 38 lica vođen je postupak zbog "krivičnih dela protiv čovečnosti i međunarodnog prava, protiv života i tela i protiv dostojanstva ličnosti i morala", dok je protiv ostalih 267 lica vođen postupak zbog imovinskih krivičnih dela.[655] Po svemu sudeći, među njima su bili i predmeti navedeni u Vasiljevićevom izveštaju. Nakon podizanja optužnice, ostali predmeti vezani za ratne zločine, protivpravno lišavanje života i ranjavanje, ubistvo i silovanje kosovskih Albanaca od strane pripadnika VJ, ustupljeni su relevantnim okružnim sudovima ili su obustavljeni usled nedostatka dokaza.[656] Veću nisu predočeni dokazi o ishodu predmeta ustupljenih okružnim sudovima.

189. Zakon propisuje da, po prestanku ratnog stanja, vojni tužioci prvog stepena prestaju s radom i predmeti se dostavljaju mesno nadležnom vojnom tužiocu prvog stepena;[657] isto tako, vojni sudovi formirani u pojedinačnim jedinicama prestajali su s radom, a vojni sudovi prvog stepena dostavljali su nedovršene predmete nadležnom vojnom sudu prvog stepena, u skladu s članom 8 Zakona o vojnim sudovima, to jest, na osnovu mesne nadležnosti.[658] Međutim, pošto su predmeti iz gorenavedenog izveštaja, vođeni protiv rezervista, i dalje bili u istražnoj fazi, oni su dostavljani civilnim sudovima.[659] Dokazi ukazuju na to da u takvim slučajevima nije postojao efikasan mehanizam daljeg postupanja i da VJ nije ni po kom osnovu mogao dalje da se bavi predmetima protiv svojih pripadnika koji su dostavljeni civilnim sudovima, te da to i nije činio. Radomir Gojović, koji je do 16. aprila 1999. godine bio predsednik Vojnog suda u Beogradu, a posle toga

653 Aleksandar Vasiljević, T. 5833.
654 Aleksandar Vasiljević, T. 5944.
655 DP P964, str. 1.
656 DP P964, str. 2-6.
657 DP P174, str. 2, član 7.
658 DP P174, str. 4, član 7.
659 Radomir Gojović, DP D496 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 16689, 16723, 16728-16730; Radomir Gojović, T. 10380, 10384, 10402-10404. Prema Gojovićevom svedočenju, spisak s brojem izrečenih presuda za period od 24. marta do 15. maja 1999. godine (DP D507) ne sadrži veliki broj rešenih predmeta zbog toga što je istražni postupak za takva krivična dela dugo trajao, pa su takvi predmeti stoga po završetku rata prosleđivani civilnim sudovima (v. Radomir Gojović, T. 10402-10403 i DP D508, str. 2).

načelnik Pravne uprave Ministarstva odbrane,[660] nije mogao da pruži nikakve informacije o predmetima dostavljenim civilnim sudovima.[661]

190. Veće stoga smatra da tokom 1999. godine jeste postojao efikasan sistem krivičnog gonjenja i pravosuđa za rešavanje pitanja kriminaliteta VJ, ali da on nije valjano korišćen. Zločini koje su pripadnici VJ činili nad kosovskim Albancima tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, naročito oni koji se nisu ticali kriminala protiv imovine, većim delom nisu bili dovoljno prijavljivani, retko kada istraživani, a onda kad bi bila podignuta optužnica, postupci su po okončanju oružanog sukoba mahom ustupani civilnim sudovima i njihov ishod nije bio poznat, čak ni licima s vrha vojnog pravosuđa.

C. Dobrovoljci i pripadnici paravojnih formacija

191. Pojam "paravojni" koristi se u dokumentima humanitarnog prava, kao što je Dopunski protokol I uz Ženevske konvencije, mada u njima nije definisan.[662] Pod paravojnom grupom obično se podrazumeva snaga ili jedinica koja ima analognu ili pomoćnu funkciju i organizaciju u odnosu na profesionalne vojne snage, ali se ne smatra profesionalnom ili legitimnom.[663] U svojoj praksi, MKSJ je kao "paravojne" kvalifikovao grupe koje su se borile uporedo s vojnim ili policijskim snagama u sukobima u Bosni i Hrvatskoj, koje su se mogle prepoznati po svojim uniformama, obuci i rukovodstvu i koje su često bile priključene rezervnim snagama.[664] Pojam "paravojne grupe" korišćen u ovoj Presudi podrazumeva ono značenje koje koristi Veće.

192. Postojanje i upotreba paravojnih formacija od strane srpskih snaga na Kosovu tokom perioda na koji se odnosi Optužnica je predmet velikog spora. Tužilaštvo tvrdi da je Vlastimir Đorđević u velikoj meri doprineo udruženom zločinačkom poduhvatu tako što je angažovao paravojne grupe koje su činile zločine nad civilima, kosovskim Albancima.[665] Konkretno, tužilaštvo tvrdi da je, pre bombardovanja NATO 24. marta 1999. godine, Đorđević pripremao uključivanje pripadnika paravojnih formacija i dobrovoljaca u sastav MUP-a.[666] Ono, osim toga, tvrdi da je

660 Radomir Gojović, DP D496 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 16642-16643; Radomir Gojović, T. 10334-10336.
661 Radomir Gojović, T. 10442.
662 V. član 43(3), Dopunski protokol I.
663 Oxford English Dictionary (Oxford: OUP, 2007).
664 V. Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 195, 205; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 246; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 146, 236.
665 Završni podnesak tužilaštva, par. 1138.
666 Završni podnesak tužilaštva, par. 1139.

Đorđević imao ključnu ulogu u uključivanju "Škorpiona" u MUP,[667] iako je znao da "angažuje zloglasnu paravojnu jedinicu" koja je počinila zločine nad civilima u Podujevu.[668]

193. Suprotno tome, odbrana tvrdi da na Kosovu nije bilo paravojnih snaga, već da su pripadnici svih snaga koje je Đorđević angažovao bili legitimni rezervisti i da su preduzimane aktivne mere kako bi se obezbedilo da se nijedan od dobrovoljaca nije u krivičnoj evidenciji.[669] Taj argument počiva na tvrdnji da je angažovanje dodatnih snaga u vreme rata bilo dozvoljeno i da je "država raspolagala svim pravnim i materijalnim sredstvima da svakog koga smatra neophodnim angažuje u odbrani zemlje i da ta lica opremi u skladu sa zadacima koji su im dodeljeni". Prema tome, kako tvrdi odbrana, tokom rata 1999. godine na teritoriji Srbije u MUP-u nisu bile dozvoljene nikakve paravojne i dobrovoljačke jedinice.[670] Đorđević je poricao da zna da su bilo koje od snaga raspoređenih u Podujevu ili na Kosovu uopšte ikada bile aktivne u Hrvatskoj ili da su bile deo "Škorpiona".[671] Konkretno, Đorđević tvrdi da, u vreme prijema i angažovanja rezervnih snaga MUP-a priključenih jedinici SAJ, nije znao da je bilo koji pripadnik tih rezervnih snaga počinio ikakav zločin na teritoriji bivše Jugoslavije.[672] Štaviše, svi kandidati su prolazili proveru, kako je bilo propisano zakonom.[673]

194. Konkretni dokazi vezani za znanje Vlastimira Đorđevića o postojanju paravojnih formacija na Kosovu 1999. godine i njegovoj ulozi u njihovom angažovanju razmotreni su na drugim mestima u ovoj Presudi.[674] Međutim, Veće ovde iznosi svoju konstataciju da je 1998. i 1999. godine na terenu na Kosovu bio prisutan jedan broj paravojnih grupa, koje su mahom delovale u sadejstvu s jedinicama MUP-a, kao popuna njegovih snaga.[675] O tome će biti reči u nastavku teksta.

195. Zakon nije predviđao mogućnost da snagama MUP-a budu pripojene paravojne jedinice i drugi dobrovoljci.[676] Neki dokazi ukazuju na to da su od maja 1998. na Kosovu ipak upotrebljavanje paravojne jedinice i da su od tada bile tamo prisutne.[677] Ono što je očigledno jeste da su ministar Stojiljković i Vlastimir Đorđević početkom 1999. godine pripremali priključivanje paravojnih jedinica MUP-u. U zapisniku sa sastanka Štaba MUP-a Priština od 17. februara 1999. godine zabeležene su sledeće reči ministra Stojiljkovića: "Obazrivo pristupati i angažovati

667 Završni podnesak tužilaštva, par. 1141.
668 Završni podnesak tužilaštva, par. 1152, 1165-1166.
669 Završni podnesak odbrane, par. 101, 476-480.
670 Završni podnesak odbrane, par. 107.
671 Završni podnesak odbrane, par. 482.
672 Završni podnesak odbrane, par. 481.
673 Završni podnesak odbrane, par. 480.
674 V. dole, par. 1934-1966.
675 Aleksandar Vasiljević, T. 5663-5664, 5667-5668; Goran Stoparić, DP P493, par. 34-35; Goran Stoparić, T. 2816.
676 Ljubinko Cvetić, T. 6675, 6678.
677 Baton Haxhiu, DP P994 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6092, 6133.

dobrovoljce i njihovo angažovanje vezivati preko rezervnog sastava policije, kad mi to ocenimo za potrebno".[678] Đorđević je nakon toga, 18. februara 1999. godine, poslao depešu svim SUP-ovima u Srbiji i RDB-u u kojoj je naredio "kontrolu nad dobrovoljačkim i paravojnim jedinicama i njihovim pripadnicima".[679] Ministar Stojiljković je potom 24. marta 1999. godine poslao depešu načelniku RJB, organizacionim jedinicama RJB u sedištu, svim SUP-ovima, Štabu MUP-a u Prištini i svim stanicama saobraćajne policije, upućujući na Đorđevićevu depešu od 18. februara, u kojoj im je dao sledeći zadatak: "Evidentirati i uspostaviti kontrolu nad dobrovoljačkim i paravojnim jedinicama i njihovim pripadnicima, radi njihovog eventualnog angažovanja."[680] U tom dokumentu ministar depešu od 18. februara naziva "našom depešom", što ukazuje na to da su odluku o angažovanju paravojnih formacija zajednički doneli ministar Stojiljković i optuženi Đorđević. Veće se nije uverilo u objašnjenje odbrane po pitanju reči "naša depeša" da je ministar najpre odobravao sva uputstva RJB-a pre nego što su ona upućivana organizacionim jedinicama i SUP-ovima u Srbiji.[681] U zapisniku sa sastanka viših funkcionera policije na Kosovu od 4. aprila 1999. godine zabeleženo je da je Sreten Lukić, rukovodilac Štaba MUP-a, napomenuo da je potrebno "prema paravojnim jedinicama preduzimati rigorozne mere".[682]

196. Vrhovna komanda je dobro znala da MUP i VJ na Kosovu upotrebljavaju paravojne formacije. U zapisniku sa sastanka Vrhovne komande održanog 17. maja 1999. godine zabeležena je diskusija o zločinima koje su počinile paravojne grupe na Kosovu.[683] Radomir Marković je izjavio da razgovarao s Vlastimirom Đorđevićem, koji je rekao da je grupa predvođena Slobodanom Medićem zvanim Boca (što su, prema zaključku Veća, bili "Škorpioni") povučena u Prolom Banju.[684] Kao što je već napomenuto i detaljno razmotreno na drugim mestima u ovoj Presudi, jedinica "Škorpioni" bila je priključena SAJ-u kad su pripadnici te jedinice 28. marta 1999. godine u Podujevu ubili 14 žena i dece.[685] Očigledno je da je Đorđević govorio o vraćanju te grupe u Prolom Banju nakon tog incidenta. Predsednik Slobodan Milošević rekao je Markoviću da Vlajku Stojiljkoviću i Đorđeviću prenese da se "njihova glava ne skida, ali Boca mora da odgovara".[686] Prema zaključku Veća, ti dokazi ukazuju na to da Milošević nije hteo da Stojiljkovića i Đorđevića pozove na odgovornost za zločine koje su počinili pripadnici "Škorpiona", već Medića zvanog Boca, vođu te jedinice. Milošević je takođe izjavio da podržava trud RDB i organa bezbednosti "da se svi slučajevi 'velikih Srba' raščiste", pošto oni samo nanose štetu, te da Stojiljković, Đorđević i

678 DP P85, str. 3.
679 DP P356, par. 7, str. 3; Ljubinko Cvetić, T. 6677, 6853.
680 DP P702, par. 5, str. 1.
681 V. Završna reč, T. 14488.
682 DP P764, str. 3.
683 DP P884.
684 Aleksandar Vasiljević, T. 5681; DP P884, str. 1.
685 V. gore, par. 1930-1953.

Obrad Stevanović nemaju "razloga da ih štite".[687] Aleksandar Vasiljević, koji je vodio beleške o tom sastanku,[688] objasnio je da je Milošević mislio na to što je u rezervnom sastavu MUP-a bio veliki broj lica “koji se predstavljaju kao veliki Srbi, koji […] nanose veliko zlo” kao što su “Boca, Arkanovi sastavi i tako dalje”.[689] Prema zaključku Veća, pojam "veliki Srbi" u ovom kontekstu odnosi se stoga na pripadnike paravojnih grupa koje su bile aktivne na Kosovu. U beleškama se navodi da je Nikola Šainović (zamenik predsednika Vlade Srbije, odgovoran za Kosovo) rekao da je "očigledno [da] kod SAJ ima navika u formiranju rezerve".[690] Zabeleženo je da je kasnije rekao da je svim sektorima naloženo da podnose izveštaje o situaciji na terenu i tome "šta istraživati" i da treba pratiti "šta je posledica dejstava, a šta zločin". Pavković, Šainović i Ojdanić su na sastanku podržali predlog da se formira specijalna državna komisija koja će ispitati upotrebu paravojnih formacija na Kosovu, ali je Milošević izbegao to pitanje i usredsredio se umesto toga na potrebu da se poboljšaju saradnja i odnosi između VJ i MUP.[691] O ulozi optuženog i ministra Stojiljkovića u angažovanju i raspoređivanju jedne jedinice "Škorpiona" u sastav SAJ na Kosovu ukratko će biti reči u sledećem odeljku ove Presude, dok se o aktivnostima pripadnika te jedinice "Škorpiona" detaljnije govori u jednom kasnijem delu ove Presude.

197. Za razliku od MUP-a, za vreme ratnog stanja, stanja neposredne ratne opasnosti ili vanrednog stanja VJ se mogao popunjavati dobrovoljcima.[692] Dobrovoljci su definisani kao lica koja ne podležu vojnoj obavezi i vojni obveznici koji nemaju ratni raspored.[693]

198. Tokom perioda na koji se odnosi Optužnica jedinice VJ na Kosovu popunjavane su dobrovoljcima. Postupak prihvata, prijema i raspoređivanja dobrovoljaca u VJ bio je izložen u naređenju Štaba Vrhovne komande od 7. aprila 1999. godine.[694] Naređenjem Štaba Vrhovne komande od 14. aprila 1999. godine uređeni su prihvat, prijem i raspoređivanje dobrovoljaca u prihvatne centre komandi 1, 2. i 3. armije.[695] U tom naređenju utvrđene su odgovornosti komande armije i MUP-a kad je reč o dobrovoljcima. Postojala su dva prihvatna centra za dobrovoljce, jedan u Bubanj Potoku, koji je potom premešten u Grocku, a drugi kod Niša.[696]

---

686 DP P884, str. 1.
687 Aleksandar Vasiljević, T. 5681-5683; DP P884, str. 1.
688 Aleksandar Vasiljević, T. 5678-5679.
689 Aleksandar Vasiljević, T. 5682.
690 Aleksandar Vasiljević, T. 5682-5683; DP P884, str. 1; v. takođe dole, par. 1952.
691 DP P884, str. 1.
692 DP P43, član 15; DP P44, član 18.
693 DP P43, član 15.
694 DP P679.
695 DP D185.
696 Aleksandar Vasiljević, T. 5857-5858.

199. Postojali su problemi u trijaži dobrovoljaca.[697] U dopisu od 20. aprila 1999. godine, koji je telegramom upućen raznim komandama VJ, Štab Vrhovne komande je izvestio da neki dobrovoljci koji su stigli u sabirni centar u Bubanj Potoku i potom raspoređeni u 3. armiju nisu prošli trijažu ni bezbednosnu proveru, da su neki od njih pritvoreni zbog ubistva, silovanja, odbijanja naređenja i dezerterstva, a da je jedan broj dobrovoljaca (50 posto) odustao od angažovanja u VJ jer nisu spremni da izvršavaju naređenja.[698] Komanda 3. armije ustanovila je da rad u prihvatnom centru Bubanj Potok predstavlja veliki rizik po bezbednost i da treba preuzeti mere za otklanjanje takvih problema. U izveštaju 3. armije od 10. aprila 1999. godine, upućenom Štabu Vrhovne komande, takođe se napominje da veliki broj dobrovoljaca potiče iz paravojnih grupa. U jedinice VJ raspoređen je i ograničen broj dobrovoljaca, stranih državljana iz Republike Srpske, Rusije i BJRM .[699] Veće napominje da je Miloš Došan negirao da je u VJ bilo ruskih dobrovoljaca. On je tvrdio da je jedini ruski dobrovoljac za koga zna bio lekar koji je radio u garnizonskoj klinici.[700] S obzirom na jasne dokumentarne dokaze o prijemu ruskih dobrovoljaca u jedinice VJ, kao što je naređenje Komande 3. armije od 10. aprila 1999. godine,[701] i u svetlu usmenih iskaza svedoka, koji su potvrdili da je tokom perioda na koji se odnosi Optužnica na Kosovu bilo ruskih dobrovoljaca,[702] Veće ne prihvata Došanovo negiranje i to smatra dodatnim razlogom za oprez po pitanju njegovog iskaza.

200. Aleksandar Vasiljević je izjavio da se, iako je bilo predviđeno da se dobrovoljci rasporede u jedinice VJ, a ne da se ostave u zasebnoj grupi, to u nekim slučajevima ipak dešavalo, kao što je slučaj 37. brigade u Glogovcu, kad je, prilikom dolaska grupe od 50-60 dobrovoljaca, komandant formirao zasebnu jedinicu i imenovao Stevana Jekića za komandanta. Iako nije trebalo, to se u praksi ipak dešavalo i problemi su mahom poticali od takvih grupa.[703]

201. Štab Vrhovne komande bio je u potpunosti upoznat s tim pitanjem, te je u telegramu od 4. maja 1999. godine izdao uputstva za regulisanje problema dobrovoljaca koji imaju duševnih poremećaja.[704] U vojnim izveštajima opisana su krivična dela dobrovoljaca kao što su krađa i paljevina.[705]

---

697 DP P1377, str. 1-2.
698 DP P680.
699 DP P1377, str. 1.
700 Miloš Došan, T. 11405.
701 DP P1377, str. 1.
702 Nekoliko svedoka je dalo iskaz o prisustvu ruskih dobrovoljaca, bilo u sastavu snaga MUP-a, bilo VJ. V. Martin Pnishi, DP P1033, str. 3; svedok K79 T. 8304; Nike Peraj, DP P313, par. 20; svedok K90, DP P321, par. 30-32; svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9311; Sami Parashumti, DP P903, str. 2.
703 Aleksandar Vasiljević, T. 5858-5859.
704 DP P681.
705 DP D775.

202. Pripadnici paravojnih formacija često su odskakali od pripadnika jedinica MUP-a i VJ zbog svog prepoznatljivog ponašanja i odevanja.[706] Svedoci su objasnili da su pripadnici paravojnih formacija ponekad imali duge okrvavljene noževe, da su se inače preteći ponašali, što je u praksi ponekad uključivalo lišavanja života u stilu profesionalnog pogubljenja, često pred članovima porodice, teško batinanje, silovanje, pljačku, paljenje kuća i otimačinu.[707] Veće prihvata da su tokom perioda na koji se odnosi Optužnica oni redovno služili na Kosovu, da su dolazili vozilima iz svih krajeva bivše Jugoslavije, uključujući Skoplje, BJRM, Novi Sad i Beograd, i da su obično nosili naočare za sunce i marame na glavama i imali velike noževe.[708] Lica su često bojili u crno.[709] Iako su neke paravojne grupe imale sopstvene uniforme, kao što se napominje u nastavku teksta, dokazi ukazuju na to da su pripadnici paravojnih snaga često nosili crnu odeću, nalik vojnoj.[710]

203. Dokazi pokazuju da su sledeće paravojne grupe bile aktivne na Kosovu tokom perioda na koji se odnosi Optužnica.

1. "Škorpioni"

204. Kao što je navedeno gore u tekstu, Veće se uverilo da su jedinica "Škorpioni" ili neki njeni pripadnici, u martu 1999. godine bili uključeni u sastav SAJ ili na službi u SAJ.[711] Jedinica "Škorpioni" potiče iz perioda kad je Teritorijalna odbrana (TO) Srpske Krajine, predvođena Slobodanom Medićem zvanim Boca, početkom devedesetih godina upotrebljavana za zaštitu izvora nafte na liniji razgraničenja s Hrvatskom. Do 1993. godine pripadnici te jedinice radili su u naftnoj industriji.[712] Godine 1993. vrhovna komanda Krajine donela je odluku da ta jedinica postane deo vojske Srpske Krajine koja će čuvati granicu i obezbeđivati naftna polja, mada ju je i dalje finansirala naftna industrija Krajine.[713] Naoružanje, drugu opremu i uniforme ta jedinica je dobila od takozvane Republike Srpske Krajine. Na jednom rukavu uniforme te jedinice bile su oznake vojske Krajine, a na drugom oznaka s škorpionom, usled čega je ta jedinica dobila naziv "Škorpioni". Do 1996. godine tu jedinicu je predvodio Slobodan Medić.[714] "Škorpioni" su 1995. i 1996. godine bili angažovani u drugim delovima Krajine, kao i u Trnovu, Republika Srpska, u junu

---

706 John Crosland, DP P1400, par. 15; John Crosland, DP P1401 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9771.

707 Shukri Gerxhaliu, T. 3168-3169; Sada Lama, T. 3698-3699; Xhafer Beqiraj, T. 4798; Nike Peraj, T. 1258-1259; Bajram Bucaliu, T. 5080; Adnan Merovci, T. 2210-2211; Agim Jemini, T. 3614-3615, 3533-3534; Hysni Berisha, T. 3343.

708 John Crosland, DP P1400, par. 15; John Crosland, DP P1401 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9771; Nike Peraj, DP P313, par. 44.

709 Nike Peraj, DP P313, par. 90; Hamide Fondaj, DP P627, str. 3.

710 Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 16; Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2512, 2602; Hysni Berisha, DP P587, str. 4017-4018; Aferdita Hajrizi, DP P774, str. 5; Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4455; Shefquet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3792.

711 V. dole, Odeljak o odgovornosti, par. 75.

712 Svedok K92, T. 2719-2720; Aleksandar Vasiljević, T. 5667.

713 Svedok K92, T. 2721, 2763-2764

714 Svedok K92, T. 2721-2724.

1995. godine, i u Bihaću (Cazinska krajina).[715] "Škorpioni" su rasformirani u maju 1996. godine. Neki od njih su ostali u regionu (koji je već reintegrisan u Hrvatsku), dok su drugi otišli u Republiku Srbiju. Slobodan Medić se preselio u Novi Sad, Republika Srbija. U vreme kad je rasformirana, kao jedinica takozvane vojske Krajine, ta jedinica je imala 100-150 ljudi.[716] Bilo je opšte poznato da pripadnici "Škorpiona" imaju kriminalnu prošlost iz perioda kad su bili na ratištu.[717]

205. Kao što je detaljno razmotreno na drugim mestima,[718] 1999. godine na Kosovo su poslate dve grupe "Škorpiona": jednu je organizovao Slobodan Medić zvani Boca, a druge je organizovao i predvodio Dalibor Novaković.[719] Grupa predvođena Slobodanom Medićem sastojala se od 120 do 150 ljudi. Kao što je detaljnije razmotreno u posebnom delu ove Presude, jedinica "Škorpiona" kojom je komandovao Medić 1999. godine bila je raspoređena na Kosovo i služila u sastavu SAJ.[720] Dana 28. marta 1999. godine, pripadnici te jedinice su učestvovali u ubijanju civila, uključujući 12 dece i dve žene u Podujevu, opština Priština.[721] Posle tog incidenta, grupi je naređeno da ode s Kosova.[722] Međutim, ubrzo su skoro svi oni ponovo angažovani na Kosovu. Uloga Vlastimira Đorđevića u organizovanju prvobitnog i ponovnog angažovanja "Škorpiona" tokom perioda na koji se odnosi Optužnica detaljno se razmatra u jednom kasnijem delu ove Presude.[723]

206. Dok su bili na Kosovu, "Škorpioni" su funkcionisali kao zasebna jedinica, koja je imala sopstvene komandante, ali je služila u sastavu SAJ i njeni pripadnici nisu bili pojedinačno razbacani po raznim jedinicama.[724] Pripadnici "Škorpiona" nosili su iste uniforme kao SAJ, osim što su na nadlaktici imali amblem/oznaku škorpiona.[725] Nosili su kape s oznakama MUP-a i srpskom trobojkom.[726] Na beretkama su takođe imali oznaku škorpiona.[727] Pripadnici "Škorpiona" dobijali su legitimacije SAD i primali su platu kao rezervisti SAJ.[728] Iako se čini da su "Škorpioni" bili angažovani kao rezervne snage u sastavu SAJ, mada to nije bilo u skladu s važećim propisima o upotrebi rezervista, oni su se i dalje mogli prepoznati kao paravojna jedinica. Veće odbija tvrdnju odbrane da je (neregularno) uključivanje "Škorpiona" u sastav SAJ značilo da ih MUP tokom relevantnog perioda nije angažovao kao paravojnu grupu. Imajući u vidu da je bilo opšte poznato da

[715] Svedok K92, T. 2724-2725.
[716] Svedok K92, T. 2726.
[717] Aleksandar Vasiljević, T. 5667.
[718] V. dole, par. 1934-1945.
[719] Aleksandar Vasiljević, T. 5666.
[720] Aleksandar Vasiljević, T. 5666-5667.
[721] V. dole, par. 1231-1261.
[722] Aleksandar Vasiljević, T. 5663.
[723] V. dole, par. 1946-1948.
[724] Goran Stoparić, DP P495 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 787.
[725] Goran Stoparić, DP P493, par. 11, 41; Goran Stoparić, T. 2819.
[726] Goran Stoparić, DP P493, par. 41; Goran Stoparić, T. 2819.
[727] Goran Stoparić, DP P493, par. 11.

su "Škorpioni" paravojna jedinica koja je učestvovala u ratu u bivšoj Jugoslaviji, Veće dalje smatra potpuno neuverljivim iskaz svedoka odbrane Radislava Stalevića[729] o tome da organi MUP-a nisu znali da su "Škorpioni" čuvena paravojna jedinica pre nego što su ih uključili u sastav MUP-a kao rezervne snage.

207. "Škorpioni" su nosili zelene maskirne uniforme, slične onima koje su nosile snage NATO.[730] Svaka jedinica "Škorpiona" imala je oznaku škorpiona na jednom rukavu, a većina je na drugom imala oznake SAJ.[731] Škorpioni su povremeno nosili bilo maskirne kape sa štitnikom (nalik kačketu), na kojima su bile oznake MUP-a i srpska trobojka, ili beretke s oznakom škorpiona.[732] "Škorpioni" su povremeno nosili i borbene prsluke i rukavice.[733]

2. Arkanovi "Tigrovi"

208. Paravojna grupa poznata pod imenom Arkanovi "Tigrovi" bila je raspoređena na Kosovu tokom perioda na koji se odnosi Optužnica.[734] Ta grupa, koju je predvodio Željko Ražnatović (zvani Arkan),[735] postojala je od 1991. godine[736] i prethodno je 1992. godine bila aktivna u Hrvatskoj, kad je brojala 150 ljudi.[737] Veliki broj tih ljudi bio je osuđivan.[738]

209. Kao što je napomenuto gore u tekstu, Veće prihvata da je tokom perioda na koji se odnosi Optužnica RDB-u bio priključen jedan broj pripadnika Arkanovih "Tigrova". Aleksandar Vasiljević je u svom svedočenju rekao da su pripadnici Arkanovih "Tigrova" imali legitimacije RDB[739] i da su bili raspoređeni u Kosovu Polju.[740] Vasiljevićeve beleške sa sastanka Vrhovne komande održanog 17. maja 1999. godine ukazuju na to da je Arkan direktno ponudio 100 svojih ljudi Radomiru Markoviću, načelniku RDB, i da je ovaj prihvatio njih 30, pod uslovom da nose uniforme.[741] John Crosland je video da su arkanovci dovedeni na Kosovo iz Crne Gore i da su smešteni kod Mitrovice.[742] Baza grupe neko vreme je bila i u hotelu "Grand" u Prištini.[743]

---

728 Goran Stoparić, DP P493, par. 13, 18; svedok K92, T. 2748 (zatvorena sednica).
729 Radislav Stalević, T. 13836-13837.
730 Goran Stoparić, DP P493, par. 11, 41-42; svedok K92, T. 2819.
731 Goran Stoparić, DP P493, par. 11, 41; svedok K92, T. 2819.
732 Goran Stoparić, DP P493, par. 41; svedok K92, T. 2819.
733 Goran Stoparić, DP P493, par. 41.
734 Aleksandar Vasiljević, T. 5663-5664, 5668; svedok K89, T. 8410-8411.
735 Nike Peraj, DP P313, par. 95; Miloš Đošan, T. 11418.
736 Aleksandar Vasiljević, T. 5669.
737 Aleksandar Vasiljević, T. 5669-5670.
738 Aleksandar Vasiljević, T. 5669.
739 Aleksandar Vasiljević, T. 5669-5670.
740 Aleksandar Vasiljević, T. 5668.
741 Aleksandar Vasiljević, T. 5681; DP P884, str. 1.
742 John Crosland, DP P1400, par. 15.
743 Baton Haxhiu, DP P994 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6092, 6133.

210. Svedoci su tvrdili da su pripadnike Arkanovih "Tigrova" ili ljude odevene u uniforme slične onima koje je ta grupa nosila viđali na sledećim lokacijama na Kosovu tokom perioda na koji se odnosi Optužnica: od 25. marta 1999. godine na području između Orahovca i Đakovice;[744] 8. aprila 1999. godine u Srbici;[745] 24. marta 1999. godine u Prištini;[746] u februaru ili martu 1999. godine u opštini Đakovica;[747] 27-28. aprila 1999. godine u Meji, opština Đakovica;[748] 25. marta 1999. godine ili približno tog datuma na području oko sela Vladovo/Lladovë, opština Gnjilane;[749] i 13. aprila 1999. godine u selu Vata/Vataj, opština Kačanik.[750] O konkretnim zaključcima Veća u vezi s prisustvom Arkanovih "Tigrova" na tim lokacijama biće reči u Odeljku VI Presude. Međutim, Veće se na osnovu dokaza u celini uverilo da su Arkanovi "Tigrovi" bili prisutni na Kosovu tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, da su bili povezani s RDB i da su igrali aktivnu ulogu u zajedničkim operacijama MUP-a i VJ.

211. Arkanovi "Tigrovi" najčešće su bili odeveni u zelene maskirne uniforme s jedinstvenim oznakama na rukavu, na kojima je bila prikazana glava tigra, ali se tokom perioda na koji se odnosi Optužnica neretko dešavalo da su nosili kombinaciju civilne i vojne odeće. Konkretno, Arkanovi "Tigrovi" su često kombinovali civilne pantalone s vojnim jaknama.[751] Pripadnici "Tigrova" obično nisu imali ništa na glavi, ali su povremene nosili crne marame ili su oko čela vezivali crvene trake.[752] Crvene trake su često nosili i na ramenima i oko rukava.[753] Takođe su nosili prsluke s puno džepova, u kojima su držali municiju, bombe i noževe.[754] Mnogi Arkanovi "Tigrovi" nosili su lance duge 60-70 centimetara. Noževi koje su nosili pripadnici "Tigrova" bili su veliki lovački noževi. Njihovo ostalo naoružanje sastojalo se uglavnom od pištolja, automatskih pušaka i ručnih bombi.[755]

3. "Beli orlovi"

212. Dokazi ukazuju na to da je paravojna grupa poznata po imenu "Beli orlovi" ili šešeljevci bila prisutna i aktivna na Kosovu tokom perioda na koji se odnosi Optužnica. Ta paravojna grupa bila je povezana s Vojislavom Šešeljem, zamenikom predsednika Vlade Srbije.[756] Nike Peraj, kapetan u 52. artiljerijsko-raketnoj brigadi VJ, u svom svedočenju je rekao da su "Beli orlovi" delovali u

744 Svedok K89, DP P1274 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9127, 9224-9225; svedok K89, T. 8457, 8467-8468.
745 Halil Morina, DP P283, str. 4.
746 Baton Haxhiu, T. 6226; Adnan Merovci, T. 2210-2211; Adnan Merovci, DP P416, par. 44.
747 Nike Peraj, DP P313, par. 38; Nike Peraj, T. 1266.
748 Nike Peraj, DP P313, par. 80; Nike Peraj, T. 1211.
749 Svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 2; DP P793 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7086.
750 Sada Lama, DP P661, str. 2-3; Sada Lama, T. 3698
751 Nike Peraj, T. 1270-1273.
752 Nike Peraj, T. 1270-1273; Martin Pnishi, DP P1033, str. 5.
753 Martin Pnishi, DP P1033, str. 5.
754 Nike Peraj, DP P313, par. 42.
755 Nike Peraj, T. 1270-1273.
756 Nike Peraj, DP P313, par. 12 i 95.

sadejstvu s MUP-om i s “Teritorijalnom odbranom”, to jest vojnoteritorijalnim odredom,[757] na *ad hoc* osnovu.[758] Konkretno, on je naveo da su pripadnici te grupe učestvovali u operaciji “Reka”u dolini Carragojs, opština Đakovica, 27-28. aprila 1999. godine.[759] Peraj je bio lično prisutan kad je MUP tokom te operacije u Meji koordinisao svoja dejstava s "Belim orlovima" i drugim paravojnim grupama.[760] Prisustvo "Belih orlova" tokom te operacije potvrdio je Martin Pnishi, seljanin iz Meje, koji je, govoreći o uniformama koje su razne vojne i policijske jedinice nosile na tom području u to vreme, detaljno opisao uniforme pripadnika "Belih orlova" kao skroz crne, s tri trake na rukavu, žute, crne i zelene boje, i oznakama s belim "Šešeljevim" dvoglavim orlom, kao i crnim beretkama s belim dvoglavim orlom sa strane.[761]

213. Drugi svedoci su takođe tvrdili da su videli pripadnike "Belih orlova" ili je njihov opis uniformi pripadnika paravojnih formacija odgovarao uniformama koje je nosila ta grupa. Dana 28. marta 1999. godine u Dušanovu/Dushanovë, opština Prizren, Hysni Kryeziu je video muškarce u crnim uniformama s amblemom na levoj nadlaktici na kojem je pisalo “Beli orlovi”.[762] Ti muškarci na sebi su imali i crne kape, za koje je svedok rekao da su bile "s četničkim kokardama", i to crnim.[763] Dana 29. marta 1999. godine, Nazlie Bala je u Prištini videla muškarce u crnim uniformama koji su na ramenima imali oznake s belim orlom.[764] Dana 4. ili 5. juna 1999. godine, ili približno tog datuma, u Zvečanu/Zveçan, opština Kosovska Mitrovica, Shukri Gerxhaliu je video muškarce u sivim uniformama s oznakom belog orla na nadlaktici, za koje je verovao da su uniforme “Šešeljevih ljudi”.[765] Bedri Hyseni je u svom svedočenju rekao da su se do 1. aprila 1999. godine, pripadnici paravojnih formacija uselili u kuće 12-13 srpskih i crnogorskih porodica u Starom Selu/Fshati-i-Vjeter, opština Uroševac.[766] Po njegovom mišljenju, to su bili pripadnici "Šešeljeve grupe", ali Veće ne može da donese zaključak o tome. Bajram Bucaliu je takođe svedočio o tome da su pripadnici paravojnih formacija u aprilu 1999. godine okupirali Staro Selo. Prema njegovom opisu, odeća pripadnika paravojnih formacija "nije bila regularna", a na glavama su nosili "kokarde", "kape kakve su nosili četnici".[767]

214. Veće se uverilo da se na osnovu dokaza u celini može ustanoviti da su pripadnici "Belih orlova" u sadejstvu s MUP-om učestvovali u operacijama na Kosovu 1999. godine.

---

757 V. dole, par. 552.
758 Nike Peraj, DP P313, par. 12.
759 Nike Peraj, T. 1258.
760 Nike Peraj, T. 1258.
761 Martin Pnishi, DP P1033, str. 5.
762 Hysni Kryeziu,T 5608; DP P878 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7548-7549.
763 Hysni Kryeziu,T 5607; DP P878 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7548. V. DP P1301, str. 13, fotografija br. 26 (koja prikazuje staru kapu kakva je korišćena u JNA, koja odgovara opisu dobijenom od Kryeziuja).
764 Nazlie Bala, DP P420, str. 4.
765 Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 35.

215. "Beli orlovi" su najčešće nosili crne uniforme i crne kape, koje su svedoci obično opisivali kao "kokarde" ili "kape kakve su nosili četnici", koje su bile slične kapama vojnika JNA[768] iz Drugog svetskog rata.[769] Tokom operacija na rukavima su nosili prugaste žute, crne i zelene trake.[770] Na kapama i rukavima su imali oznake koje su prikazivale dvoglavog belog orla s ćiriličnim natpisom "Beli orlovi" na levoj nadlaktici.[771]

4. "Pauk"

216. Paravojna jedinica "Pauk", predvođena Jugoslavom Petrušićem, poznata i kao "Petrušićeva grupa", bila je inkorporirana u sastav VJ. Ta grupa je zaobilazila regularnu proceduru regrutovanja dobrovoljaca.[772] Dokazi ukazuju na to da je jedan pukovnik iz Generalštaba intervenisao u korist te grupe i dao joj uniforme i naoružanje. Ta grupa, koja je brojala 25 pripadnika, upućena je u 125. brigadu Prištinskog korpusa i od 15. aprila 1999. godine bila je raspoređena u Košarama/Kosharë, opština Đakovica.[773] Njeni pripadnici nosili su regularne uniforme VJ.[774] Na gorepomenutom sastanku Vrhovne komande održanom 17. maja 1999. godine, general Pavković je izjavio da nema problema s tom konkretnom grupom.[775] Grupa je razoružana i povučena s terena usled uverenja da je u njenim redovima jedan francuski agent[776] i da će grupa pokušati da izvrši atentat na predsednika Miloševića.[777]

D. Civilna odbrana i zaštita

217. Zakon o odbrani SRJ predviđao je da u civilnoj odbrani i zaštiti učestvuju svi građani stariji od 15 godina, osim lica na službi u Vojsci Jugoslavije ili MUP-u, trudnice i majke male dece. Građani su bili obavezni da izvršavaju konkretne dužnosti u jedinicama i organima obrazovanim radi zaštite i spasavanja civilnog stanovništva i materijalnih dobara od ratnih razaranja i prirodnih i drugih nesreća i opasnosti.[778]

---

766 Bedri Hyseni, DP P809, str. 4-5; Bedri Hyseni, T. 4885.
767 Bajram Bucaliu, T. 5054.
768 Skraćenica JNA odnosi se na Jugoslovensku narodnu armiju, oružane snage Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.
769 Hysni Kryeziu,T 5608; DP P878 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7548-7549; Bajram Bucaliu, T. 5054. V. DP P1301, str. 13 (gde je prikazana stara kapa korišćena u JNA).
770 Martin Pnishi, DP P1033, str. 5.
771 Hysni Kryeziu,T 5608; DP P878 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7548-7549; Martin Pnishi, DP P1033, str. 5. V. DP P327, str. 2, broj 11 (gde su prikazane oznake "Belih orlova"); svedok K73, T. 1515.
772 Aleksandar Vasiljević, T. 5663, 5908.
773 Aleksandar Vasiljević, T. 5663; Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19778.
774 Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19780.
775 DP P884, str. 1. V. Aleksandar Vasiljević, T. 5680 (gde se napominje da se u dokumentu pogrešno pominje "grupa Petronijevića", već da se misli na "grupu Jugoslava Petrušića".
776 Aleksandar Vasiljević, T. 5663, 5921; v. takođe DP P884, str. 1; Aleksandar Vasiljević, T. 5680.
777 Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19779.
778 DP P44, član 22.

218. Jedinice civilne zaštite, namenjene zaštiti i spasavanju stanovništva i materijalnih i drugih dobara od ratnih razaranja, obrazovali su državni organi, u skladu s Planom odbrane zemlje, a mogli su ih obrazovati i građani na dobrovoljnom osnovu.[779] One su postupale po uputstvima "organa nadležnih za te poslove".[780]

219. Jedinice civilne odbrane, sačinjene od građana koji ne podležu vojnoj obavezi ili nisu raspoređeni u jedinice civilne zaštite, mogle su se organizovati od lokalnog stanovništva, isključivo za vreme ratnog stanja ili neposredne ratne opasnosti, radi zaštite od napada na civilno stanovništvo i njegovu imovinu, obezbeđenja javnih objekata (škola, bolnica i drugog) i drugih objekata i dobara koji služe civilnoj nameni.[781] O organizovanju, radu, opremanju i obuci jedinica civilne odbrane odlučivalo je Savezno ministarstvo odbrane.[782] Pripadnici takvih jedinica mogli su biti naoružavani lakim ličnim naoružanjem, isključivo za "održavanje reda i samoodbranu".[783] Jedinicama civilne odbrane komandovali su državni organi nadležni za poslove civilne odbrane i zaštite. Starešina VJ na položaju komandanta bataljona ili višem položaju mogao je jedinicama davati zadatke u pogledu odbrane i zaštite civilnog stanovništva i materijalnih dobara u zoni svoje odgovornosti.[784] Na Kosovu su 1998. i 1999. godine samo lica nealbanske nacionalnosti bila u jedinicama civilne odbrane i zaštite.[785]

220. U naređenju Uprave za odbranu Priština koje je potpisao Petar Ilić, upućenom 28. jula 1998. godine odeljenjima i odsecima za odbranu, govori se o organizovanju jedinica civilne zaštite u skladu s Uputstvom za odbrani naseljenih mesta Zajedničke komande i naređuje im se da u potpunosti izvrše to naređenje.[786] U naređenju su jedinice civilne zaštite "opšte namene" zadužene za pružanje prve medicinske pomoći, spasavanje iz ruševina, gašenje požara, raščišćavanje barikada i pranje ulica, dok su "specijalizovane" jedinice civilne zaštite, osim toga, bile zadužene za uništavanje neeksplodiranih ubojnih sredstava i "asanaciju terena i održavanje reda". Opštinski štabovi bili su odgovorni za usaglašavanje rada jedinica civilne zaštite s radom jedinica VJ i MUP-a i opštinskih štabova odbrane.[787]

[779] DP P44, član 59.
[780] DP P44, član 59.
[781] DP P44, član 61.
[782] DP P44, član 61.
[783] DP P44, član 62.
[784] DP P44, član 63.
[785] Milan Đaković, T. 8137. V. takođe DP P889, str. 4 (Zapovest Komande Prištinskog korpusa od 16. februara 1999. godine, gde se govori o angažovanju “nešiptarskog” stanovništva na obezbeđenju vojnih objekata i odbrani naselja s “nešiptarskim” stanovništvom).
[786] DP P1223; DP P1224.
[787] DP P1224.

221. Uprkos činjenici da je zakon omogućavao jedinicama civilne odbrane ograničeno korišćenje oružja, u meri u kojoj je to neophodno za "održavanje reda" i samoodbranu, dokazi predočeni tokom suđenja pokazuju da su i jedinice civilne odbrane i jedinice civilne zaštite upotrebljavane u borbenim dejstvima 1998. i 1999. godine kao podrška ili dodatna popuna jedinicama VJ i MUP-a. Na primer, u izveštaju od 2. oktobra 1998. godine, naslovljenom "Analiza realizacije zadataka na prostoru Kosova i Metohije", koji je 3. armija uputila Isturenom komandnom mestu, pod tačkom 3 se govori o "Iskustvima iz dosadašnjeg izvršavanja zadataka". U poslednjoj stavci u delu naslovljenom "Pozitivna iskustva" kaže se sledeće:

> "Dodela oružja građanima lojalnim SRJ (srpske i crnogorske nacionalnosti) obezbedila je uslove za organizovano suprotstavljanje teroristima na široj osnovi"[788]

Na sastanku "Operativnog međuresorskog štaba za suzbijanje terorizma na KiM" održanom u Beogradu 29. oktobra 1998. godine, kojim je predsedavao Slobodan Milošević i kojem su prisustvovali Milutinović, Minić, Šainović, Matković, Stojiljković, Anđelković, Perišić, Dimitrijević, Samardžić, Pavković, optuženi Đorđević, Marković, Stevanović i Lukić, Pavković je obavestio prisutne da će "lokalnom stanovništvu" biti podeljeno 48.000 komada naoružanja, “kako je to Planom i predviđeno”.[789] U zapisniku sa sednice Kolegijuma Generalštaba VJ od 2. februara 1999. godine zabeleženo je da je Dušan Samardžić rekao da su komandanti naoružanih Srba poslati s kompletima borbene municije i zadatkom da brane svoja sela i "zajedno s jedinicama vojske učestvuju, ako je u neposrednoj blizini, u akciji". On je napomenuo da vojne i policijske operacije drugačije ne bi bile izvodljive.[790] Naređenjem Komande 3. armije "za upotrebu 3. armije u sprečavanju nasilnog dovođenja brigade NATO, njenog razbijanja i uništenja šiptarskih terorističkih snaga na Kosovu i Metohiji" od 27. januara 1999. godine, angažovane su ne samo snage regularnog VJ, već i "naoružanog nešiptarskog stanovništva".[791] Prištinskom korpusu je naređeno da u svom radu angažuje regularne snage i "naoružano nešiptarsko stanovništvo", konkretno, na obezbeđenju vojnih objekata i komunikacija, kao i za odbranu naseljenih mesta "sa nešiptarskim stanovništvom".[792]

222. Dokument Dragana Ilića, načelnika Uprave za odbranu Priština, upućen načelnicima odeljenja i šefovima odseka za odbranu od 22. jula 1998. godine, ukazuje na to da su domaćinstva Srba i Crnogoraca korišćena kao opštinski centri za osmatranje i obaveštavanje, radi omogućavanja

[788] DP D340, str. 4.
[789] DP P87, str. 10.
[790] DP P1333, str. 23.
[791] DP D343, str. 5.
[792] DP D343, str. 6.

rada centara veze OUP.[793] Po mišljenju Veća, svojim objašnjenjem da se to naređenje odnosi samo na srpska i crnogorska domaćinstva zato što su "Šiptari" odbijali da se uključe u bilo šta što je imalo veze s odbranom, uključujući civilnu zaštitu i civilnu odbranu,[794] Milan Đaković je prikrivao činjenicu da se to naređenje uklapa u obrazac Ministarstva odbrane, VJ i MUP-a, koji se sastojao u naoružavanju nealbanaca na Kosovu i njihovog huškanja protiv suseda, kosovskih Albanaca.

223. Jedinice civilne zaštite i civilne odbrane na Kosovu naoružavala je 3. armija.[795] Pripadnici civilne zaštite nosili su uniforme slične uniformama pripadnika vojske, osim što su imali oznake na kojima je pisalo da su pripadnici civilne odbrane i zaštite.[796] Ponekad su nosili samo delove uniformi.[797]

E. Odnosi i saradnja srpskih snaga na Kosovu

1. Zajednička komanda

224. Predmet velikog spora na ovom suđenju, u vezi s kojim je izneto mnoštvo protivrečnih dokaza, jeste pitanje da li je postojalo i funkcionisalo telo po imenu "Zajednička komanda" koje je, prema rečima tužilaštva, delovalo kao organ visokog nivoa koji je koordinisao operacije VJ, MUP-a i civilnih jedinica na Kosovu.[798] Tužilaštvo tvrdi da je Zajednička komanda osnovana u junu 1998. godine i da je funkcionisala bar do juna 1999. godine.[799] Suprotno tome, odbrana je iznela argument da je Zajednička komanda formirana 1998. godine kao "radna grupa" i da je prestala da postoji posle oktobra 1998. godine.[800] Ona tvrdi da na sastancima Zajedničke komande nisu izdavana naređenja.[801] Vlastimir Đorđević je tokom suđenja negirao postojanje Zajedničke komande, mada je napomenuo da je vojska koristila taj termin misleći na koordinacione sastanke s organima MUP-a.[802] S tim u vezi, on je izjavio da je često prisustvovao tim sastancima kad je bio u Prištini.[803] Prema njegovom iskazu, isključiva svrha tih sastanaka je bila da se razmene informacije između MUP-a i VJ i iznesu mišljenja, ali nisu donošene nikakve odluke u operativnom smislu.[804]

225. Veštak odbrane Radomir Milašinović je u svom svedočenju rekao da, bavećи se istraživanjima pri izradi svog izveštaja "Položaj i uloga načelnika Resora javne bezbednosti u

793 DP P1225.
794 Milan Đaković, T. 7912.
795 DP P1345, str. 2.
796 Milan Đaković, T. 7902.
797 John Crosland, DP P1400, par. 19.
798 Ljubinko Cvetić, T. 6627-6628; Aleksandar Vasiljević, T. 5660.
799 Završni podnesak tužilaštva, par. 256.
800 Završni podnesak odbrane, par. 23, 322, 327; Završna reč, T. 14475, 14476.
801 Završni podnesak odbrane, par. 323, 326.
802 Vlastimir Đorđević, T. 9576, 9859-9860.
803 Vlastimir Đorđević, T. 9847.

Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srbije u antiterorističkim aktivnostima na Kosovu i Metohiji u 1998. i 1999. godine", jeste naišao na termin "Zajednička komanda",[805] ali da nije shvatio šta je u suštini značio taj termin[806] i da mu nije poznato da je takvo telo izdavalo bilo kakva naređenja.[807] Razmotrivši Milašinovićev izveštaj i iskaz koji je dao na suđenju, Veće nije spremno da se osloni na njegovo znanje ili mišljenje po ovom pitanju. Kao što je napomenuto ranije u tekstu, stručni karakter veštačenja koji ima njegov izveštaj doveden je u sumnju jer nije sastavljen primenom odgovarajućih, pouzdanih metoda. To što Milašinović tvrdi da nikad nije naišao ni na jedno naređenje Zajedničke komande i što se u njegovom izveštaju nigde ne pominje takvo telo, ukazuje na nepotpunost i nepouzdanost činjeničnog osnova na koji se oslonio Milašinović ili na nepouzdanost Milašinovića kao nepristrasnog veštaka na čije se znanje ili mišljenje Veće razumno može osloniti, ili oba.

(a) Osnivanje Zajedničke komande

226. Dopis Ministarstva pravde SRJ upućen Tužilaštvu MKSJ od 12. jula 2002. godine ukazuje na to da je Zajednička komanda osnovana u junu 1998. godine, po naredbi predsednika SRJ Slobodana Miloševića, i da je delovala do oktobra 1998. godine.[808] Nijedan svedok tokom suđenja nije bio u poziciji da potvrdi ili pobije navod o tom postupku predsednika Miloševića u junu 1998. godine.[809] Međutim, Veće ističe iskaz Ljubinka Cvetića, koji je prihvatilo, da je na sastanku Štaba MUP-a u Prištini, održanom ujutro 22. jula 1998. godine, optuženi Vlastimir Đorđević objavio da je osnovana komanda na najvišem nivou i da će se ona nazivati Zajedničkom komandom.[810] Valja napomenuti da je prvi sastanak Zajedničke komande održan uveče tog dana.[811] Po mišljenju Veća, to potvrđuje informacije dobijene od Ministarstva pravde SRJ.

227. Milan Đaković, koji je u relevantno vreme bio načelnik za operativne poslove i obuku u Prištinskom korpusu VJ,[812] svedočio je da je za termin "Zajednička komanda" prvi put čuo tokom razgovora s generalom Pavkovićem u maju 1998. godine.[813] Naređenje od 7. jula 1998. godine, koje je komandant 125. motorizovane brigade pukovnik Dragan Živković uputio svojim potčinjenima, naslovljeno "Zabrana izvođenja akcija bez znanja i odobrenja Zajedničke komande za Kosovo i Metohiju" predstavlja uverljiv pokazatelj da je Zajednička komanda postojala bar od tog trenutka. U

804 Vlastimir Đorđević, T. 9605.
805 DP D933.
806 Radomir Milašinović, T. 14335.
807 Radomir Milašinović, T. 14336-14337.
808 DP P1245.
809 V. Milan Đaković, T. 8111.
810 Ljubinko Cvetić, T. 6627-6628; DP P768.
811 DP P886, str. 2.
812 Milan Đaković, T. 7872.
813 Milan Đaković, T. 7874.

njemu se poziva na naređenje br. 1104-6 kao na osnov za dato naređenje.[814] Đaković, koji je sastavio naređenje od 7. jula 1998. godine, sugerisao je u svom iskazu da je termin "Zajednička komanda" samo pojam koji je označavao sadejstvo između Štaba MUP-a i vojske.[815] Međutim, da bi odluke o sadejstvu MUP-a i VJ bile zvanične, u dokumentima bi se govorilo o "Zajedničkoj komandi za KiM", ali je za njih ipak bilo neophodno odobrenje MUP-a, odnosno komande vojske. Đaković je objasnio da su u julu 1998. godine aktivnosti na izvođenju operacije "Grom" u zahvatu komunikacije Peć-Đakovica-Prizren, koju je vodio međuresorski Štab MUP-a, bile kvalifikovane kao Zajednička komanda[816] nakon čega je upravljanje preuzela Zajednička komanda jer je taj međuresorski štab rasformiran. Kako je posvedočio Đaković, u zaglavlju dokumenata je od tada stajalo "Zajednička komanda".[817] Veće ne može da prihvati ovo objašnjenje o tome kako je termin "Zajednička komanda" ušao u upotrebu. Ono ne uzima u obzir naredbu predsednika Miloševića o osnivanju Zajedničke komande. Dalje, kao što je sam priznao, Đaković nije prisustvovao sastanku u junu 1998. godine, o kojem će biti reči u narednom paragrafu, na kojem je Milošević naredio da se osnuje Zajednička komanda.[818] Prema tome, čini se da se njegovo objašnjenje o upotrebi termina "Zajednička komanda" temelji na nepotpunim informacijama, a delimično i na njegovim ličnim pretpostavkama. Veće je takođe steklo jasan utisak da je Đaković u svom svedočenju nastojao da minimalizuje značaj Zajedničke komande u korist optuženog.

228. Kao što je razmotreno na drugim mestima u ovoj Presudi, VJ je 9. juna 1998. godine izradio Plan za suzbijanje terorizma, koji je podrazumevao koordiniranu upotrebu jedinica VJ i MUP-a, i on je usvojen na sastanku 21. jula 1998. godine, kojim je predsedavao predsednik Slobodan Milošević, a prisustvovali su mu svi visoki funkcioneri MUP-a i VJ, uključujući optuženog Vlastimira Đorđevića.[819] Na sastanku Štaba MUP-a u Prištini, održanom sutradan, Vlastimir Đorđević je objavio da je osnovana komanda na najvišem nivou i da će se ona zvati Zajednička komanda.[820]

229. Prvi sastanak Zajedničke komande održan je uveče 22. jula 1998. godine i prisustvovali su mu Milomir Minić (predsednik Skupštine), Nikola Šainović (zamenik predsednika Vlade/potpredsednik SRJ), Zoran Anđelković (ministar za sport i omladinu u Vladi Republike Srbije),[821] Nebojša Pavković (komandant Prištinskog korpusa VJ), optuženi Vlastimir Đorđević (načelnik RJB), Sreten Lukić (rukovodilac Štaba MUP-a za Kosovo), David Gajić (pomoćnik

814 DP P1216.
815 Milan Đaković, T. 7874.
816 Milan Đaković, T. 7990-7991.
817 Milan Đaković, T. 7991.
818 Milan Đaković, T. 8111.
819 V. dole, par. 288.
820 Ljubinko Cvetić, T. 6627-6628; DP P768.

načelnika RDB) i Milan Đaković.[822] Nakon toga, kao što se vidi iz zapisnika s tog sastanka, članovi Zajedničke komande su se često sastajali sve do kraja oktobra 1998. godine.[823]

230. Na temelju gorenavedenog, Veće konstatuje da je Zajednička komanda osnovana u junu 1998. godine, u skladu s naredbom predsednika Miloševića i da je počela s radom 22. jula 1998. godine. Odbija se iskaz optuženog Vlastimira Đorđevića u kojem on pobija postojanje Zajedničke komande i sugeriše da je vojska taj termin upotrebljavala misleći na koordinacione sastanke s organima MUP-a.

231. Zajednička komanda nije bila telo predviđeno Ustavom SRJ ili Ustavom Srbije. Pravna regulativa SRJ u skladu s kojom je funkcionisao VJ i pravna regulativa Republike Srbije u skladu s kojom je funkcionisao MUP, bile su jasno razdvojene. Nije postojao pravni izvor za formiranje Zajedničke komande VJ i MUP-a. Zbog toga je odbrana sve vreme tvrdila da nije mogla postojati nikakva Zajednička komanda. Međutim, prema zaključku Veća, sasvim je jasno da je, uprkos ograničenjima u vidu postojećeg ustavnog i pravnog režima, Zajednička komanda formirana i da je funkcionisala oko godinu dana, donoseći odluke i delujući na najvišim političkim, vojnim i policijskim nivoima, u cilju koordiniranja i objedinjenog komadovanja operacijama saveznog VJ i pokrajinskog MUP-a, kao i nekih drugih srpskih snaga, u sprovođenju protivterorističkih mera i mera odbrane na Kosovu. Kao što će se videti u nastavku ove Presude, kako u vezi s ovim, tako i u vezi s drugim pitanjima, lica na najvišem nivou vlasti ignorisala su i kršila postojeću pravnu regulativu u nastojanju da postignu željene političke i društvene ciljeve.

(b) Period delovanja Zajedničke komande

232. Od 22. jula 1998. do kraja oktobra 1998. godine Zajednička komanda se sastajala najmanje dva do tri puta nedeljno, u zavisnosti od priliva informacija ili intenziteta borbenih dejstava.[824] Prvi sastanak održan je u zgradi MUP-a u Prištini, ali su oni većinom održavani u zgradi Privremenog izvršnog veća u centru Prištine.[825]

233. Iako je, prema tvrdnjama Ministarstva pravde SRJ, posle oktobra 1998. godine održano samo "nekoliko nezvaničnih sastanaka na kojima je uglavnom analizirana trenutna bezbednosna situacija", iz beležaka sa sastanaka Zajedničke komande koje je vodio Milan Đaković, vidi se da je kraj oktobra 1998. godine označio kraj prve faze rada Zajedničke komande, ali da je odlučeno da

821 Milan Đaković, T. 8042.
822 DP P886, str. 2; Milan Đaković, T. 7880; Vlastimir Đorđević, T. 9577; Ljubinko Cvetić, T. 6628.
823 DP P886.

824 Milan Đaković, T. 7879; DP P886.

ona nastavi s radom kao najefikasnije sredstvo za koordiniranje operacija VJ i MUP-a.[826] Na sastanku Zajedničke komande održanom 26. oktobra 1998. godine, Nikola Šainović je izjavio da "[o]vaj deo borbenih operacija [treba] da se zatvori".[827] U belešci za 28. oktobar 1998. godine stoji da je Minić rekao sledeće: "Mislim da do kraja godine ova komanda treba da ostane i ovom sastavu i da radi, a da se sastaje po potrebi".[828] U zapisniku sa sastanka od 29. oktobra 1998. godine u Belom dvoru, kojim je predsedavao predsednik Slobodan Milošević, zabeleženo je sledeće: "Predsednik Milutinović je podržao predlog da se razmotri pitanje daljeg statusa Zajedničke komande",[829] a Šainović je predložio da se sastav Zajedničke komande ponovno razmotri.[830] Milošević je sam pomenuo "potrebu da i dalje ostan[e] u funkciji Zajednička komanda".[831] Prema zaključku Veća, jasno je da je bilo odlučeno da Zajednička komanda treba da ostane u funkciji.

234. Tako je na sastanku Štaba MUP-a od 5. novembra 1998. godine predsednik Milutinović rezimirao donete odluke rekavši da, uprkos Oktobarskim sporazumima s međunarodnom zajednicom, u kojima su SRJ i Republika Srbija pristale na smanjenje ljudstva i količine naoružanja MUP-a i VJ na Kosovu, "[z]a Vojsku Jugoslavije i policiju ostaje sve kao što je i do sada bilo (Zajednička komanda, jedinice VJ se ne povlače, a snage policije su se samo smanjile za onaj deo koji je već povučen)".[832] Đorđević je bio prisutan na oba ta sastanka, kao što je zabeleženo u zapisniku i beleškama s tih sastanaka.[833] Prema tome, Veće odbija njegovo stalno negiranje postojanja Zajedničke komande posle oktobra 1998. godine.[834]

235. Tokom novembra 1998. godine Zajednička komanda je izdala jedan broj operativnih izveštaja vezanih za angažovanje snaga MUP-a i VJ na Kosovu, što potvrđuje da je to telo nastavilo da deluje.[835]

236. Dokumentarni dokazi dalje potvrđuju da je Zajednička komanda delovala najmanje do 1. juna 1999. godine. U zapisniku sa sastanka Kolegijuma VJ od 21. januara 1999. godine zabeleženo je zapažanje generala Ojdanića da je operaciju u Račku/Raçak naredila Zajednička komanda.[836] Iz velikog broja naređenja Zajedničke komande o rukovođenju borbenim operacijama na Kosovu, koja su prihvaćena kao dokazi, vidi se da je Zajednička komanda imala centralnu ulogu u planiranju i

825 Milan Đaković, T. 7879.
826 DP P1245.
827 DP P886, str. 139.
828 DP P886, str. 142.
829 DP P87, str. 12.
830 DP P87, str. 13.
831 DP P87, str. 15.
832 DP P770, str. 4; v. gore, par. 357-363.
833 DP P886, str. 140-141; DP P87, str. 1; DP P770, str. 3.
834 Vlastimir Đorđević, T. 9893.
835 DP P1218, DP P1219, DP P1399.

komandovanju zajedničkim dejstvima VJ i MUP-a tokom perioda na koji se odnosi Optužnica.[837] U tim naređenjima se konkretno navodi da "svim snagama u toku izvođenja borbenih dejstava komanduje i rukovodi Zajednička komanda za KiM iz rejona Priština". Uloga Zajedničke komande zabeležena je i u vojnim dokumentima iz istog perioda. U borbenom izveštaju Prištinskog korpusa od 25. aprila 1999. godine stoji sledeće: "Nastavljene su akcije na pretresu terena i razbijanju ŠTS prema odluci Zajedničke komande za KiM".[838] Isto tako, u borbenom izveštaju od 29. aprila 1999. godine, koji je Komanda 3. armije uputila Operativnom centru Generalštaba VJ, navodi se da su "preduzete mere da se navedeni rejoni blokiraju i reše zadaci u duhu odluke [Z]ajedničke komande za KiM".[839]

237. Aleksandar Vasiljević je svedočio o sastanku Zajedničke komande u Prištini 1. juna 1999. godine, kojem su prisustvovali on, Pavković, Lazarević, optuženi Đorđević, Stevanović, Lukić i Stojanović.[840] Vasiljević je vodio detaljne beleške o tom sastanku.[841] Iako je Momir Stojanović negirao da je to bio sastanak Zajedničke komande ili da mu je Đorđević prisustvovao,[842] Veće ne smatra da je Stojanovićev iskaz verodostojan ili uverljiv u tom pogledu. Ono pritom ima u vidu Stojanovićevu nepotkrepljenu tvrdnju da Vasiljević nije vodio beleške,[843] uprkos tome što su te beleške predložene kao dokaz i što je Vasiljević u sudnici ispitan o njima. Veće ne vidi zašto bi dovodilo u sumnju autentičnost beležaka. Veće je takođe uvereno u tačnost Vasiljevićeve izjave da se seća da je Đorđević prisustvovao sastanku, pošto ga je tada po prvi put lično upoznao,[844] pa stoga postoji valjan razlog da su njegovo sećanje i beleške u tom pogledu tačni.

(c) Sastav Zajedničke komande

238. Zajednička komanda sastojala se od visokih političkih funkcionera, kao i visokih rukovodilaca MUP-a i VJ na Kosovu. Na njenom čelu bio je Nikola Šainović, tadašnji potpredsednik Savezne vlade.[845] Prema rečima Aleksandra Vasiljevića, Šainović je prisustvovao sastancima "kao čovek ispred Slobodana Miloševića dole, na Kosovu".[846]

836 DP P902, str. 11.
837 DP P973, DP D104, DP P972, DP P350, DP P971, DP P970, DP P1235, DP P1382, DP P766, DP P1383, DP P1384, DP P1385, DP P969, DP P767, DP P1386, DP D105.
838 DP P1393, str. 2.
839 DP P1394, str. 2.
840 Aleksandar Vasiljević, T. 5691-5696; DP P885.
841 DP P885.
842 Momir Stojanović, T. 11790-11791.
843 Momir Stojanović, T. 11978-11979.
844 Aleksandar Vasiljević, T. 5691-5692; 5695-5696.
845 Ljubinko Cvetić, T. 6627; DP P1329, str. 2-3.
846 Aleksandar Vasiljević, T. 5699-5700.

239. Ostali članovi Zajedničke komande bili su Duško Matković, zadužen za privredni razvoj Kosova; Milomir Minić, predsednik Savezne skupštine, zadužen za "politička pitanja, za rad sa političkim organizacijama i za političko usmeravanje i delovanje na Kosovu"; Zoran Anđelković, ministar za sport i omladinu u Vladi Republike Srbije, zadužen za koordiniranje rada opština i okruga na Kosovu; general Pavković, kao predstavnik VJ, general Lukić, kao predstavnik Štaba MUP-a za Kosovo, David Gajić, kao predstavnik RDB, i Vlastimir Đorđević, kao predstavnik RJB.[847] General Samardžić, komandant 3. armije, prisustvovao je sastanku od 27. jula 1998. godine.[848] Sastancima su povremeno prisustvovali general Lazarević iz 3. armije i general Obrad Stevanović iz MUP-a.[849]

(d) Status i delovanje Zajedničke komande

240. Zajednička komanda je svakodnevno izdavala operativne izveštaje, koji su bili plod razmene informacija između RJB, RDB i Prištinskog korpusa.[850] Na tim sastancima se diskutovalo o aktuelnim i budućim operacijama VJ i MUP-a.[851] Na primer, u zapisniku sa sastanka Zajedničke komande od 4. septembra 1998. godine zabeleženo je da je Vlastimir Đorđević rekao sledeće: "Sutra silom vratiti u selo sve meštane".[852] Mada iz zapisnika nije sasvim jasno na koje se selo misli, dokazi ukazuju na to da MUP jeste silom vraćao seljane kućama, reagujući na negativne prikaze operacija u međunarodnoj štampi.[853] Stoga je značajno to što je na sastanku 2. septembra 1998. godine, samo dva dana pre nego što je Đorđević to izjavio, Sreten Lukić saopštio Zajedničkoj komandi da su humanitarne organizacije najavile da će sutradan doći i da su ruski predstavnik i predstavnik "Haškog tribunala" tražili da idu u selo Klečka/Kleqkë u opštini Lipljan.[854]

241. Generalštab VJ je obaveštavan o odlukama Zajedničke komande.[855] Zajednička komanda za Kosovo izdavala je naređenja Prištinskom korpusu VJ da, u sadejstvu s jedinicama MUP-a, izvodi borbene operacije u konkretnim selima.[856] U tim naređenjima se precizira da "svim snagama u toku izvođenja borbenih dejstava komanduje i rukovodi Zajednička komanda za KiM iz rejona Priština".[857]

[847] DP P886, str. 2; Ljubinko Cvetić, T. 6627-6628; Milan Đaković, T. 7880.
[848] Milan Đaković, T. 7999.
[849] Milan Đaković, T. 7999.
[850] Milan Đaković, T. 7892. V. DP P1218; DP P1219; DP P1220, DP P1221, DP P1222, DP P1399, DP P1462.
[851] DP P886, str. 14; Milan Đaković, T. 8008-8011.
[852] DP P886, str. 73.
[853] Shaun Byrnes, DP P1214, str. 27.
[854] DP P886, str. 71.
[855] Aleksandar Vasiljević, T. 5660.
[856] DP D104; DP D105; DP P1232; DP P1235.
[857] V. DP D104, str. 8; DP P1235, stavka 13.

242. U skladu s onim što je prethodno tvrdio u svom iskazu (koji Veće nje prihvatilo) da je Zajednička komanda bila samo termin koji je označavao sadejstvo između MUP-a i vojske, Milan Đaković je dalje sugerisao da termin "Zajednička komanda" nije značio da su organi mogli da deluju na osnovu naređenja Zajedničke komande ukoliko nije postojalo naređenje nadređene komande unutar odgovarajućeg komandnog lanca MUP-a, odnosno VJ.[858] On je tvrdio da Zajednička komanda nije zadovoljavala nijedan od potrebnih kriterijuma za komandne organe, a to su da bude nadređeno telo koje izdaje naređenja, da se ugradi u komandni sistem, da ima komandanta i svoj pečat.[859]

243. Prema zaključku Veća, to što Đaković možda nije znao za naređenje predsednika Miloševića moglo je biti od uticaja na njegov iskaz. Bilo da je tako ili ne, Veće je steklo jasan utisak da je on nastojao da ublaži prirodu i ulogu Zajedničke komande. Veće konstatuje da Đakovićevo objašnjenje da se termin "Zajednička komanda za KiM" javljao na naređenjima izdavanim VJ-u i MUP-u usled korišćenja pogrešnog klišea naprosto nije verodostojno. Ono, dalje, ne može da prihvati objašnjenje da je korišćenje zaglavlja "Zajednička komanda za KiM" na naređenjima značilo samo da je potrebno koordinirati MUP i VJ. Detaljna uputstva u tim naređenjima, njihov duh i specifične formulacije koje su korišćene u njima, kao i činjenica da su relevantne jedinice izvršavale ta naređenja, potvrđuju činjenicu da je Zajednička komanda bila telo koje je tokom perioda na koji se odnosi Optužnica izdavalo naređenja i da se to činilo redovno.

244. Zapisnici sa sastanaka Zajedničke komande koje je vodio Milan Đaković pokazuju da su odluke o zajedničkim operacijama VJ i MUP-a donošene i izvršavane. Na sastanku od 26. jula 1998. godine optuženi Đorđević je dao sledeća uputstva: "Priština-Kijevo [da] sutra završimo, da se što pre približimo Mališevu, a Crnoljevo, S. Reku i Zborce da stavimo u drugi plan, a sa Junikom i Rudnikom da idemo", kao i sledeće: "Sutra moramo Kijevo završiti i pregrupisati deo jedinica na kijevske pravce".[860] U zapisniku sa sastanka od 27. jula 1998. godine zabeležena je dalja diskusija o operaciji u Mališevu. Samardžić je izjavio sledeće: "Glavni cilj je Mališevo i od njega se ne sme odstupati" i "Mališevo treba razbiti".[861] Kao još jedan primer naređenja, zabeleženo je da je na istom sastanku Milomir Minić rekao sledeće: "Da se nastavi plan po dogovoru u 07:00 časova".[862] Sutradan su snage VJ i MUP-a u sadejstvu izvele operaciju u Mališevu.[863] Đorđević, koji je 28. jula bio na terenu na Kosovu i nadgledao tu operaciju,[864] pozvao je radio-vezom Štab MUP-a da javi da

858 Milan Đaković, T. 7931, 7949.
859 Milan Đaković, T. 8001.
860 DP P886, str. 12.
861 DP P886, str. 14.
862 DP P886, str. 15.
863 V. dole, par. 317-318.
864 Radislav Stalević, T. 13790.

je "Mališevo [...] slobodno".[865] Osim toga, u julu i početkom avgusta 1998. godine izvedena je operacija u Juniku/Juniku, opština Dečani[866]

245. Dalje, zabeleženo je da je na sastanku održanom 10. septembra 1998. godine Milomir Minić rekao sledeće:

> Ući u Dubovik i Radović da se vidi kakva je situacija u selima. Ući u Papričane, a preuzima policija. […] Ući u sva sela i pritisnuti ih da nam vrate oružje. Obezbediti komunikacije i kontrolu teritorije. Vojska u ponedeljak usvaja plan uređenja teritorije. Da MUP uradi isto to.[867]

246. Na sastanku Zajedničke komande od 20. septembra 1998. godine, general Pavković je naredio blokadu i demonstraciju u Budakovu/Budakovë, opština Suva Reka, a general Lazarević je dodao da treba "istovremeno u ponedeljak blokirati Budakovo".[868] Na sastanku održanom sledećeg dana, general Pavković je istakao da su u toku pripreme za operaciju "Čičavica", koja treba da počne 22. septembra, a da će "demonstrativna" dejstva biti izvedena od 21-22. septembra 1998. godine, od Suve Reke ka Budakovu i od Peći ka Vrelu/Vrellë. Nakon toga su u septembru 1998. godine izvedene operacije u opštinama Peć i Suva Reka.[869]

247. Na sastanku Zajedničke komande od 22. septembra 1998. godine, general Pavković je obavestio prisutne da je operacija "Čičavica" počela tog dana, Đorđević je izložio raspored jedinica PJP, rekavši, konkretno, da su dve čete "izašle zapadno od s. Žilivode", a Šainović je naredio da treba "sutra nastaviti akciju".[870] Operacija koja je obuhvatala nekoliko sela u opštini Vučitrn (Kolo/Kollë, Dubovac/Duboc, Brusnik/Brusniku, Galica/Galicë, Bečić/Beçiq, Ošlanje/Oshlan i Žilivoda/Zhilivodë) i nekoliko sela u opštini Srbica (Ljubovac/Lubavec i Mikušnica/Mikushnicë) izvedena je krajem septembra 1998, a počela je 22. septembra 1998. godine.[871]

248. Na sastanku Zajedničke komande od 26. septembra 1998. godine i Pavković i Lukić su referisali da je operacija na području Gornjeg Obrinja/Abria e Eperme završena.[872] Kao što je konstatovano na drugim mestima u ovoj Presudi, u ovu operaciju bile su uključene srpske snage bezbednosti. Ubijen je 21 član porodice Delijaj, među njima šest žena i petoro dece. Selo Gornje Obrinje je većim delom uništeno.[873] Izveštaji o okončanju ove operacije upućeni Zajedničkoj komandi potvrđuju, prema zaključku Veća, da je tu operaciju naredila Zajednička komanda.

---

865 Ljubinko Cvetić, T. 6621, 6644.
866 V. dole, par. 319.
867 DP P886, str. 84.
868 DP P886, str. 104.
869 V. dole, par. 341-343.
870 DP P886, str. 108.
871 V. dole, par. 336-337, 340.
872 DP P886, str. 112.
873 V. dole, par. 339.

249. Na sastanku od 5. oktobra 1998. godine zabeleženo je da je Nikola Šainović rekao sledeće: "Sada treba ići na planiranje manjih akcija", a potom "[l]ikvidacija lidera, sad kad imamo dosta podataka. Ući sa svim, da se bavimo pojedincima".[874] Đaković je sugerisao da se ta diskusija ticala nekih pojedinaca iz okvira komandnog kadra OVK, naročito "Sultana" iz Ovčareva i Ramusha Haradinaja na prostoru Baranskog Luga i Juničkih planina.[875] Zabeleženo je da je na istom sastanku Šainović rekao sledeće: "Operativna DB – likvidacija pojedinaca".[876] Đaković je potvrdio da se to "DB" odnosilo na RDB.[877] U zapisniku je navedeno još nekoliko slučajeva iz kojih se jasno vidi da su na sastancima Zajedničke komande izdavana naređenja.[878] Na primer, u zapisniku za 4. septembar 1998. godine zabeleženo je da je optuženi Đorđević detaljno izneo sledeća uputstva, koja su se, po svemu sudeći, odnosila na rejon Drenovca/Drenoc: "1. Sutra silom vratiti u selo sve meštane; 2. pretres terena; 3. oduzimanje oružja; 4. dejstva prema teroristima."[879] Sutradan je general Sreten Lukić obavestio Zajedničku komandu da su ta uputstva izvršena.[880]

250. Pored toga, lica koja u prisustvovala sastancima Zajedničke komande prenosila su donošene odluke odgovarajućim jedinicama radi izvršenja. Na primer, nakon sastanka Zajedničke komande od 10. septembra 1998. godine, Nebojša Pavković obavestio je 22. septembra 1998. godine Komandu Prištinskog korpusa o sledećem:

> Na sastanku ZK[881] za KiM 10. septembra 1998. godine prilikom referisanja o toku realizacije pete etape Plana, ostali organi zapazili su da VJ nije izvršila dve obaveze iz Plana, i to: (1) nije formirala helikopterske jedinice za brze intervencije kako je to naredio predsednik SRJ na sastanku od 31. avgusta 1998 i (2) nisu dovedene dve BG na KiM.[882]

U dokumentu od 5. oktobra 1998. godine koji je Komanda Prištinskog korpusa (Nebojša Pavković) poslala Isturenom komandnom mestu Komande 3. armije (generalu Samardžiću) navodi se sledeće:

> Planom za razbijanje DTS[883] na teritoriji KiM-a koji je odobren od strane Predsednika SRJ predviđeno je da se po razbijanju DTS na teritoriji KiM od snaga MUP-a i VJ formiraju snage za brze intervencije koje bi, uz angažovanje helikoptera MI-8, bile u punoj gotovosti za intervencije ka ugroženim rejonima i objektima, što je predsednik i naredio. Po povratku sa referisanja ZK za KiM 19. i 20. 09. 1998. godine sa odlukom o formiranju snaga za brze intervencije upoznao sam

874 DP P886, str. 120.
875 Milan Đaković, T. 8123.
876 DP P886, str. 121.
877 Milan Đaković, T. 8124.
878 DP P886, str. 130 (13. oktobar 1998. godine, g. Šainović); str. 128 (11. oktobar 1998. godine, g. Šainović); str. 125 (8. oktobar 1998. godine, g. Šainović); str. 124 (7. oktobar 1998. godine, g. Šainović); str. 112 (26. septembar 1998. godine, g. Šainović); str. 113 (29. septembar 1998. godine, g. Minić); str. 108 (22. septembar 1998. godine, g. Šainović); i str. 27 (1. avgust 1998. godine, g. Matković).
879 DP P886, str. 73.
880 DP P886, str. 75.
881 Skraćenica "ZK" je naizmenično korišćena za "Zajedničku komadu" i "zajedničku komisiju".
882 DP P1229.
883 Skraćenica "DTS" u dokumentu označava "diverzantsko-terorističke snage", što je pojam koji su srpske vlasti često koristile za terorističke grupe kosovskih Albanaca.

> Vas lično telefonom. U sklopu zaključaka sa sastanka ZK za KiM dostavio sam Vam odluku o formiranju snaga za brze intervencije.[884]

Ti dokumenti ukazuju na činjenicu da su na sastancima Zajedničke komande donošene odluke o upotrebi snaga VJ i MUP-a i da su ih nadležni organi izvršavali. Đakovićevo objašnjenje da je Nikola Šainović morao da kontaktira predsednika Miloševića radi ovlašćenja za donošenje takvih odluka[885] nije u skladu s ukupnim dokazima iz zapisnika sa sastanaka Zajedničke komande i iz dokumenata organa VJ, odnosno MUP-a, koji govore o Zajedničkoj komandi.

251. Drugi dokazi potvrđuju da je Zajednička komanda bila telo koje je raspolagalo operativnim mogućnostima. Na primer, u planu rada jedinica na terenu koji je stanica veze izradila radi njihove lakše komunikacije putem radio-veze, Zajedničkoj komandi je dodeljen pozivni znak Paštrik, dok je 125. motorizovana brigada imala pozivni znak Ibar-40, a 27. odred MUP-a, na čelu s pukovnikom Mitrovićem, stacioniran u SUP-u Prizren, pozivni znak Čegar-1.[886] Da je Zajednička komanda bila samo koordinaciono telo, ne bi bilo potrebe da joj se dodeljuje pozivni znak za radio-komunikaciju.

252. Veće se u potpunosti uverilo da je svrha Zajedničke komande daleko premašivala puko omogućavanje razmene informacija između MUP-a i VJ, već da je ona bila da planira i koordinira zajedničke vojne operacije, između ostalog, MUP-a i VJ na Kosovu. Veće primećuje da ustaljeni pravni poredak SRJ i Republike Srbije, kao i pravna regulativa SRJ, vezana za VJ, i Republike Srbije, vezana za MUP, nisu dopuštali funkcionisanje zajedničke komande. Naređenja predsednika Miloševića i radnje koje su ministri i najviše rukovodstvo VJ i MUP-a preduzeli radi izvršenja tih naređenja nisu imali pravnog osnova. Formiranje Zajedničke komande očigledno je bilo vanredna mera koju je predsednik doneo iz nužde, zajedno s političkim rukovodstvom i rukovodstvom VJ i MUP-a, kako bi za vreme krize obezbedio efikasnije sredstvo za izvršavanje planova srpskog rukovodstva vezanih za Kosovo.

2. Koordinacija operacija VJ i MUP-a 1998. i 1999. godine

253. Zakon o odbrani SRJ predviđa da, u slučaju neposredne ratne opasnosti, ratnog stanja ili vanrednog stanja, jedinice i organi unutrašnjih poslova mogu biti upotrebljeni za izvršavanje "borbenih zadataka, odnosno vođenje borbe ili pružanje oružanog otpora". Te jedinice i organi u izvršenju borbenih zadataka "potčinjavaju se starešini Vojske Jugoslavije koji komanduje borbenim dejstvima".[887]

---

884 DP D212.
885 Milan Đaković, T. 8133.
886 DP P1061; Ljubinko Cvetić, T. 6732.
887 DP P1061; Ljubinko Cvetić, T. 6732.

254. Tokom 1998. i 1999. godine, VJ i MUP su na Kosovu zajedno izvodili koordinirane protivterorističke operacije. Od sredine 1998. godine većina tih operacija izvođena je prema naređenjima Zajedničke komande. Samim sastavljanjem naređenja bavio se VJ.[888] Tokom tih protivterorističkih operacija, starešina na terenu je, teoretski, bio oficir VJ.[889] Međutim, kao što će biti objašnjeno u nastavku teksta, u praksi se formalni odnos potčinjavanja jedinica MUP-a komandi VJ nije uvek odražavao u dejstvima na terenu. Naređenja upućena jedinicama koje su izvodile operacije obično su se sastojala od karte s označenim rasporedom jedinica i propratnim tekstom, u kojem su bili opisani zadaci date jedinice.[890] Na zahtev jedinice MUP-a upućen starešini VJ na terenu ili zahtev starešine VJ direktno VJ-u, VJ bi obično pružao svaku vatrenu podršku koja je iziskivala artiljeriju ili tenkove.[891] Tokom izvođenja protivterorističkih operacija, komanda pojedinačnih jedinica MUP-a izveštavala je komandu brigade VJ.[892] Žarko Braković, koji je tokom relevantnog perioda istovremeno bio načelnik SUP Priština i komandant 124. odreda PJP,[893] znao je za naređenja Prištinskog korpusa za potčinjavanje jedinica MUP-a brigadama VJ tokom borbenih operacija.[894] Primeri takvih naređenja uključuju zapovest Zajedničke komande od 13. aprila 1999. godine za uništenje terorističkih snaga kosovskih Albanaca u rejonu Žegovac/Zhegoc.[895] Na terenu je takva naređenja dostavljao VJ ili ih je Štab MUP-a slao u kovertama.[896] U naređenju Komande Prištinskog korpusa upućenom Komandi MUP-a od 27. maja 1999. godine, 27. motorizovanoj brigadi VJ je dat zadatak da, zajedno s 36. jedinicom PJP MUP-a, izvrši napad duž linije nekoliko sela na području Prekaza u cilju, između ostalog, ""razbijanj[a] i uništenj[a] ŠTS".[897] Jednoj drugoj jedinici PJP naređeno je da, zajedno s jednom brigadom VJ, učestvuje u sličnim dejstvima na nekom drugom području.[898] Osim borbenih zadataka dodeljenih jedinicama PJP, u naređenju je navedeno i sledeće: “Naoružano nešiptarsko stanovništvo angažovati na obezbeđenju vitalnih objekata i komunikacija i za zaštitu i odbranu stanovništva”.[899] Kao što je detaljno razmotreno na drugim mestima u ovoj Presudi, Zajednička komanda se bez ustezanja koristila srpskim civilnim stanovništvom na Kosovu kao ključnom podrškom zajedničkim operacijama VJ i MUP-a.[900]

255. Naređenja i drugi zvanični dokumenti potvrđuju da je 1998. i 1999. godine postojala tesna saradnja između snaga VJ i MUP-a. Naređenjem Isturenog komandnog mesta 3. armije upućenom

888 Žarko Braković, DP P759, par. 23; Žarko Braković, T. 4098.
889 Žarko Braković, DP P759, par. 20.
890 Žarko Braković, DP P759, par. 17; Žarko Braković, T. 4146-4147.
891 Žarko Braković, DP P759, par. 22.
892 Žarko Braković, DP P759, par. 25.
893 Žarko Braković, DP P759, str. 2; Žarko Braković, T. 4083, 4088, 4091-4092.
894 Žarko Braković, DP P759, par. 23.
895 DP P766; Žarko Braković, T. 4145-4146.
896 Žarko Braković, T. 4148, 4210.
897 DP P961, str. 4. Skraćenica "ŠTS" odnosi se na teroristične snage kosovskih Albanaca.
898 DP P961, str. 5.
899 DP P961, str. 2.

Komandi Prištinskog korpusa od 7. avgusta 1998. godine, VJ je dobio nalog da podrži MUP "neposrednim dejstvom po pojedinačnim ciljevima naoružanjem OMJ,[901] artiljerijom i drugim, kao i artiljerijskim vatrama, oruđima kalibra do 120mm".[902] U redovnom borbenom izveštaju Isturenog komandnog mesta 3. armije od 9. avgusta 1998. godine, pod stavkom 3 se navodi da je "deo snaga Armije vršio [...] podršku snaga MUP-a prema odluci o angažovanju", dok se u paragrafima 2 i 3 stavke 5 navodi sledeće: "Podržati snage MUP-a u razbijanju DTS u rejonima s. Gramočelj, s. Prilep i s. Glođane, sa ciljem odbacivanja DTS od glavne komunikacije Đakovica – Dečane – Peć."[903] U odluci Komande Prištinskog korpusa od 14. avgusta 1998. godine, snagama VJ je naređeno da podrže MUP u razbijanju "šiptarskih" terorističkih snaga u rejonu Slup/Sllupe i Vokša/Voksh (opština Dečani).[904] U redovnom borbenom izveštaju Isturenog komandnog mesta 3. armije od 14. avgusta 1998. godine, upućenom Generalštabu, govori se o potrebi da se MUP-u pruži podrška u raznim "šiptarskim" uporištima.[905] Generalštab je 17. avgusta 1998. godine naredio Komandi 3. armije sledeće: "Nastaviti koordinaciju i sadejstvo sa snagama MUP-a i u skladu sa procenama podržati snage MUP-a u razbijanju DTG."[906] U dokumentu "Analiza realizacije zadataka na prostoru K[osova] i M[etohije]" koji je Istureno komandno mesto 3. armije izdalo 2. oktobra 1998. godine, predlaže se "da se prilikom angažovanja više jedinica MUP-a sa snagama armije, na KM (IKM) Armije ili PrK ubuduće određuje organ koji će da koordinira dejstva svih snaga MUP-a."[907]

256. General Karol Drewienkiewicz, zamenik šefa Verifikacione misije za Kosovo zadužen za operativne poslove,[908] svedočio je o jednom broju incidenata u vezi s kojima je primetio tesnu povezanost između VJ i MUP-a tokom operacija na Kosovu, ili je o tome bio obavešten, što ukazuje na činjenicu da je postojao jedan komandni lanac. Na položaju VJ u Juniku, 13. decembra 1998. godine primećeni su tenkovi VJ i MUP-a, a 15. decembra 1998. godine takođe je zapaženo kako pripadnici VJ ulaze u policijsku stanicu u Peći.[909] U izveštaju VMK za 13. januar 1999. godine zabeleženo je da je tokom operacija policije u Gornjem Ratišu/Ratish i Epërm, istočno od Dečana, učestvovao jedan tenk VJ, koji je ispalio otprilike 50-60 granata, što dokazuje da se radilo

900 V. dole, par. 1910-1915.
901 Skraćenica "OMJ" odnosi se na oklopno-mehanizovane jedinice.
902 DP D213, stavka 2.
903 DP D331. V. Milan Đaković, T. 8029-8030.
904 DP P1232.
905 DP D332, str. 4.
906 DP D333, stavka 4.
907 DP D340, stavka 4.3.
908 Karol Drewienkiewicz, DP P996, par. 7; Karol Drewienkiewicz, T. 6305, 6429-6430, 6431.
909 Karol Drewienkiewicz, T. 6346-6347; DP P1003.

o združenom dejstvu VJ i MUP-a.[910] Još jedna združena operacija VJ i MUP-a usledila je 19. januara 1999. godine u Vasiljevu/Vasiljevë, istočno od Glogovca.[911]

257. Postojanje koordinacije između VJ i MUP-a takođe je bilo očigledno u incidentu u Račku 15. januara 1999. godine.[912] Kad je MUP pešice ušao u Račak, još uvek je u toku bilo bombardovanje tog sela od strane VJ.[913] General Karol Drewienkiewicz primetio je VJ na jednoj uzvisini iznad Račka, na udaljenosti od oko jednog kilometra. Kako je operacija odmicala, VJ je najpre otvorio snažnu vatru po selu, da bi potom preusmerio paljbu sa sela na bočne zone.[914] Dok je paljba još trajala, MUP je ušao u selo.[915] Ta tesna koordinacija s VJ u vidu vatrene podrške i kretanje MUP-a na otvorenom ukazuju na to da je operacijama MUP-a i VJ rukovodio samo jedan starešina na terenu.[916]

258. Incident u Rogovu, opština Đakovica, od 29. januara 1999. godine takođe dokazuje koordinaciju komandnih lanaca VJ i MUP-a.[917] General Lončar, penzionisani oficir VJ koji je bio glavni oficir za vezu VJ s VMK, bio je nadležan za mesto događaja kad je general Karol Drewienkiewicz iz VMK tamo stigao. Lončar je rukovodio i redovnom policijom i protivterorističkim jedinicama MUP-a.[918] Lončar je pripadnicima policije davao uputstva koja su oni izvršavali, što pokazuje da je on u toj akciji praktično bio deo policijskog komandnog lanca.[919] To sugeriše i činjenica da je Miroslav Mijatović, pukovnik MUP-a, bio podređen Lončaru, iako je bio oficir MUP-a za vezu s VMK[920] i radio za policiju.[921] U dnevnom izveštaju o radu Regionalnog centra VMK u Prizrenu od 29. januara 1999. godine zabeleženo je da je VJ obavestio OEBS o tome da je bio podrška operaciji MUP-a u Rogovu.[922]

259. Karol Drewienkiewicz je posvedočio da su, tokom srpskih operacija marta 1999. godine, MUP i VJ sarađivali na uvežban način: VJ bi obezbedio obod datog sela ili područja i, po potrebi, pružao artiljerijsku podršku, dok bi MUP ulazio u selo ili na dato područje.[923]

---

910 DP P1006, stavka 4, par. 1; Karol Drewienkiewicz, T. 6364-6365.
911 Karol Drewienkiewicz, DP P996, par. 198; DP P1016, str. 3.
912 Karol Drewienkiewicz, DP P996, par. 180-181.
913 Karol Drewienkiewicz, DP P996, par. 181.
914 Karol Drewienkiewicz, T. 6366; Karol Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7793-7795.
915 Karol Drewienkiewicz, T 6366.
916 Karol Drewienkiewicz, DP P996, par. 181; Karol Drewienkiewicz, T. 6366-6367; Karol Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7793-7794.
917 Karol Drewienkiewicz, DP P996, par. 165, 180; Karol Drewienkiewicz, T. 6370- 6371.
918 Karol Drewienkiewicz, DP P996, par. 59, 70, 182; Karol Drewienkiewicz, T. 6343.
919 Karol Drewienkiewicz, DP P996, par. 182.
920 Karol Drewienkiewicz, DP P996, par. 56.
921 Karol Drewienkiewicz, DP P996, par. 183-184.
922 DP P1008, str. 1.
923 Karol Drewienkiewicz, DP P996, par. 197.

260. U ovoj Presudi, Veće je primilo na znanje pojedinosti o brojnim koordiniranim zajedničkim operacijama vođenim od marta do juna 1999. godine, u kojima su učestvovale snage VJ i MUP-a. Dokazi i konstatacije Veća u vezi s operacijama dosledno potvrđuju zajedničko učešće i tesnu koordinaciju snaga VJ i MUP-a.

3. Prepotčinjavanje MUP-a Vojsci Jugoslavije u aprilu 1999. godine

261. Uprkos radu Zajedničke komande, čini se da je između VJ i MUP-a često bilo trvenja. Jedan razlog za to bila je zabrinutost VJ da će ponašanje koje su starešine MUP-a dopuštale ili tolerisale, kao što je krivično delo ubistva, silovanja itd., poremetiti disciplinu VJ i/ili imati za posledicu navode o tome da su pripadnici VJ počinioci takvog kažnjivog ponašanja.[924] Zbog tih trvenja, VJ se često pozivao ili insistirao na primeni člana 17 važećeg Zakona o odbrani. U skladu s njim, sve jedinice MUP-a angažovane u borbenim operacijama trebalo je prepotčiniti starešini VJ koji je komandovao tom borbenom operacijom.[925] U više navrata VJ je, podstaknut načelnikom Generalštaba i njegovim naređenjima,[926] kao i naređenjem predsednika Miloševića[927] od 18. aprila 1999. godine, pokušao da naredi prepotčinjavanje jedinica MUP-a angažovanih u borbenim operacijama.[928]

262. U tom cilju je general Pavković iz VJ, u naređenju o angažovanju snaga VJ i MUP-a na borbenoj kontroli teritorije, koje je 8. maja 1999. godine uputio generalu Lukiću iz MUP-a,[929] očito pokušao da konkretnije definiše zadatke jedinica MUP-a i naloži generalu Lukiću da izvrši naređenje o prepotčinjavanju.[930] Međutim, takva naređenja nisu u potpunosti izvršavana. Lazarević je 24. maja 1999. godine obavestio Istureno komandno mesto Komande 3. armije da prepotčinjavanja snaga MUP-a Komandi Prištinskog korpusa i komandama brigada "nije realizovano u duhu" naređenja od 18. aprila 1999. godine i da komandanti i komandiri jedinica MUP-a pružaju otpor i otvoreno se suprotstavljaju obavezi prepotčinjavanja, "pravdajući to navodnom činjenicom da ne raspolažu odgovarajućom naredbom svoje komande", usled čega VJ nema te strukture MUP-a pod svojom komandom.[931] U njemu se dalje napominje da jedna od osnovnih posledica toga jeste manjak koordinacije zajedničkih akcija VJ i MUP-a u borbenim dejstvima i to što je rad mešovitih punktova MUP-a i vojne policije "opterećen brojnim problemima i nerešenim pitanjima, imajući u vidu da MUP toleriše kriminalnu delatnost svojih pripadnika

924 DP P1240 i DP P888.
925 DP D203.
926 DP P887.
927 DP D203.
928 DP D204, DP D205 i DP D206.
929 DP P1239.
930 Milan Đaković, T. 8100-8101.
931 DP P1240.

prema šiptarskom civilnom stanovništvu – ubistva, silovanja, pljačke, razbojništva, teške krađe..."[932] Pavković je sutradan o tome obavestio Štab Vrhovne komande, u izveštaju u kojem je posebno napomenuo da "dejstvujući 'samostalno' na terenu, jedan broj pripadnika MUP-a, a dobrim delom i celokupni manji sastavi, vrše teška krivična dela prema šiptarskom civilnom stanovništvu u naseljima ili zbegovima – ubistva, silovanja, pljačke, razbojništva, teške krađe i drugo, te da smišljeno takve zločine pripisuju ili pripremaju da pripišu jedinicama i pojedincima iz VJ."[933] U izveštaju se predlaže da Vrhovna komanda preduzme hitne mere prepotčinjavanja jedinica i organa MUP-a ili da komandovanje snaga MUP-a "kao i do sada vrši Ministarstvo unutrašnjih poslova - Štab MUP-a R[epublike] Srbije za KiM, preko Zajedničke komande".[934] Po mišljenju Veća, cilj takvih izjava viših oficira VJ bio je da se postigne prepotčinjavanja MUP-a: one nisu nužno odražavale stvarnost u smislu toga ko su bili počinioci zločina na Kosovu. Kao što je razmotreno i opisano u Poglavlju VI, dokazi ukazuju na to da su pripadnici VJ takođe učestovali u zločinima nad civilima, kosovskim Albancima 1999. godine, mada ređe nego pripadnici MUP-a. Dana 9. jula 1999. godine, na zahtev Slobodana Miloševića, u Generalštabu u Beogradu je održan sastanak s ciljem da se uspostavi čvrsta saradnja između VJ i MUP-a.[935] Prisustvovali su mu ministar Vlajko Stojiljković, Vlastimir Đorđević, Obrad Stevanović i Sreten Lukić, kao i Dragoljub Ojdanić, koji je predsedavao sastankom,Geza Farkaš, Branko Gajić, Branko Krga i Aleksandar Vasiljević.[936] Đorđević je navodno na tom sastanku izjavio da bi, radi valjanog funkcionisanja obe službe (to jest MUP i VJ) potrebno da se svaka drži svog delokruga.[937]

263. Uprkos važećem Zakonu o odbrani, čini se da se MUP oglušivao o takva naređenja. Sam Đorđević se 18. aprila 1999. godine suprotstavio Pavkoviću rekavši mu da prepotčinjavanje MUP-a neće biti izvršeno dok MUP za to ne dobije naređenje od ministra Stoljiljkovića (što se nije dogodilo).[938] Prema tome, po tom pitanju su vladali zbrka i netrpeljivost. Ponekad se činilo da jedinice MUP-a deluju kao da su prepotčinjene borbenom komandantu VJ, ali to često nije bio slučaj (uprkos sugestiji svedoka iz VJ, kao što su Đaković[939] i Vasiljević[940]). Nebojša Pavković je na vebsajtu VJ 14. juna 2001. godine javno saopštio da je "[t]ačno [...] da je prema Zakonu o narodnoj odbrani bilo regulisano da jedinice MUP-a u zonama odgovornosti budu pod komandom

[932] DP P1240.
[933] DP P888.
[934] DP P888; v. takođe Milan Đaković, T. 7962.
[935] Aleksandar Vasiljević, T. 5690, 5695, 5718-5720, 5746.
[936] Aleksandar Vasiljević, T. 5720.
[937] Aleksandar Vasiljević, T. 5726. Đorđević je dalje napomenuo da postoji niz mogućnosti za ostvarenje uspešne i kvalitetne saradnje između te dve službe. Na primer, on je pomenuo polje obuke, razmene iskustava i rešavanja pitanja statusa pripadnika vojske, odnosno MUP-a, kao i zajedničkog snabdevanja. Dodao je da treba izbegavati shvatanje da je vojska uz narod, a MUP protiv njega.
[938] Milan Đaković, T. 7964-7966; T. 8091.
[939] Milan Đaković, T. 8031.
[940] Aleksandar Vasiljević, T. 5878-5879.

Vojske", ali da u stvarnosti "to nikad nije zaživelo" i da je"[MUP] imao svoj štab, kojim je komandovao njihov starešina, a saradnja s vojskom koordinirana je preko političkih ličnosti u Zajedničkoj komandi, koja je baš zbog toga bila formirana".[941] Veće prihvata da je Pavković ta zapažanja izneo reagujući na publicitet koji su izazvale hladnjače s telima pronađene u Dunavu i sličan publicitet izazvan ratnim stanjem,[942] te da je stoga verovatno nastojao da što više distancira VJ od odgovornosti MUP-a po tom pitanju, ali da, uprkos tome, dokazi pouzdano govore o tome da nije bilo efikasnog prepotčinjavanja MUP-a Vojsci Jugoslavije.

264. Stoga je glavno sredstvo efikasne koordinacije bilo ono koje je formirao Milošević, a to je Zajednička komanda, koja je koordinirala zasebne komandne lance VJ i MUP-a.

F. Korišćenje traka

265. Veću su predočeni različiti dokazi o korišćenju traka od strane snaga MUP-a i VJ. Jedan broj svedoka je svedočio da su pripadnici i VJ i MUP-a, uključujući PJP, tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, na ramenima nosili trake u boji.[943] Te trake su bile žute, plave, crvene i bele boje, a nošena je ili jedna boja ili razne kombinacije. Obično su se menjale svaki dan.[944] Pored tih kombinacija traka, pripadnici JSO i SAJ nosili su i zlatne trake. Dokazi ukazuju na to da su zlatne trake nošene na zapadnom Kosovu, dok su na centralnim područjima, kao što je Drenica, nošene crvene i bele.[945]

266. Ima manje dokaza o tome da su pripadnici VJ nosili trake. Izvesne jedinice, kao što je 549. motorizovana brigada, nisu nosile takve trake.[946] To je u skladu s dokumentom SUP Priština iz maja 1999. godine, naslovljenom "Uputstvo za obeležavanje policije trakama", u kojem je navedeno da "VJ nema trake za obeležavanje."[947] Međutim, Žarko Braković je u svom svedočenju rekao da to nije tačno i da pripadnici VJ zapravo jesu nosili odgovarajuće trake.[948] U dopisu od 13. aprila 1999. godine vezanom za trake koje je nosila policija, koji je potpisao general Sreten Lukić i koji je upućen svim SUP-ovima na Kosovu, takođe se upozorava da pripadnici VJ tada nisu nosili trake.[949] Dalja uputstva o nošenju traka izdao je Sreten Lukić u dopisu od 26. maja 1999. godine, upućenom

941 DP P1241.
942 Milan Đaković, T. 7974.
943 Svedok K25, DP P340-A, str. 20; svedok K73, DP P331-A, par. 13; svedok K73, T. 1509-1510; John Crosland, DP P1400, par. 38; Žarko Braković, DP P759, par. 8.
944 Svedok K25, DP P340-A, str. 20; svedok K73, DP P331-A, par. 13; svedok K73, T. 1509-1510; John Crosland, DP P1400, par. 38.
945 John Crosland, DP P1400, par. 38.
946 Svedok K82, DP P1315, par. 2.
947 DP P761.
948 Žarko Braković, T. 4127-4128.
949 DP P762, str. 1.

ne samo načelnicima raznih SUP-ova na Kosovu, već i 122. i 124. interventnoj brigadi PJP.[950] U tom dopisu se nije pominjalo da VJ nema trake, što verovatno sugeriše da je dotad VJ nosio trake. S obzirom na svrhu tih traka u boji, takođe je moguće da su, tokom zajedničkih borbenih operacija, pripadnici angažovanih jedinica VJ i MUP-a nosili iste trake radi lakšeg međusobnog raspoznavanja.

267. Po svemu sudeći, te trake su nošene kako bi jedinice mogle lakše da razlikuju prijateljske od neprijateljskih snaga, čime je sprečavano otvaranje vatre po sopstvenim snagama i otežavano infiltriranje neprijatelja.[951]

268. Veće konstatuje da su tokom perioda na koji se odnosi Optužnica snage MUP-a koristile trake, kao i, u manjoj meri, snage VJ, mada je korišćenje traka od strane VJ bilo ograničenije i moguće je da ih neke jedinice nisu koristile.

G. Broj pripadnika srpskih snaga na Kosovu

269. Prema procenama, na Kosovu je u oktobru 1998. godine bilo 14.000 pripadnika MUP-a.[952] Krajem oktobra 1998, taj broj je smanjen na oko 10.000 policajaca, u skladu s Oktobarskim sporazumima od 1998. godine.[953] Uprkos sporazumima, u martu 1999. godine broj pripadnika MUP-a povećao se na 14.571.[954] U aprilu 1999. godine na Kosovu je bilo 15.779 pripadnika MUP-a.[955]

270. Dok je 31. marta 1999. godine Prištinski korpus imao 17.971 vojnika,[956] prema borbenom izveštaju od 13. aprila 1999. godine koji je Prištinski korpus uputio Komandi 3. armije i Štabu vrhovne komande, na Kosovu je, pod komandom Prištinskog korpusa bilo ukupno 61.892 pripadnika VJ, uključujući prepotčinjene jedinice i dobrovoljce.[957]

950 DP P762, str. 4 u *e-courtu*; Žarko Braković, T. 4129.
951 Svedok K25, DP P340-A, str. 20; svedok K73, DP P331-A, par. 13; svedok K73, T. 1509-1510; John Crosland, DP P1400, par. 38.
952 DP P1038, str. 2; Ljubinko Cvetić, T. 6608-6609, 6618-6619. v. takođe DP P886, str. 23.
953 DP P769, str. 1; DP P87, str. 7; Ljubinko Cvetić, T. 6608, 6618. V. DP P837.
954 Ljubinko Cvetić, T. 6609-6610.
955 Vlastimir Đorđević, T. 10043.
956 DP P1441, str. 3.
957 DP P948, str. 2; DP P1331, str. 11.

V. DOGAĐAJI TOKOM 1998. I POČETKOM 1999. GODINE

A. Oružano nasilje na Kosovu od februara do maja 1998. godine

1. Događaji u Ćirezu/Çirez, Likošanima/Likoshan i Prekazama

271. Dana 28. februara 1998. godine, došlo je do borbi između srpskih snaga i OVK u selima Ćirez i Likošane, na granici između opština Srbica i Glogovac, tokom kojih je ubijeno oko 24 ljudi, od kojih je veliki broj pripadao dvema porodicama .[958] Tokom te operacije korišćen je helikopter MUP-a.[959] Dana 3. marta 1998. godine, snage MUP-a opkolile su porodični kompleks Adema Jasharija u selu Prekaze, opština Srbica. Adem Jashari bio je jedan od osnivača OVK i lider OVK na tom području.[960] Snage MUP-a su nekoliko dana držale porodični kompleks porodice Jashari pod opsadom.[961] Ubijeno je najmanje 54 ljudi, većinom članova porodice Jashari.[962] Operaciju u Prekazama su organizovali i izveli RDB i RJB MUP-a.[963] Jedinica RDB za specijalne operacije, JSO, i jedna jedinica SAJ izvodile su operaciju dok je RJB-ova jedinica PJP blokirala okolno područje.[964] John Crosland, britanski vojni ataše u Beogradu, koji je u to vreme bio u obilasku regiona, video je 5. marta 1998. godine na tom području više od 200 pripadnika MUP-a.[965]

272. Ti događaji u Prekazama doveli su do ubrzanog jačanja OVK među albanskim stanovništvom na Kosovu, jer se veliki broj mladih ljudi priključivao toj organizaciji.[966] Sukob je dostigao novi stepen intenziteta.

2. Povećanje broja pripadnika snaga bezbednosti SRJ i Srbije na Kosovu krajem marta i u aprilu 1998. godine

273. Dana 29. marta 1998. godine, John Crosland je zapazio prve očigledne znake gomilanja srpskih snaga na području Dečana.[967] U Crnoj Gori su blizu granice bile stacionirane srpske paravojne snage.[968] U martu 1998. godine u svim većim gradovima na Kosovu počele su da niču

---

[958] Sabit Kadriu, DP P515, str. 5-6; Sabit Kadriu, DP P516 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5110-5111; Frederick Abrahams, T. 3941.
[959] Sabit Kadriu, DP P515, str. 5-6.
[960] Momir Stojanović, T. 11693, 11868-11870.
[961] Veton Surroi, T. 270.
[962] Dokazi se razlikuju kad je reč o broju žrtava. John Crosland je u svom svedočenju rekao da je ubijeno 54 ljudi, John Crosland, DP P1400, par. 28. Frederick Abrahams je dao iskaz da je ubijeno 58 članova porodice Jashari, Frederick Abrahams, T. 3941-3942, dok je Sabit Kadriu izjavio da je broj žrtava 61, Sabit Kadriu, DP P515, str. 6-7.
[963] Ljubinko Cvetić, T. 6613-6615.
[964] Živko Trajković, T. 9060-9061, 9070; Ljubinko Cvetić, T. 6613-6616; John Crosland, DP P1400, par. 28; John Crosland, T. 9156-9157. v. takođe Žarko Braković, DP P759, par. 39.
[965] John Crosland, DP P1400, par. 28.
[966] Baton Haxhiu, T. 6263, 6268.
[967] John Crosland, DP P1400, par. 29-30; John Crosland, T. 9156-9157.
[968] John Crosland, DP P1400, par. 29; John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9774.

mešovite baze VJ i MUP-a.[969] Na Kosovu je bio stacioniran i Prištinski korpus 3. armije VJ, s preko 15.000 ljudi, kojim je komandovao Nebojša Pavković.[970]

274. Dana 23. aprila 1998. godine, granični pojas s Albanijom drastično je proširen na oko pet kilometara.[971] Granični pojas bio je teritorija na kojoj su oružane snage SRJ bile odgovorne za obezbeđivanje granice. Širina graničnog pojasa mogla se povećati kako bi snage bezbednosti mogle da budu aktivne na većem području.[972] Dana 21. jula 1998. godine, granični pojas ka Albaniji i BJRM ponovo je proširen.[973] Nakon toga, još više je proširen 5. marta 1999. godine.[974] Odluke o takvom proširivanju donosio je Generalštab VJ, na zahtev Komande Prištinskog korpusa.[975]

275. U opštini Đakovica, na granici s Albanijom, povećan je broj pripadnika policije i vojske. Donošena je nova oprema, uključujući tenkove, pincgauere, oklopne transportere i topove. Topovi i druga vojna oprema smeštani su na lokacije izvan grada Đakovice.[976]

276. Tokom cele 1998. godine John Crosland je širom Kosova viđao kako vozila BOC-3, BOV-M, oklopne transportere i druga laka vozila VJ boje iz zelene boje VJ u plavu boju MUP-a.[977] VJ je imao lako i dugocevno oružje, kao i tenkove T-55 i T-84.[978] Počev od maja 1998. godine Crosland je širom Kosova viđao da su i mitraljezi bojeni u plavo. Prema tumačenju Johna Croslanda, to prefarbavanje opreme VJ u boje MUP-a značilo je da je VJ počeo da podržava operacije unutar Kosova, pošto je vrsta prefarbanog oružja ukazivala na to da VJ ne namerava da koristi samo direktnu, već i indirektnu vatru iz težeg naoružanja, kao što su minobacači i artiljerija.[979] Za obezbeđenje unutar Kosova bio je odgovoran MUP. Veće stoga prihvata da je oprema VJ farbana u boje MUP-a kako bi se operacije VJ prikazale kao operacije MUP-a.

277. Početkom 1998. i cele te godine OVK je nastavio da krijumčari naoružanje na Kosovo preko granice s Albanijom i takođe vršio obuku kosovskih Albanaca.[980] Na primer, još početkom 1998,

[969] John Crosland, DP P1400, par. 30; John Crosland, T. 9157.
[970] John Crosland, T. 9157-9158.
[971] Rade Čučak, DP D570 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 14877-14880; Rade Čučak, T. 10882, 10892, 10939. Širina pojasa prethodno je bila 100 metara.
[972] Rade Čučak, T. 10874, 10876, 10929.
[973] DP D573; Rade Čučak, DP D570 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 14877-14880; Rade Čučak, T. 10882, 10892, 10939.
[974] Rade Čučak, DP D570 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 14877-14878; Rade Čučak, T. 10940.
[975] Rade Čučak, DP D569, par. 9; Rade Čučak, DP D570 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 14835-14837.
[976] Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 4.
[977] John Crosland, DP P1400, par. 33; John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9764-9765.
[978] John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9764.
[979] John Crosland, T. 9165-9166.
[980] Momir Stojanović, T. 11695, 11696, 11730-11731; Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19703-19704; DP D747. v. takođe DP D244; DP D430; DP D431, koji potvrđuju da je oružje koje su držali kosovski Albanci predavano policiji.

godine, SUP Prizren je upozoravan na dotur oružja i municije na Kosovo. Zaplenjivano je automatsko naoružanje, eksplozivi i mine.[981]

3. Eskalacija napetosti na Kosovu u periodu od marta do juna 1998. godine

278. Tokom 1998. godine učestala su dela nasilja, uključujući lišavanje života, koja su činili pripadnici srpskih snaga i OVK.[982]

279. Na područjima pod kontrolom OVK, Srbi, a ponekad i civili, kosovski Albanci, bili su šikanirani ili terorisani napadima, otmicama i sporadičnim ubistvima.[983] Vršeni su napadi na MUP i na policijske stanice.[984]

280. U martu 1998. godine snage PJP izvele su operaciju na području Kline i Srbice, čiji je cilj bio uspostavljanje kontrole nad putem između Kline i Srbice.[985] Nakon te operacije, snage PJP izvele su operaciju "oslobađanja" puta između Peći i Dečana, koji je OVK bio presekao.[986] U okviru te operacije postavljeni su kontrolni punktovi radi otkrivanja naoružanja, droge i lica za kojima su tragale srpske vlasti.[987]

281. U aprilu 1998, godine, snage PJP izvele su operaciju u cilju uspostavljanja kontrole nad Jablanicom, opština Đakovica, gde se nalazilo jedno uporište OVK. Snage PJP pokušavale su dva dana da zauzmu selo, ali bez uspeha.[988] Došlo je do intenzivne razmene vatre.[989]

282. Dana 11. i 12. maja 1998. godine, John Crosland je primetio da su sela na području Ponoševca/Ponoshec, opština Đakovica, napuštena. Video je zaklanu stoku, kuće izrešetane mecima i prazne čaure od municije iz raznog naoružanja, uključujući iz granata kalibra 40 milimetara. Na tom području bile su prisutne jedinice JSO i PJP MUP-a, koje su patrolirale u oklopnim

---

[981] DP 6D2, T. 12191.

[982] Mada je incidenata protiv policije na Kosovu bilo i pre marta 1998. godine, nakon tog datuma napadi protiv policije dešavali su se skoro svakodnevno. (Velibor Veljković, T. 7102) U proleće 1998. godine Rahim Latifi našao je u polju kukuruza u Piranu/Piranë, opština Prizren, tela troje ljudi iz njegovog sela koji su bili ubijeni iz vatrenog oružja. Na jednom od tela ruke su bile vezane na leđima. Te žrtve su ceo dan radile u polju, Rahim Latifi, DP P778, str. 2.

[983] Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 24. januara 2002. godine, str. 10; Danica Marinković, T. 12921, 12923-12924, 12928; Danica Marinković, DP D853, par. 12, 13; Danica Marinković, DP D854 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 23495-23498. v. takođe DP D888, str. 101, stavka 255; Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19747-19748.

[984] Danica Marinković, T. 12928.

[985] Svedok K25, DP P340-A, str. 4-5; svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7815-7816; svedok K25, T. 1584-1585; DP P343.

[986] Svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milošević*) T. 7815-7816.

[987] Svedok K25, DP P340-A, str. 5; svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 4733.

[988] Svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7817.

[989] Svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 4716, 4736.

transporterima, koje srpske snage obično nisu koristile.[990] Granatiranjem je naneta velika šteta konstrukciji kuća.[991]

283. U britanskom vojnom izveštaju od 28. maja 1998. godine, stoji da je selo Kijevo/Kijevë u rukama naoružanih srpskih civila, da ima dokaza o nedavnom paljenju kuća u dva sela severno od Dečana i da su svedoci izvestili da je jedan srpski helikopter napao dva sela zapadno od Rudnika/Runik, opština Srbica. Britanski tim video je dolazak velikog konvoja MUP-a na to područje i povlačenje JSO.[992] U to vreme OVK je bio prisutan na području Kijeva.[993]

284. Glavni put između Đakovice, Dečana i Peći postao je linija fronta između OVK i srpskih snaga. Većina sela duž tog puta, uključujući Prilep/Prejlepi, južno od Dečana, i Gornji Streoc/Strellc i Epërm, severno od Dečana, držale su srpske snage i OVK ih je redovno napadao.[994] U jednom izveštaju MUP-a sugeriše se da su muškarci, kosovski Albanci, iz sela Crnobreg/Carabreg bili naoružani.[995] Kontrolu nad tim putem držao je OVK, presekavši veze, i njegovi pripadnici pretresali su ljude i vozila i pljačkali ih.[996]

285. U maju 1998. godine Mališevo je bilo pod kontrolom OVK.[997] U Mališevu je bilo raseljenih lica iz drugih delova Kosova, koji su mahom došli iz sela na području Drenice.[998] To područje obuhvatalo je delove opština Srbica i Glogovac. Kuće na području Orahovca, Mališeva, Komorana/Komorana i Prištine paljene su do temelja.[999] Paljene su i kuće duž puta Priština – Peć i puta u Lipljanu.[1000] Na putu Priština – Peć bio je policajaca.[1001]

286. Dana 29. maja 1998. godine, Prištinskom korpusu 3. armije naređeno je da bude u punoj borbenoj gotovosti "zbog pogoršanja bezbednosno-političke situacije na prostoru Kosova".[1002] Do tada je na graničnom području već bilo borbenih dejstava protiv snaga OVK za koje se sumnjalo da pokušavaju da unesu oružje i opremu na teritoriju Kosova. OVK je zauzimao položaje na glavnim raskrsnicama i dominantnim uzvisinama i gađao je pripadnike MUP-a.[1003]

---

990 John Crosland, DP P1400, par. 34; John Crosland, T. 9160-9161; DP P1404.
991 John Crosland, T. 9161.
992 DP P1405; John Crosland, T. 9162-9163.
993 John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10021-10022.
994 John Crosland, T. 9163-9164.
995 Vukmir Mirčić, T. 13246; DP D910, str. 3.
996 Svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 4734.
997 Baton Haxhiu, DP P994 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6082-6083.
998 Baton Haxhiu, DP P994 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6083.
999 Baton Haxhiu, T. 6269.
1000 Baton Haxhiu, DP P994 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6083.
1001 Baton Haxhiu, DP P994 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6085.
1002 DP D318; Milan Đaković, T. 7986.
1003 Milan Đaković, T. 7986.

287. Od 15. januara do 15. maja 1998. godine VJ je na granici s Albanijom zabeležio 20 incidenata koji su uključivali otvaranje vatre i 18 incidenata ilegalnog unošenja oružja, municije i ostale vojne opreme na Kosovo.[1004]

B. Događaji od juna do septembra 1998. godine

1. Plan za suzbijanje terorizma i formiranje Zajedničke komande za Kosovo

288. Dana 30. maja 1998. godine ili približno tog datuma, održan je sastanak u Kabinetu predsednika SRJ u Beogradu. Sastanku su prisustvovali predsednik Slobodan Milošević; tadašnji načelnik Službe državne bezbednosti Jovica Stanišić, ministar unutrašnjih poslova Vlajko Stojiljković, rukovodilac Štaba MUP-a za Kosovo Sreten Lukić, načelnik RJB optuženi Vlastimir Đorđević, pomoćnik ministra unutrašnjih poslova zadužen za koordiniranje policijskih uprava Obrad Stevanović, načelnik Generalštaba VJ general Perišić, načelnik Uprave za bezbednost Generalštaba VJ general Dimitrijević, tadašnji komandant Prištinskog korpusa Nebojša Pavković, komandant 3. armije VJ general Samardžić i drugi.[1005] Na tom sastanku diskutovalo se o ukupnoj situaciji na Kosovu i pokrenuta je inicijativa da se izvrše pripreme za praćenje situacije u vezi s aktivnostima snaga kosovskih Albanaca, "da nešto ne bi iznenadilo" ni VJ ni MUP na Kosovu.[1006] Nakon tog sastanka, general Nebojša Pavković rekao je Milanu Đakoviću, koji nije prisustvovao sastanku, da će Vrhovni savet odbrane izdati odluku o upotrebi snaga.[1007]

289. Dana 9. juna 1998. godine, Vrhovni savet odbrane održao je sednicu radi rešavanja situacije na Kosovu. Na predlog Slobodana Miloševića, na sastanku je odlučeno da će, ukoliko terorističke aktivnosti budu eskalirale, VJ "intervenisati adekvatno".[1008] Na toj sednici je načelnik Generalštaba VJ general Perišić obavestio prisutne o aktivnostima VJ u graničnom pojasu i dodao da su neke snage VJ raspoređene na Kosovu i Metohiji po dubini radi obezbeđenja kasarni i eventualnog angažovanja na obezbeđenju "naglo ugroženih" objekata.[1009]

290. Početkom juna 1998. godine, Milanu Đakoviću iz Prištinskog korpusa i drugim višim oficirima VJ naloženo je da sastave Plan za suzbijanje terorizma.[1010] Radi pripreme plana primili su informacije od svih struktura SRJ i Srbije koje su delovale na Kosovu, uključujući MUP i njegovu Službu državne bezbednosti, kao i razne jedinice VJ. Plan je predočen predsedniku SRJ Slobodanu

[1004] Rade Čučak, DP D569, par. 9; Rade Čučak, T. 10881-10882; DP D571.
[1005] Milan Đaković, T. 7914-7915.
[1006] Milan Đaković, T. 7914.
[1007] Milan Đaković, T. 7915.
[1008] DP P683, str. 2.
[1009] DP P683, str. 1.
[1010] Milan Đaković, T. 7913-7916, 7994.

Miloševiću i saveznom i republičkom političkom rukovodstvu i drugima koji su prisustvovali sastanku u Beogradu 21. jula 1998. godine.[1011] Sastanku su prisustvovali član Skupštine SRJ Milomir Minić, zamenik predsednika Vlade SRJ Nikola Šainović, predsednik Privremenog izvršnog veća za Kosovo Zoran Anđelković, komandant Prištinskog korpusa Nebojša Pavković, načelnik Generalštaba general Perišić, načelnik RJB optuženi Vlastimir Đorđević, rukovodilac Štaba MUP-a za Kosovo general Sreten Lukić, komandant 3. armije Dušan Samardžić, načelnik Uprave bezbednosti Generalštaba VJ Aleksandar Dimitrijević, ministar unutrašnjih poslova Vlajko Stojiljković, pomoćnik ministra unutrašnjih poslova Obrad Stevanović i drugi funkcioneri MUP-a.[1012] Slobodan Milošević je obavestio prisutne da je Vrhovni savet odbrane odlučio da izradi plan za borbu protiv terorizma usled daljeg pogoršanja bezbednosne situacije na Kosovu.[1013] Komandant Prištinskog korpusa VJ general Nebojša Pavković je potom izložio plan i prisutnima pokazao kartu očekivanih zona operacija vojske i policije.[1014] Predlog plana je usvojen bez izmena[1015] i izdato je naređenje za njegovu realizaciju.[1016]

291. Plan se prvobitno sastojao od tri etape. Prva je podrazumevala angažovanje pograničnih jedinica VJ na graničnom području. Policija u tom pogledu nije imala nadležnosti, osim redovnih policijskih zadataka i provere kretanja lica i vozila, te je VJ imao glavnu ulogu u sprečavanju kretanja terorista preko granice.[1017] Druga etapa podrazumevala je angažovanje jedinica MUP-a, uz podršku VJ, u razbijanju terorističkih snaga duž glavnog puta između Peći, Đakovice i Prizrena, u pojasu od 10-15 kilometara od granice. Pripremljena je radna karta na kojoj je grubo prikazan raspored jedinica VJ.[1018] Nakon što su dobijene od Štaba MUP-a za Kosovo, u plan su takođe uključene i informacije o jedinicama MUP-a.[1019] Treća etapa podrazumevala je podršku VJ snagama MUP-a u podizanju blokade puta Kosovska Mitrovica – Rudnik – Peć, puta Priština – Klina – Đakovica i puta Štimlje – Suva Reka – Prizren.[1020] Naknadno su, u oktobru i novembru 1998. godine, dodate još dve etape.[1021] Četvrta etapa podrazumevala je razbijanje snaga OVK u Srbici, na planini Čičavici, planini Jablanici i na širem području uključujući selo Glođane, kao i područje Jezerske/Liqej planine i Dulja/Dühel.[1022] Peta etapa, koja je razrađena nakon Oktobarskih

[1011] Milan Đaković, T. 7916.
[1012] Milan Đaković, T. 7916-7918; Vlastimir Đorđević, T. 9563-9564.
[1013] Vlastimir Đorđević, T. 9564, 9831.
[1014] Vlastimir Đorđević, T. 9564-9565, 9566.
[1015] Milan Đaković, T. 7996.
[1016] DP P1226.
[1017] Milan Đaković, T. 7923-7924, 7995.
[1018] Milan Đaković, T. 7924, 7995-7996.
[1019] Milan Đaković, T. 7996.
[1020] Milan Đaković, T. 7924.
[1021] Milan Đaković, T. 7923.
[1022] Milan Đaković, T. 7924, 8051.

sporazuma, o kojoj će biti reči dalje u tekstu[1023], uključivala je slanje sedam borbenih grupa radi obezbeđenja puteva u graničnom pojasu i tri mešovite čete na područje planine Volujak/Volljakë. Zadatak MUP-a bio je da formira patrole i kontrolne punktove.[1024]

292. Jedno od neposrednih dejstava predviđenih planom bilo je zajedničko učešće jedinica MUP-a i Prištinskog korpusa u blokadi sela Junik i Jasić/Jasiq i deblokada puta Priština-Peć na delovima između Komorana/Komoran, Kijeva i Kline, kao i između Štimlja, Crnoljeva/Carralevë i Dulja. Dana 22. jula 1998. godine, Komanda Prištinskog korpusa zatražila je od 3. armije Prištinskog korpusa objašnjenje o realizaciji tog dela plana.[1025] Prištinski korpus dobio je 23. jula od Komande 3. armije odobrenje da postupi u skladu s planom.[1026] O dejstvima tih snaga ne terenu tokom realizacije plana biće reči u nastavku teksta.

293. Veće je na drugim mestima u ovoj Presudi konstatovalo da je u junu 1998. godine, otprilike u isto vreme kad je izrađen Plan za suzbijanje terorizma, formirana Zajednička komanda snaga VJ i MUP-a na Kosovu. O njenoj strukturi i funkcijama govori se na drugim mestima u ovoj Presudi.[1027]

2. Osnivanje Diplomatske posmatračke misije na Kosovu

294. Sve gora bezbednosna situacija na Kosovu brzo je postala predmet zabrinutosti međunarodne zajednice. Dana 31. marta 1998. godine, Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija, postupajući u skladu s Glavom VII Povelje Ujedinjenih nacija, doneo je Rezoluciju 1160, kojom je zabranjena prodaja ili dostava naoružanja i srodnog materijala SRJ, uključujući Kosovo.[1028] U Rezoluciji se SRJ poziva da preduzme mere za postizanje političkog rešenja situacije na Kosovu putem dijaloga, a na OVK se apeluje da osudi teroristička dejstva i da svoje ciljeve ostvaruje mirnim putem.[1029]

295. U junu 1998. godine u Moskvi su se sastali predsednik SRJ Slobodan Milošević i predsednik Rusije Boris Jeljcin. Na tom sastanku dogovoreno je da strani diplomatski predstavnici dobiju veća ovlašćenja kad je reč o praćenju situacije na Kosovu.[1030] Dana 17. juna 1998. godine, ministar unutrašnjih poslova Vlajko Stojiljković poslao je svim SUP-ovima na Kosovu depešu koja

[1023] V. dole, par. 351-363.
[1024] Milan Đaković, T. 7925.
[1025] DP P1226. V. takođe DP P1227.
[1026] DP P1228.
[1027] V. gore, par. 224-252.
[1028] DP P1074; Knut Vollebaek, T. 7204-7206; Živadin Jovanović, T. 10192-10196.
[1029] DP P1074, str. 2.
[1030] Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12129-12130; Shaun Byrnes, T. 8162; Živadin Jovanović, DP D454 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 13991-13992; Živadin Jovanović, T. 10202. Međunarodna zajednica je očekivala da će intenzivnije međunarodno praćenje na Kosovu dovesti do smirivanja situacije i omogućiti pronalaženje političkog rešenja, Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12130, 12133.

je sadržala tekst zajedničke izjave Slobodana Miloševića i Borisa Jeljcina.[1031] U toj izjavi se konkretno govorilo o omogućavanju povratka raseljenih lica i izbeglica, smanjenju prisustva snaga bezbednosti van njihovih stalnih baza proporcionalno smanjenju terorističkih dejstava i najavljena je spremnost SRJ da otpočne pregovore s OEBS-om o prijemu misije te organizacije na Kosovu i obnavljanju članstva SRJ u toj organizaciji.[1032] Nakon toga, specijalni izaslanik SAD za Balkan Richard Holbrooke sastao se sa Slobodanom Miloševićem u Beogradu.[1033] Na sastanku je prihvaćeno da praćenje situacije na Kosovu više ne bude prepušteno stranim diplomatskim misijama u Beogradu, već da će se formirati zvanične posmatračke misije u Prištini. Te misije postale su poznate pod nazivom Diplomatske posmatračke misije ne Kosovu, odnosno DPMK. Dogovoreno je da se formiraju tri DPMK-a: ruski DPMK, DPMK-EU i DPMK-SAD.[1034]

296. Početkom jula 1998. godine formirana je prva od tri misije, DPMK-EU.[1035] DPMK-SAD je formiran krajem jula 1998. godine i ubrzo je postao najveći od njih.[1036] Ruski DPMK formiran je početkom septembra 1998. godine. Sastojao se od samo pet ili šest predstavnika i nije raspolagao vozilima pogodnim za odlazak van Prištine.[1037]

297. Mandat DPMK-ova bio je da međunarodnoj zajednici pruže tačne i nezavisne informacije o situaciji na Kosovu, koje prikupe međunarodni posmatrači prisutni na terenu na Kosovu.[1038] Svoje izveštaje DPMK-ovi su dostavljali svojim diplomatskim misijama u Beogradu.[1039] Osim nadležnim organima u SAD, DPMK-SAD je informacije o situaciji na terenu dostavljao i Kontakt grupi za Balkan,[1040] preko Ambasade SAD u Beogradu.[1041]

298. Krajem leta i u jesen 1998. godine DPMK-ovi su svakodnevno išli na misije u raznim delovima Kosova. DPMK-SAD je obično slao tim od dva američka predstavnika i srpskog ili

---

1031 Ljubinko Cvetić, T. 6793-6794; DP D233.

1032 DP D233.

1033 Shaun Byrnes, DP D1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12130, 12133-12134.

1034 Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12130, 12134; Shaun Byrnes, T. 8163; Jan Kickert, T. 2617-2618; Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 40, 41; Karol John Drewienkiewicz, T. 6459; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7734.

1035 Shaun Byrnes, T. 8164. Posmatračka misije Evropske zajednice (dalje u tekstu: PMEZ) postojala je na Kosovu od aprila 1998. godine i preuzela je funkcije DPMK-EU, Shaun Byrnes, T. 8164; Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12134. V. takođe Jan Kickert, T. 2576. DPMK-EU obavio je svoj prvi obilazak Kosova 6. jula 1998. godine, Jan Kickert, T. 2577; DP P482.

1036 Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12134; Shaun Byrnes, T. 8164. U decembru 1998. i januaru 1999. godine DPMK-SAD je imao oko 300 predstavnika SAD i 600-700 službenika iz redova lokalnog stanovništva (albanskog i srpskog), Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12135.

1037 Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12134-12135; Shaun Byrnes, T. 8164.

1038 Jan Kickert, T. 2576, 2624; Jan Kickert, DP P479 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11200.

1039 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 40, 41; Karol John Drewienkiewicz, T. 6459; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7734. DPMK-SAD osnovan je kao deo Ambasade SAD u Beogradu i njegov rukovodilac je direktno izveštavao šefa misije SAD u Beogradu, Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12132. v. takođe Jan Kickert, T. 2577; DP P482.

1040 U sastavu Kontakt grupe za Balkan bile su Francuska, Nemačka, Italija, Rusija, Ujedinjeno Kraljevstvo i Sjedinjene Države, Jan Kickert, T. 2576.

1041 Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12132; Shaun Byrnes, T. 8162, 8163.

albanskog prevodioca na područja na kojima je, prema informacijama, bilo sukoba ili koja su bila sporna.[1042] Te tri misije su koordinirale svoje aktivnosti i tesno su sarađivale.[1043] One su često kontaktirale s predstavnicima MUP-a u Prištini.[1044]

299. Osnivanjem Verifikacione misije OEBS za Kosovo, o čemu će biti reči u nastavku teksta, u nju su apsorbovani razni sastavi DPMK.[1045] Evropska unija i SAD i dalje su u Prištini imali manja predstavništva koja su opsluživala njihove diplomatske misije u tom regionu.[1046] Preostalih 15 članova misije DPMK-SAD takođe su učestvovali u misijama i slali u Washington, Brisel i misiju SAD u Beogradu izveštaje bez oznaka poverljivosti, vezane za situaciju na terenu uopšte. To je trajalo do kraja marta 1999. godine.[1047]

3. Oružani sukobi na Kosovu od juna do septembra 1998. godine

300. U junu ili julu 1998. godine OVK je držao skoro 50 posto teritorije Kosova.[1048] Do juna 1998. godine OVK je blokirao tri glavne saobraćajnice, čime su presečene linije dotura srpskih snaga.[1049] Ipak, OVK nije raspolagao nikakvom artiljerijom.[1050] U julu 1998. godine OVK je stekao kontrolu nad rudnikom uglja Belaćevac, koji je bio glavni izvor energije. Snage MUP-a izvele su jednu ili više akcija radi ponovnog zauzimanja rudnika i na kraju su preuzele kontrolu nad njim.[1051]

301. Napadi OVK na policiju i vojsku bili su česti.[1052] Takođe se povećao broj incidenata otmice Srba i Albanaca koji su smatrani kolaboracionistima od strane OVK,[1053] kao i broj incidenata koji su uključivali zastrašivanje, šikaniranje i ubijanje od strane OVK.[1054] U junu 1998. godine izveden je oružani napad na policijsku stanicu u Suvoj Reci.[1055] Jedan policajac je ranjen.[1056] Tokom noći

---

1042 Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12135-12136; Shaun Byrnes, T. 8165.
1043 Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12136-12137; Shaun Byrnes, T. 8166.
1044 Shaun Byrnes, DP D1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12140-12141. MUP je redovno slao izveštaje DPMK-SAD, Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12206.
1045 V. dole, par. 253-356.
1046 Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12169, 121701; Shaun Byrnes, T. 8261-8262; Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 42, 46; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7735-7736, 7830, 7966.
1047 Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12171-12172; v. takođe Shaun Byrnes, T. 8261-8263.
1048 Milan Đaković, T. 7913; John Crosland, DP P1400, par. 36; DP 6D2, T. 12192; Vlastimir Đorđević, T. 9558.
1049 Milan Đaković, T. 7913; John Crosland, T. 9207-9208; DP D382; DP 6D2, T. 12192-12193. Baton Haxhiu je u svom svedočenju rekao da je u junu 1998. godine OVK presekao saobraćaj između Prištine i Prizrena i da je selo Kijevo bilo blokirano mesec dana, Baton Haxhiu, T. 6269-6270. Branko Mladenović je posvedočio da je u junu 1998. godine OVK u celosti kontrolisao put Priština – Prizren, Branko Mladenović, T. 12452-12454.
1050 John Crosland, DP P1400, par. 36.
1051 Žarko Braković, T. 4256; DP P688, str. 7.
1052 Radomir Mitić, T. 12638. Na primer, u leto 1998. godine napadnuta je policijska patrola na periferiji Kačanika i u Nerodimlju/Neordime, opština Uroševac, Radomir Mitić, T. 12644. V. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9549.
1053 Radomir Mitić, T. 12638.
1054 DP D888, str. 602, stavka 152, gde se kaže da su 23. avgusta 1998. godine na putu Priština – Prizren, opština Suva Reka, pronađena tela majke i ćerke. Iako se u policijskom izveštaju o tom incidentu navodi da je izvršilac tog krivičnog dela nepoznat, svedok 6D2 je verovao da je za to ubistvo bio kriv OVK, svedok 6D2, T. 12265-12267.
1055 Velibor Veljković, T. 7104-7105.
1056 Velibor Veljković, T. 7104. Tokom 1998. godine u mestu Suva Reka izvedeno je šest ili sedam terorističkih napada, svedok 6D2, T. 12270-12271.

između 12. i 13. juna napadnuta je policijska stanica u Rudniku, opština Srbica, nakon što je danima bila pod snajperskom i pešadijskom vatrom. Pored toga, te noći je u obližnjem selu Leočina/Leçinë zapaljeno jedanaest kuća srpskih porodica. U jednom selu nedaleko odatle ubijen je jedan srpski civil, a njegova kuća je potom zapaljena.[1057]

302. U junu 1998. godine bilo je oružanih sukoba između OVK i srpskih snaga u regiji Drenice, koje obuhvata granična područja između opština Srbica i Glogovac. Vojska Jugoslavije granatirala je sela u tom regionu. Zbog toga je otprilike 40.000 lica pobeglo odatle u opštine Vučitrn i Kosovska Mitrovica.[1058]

303. U junu su srpske snage izvele jedan broj operacija u opštinama Dečani i Đakovica, koje se nalaze na zapadu Kosova, duž granice s Albanijom. Krajem maja ili početkom juna 1998. godine u Peć i Dečane su došle austrijske diplomate. Taj obilazak je organizovalo Ministarstvo inostranih poslova SRJ.[1059] Prisutni si bili i francuski, grčki i britanski vojni ataše.[1060] U Dečanima je prethodno bilo okršaja srpskih snaga bezbednosti i OVK, pa su diplomate prilikom obilaska grada videle da su kuće zapaljene ili uništene.[1061] Izgledalo je da je grad napušten.[1062]

304. U junu ili julu 1998. godine, snage PJP MUP-a izvele su operaciju na području sela Prilep, Junik i Babaloć/Babbaloq, opština Dečani. Ta operacija podrazumevala je kontrolu nad putem od Đakovice ka Dečanima i obezbeđivanje komunikacija.[1063]

305. Dana 24. juna 1998. godine, jedna borbena jedinica VJ izvela je operaciju u selu Damjane/Damjan, opština Đakovica.[1064] Po naređenju svog starešine, vojnici VJ išli su od kuće do kuće i govorili ljudima da imaju jedan sat da odu.[1065] Selo je ispražnjeno u roku od tri dana.[1066] Nakon što je selo "očišćeno" od stanovnika, VJ je postavio stražu radi obezbeđivanja tog područja. Vojnici su ulazili u kuće i pljačkali dragocenosti.[1067]

306. U izveštaju austrijske ambasade u Beogradu, upućenom Ministarstvu inostranih poslova Austrije, zabeleženo je da su 30. juna 1998. godine srpske vlasti po prvi put zvanično potvrdile

[1057] DP D729, str. 2; Momir Stojanović, T. 11702.
[1058] Sabit Kadriu, DP P516 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5070; Sabit Kadriu, DP P515, str. 7.
[1059] Jan Kickert, DP P478, str. 2; Jan Kickert, T. 2572; Jan Kickert, DP P479 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11192.
[1060] Jan Kickert, DP P478, str. 2.
[1061] Jan Kickert, DP P478, str. 2; Jan Kickert, DP P479 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11194-11196.
[1062] Jan Kickert, T. 2573-2574.
[1063] Svedok K25, T. 1585; DP P343.
[1064] Svedok K54, T. 4366-4367, 4406; svedok K54, DP P782, str. 2.
[1065] Svedok K54, DP P782, str. 2; svedok K54, T. 4366-4367.
[1066] Svedok K54, DP P782, str. 2.
[1067] Svedok K54, DP P782, str. 2; svedok K54, T. 4367.

učešće jedinica VJ u kopnenim operacijama. Prema saopštenju za štampu koje je Veljko Odalović, načelnik Kosovskog okruga, dao za agenciju Reuters, to se dogodilo na području Belaćevca.[1068]

307. Početkom jula 1998. godine, došlo je do borbi između srpskih snaga i OVK u selu Loda/Loxhë, opština Peć. Tokom tih borbi neki policajci su ranjeni, a neki oteti. Mesec dana kasnije pronađeno je unakaženo telo jednog od njih.[1069]

308. Na pograničnom području odigrao se niz incidenata. U izveštaju od 16. jula 1998. godine, koji je načelnik Generalštaba VJ general Perišić uputio ministru odbrane, nabrojano je preko 60 incidenata duž granice s Albanijom u periodu od 1. januara 1998. do 30. juna 1998. godine, vezanih mahom za ilegalne prelaske granice i krijumčarenje oružja.[1070] U izveštaju od 15. juna 1998. godine stoji da je sprečen ulazak "[velike] grupe" albanskih terorista.[1071]

309. U julu 1998. godine OVK je presekao put između Glogovca i Srbice na centralnom Kosovu. Na području između Glogovca i Komorana, na putu Priština – Peć, često je bilo napada OVK.[1072] Pod kontrolom OVK bio je i grad Orahovac i sela Zocište/Zoqishtë, Velika Hoca/Hoçë-e-Madhe i Retimlje/Retiljë, opština Orahovac.[1073] U to vreme, OVK je kontrolisao to područje u pravcu planine Čičavice i područja Drenice, uključujući Lipljan.[1074] Snage OVK su uspostavljale položaje na obodu Podujeva, ali nisu povećavale aktivnosti.[1075] Put od Uroševca ka Suvoj Reci bio je pod blokadom OVK.[1076] U Prištini i okolnim selima izvršeno je nekoliko napada na pripadnike policije.[1077]

310. Dana 17. jula 1998. godine, OVK je izveo napad na selo Retimlje, opština Orahovac. Od stanovnika Retimlja pokupili su municiju i puške, kao i nešto dragocenosti. Tokom napada je oteto 11 članova jedne srpske porodice, a jedan član te porodice je ubijen.[1078]

311. Otprilike sredinom jula 1998. godine, srpske snage su otpočele žestoku ofanzivu protiv OVK na Kosovu.[1079] Ona je trajala do kraja septembra 1998. godine.[1080]

[1068] Jan Kickert, T. 2575; Jan Kickert, DP P479 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11198; DP P481.
[1069] Žarko Braković, T. 4246; DP D110.
[1070] DP D320.
[1071] DP D730; Momir Stojanović, T. 11703.
[1072] Žarko Braković, T. 4260-4261.
[1073] Velibor Veljković, T. 7108.
[1074] Žarko Braković, T. 4261; DP P768, str. 1.
[1075] DP P768, str. 1.
[1076] DP P768, str. 2.
[1077] Žarko Braković, T. 4261. v. takođe DP P768, str. 1, 2.
[1078] DP D888, str. 529, stavka 47; svedok 6D2, T. 12315. Svedok 6D2 je u svom svedočenju rekao da su tela otetih lica kasnije nađena u jednoj masovnoj grobnici, svedok 6D2, T. 12207-12208.
[1079] John Crosland, DP P1400, par. 37; Ljubinko Cvetić, T. 6611.
[1080] Ljubinko Cvetić, T. 6611.

312. Dana 17. jula 1998. godine, srpske snage otpočele su napad na grad Orahovac. Jedna jedinica PJP poslata je u Orahovac da "oslobodi" grad.[1081] U toj operaciji učestvovale su i jedinice PJP, SAJ i VJ.[1082] Nekoliko dana ranije napadnuto je jedno vozilo VJ, kojom prilikom je jedan oficir ubijen, a vojnici VJ zarobljeni.[1083] Izvan Orahovca bila je stacionirana jedna jedinica VJ, koja je držala grad u okruženju.[1084] Ta jedinica VJ imala je tenkove, prage i samohodne protivavionske topove.[1085] Neki pripadnici OVK nosili su uniforme, neki su bili u civilu, a neki u plavim maskirnim uniformama.[1086] Pripadnici OVK u gradu nosili su automatsko oružje. Snage OVK takođe su u brdima imale mitraljeze brauning kalibra 12,7 milimetara. Ubrzo nakon početka borbi, OVK je počeo da se povlači u brda iznad Orahovca.[1087] Jedan svedok je video da je tokom operacije jednog muškarca, kosovskog Albanca, opkolilo tridesetak pripadnika SAJ. Jedan pripadnik SAJ ubio je tog muškarca iz pištolja.[1088] Na putu, na izlazu iz grada, u srpskom delu Orahovca, jedan svedok je video otprilike 30 leševa muškaraca mlađih od 40 godina i leš jedne žene. Od tih tela, dva su bila u maskirnim uniformama, a ostali u civilnoj odeći. Neki od njih imali su oznake OVK.[1089]

313. Srpske snage su pešice produžile ka Vran-steni, brdu iznad Orahovca s kojeg su pucale snage OVK. Srpske snage su zauzele to brdo i tokom te operacije ubile četiri pripadnika OVK. Nekoliko pripadnika srpskih snaga je ranjeno. Operacija je trajala tri dana.[1090]

314. Veće napominje da se među dokazima nalaze jedan policijski i jedan vojni izveštaj koji govore o tom događaju. U izveštaju SUP Prizren sugeriše se da je 17. jula izveden teroristički napad na grad Orahovac, da je u toj operaciji učestvovalo otprilike 2.000 do 3.000 terorista koji su podigli barikade u centru grada, napali nekoliko konkretnih objekata i oteli 55 Srba, od kojih je 20 odvedeno u zatvor OVK u selu Semetište/Semetisht, opština Suva Reka, a 35 u Mališevo.[1091] U izveštaju Komande Prištinskog korpusa od 18. jula takođe se govori o terorističkom napadu na grad Orahovac, izvedenom tokom noći između 17. i 18. jula 1998. godine. U njemu se opisuju događaji slični onima navedenim u izveštaju SUP Prizren i uz to se kaže da se tokom napada oko 260 pripadnika MUP-a povuklo u zgradu policijske stanice i u hotel. Pored toga, navodi se da su 18. jula 1998. godine jedinice MUP-a izvele akciju u cilju podizanja blokade grada iz pravca sela Zrze.

[1081] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9591.
[1082] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9592, 9594.
[1083] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9726.
[1084] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9726-9727, 9594; svedok K79, T. 8306.
[1085] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9594-9595.
[1086] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9604. Jedan svedok je izjavio da su neki borci OVK ispod uniformi nosili civilnu odeću i da su brzo mogli da se u nju preobuku, svedok K79, T. 8306.
[1087] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9604.
[1088] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9595, 9601-9603.
[1089] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9605; svedok K79, T. 8307-8308.
[1090] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9606, 9696.
[1091] DP D786, str. 8, 9, 10. v. takođe svedok 6D2, T. 12206-12207; DP D888, str. 580-581, stavka 50.

Izveštaj Komande Prištinskog korpusa govori o otmici "tridesetak" Srba tokom terorističkog napada u noći između 17. i 18. jula 1998. godine.[1092]

315. Veće nije sasvim uvereno u pouzdanost nekih delova tih izveštaja. Izveštaj SUP sadrži puno pojedinosti o kretanju i aktivnostima terorističkih snaga, ali se u njemu ne pominju nikakva uzvratna dejstva MUP-a i ne govori se o jačini njegovih snaga koje su učestvovale u operaciji ili bile njom zahvaćene, iako izveštaj Komande Prištinskog korpusa sadrži takve informacije. U izveštaju SUP Prizren ne pominje se prisustvo snaga VJ. Mada se u izveštaju Komande Prištinskog korpusa prilično detaljno opisuju događaji tokom te noći, u njemu nema nikakvih informacija o lokaciji ili aktivnostima snaga VJ tokom te operacije. Ni iz jednog od ta dva izveštaja nije jasno šta je "teroriste" nagnalo na povlačenje iz Orahovca. Uprkos činjenici da je, prema izveštaju SUP Prizren, u napadu učestvovalo otprilike 2.000 do 3.000 "terorista", što ukazuje na operaciju relativno velikih razmera, on ne sadrži nikakve informacije o ranjenima ili drugim gubicima nijedne od strana. Veće ne može da prihvati da informacije iz izveštaja SUP Prizren i izveštaja Komande Prištinskog korpusa, na koje se poziva gore u tekstu, predstavljaju tačnu i kompletnu sliku događaja u Orahovcu u noći između 17. i 18. jula 1998. godine.

316. U periodu od 25. do 28. jula 1998. godine, ili približno u to vreme, VJ je izveo operaciju čišćenja u istočnom delu opštine Đakovica, na području sela Meća/Meqe i Rakovina/Rakovinë. Usput su, u poljima kukuruza blizu Rakovine, vojnici VJ zarobili dva civila, kosovska Albanca, kratko ih saslušali i ubili ih metkom u potiljak. U selu Meća iz jednog tenka VJ ispaljeno je nekoliko hitaca zbog kojih su žene i deca pobegli iz svojih kuća ka šumi.[1093] Iz sela nije otvarana nikakva vatra i nije bilo nikakvih znakova prisustva OVK.[1094] Pešadiji VJ naređeno je da pešice produži ka šumi radi "čišćenja" i potrage za teroristima.[1095] Ista ta borbena jedinica VJ zatim je krenula ka selu Rakovina, opština Đakovica, gde su kuće već bile zapaljene.[1096] U selu je bila jedna jedinica PJP iz Đakovice i pripadnici redovne policije.[1097] U njemu nije bilo civila.[1098] Te noći došlo je do razmene vatre između PJP i snaga OVK, tokom koje je ubijen jedan policajac.[1099]

[1092] DP D733, str. 1. v. takođe Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19699-19700; Momir Stojanović, T. 11706.
[1093] Svedok K54, DP P782, str. 3; svedok K54, T. 4368-4369; svedok K54, DP D114 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10500-10501.
[1094] Svedok K54, DP P782, str. 3; svedok K54, DP D113 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10500-10501.
[1095] Svedok K54, T. 4369-4371, 4409.
[1096] Svedok K54, DP P782, str. 3.
[1097] Svedok K54, DP P782, str. 3; svedok K54, T. 4433; svedok K54, DP D114 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10501-10502.
[1098] Svedok K54, DP P782, str. 3.
[1099] Svedok K54, DP P782, str. 4; svedok K54, DP D114 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10501, 10611; svedok K54, T. 4433.

317. Tokom obilaska Kosova 28. i 29. jula 1998. godine, John Crosland je na glavnom putu Peć – Mališevo video oko 150 pripadnika SAJ, PJP i snaga VJ[1100] kako sa šest tenkova idu ka Mališevu, centralno Kosovo, koje je smatrano uporištem OVK.[1101] Svi pripadnici tih snaga imali su na naramenicama crvene i bele trake, što je ukazivalo na to da su bili u sadejstvu.[1102]

318. Krajem jula 1998. godine, ne zna se tačno kog datuma, diplomate iz zemalja EU posetile su Mališevo.[1103] Iz Mališeva su otišli i stanovnici i OVK i ono je opisano kao "napušten grad", osim nešto srpske policije i starijih ljudi.[1104] Te diplomate su zapazile razaranje u Mališevu i videle policajce kako pljačkaju prodavnice, kao i jednog policajca kako pali jednu kuću.[1105] U povratku su videli kako gore nepožnjevena polja. Na tom području većinu stanovništva činili su kosovski Albanci.[1106]

319. Krajem jula i u avgustu 1998. godine jedna jedinica PJP izvela je operaciju u cilju preuzimanja kontrole u Juniku, opština Dečani.[1107] Područje oko Glođana i Junika bilo je uporište OVK pod komandom Ramusha Haradinaja.[1108] Napadi OVK izvođeni su iz Junika.[1109] Tokom te operacije, jedinicu PJP je s Radonjićkog jezera podržavao VJ, koristeći tenkove i haubice.[1110] Uloga VJ bila je da pruži podršku korišćenjem teškog naoružanja, artiljerije i tenkova, ali ne i da to oružje koristi protiv civila.[1111] Operacija je trajala 21 dan.[1112]

320. U izveštaju Komande Prištinskog korpusa od 1. avgusta 1998. godine, upućenom Generalštabu VJ, zasnovanom na saslušanju "terorista" koji su tokom operacije pobegli iz sela Junik, ali su ih uhapsile snage MUP-a, navodi se da su žene i deca pobegli iz sela , kao i "veliki broj terorista", kao i da se u Juniku u tom trenutku nalazi oko 700 "terorista". Pored toga, u izveštaju se navodi da "teroristi" u Juniku poseduju automatsko oružje, deset mitraljeza brauning, deset ručnih bacača, dva topa kalibra 82 milimetra i oko 1.000 ručnih bombi.[1113] Izveštaj se poziva na "pouzdani izvor", prema čijim informacijama je iz sela Prekaze, Lauša/Laushë, Poljance/Polac,

[1100] John Crosland, DP P1400, par. 38.
[1101] DP P1407; John Crosland, T. 9166-9167.
[1102] John Crosland, DP P1400, par. 38.
[1103] Jan Kickert, DP P478, str. 3; Jan Kickert, T. 2578-2579.
[1104] Jan Kickert, DP P479 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11206.
[1105] Jan Kickert, T. 2579-2580.
[1106] Jan Kickert, DP P478, str. 3; Jan Kickert, T. 2578; Jan Kickert, DP P479 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11202.
[1107] Svedok K25, T. 1585.
[1108] John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9812-9814, 10017; svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4751.
[1109] Svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7819; svedok K25, T. 1585.
[1110] Svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7818; svedok K25, DP P340-A. 6; svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 4662-4663.
[1111] Svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 4716.
[1112] Svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 4751-4752.
[1113] DP D328; Milan Đaković, T. 8026.

Poluža/Polluzhë i Srbica evakuisano civilno stanovništvo, verovatno od strane snaga OVK ili drugih kosovskih Albanaca, jer se očekuje napad MUP.[1114]

321. U julu i avgustu 1998. godine strane diplomate primetile su sve veće razaranje na Kosovu.[1115]

322. Na osnovu svojih zapažanja na Kosovu britanski vojni ataše je zaključio da su operacije u okviru ofanzive tog leta izveli pripadnici RJB MUP-a i jedna jedinica za specijalne operacije RDB.[1116] Jedinice VJ pružale su podršku jedinicama MUP-a u izvesnim operacijama.[1117] John Crosland je video jasne dokaze sadejstva snaga VJ i MUP-a. U jednom britanskom vojnom izveštaju od 30. jula 1998. godine, zasnovanom na Croslandovom obilasku Kosova 28. i 29. jula 1998. godine, stoji sledeće:

> Sreli jurišne snage SAJ, PJP i VJ u Čijevu. Operacije u toku u mestima Dulje i Blace. Pucnjava tokom celog dana. Junik pod artiljerijskom/tenkovskom i minobacačkom vatrom od 13:00 pa nadalje. Neodgovorena pitanja [...] gde je civilno stanovništvo iz Orahovca. Mališevo (otprilike) 30.000, nema pomena o žrtvama.[1118]

U izveštaju se takođe kaže da je svako selo zapadno od Lapušnika/Llapushnik pretrpelo štetu hotimično nanetu vatrom iz teških mitraljeza i topova.[1119]

323. Crosland je kasnije otkrio da je sve civilno stanovništvo iz Orahovca i Mališeva, koje se pominje u gorenavedenom izveštaju, otišlo u dolinu Pagaruša/Pagarushë, severno od Suve Reke.[1120] Sklonište i pomoć za te ljude obezbedili su UNHCR i druge organizacije.[1121] Crosland je takođe imao informaciju da je oko 50.000 kosovskih Albanaca prešlo s Kosova u Crnu Goru, a da su drugi otišli u Albaniju i BJRM.[1122] Prema procenama iz britanskog vojnog izveštaja od 30. jula moguće je da je broj raseljenih lica na Kosovu u to vreme bio veći od 100.000.[1123]

324. Početkom 1998. godine srpske vlasti su dostavljale oružje Srbima u mnogim delovima Kosova,[1124] što se intenziviralo u junu i julu 1998. godine. Na sastanku Štaba MUP-a održanom u Prištini 28. jula 1998. godine referisano je da je policija formirala 243 rezervna policijska odeljenja,

---

[1114] DP D328, str. 2.
[1115] Jan Kickert, DP P479 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11206-11207, 11270-11271; Jan Kickert, T. 2580-2581; DP P483, str. 2.
[1116] Ljubinko Cvetić, T. 6612-6613.
[1117] Ljubinko Cvetić, T. 6612-6613.
[1118] DP P1407; John Crosland, DP P1400, par. 37; John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9808-9809.
[1119] DP P1407; John Crosland, T. 9170-917.
[1120] DP P1407; John Crosland, DP P1400, par. 37; John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9808-9809.
[1121] John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9837.
[1122] John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9810.
[1123] John Crosland, T. 9170-9172; DP P1407.
[1124] Više svedoka je u svom svedočenju reklo da je videlo jedan broj srpskih civila, koje su lično poznavali, u uniformama i naoružane, Hazir Berisha, T. 4671; Bedri Hyseni, DP P810 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3093, 3117; Bedri Hyseni, T4883, 4907-4908, koji je konkretno svedočio o naoružanim srpskim civilima iz Starog Sela, opština Uroševac.

u čijem su sastavu stanovnici iz područnih sela i gradova koji su organizovani u odbranu istih, da su oružje dobila 54.683 lica, da je MUP oružjem zadužio 12.170 lica a VJ 34.716, dok je 7.797 tih lica dobilo oružje ranije.[1125] Takođe je referisano da je MUP na Kosovo dopremio još 5.070 komada oružja čije je zaduženje u toku. Procenjeno je da će, po okončanju tog procesa, oružjem biti zaduženo otprilike 60.000 lica.[1126] Na istom sastanku, rukovodilac Štaba MUP-a Sreten Lukić izjavio je da MUP takođe naoružava stanovništvo u gradovima i da je u toku izrada planova za odbranu gradova. On je dalje dodao da su načelnici SUP-ova dužni da organizuju odbranu gradova u dogovoru s VJ, odeljenjima rezervne policije i drugim strukturama.[1127]

325. U jednom britanskom vojnom izveštaju, zasnovanom na obilasku Kosova 5. i 6. avgusta 1998. godine, navodi se da su sela s obe strane puta koji vodi od Grebnika/Gremnik, opština Klina, istočno u pravcu Komorana, opština Glogovac, bila "u celosti razorena".[1128] Po svemu sudeći, nije bilo očigledne vojne svrhe za izvođenje te operacije. Crosland je širom Kosova video stalno povećanje broja interno raseljenih lica koja su bežala u pravcu istoka, prema Albaniji i Crnoj Gori, i navodi da je samo u dolini Pagaruša video ukupno oko 400.000 interno raseljenih lica.[1129]

326. Od avgusta 1998. do 1999. godine VJ je granatirao sela u opštini Đakovica. Pre granatiranja, policija i vojska su ulazili u selo i tražili pripadnike OVK. Veliki broj ljudi iz tog sela rekao je jednom svedoku da su posle granatiranja pripadnici policije i, po njihovom mišljenju, paravojnih snaga, ulazili u sela i hapsili muškarce ili im pretili, što je njihove porodice nagnalo da odu.[1130]

327. U avgustu 1998. godine, kod Glođana, između Đakovice i Dečana, Crosland je primetio elemente VJ, SAJ, JSO i PJP kako i dalje pale i pucaju na kuće.[1131] Pripadnici tih snaga izvodili su ta dejstva uprkos prisustvu britanskog i američkog vojnog atašea.[1132] S udaljenosti od oko dva kilometra John Crosland je lično video kako su srpske snage četiri sata pucaju na području sela Junik, Prilep, Rznić/Irzniq i Glođane, opština Dečani.[1133] Selo Prilep je buldožerima sravnjeno sa zemljom.[1134] Policijski punkt u Prilepu prethodno su bile napale snage OVK iz sela Rznić, istočno

[1125] DP P688, str. 7; Žarko Braković, T. 4168-4169.
[1126] DP P688, str. 7.
[1127] DP P688, str. 8.
[1128] DP P1408; John Crosland, T. 9173-9174.
[1129] John Crosland, T. 9175-9176.
[1130] Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 5.
[1131] John Crosland, DP P1400, par. 41; John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9812.
[1132] John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9812.
[1133] John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9782-9783; 9804, 9928-9929; John Crosland, T. 9203. Sela Junik, Prilep, Rznić i Glođane nalaze se između Đakovice i Dečana. (John Crosland, DP P1400, par. 41) U dokaze su uvršteni zapisnici sa "sastanka organa komande Armije na IKM i komandanata potčinjenih jedinica", održanog 17. avgusta 1998. godine, gde je zabeleženo da je "komandant armije" izjavio da "Junik nije razoren, da nema civilnih žrtava i da nema masovnih grobnica". (DP D391) Veće je razmotrilo taj dokument i uverilo se da on ne menja konstatacije izložene gore u tekstu. U dokumentu se ne navodi ko je "komandant armije" za kojeg je zabeleženo da je to izjavio i ne navodi se na osnovu kojih činjenica je on izneo stav, zabeležen u datom dokumentu.
[1134] John Crosland, DP P1400, par. 42; John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9768.

odatle.[1135] Dana 2. i 9. avgusta 1998. godine, OVK je izveo dva napada na policiju, kojom prilikom je poginulo šest pripadnika MUP-a. To selo je smatrano uporištem OVK.[1136]

328. U avgustu ili septembru 1998. godine britanski i američki vojni tim odveden je do kanala koji vodi u Radonjićko jezero, blizu sela Glođane, gde im je pokazano šest tela, navodno Srba koje je ubio OVK.[1137] Na zidovima kanala bilo je tragova metaka i praznih čaura municije za koju se kasnije ispostavilo da je bila kineske proizvodnje.[1138]

329. U avgustu 1998. godine, delegacija u čijem sastavu su bili ambasador Petrisch i Emma Bonino, komesar Evropske komisije za humanitarnu pomoć, posetili su Kosovo. Otišli su u Mališevo, Banju/Bajë i druge delove Kosova, ali im OVK nije dopustio da produže do nekih područja jer je s njima bio veliki broj predstavnika sredstava javnog informisanja.[1139] U Ćirezu, opština Srbica, delegacija je naišla na veliki broj interno raseljenih lica.[1140]

330. U avgustu 1998. godine predstavnici austrijske ambasade otputovali su na područje Đakovice da provere tvrdnje da su Srbi formirali policijske snage sastavljene od lokalnog albanskog stanovništva. Ta grupa nije naišla ni na kakve dokaze o takvim snagama. Prema njenoj oceni, bilo je nekih nastojanja da se formiraju "lokalne" policijske snage, ali se u stvarnosti nije dogodilo ništa značajno.[1141]

331. Izveštaji koje su podnosili DPMK-SAD i DPMK-EU sadržali su informacije o intenziviranju dejstava snaga PJP u periodu od avgusta do septembra 1998. godine. Prema izveštajima DPMK-SAD, u takvim dejstvima učestvovala je samo policija, a ne VJ. Predstavnici DPMK-SAD videli su posledice takvih dejstava na terenu – paljenje sela, uništavanje useva i ubijanje domaćih životinja.[1142] Shaun Byrnes, šef DPMK-SAD, upozoravao je na takva dejstva Sretena Lukića, rukovodioca Štaba MUP-a, a ponekad i Veljka Odalovića, načelnika Kosovskog okruga.[1143] Lukić je odgovarao ili tako što je negirao da se tako nešto događa ili je pak potvrđivao da se događa, ali da predstavlja reakciju na napade OVK.[1144]

[1135] John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10017-10018.
[1136] Vukmir Mirčić, T. 13258, 13280-13282; DP D921, str. 3.
[1137] John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9863; John Crosland, DP P1400, par. 41. Vukmir Mirčić je u svom svedočenju rekao da su tela nađena kako plutaju u kanalu koji vodi u Radonjićko jezero; on veruje da su pripadnici OVK mučili ta lica i potom ih ubili iz vatrenog oružja, Vukmir Mirčić, T. 13278-13279.
[1138] John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9863, 9811-9812.
[1139] Jan Kickert, DP P478, str. 4.
[1140] Jan Kickert, DP P478, str. 4; Jan Kickert, DP P479 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11210.
[1141] Jan Kickert, DP P478, str. 3-4; Jan Kickert, T. 2587-2589; Jan Kickert, DP P479 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11216-11219, 11243; DP P485; DP P486; DP P487.
[1142] Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12149-12150, 12152.
[1143] Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12151-12152; Shaun Byrnes, T. 8169-8170.
[1144] Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12153.

332. Dana 27. avgusta 1998. godine, na brifingu za članove Udruženja vojnih atašea, Dragoljub Ojdanić je objasnio da je došlo do promene u ulozi VJ, tako što je VJ postao odgovoran za zaštitu linija veze, garnizona i odbranu područja za izvođenje vojnih vežbi, čime je delokrug operacija VJ praktično proširen tako da obuhvati celo Kosovo.[1145] Ojdanić je na tom brifingu objasnio da snage kojima je raspolagao MUP više nisu dovoljne za kontrolisanje situacije.[1146] Na osnovu zapažanja na terenu, Croslandu je bilo jasno da MUP predvodi operacije, dok VJ pruža snažnu podršku. Po njegovom mišljenju, operativne odluke verovatno su donošene u koordinacionom centru u Prištini.[1147] Kasnije, na sastanku s Johnom Croslandom 6. novembra 1998. godine, načelnik Uprave bezbednosti Generalštaba VJ general Dimitrijević priznao je da je VJ tokom letnje ofanzive prekoračio ovlašćenja i dodao da je VJ morao da se uključi kako bi spasao MUP.[1148]

333. U međuvremenu su se nastavili incidenti vezani za otmice Srba. Početkom septembra 1998. godine u Dečanima je oteto dvoje Srba iz iste porodice.[1149]

334. Dana 10. septembra 1998. godine, predstavnici austrijske ambasade u Beogradu pridružili su se ambasadoru Paraku iz Posmatračke misije Evropske zajednice (dalje u tekstu: PMEZ) u obilasku područja jugoistočno od grada Peći.[1150] Tokom tog putovanja primećeno je da su albanska sela duž puta Priština-Peć napuštena, dok je u srpskim selima i dalje bilo stanovnika.[1151] Selo Junik i dalje se činilo potpuno napušteno.[1152]

335. Od 10. do 15. septembra 1998. godine snage MUP-a izvele su jednu operaciju na području Bajgore, poznatom uporištu OVK, i Starog Trga/Stantërg, opština Kosovska Mitrovica. Pripadnici jedinice MUP-a ušli su pešice u Stari Trg i pretresali kuće.[1153] Jedan svedok je video kako su u jednoj od kuća policajci silovali jednu mladu ženu i ubili dve starice i dva muškarca. Ta kuća je potom zapaljena.[1154] U selu Bajgora jedan svedok je video kako je jedan policijski starešina pobio civile u kući u kojoj je policija prenoćila i zatim je zapalio.[1155]

336. Jedna jedinica PJP učestvovala je u operacijama na području Bajgore i planine Čičavice, s navodnim ciljem da protera OVK, a kasnije i u operacijama na području Drenice.[1156] Otvarana je

[1145] John Crosland, DP P1400, par. 49, 50; John Crosland, T. 9158, 9240.
[1146] John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9803.
[1147] John Crosland, DP P1400, par. 55.
[1148] John Crosland, T. 9180; DP P1411, str. 2, tačka 5.
[1149] Vukmir Mirčić, T. 13258-13259; DP D914.
[1150] Jan Kickert, DP P478, str. 4.
[1151] Jan Kickert, T. 2582-2583; Jan Kickert, DP P479 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11211; DP P484.
[1152] Jan Kickert, DP P478, str. 4; Jan Kickert, T. 2583; Jan Kickert, DP P479 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11213.
[1153] Svedok K79, DP P1259 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9716-9717.
[1154] Svedok K79, DP P1259 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9626-9629, 9697, 9705; svedok K79, T. 8309-8311.
[1155] Svedok K79, DP P1259 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9631-9632, 9707-9708.
[1156] Svedok K79, DP P1259 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9617-9619; v. takođe dole, par. 337.

vatra iz minobacača, nakon čega bi pripadnici PJP ulazili su sela da "očiste" teren.[1157] U mestima koja su bila uporišta OVK pripadnici jedinica PJP palili su kuće.[1158] Jedinice PJP dejstvovale su uz pomoć tenkova i praga pod komandom VJ. Komandant odreda PJP komunicirao bi s komandantom VJ, koji bi potom izdao naređenje vojnicima zaduženim za te tenkove i prage.[1159]

337. Krajem septembra 1998. godine srpske snage bezbednosti krenule su u ofanzivu na području Drenice i u opštinama Srbica, Glogovac i Klina.[1160] Dana 26. septembra 1998. godine, kad je jedan svedok otišao na to područje, selo Dobra Voda/Ujmirë bilo je potpuno spaljeno i još uvek je gorelo. Sela Pločice/Pllaquicë[1161] i Gornje Obrinje takođe su gorela.[1162] Imovina je uništavana, uključujući stoku i prodavnice hrane.[1163] Tokom ofanzive u septembru 1998. godine oštećena je džamija na području Drenice.[1164]

338. Otprilike u isto vreme, predstavnici DPMK-SAD videli su pripadnike jedinica PJP kako se ukrcavaju u autobuse i odlaze iz jednog sela blizu Mališeva, nekoliko kilometara od Kijeva, opština Klina. Nakon odlaska te jedinice PJP, selo je bilo u plamenu. Posmatrači iz DPMK-SAD primetili su da je redovna policija imala kontrolnu funkciju na kontrolnim punktovima i vršila obezbeđenje, dok su jedinice PJP korišćene u borbenim dejstvima.[1165]

339. Dana 26. septembra 1998. godine, srpske snage bezbednosti ubile su 21 člana porodice Delijaj u selu Gornje Obrinje, opština Glogovac, gde je tokom borbi bilo poginulih pripadnika policije (u vezi s čijim brojem se dokazi ne slažu). Od tih žrtava, 14 je ubijeno obližnjoj šumi, gde su se krile, a sedam u porodičnom kompleksu porodice Delijaj.[1166] Među žrtvama je bilo žena, od kojih je jedna bila u drugom stanju, dece i starijih ljudi.[1167] U decembru 1998. godine, nakon sastanka s finskim forenzičkim timom, predsednik Okružnog suda u Prištini se složio da se izvrši ekshumacija tela. Za taj zadatak određen je istražni sudija Danica Marinković, a od Štaba MUP-a i SUP-a Priština zatražena je pomoć po pitanju obezbeđenja tokom ekshumacije.[1168] Međutim, ta

---

[1157] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9607, 9609-9610.
[1158] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9611, 9615, 9617.
[1159] Svedok K79, T. 8314.
[1160] Frederick Abrahams, DP P740 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 806.
[1161] Frederick Abrahams, T. 3957; Frederick Abrahams, DP P740 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 805.
[1162] Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 11. marta 1999. godine, str. 7; Frederick Abrahams, DP P740 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 805.
[1163] Frederick Abrahams, T. 3957-3959.
[1164] Frederick Abrahams, T. 3964-3965, 4031.
[1165] Shaun Byrnes, T. 8171-8172.
[1166] DP P753; Frederick Abrahams, DP P738, Izjava svedoka od 24. januara 2002. godine, str. 12; Izjava svedoka od 11. marta 1999. godine, str. 8; Frederick Abrahams, T. 3949, 3953; Žarko Braković, T. 4290-4291. U decembru 1998. godine policija je bez uspeha pokušala da izvrši jednu ekshumaciju, Žarko Braković, T. 4241-4243; DP D61.
[1167] DP P753; Frederick Abrahams, DP P738, Izjava svedoka od 24. januara 2002. godine, str. 12; Izjava svedoka od 11. marta 1999. godine, str. 8; Frederick Abrahams, T. 3949, 3953, 3955-3956, 4015-4016; Frederick Abrahams, DP P740 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 806; DP P751.
[1168] DP D61; Danica Marinković, DP D854 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 23526, 23609; Danica Marinković, T. 12992, 13116.

ekshumacija nije izvršena, pošto je finski forenzički tim tražio da istražni sudija uđe u selo bez velike policijske pratnje kako bi se izbegli potencijalni sukobi s OVK. Na preporuku istražnog sudije, svi su se vratili u Prištinu.[1169]

340. Krajem septembra 1998. godine srpske snage bezbednosti opkolile su nekoliko sela u opštini Vučitrn, uključujući sela Kolo/Kollë, Dubovac/Duboc, Galica/Galicë, Becic/Beçiq, Ošlanje/Oshlan, i Žilivoda/Zhilivodë, kao i sela Ljubovac/Lubavec i Mikušnica/Mikushnicë u opštini Srbica.[1170] Svedok koji je otišao u ta sela posle ofanzive video je da je većina kuća u njima bila granatirana ili spaljena.[1171] U jednom od sela svedok je zatekao 11 mrtvih tela, koja su bila gola i, činilo se, unakažena.[1172] U selu Ošlanje pronađeno je 14 mrtvih tela, a još tri leša pronađena su u okolnim selima.[1173] Dana 22. septembra 1998. godine, opkoljeno je selo Brusnik, opština Vučitrn.[1174] Pripadnici srpskih snaga bezbednosti, odeveni u zelene i plave maskirne uniforme, sa šlemovima i pancirnim prslucima, koje je jedan svedok identifikovao kao snage MUP-a, pretresli su kuće u selu i isterali ljude iz kuća.[1175] Jedinice VJ bile su stacionirane nešto dalje od sela.[1176]

341. U septembru 1998. godine snage MUP-a izvele su operaciju protiv jednog broja sela jugoistočno od grada Peći.[1177] Do borbi je došlo u selu Lođe/Loxha, selu jugoistočno od grada Peći, naseljenom pretežno kosovskim Albancima. Naneta je znatna šteta.[1178] Selo je potom razoreno buldožerima, kojima su obarani prednji stubovi kuća, usled čega bi se one urušile.[1179] Selo Lođa su snage OVK bile zauzele u julu 1998. godine i cilj operacije srpskih snaga bezbednosti u septembru 1998. godine bio je da ga povrate.[1180]

342. Usled tih operacija veliki broj kosovskih Albanaca isteran je iz svojih sela. Nakon reakcije međunarodne štampe, srpska policija je poslala snage na područje gde su se seljani okupili i praktično ih naterali da se vrate kućama.[1181] Timovi DPMK-SAD javili su da se jedan broj kosovskih Albanaca nije vratio svojim kućama.[1182] Posmatrači DPMK-SAD videli su da je

[1169] DP D61.
[1170] Sabit Kadriu, DP P515, str. 8.
[1171] Sabit Kadriu, DP P516 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5070; Sabit Kadriu, DP P515, str. 8.
[1172] Sabit Kadriu, DP P515, str. 8; Sabit Kadriu, DP P516 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5119; v. Sabit Kadriu, T. 3215-3216.
[1173] Sabit Kadriu, DP P515, str. 9.
[1174] Sabit Kadriu, DP P515, str. 8; Sabit Kadriu, DP P516 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5068.
[1175] Sabit Kadriu, DP P516 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5068-5070.
[1176] Sabit Kadriu, DP P516 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5068.
[1177] Shaun Byrnes, DP D1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12153-12154.
[1178] Frederick Abrahams, T. 3962-3963, 4023.
[1179] Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 11. marta 1999. godine, str. 10-11.
[1180] Frederick Abrahams, T. 4025.
[1181] Shaun Byrnes, DP D1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12153-12154.
[1182] Shaun Byrnes, DP D1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12228-12229.

korišćeno teško naoružanje, uključujući tenkove i granate, i izvestili su o tome. Kako ni MUP ni OVK nisu raspolagali takvim naoružanjem, to je prihvaćeno kao dokaz o učešću VJ.[1183]

343. Dana 27. septembra 1998. godine, granatirano je selo Vranić/Vraniq, opština Suva Reka. Stanovnici tog sela pobegli su u jednu dolinu, gde su prenoćili. Sutradan je policija poslala jednog starijeg Albanca da javi tim ljudima da je selo bezbedno i da se mogu vratiti, dok su policija i vojska čekale u selu. Kad su se ljudi vratili u selo, policajci su odvojili muškarce od žena. Oko 250 muškaraca je lišeno slobode i poslato u Prizren. Dva čoveka iz te grupe ubijena su u Vraniću, dok su drugi pretučeni. Pripadnici policije su onda zapalili kuće u selu. UNICEF i Grupa za međunarodni menadžment sproveli su istraživanje o šteti koju je selo pretrpelo i ustanovili da je od 300 kuća u tom selu 280 oštećeno vatrom.[1184]

344. U septembru 1998. godine izvedena je i operacija u opštini Orahovac. Sela Pusto Selo/Pastasellë i Drenovac/Drenoc granatirana su iz artiljerijskih oruđa velikog kalibra i raketama zemlja-zemlja poznatim po imenu "kaćuša".[1185] Stanovnici Pustog Sela pobegli su iz sela u brda Koznik/Kaznik. Tamo je bilo oko 2.000-3.000 ljudi iz okolnih sela, između ostalog iz Ratkovca/Ratkoc, Radošta/Radostë i Dobrog Dola/Dobridol, opština Orahovac.[1186] Srpske snage su takođe granatirale brda. Seljani su bili nenaoružani i nisu pružali otpor.[1187] U selima su bile prisutne i jedinice VJ.[1188] Posle dva dana srpske snage su opkolile seljane u brdima i vratile ih u Pusto Selo, blizu škole, gde su ih snimali video-kamerom.[1189] Seljanima je tamo dato nešto hrane.[1190] Taj snimak prikazan je na prizrenskoj televiziji kao primer kako se postupa s OVK.[1191] Nekoliko mladića, njih trojica ili četvorica, uvedeni su u školu i pretučeni, a neki od njih su odvedeni u Prizren na izdržavanje kazne zatvora.[1192] Na putu ka školi pripadnici srpskih snaga bezbednosti govorili su seljanima "da je to Srbija" i psovali su političke lidere kosovskih Albanaca. Kad su se vratili iz brda, stanovnici Pustog Sela zatekli su tri četvrtine sela uništene vatrom. Srpska policija je video-kamerom snimila deo sela koji je ostao neoštećen.[1193] Tokom te operacije u selu Drenovac ubijeno je četiri-pet lica.[1194]

[1183] Shaun Byrnes, DP D1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12150-12151.
[1184] Frederick Abrahams, DP P738, Izjava od 11. marta 1999. godine, str. 9-10.
[1185] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 2.
[1186] Avdyl Mazreku, T. 6183; Avdyl Mazreku, DP P987, str. 2.
[1187] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 2; Avdyl Mazreku, T. 6180-6181.
[1188] Avdyl Mazreku, T. 6182.
[1189] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 2; Avdyl Mazreku, T. 6183-6184.
[1190] Avdyl Mazreku, T. 6184-6185.
[1191] Avdyl Mazreku, T. 6187.
[1192] Avdyl Mazreku, T. 6184, 6191.
[1193] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 2; Avdyl Mazreku, T. 6168, 6183.
[1194] Avdyl Mazreku, T. 6205.

345. Broj interno raseljenih lica na Kosovu u septembru 1998. godine bio je veoma visok. U jednom britanskom vojnom izveštaju, zasnovanom na obilasku Kosova 6. i 7. septembra 1998. godine, govori se da je "uočeno kretanje između 5.000 i 15.000 [interno raseljenih lica]" prema selima oko Suve Reke. Pretpostavljalo se da se radi o licima koja su se u julu bila okupila u Pagaruši i koja su se vraćala u svoja sela.[1195] U septembru,1998. godine na području Drenice, planine Čičavice i Bajgore viđen je veliki broj raseljenih lica, kojih je, prema mišljenju jednog svedoka, moglo biti između 5.000 i 20.000.[1196] Policajci su pretresali raseljena lica i oduzimali im novac i dragocenosti.[1197] U jednom britanskom vojnom izveštaju ocenjeno je da je u to vreme na Kosovu bilo oko 171.000 interno raseljenih lica.[1198] Prema drugim dokazima, UNHCR je ocenio da je u septembru 1998. godine na Kosovu bilo oko 250.000 interno raseljenih lica.[1199]

346. Dana 23. septembra 1998. godine, Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija usvojio je Rezoluciju 1199 u kojoj je zahtevao da sve strane, grupe i pojedinci smesta obustave neprijateljstva i pridržavaju se prekida vatre na Kosovu.[1200] U rezoluciji su vlasti SRJ i rukovodstvo kosovskih Albanaca pozvani da odmah pristupe sadržajnom dijalogu.[1201] U rezoluciji se od SRJ dalje zahteva da prekine sve akcije snaga bezbednosti koje pogađaju civilno stanovništvo i naredi povlačenje snaga bezbednosti koje se koriste za represiju nad civilima, kao i da omogući efikasan i stalan međunarodni nadzor na Kosovu. U Rezoluciji 1199 dalje se apeluje na države i međunarodne organizacije koje imaju predstavnike u SRJ da svoje osoblje stave na raspolaganje radi vršenja efikasnog i stalnog nadzora na Kosovu.[1202]

347. Dana 3. oktobra 1998. godine, održan je sastanak između predstavnika britanske ambasade, među kojima su bili ambasador Donnelly, britanski ambasador u SRJ, i John Crosland, britanski vojni ataše, kao i general Dimitrijević, načelnik Uprave bezbednosti Generalštaba VJ.[1203] Na tom sastanku John Crosland je pokrenuo pitanje korišćenja protivvazdušnog artiljerijskog naoružanja za granatiranje sela od strane VJ, što je on smatrao zloupotrebom. On je izjavio da korišćenje tog naoružanja predstavlja primenu prekomerne sile, koje se kosi s Ženevskim konvencijama.[1204]

[1195] DP P1413; John Crosland, T. 9177-9179.
[1196] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9634.
[1197] Svedok K79, DP P1259 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9635-9637, 9713.
[1198] DP P1413; John Crosland, T. 9177-9179.
[1199] Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12163; Shaun Byrnes, T. 8175.
[1200] DP D160; Živadin Jovanović, T. 10214-10219.
[1201] DP D160.
[1202] DP D160.
[1203] John Crosland, DP P1400, par. 52; DP P1410.
[1204] John Crosland, DP P1400, par. 53. Po mišljenju svedoka, radilo se o topovima kalibra 20, 30, a možda i 40 milimetara koji se koriste protiv vazduhoplovnih snaga i oklopnih vozila, ali ne protiv ljudstva. John Crosland je video prazne čaure oruđa te vrste kod Mališeva i oko Ponoševca, mada nije bio siguran da li je bilo topova kalibra 40 mm, John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9935-9936.

C. Osnivanje Verifikacione misije za Kosovo

348. Oktobra 1998. godine, zaključena su tri međunarodna sporazuma koja su postavila temelje za osnivanje i rad posmatračke misije OEBS-a na Kosovu, Verifikacione misije za Kosovo ili VMK.

1. Sporazum o VMK

349. U Beogradu su 12. i 13. oktobra 1998. godine održani razgovori između predsednika SRJ Slobodana Miloševića i specijalnog izaslanika SAD Richarda Holbrookea, tokom kojih je postignut politički sporazum.[1205]

350. Nakon tog političkog sporazuma, 16. oktobra 1998. godine tadašnji predsedavajući OEBS-a Bronislaw Geremec i ministar inostranih poslova SRJ Živadin Jovanović potpisali su sporazum o osnivanju Verifikacione misije OEBS-a za Kosovo (dalje u tekstu: Sporazum o VMK).[1206] Kako je bilo predviđeno sporazumom, uloga VMK je bila da proverava da li sve strane na Kosovu poštuju Rezoluciju 1199 Saveta bezbednosti UN i da Stalnom savetu OEBS-a, Savetu bezbednosti Ujedinjenih nacija i drugim organizacijama dostavlja izveštaje o slučajevima napretka i/ili nepoštovanja. Izveštaji VMK je takođe trebalo dostavljati vlastima SRJ.[1207] Na osnovu Sporazuma o VMK, njegovo osoblje trebalo je da čini 2.000 nenaoružanih verifikatora iz zemalja članica OEBS-a.[1208] VMK je takođe trebalo da uspostavi trajno prisustvo na koliko god je potrebno lokacija širom Kosova i da održava bliske veze sa organima SRJ, Srbije i drugim organima na Kosovu, kao i sa političkim strankama i međunarodnim i nevladinim organizacijama.[1209] Sporazum je faktički

[1205] Živadin Jovanović, DP D454 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 14006-14008; Živadin Jovanović, T. 10223-10224. Svedok nije mogao da potvrdi postojanje potpisanog sporazuma, Živadin Jovanović, T. 10223, 10224.

[1206] DP P835; Knut Vollebaek, DP P1073, str. 3; Knut Vollebaek, T. 7207, 7209; Knut Vollebaek, DP P1071 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9517; Richard Ciaglinski, T. 5254-5255; Richard Ciaglinski, DP P834 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6816; Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3140; Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12155; Karol John Drewienkiewicz, T. 6314, 6316; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7863; Živadin Jovanović, DP D454 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 14006-14008; Živadin Jovanović, T. 10227.

[1207] DP P835, stavka II (1). Veće ima u vidu svedočenje Koste Novakovića iz tima za vezu VJ da njegov tim za vezu (v. dole, par. 369) nije dobijao takve izveštaje, Kosta Novaković, T. 11098. Veće napominje da su vlasti SRJ i Srbije imale brojne organe za vezu i da na osnovu iznetih dokaza nije u mogućnosti da zaključi da li su takvi izveštaji dostavljani ovom konkretnom timu za vezu. Ovde Veće upućuje na svoje kasnije zaključke da je u jesen 1998. godine i početkom 1999. godine održan jedan broj sastanaka između šefa VMK, njegovog zamenika i drugih predstavnika VMK i visokih funkcionera SRJ i Srbije, i zaključuje da su zapažanja VMK u odnosu na bezbednosnu situaciju na Kosovu prenošena vlastima SRJ i Srbije. Veće takođe ima u vidu svedočenje Živadina Jovanovića da se VMK nije pridržavao svoje obaveze iz Sporazuma o VMK da dostavlja izveštaje vlastima SRJ i Srbije (Živadin Jovanović, DP D454 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 14043) i zaključuje da su, bez obzira na to da li su takvi izveštaji slati, u svetlu sastanaka i komunikacija između predstavnika VMK i viših predstavnika SRJ i Srbije, vlasti SRJ i Srbije informisane o zaključcima VMK u odnosu na događaje na Kosovu .

[1208] DP P835, stavke (IV)(1), (2) i (3); Živadin Jovanović, T. 10227.

[1209] DP P835, stavka II (1) i (2).

pripadnicima VMK u svakom trenutku omogućavao pristup lokacijama širom Kosova, što je uključivalo kasarne, garnizone, objekte i policijske stanice.[1210]

2. Formiranje VMK

351. Oktobra 1998. godine u Prištini je u hotelu "Grand" održan sastanak kome su prisustvovali William Walker, Michael Phillips i general Drewienkiewicz kao predstavnici OEBS-a, Nicholas Turnbull iz DPMK-EU, Shaun Byrnes iz DPMK-SAD, Nikola Šainović, optuženi Vlastimir Đorđević i Veljko Odalović, na kome su razmotreni dolazak i osnivanje VMK.[1211]

352. Prvi službenici VMK imenovani su početkom novembra 1998. godine i osoblje VMK je počelo da stiže na Kosovo.[1212] Ambasador William Walker imenovan je za šefa Misije VMK, a general Karol John Drewienkiewicz iz Velike Britanije imenovan je za zamenika šefa. [1213] Ostali zamenici šefa Misije bili su ambasador Keller iz Francuske, ambasador Borchardt iz Nemačke, ambasador Ivanovski iz Rusije, general-major Nygaard iz Norveške i sudija Kessler iz Italije.[1214]

353. Do sredine novembra, VMK je imao pedesetak ljudi.[1215] Početkom decembra 1998. godine VMK je postao u potpunosti operativan.[1216] Kada je evakuisan sa Kosova, 20. marta 1999. godine, zapošljavao je 1.379 ljudi. [1217]

354. Tokom celog decembra 1998. i januara 1999. godine, VMK je apsorbovao razne delove DPMK.[1218] Pored toga, na Kosovo je trebalo da stigne veliki broj dodatnog osoblja i vozila.[1219]

355. VMK je otvorio pet regionalnih centara na Kosovu. To su bili Regionalni centar 1 (Prizren), na čijem čelu je bio brigadni general Joseph Maisonneuve, Regionalni centar 2 (Kosovska Mitrovica), na čijem čelu je bio Leif Windmar, Regionalni centar 3 (Peć), na čijem je čelu bio Edward Sziagzek, Regionalni centar 4 (Gniljane), na čijem čelu je bio Richard Heaslip, i Regionalni

---

1210 Richard Ciaglinski, T. 5255, 5348; Živadin Jovanović, DP D454 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 14022-14023.

1211 Shaun Byrnes, T. 8186-8187, 8243-8244; Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12145. v. takođe Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 11-15, 19-21; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7730-7732; Karol John Drewienkiewicz, T. 6309-6310, 6433-6434.

1212 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 7; Karol John Drewienkiewicz, T. 6305, 6429-6430, 6431; Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12156-12157; Shaun Byrnes, T. 8174-8175.

1213 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 7, 32, 34; Karol John Drewienkiewicz, T. 6305, 6311-6312, 6429-6430-6431, 6448; Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 8-9; v. takođe Knut Vollebaek, T. 7214, 7245.

1214 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 34. v. takođe Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 8-9.

1215 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 39.

1216 Karol John Drewienkiewicz, T. 6313.

1217 Karol John Drewienkiewicz, T. 6447.

1218 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 42; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7830; Karol John Drewienkiewicz, T. 6448; Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12169-12170l; Shaun Byrnes, T. 8261-8262; Joseph Maisonneuve, DP P853 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11155; Joseph Maisonneuve, DP P852 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 5818. VMK je integrisao osoblje KDOM i vozila ali ne i arhivu, Karol John Drewienkiewicz, T. 6459-6460.

centar 5 (Priština), na čijem je bio Matti Teraveinen.[1220] Svaki regionalni centar imao je šefa, zamenika šefa i tri oficira za vezu sa MUP, VJ i OVK,[1221] kao i manji broj verifikatora VMK.[1222] Regionalni centar 1 je 1998. godine zapošljavao 130 stranaca i preko 100 lokalnog osoblja. Bio je podeljen u koordinacione centre u Orahovcu, Prizrenu i Suvoj Reci.[1223] Dnevni rad centara sastojao se od obilaska dotičnih područja od strane timova u oklopnim vozilima dok je bilo dnevne svetlosti. Timovi su se sastajali sa seljanima, obilazili policijske stanice i druge lokacije.[1224]

356. Izveštaji o događajima na Kosovu slani su preko regionalnih centara VMK glavnom štabu VMK u Prištini, gde bi osoblje VMK pregledalo pristigle informacije, obaveštavalo one koji su bili angažovani na neposrednim dejstvima i sastavljalo vanredne ili dnevne izveštaje o događajima tokom proteklih 24 časa.[1225] Informacije svih regionalnih oficira za vezu objedinjavali su koordinacioni oficiri za vezu sa VJ, MUP i OVK. Richard Ciaglinski je bio koordinacioni oficir za vezu VMK zadužen za VJ, Guy Sands za MUP, a David Wilson i kasnije David Meyer, za OVK.[1226] Ta informacija bi se zatim slala Centru za objedinjavanje podataka VMK, telu VMK odgovornom za objedinjavanje informacija i analizu koje je bilo podređeno zameniku šefa misije generalu Drewienkiewiczu, kako bi se utvrdilo šta se dogodilo tokom prethodne noći i kako bi se identifikovale tendencije.[1227] Dnevni izveštaji VMK slani su u sedište OEBS-a u Beču, [1228] štabu NATO-a u Kumanovu, BJRM,[1229] i Posmatračkoj misiji Evropske unije.[1230]

[1219] Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12169-12170l; Shaun Byrnes, T. 8261-8262; Karol John Drewienkiewicz, T. 6459-6460.

[1220] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 44, 49; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7741. V. takođe Michael Phillips, T. 8698.

[1221] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 50; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7749.

[1222] Michael Phillips, T. 8698.

[1223] Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 14; DP P855, par. 15.

[1224] Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 14.

[1225] Karol John Drewienkiewicz, T. 6363-6364, 6403-6404, 6442-6443; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7746, 7747-7748. Ti izveštaji su nosili naziv "Vanredni izveštaji" dok VMK nije u potpunosti pokrio određena područja, do čega je došlo oko 20. novembra 1998. godine, a onda su se zvali "Dnevni izveštaji", Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7752.

[1226] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 51, 53; Karol John Drewienkiewicz, T. 6428, 6487-6488.

[1227] Karol John Drewienkiewicz, T. 6400-6401, 6404, 6443, 6446; Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 58; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7739; DP P1029. Pored informacija sadržanih u vanrednim ili dnevnim izveštajima, Centar za objedinjavanje podataka VMK je takođe analizirao informacije dostupne u medijima i neposrednim izveštajima individualnih koordinacionih centara, kao i oficira za vezu VMK sa MUP-om, VJ i OVK-om, Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7748-7750, 7753. V. takođe Michael Phillips, T. 8752, 8756.

[1228] Karol John Drewienkiewicz, T. 6363-6364, 6419; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7750; DP P1006; P1008; Knut Vollebaek, T. 7210-7212; DP P1075. Ukoliko službi OEBS-a u Beču nije bio jasan deo određene informacije, ona bi tražila detaljniju informaciju, Karol John Drewienkiewicz, T. 6364.

[1229] Karol John Drewienkiewicz, T. 6419; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7728.

[1230] Karol John Drewienkiewicz, T. 6419.

3. Oktobarski sporazumi

357. Dana 24. i 25. oktobra 1998. godine u Belom dvoru u Beogradu održani su sastanci između predstavnika međunarodne zajednice i predstavnika SRJ i Srbije.[1231] Svrha sastanaka bila je da se razmotre koraci koje treba preduzeti kako bi se postiglo puno poštovanje svih zahteva Rezolucije 1199 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija od strane SRJ.[1232] Sastanci su bili usredsređeni na ulogu i odgovornost VJ i na to koliko treba da bude njeno prisustvo na Kosovu, kao i na ulogu i odgovornost policije na Kosovu. Sastanke su dogovorili general Clark i Slobodan Milošević. U međunarodnoj delegaciji su bili general Clark, vrhovni komandant savezničkih snaga za Evropu, general Naumann, predsedavajući Vojnog komiteta NATO-a, i Shaun Byrnes, šef DPMK-SAD. U delegaciji SRJ i Srbije bili su Milan Milutinović, predsednik Republike Srbije, koji je predsedavao plenarnom sednicom, general-pukovnik Perišić, načelnik Generalštaba VJ, i optuženi Vlastimir Đorđević, u svojstvu načelnika RJB MUP-a.[1233] Takođe su bili prisutni general Aleksandar Dimitrijević, načelnik Uprave bezbednosti Generalštaba VJ, general Obrad Stevanović, pomoćnik ministra unutrašnjih poslova, i Sreten Lukić, rukovodilac Štaba MUP-a.[1234]

358. Nakon plenarne sednice, učesnici su se podelili u dve grupe, od kojih se jedna koncentrisala na odgovornosti policije, a druga se bavila odgovornostima VJ.[1235] Sa međunarodne strane, Shaun Byrnes, general Naumann i dva vojna oficira SAD učestvovali su u pregovorima oko uloge policije. Vlastimir Đorđević je predvodio srpsku delegaciju i bio glavni pregovarač srpske strane.[1236] Tokom tih pregovora takođe su bili prisutni Obrad Stevanović, Sreten Lukić, rukovodilac Štaba MUP-a [1237] i njegov zamenik, pukovnik Mijatović .[1238]

359. Utisak Shauna Byrnesa bio je da je Vlastimir Đorđević tokom razgovora pokazao jasno poznavanje činjenica na terenu na Kosovu, uključujući lokaciju i akciju raspoređivanja srpske policije. To je posebno postalo očigledno tokom diskusije o konkretnim lokacijama na Kosovu na kojima bi trebalo da budu uspostavljeni osmatrački punktovi.[1239] Tokom tih pregovora takođe se razgovaralo o broju pripadnika MUP-a na Kosovu.[1240]

1231 Shaun Byrnes, DP D454 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12156-12157; Shaun Byrnes, T. 8174-8175.
1232 DP P837, str. 1.
1233 DP P837, Shaun Byrnes, DP D1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12156-12157; Shaun Byrnes, T. 8174-8175.
1234 Shaun Byrnes, DP D1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12156-12157; Shaun Byrnes, T. 8174-8175.
1235 Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12157-12158; Shaun Byrnes, T. 8175, 8239.
1236 Shaun Byrnes, T. 8178.
1237 Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12157-12158; Shaun Byrnes, T. 8175, 8177.
1238 Shaun Byrnes, T. 8175. U vezi s položajem pukovnika Mijatovića, v. Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12146; Shaun Byrnes, T. 8168.
1239 Shaun Byrnes, T. 8180-8181, 8237.
1240 Shaun Byrnes, T. 8181.

360. Nakon razgovora koji su trajali jedan dan i veći deo naredne večeri, pregovarači o ulozi i odgovornostima policije su postigli dogovor.[1241] Dokument pod nazivom "Sporazum između DPMK i Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije" potpisali su Shaun Byrnes u ime međunarodne delegacije i Vlastimir Đorđević u ime srpske strane (dalje u tekstu: Sporazum Byrnes-Đorđević).[1242] Na osnovu ovog Sporazuma, trebalo je ukloniti sve policijske kontrolne punktove na Kosovu i umesto njih uspostaviti 27 osmatračkih punktova.[1243] Međutim, samo trećina osmatračkih punktova je stalno trebalo da bude popunjena ljudstvom.[1244] Pošto su kontrolni punktovi bili barikade i zapravo fizičke prepreke na putu, njihovo uklanjanje se smatralo nužnim kako bi raseljena lica mogla da se vrate u svoje domove.[1245]

361. Pregovori o ulozi i odgovornostima VJ, koje je u ime međunarodne zajednice vodio general Clark, a u ime SRJ general-pukovnik Perišić, takođe su bili uspešni i sporazum je postignut.[1246]

362. Dokument pod nazivom "Zapisnik sa sastanka održanog 25. oktobra 1998. godine u Beogradu" koji su u ime vlasti SRJ potpisali Nikola Šainović, zamenik predsednika Vlade SRJ, u ime Republike Srbije Vlastimir Đorđević, načelnik RJB MUP-a, a u ime NATO general Klaus Naumann i general Wesley Clark (dalje u tekstu: Oktobarski sporazum), uključuje sve preuzete obaveze dogovorene tokom pregovora. Kao što se navodi u dokumentu, specijalne policijske jedinice koje su bile raspoređene na Kosovu nakon februara 1998. godine je trebalo da se povuku sa Kosova, a brojno stanje policijskih snaga na Kosovu je trebalo da bude smanjeno na brojčani nivo iz februara 1998. godine.[1247] Teško naoružanje i oprema doneti na Kosovo ili prebačeni policiji od strane VJ nakon februara 1998. godine takođe je trebalo da budu povučeni sa Kosova ili vraćeni VJ.[1248] Pored toga, sve jedinice VJ i dodatna oprema dopremljeni na Kosovo nakon februara 1998. godine trebalo je da budu povučeni sa Kosova, izuzev onih jedinica VJ koje su služile kao pojačanje graničarima, a svi elementi VJ koji su ostali na Kosovu trebalo je da se vrate u garnizone, osim tri jedinice veličine čete koje je trebalo da ostanu da štite sledeća tri putna pravca: Peć-Lapušnik-Priština, Đakovica -Klina i Prizren-Suva Reka-Priština.[1249] Povlačenje i raspoređivanje snaga MUP-a i VJ je trebalo da bude završeno do 27. oktobra 1998. godine. VJ i MUP je trebalo da DPMK-

[1241] Shaun Byrnes, DP D1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12158-12160; Shaun Byrnes, T. 8177.
[1242] Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12158-12160; Shaun Byrnes, T. 8177-8178, 8239; DP P836.
[1243] DP P836; Shaun Byrnes, T. 8179-8180; Richard Ciaglinski, T. 5261; Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3142; Joseph Maisonneuve, T. 5452; Vlastimir Đorđević, T. 9649.
[1244] DP P836, par. 1; Richard Ciaglinski, T. 5262; Karol John Drewienkiewicz, T. 6324, 6449.
[1245] Shaun Byrnes, T. 8179-8180; Richard Ciaglinski, T. 5261-5262.
[1246] Shaun Byrnes, DP D1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12160-12164.
[1247] DP P837; Shaun Byrnes, T. 8182-8183. Februar 1998. godine je izabran zato što je marta 1998. godine došlo do gomilanja srpskih snaga bezbednosti, policije i vojske na Kosovu, Shaun Byrnes, T. 8182-8183. V. takođe Richard Ciaglinski, DP P837, par. 3; Richard Ciaglinski, T. 5265.
[1248] DP P837; Shaun Byrnes, T. 8134. Na terenu su uočene jedinice specijalne policije sa teškim naoružanjem koje obično nije povezano sa policijskim aktivnostima. To pitanje je razmotreno s Đorđevićem tokom pregovora, Shaun Byrnes, T. 8134.
[1249] DP P837; Shaun Byrnes, DP D1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12160-1264; Shaun Byrnes, T. 8175.

u/OEBS-u podnose detaljne nedeljne izveštaje o brojnom stanju, naoružanju i aktivnostima svojih snaga i da hitno obaveste DPMK/OEBS o bilo kakvom razmeštanju snaga suprotnom ovim odredbama. [1250]

363. Sporazum Byrnes-Đorđević i Oktobarski sporazum (dalje u tekstu: Oktobarski sporazumi) delimično su imali za cilj da omoguće raseljenim kosovskim Albancima da se vrate u svoje domove pre zime.[1251] Oktobarski sporazumi predstavljali su osnov za verifikacioni rad VMK na terenu.[1252]

4. Stav vlasti SRJ i Srbije o Oktobarskim sporazumima

364. Dana 25. oktobra 1998. godine u Prištini je održan sastanak načelnika SUP-ova na Kosovu, načelnika odeljenja policije i komandanta odreda PJP-a . Sastanak je vodio pomoćnik ministra Obrad Stevanović, koji je prisutne obavestio o Sporazumu o VMK i Oktobarskim sporazumima.[1253] U zaključcima sa sastanka tražilo se, između ostalog, da se sačini plan čije bi sprovođenje započelo 27. oktobra 1998. godine da se broj policajaca smanji za 4.500. [1254] Od jula 1998. godine do kraja septembra 1998. godine na Kosovu je bilo otprilike 14.570 policajaca. [1255] Nakon izvršenog smanjenja, na Kosovu je trebalo da ostane 10.021 pripadnik policije, i to 8.000 pripadnika aktivnog i rezervnog sastava s Kosova, a 2.021 iz SUP-ova izvan Kosova.[1256] U zaključcima sa sastanka tražilo se i da srpska sela "po potrebi" budu ojačana pripadnicima rezervnog sastava.[1257] Drugi zaključci sastanka odnose se na povlačenje oruđa kalibra većeg od 7 milimetara i svih oklopnih borbenih vozila u bazu, kao i ukidanje svih kontrolno-saobraćajnih punktova do 26. oktobra.[1258] Kako stoji u zaključcima sa ovog sastanka, policija je trebalo da sačini i pregled o broju pripadnika, prevoznih i borbenih oklopnih sredstava koja se vraćaju, relaciji i vremenu kretanja, o čemu je trebalo obavestiti predstavnika DPMK, Shauna Byrnesa.[1259] Međutim, kao što će biti razmotreno u daljem tekstu, verifikatorima VMK nisu dostavljene te informacije.

365. Na sastanku štaba MUP-a održanom u Prištini 2. novembra 1998. godine, razmotreni su Sporazum o VMK i Oktobarski sporazumi. Sastanku su prisustvovali svi načelnici SUP-ova i komandanti odreda PJP-a na Kosovu.[1260] Kao što se vidi iz zaključaka sa sastanka, smišljen je sistem da se članovi misije VMK što više zapošljavaju svakodnevnim dostavljanjem podataka o

[1250] DP P837.
[1251] Shaun Byrnes, T. 8175.
[1252] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 33.
[1253] Žarko Braković, T. 4165-4166; DP P769; Radomir Mitić, T. 12655-12656; Vlastimir Đorđević, T. 9651-9652.
[1254] Žarko Braković, T. 4166; DP P769, stavka 1.
[1255] Ljubinko Cvetić, T. 6608.
[1256] Žarko Braković, T. 4166; DP P769, stavka 2; Ljubinko Cvetić, T. 6608-6609, 6618; DP P1038.
[1257] Žarko Braković, T. 4166; DP P769, stavka 13.
[1258] DP D769, stavke 4, 9,10.
[1259] DP P769, stavka 12.
[1260] Žarko Braković, T. 4167; DP P690.

aktivnostima terorista i zahtevima da uklone teroriste sa terena i prekinu njihovu aktivnost, kao i da im se dostavljaju informacije o naoružanim selima (kosovskih Albanaca) uz zahteve VMK-u da ih razoružaju. Takođe je odlučeno da se ne pokreću oklopna vozila i oružje kalibra većeg od 7,9 milimetara.[1261] U zaključcima sa sastanka takođe je od svih prisutnih zatraženo da se insistira da Srbi i pripadnici rezervnih odreda policije (RPO) ne zloupotrebljavaju oružje, da ga ne nose i javno ne pokazuju u prisustvu članova VMK, kao i da obezbede da ne iznose činjenice da su Srbi naoružani. Ukoliko budu morali da daju neko objašnjenje u vezi s oružjem, uputstvo je bilo da kažu da se radi samo o pripadnicima straže.[1262]

366. Dana 5. novembra 1998. godine u Štabu MUP-a u Prištini održan je sastanak kome su prisustvovali Milan Milutinović, predsednik Republike Srbije, Vlajko Stojiljković, ministar unutrašnjih poslova, optuženi Vlastimir Đorđević, načelnik RJB, Rade Marković, načelnik RDB, Sreten Lukić, rukovodilac Štaba MUP, Nikola Šainović, zamenik predsednika Vlade SRJ, Zoran Anđelković, predsednik Izvršnog veća Kosova i komandant civilne zaštite, Nebojša Pavković, komandant 3. armije VJ, svi načelnici SUP-ova, OUP-ova, komandiri policijskih stanica i svih odreda PJP na Kosovu, komandanti RDB sa Kosova i 13 predstavnika VJ iz Prištinskog korpusa.[1263] Sreten Lukić je otvorio sastanak upoznavši prisutne s trenutnom bezbednosnom situacijom na Kosovu i izrazio spremnost jedinica policije da i u buduće uspešno izvršavaju postavljene poslove i zadatke.[1264] Reč je zatim data Milanu Milutinoviću, koji je prisutne obavestio da je 29. oktobra 1998. godine prisustvovao sastanku s predsednikom SRJ Slobodanom Miloševićem na kome je razmotreno stanje vojske i policije. Milutinović je preneo Miloševićeve reči da SRJ ulazi u tešku fazu razrešavanja kosovskog pitanja i da predstoji dugotrajna i mukotrpna politička borba. Milutinović je zatim preneo Miloševićev stav da za VJ i policiju ostaje sve kao što je i do tada bilo, pojašnjavajući da Zajednička komanda i dalje ostaje, jedinice VJ se ne povlače, a da su se snage policije samo smanjile za onaj deo koji je već povučen.[1265] Milutinović je skupu takođe preneo Miloševićevu instrukciju u odnosu na predstavnike OEBS-a na Kosovu, konkretno da snage bezbednosti deluju mudro, "organizovano i koordinirano" i da VJ, policija i političari treba da se dogovore ko treba da kontaktira sa OEBS-om i kako. Takođe je rečeno da verifikatori VMK ne mogu da ulaze u objekte VJ i policije. [1266] Na osnovu onoga što je Milutinović rekao može se proceniti da su odredbe Sporazuma o VMK i Oktobarski sporazumi bili ignorisani u znatnoj meri.

[1261] DP D769, stavke 4, 5, 6.
[1262] DP P690, stavka 8; Žarko Braković, T. 4168.
[1263] DP P770, stavka 3; Žarko Braković, T. 4170.
[1264] DP P770, str. 3.
[1265] DP P770, str. 4; Vukašin Jovanović, T. 4172.
[1266] DP P770, str. 4.

5. Sastanci između predstavnika VMK i predstavnika vlasti SRJ i Srbije

367. Kako bi se olakšalo funkcionisanje VMK, 18. oktobra 1998. godine formirana je Komisija SRJ za saradnju sa Misijom OEBS-a.[1267] Odlučeno je da će se Komisija redovno sastajati i da će srpski predstavnici civilnih vlasti, MUP-a i VJ prisustvovati tim sastancima.[1268] Predsednik Komisije bio je Nikola Šainović, a među njenim članovima bili su ministar unutrašnjih poslova Vlajko Stojiljković i načelnik Generalštaba VJ.[1269] Kasnije 1998. godine, general Dušan Lončar imenovan je za koordinatora SRJ u Komisiji za saradnju.[1270] Pukovnik Mijatović iz Štaba MUP-a, pukovnik Kotur iz VJ i drugi oficiri VJ i MUP-a bili bi prisutni na sastancima Komisije.[1271] Sa strane VMK, prisustvovali bi Karol John Drewienkiewicz, Richard Ciaglinski, povremeno oficir za vezu sa MUP-om ili OVK-om i prevodilac. [1272] General Drewienkiewicz je u svom svedočenju rekao da se Komisija za saradnju nije često sastajala pošto nijedna od strana nije sazivala puno sastanaka, pa je i sistem prestao da se koristi. [1273] Međutim, postojali su dobri radni odnosi između zamenika šefa VMK, Karola Johna Drewienkiewicza, i koordinatora SRJ u Komisiji, generala Lončara.[1274]

368. Redovni sastanci između predstavnika VMK i srpskih zvaničnika održavani su u Prištini. Tim sastancima su sa srpske strane prisustvovali Nikola Šainović, general Lončar i Sreten Lukić, a s druge ambasador Walker, šef njegovog kabineta i specijalni savetnik Michael Phillips, kao i general Drewienkiewicz.[1275] Tokom tih sastanaka, predstavnici VMK su pokretali pitanje prekomerne upotrebe sile od strane srpskih snaga kao odgovor na dejstva OVK. Opšti zaključak verifikatora VMK bio je da OVK koristi malokalibarsko oružje, a da srpske snage bezbednosti na to odgovaraju vatrom iz teškog naoružanja kao što je artiljerija. [1276]

369. Na nivou VJ, tim za vezu sa OEBS-om i NATO-om imenovan je 22. oktobra 1998. godine. Na čelu tog tima bio je general Obradović, pomoćnik načelnika Generalštaba.[1277] Timovi za vezu VJ postojali su i u 2. i 3. armiji, Ratnom vazduhoplovstvu i protivvazdušnoj odbrani. Timovi za

---

[1267] DP D388; Živadin Jovanović, T. 10237. V. takođe Kosta Novaković, T. 11092, koji je posvedočio da je na nivou SRJ postojao tim koji se bavio OEBS-om, VMK-om i NATO-om.

[1268] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 33; Richard Ciaglinski, DP P834 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6864; Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3271.

[1269] DP D388.

[1270] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 59, 70; Karol John Drewienkiewicz, T. 6343; Richard Ciaglinski, T. 5222, 5253; DP P834 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6815; Živadin Jovanović, T. 10237. V. takođe Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 8.

[1271] Richard Ciaglinski, DP P834 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6864; Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3271; Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 56. V. takođe Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 8.

[1272] Richard Ciaglinski, DP P832, str. 3; Richard Ciaglinski, T. 5252-5253.

[1273] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 22.

[1274] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 21, 59, 185; Karol John Drewienkiewicz, T. 6343.

[1275] Michael Phillips, DP P1303 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11829-11831; Michael Phillips, T. 8687, 8692.

[1276] Michael Phillips, DP P1303 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11845-11846.

[1277] Kosta Novaković, T. 11081-11082; DP D582.

vezu u 3. armiji su uglavnom formirani u okviru Prištinskog korpusa i u pograničnim bataljonima.[1278] Tim za vezu 3. armije slao je redovne nedeljne izveštaje Generalštabu VJ i timu za vezu VJ. Tim za vezu VJ pripremao je svoje izveštaje na temelju tih izveštaja 3. armije i sličnih izveštaja Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane, koje je zatim svake nedelje slao NATO-u i OEBS-u. [1279]

370. Dnevni koordinacioni sastanci sa VJ održavani su u 10:00 časova, i na njima su predstavnici VMK pokretali pitanja o kojim su ih informisali njihovi regionalni centri i prenosili su izveštaje i informacije koje su dobili. Ti sastanci su takođe bili prilika za predstavnike SRJ i Srbije u Komisiji da obaveste VMK o situaciji na terenu i da iznesu ono što ih brine i što traže.[1280]

371. Štab MUP-a je odredio posebnog predstavnika koji je trebalo da bude veza sa DPMK i VMK.[1281] Oficiri za vezu VMK sa MUP-om prisustvovali su dnevnim sastancima u 09:00 časova u policijskoj stanici u Prištini tokom kojih su policajci govorili o događajima od prethodnog dana.[1282]

372. Dana 24. novembra 1998. godine ili približno tog datuma, u Belom dvoru u Beogradu održan je sastanak između Slobodana Miloševića, Nikole Šainovića i Milana Milutinovića, koji su predstavljali vlasti SRJ i Srbije, i ambasadora Walkera i Michaela Phillipsa iz VMK i g. Milesa, otpravnika poslova Ambasade SAD u Beogradu. [1283] Tokom sastanka, ambasador Walker je Slobodanu Miloševiću uručio pismo u kome je u kratkim crtama izloženo kako VMK sagledava svoju misiju i koju vrstu saradnje sa srpskim vlastima očekuju.[1284] Predstavnici VMK su takođe izneli neke zahteve vezane za bezbednosne aspekte misije.[1285] Sastanak je protekao u prijateljskoj atmosferi ali je završen bez zaključaka.[1286]

373. Dana 12. decembra 1998. godine šef misije VMK ambasador Walker uputio je dopis Nikoli Šainoviću u kojem je izrazio zabrinutost VMK zbog činjenice da ti sastanci ne sadrže podatke o srpskom ljudstvu i naoružanju, te da te informacije ne obezbeđuju onaj nivo detalja koji zahtevaju Oktobarski sporazumi.[1287] Na sastanku od 16. decembra 1998. godine, MUP se saglasio da

[1278] Kosta Novaković, T. 11085.
[1279] Kosta Novaković, T. 11089, 11100, 11115-11116, 11137; DP D590, str. 5-6.
[1280] Richard Ciaglinski, T. 5270.
[1281] Vlastimir Đorđević, T. 9652-9653.
[1282] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 55.
[1283] Michael Phillips, DP P1303 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11945, 12003; Michael Phillips, T. 8690.
[1284] Michael Phillips, T. 8688; Michael Phillips, DP P1303 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12003-12005.
[1285] Michael Phillips, T. 8688-8689; DP P838.
[1286] Michael Phillips, T. 8689-8690.
[1287] Karol John Drewienkiewicz, T. 6340-6341; DP P1001.

obezbedi detaljne podatke u vezi s kretanjem policije, uključujući podatke o vremenu, broju i lokacijama.[1288] Međutim, MUP ove informacije nikada nije dostavio.[1289]

374. Dana 15. decembra 1998. godine ambasador Walker iz VMK i šef njegovog kabineta Michael Phillips su u Belom dvoru u Beogradu prisustvovali sastanku sa Slobodanom Miloševićem. Takođe su bili prisutni Richard Holbrooke, Wesley Clark i Nikola Šainović. Na sastanku su razmotrena pitanja nepridržavanja koja su onemogućavala ili otežavala rad VMK.[1290]

6. Opšta pitanja u vezi sa sprovođenjem Oktobarskih sporazuma

375. Na osnovu Oktobarskih sporazuma, VJ je trebalo da smanji broj vojnika i opreme na Kosovu na nivo iz februara 1998. godine; to je bila osnovica za verifikaciju od strane VMK.[1291] VMK je podneo brojne zahteve vlastima SRJ i Srbije da mu se dostave informacije o brojnom stanju iz februara 1998. godine. Konačno, dostavljene su ukupne brojke o teškom naoružanju, jedinicama kojima je pripadalo i njihovoj lokaciji, ali nisu dostavljeni nikakvi drugi podaci vezani za VJ.[1292] VMK-u nisu dostavljeni ni osnovni podaci o snagama policije.[1293] Pored toga, VMK-u je bilo teže da verifikuje podatke o snagama MUP-a na terenu na Kosovu, zato što se MUP često kretao u manjim grupama, ne uvek u uniformama, kao i zato što je struktura MUP-a na Kosovu bila nejasna.[1294] Sam VMK nije imao dovoljno osoblja do kraja januara 1999. godine.[1295]

376. Uprkos odredbama Oktobarskih sporazuma, ukoliko bi u stvarnosti neko područje bilo proglašeno za operativno područje ili područje za obuku VJ ili MUP-a, ono bi bilo blokirano i verifikatorima VMK bi bio ograničen pristup.[1296] Osoblju VMK su srpske snage u više navrata zabranile pristup nekim konkretnim područjima ili zgradama,[1297] i često im je uskraćivan pristup u kasarne, čak i uz prethodnu najavu.[1298] Na sastanku koji je u Štabu VMK u Prištini održan 9.

1288 Karol John Drewienkiewicz, T. 6344; DP P1002.
1289 Karol John Drewienkiewicz, T. 6345.
1290 Michael Phillips, DP P1303 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11841, 11843-11846, 11946; Michael Phillips, T. 8691.
1291 Karol John Drewienkiewicz, T. 6317-6318, 6326-6327; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7729-7730, 7858, 7863.
1292 Karol John Drewienkiewicz, T. 6327; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7888-7889.
1293 Joseph Maisonneuve, T. 5457-5458.
1294 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 43; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7997-7998; Joseph Maisonneuve, T. 5457-5458.
1295 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 36; Karol John Drewienkiewicz, T. 6315-6316.
1296 Richard Ciaglinski, T. 5255; Richard Ciaglinski, DP P834 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6818.
1297 Karol John Drewienkiewicz, T. 6347; DP P1003. Dana 9. i 10. decembra 1998. godine, Karolu Johnu Drewienkiewiczu je uskraćen pristup, prvo kasarni Prištinske brigade, a zatim kasarni Prizrenske brigade (Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 80, 84). To se dogodilo uprkos činjenici da su 27. novembra 1998. godine general Drewienkiewicz i drugi zvaničnici OEBS-a imali sastanak u Ministarstvu odbrane u Beogradu sa generalom Dragoljubom Ojdanićem, tadašnjim načelnikom Generalštaba VJ, i drugim visokim oficirima, i da su ih obavestili o nameri VMK da u kasarnama VJ i na drugim lokacijama vrši inspekcije nužne radi verifikacije broja ljudi, teškog naoružanja i druge opreme, Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 63, 67; DP P998, str. 2, stavka 2.
1298 Richard Ciaglinski, T. 5255. Veće ističe svedočenje Koste Novakovića da je VMK imao apsolutnu slobodu kretanja, izuzev ulaska u kasarne (Kosta Novaković, T. 11099; v. takođe Kosta Novaković, T. 11121, 11172-11173), ali da u svetlu

decembra 1998. godine, a kome su prisustvovali general Drewienkiewicz, ambasador Walker, zamenik predsednika Vlade Srbije Šainović i general Lončar, Šainović je rekao da inspekcije koje je predložio VMK predstavljaju neovlašćeno ulaženje i da neće dozvoliti VMK-u da ih vrši, da SRJ i Srbija neće smanjiti policijsko prisustvo u Mališevu kako je to tražio VMK, kao i da će u Prištini neće biti kancelarije koja bi ubrzala izdavanje viza. [1299] Ni VMK ni OEBS nisu službeno protestvovali zbog ograničenja kretanja.[1300]

377. VJ i MUP nisu dostavljali detaljne nedeljne izveštaje VMK-u i njihova obaveštenja o raspoređivanju nisu bila u skladu sa Oktobarskim sporazumima.[1301] VMK je povremeno usmeno obaveštavan na *ad hoc* osnovi o događajima koji je trebalo da uslede. Ta obaveštenja su uvek stizala u poslednjem trenutku i nisu sadržala dovoljno podataka.[1302]

378. Jedan od glavnih prigovora VMK bilo je korišćenje nesrazmerne sile od strane srpskih snaga.[1303] Kada bi pripadnici VMK uočili nesrazmerne aktivnosti snaga SRJ ili Srbije, oni bi izvestili o svojim zapažanjima i pokušali da uspostave kontakt s komandantima na terenu, dok bi osoblje u Prištini pokušalo da stupi u kontakt sa svojim kolegama u VJ ili MUP-u.[1304] Kao što je razmotreno u prethodnom odeljku, pitanje korišćenja nesrazmerne sile od strane srpskih snaga kao odgovor na aktivnosti OVK redovno je pokretano od strane predstavnika VMK na sastancima sa srpskim zvaničnicima.[1305]

379. Pitanje korišćenja nesrazmerne sile pokretao je i John Crosland tokom razgovora s generalima Perišićem i Dimitrijevićem tokom 1998. i početkom 1999. godine. John Crosland je isticao da prihvata da je na Kosovu došlo do pobune, ali da je sila korišćena protiv nje nesrazmerna.[1306]

---

konzistentnih dokaza nekoliko predstavnika VMK, prihvata da je pristup VMK područjima i objektima na Kosovu bio ograničen. Pristup kasarnama je izgleda bio posebno kontroverzan jer su se tumačenja relevantnih odredbi Oktobarskih sporazuma od strane VMK i organa SRJ razlikovala, v. Kosta Novaković, T. 11099-11100, 11121; DP D594, str. 3. v. takođe DP P770, str. 2, kao što je razmotreno gore u tekstu.

[1299] Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7779, 8007, 8008. Mališevo, u potpunosti albansko selo i jedan od puteva za krijumčarenje oružja na Kosovo, bilo je poprište posebno teških borbi i područje na kome je vladala napetost zato što je tamo bio aktivan OVK; VMK je smatrao da snažno utvrđena policijska stanica u tom mestu pogoršava situaciju i predložila je da se VMK angažuje kako bi se smanjila napetost, a da se zauzvrat smanji broj pripadnika policije, Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7779-7780, T. 7988-7989. V. takođe, dole, par. 384.

[1300] Živadin Jovanović, T. 10230.

[1301] Karol John Drewienkiewicz, T. 6320; DP P837.

[1302] Karol John Drewienkiewicz, T. 6321-6322.

[1303] Richard Ciaglinski, T. 5280.

[1304] Karol John Drewienkiewicz, T. 6322.

[1305] V. gore, par. 368.

[1306] John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9851-9852.

D. Primena Oktobarskih sporazuma i oružano nasilje na Kosovu od oktobra do decembra 1998. godine

1. Događaji tokom oktobra i novembra 1998. godine

380. DPMK-SAD je izvršio jedan broj provera u vezi s naoružanjem VJ, bez primedbi VJ.[1307] VMK je takođe potvrdio da su krajem oktobra 1998. godine vlasti SRJ činile napore kako bi se obezbedilo poštovanje mera navedenih u Oktobarskom sporazumu[1308] i da su teško naoružanje i oprema koji su ostali pod kontrolom MUP-a vraćeni u skladu sa tim Sporazumom.[1309] Ljubinko Cvetić je u svom svedočenju rekao da je, nakon Oktobarskih sporazuma i dolaska VMK, sa teritorije Kosova povučen jedan deo policijskih snaga.[1310]

381. Tokom prvih nekoliko nedelja nakon potpisivanja Oktobarskih sporazuma, međunarodni verifikatori na Kosovu uočili su smanjenje nasilnih aktivnosti na obe strane. [1311]

382. U određenim sektorima Kosova, gde je prisustvo OVK bilo znatno,činilo se da su se aktivnosti OVK povećale nakon potpisivanja Oktobarskih sporazuma.[1312] Shaun Byrnes je smatrao da je OVK Oktobarske sporazume video kao priliku da se pregrupiše i prestroji. DPMK-SAD je video logore za obuku OVK u dolini Pagaruše na srednjem delu Kosova, između Mališeva i Suve Reke.[1313] U zoni Lapa/Llap OVK se počeo razmeštati po bivšim položajima VJ.[1314] Nakon Oktobarskih sporazuma, OVK je zadobio više teritorije. [1315]

383. Tokom sastanka 6. novembra sa Johnom Croslandom, general Dimitrijević je izrazio zabrinutost zbog toga što lokacije koje su napustile snage VJ i MUP zauzimaju jedinice OVK-a. On je smatrao da će, ukoliko se ova situacija nastavi, doći do silovite reakcije MUP-a. Takođe je ukazao da je general Perišić, koji je u tom trenutku još uvek bio načelnik Generalštaba, u poseti

---

1307 Shaun Byrnes, DP D1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12200-12201.

1308 Karol John Drewienkiewicz, T. 6450, 6454; Karol John Drewienkiewicz, DP P837, str. 2-3. Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7884, -7885.

1309 Richard Ciaglinski, T. 5266.

1310 Ljubinko Cvetić, T. 6813.

1311 Shaun Byrnes, DP D1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12242. OVK nije bio strana potpisnica Oktobarskih sporazuma. Zadatak međunarodnih predstavnika bio je da ubedi OVK da poštuje Sporazume, a OVK je imao interes da to učini, kako bi zadržao međunarodnu zajednicu, a posebno SAD angažovane na Kosovu, Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12242.

1312 Shaun Byrnes, DP D1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12209, v. takođe Ljubinko Cvetić, T. 6813.

1313 Shaun Byrnes, DP D1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12242-12243; Shaun Byrnes, T. 8249.

1314 Shaun Byrnes, T. 8248-8249. Svedok 6D2 je posvedočio da je na širem području Prizrena bilo 118 kršenja prekida vatre od strane OVK-a, mada vremenski period nije konkretno naveden, svedok 6D2, T. 12265. Svedok je dao primere otmica od strane OVK-a ljudi za koje se smatralo da su prijatelji ili špijuni Srba, svedok 6D2, T. 12265-12667. v. takođe DP D308; DP D801; DP D736; DP D744; DP D745.

1315 Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12210; Ljubinko Cvetić, T. 68136; DP D2, T. 12265; Radomir Mitić, T. 12657; Momir Stojanović, T. 11722.

jedinicama na Kosovu i da im skreće pažnju na to da je njihova odgovornost da ne reaguju na provokacije.[1316]

384. Dana 8. novembra 1998. godine, OVK je napao policijsku stanicu u Mališevu. Pronađena su tela dvojice policajaca iz SUP Priština koji su prethodno kidnapovani.[1317] Sredinom i krajem novembra 1998. godine, Mališevo je bilo izloženo snažnim dejstvima MUP-a. Selo je spaljeno do temelja, a njegovi stanovnici su pobegli u brda. Predstavnici OEBS-a skrenuli su pažnju na tu situaciju Slobodanu Miloševiću i Nikoli Šainoviću u pokušaju da snage MUP-a izvuku iz sela i da njegove stanovnike vrate u njihove domove pre zime. Milošević i Šainović su odbili da povuku snage MUP-a, ističući svoju zabrinutost da će se, ukoliko to urade, OVK infiltrirati natrag u selo.[1318] Problem je rešen zajedničkom inicijativom SRJ i VMK kojom je broj pripadnika MUP-a smanjen, a povećan broj posmatrača VMK u Mališevu.[1319]

385. Krajem novembra i početkom decembra 1988. godine Štab MUP-a je smatrao da je bezbednosna situacija u Mališevu, Glogovcu i Podujevu ozbiljnija nego u ranijim periodima.[1320] Krajem 1998. i početkom 1999. godine područje Podujeva je takođe izazivalo ozbiljnu zabrinutost MUP-a. OVK je iskopao rovove i držao određena područja pod kontrolom.[1321] Zapisnik sa sastanka Štaba MUP-a od 2. decembra 1998. ukazuje na to da se smatralo da se VMK stavlja na stranu kosovskih Albanaca i da policija treba da bude veoma oprezna kada komunicira s Misijom. [1322]

386. Na sastanku održanom u Beogradu 27. novembra 1998. godine ministar Stojiljković, načelnik RJB Vlastimir Đorđević, načelnik RDB Rade Marković, pomoćnici ministara, Nikola Šainović i rukovodilac Štaba MUP-a Sreten Lukić, razgovarali su o bezbednosnoj situaciji na Kosovu i definisali dalje angažovanje policije na Kosovu.[1323]

2. Događaji tokom decembra 1998. godine

387. Dana 14. decembra 1998. godine, došlo je do razmene vatre između srpskih snaga i OVK blizu albanske granice, pet do sedam kilometara od Prizrena. Patrole VMK koje je VJ pozvao da

[1316] John Crosland, DP P1400, par. 56; DP P1411; John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9964.
[1317] DP D888, str. 632, stavka 397; svedok 6D2, T.12317-12318; Danica Marinković, T. 12936; DP D853, str. 4.
[1318] Michael Phillips, DP P1303 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11876.
[1319] Michael Phillips, DP P1303 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11876. VMK je imao obavezu da obezbedi da Albanci koji se vrate u Mališevo budu miroljubivi i da ne budu pripadnici OVK, Michael Phillips, T. 8809.
[1320] DP P689; Žarko Braković, T. 4267. v. takođe Danica Marinković, T. 12939; DP D853, str. 4, gde se govori o napadu na MUP u Glogovcu, 11. novembra 1998. godine.
[1321] Žarko Braković, T. 4266-4267.
[1322] Žarko Braković, T. 4263.
[1323] U zapisniku sa sastanka Štaba MUP-a, održanog 2. decembra 1998. godine u Prištini, navodi se da je rukovodilac Štaba MUP-a Sreten Lukić rekao da je 27. novembra 1998. godine u MUP-u u Beogradu prisustvovao sastanku sa ministrom Stojiljkovićem, načelnikom RJB Đorđevićem, načelnikom RDB, pomoćnicima ministara i Nikolom Šainovićem, na kome je razmotrena

obave pregled mesta događaja videle su mrtva tela i veliku količinu vojne opreme koja je izgleda trebalo da bude podeljena jedinicama OVK.[1324] Ubijeno je 34-35 pripadnika OVK, a devet ih je zarobljeno. Većina vojnika OVK bila je u uniformama OVK.[1325]

388. Dana 18. decembra 1998. godine, DPMK-SAD i verifikatori VMK videli su borbenu grupu veličine čete, sastavljenu od vojnika VJ i pripadnika PJP, kako se raspoređuje iz kasarne "Maršal Tito" u Prištini na jedno područje blizu Podujeva.[1326] To raspoređivanje je predstavljao kršenje Oktobarskog sporazuma.[1327] VMK je na to pitanje skrenuo pažnju vlastima SRJ 19. decembra 1998. godine na sastanku u Prištini. Pukovnik VJ Kotur rekao je da se oklopna jedinica tamo nalazi radi obuke vozača tenkova.[1328] VMK o tome nije bio prethodno obavešten. "Područje obuke" je obuhvatalo rejon s velikim prisustvom OVK, zapadno od Podujeva, što je nametalo rizik sukoba između OVK i srpskih snaga. General Drewienkiewicz je predložio VJ-u da vrši takvu obuku istočno od Podujeva kako bi se sprečili sukobi, ali mu je rečeno da će VJ vršiti obuku tamo gde smatra prikladnim.[1329] Dnevni izveštaj DPMK-SAD od 21. decembra 1998. godine ukazuje na to da je ista srpska borbena grupa i dalje bila na tom području.[1330] Štaviše, ona je ostala na području Podujeva barem do kraja marta 1999. godine, i pored prigovora VMK,[1331] čime se potvrdilo da prisustvo ove borbene grupe nije imalo svrhu obuke, kako je netačno navedeno.

389. Decembra 1998. godine, bezbednosna situacija u opštini Podujevo se znatno pogoršala, s tendencijom daljeg pogoršanja. OVK je blokirao gotovo polovinu teritorije u ovoj opštini. Organizovana je akcija regrutacije više vojnika u OVK.[1332] Komandant OVK na tom području postupao je agresivno.[1333] Pojavili su se izveštaji da srpsko stanovništvo napušta to područje.[1334] Srpska policija i vojska držali su put Niš-Podujevo, ali je OVK u nekoliko prilika pucao na srpska

aktuelna bezbednosna situacija na Kosovu i na kome je definisano dalje angažovanje pripadnika policije na Kosovu, DP P689, str. 3-8.

1324 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 85-86. V. takođe Joseph Maisonneuve, DP P853 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11128; Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 13; DP P854, str. 1-2.

1325 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 87; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7782, 7929.

1326 Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12165-12169, 12235; Shaun Byrnes, T. 8189, 8991-8193; Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 95; Karol John Drewienkiewicz, T. 6349; DP P1246; P1247; John Crosland, DP P1400, par. 66. VMK je držao posmatračke položaje u blizini garnizona i nadzirao ko ulazi i izlazi odatle. Kasnije je KDOM-SAD postavio jedno vozilo blizu logora borbene grupe, Shaun Byrnes, T. 8189, 8991-8193. Ta borbena grupa je imala 15 tenkova T-55, šest praga i pratećih vozila, John Crosland, DP P1400, par. 66.

1327 Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12165-12169, 12235; Shaun Byrnes, T. 8189, 8991-8193.

1328 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 94-95; Karol John Drewienkiewicz, T. 6351; Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12165-12169, 12235; Shaun Byrnes, T. 8189, 8991-8193; DP P1246.

1329 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 97; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7783, 7878, Karol John Drewienkiewicz, T. 6354. V. takođe Michael Phillips, DP P1303 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11847-11848; Michael Phillips, T. 8710, 8726.

1330 DP P1248.

1331 Shaun Byrnes, T. 8206.

1332 Shaun Byrnes, T. 8256.

1333 Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12192; John Crosland, DP P1402 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9948-9949.

civilna vozila, što je proizvelo reakciju srpskih bezbednosnih organa. Srpska policija je pojačala patrole, što je bilo u skladu sa Oktobarskim sporazumima. Glavna železnička pruga od Prištine severno ka Nišu, koja se pružala paralelno sa ovim putem, bila je od ogromnog strateškog značaja jer je to bila linija za dopremu vojnih pojačanja iz Niša u Srbiji na Kosovo.[1335] Zaključak međunarodnih posmatrača prisutnih na Kosovu u to vreme bio je da je do raspoređivanja VJ i MUP-a zapadno od Podujeva došlo da bi se zaštitio strateški važan put od Podujeva do Prištine, koji je povezivao Kosovo sa Srbijom, i nije bio uključen u Oktobarske sporazume kao put duž kojeg VJ može da rasporedi jedinice.[1336]

390. Dana 24. decembra 1998. godine, kolona od dve čete VJ i jedne čete MUP-a napustila je Prištinu i ušla u selo Gornja Lapaštica, koje se nalazi na tri-četiri kilometra od Podujeva.[1337] U izveštaju VMK koji se odnosi na događaje od 24. decembra 1998. godine zabeleženo je da su toga dana na području Podujeva, tokom sukoba između OVK i MUP-a/VJ, Srbi pucali iz tenkovskog i minobacačkog oruđa, pored paljbe iz lakog naoružanja.[1338] Snage VJ i MUP išle su u mešovitim jedinicama, a ne odvojeno. Jedinice i vozila MUP-a bili su raspoređeni duž cele kolone, zajedno sa VJ.[1339] Do razmene vatre došlo je u više sela u rejonu Podujeva.[1340] Ujutro 24. decembra 1998. godine, general Drewienkiewicz preneo je Sretenu Lukiću, rukovodiocu Štaba MUP-a, da operacije VJ i MUP-a oko Podujeva koje su bile u toku predstavljaju ozbiljno kršenje prekida vatre i da će sve eventualne žrtve biti direktno pripisane vladi SRJ. [1341]

391. Dana 26. decembra 1998. jedan stariji Srbin ubijen je u selu Obrandža, blizu Podujeva.[1342] Pregovori između generala Lončara, pukovnika Kotura i ambasadora Walkera iz VMK vođeni su oko toga kako da se telo ukloni iz sela u kome su uglavnom živeli kosovski Albanci bez izazivanja sukoba sa OVK koji je dejstvovao na tom području. Dok su pregovori još bili u toku, jedna jedinica MUP-a je ušla u selo i došlo je do oružanog sukoba.[1343] General Lončar je tvrdio da je ta akcija izvedena bez znanja vojske, što VMK nije prihvatio kao verovatno.[1344] Naime, izveštaj KDOM-SAD potvrdio je da su se 26. decembra 1998. godine oklopne jedinice VJ i jedna jedinica srpske

---

[1334] Richard Ciaglinski, DP P834 (Transkript u predmetu *Milutinović),* T. 6911; Momir Stojanović, T. 11734; DP D752. V. takođe Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12194-12196.
[1335] Shaun Byrnes, T. 8246-8248; Richard Ciaglinski, DP P834 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6823.
[1336] Shaun Byrnes, T. 8193-8195; DP P1247.
[1337] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 99; Karol John Drewienkiewicz, T. 6351.
[1338] Karol John Drewienkiewicz, T. 6350; DP P1004.
[1339] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 102; Karol John Drewienkiewicz, T. 6349-6350.
[1340] Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7786.
[1341] Karol John Drewienkiewicz, T. 6358; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7786; DP P1005.
[1342] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 109; Karol John Drewienkiewicz, T. 6359; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7787; DP P1249.
[1343] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 110-111; Karol John Drewienkiewicz, T. 6359-6360; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7787.
[1344] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 111; Karol John Drewienkiewicz, T. 6359-6360.

policije sukobile sa OVK u selu Obrandža, a tokom borbe koja je trajala otprilike dva sata srpske jedinice su otvarale vatru iz mitraljeza i minobacača kalibra 120 milimetara.[1345]

392. Dana 26. decembra 1998. godine pripadnici OVK su ubili poslednjeg Srbina koji je živeo u Podujevu.[1346]

393. Dana 27. decembra 1998. godine, na sastanku kod generala Lončara, Richard Ciaglinski je obavešten da je OVK oteo jednog srpskog zemljoradnika na području Podujeva i da je patrola MUP-a otišla da ga spasi, ali je na nju otvorena vatra i da su neki od policajaca zadobili teške povrede. Na tom sastanku general Lončar je rekao da je VJ naredila da uđu tenkovi, da će MUP predvoditi napad, a da će VJ obezbediti teško naoružanje.[1347] Rekao je da OVK dovodi dodatne snage i municiju i da tamo ima oko 1.000 do 2.000 pripadnika OVK-a.[1348] Srpske snage su počele da se gomilaju.[1349] Međutim, dogovoreno je da će predstavnici VMK intervenisati. Grupa predstavnika VMK, uključujući Richarda Ciaglinskog i predstavnika Crvenog krsta, otišla je na to područje i uspela da izvuče taoca, zajedno sa jednim ranjenim pripadnikom MUP-a i jednim ranjenim kosovskim Albancem.[1350]

E. Događaji od januara do marta 1999. godine

394. Dana 8. januara 1999. godine, OVK je zarobio osam vojnika VJ u selu Stari Trg, opština Kosovska Mitrovica. Predstavnici VMK su stupili u pregovore sa OVK i organima VJ i uspeli da izdejstvuju puštanje vojnika u zamenu za devet zarobljenika iz redova OVK.[1351]

395. Istoga dana, 8. januara 1999. godine, VMK je počeo da prima izveštaje o blokadama puteva koje su srpski civili postavili južno od Prištine.[1352] General Drewienkiewicz je video naoružane srpske civile u Kosovu Polju koji su se vozili unaokolo u crnim automobilima i izgleda organizovali

[1345] DP P1249; Shaun Byrnes, T. 8199-8200.
[1346] Richard Ciaglinski, DP D834 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6893-6894.
[1347] Richard Ciaglinski, DP P832, Izjava od 21-23. marta 2000. godine, str. 4; Richard Ciaglinski, DP P834 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6821-6822; Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3164, 3191.
[1348] Richard Ciaglinski, DP P834 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6911; Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3164.
[1349] Richard Ciaglinski, DP D834 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6821-6822.
[1350] Richard Ciaglinski, DP P832, Izjava od 21-23. marta 2000. godine, str. 4; Richard Ciaglinski, DP P834 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6824-6826; Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3288.
[1351] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 116, 122-125, 130, 137; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7742-7745; Richard Ciaglinski, T. 5366-5367; DP D163; Michael Phillips, T. 8712, 8837. V. takođe Jan Kicker, DP P478, str. 4. V. takođe Živadin Jovanović, DP D454 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 14115-14120, gde svedoči o svom učešću u oslobađanju osam vojnika VJ, januara 1999. godine.
[1352] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 117.

i podstrekivali ljude.[1353] Policije, koja je obično bila prisutna kada je dolazilo do nemira, nije bilo.[1354]

1. Događaji u Račku

(a) Zaključci

396. Tokom suđenja, obe strane su izvele obimne i često suprotstavljene dokaze o događajima koji su se odigrali u Račku 15. januara 1999. godine i tokom dana koji su usledili. Veće je pažljivo razmotrilo i odvagalo te dokaze kako bi došlo do zaključaka koji su izloženi u paragrafima koji slede dalje u tekstu.

397. U rano jutro 15. januara 1999. godine, oko 06:30-07:00 časova, začula se pucnjava blizu sela Košare,[1355] koje se nalazi na udaljenosti od oko 10 minuta vožnje od Štimlja.[1356] Saobraćajna policija je blokirala put od Uroševca do Štimlja, preusmeravajući saobraćaj koji se kretao ka Štimlju i Račku. Račak je bilo selo u kome su isključivo živeli kosovski Albanci i koje se nalazilo na oko kilometar udaljenosti od policijske stanice u Štimlju.[1357] Tog jutra su se u policijskoj stanici u Štimlju odvijali veoma neuobičajeni događaji. Svi aktivni i rezervni pripadnici policije su pozvani da se jave.[1358] Tu je bio i jedan vod pripadnika PJP u zelenim maskirnim uniformama i oko 10-12 pripadnika SAJ.[1359] Oni su bili pod komandom Gorana Radosavljevića zvanog Guri, jednog od komandanata SAJ-a.[1360] Drugi dokazi potvrđuju da je Goran Radosavljević zvani Guri bio pomoćnik rukovodioca Štaba MUP za posebne jedinice policije.[1361] Što je takođe bilo neuobičajeno, u policijskoj stanici u Štimlju bili su prisutni načelnik SUP-a i komandir policije u Uroševcu.[1362] U policijskoj stanici je rečeno da je u Račku u toku operacija hapšenja osoba odgovornih za ubistvo policajca koji je preminuo 12. januara 1999. godine, dva dana nakon što je na njega pucano na putu od Štimlja za Uroševac.[1363] Dana 8. januara 1999. godine još tri policajca su ubijena u napadu OVK na patrolu MUP između Suve Reke i Štimlja.[1364] Od ranog jutra 15.

[1353] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 118; Karol John Drewienkiewicz, T. 6361, 6362.
[1354] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 119; Karol John Drewienkiewicz, T. 6362.
[1355] Selo Košare koje se nalazi na granici između opština Uroševac i Štimlje ne treba brkati sa selom Košare koje se nalazi u opštini Đakovica. Događaji koji su se odigrali u ovom drugom selu razmotreni su drugde u ovoj Presudi.
[1356] Svedok K86, T. 5123 -5124.
[1357] Svedok K86, T. 5127, 5147.
[1358] Svedok K86, T. 5123 -5124.
[1359] Svedok K86, T. 5124-5125, 5129-5130, 5132, 5225-5227.
[1360] Svedok K86, T. 5129 -5130.
[1361] DP P57.
[1362] Svedok K86, T. 5125.
[1363] Svedok K86, T. 5126, 5160-5164; DP D138; D139.
[1364] Joseph Maisonneuve, DP P852 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 5777; Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 53; John Crosland, T. 9183; Richard Ciaglinski, T. 5366; Velibor Veljković, T. 7114-7115; svedok 6D2, T. 12267-12268; DP D308, D162.

januara 1999. godine do 15:00 ili 16:00 časova, u Štimlju se iz pravca Račka čula sporadična pucnjava.[1365]

398. I pored poricanja optuženog, Veće je zaključilo da je oko 08:30 ili 09:00 časova 15. januara optuženi Vlastimir Đorđević stigao u policijsku stanicu u Štimlju. To je bio izuzetan događaj. On se tu zadržao više od jednog sata, većinu vremena u kancelariji s načelnikom SUP-a i komandirom policije u Uroševcu. Dok je Đorđević bio tamo, osoba koja se predstavila kao Nikola Šainović, za koju je Veće zaključilo da se radi o zameniku predsednika Vlade, dva puta je zvala telefonom i razgovarala sa Vlastimirom Đorđevićem. Do tih telefonskih poziva je došlo u razmaku od otprilike 30 minuta. Svaki od razgovora je trajao oko dva minuta.[1366]

399. Načelnik SUP-a i komandir policije Uroševca dali su instrukciju policiji u Štimlju da predstavnike VMK upute na SUP Uroševac ukoliko budu pitali za događaje u Račku. Policija u Štimlju nije bila ovlašćena da VMK-u daje informacije.[1367] VMK je držan po strani.

400. Dana 15. januara 1999. godine, VMK je počeo da prima izveštaje verifikatora koji su bili na tom području o velikoj operaciji koja se odvijala u Račku.[1368] General Drewienkiewicz je od brigadnog generala Maisonneuvea zatražio da preuzme komandu nad aktivnostima VMK vezanim za Račak.[1369] Maisonneuve je u Račak poslao dve dodatne patrole VMK koje su bile u mogućnosti da posmatraju operaciju sa jednog uzvišenja iznad sela.[1370]

401. Sa uzvišenja, verifikatori VMK su 15. januara 1999. godine videli prage VJ i tenkove T-55 na brdima iznad Račka iz kojih je pucano na selo i na okolna brda, sprečavajući tako civile da bezbedno napuste selo.[1371] Oklopna vozila MUP-a i pešadija viđeni su kako ulaze u selo i vrše pretrese od kuće do kuće.[1372] Tokom operacije, iz sela nije otvarana vatra,[1373] mada je pre operacije u Račku bilo prisustva OVK, uključujući, kako se mislilo, i štab OVK-a. [1374]

402. VJ i MUP, koji su se nalazili u brdima iznad Račka nedeljama pre nego što je došlo do ovog incidenta,[1375] koordinirali su svoje aktivnosti. [1376] Bila je to planirana zajednička operacija VJ i

[1365] Svedok K86, T. 5126, 5127.
[1366] Svedok K86, T. 5127-5129, 5131.
[1367] Svedok K86, T. 5133.
[1368] Joseph Maisonneuve, T. 5463-5464; Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 34.
[1369] Joseph Maisonneuve, T. 5464; Joseph Maisonneuve, DP P852 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 5778; Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 138.
[1370] Joseph Maisonneuve, DP P852 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 5779; Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 45; DP P870.
[1371] Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 36; Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 141; DP P1250.
[1372] Joseph Maisonneuve, DP P852 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 5781; Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 45.
[1373] Joseph Maisonneuve, T. 5466-5467; Joseph Maisonneuve, DP P852 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 5782, 5863.
[1374] Svedok K86, T. 5165 -5166.
[1375] DP D1029, str. 9, 11, 15, 16.

MUP-a. VJ je pružao dalekometnu vatrenu podršku operaciji koju je sprovodio MUP.[1377] Teško naoružanje korišćeno tokom ove operacije obično nije korišćeno u protiv-ustaničkim dejstvima, već tokom opsežnijeg borbenog angažovanja.[1378]

403. Nakon što je pucnjava prestala, verifikatori VMK su odveli neke od povređenih civila iz sela u lokalnu bolnicu.[1379] Seljani su obavestili VMK da ima ubijenih i povređenih ljudi, a da su neki uhapšeni.[1380] Policija je insistirala na tome da verifikatori VMK napuste selo.[1381] Oni su to i učinili, ali je Joseph Maisonneuve naložio verifikatorima da se narednog jutra vrate u selo. Na područje su takođe poslate još dve patrole VMK-a.[1382]

404. U večernjim časovima 15. januara 1999. godine, general Drewienkiewicz je pozvao pukovnika Kotura. Izrazio je zabrinutost zbog događaja tokom tog dana i upozorio je pukovnika Kotura da otvaranje vatre iz protivavionskog oruđa na selo u kome se nalaze žene i deca ne može proći kao policijska operacija. General Drewienkiewicz je tražio da se ta akcija prekine.[1383]

405. Dana 16. januara, VMK je započeo istragu u Račku. Pored patrola VMK koje su u selu bile od 07:00 časova, Joseph Maisonneuve, šef Regionalnog centra 1, stigao je tamo oko 09:00 časova. Verifikatori su ga obavestili da u selu ima više od 25 tela civila, od kojih je većina delovala kao da je pogubljena i da nije poginula usled borbi. Maisonneuve je video telo jednog starijeg muškarca na koga je pucano iz blizine. U selo je stigao jedan broj predstavnika sredstava javnog informisanja.[1384]

406. U 11:15 časova 16. januara, general Drewienkiewicz i pukovnik Ciaglinski iz VMK sastali su se sa generalom VJ Lončarom kako bi se raspitali o događajima u Račku.[1385] Tokom ovog i narednih sastanaka sa predstavnicima VJ, predstavnici VMK su obavešteni da je do događaja u Račku došlo usled sukoba između MUP-a i OVK-a. Takođe im je rečeno da je među pripadnicima

---

[1376] Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 36; Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 141; Shaun Byrnes, T. 8205-8206. Dana 16. januara 1999. godine, Joseph Maisonneuve se sastao sa oficirom za vezu 243. brigade VJ, koji je potvrdio da je MUP glavna snaga angažovana u operaciji, ali da je VJ pružio podršku, Joseph Maisonneuve, DP P852 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 5786-5787; v. takođe Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 33; DP P864. John Crosland je smatrao da je operacija u Račku koordinirana akcija između MUP-a i VJ, jer je za takvu akciju bilo nužno sadejstvo različitih elemenata snaga bezbednosti, John Crosland, T. 9186-9187.

[1377] Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 36; Joseph Maisonneuve, DP P852 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 5781; Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 142.

[1378] Joseph Maisonneuve, DP P852 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 5782.

[1379] Joseph Maisonneuve, T. 5467; Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 34.

[1380] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 142.

[1381] Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 34.

[1382] DP P870.

[1383] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 221; Karol John Drewienkiewicz, T. 6367-6268; DP P1007.

[1384] DP P870, str. 1.

[1385] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 144-145; Richard Ciaglinski, DP P832, Izjava od 21-23. marta 2000. godine, str. 8. V. takođe DP P1026.

MUP-a bilo žrtava.[1386] General Lončar je negirao da je VJ bio angažovan. General Drewienkiewicz je stekao utisak da general Lončar zna više o događajima u Račku nego što je pokazao tokom sastanka.[1387] Kao što se može videti na osnovu onoga što se događalo na terenu i što je razmotreno u zaključcima Veća, srpsko negiranje angažovanja VJ bilo je netačno.

407. Šef misije VMK, ambasador Walker, zamenik šefa general Drewienkiewicz i Michael Phillips, stigli su u Račak u 13:30 časova 16. januara.[1388] Dok su prilazili selu, svuda su videli policiju i novinare.[1389] Na padini brda videle su se jedinice VJ sa teškim naoružanjem, artiljerijom i tenkovima.[1390] Po dolasku, odveli su ih u kuću na jednom imanju gde im je pokazan leš jednog starca bez glave.[1391] Predstavnici VMK su nastavili svoju inspekciju u selu. Primetili su jedan sveže iskopan rov koji izgleda ranije nije bio korišćen niti su iz njega vođene borbe.[1392] U jarku i na stazi, otkrili su preko 20 mrtvih tela koja su ležala jedno do drugog.[1393] Tela su izgledala kao da su iz blizine pogođena u glavu.[1394] Činilo se da je 10 tela bilo pokošeno.[1395] Sve žrtve su bili muškarci i većina je bila starosti od 50 do 60 godina, neki su nosili tradicionalne albanske kape. Na sebi nisu imali uniforme.[1396] Tela su bila prekrivena rosom, što je ukazivalo na činjenicu da su tu još od jutra.[1397] Jedan predstavnik VMK je tela snimio video kamerom.[1398] Nešto dalje u selu, verifikatori VMK videli su još četiri tela, uključujući telo jedne osamnaestogodišnje ženske osobe i jednog dvanaestogodišnjeg dečaka.[1399]

1386 Richard Ciaglinski, DP P832, Izjava od 21-23. marta 2000. godine, str. 8; Richard Ciaglinski, DP P834 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6845.

1387 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 145. O događajima u Račku kasnije je raspravljano na Kolegijumu načelnika Generalštaba VJ, 21. januara 1999. godine (DP P902, str. 7-13). General Dimitrijević je pokrenuo pitanje da li je VJ bio angažovan u toj operaciji, a ako nije, zašto ne reaguje na izjave međunarodnih organizacija koje tvrde suprotno. On je takođe ukazao na to da dnevni operativni izveštaji iz Prištinskog korpusa ne sadrže informacije o angažovanju VJ u Račku (DP P902, str. 7, 9; v. takođe Branko Krga, T. 10547-10548). Prema zaključku Veća, odsustvo informacija o angažovanju VJ u operaciji u Račku u zvaničnim izveštajima VJ i činjenica da članovi Kolegijuma načelnika Generalštaba nisu dobili takvu informaciju ukazuje na činjenicu da je postojao pokušaj rukovodstva VJ da sakrije dokaze o angažovanju VJ. Na tom sastanku general Ojdanić je priznao da "ako je ovaj združeni štab, komanda ili šta ja znam zaključila da ta akcija na selo Račak ne može se sprovesti bez potrebne pomoći Vojske Jugoslavije, onda se takva saglasnost traži zna se od koga, ako predsednik SRJ naredi, uz sav rizik, upotrebu Vojske ta odluka se mora realizovati […]" (DP P902, str. 11). Prema zaključku Veća, operacija u Račku bila je zajednička operacija MUP/VJ koju je naredila Zajednička komanda. V. takođe gore, par. 236 i, dole, par. 2037.

1388 DP P870, str. 1; Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 147.

1389 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 146; Michael Phillips, DP P1303 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11854.

1390 Michael Phillips, T. 8712; Michael Phillips, DP P1303 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11854.

1391 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 147.

1392 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 147, 148; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7968. V. takođe Joseph Maisonneuve, DP P852 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 5856.

1393 Joseph Maisonneuve, DP P852 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 5795; DP P870, str. 1; Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 147.

1394 Joseph Maisonneuve, DP P852 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 5795, 5881; DP P870, str. 1; Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 147.

1395 DP P870, str. 1.

1396 Joseph Maisonneuve, DP P852 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 5795, 5844; Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 147.

1397 Joseph Maisonneuve, DP P852 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 5796. Nekoliko dana nakon tog incidenta, Maisonneuve je čuo da su verifikatori bili javili štabu VMK da je tokom operacije u Račku nekih 20 muškaraca odvojeno od žena, a zatim odvedeno, Joseph Maisonneuve, DP P852 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 5796.

1398 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 148; DP P1575.

1399 DP P870, str. 1.

408. Brojni predstavnici sredstava javnog informisanja prisutni u selu vršili su pritisak na ambasadora Walkera da da izjavu na licu mesta, što je on i učinio. Takođe je istakao da će te večeri dati izjavu u Prištini.[1400] Pre nego što su ambasador Walker i general Drewienkiewicz otišli, seljani su premestili tela u džamiju. Predstavnici KDOM-SAD pristali su da ostanu u selu preko noći.[1401] Do tada je postalo jasno da je tokom operacije u Račku ubijeno najmanje 45 kosovskih Albanaca, od čega je njih 23 ubijeno na maloj međusobnoj udaljenosti.[1402] Predstavnik VMK Joseph Maisonneuve je kasnije saznao da je jedan pripadnik srpskih snaga u ovoj operaciji ranjen i da te rane nisu bile opasne po život.[1403]

409. U večernjim časovima 16. januara, ambasador Walker je u Prištini održao konferenciju za štampu na kojoj je otvoreno osudio vladu SRJ zbog događaja u Račku. Zahtevao je da se odmah izdaju vize MKSJ-u da bi mogla da se sprovede valjana istraga.[1404] Zbog te konferencije za štampu i njegovih izjava, vlada SRJ je Walkera proglasila *personom non grata.*[1405]

410. Uveče 16. januara, general Lončar je obavestio generala Drewienkiewicza da je istražni sudija, kao što se govori u narednim paragrafima, pokušao da sprovede istragu na licu mesta u Račku, ali bez uspeha, i rekao da će on organizovati da jedan tim stručnjaka za kriminalističko-tehničke uviđaje dođe u selo, ukoliko im VMK to omogući.[1406] Narednog jutra, 17. januara, general Drewienkiewicz se sastao sa istražnim sudijom gospođom Marinković i njenim timom u policijskoj stanici u Štimlju kako bi razgovarali o tome kako bi VMK njoj i njenom timu mogao pomoći da uđu u selo.[1407] Prisustvo OVK u Račku nije bilo tajno.[1408] General Drewienkiewicz je rekao da VMK ne može da joj garantuje bezbednost ukoliko ona insistira na tome da uđe u selo u pratnji velikog broja pripadnika MUP-a.[1409] Sudija je bila odlučna da u selo uđe uz jaku pratnju MUP-a i

[1400] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 150.
[1401] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 151.
[1402] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 152; DP P1250.
[1403] Joseph Maisonneuve, DP P852 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 5803.
[1404] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 154.
[1405] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 154; Knut Vollebaek, DP P1073, str. 5; Knut Vollebaek, T. 7214, 7254-7255; Knut Vollebaek, DP P1072 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7724-7730.
[1406] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 156.
[1407] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 158; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7971; DP P871. v. takođe Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3205-3206. v. takođe Danica Marinković, T. 12971-12972, 13076, gde je posvedočila da su 17. januara ona i njen tim otišli u policijsku stanicu u Štimlju, gde se sastala sa generalom Drewienkiewiczem iz VMK i rekla mu da bi, uz odgovarajuće mere bezbednosti, mogla da ode u Račak i sprovede istragu na licu mesta.
[1408] DP P871.
[1409] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 159; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7792-7793, DP P871. VMK je na osnovu razgovora sa pripadnicima OVK znao da bi prisustvo velikog broja vozila MUP-a u selu mogao da izazove sukob, Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3205-3206. v. takođe Joseph Maisonneuve, DP P852 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 5800. v. takođe Danica Marinković, T. 12972, 13076.

VMK se povukao. Istražni tim je krenuo za selo, ali se vratio pošto je na njega pucano; niko nije povređen.[1410]

411. Mada ima određenih razlika u dokazima vezanim za pokušaje da se u periodu između 15. i 18. januara obavi istraga o događajima u Račku, Veće beleži svedočenje da je 15. januara istražni sudija Danica Marinković, zajedno s drugima, otišla u policijsku stanicu u Štimlju, gde joj je načelnik SUP-a Uroševac rekao da je u ranim časovima 15. januara došlo do sukoba policije i terorista u selu Račak i da je policija već obezbedila mesto događaja kako bi se mogla izvršiti istraga na licu mesta.[1411] Sudija Marinković i njen tim su stigli u Račak u 14:00 časova 15. januara, u pratnji policije.[1412] Pronašli su oružje i vojnu opremu sa oznakama OVK,[1413] ali je na njih pucano i, mada niko nije povređen, oni su na preporuku policije napustili selo.[1414] Narednog dana, 16. januara u 10:00 ili 10:30 časova sudija Marinković i njen tim su ponovo krenuli. Primetili su da je policijska stanica u Štimlju prazna i nastavili za Račak.[1415] Na putu, na njih je otvorena vatra, mada ponovo niko nije ranjen, pa su se vratili za Štimlje.[1416] Kao što je prethodno razmotreno, sudija i njen tim odustali su od daljih pokušaja da uđu u Račak 17. januara.

412. Dana 18. januara, istražni sudija Marinković je zajedno sa zamenikom javnog tužioca i inspektorima SUP-a ušla u Račak kako bi sprovela istragu na licu mesta.[1417] Policija je obavestila sudiju Marinković da u džamiji ima tela. Ona je tamo je pronašla 40 tela, koja su sva, osim jednog, pripadala muškarcima, i bila su poređana u krug.[1418] Tela koja su joj pokazana imala su obuću koja je ličila na vojničke čizme, neki su imali tamnosive, drugi tamnoplave vojničke pantalone, kao i vojničke opasače.[1419] Direktor Instituta za sudsku medicinu u Prištini Slaviša Dobričanin, koji se pridružio istražnom timu gđe Marinković, vizuelno je pregledao svako telo i odmah konstatovao da ništa ne ukazuje da su tela bila masakrirana.[1420] Kada je Danici Marinković prikazan video-snimak koji je 16. januara 1999. godine snimio VMK, na kome se vide leševi ustreljeni u jarku, ona je u svom svedočenju rekla da su tela koje je videla u Račku drugačija od onih koja se vide na video-snimku.[1421] Ona je rekla da tela koja su joj pokazana u džamiji nisu imala strelne rane na glavi[1422] i

[1410] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 160; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7792-7793, DP 149, str. 2; Richard Ciaglinski, DP P833 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3205-3206. Danica Marinković, T. 12973, 13075-13078.
[1411] Danica Marinković, T. 12965-12966; 12969-12970; Radomir Mitić, T. 12865-12866.
[1412] Danica Marinković, T. 12967.
[1413] Danica Marinković, T. 12967, DP D896.
[1414] Danica Marinković, T. 12967.
[1415] Danica Marinković, T. 12970, 13076.
[1416] Danica Marinković, T. 12970.
[1417] Danica Marinković, T. 12975-12976 ; svedok K86, T. 5211-5212; DP D148.
[1418] Danica Marinković, T. 12976, 12112-12113; DP D148.
[1419] Danica Marinković, T. 12976, 13114.
[1420] Danica Marinković, T. 12971, 12976, 13085.
[1421] Danica Marinković, T. 13083, 13090; DP 1575; DP D932
[1422] Danica Marinković, T. 13079 -13080.

da među 40 tela koja je ona videla nije bilo leševa kojima je bila odsečena glava, mada su jedno ili dva tela imala određene povrede po glavi koje su izgledale kao da su ih napravile ptice ili druge životinje.[1423] Tela su zatim smeštena u vreće za telo, ukrcana u hladnjaču u prisustvu predstavnika OEBS-a i odneta su na Institut za sudsku medicinu u Prištini.[1424] Nakon toga, sudija Marinković i njen istražni tim su, u pratnji predstavnika OEBS-a koje su sreli na putu za Račak, obišli selo u potrazi za drugim telima. Naišli su na ono što je opisano kao štab OVK, gde su pronašli oružje, uniforme i zalihe. U selu su videli rovove.[1425] Tražili su jarak koji je prikazan na snimku VMK, ali nisu uspeli da ga pronađu, kao ni bilo kakve druge žrtve ili tragove masakra ili krvi.[1426]

413. Policija je 40 tela iz džamije u Račku koja su pokazana sudiji Marinković transportovala na institut za sudsku medicinu u Prištini.[1427] Dana 19. januara započete su obdukcije 40 tela koja su transportovana iz Račka.[1428] Tela su identifikovana preko otisaka prstiju. Sproveden je test "parafinske rukavice", putem kojeg je utvrđeno da je na 37 tela bilo tragova baruta. Obdukcije su obavili forenzičari iz SRJ i dva forenzičara iz Belorusije.[1429] Utvrđeno je da je uzrok smrti u svih 40 slučajeva bilo ranjavanje projektilima.[1430] Kasnije je dogovoreno da OEBS može da dovede svoj tim forenzičara i, nakon otprilike nedelju dana posle incidenta, tim forenzičara iz Finske stigao je na Kosovo.[1431] Oni su pripremili opširan forenzički izveštaj, ali su naglasili da su, zbog vremena koje je proteklo i stanja dokaznog materijala, imali problema.[1432] Svih 40 tela je vraćeno u selo i sahranjeno u jednoj grobnici na brdu koje gleda na džamiju.[1433]

414. Neka od pitanja koja su razmotrena u prethodnim paragrafima materijalno se razlikuju od onoga što su međunarodni posmatrači videli u Račku i njegovoj okolini 15. januara 1999. godine i tokom dana koji su usledili. Veće je bilo impresionirano iskrenošću i detaljnim prikazom koji su ti međunarodni posmatrači dali tokom ovog suđenja. Njihovu verziju potkrepljuju pismeni dokumenti koji su nastali u to vreme i video-snimak tela koja su oni videli u Račku 16. januara 1999. godine i koje Veće prihvata kao autentične. Veće ne vidi razloga da odbaci njihova svedočenja i da donese suprotne zaključke.

1423 Danica Marinković, T. 12976, 13079-13080.
1424 Danica Marinković, T. 12976, 13114-13115.
1425 Danica Marinković, T. 12977 -12978.
1426 Danica Marinković, T. 12978.
1427 Svedok K86, T. 5135.
1428 Danica Marinković, T. 13087.
1429 Knut Vollebaek, DP P1073, str. 5; Knut Vollebaek, T. 7214; Knut Vollebaek, DP P1072 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7652.
1430 Danica Marinković, T. 12988-12989, DP D899.
1431 Knut Vollebaek, DP P1073, str. 5-6; Knut Vollebaek, T. 7214-7215, 7256; Knut Vollebaek, DP P1072 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7652 ; Danica Marinković, T. 12981-12982; DP D895.
1432 Knut Vollebaek, T. 7215, 7258, 7267; Knut Vollebaek, DP P1072 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7652, 7653.
1433 Svedok K86, T. 5189 -5190.

415. Ono što je sudiji Marinković pokazano u Račku 18. januara 1999. godine ne poklapa se sa onim što su u tom selu 15. i 16. januara 1999. godine videli međunarodni posmatrači. Sudiji Marinković nije pokazano telo deteta, niti telo kome je odsečena glava. Njen opis odeće na telima se ne poklapa sa odećom koja se vidi na video-snimku ili koja je opisana tokom usmenih svedočenja. Njoj nisu pokazana tela kojima je pucano u glavu. Njoj nije pokazan jarak koji se vidi na snimku, ali joj je, po svemu sudeći, pokazan štab OVK koji VMK nije video. Kao što je sudija potvrdila tokom svog svedočenja i kao što je navedeno u prethodnim paragrafima, ono što joj je pokazano daje sasvim drugu sliku od one koju su posmatrači VMK videli 15. i 16. januara. U tim okolnostima, Veće smatra da je 18. januara sudiji pokazana nameštena scena koju je inscenirala policija, smišljena da pruži lažan utisak o stvarnim događajima. Veće se uverilo da barem jedan deo tela koja je sudija Marinković videla 18. januara nisu bila tela koja su 16. januara videli predstavnici VMK, kao što je prikazano na video-snimku korišćenom kao dokazni predmet.

416. Prema zaključku Veća, 15. januara 1999. godine u Račku je ubijeno najmanje 45 kosovskih Albanaca, uključujući jednu ženu i dete. Barem jednoj žrtvi odsečena je glava. Većina ubijenih bili su stariji od 50 godina. Većini je pucano u glavu, po svemu sudeći, iz neposredne blizine. Kada su ubijeni, većinom su nosili civilnu odeću.

417. Dana 20. ili 21. januara 1999. godine predsedavajući OEBS-a, Knut Vollebaek sastao se sa predsednikom SRJ Slobodanom Miloševićem kako bi razgovarali o proterivanju ambasadora Walkera.[1434] Milošević je izneo stav da je izveštaj ambasadora Walkera fabrikacija i da je događaje u Račku verovatno izazvao OVK.[1435] Knut Vollebaek je uspeo da obezbedi dalje prisustvo ambasadora Walkera na Kosovu i njegov ostanak na funkciji šefa VMK.[1436]

418. Ubistva u Račku izazvala su ljutnju u Briselu i Vašingtonu kao očigledno kršenje Oktobarskih sporazuma od strane Srba, kao i ozbiljnu zabrinutost u vezi s tim da brzo može doći do širenja sukoba.[1437] Veće takođe ima u vidu da su neposredno pre tih događaja srpske snage bezbednosti, uključujući policiju, prošle kroz patrolu DPMK-SAD blizu Račka i da su je potpuno ignorisali. To je navelo mnoge međunarodne posmatrače da poveruju da je ono što se dogodilo u tom selu po mnogo čemu bila prekretnica.[1438] Po mišljenju Veća, to je bilo tačno.

[1434] Knut Vollebaek, T. 7212, 7254-7255; Knut Vollebaek, DP P1072 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7645, 7649; Knut Vollebaek, DP 1073, str. 5.
[1435] Knut Vollebaek, DP P1073, str. 5; Knut Vollebaek, DP P1072 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7745.
[1436] Knut Vollebaek, T. 7214; Knut Vollebaek, DP P1072 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7651-7652.
[1437] Shaun Byrnes, T. 8274-8275. v. takođe, dole, par. 2016.
[1438] Shaun Byrnes, T. 8201-8206.

(b) Drugi dokazi koje je Veće uzelo u obzir

419. Svedoci odbrane su izneli prikaz događaja u Račku koji se materijalno razlikuje od gornjih zaključaka. Veće ne prihvata aspekte pouzdanosti ovih dokaza, koji po mnogo čemu nisu istiniti. I pored toga, ono će ukazati na prirodu teze odbrane u vezi s dotičnim događajima u Račku.

420. Prema svedocima odbrane, uveče 14. januara 1999. godine načelnik SUP-a Uroševac upoznao je šefa policije SUP-a Uroševac, Radomira Mitića, Gorana Radosavljevića zvanog Guri, Milana Lečića, komandanta PJP-a, i pukovnika Jelića iz VJ da će se 15. januara 1999. godine vršiti hapšenja i da će tu operaciju voditi Goran Radosavljević.[1439] Plan je izradio Štab MUP-a.[1440] Glavni komandant operacije 15. januara bio je Goran Radosavljević,[1441] jedna jedinica PJP iz SUP-a Uroševac učestvovala je u operaciji,[1442] ali ne i VJ, mada su se njegovi pripadnici nalazili na tom području.[1443]

421. Ima dokaza da je Vlastimir Đorđević 15. januara bio u Prištini, zajedno s ministrom, kako bi prisustvovao sastanku o bezbednosnoj situaciji na Kosovu. Nakon tog sastanka, rečeno je da je video Gorana Radosavljevića koji ga je "u prolazu" obavestio da je preduzeta akcija protiv terorista u Račku i da su neki teroristi ubijeni.[1444] Đorđević je tu informaciju preneo ministru i drugim zvaničnicima koji su u to vreme bili na ručku.[1445] Đorđević nije znao ništa o toj akciji i nije posetio Štimlje ili Račak 15. januara.[1446]

422. Takođe ima dokaza da je 16. januara Đorđević odleteo za Prizren kako bi prisustvovao nizu prethodno planiranih sastanaka, vratio se u Prištinu, otišao u Peć kako bi prisustvovao političkim razgovorima i sastancima i ponovo se vratio za Prištinu.[1447] Đorđević je zatim pozvao Radislava Stalevića, komandanta SAJ u Prištini, i rekao mu da želi da ide na Kopaonik na skijanje.[1448] Radislav Stalević je lično odvezao Vlastimira Đorđevića na Kopaonik.[1449] On je u svom svedočenju rekao da 16. januara Đorđević nije dobio nikakve informacije o događajima u Račku, jer je odmah krenuo na Kopaonik.[1450] Vlastimir Đorđević je rekao da je 17. januar proveo na skijanju[1451] sa

[1439] Radomir Mitić, T. 12676-12678, 12750, 12799-12800.
[1440] Radomir Mitić, T. 12750.
[1441] Radomir Mitić, T. 12756.
[1442] Radomir Mitić, T. 12844-12845.
[1443] Radomir Mitić, T. 12677-12678, 12747, 12748, 12755, 12760.
[1444] Vlastimir Đorđević, T. 9666.
[1445] Vlastimir Đorđević, T. 9666-9667.
[1446] Vlastimir Đorđević, T. 9667-9668.
[1447] Vlastimir Đorđević, T. 9669.
[1448] Radislav Stalević, T. 13792, 13855.
[1449] Radislav Stalević, T. 13792.
[1450] Vlastimir Đorđević, T. 9670.
[1451] Vlastimir Đorđević, T. 9669-9670.

Radislavom Stalevićem,[1452] ali da ga je oko podneva pozvao ministar, koji je tražio da se vrati za Prištinu. On je to učinio, pošto je kasnije toga dana po njega stigao helikopter.[1453]

423. Kada je 17. januara stigao u Štab MUP-a u Prištini, Đorđeviću je rečeno da je bilo pokušaja da se u Račku 16. i 17. januara obave istrage na licu mesta, ali da ti pokušaji nisu bili uspešni zbog aktivnosti terorista koje su bile u toku. Takođe ima dokaza da je rukovodilac Štaba MUP-a Lukić rekao Đorđeviću da je, po naređenju ministra, za 18. januar planiran povratak u Račak kako bi se lokacija obezbedila radi istrage na licu mesta.[1454] Načelnika kriminalističke policije SUP-a Uroševac Radomira Mitića je načelnik SUP-a takođe informisao da će se, uz učešće jedne čete PJP-a iz Uroševca, izvršiti deblokada kako bi se 18. januara omogućilo sprovođenje istrage.[1455]

424. Po sopstvenom svedočenju, negde oko 09:00 ili 10:00 časova 18. januara, Đorđević je otišao u policijsku stanicu u Štimlju kako bi lično procenio situaciju.[1456] U policijskoj stanici, sreo se sa načelnikom SUP-a Uroševac i njegovim pomoćnicima i istražnim timom sudije Marinković.[1457] Rekao je da je u policijskoj stanici u Štimlju proveo tri-četiri sata, nakon čega se vratio u Štab MUP-a u Prištini.[1458]

425. Prikaz događaja koji daje Vlastimir Đorđević nije prihvatljiv iz više razloga. Nejasno je kako bi Goran Radosavljević, na sastanku u Prištini kome je prisustvovao ministar i drugi viši funkcioneri MUP-a, bio u mogućnosti da "u prolazu" obavesti Vlastimira Đorđevića, nekoliko sati nakon početka velike operacije u Račku čiji je on bio glavni komandant. Takođe je teško prihvatiti navodnu Đorđevićevu reakciju nakon što je čuo za tu operaciju, a to je da ministra obavesti o tome tokom ručka. Isto tako, Veće se nije uverilo da je 15. i 16. januara Đorđević imao seriju sastanaka u Prizrenu i Pećи. U Račku je 16. januara zabeleženo veliko prisustvo medija. O događajima u selu je detaljno izveštavano u medijima i bili su u fokusu pažnje međunarodne zajednice tokom ta dva dana. Malo je verovatno da osoba zadužena za kriminalističku policiju i istragu ne bi ništa preduzela po tom pitanju već bi nastavila sa prethodno planiranim sastancima čija tema nije bila precizirana. Pored toga, Veće ne može da prihvati priču Vlastimira Đorđevića i Radislava Stalevića o odlasku na skijanje 16. i 17. januara. Nikako se ne uklapa ni to da bi, u okolnostima koje su postojale u tom trenutku, Vlastimir Đorđević, koji je stalno opisivan kao profesionalan i pouzdan policajac, napustio svoje dužnosti i otišao na skijanje. Veće zaključuje da njegovo prisustvo u

[1452] Radislav Stalević, T. 13792.
[1453] Vlastimir Đorđević, T. 9670-9671, 9886; Radislav Stalević, T. 13792.
[1454] Vlastimir Đorđević, T. 9671.
[1455] Radomir Mitić, T. 12688.
[1456] Vlastimir Đorđević, T. 9672-9673, 9887.
[1457] Vlastimir Đorđević, T. 9673; Radomir Mitić, T. 12690-12691, 12760; Danica Marinković, T. 12975.
[1458] Vlastimir Đorđević, T. 9673-9674, 10155.

policijskoj stanici u Štimlju, barem 15. januara 1999. godine, potvrđuje da je bio svestan zajedničke operacije VJ i MUP u Račku 15. januara i njene važnosti, i ukazuje na njegovu konačnu odgovornost za ono šta se dogodilo u Račku, uključujući insceniranu prevaru sa telima i druge okolnosti prikazane timu sudije Marinković i međunarodnim predstavnicima i medijima 18. januara 1999. godine

2. Događaji u Rogovu

426. Dana 29. januara 1999. godine snage MUP-a izvele su akciju protiv pripadnika OVK u selu Rogovo, opština Đakovica. Borbe su dugo trajale.[1459] U jednoj kući u Rogovu ubijeno je 25 Albanaca, koji su većinom bili pripadnici OVK.[1460] General Drewienkiewicz je otišao na lice mesta i, nakon što je stigao, upućen je u porodični kompleks opasan zidovima koji su bili visoki tri-četiri metra, čija je kapija bila zatvorena. Generalu nije dozvoljeno da pregleda mesto događaja dok istražni sudija iz Đakovice ne obavi uviđaj.[1461] Kasnije je ušao u porodični kompleks.

427. Na licu mesta u Rogovu bile su prisutne dve vrste policajaca: obični policajci u plavim maskirnim uniformama i grupa u svetlosivim kombinezonima sa plavičastim primesama i oznakama na epoletama koje su bile crvene, bele i plave boje sa uspravnim krilima. Ta grupa policajaca bila je bolje opremljena.[1462] Jedan od pripadnika te specijalne jedinice bio je ubijen.[1463] General Lončar je bio na licu mesta i bilo je jasno da on rukovodi situacijom, izdajući naređenja policiji. [1464]

428. U dvorištu se nalazio minibus u kome je bilo pet tela. Dva tela su bila pored minibusa, pet tela u obližnjoj šupi, četiri tela u prostoriji u kojoj su se okupljali muškarci i jedno telo u nužniku.[1465] General Drewienkiewicz je procenio da je ono što je video na licu mesta bila posledica upada jedinice specijalne policije toga jutra, tokom kojeg je jedan pripadnik jedinice ubijen, a da su neki kosovski Albanci ubijeni nakon tog prvobitnog upada.[1466] Dnevni izveštaj VMK za 29. januar 1999. godine beleži zaključak Josepha Maisonneuvea da sila koju su primenile srpske snage

[1459] Joseph Maisonneuve, DP P853 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11059, 11171.
[1460] Joseph Maisonneuve, T. 5489; Joseph Maisonneuve, DP P852 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 5892, 5895; Joseph Maisonneuve, DP P853 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11059, 11170.
[1461] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 165, 167; Karol John Drewienkiewicz, T. 6372.
[1462] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 166; Karol John Drewienkiewicz, T. 6372-6373; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7799, 8002-8003; DP P1008, str. 3; Joseph Maisonneuve, DP P853 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11172.
[1463] Karol John Drewienkiewicz, T. 6372; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7974; Jospeh Maisonneuve, DP P851, par. 43.
[1464] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 166; Karol John Drewienkiewicz, T. 6370-6372. V. takođe Joseph Maisonneuve, DP P853 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11172; Joseph Maisonneuve, DP P852 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 5895; Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 43.
[1465] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 167.
[1466] Karol John Drewienkiewicz, T. 6370, 6478-6479.

bezbednosti nije bila srazmerna, da nisu sve ubijene osobe bile pripadnici OVK i da je bilo veoma malo dokaza o uzvraćanju silom od strane OVK.[1467] Izveštaj takođe ukazuje na to da je VJ obavestila OEBS da su oni u toj operaciji MUP-a pružali podršku.[1468] To je potvrdio Joseph Maisonneuve koji je u blizini video vojnike VJ koji su pružali podršku.[1469]

3. Druga dela nasilja

429. Krajem januara 1999. godine, John Crosland je video kako jedinice VJ i MUP pustoše sela Gornja Lapaštica/Llapashticë-e-Epërme i Donja Lapaštica/Llapashticë-e-Pshtme, koja se nalaze zapadno od Podujeva, kao i sela Bradaš/Bradash i Dobrotin/Dobratin.[1470] Jedna oklopna brigada VJ držala je liniju na oko dva kilometra zapadno od grada, a jedan bataljon VJ je bio raspoređen duž glavnog puta za Prištinu.[1471]

430. Inspekcija osmatračkih punktova koju je januara 1999. sproveo VMK potvrdila je da se na većini od tih 27 punktova nalazi MUP, mada je prema odredbama Sporazuma Byrnes-Đorđević samo njih devet trebalo da bude zauzeto.[1472] Februara 1999. godine, Richard Ciaglinski je organizovao nenajavljenu proveru na licu mesta poslavši 40 timova verifikatora na svaku od lokacija koje su Oktobarskim sporazumima identifikovane kao osmatrački punktovi MUP-a.[1473] Utvrđeno je da je pored dogovorenih 27, MUP postavio još devet ili deset osmatračkih punktova. Pored toga, umesto na devet, na barem 27 osmatračkih punktova u tom trenutku su se nalazili pripadnici[1474] MUP-a. Operacija je potvrdila da MUP time krši sporazum.[1475] O tim nalazima je obavešten Komitet za saradnju Srbije, ali on nije ništa preduzeo tim povodom.[1476]

431. Početkom 1999. godine napadi OVK na policiju i vojsku su postali češći.[1477] Dana 20. januara 1999. godine napadnuta je policijska stanica u Suvoj Reci.[1478] Februara 1999. godine, snage OVK su postavile zasedu policijskoj koloni između Lipovice/Lipovicë i Magure/Magurë, nekih 20 kilometara od Prištine, i ranile 15 policajaca.[1479] Dana 22. februara 1999. godine, napadnuta je

[1467] DP P1008; Karol John Drewienkiewicz, T. 6370.
[1468] DP P1008; Karol John Drewienkiewicz, T. 6370-6371.
[1469] Joseph Maisonneuve, DP P851, par. 43.
[1470] John Crosland, DP P1400, par. 68.
[1471] John Crosland, DP P1400, par. 68; John Crosland, DP P1402 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9843.
[1472] Richard Ciaglinski, T. 5341-5342; 5343-5344; DP P844, beleška za 5. januar 1999. godine.
[1473] Richard Ciaglinski, DP P833 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 3146.
[1474] Richard Ciaglinski, T. 5263.
[1475] Richard Ciaglinski, DP P832, Izjava od 21-23. marta 2000. godine, str. 3; Richard Ciaglinski, DP P833 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 3147.
[1476] Richard Ciaglinski, T. 5263.
[1477] Ljubinko Cvetić, T. 6813; Radomir Mitić, T. 12670-12675; DP D133, gde se upućuje na napad OVK u selu Račak, novembra 1998. godine; v. takođe DP D138 (razmotreno u odeljku o Račku); DP D841, gde se upućuje na napad na policijsku patrolu i vojnu kolonu, 12. marta 1999. godine.
[1478] DP D888, str. 655, stavka 397; svedok 6D2, T.12318.
[1479] Richard Ciaglinski, T. 5372.

zgrada OUP u Orahovcu.[1480] Dana 21. marta 1999. godine, pešadijskim naoružanjem napadnuta je policijska stanica u Zrzi, opština Orahovac.[1481]

4. Pregovori u Rambouilletu i Parizu

432. Februara 1999. godine, u novom pokušaju da razreši sukob na Kosovu, međunarodna zajednica je u Rambouilletu organizovala razgovore između vlade SRJ i delegacije sa Kosova, koja je uključivala Ibrahima Rugovu, predsednika DSK, predstavnike drugih organizacija civilnog društva i predstavnike OVK.[1482] Pregovore je organizovao francuski ministar spoljnih poslova Hubert Védrine, a kopredsedavajući je bio britanski ministar spoljnih poslova Robin Cook.[1483] Predstavnici zemalja članica Kontakt grupe, tj. Sjedinjenih Američkih Država, Francuske, Britanije, Italije i Rusije bili su intenzivno angažovani u pregovorima.[1484] Predsedavajući OEBS-a je bio prisutan kao posmatrač.[1485] U početku je dogovoreni postupak bila "šatl diplomatija" - delegacije SRJ i Kosova se nisu sretale direktno, već preko pregovarača i pravnih eksperata.[1486] Pregovori su trajali otprilike tri nedelje, ali se nije mogao postići konačni sporazum.[1487] Međunarodni pregovarači su tražili od strana da potpišu deklaraciju o nameri u kojoj bi se izrazila spremnost za nastavak i potpisivanje sporazuma, što su strane i učinile.[1488] Pregovori su tada prekinuti i obe delegacije su se vratile kući.[1489]

433. Nakon tri nedelje, pregovori su nastavljeni u Parizu, ali su odmah prekinuti jer su obe strane promenile svoj stav i nacrt sporazuma nije potpisan.[1490]

434. U pauzi između pregovora u Rambouilletu i Parizu, Knut Vollebaek, predsedavajući OEBS-a, sastao se sa Slobodan Miloševićem kako bi razmotrio pitanje proširenja VMK koje bi uključivalo vojno prisustvo. Slobodan Milošević je bio nepopustljiv i odbio tu mogućnost.[1491]

[1480] DP D888, str. 669, stavka 457; svedok 6D2, T.12318-12319.
[1481] DP D888, str. 691, stavka 543; svedok 6D2, T.12318-12320.
[1482] Knut Vollebaek, DP P1071 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9522; Ibrahim Rugova, DP P285, str. 7-8; Ibrahim Rugova, DP P286 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 4217-4218, 4324; Veton Surroi, T. 283, 345; Adnan Merovci, DP P416, par. 33; Adnan Merovci, DP P417 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 8432.
[1483] Knut Vollebaek, DP P1071 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9521.
[1484] Knut Vollebaek, T. 7220; Knut Vollebaek, DP P1071 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9522; Veton Surroi, T. 284, 289.
[1485] Knut Vollebaek, DP P1071 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9521; Knut Vollebaek, DP P1072 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7709.
[1486] Ibrahim Rugova, DP P285, str. 8 Ibrahim Rugova, DP P286 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 4217-4218, 4324; Veton Surroi, T. 285-286.
[1487] Knut Vollebaek, T. 7220-7221, 7268-7269; Knut Vollebaek, DP P1071 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9520; Ibrahim Rugova, DP P285, str. 8; Adnan Merovci, DP P416, par. 36.
[1488] Ibrahim Rugova, DP P285, str. 5; Ibrahim Rugova, DP P286 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 4217-4220; DP P1501, stavka 4.
[1489] Knut Vollebaek, T. 7220-7221, 7223, 7269; Knut Vollebaek, DP P1071 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9520-9521; Knut Vollebaek, DP P1072 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7710; Ibrahim Rugova, DP P285, str. 8.
[1490] Knut Vollebaek, T. 7220-7221, 7223, 7269; Knut Vollebaek, DP P1071 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9520-9521; Knut Vollebaek, DP P1072 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7710.

5. Događaji na Kosovu nakon pregovora

435. Tokom pregovora u Rambouilletu, došlo je znatnog smanjenja nasilja na Kosovu. [1492] Međutim, nakon pregovora, međunarodni posmatrači su uočili promenu u strategiji srpskih snaga na Kosovu. Dok su početkom februara MUP i VJ odgovarali na incidente na isti način kao i decembra i januara, to jest, izvođenjem operacija, konsolidovanjem zauzete teritorije i povlačenjem, oni su krajem februara nakon svojih operacija na terenu počeli da ostavljaju jedinice veličine voda od oko 30-40 ljudi. Ti ljudi su stalno bili izvan kasarni i ostajali su na datom području.[1493] Došlo je do gomilanja srpskih jedinica koje su činili i VJ i MUP u razmerama koje do tada nisu bile viđene. Dve dodatne brigade VJ raspoređene su na području Kuršumlije.[1494] Do 3. marta 1999. godine, VJ je rasporedio snage jačine 15 četa, na osnovu oko 2.000 izbrojanih ljudi i prateće opreme, mada joj je na osnovu Oktobarskih sporazuma bilo dozvoljeno da rasporedi samo tri čete.[1495] VJ je onda protiv OVK počela da sprovodi operacije "pretraživanja i uništavanja" od jednog područja do drugog, koristeći lokacije koje je obezbedila na terenu.[1496] Početkom marta 1999. godine, u mnogim delovima Kosova bilo je primetno gomilanje snaga VJ i MUP, mnogo veće nego što je to bilo dozvoljeno Oktobarskim sporazumima.[1497]

436. Zapisnik sa sastanka Štaba MUP-a održanog 17. februara 1999. godine u Prištini, kome su prisustvovali i ministar Stojiljković i optuženi Vlastimir Đorđević, načelnik RDB-a Rade Marković, pomoćnik ministra Obrad Stevanović, svi članovi Štaba MUP-a, svi načelnici SUP-ova i komandanti PJP i SAJ, potvrđuje da su na području Podujeva bile angažovane znatne snage VJ i MUP kako bi se obezbedio putni pravac Priština-Niš i da je aktivnost RPO u skoro svim selima u kojima ima srpskog življa bila velika.[1498] Zapisnik takođe ukazuje na to da je RJB izradio plan u cilju sprečavanja i onemogućavanja ulaska vojnih snaga NATO pakta na Kosovo.[1499] Zapisnik takođe beleži da je Štab MUP-a planirao da izvrši, kada se to naredi, tri akcije "čišćenja terena" u rejonima Podujeva, Dragobilja i Drenice i da su za to bile pripremljene snage policije od oko 4.000 pripadnika, oko 70 policajaca iz izuzetno obučene OPG (operativno-poterne grupe) i oko 900 iz

1491 Knut Vollebaek, T. 7224; DP P1076, str. 1.
1492 Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 8019.
1493 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 187; Karol John Drewienkiewicz, T. 6373-6374. Jedinica veličine čete bi brojala do 150 vojnika i imala nekih 10 do15 oklopnih vozila, Karol John Drewienkiewicz, T. 6320.
1494 John Crosland, DP P1400, par. 69; John Crosland, DP P1402 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9751, 9833; John Crosland, T. 9148.
1495 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 187; Karol John Drewienkiewicz, T. 6316, 6320, 6374; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7943-7944.
1496 Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 187.
1497 Knut Vollebaek, DP P1073, str. 9; Knut Vollebaek, T. 7284-7285; DP P844, str. 9; DP P1071 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9510, 9552.
1498 DP P85.
1499 DP P85; Žarko Braković, T. 4174.

rezervnog sastava.[1500] Na sastanku je takođe izneto da "albanski teroristi" sprovode dodatnu obuku i naoružavaju se, da im se broj povećava i da su stekli kontrolu nad određenim područjima.[1501] Na tom sastanku policiji je dat zadatak da obazrivo pristupa i angažuje dobrovoljce i da njihovo angažovanje vezuje preko rezervnog sastava policije, kada se to oceni kao potrebno.[1502]

437. Do oružanih sukoba na području Podujeva došlo je početkom marta 1999. godine. Predsedavajući OEBS-a Knut Vollebaek, koji je posetio Kosovo 2. marta 1999. godine, video je da su manja sela u okolini Podujeva uništena, da su krovovi kuća razneti i da ima tragova granatiranja i borbi.[1503] Tokom telefonskog razgovora sa predsednikom SRJ Slobodanom Miloševićem 24. marta 1999. godine, Knut Vollebaek mu je preneo šta je video tokom svoje posete Kosovu.[1504] Izveštaj VMK sa lica mesta za period od 26. februara do 4. marta 1999. godine ukazuje na to da je OVK na području Podujeva uspeo da napadne samo Podujevo.[1505] Položaji OVK su se nalazili veoma blizu položaja srpskih snaga, a civilno stanovništvo se našlo između dva fronta.[1506] Jedan broj ljudi je počeo da napušta to područje konjskim zapregama i traktorskim prikolicama, noseći svu svoju imovinu.[1507] Dana 5. marta 1999. godine, Richard Ciaglinski je video granatiranje područja južno od Podujeva. Tenkovi i artiljerija VJ bili su raspoređeni duž glavnog puta između Podujeva i Prištine i granatirali su padinu brda. Tu su se nalazili položaji OVK, ali oni su takođe granatirali sela.[1508]

438. General Lončar je 16. marta 1999. godine obavestio VMK da je vojni rok vojnim obveznicima produžen za 30 dana, da je granična zona proširena sa pet na 10 kilometara i da će VMK morati da izmesti svoje ljude iz te proširene zone.[1509] Novi vojni obveznici su rotirani na Kosovo, ali je onima koji je trebalo da odu vojni rok produžen pa su ostali na Kosovu, zbog čega se broj pripadnika VJ povećao za nekoliko hiljada.[1510] Marta 1999. godine, VMK je ustanovio da srpske snage na Kosovo dopremaju noviju, moderniju i veću, jaču opremu.[1511] Konkretno, 16. marta 1999. godine VMK je izvestio da se tenkovi T-72 železnicom dopremaju na Kosovo. Pre toga, jedini tenkovi prijavljeni kao trajno stacionirani na Kosovu bili su tenkovi T-55, koji su imali

[1500] DP P85; Žarko Braković, T. 4174. 4268.
[1501] DP P85.
[1502] DP D85, str. 3.
[1503] Knut Vollebaek, DP P1073, str. 6; Knut Vollebaek, T. 7215-7216, 7272-7273, 7259, 7262; Knut Vollebaek, DP P1071 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9510.
[1504] Knut Vollebaek, DP P1073, str. 9, 10; Knut Vollebaek, T. 7284-7285.
[1505] Knut Vollebaek, T. 7259; DP P157, str. 2.
[1506] Knut Vollebaek, T. 7216.
[1507] Knut Vollebaek, DP P1073, str. 9; Knut Vollebaek, T. 7216-7217.
[1508] Richard Ciaglinski, DP P833 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 3160.
[1509] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 168, 188; Karol John Drewienkiewicz, T. 6529-6530.
[1510] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 66, 188; Richard Ciaglinski, DP P833 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 3147.
[1511] Richard Ciaglinski, T. 5267-5268.

znatno ograničenije mogućnosti.[1512] Dovođenje te nove opreme predstavljalo je kršenje postojećih sporazuma.[1513] MUP je dosta opreme dopremio kopnenim putem, uključujući kompletnu novu generaciju oklopnih transportera.[1514] Jačanje srpskih snaga se nije vršilo tajno, već otvoreno.[1515] Proširenje granične zone između Kosova i Albanije i BJRM sa pet na 10 kilometara znatno je otežavalo rad VMK.[1516] Pristup graničnoj zoni postao je teži.[1517] Od tog trenutka, posmatrači VMK su u graničnoj zoni češće zaustavljani i maltretirani. [1518]

439. Marta 1999. godine, broj policajaca na Kosovu povećao se na preko 14.500. Kao što je prethodno razmotreno, nakon Oktobarskih sporazuma, taj broj se kretao oko 10.000. Rukovodilac Štaba MUP-a tražio je od svih SUP-ova na Kosovu da preduzmu sve potrebne mere radi mobilisanja pripadnika rezervnih snaga.[1519]

440. Dela nasilja od strane OVK su se nastavila. Dana 22. marta 1999. godine ili približno tog datuma, u Suvoj Reci je ubijen jedan srpski civil.[1520] Jedan svedok je u svom svedočenju rekao da je za odmazdu policija ubila 11 kosovskih Albanaca koji nisu bili povezani sa ubistvom.[1521]

6. Događaji u Kačaniku i Vučitrnu krajem februara i sredinom marta 1999. godine

441. Od kraja februara do sredine marta 1999. godine došlo je do obimnih operacija na području Kačanika i Vučitrna. Te operacije odvijale su se u zoni odgovornosti barem dve brigade VJ, što ukazuje na činjenicu da su te operacije planirane barem na nivou korpusa VJ.[1522] VJ i MUP su krenuli u ofanzivu i izolovali područja u kojima su sprovodili operacije, uskraćujući pristup KVM-u.[1523] Tokom operacija marta 1999. godine, MUP i VJ su sarađivali na uvežban način: VJ bi

[1512] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 188; Karol John Drewienkiewicz, T. 6374. Tenkovi T-72 su bili u potpunosti drugačiji model tenka s drugačijim operativnim metodom i svedok iz tog razloga smatra da je u pratnji ovih tenkova morala biti barem jedna nova jedinica VJ koja je mogla da upravlja njima, Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 188; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7809-7810. V. takođe Richard Ciaglinski, T. 5267; Richard Ciaglinski, DP P833 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 3147, gde je posvedočio da su novi tenkovi T-84 dopremani na Kosovo marta 1999. godine.

[1513] Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7810; Richard Ciaglinski, DP P833 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 3154.

[1514] Richard Ciaglinski, T. 5268.

[1515] Karol John Drewienkiewicz, T. 6380-6381; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7810-7811; DP P1010.

[1516] Karol John Drewienkiewicz, T. 6530; Richard Ciaglinski, DP P833 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 3182.

[1517] Richard Ciaglinski, DP P833 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 3180.

[1518] Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 8018-8019.

[1519] Ljubinko Cvetić, T. 6608-6609. Kako bi ostvario taj odnos, SUP Kosovska Mitrovica je morao da mobiliše oko 665 pripadnika rezervne policije, Ljubinko Cvetić, T. 6609.

[1520] Velibor Veljković, T. 7115-7116; 6D2, 12270; DP D17; Halit Berisha, T. 3389.

[1521] Halit Berisha, T. 3389-3390.

[1522] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 190. V. takođe John Crosland, DP P1400, par. 71.

[1523] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 190; Karol John Drewienkiewicz, T. 6375, 6516. Verifikatori VMK bi pokušavali da prate i beleže kretanje konvoja vojske i policije u tim područjima, ali bi im bio uskraćivan pristup zbog navodnih bezbednosnih razloga, Karol John Drewienkiewicz, T. 6375, 6516.

obezbedila obod sela ili područja i obezbeđivala artiljerijsku podršku ukoliko bi ona bila potrebna, dok bi MUP ulazio u dotično selo ili na područje.[1524]

442. Dana 25. februara 1999. godine, OVK je pokušao da otvori novu zonu dejstava na području Kačanika.[1525] Dana 8. marta 1999. godine, VJ je započela protivdejstva i istisnula OVK sa uzvišica koje se pružaju iznad puta između Prištine i Skoplja, s obe strane kanjona. Veće će kasnije u Presudi razmotriti događaje koji su usledili.[1526] Kada je obezbeđen kanjon, VJ je ostavila jedinice veličine voda na ključnim lokacijama duž puta do Đeneral Janković/Han-i-Elezit, graničnog prelaza sa BJRM.[1527]

443. Marta 1999. godine, OVK je kontrolisao teren zapadno od i do železničke pruge koja je išla paralelno s putem Kosovska Mitrovica-Priština koji je vodio kroz opštinu Vučitrn.[1528] OVK je konkretno držao područje između Čičavice, Slakovca/Sllakoc, Donje Sudimlje/Studime-e-Poshtëme, uz izuzetak naselja Rašica/Rashica, koje se nalazilo na brdu, naselja Llapzoviq u selu Samodreža/Samodrezhe i mesta Cecelija/Ceceli.[1529] Međutim, OVK nije kontrolisao železničku prugu.[1530]

444. Dana 15. marta 1999. godine, snage VJ i MUP su započele ofanzivu na području Vučitrna i uspele da potisnu OVK zapadno preko uzvišica koje su nadvisivale saobraćajnice na području Vučitrna.[1531] Specijalne jedinice MUP-a su u velikom broju stigle sa područja izvan Kosova. Imali su moderne "Kevlar" šlemove, bolje naoružanje, bolju radio opremu, drugačije oznake na ramenima i ponašali su se kao vojnici.[1532] Snage su često uklanjale oznake, što je međunarodnim posmatračima koji su nadgledali njihova dejstva otežavalo da saznaju odakle su.[1533] Tokom te operacije mogla se videti velika količina dima koji je kuljao iz sela koja su gorela.[1534] General Drewienkiewicz, koji je uspeo da lično dođe na to područje, u svom svedočenju je rekao da su u te napade bile uključene jedna ili dve jedinice MUP-a veličine čete, od kojih se svaka sastojala od 100 ili više ljudi koji su izgledali u boljoj formi i nosili zelene maskirne uniforme s rečju "Milicija"

[1524] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 197.
[1525] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 191; Karol John Drewienkiewicz, T. 6481-6482; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7932. Nekoliko dana nakon operacije, VMK je dobio informaciju da su pripadnici OVK koji su se nalazili u Kačaniku prešli granicu kod Đeneral Jankovića iz BJRM, Karol John Drewienkiewicz, T. 6484; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7931-7932; DP D157. V. takođe Knut Vollebaek, T. 7269-7270. Richard Ciaglinski, T. 5382.
[1526] V. dole, par. 1102-1111.
[1527] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 191.
[1528] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 192.
[1529] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 6; Shukri Gerxhaliu, DP P513(transkript u predmetu *Milutinović*) T. 2494-2499, 2532; Shukri Gerxhaliu, T. 3107-3109, 3143; Shukri Gerxhaliu, DP P514.
[1530] Shukri Gerxhaliu, T. 3138-3139, 3142-3143; Shukri Gerxhaliu, DP D69.
[1531] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 192; DP P844. str. 7.
[1532] Richard Ciaglinski, DP P832, Izjava od 21-23. marta 2000. godine, str. 9-10; Richard Ciaglinski, T. 5279.
[1533] Richard Ciaglinski, T. 5279.
[1534] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 190; Karol John Drewienkiewicz, T. 6406-6407; DP P1029.

ispisanom na leđima i na leđima nosili tromblonske granate.[1535] Kako je general Drewienkiewicz obavešten 12. marta 1999. godine, snage VJ i MUP su već dejstvovale na području Vučitrna. Na tom području su viđene specijalne snage i paravojne jedinice iz Srbije. Ponašanje VJ i MUP ohrabrivalo je srpske civile da učestvuju u operacijama protiv albanskih civila i protiv VMK. Kako je general Drewienkiewicz obavešten, VJ i MUP su koordinirali svoje aktivnosti "na mnogo bolji način" i postalo je očigledno da planiraju operacije protiv stanovništva, kosovskih Albanaca, a ne kao ranije, kao pojedinačne odgovore na napade OVK.[1536] Posmatrači VMK su očekivali da će operacije VJ i MUP s ciljem da se celo područje očisti od OVK dovesti do raseljavanja albanskog stanovništva koje je tu živelo, jer se sumnjalo da pruža podršku OVK.[1537]

7. Odlazak međunarodnih organizacija sa Kosova

445. Osoblje VMK se povuklo sa Kosova 20. marta 1999. godine. [1538] Odluku da se VMK evakuiše doneo je predsedavajući OEBS-a Knut Vollebaek, u konsultaciji sa rukovodećom "trojkom" OEBS-a, članicama Kontakt grupe i ambasadorom Walkerom.[1539] Kompletno osoblje VMK, koje je tada brojalo otprilike 1379 ljudi, povuklo se u BJRM.[1540] Dok je osoblje VMK napuštalo Kosovo, videlo je snage VJ i MUP kako u kolonama napuštaju svoje položaje i kreću prema područjima za koje se znalo da su uporišta OVK. [1541]

446. UNHCR se sa Kosova povukao dan kasnije, 21. marta 1999. godine. Njihovo osoblje je videlo da su, nakon povlačenja VMK, područja na kojima je VMK bio aktivan napadana od strane srpskih snaga.[1542]

447. Dana 24. marta 1999. godine u 20:20 časova NATO je započeo svoju kampanju bombardovanja teritorije SRJ iz vazduha.[1543]

[1535] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 190; Karol John Drewienkiewicz, T. 6375-6376, 6377-6379; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7808-7809; DP P316.
[1536] Karol John Drewienkiewicz, T. 6378-6379; DP P1009.
[1537] Karol John Drewienkiewicz, T. 6378.
[1538] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 171; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7813.
[1539] Knut Vollebaek, DP P1072 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7667, 7669, 7681; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7951.
[1540] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 171; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7813.
[1541] Karol John Drewienkiewicz, T. 6393-6394; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7814-7815; DP P1027.
[1542] Karol John Drewienkiewicz, T. 6393-6394; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7814-7815; DP P1027.
[1543] Veton Surroi, T. 291.

VI. DOGAĐAJI NA KOSOVU OD MARTA 1999. DO 20. JUNA 1999. GODINE

A. Opština Orahovac

448. Opština Orahovac se nalazi na jugozapadu Kosova. Okružena je opštinama Klina na severu, Suva Reka na istoku, Prizren na jugu i Đakovica na zapadu. Glavni grad Orahovac nalazi se u središnjem delu opštine, a južno i jugozapadno od njega su susedna sela Bela Crkva/Bellacërkë, Celina/Celinë, Nogavac/Nagavc, Velika Kruša/Krushë-e-Madhe i Mala Kruša/Krushë-e-Vogël. Blizu opštine Orahovac su opštine Prizren i Đakovica. Severozapadno od grada Orahovca nalazi se Pusto Selo/Pastasellë. Orahovac je imao gotovo 60.000 stanovnika i ogromnu većinu činili su kosovski Albanci.[1544]

449. U periodu koji je prethodio NATO bombardovanju, koje je počelo 24. marta 1999. godine, OVK je uspostavio rejone odgovornosti u svojoj operativnoj zoni Paštrik, koja je obuhvatala opštinu Orahovac.[1545] Područje Mališeva i Pagaruše, koje se nalazi severno od Orahovca, konkretno je navedeno kao jedno od uporišta OVK, a navodno je lokalni štab bio uspostavljen u Velikoj Kruši, Brestovcu/Brestoc i Donjem Retimlju/Retia-e-Poshtme.[1546]

450. Dana 23. marta 1999. godine Zajednička komanda za Kosovo izdala je zapovest da delovi ojačanog Prištinskog korpusa VJ, koji su činile 549. motorizovana brigada, 243. mehanizovana brigada i 202. logistička baza, u sadejstvu sa "naoružanim nešiptarskim stanovništvom", preduzmu akciju obezbeđenja podrške i "blokira[ju], razbi[ju] i uniš[te]" snage OVK u širem rejonu Orahovca i Velike Kruše.[1547]

451. U skladu s tom zapovešću Zajedničke komande, Božidar Delić, komandant 549. motorizovane brigade, koji je bio direktno potčinjen general-potpukovniku Vladimiru Lazareviću koji je tada komandovao Prištinskim korpusom, naredio je 23. marta 1999. godine da 37. odred PJP MUP-a Niš, 4. četa PJP MUP-a Prizren i 4. četa PJP MUP-a Đakovica sadejstvuju sa 549. motorizovanom brigadom. Te združene srpske snage dobile su zadatak da deblokiraju komunikaciju Suva Reka—Orahovac i komunikaciju Prizren—Zrze, koje prolaze južno od sela Mala Kruša, Velika Kruša, Celina i Bela Crkva.[1548] Cilj tih zapovesti bio je da se razbije i uništi OVK u selima Celina, Velika Kruša i Mala Kruša, kao i da se spreči izvlačenje OVK s područja Mališeva ka

[1544] DP P983, str. 9.
[1545] Sledeće brigade OVK su delovale u zoni Paštrik u vreme NATO bombardovanja: 121, 122, 123, 124. i 125. brigada, Byslim Zypari, DP P427, par. 16; Byslim Zypari, T. 2472-2473, 2493-2494, 2500; DP P430; v. dole, par. 1550.
[1546] V. DP P889, str. 1; DP P85, str. 2; DP P898; DP P970; DP P350, str. 1; Byslim Zypari, T. 2491-2493; DP P447, str. 3-4; svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7861; svedok 6D2, T. 12217-12218; v. takođe, DP D790.
[1547] DP P350, str. 1, 2, 4.
[1548] DP P1316, str. 2; DP P1317, str. 3.

opštini Prizren.[1549] Međutim, te snage je trebalo i da "očiste" to područje i potisnu OVK ka Mališevu, kao i da "okup[e] civilno stanovništvo" prilikom izlaska iz zone operacije.[1550] Namera je bila i da te snage uspostave kontrolu nad teritorijom između Bele Crkve i Nogavca, koja obuhvata područje Celine, kao i od Velike Hoče do Male Hoče/Hoçë-e-Vogël.[1551] Zajednička komanda za Kosovo je rukovodila i upravljala svim srpskim snagama za vreme te borbene operacije. Naređeno je da ta operacija počne 25. marta 1999. godine u 05:00 časova.[1552]

452. U večernjim časovima 24. marta 1999. godine na području Orahovca bilo je velikih pokreta snaga VJ i MUP. Kamioni i oklopna vozila su viđeni na putu Zrze-Orahovac, kao i na glavnoj saobraćajnici južno od opštine Orahovac.[1553] OVK je zauzeo odbrambene položaje kako bi pratio pokrete srpskih snaga na tom području.[1554]

453. Dana 25. marta 1999. godine oko 05:00 časova počela je operacija koju je naredila Zajednička komanda. Na brojnim pravcima, uključujući pravac jugoistočno od grada Orahovca koji je obuhvatao sela Velika Hoča i Donje Retimlje, kao i pravac jugozapadno od grada Orahovca, liniju napada koja je prolazila kroz Belu Crkvu preko Male Hoče i niže ka Velikoj Kruši, zaobilazeći sela Celinu i Nogavac, raspoređena je 549. motorizovana brigada.[1555] Srpske snage su dobile i zadatak da produže napad i probiju odbrambenu liniju OVK od Male Kruše do Nogavca, sve do opština Prizren i Suva Reka na severoistoku.[1556] Posle početnog napada 25. marta 1999. godine, Zajednička komanda je 28. i 29. marta 1999. godine izdala dodatne zapovesti kojima je snage i VJ i MUP zadužila da nastave operaciju naređenu 25. marta 1999. godine, čiji je cilj bio da se "blokira[...], razbi[je] i uništi[...] OVK" u širem rejonu Mališeva, uključujući opštinu Orahovac.[1557] Referisano je da sadejstvo snaga VJ i MUP dobro funkcioniše.[1558]

454. Posle početnog napada srpskih snaga 25. i 26. marta 1999. godine, bivšem načelniku Generalštaba OVK Byslimu Zypariju referisano je da su srpske snage tenkovima, oklopnim vozilima i teškim mitraljezima opkolile sela u opštini Orahovac.[1559] Svim jedinicama OVK na tom području naređeno je da konsoliduju i organizuju odbrambenu liniju.[1560] Odbrambena linija

[1549] DP P350, str. 1-3; DP P1316, str. 3.
[1550] Svedok K25, DP P340-A, str. 8.
[1551] DP P1316, str. 3.
[1552] DP P350, str. 3.
[1553] Sabri Popaj, DP P1082, str. 2.
[1554] Byslim Zypari, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5991-5993.
[1555] 243. motorizovana brigada je bila raspoređena i na području u okolini Orahovca u opštini Suva Reka, DP P350, str. 2-3.
[1556] DP P350, str. 1-3.
[1557] DP P970, str. 3; DP P898, str. 2.
[1558] DP P1317, str. 3, 5.
[1559] Svedok je konkretno naveo teritoriju pod komandom 124. i 125. brigade. Byslim Zypari, T. 2439.
[1560] Byslim Zypari, T. 2440.

prolazila je kroz Brestovac, Malu Hoču, Nogavac i Malu Krušu i zalazila u opštinu Đakovica.[1561] Kada su srpske snage od 25. marta 1999. godine počele da napadaju sela u Orahovcu, OVK je počeo da se povlači zajedno sa civilnim stanovništvom.[1562] Pripadnici OVK su bacili oružje, presvukli se u civilnu odeću i pobegli.[1563]

455. Posle operativnih dejstava širom opštine Orahovac, kao što će biti razmotreno dalje u tekstu, Komanda Prištinskog korpusa primila je izveštaje koji potvrđuju da su snage VJ i MUP bile prisutne u toj opštini od 25. marta 1999. do 3. aprila 1999. godine.[1564] Prisustvo tih snaga takođe su u svojim iskazima potvrdili pripadnici srpskih snaga koji su bili raspoređeni ili su učestvovali u raspoređivanju tih snaga u raznim delovima opštine Orahovac.[1565] Zabeleženo je da je tokom operacije koja je u ovoj opštini vođena od 25. marta 1999. godine raspoređeno oko 2.000 pripadnika srpskih snaga, od čega 1.020 pripadnika MUP-a.[1566] U toj operaciji (u opštini Orahovac) učestvovale su sledeće jedinice VJ: 101. vojnoteritorijalni odred,[1567] 243. motorizovana brigada,[1568] 15. oklopna brigada,[1569] 120. minobacačka četa[1570] i 2. motorizovani bataljon.[1571] Na području na kojem je vođena operacija počev od 25. marta 1999. godine bile su raspoređene sledeće snage MUP: 37. odred PJP Niš,[1572] 23. odred PJP,[1573] 5. četa PJP Priština[1574] i 4. četa odreda PJP Đakovica.[1575] Dokazi o aktivnostima tih odreda PJP i snaga VJ u konkretnim selima biće razmotreni u nastavku teksta, kada bude reči o događajima i selima navedenim u Optužnici.

1. Bela Crkva

456. Iskazi Isufa Zhuniqija i Sabrija Popaja odnosili su se na događaje u Beloj Crkvi, kako je navedeno u paragrafu 72(a)(i) i 75(b) Optužnice. Uprkos tome što je odbrana osporavala njihovu verodostojnost, posebno u delu koji se odnosio na prisustvo OVK u selu i na tom području u to vreme, Veće se uverilo da su iskazi koje su ova dva svedoka dala u vezi s događajima u selu Bela Crkva i njegovoj okolini u celini pouzdani.

[1561] Byslim Zypari, T. 2473, 2448.
[1562] Byslim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5991-5992.
[1563] DP D37, str. 4; DP P1317, str. 2, 5; DP P944, str. 2.
[1564] V. DP P1317; v. takođe, DP P944.
[1565] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9644-9651; v. svedok K25, DP P340-A; v. takođe, DP D37.
[1566] V. DP P1317; v. takođe DP P944.
[1567] 101. vojnoteritorijalni odred je od 27. marta 1999. godine bio raspoređen sa zadatkom da, u sadejstvu s 549. motorizovanom brigadom, obezbedi područje Zrza, Orahovca, Velike Hoče i Opteruše/Opterushë. DP P896, str. 5.
[1568] V. DP P350; v. takođe, DP P898; v. takođe, DP P1316.
[1569] DP P898, str. 2.
[1570] V. poverljivi Dodatak.
[1571] V. DP D37.
[1572] DP P1316, str. 4; DP P1317, str. 3.
[1573] DP P1317, str. 3.
[1574] DP P1317, str. 3.
[1575] DP P1316, str. 4.

457. Bela Crkva je udaljena oko 10 kilometara od Orahovca.[1576] Godine 1999. Bela Crkva je imala oko 3.000 stanovnika i u selu je bilo oko 350 kuća.[1577] Svi stanovnici sela bili su kosovski Albanci.[1578]

458. Još negde 18. marta 1999. godine u Belu Crkvu je došlo četrdesetak srpskih policajaca i vojnika. Imali su kamione, oklopna vozila i oklopne transportere.[1579] Policajci su nosili plave maskirne uniforme, a pripadnici VJ zelene maskirne uniforme.[1580] Srpske snage su iskopale bunkere koji su gledali na selo.[1581] Pripadnici srpskih snaga rekli su jednom seljaninu koji je živeo blizu tih bunkera da napusti kuću.[1582] Iz straha za bezbednost, ostali seljani koji su živeli blizu položaja vojske i policije takođe su napustili svoje domove. Uveče 24. marta 1999. godine došlo je do znatnih pokreta snaga policije i vojske, a kamioni i oklopna vozila viđeni su kako se kreću putem koji povezuje Zrze, udaljene oko dva kilometra od Bele Crkve, s Orahovcem.[1583]

(a) Događaji 25. marta 1999. godine ili približno tog datuma

459. U ranim jutarnjim časovima 25. marta 1999. godine, negde između 02:00 i 03:30 časova, 12 tenkova VJ približavalo se Beloj Crkvi iz pravca Orahovca.[1584] Ti tenkovi su se zaustavili kod džamije u centru sela.[1585] Otprilike u to isto vreme, još pet tenkova VJ ušlo je u selo iz pravca Đakovice i Prizrena.[1586] Dva tenka su nastavila prema školskom dvorištu, a ostala tri nastavila su pored džamije do položaja na brdu iznad Celine.[1587] Prema rečima očevidaca, vojnici iz tenkova u

[1576] Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6446.
[1577] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 2; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6460; Sabri Popaj, DP P1082, str. 2.
[1578] Sabri Popaj, DP P1082, str. 2.
[1579] Sabri Popaj, DP P1082, str. 2; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5653.
[1580] Prilikom unakrsnog ispitivanja Sabrija Popaja osporavana je njegova sposobnost razlikovanja uniformi koje su nosili pripadnici vojske u odnosu na uniforme pripadnika policije. Po mišljenju Veća, Sabri Popaj je konkretno pokazao da jasno razlikuje uniforme i uspeo je da se seti raznih prilika kada je video da se nose razne uniforme. On je na dokaznom predmetu identifikovao različite uniforme (Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5653; DP D314; Sabri Popaj, T. 7402-7404). Veće se uverilo i konstatuje da su od otprilike 18. marta 1999. godine pripadnici VJ i MUP bili prisutni u Beloj Crkvi. Prilikom donošenja tog zaključka, Veće je uzelo u obzir pitanje naziva i opisa nekih boja imajući u vidu dijalekt koji se koristi na tom području, što je barem na početku izazvalo određenu pometnju (Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5657; Sabri Popaj, T. 7402-7405).
[1581] Sabri Popaj, DP P1082, str. 2; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5653
[1582] Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5653; DP D314; Sabri Popaj, DP T. 7402-7404.
[1583] Sabri Popaj, DP P1082, str. 2.
[1584] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 2; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4111; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6448, 6449.
[1585] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 2; DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4100-4101; DP P1254.
[1586] Sabri Popaj, DP P1082, str. 3; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5651-5652; DP P1084.
[1587] Bilo je određene neizvesnosti u pogledu toga da li je svih pet tenkova krenulo na brdo iznad Celine. Na osnovu detaljnije analize dokaza pokazalo se da su samo tri tenka koja su se na početku kretala ka džamiji nastavila ka brdu, dok su ostala dva ostala u dvorištu škole do 4. maja 1999. godine, Sabri Popaj, DP P1082, str. 3; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5652-5653, 5691-5693; Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 2; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4112; DP P1084.

školskom dvorištu nosili su vojne uniforme.[1588] Na glavnom putu bilo je još tenkova koji su došli iz Prizrena i Đakovice i išli u pravcu Zrza i Orahovca.[1589]

460. Ubrzo pošto su ti tenkovi zauzeli položaje na brdu, iz bunkera koje su pripadnici VJ i MUP-a počeli da kopaju od 18. marta 1999. godine na selo je otvorena rafalna vatra iz automata.[1590] Međutim, iz tog automatskog vatrenog oružja pucano je iznad kuća. Seljani su to shvatili kao upozorenje da napuste svoje kuće i selo.[1591] Mnogi seljani su i otišli. Negde između 04:00 i 05:00 časova, Sabri Popaj je odlučio da sa svojom porodicom napusti selo. Dok su išli ka obodu sela, on je video kako srpske snage ulaze u selo i kako policajci, obučeni u plave maskirne uniforme, pale kuće u selu koristeći benzin i bacače plamena.[1592] Pripadnici vojne i policijske pešadije opkolili su Belu Crkvu.[1593]

461. Plašeći se za svoju bezbednost, Isuf Zhuniqi i njegova porodica krenuli su ka potoku u blizini sela. Tamo se okupilo oko 700 seljana.[1594] Potok se nalazio oko 900 metara od kuće Isufa Zhuniqija i obale su mu bile strme i visoke, pa su pružale zaklon i sakrivale ih.[1595] Ti seljani iz Bele Crkve potom su krenuli ka železničkom mostu, poznatom kao most na Belaji,[1596] zbog toga što je on povezivao Zrze sa Prizrenom, a budući da je Bela Crkva tada već bila opkoljena, to je bio jedini način da se izađe iz sela i stigne do Zrza ili Rogova.[1597] Dok su išli, čuli su pucnjavu koja je dopirala iz pravca Bele Crkve, kao i eksplozije.[1598] Kad su seljani stigli do mosta na Belaji, sklonili su se blizu mosta i ispod mosta, u kanal za navodnjavanje.[1599]

462. U međuvremenu, pošto je izveo svoju porodicu iz Bele Crkve, Sabri Popaj se vratio u selo da se postara za stoku.[1600] Učinilo mu se da iz pravca rečice Belaje, koja se nalazila na udaljenosti od oko 300 metara od njegove kuće, dopire nešto kao plač dece, pa je krenuo da vidi šta je to.[1601] U rečici je video šest članova porodice Zhuniqi iz Bele Crkve, uključujući Klirima Zhuniqija,

---

[1588] Sabri Popaj, T. 7402-7404; DP D314.
[1589] Sabri Popaj, DP 1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5692.
[1590] Sabri Popaj, DP P1082, str. 2; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5654; Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 2; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4111; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6449, 6450.
[1591] Sabri Popaj, DP P1082, str. 3.
[1592] Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5654; DP D314; Sabri Popaj, T. 7402, 7404; Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 2; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4111; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6449, 6450; DP P1254.
[1593] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 3; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4102; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6450, 6454-6455.
[1594] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 3; DP P1084.
[1595] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 3; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4102.
[1596] Ipak, na osnovu dokaza nije jasno da li su svi krenuli. Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 2-3; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6454-6455; Isuf Zhuniqi, (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4102-4103, 4113-4114; DP P1085.
[1597] Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6455.
[1598] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 3.
[1599] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 3; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6454; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4102-4103; DP P1255.
[1600] Sabri Popaj, DP P1082, str. 3; DP P1084.

Lumturie Zhuniqi, Dardane Zhuniqi, Dardana Zhuniqija, Duratu Zhuniqi i Dibrana Zhuniqija. Tamo je bilo i osam članova porodice Spahiu iz Opteruše. To su bili Xhemal Spahiu, Marigona Spahiu, Iliriana Spahiu, Lirim Spahiu, Fikrit Spahiu, Labinot Spahiu, Qamile Spahiu i jedan neidentifikovani član porodice Spahiu. Oni su išli u pravcu Rogova.[1602] Sabri Popaj im je pomogao da pređu rečicu i ispratio ih još oko 600 metara, kada su oni zastali da se odmore. On je onda krenuo nazad prema Beloj Crkvi.[1603] Na povratku u Belu Crkvu, Sabri Popaj je začuo pucnjavu i meci su udarali o zemlju blizu njega, pa je otpuzao oko sto metara, a potom se sakrio u jednu rupu.[1604]

463. S mesta na kome se krio, Sabri Popaj je video grupu od oko 12 policajaca[1605] koji su išli onom stranom potoka na kojoj se on nalazio, dok je na drugoj strani bilo još mnogo policajaca koji su se približavali iz pravca Bele Crkve.[1606]

464. Policajci su nosili plavkastozelene maskirne uniforme.[1607] Takođe su imali trake oko čela raznih boja.[1608] Isuf Zhuniqi je na rukavima uniformi video oznaku. On nije mogao da se seti kako je ta oznaka izgledala, ali je video da policajci nose i bele trake oko ruku i da imaju zelenkaste šlemove.[1609] Bili su naoružani puškama AK47, a u koricama za opasačem imali su dugačke noževe; neki od njih su u futrolama za opasačima imali pištolje.[1610] Isuf Zhuniqi je jednog policajca prepoznao kao Srbina iz redovnog sastava policije koga je viđao u Orahovcu pre rata i tada je nosio plavu uniformu.[1611] Veće podseća na svoju raniju konstataciju da su pripadnici snaga MUP-a nosili

---

[1601] Sabri Popaj rečicu Belaju zove potok Belles, ali je reč o istom potoku, pa je radi doslednosti korišćen naziv rečica Belaja umesto potoka Belles. Sabri Popaj, DP P1082, str. 2; DP P1084.

[1602] Svedok nije mogao da navede imena članova porodice Spahiu, ali je sedam od osam članova identifikovano nakon što je britanski forenzički tim ekshumirao njihova tela, DP P1151, K0138761. Veće se uverilo da su tih sedam ekshumiranih tela, kako je razmotreno u nastavku teksta, tela sedmoro članova porodice Spahiu koje je Sabri Popaj identifikovao. Posmrtni ostaci jednog lica nikada nisu locirani, Sabri Popaj, DP P1082, str. 3; DP P1084 (Fotografija na kojoj je svedok brojem "1" obeležio mesto na kojem je pomogao dvema porodicama).

[1603] Sabri Popaj, DP P1082, str. 3.

[1604] Sabri Popaj, DP P1082, str. 3; DP P1084 (Fotografija na kojoj je s "x" u gornjem desnom uglu obeleženo gde se svedok sakrio).

[1605] I Sabri Popaj i Isuf Zhuniqi su u jednoj fazi policajce nazivali "pripadnicima paravojnih snaga". Sabri Popaj je objasnio da je pod pripadnicima paravojnih snaga podrazumevao pripadnike obične policije, Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5737-5738, 5765-5767; Sabri Popaj, T. 7401. Isuf Zhuniqi je objasnio da ih je nazvao pripadnicima paravojnih snaga zato što ranije nikada nije video da policajac s nožem obavlja redovne dužnosti policije, Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 3; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6442, 6451-6452. Veće konstatuje da te napomene svedoka ne utiču na njihove iskaze da su videli pripadnike MUP.

[1606] U predmetu *Milutinović*, Sabri Popaj je unakrsno ispitivan o tome iz kog su pravca došli policajci zbog toga što je u izjavi naveo da su oni stizali iz Rogova. On je na ovom suđenju potvrdio da su policajci pristizali iz pravca Bele Crkve, a ne Rogova (Sabri Popaj, DP P1082, str. 3-4; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5737-5738, 5765-5767; DP P1084; Sabri Popaj, T. 7401). Isuf Zhuniqi je takođe potvrdio da su policajci pristizali iz pravca Bele Crkve, Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 3; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6442, 6451-6452.

[1607] V. gore, par. 53-54; Sabri Popaj, DP P1082, str. 3; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5657, 5681, 5727, 5753, 5766; Sabri Popaj, T. 7402-7404; DP D314; Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 3; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4126.

[1608] Sabri Popaj, DP P1082, str. 3; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5657, 5681, 5727, 5753, 5766; Sabri Popaj, T. 7402-7404; DP D314; v. gore, par. 55.

[1609] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 3; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4126; DP D314.

[1610] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 3; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6452-6453; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4126-4128.

[1611] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4107.

opisane uniforme.[1612] Ta grupa policajaca približavala se grupi od 14 ljudi kojima je Sabri Popaj pomogao da pređu rečicu.[1613] Sabri Popaj je potom čuo kako ih policajci psuju i viču: "Tražite sada da vam NATO pomogne!"[1614] Isuf Zhuniqi je čuo da je jedan policajac povikao: "Pucaj!"[1615] Policajci su potom otvorili vatru na grupu od 14 ljudi.[1616] Tih 14 ljudi je palo na zemlju.[1617]

465. Posle toga, policajci su nastavili duž rečice i nekoliko minuta kasnije Sabri Popaj je video da su pronašli jednog starca iz sela koji je pokušavao da se sakrije; zatim je čuo jedan kratak rafal. Dvanaest policajaca je prešlo na drugu stranu rečice i nastavilo u pravcu glavnog puta koji je povezivao Prizren i Đakovicu.[1618] Nakon što su policajci napustili taj rejon, Sabri Popaj je otišao na mesto gde je otvorena vatra na onih 14 ljudi. Na njihovoj odeći video je krv, a na telima rupe od metaka.[1619] Od 14 osoba na koje je otvorena vatra u rečici Belaji, desetoro su bili žene i deca.[1620] Od 14 osoba, 13 je bilo mrtvo. Nastradalo je sledećih 13 žrtava: Clirim Zhuniqi, Lumnie Zhuniqi, Dardane Zhuniqi, Dardan Zhuniqi, Dhurata Zhuniqi[1621], Xhemal Spahiu, Marigona Spahiu, Iliriana Spahiu, Lirim Spahiu, Fikrit Spahiu, Labinot Spahiu, Qamile Spahiu i jedan neidentifikovani član porodice Spahiu.[1622] Taj incident je preživeo jedino Dibran Zhuniqi, dvogodišnji dečak.[1623] Tela tih 13 nastradalih ljudi kasnije su pokopali seljani. U junu 1999. godine britanski forenzički tim je na ovoj lokaciji ekshumirao grob u kojem su se nalazila sva ta tela sem jednog, kao što je detaljno izloženo kasnije u ovoj Presudi.[1624] Na osnovu ukupnih dokaza, uključujući iskaze očevidaca, Veće zaključuje da je kod rečice Belaje ubijeno svih 13 osoba koje je identifikovao preživeli očevidac.[1625] Sve žrtve su bile kosovski Albanci i nijedna od njih nije učestvovala u sukobu. Veće prihvata da su

---

[1612] V. gore, par. 53-55.

[1613] Sabri Popaj, DP P1082, str. 3-4; Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 3; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6442.

[1614] Sabri Popaj, DP P1082, str. 3-4.

[1615] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 3; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6442.

[1616] Sabri Popaj, DP P1082, str. 4; Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 3; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6442.

[1617] Veće napominje da se u Optužnici navodi da se ovaj incident odnosi na 12 osoba. Ipak, na osnovu iskaza očevica, Veće prihvata da je u rečici bilo 14 osoba.

[1618] Sabri Popaj, DP P1082, str. 4.

[1619] Sabri Popaj, DP P1082, str. 4; DP P1084 (Fotografija na kojoj je brojem "1" obeleženo mesto gde je video da je pucano na tih 14 osoba); Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6457.

[1620] U svom iskazu, Isuf Zhuniqi izgleda navodi 13, a ne 14 osoba, ali se, međutim, čini da taj broj ne uključuje dvogodišnjeg dečaka koji je preživeo. Stoga se Veće uverilo da je reč o grupi od 14 osoba. Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 3; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6442.

[1621] Veće napominje da je tužilaštvo ovu žrtvu navelo kao osobu muškog pola staru četiri godine. Međutim, na osnovu sudskomedicinskih dokaza utvrđeno je da je reč o osobi ženskog pola staroj otprilike devet do deset godina, DP P1151, K0138760. Veće ne smatra da ta nepodudarnost utiče na njegov zaključak. Te pojedinosti su navedene u Tabeli s podacima o žrtvama koja se odnosi na Belu Crkvu, priloženu uz ovu Presudu.

[1622] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 3; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6456-6457; DP P1088; Sabri Popaj, DP P1082, str. 5; DP P1151, K0138761.

[1623] Sabri Popaj, DP P1082, str. 4.

[1624] V. dole, par. 1391-1392; Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 3; Isuf Zhuniqi, DP P1254 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6456-6457; DP P1088; Sabri Popaj, DP P1082, str. 5; DP P1151, K0138792.

[1625] Veće napominje da se u Optužnici navodi da je u rečici ubijeno 12 osoba, a ne 13. Ipak, kako je ranije navedeno, Veće je zaključilo da je u rečici otvorena vatra na 14 osoba i da je paljbu preživeo samo jedan dvogodišnji dečak. Osim toga, U Prilogu B Optužnici, tužilaštvo je od tih žrtava navelo imena njih 10; Veće je dodatne tri žrtve navelo u Tabeli s podacima o žrtvama koja se odnosi na Belu Crkvu, priloženu uz ovu Presudu.

oni uzeti za metu zato što su bili kosovski Albanci. Na osnovu sudskomedicinskih pregleda koje je obavio britanski forenzički tim, kako će biti razmotreno kasnije u ovoj Presudi, ustanovljeno je da je kod 12 osoba smrt nastupila kao posledica strelnih rana.[1626] Na osnovu identifikacije koju je obavio očevidac, Veće prihvata da je jedini zaključak koji se razumno može izvesti u datim okolnostima taj da je trinaesta žrtva, neimenovani član porodice Spahiu, takođe umrla od posledica strelnih rana.

466. Pošto je identifikovao tih 13 osoba, Sabri Popaj je otišao na mesto gde je video da su pucali na starca. Našao ga je mrtvog. Identifikovao ga je kao Halima Fetoshija, starog oko 66 godina, iz Bele Crkve.[1627] Halim Fetoshi se u Prilogu Optužnici ne navodi po imenu kao žrtva i u vezi s tom žrtvom nisu dobijeni nikakvi forenzički dokazi.

467. Ta ista grupa policajaca zatim je krenula prema mostu na Belaji, gde su se krili Isuf Zhuniqi i velika grupa drugih seljana. Kad su došli do mosta, policajci su zauzeli položaje s obe strane rečice, a još šest-sedam policajaca zauzelo je položaj na mostu na Belaji.[1628] Seljani su se još krili pod mostom ili pored njega. To su možda bili oni isti ljudi koji su ranije napustili selo sa Sabrijem Popajem. Isuf Zhuniqi se krio sa njima. Policajci su tim ljudima naredili da stave ruke na potiljak, izađu iz rečice i podele se u tri grupe, od kojih su u jednoj bili žene i deca, a druge dve muškarci.[1629] Iz iskaza nije jasno koliko je ljudi tamo bilo.[1630] Muškarcima je naređeno da se skinu u donji veš.[1631] Jedan policajac je podigao jaknu Isufa Zhuniqija, izvadio iz nje njegov pasoš i zapitao: "Ko je Isuf Zhuniqi?"[1632] Isuf Zhuniqi se javio, a zatim mu je policajac rekao da može da bude i mrtav, pošto za njega više nema života na Kosovu.[1633] Posle toga, policajac za kojeg je naveo da je iz Orahovca iscepao mu je pasoš, ličnu kartu i vozačku dozvolu, a iz jakne uzeo 1.200 nemačkih

[1626] DP P1151, K0138760-K0138761; v. dole, par. 1393; v. dole, Prilog: Tabele s podacima o žrtvama.
[1627] Sabri Popaj, DP P1082, str. 4; DP P1084; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6457.
[1628] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4 ; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6452; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4102-4103, 4127; Isuf Zhuniqi, DP P1255 (Fotografija na kojoj je slovom "B" obeležen pravac iz kojeg su se približavali policajci, a slovom "C" mesto na kojem su zauzeli položaj); Sabri Popaj, DP P1082, str. 4; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5662-5663; P1085 (Fotografija na kojoj je brojem "2" obeleženo mesto na kojem je izvršeno ubijanje i gde most na Belaji preseca železničku prugu).
[1629] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6452; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4102-4103; DP P1255 (Fotografija na kojoj je slovom "C" obeleženo gde su se nalazili kada su Isufu Zhuniqiju i ostalima u grupi naredili da izađu iz rečice. Tri tačkice blizu železničke pruge i na njoj pokazuju na kojim mestima su se te tri grupe podelile); Sabri Popaj, DP P1082, str. 4; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5728, 5663.
[1630] Teško je utvrditi koliko je tačno ljudi u to vreme bilo tamo budući da Isuf Zhuniqi kaže da je prvobitno oko 700 ljudi išlo pešice s njim do rečice, međutim, on je s porodicom posle toga krenuo ka mostu na Belaji (Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 3; Isuf Zhuniqi, P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6442). Sabri Popaj je video da iz rečice izlazi grupa od oko 50 muškaraca, ali je rekao da su oni možda već bili odvojeni od ostalih seljana (Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5728).
[1631] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4; DP P1086.
[1632] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4.
[1633] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6443.

maraka.[1634] Istovremeno je i ostalim muškarcima naređeno da predaju svoje lične isprave, novac i druge stvari od vrednosti, uključujući nakit.[1635] Muškarcima je potom naređeno da se obuku i da formiraju jednu grupu. Ženama i deci je pod pretnjom oružjem naređeno da krenu pešice železničkom prugom prema selu Zrze.[1636] Oni su to i učinili.

468. Kada su žene i deca odmakli oko 100 metara, jedan policajac je nogom udario i na zemlju oborio sedamnaestogodišnjeg Shendeta Popaja, a zatim mu je starešina policije stao čizmom na grlo. U tom trenutku, Nisim Popaj, stric Shendeta Popaja, rekao je: "Pustite nas na miru. Mi smo samo zemljoradnici. Mi nismo OVK."[1637] S udaljenosti od dva metra, Isuf Zhuniqi je video kako čovek za koga je zaključio da je vođa te grupe puca Nisimu Popaju u grudi, a zatim Shendetu Popaju u glavu. Obojica su izgleda izdahnula na licu mesta.[1638] Isuf Zhuniqi je zaključio da je taj policajac koga je znao iz Orahovca bio vođa grupe.[1639] On je na epoletama imao tri ili četiri zvezdice[1640] i govorio je srpski jezik, mada je znao i albanski. On je na srpskom jeziku naredio da se otvori vatra, kao što će biti opisano dalje u tekstu.[1641] Isuf Zhuniqi je dao opis muškarca koga je u kompletu neobeleženih fotografija identifikovao kao čoveka koji je ubio Nisima i Shedenta Popaja.[1642] Rekli su mu da se taj čovek zove Nenad Matić.[1643] Postoji dokaz da je Nenad Matić bio policajac iz rezervnog sastava SUP u Orahovcu.[1644] Brat od strica Sabrija Popaja, koji je preživeo streljanja na mostu na Belaji, rekao je Sabriju Popaju da je prepoznao dvojicu policajaca na mostu na Belaji i da su to bili Zlatko Božanić i čovek koji se zvao Dejan. Sabri Popaj prilikom streljanja nije prepoznao tu dvojicu muškaraca, pošto je bio daleko, ali je znao da su oni bili policajci iz sela u opštini Orahovac.[1645] Odbrana je pokušala da ospori verodostojnost Sabrija Popaja i njegovu identifikaciju tih pripadnika snaga kao policajaca zbog toga što Zlatko Božanić nije bio pripadnik ni

[1634] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6443; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4105; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5663-5664; DP P1086.

[1635] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4; Sabri Popaj, DP P1082, str. 4; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5663-5664; DP P1086.

[1636] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5664; DP P1086.

[1637] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4.

[1638] U svom ranijem iskazu, Sabri Popaj je rekao da je video da su te muškarce (njegovog brata i sina) ubili iz vatrenog oružja, međutim, u predmetu *Milutinović* je rekao da je video da ih odvode na mesto na kojem će ih pogubiti, da je čuo paljbu iz vatrenog oružja, ali da nije video streljanje. U ovom predmetu je potvrdio da jeste video streljanje. Pošto je ocenilo te faktore i svoj utisak o iskrenosti i verodostojnosti Sabrija Popaja, Veće prihvata da je Sabri Popaj takođe video ubijanje ta dva čoveka iz vatrenog oružja. Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6443-6444, 6456; Sabri Popaj, DP P1082, str. 4; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5662, 5665, 5738-5739.

[1639] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 3, 4; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4107.

[1640] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 3, 4; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4128.

[1641] V. dole, par. 469; Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6455-6456; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4128.

[1642] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4128.

[1643] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6460.

[1644] MKSJ je od Ministarstva spoljnih poslova Srbije zatražio spisak s podacima o licima koja su služila u VJ i MUP i licima koja su imala status rezervista MUP. Na spisku koji je MKSJ dobio nalazi se ime Nenada Matića kao pripadnika rezervnog sastava SUP Orahovac, DP P1289, str. 4.

[1645] Sabri Popaj. DP P1082, str. 7.

redovnog ni rezervnog sastava VJ ili MUP.[1646] Veće ne može da proveri da li je Zlatko Božanić bio na mostu na Belaji, međutim, Sabri Popaj je znao da je on bio policajac u opštini Orahovac. Odbrana nije dostavila dokaze koji potkrepljuju tvrdnju da Zlatko Božanić nije bio pripadnik rezervnog sastava VJ ili MUP. Veće ne vidi razlog da dovede u pitanje verodostojnost Sabrija Popaja u pogledu opisa policajaca na mostu na Belaji.

469. Pošto su Nisim i Shedent Popaj ubijeni iz vatrenog oružja, nekim muškarcima na mostu na Belaji naređeno je da se vrate u selo. Grupi od oko 65 muškaraca[1647] nije bilo dozvoljeno da se vrate u selo, već im je naređeno da se vrate u rečicu.[1648] Vođa policije je onda naredio ostalim policajcima da otvore vatru na muškarce u rečici. Policajci su otvorili vatru na tu grupu muškaraca.[1649] Isuf Zhuniqi, koji je bio među muškarcima kojima je naređeno da siđu u rečicu, pogođen je u rame i pao je na zemlju. Drugi muškarci su padali po njemu.[1650] On je ostao pri svesti, ali je ležao mirno i pretvarao se da je mrtav.[1651] Posle otprilike pet minuta stalne paljbe iz vatrenog oružja, Isuf Zhuniqi je čuo kako neko kaže: "Ovaj još diše", posle čega je ispaljen jedan hitac.[1652] Nekoliko minuta kasnije čuo je nekog kako kaže: "E, pa, sad su svi mrtvi. Idemo."[1653] Veće prihvata da su to bili glasovi pripadnika policije. Policajci su zatim otišli i krenuli duž rečice u pravcu Celine.[1654] Isuf Zhuniqi se pretvarao da je mrtav još oko 20 minuta kako bi bio siguran da su policajci otišli.[1655] Potom je uspeo da ustane i video je mnogo mrtvih tela. Neki su zadobili strašne povrede iz vatrenog oružja. Uspeo je da po imenu identifikuje 41 telo u rečici.[1656] U rečici je ležalo mrtvo još 11 muškaraca, ali on nije mogao da se seti njihovih imena.[1657] Posle toga uspeo je da

[1646] Završni podnesak odbrane, par. 744.
[1647] Veće napominje da su, posle streljanja, preživeli identifikovali samo 53 muškarca (Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4, 5-6; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6444; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4104-4105; DP P1088 (Fotografije žrtava masakra u Beloj Crkvi); Sabri Popaj, DP P1082, str. 5). Međutim, Isuf Zhuniqi je procenio da je bilo "oko 65 [muškaraca]" kada su ih naterali da siđu u rečicu (Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6444, 6456; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5665). Veće je dobilo dokaze da je otprilike devet muškaraca preživelo streljanje (Sabri Popaj, DP P1082, str. 5), što zajedno čini "oko 65 [muškaraca]" u rečici.
[1648] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6444, 6456; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5665.
[1649] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6444.
[1650] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4107; DP P1257; Frederick Abrahams, T. 3968-3969, 4032-4033.
[1651] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4097; DP P1257.
[1652] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6444; Sabri Popaj, P1082, str. 4.
[1653] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4.
[1654] Sabri Popaj, DP P1082, str. 4.
[1655] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4.
[1656] Imena tih muškaraca navode se dalje u tekstu, na spisku muškaraca, kosovskih Albanaca, ubijenih na mostu na Belaji. Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4, 5; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6444; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4104-4105; DP P1088; Sabri Popaj, DP P1082, str. 5.
[1657] Veće prihvata da su te žrtve bili Ardian Fethoshi, Hysni Fetoshi, Fatmir Fetoshi i Haxhi Popaj. Te četiri žrtve nisu navedene u Prilogu B Optužnice. Međutim, njihovi posmrtni ostaci su pronađeni u istom grobu s drugim identifikovanim muškarcima, kosovskim Albancima, ubijenim na mostu na Belaji. Veće stoga prihvata da su to ona četvorica od 11 muškaraca koje je svedok video, ali ih nije identifikovao po imenu. Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 5-6; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4104.

dođe do Zrza. U napadu na Nogavac 2. aprila 1999. godine, Isuf Zhuniqi je ranjen i prebačen preko granice u Kukës, u Albaniji.[1658]

470. Sabri Popaj je potvrdio iskaz Isufa Zhuniqija da su, posle streljanja na mostu na Belaji 25. marta 1999. godine, policajci krenuli duž rečice u pravcu Celine. Posle otprilike pet minuta, začuo je ponovo pucnjavu iz vatrenog oružja iz pravca u kojem su krenuli policajci, ali nije video šta se desilo.[1659] Kada je procenio da je bezbedno, Sabri Popaj se priključio ostalim članovima svoje porodice koji su se nalazili na železničkoj pruzi, na oko 120 metara od mosta na Belaji.[1660] Pošto su ranjenici utovareni na traktor, Sabri Popaj je sa članovima svoje porodice i grupom drugih ljudi nastavio ka selu Zrze.[1661] Veće se uverilo, kao što će biti razmotreno kasnije u ovoj Presudi, da su ti ljudi prisilno premešteni iz Bele Crkve.[1662]

471. U večernjim časovima 26. marta 1999. godine, Sabri Popaj se sa ženom i susedima vratio do rečice da iz nje izvade tela. Sledećeg dana su tela umotali u plastičnu foliju i ćebad i pokopali ih tokom večeri. Svedok se seća da je bilo ukupno 38 tela. Naveo je da su ona sahranjena u masovnoj grobnici udaljenoj oko 20 metara od rečice i mosta na Belaji.[1663] U jednoj masovnoj grobnici zajedno je sahranjeno 35 tela, položenih na leđa, jedno do drugog. Isuf Popaj i Mehmet Popaj sahranjeni su zajedno u grobu udaljenom nekoliko metara od te masovne grobnice, a Hazer Popaj je sahranjen odvojeno u selu.[1664] Sabri Popaj je takođe dostavio spisak s imenima ljudi čija je tela pokopao.[1665]

472. Veće napominje, kao što će kasnije detaljno biti razmotreno u ovoj Presudi, da je britanski forenzički tim kasnije, u junu 1999. godine, izvadio tela ljudi ubijenih na mostu na Belaji iz grobnica koje odgovaraju opisu koji je dao Sabri Popaj.[1666] Veću nisu dostavljeni dokazi da su srpske vlasti sprovele istragu o tim ubistvima.[1667] Na osnovu iskaza očevidaca i sudskomedicinskih pregleda koji su obavljeni, utvrđeno je da su snage MUP 25. marta 1999. godine na mostu na Belaji

---

[1658] V. dole, par. 510; Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 6. Sabri Popaj je video Isufa Zhuniqija s druge strane pruge kako viče i maše rukama, a zatim je nestao odatle. Sabri Popaj, T. 7362-7364, 7421.
[1659] Sabri Popaj, DP P1082, str. 4.
[1660] Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5664.
[1661] Sabri Popaj, DP P1082, str. 5; Sabri Popaj, T. 7359-7361.
[1662] V. dole, par. 1618.
[1663] Sabri Popaj, DP P1082, str. 6; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5673-5674, 5748-5749.
[1664] Sabri Popaj, DP P1082, str. 6, *addendum*; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5673-5674.
[1665] Sabri Popaj, DP P1082, str. 7.
[1666] Sa svih lokacija u Beloj Crkvi ekshumirana su ukupno 54 tela; od njih je 12 ostalo neidentifikovano. Veće nije dobilo sudskomedicinske dokaze koji se odnose na uzrok smrti četiri seljanina za koje je Isuf Zhuniqi naveo da su bili na mostu na Belaji kada su pripadnici MUP pucali na muškarce 25. marta 1999. godine. Ta četvorica su Morina Musa, Alban Popaj, Lindrit Popaj i Muhammet Zhuniqi. Ipak, na osnovu iskaza očevidaca, a s obzirom na to da je 12 ekshumiranih tela ostalo neidentifikovano, Veće konstatuje da je jedini razuman zaključak koji se u datim okolnostima može izvesti taj da su pripadnici MUP 25. marta 1999. godine u Beloj Crkvi pucali na tu četvoricu muškaraca i ubili ih. Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 3; Isuf Zhuniqi, DP P1254 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6456-6457; DP P1088; Sabri Popaj, DP P1082, str. 5; Eric Baccard, DP P1139 (Izveštaj veštaka), str. 30-31; DP P1151, K0138792; v. dole, par. 2097.
[1667] V. dole, par. 2097.

ubile najmanje 41 muškarca. Oni su svi bili kosovski Albanci i u vreme streljanja nisu bili naoružani.[1668] Prihvaćeno je da su oni konkretno uzeti za metu i ubijeni zato što su po nacionalnosti bili Albanci. Kako će detaljno biti razmotreno kasnije u ovoj Presudi, kod svih tih muškaraca, kosovskih Albanaca, njih 41, smrt je nastupila usled strelnih rana.[1669] Od tih muškaraca, njih 41, imena sledećih 38 se u Prilogu Optužnici navode kao žrtve:

Murat Berisha, Fadil Gashi, Musa Morina, Bajram Zhuniqi, Qemal Zhuniqi, Abedin Zhuniqi, Destan Zhuniqi, Ibrahim Zhuniqi, Biladh Zhuniqi, Shemsi Zhuniqi, Muharrem Zhuniqi, Reshit Zhuniqi, Muhamed Zhuniqi, Qamil Zhuniqi, Eshref Zhuniqi, Fatos Zhuniqi, Labinot Zhuniqi, Kassim Zhuniqi, Adulullah Popaj, Alban Popaj, Agon Popaj, Bedrush Popaj, Belul Popaj, Ethem Popaj, Hazer Popaj, Hysni Popaj, Isuf Popaj,[1670] Kreshnik Popaj, Lindrit Popaj, Mehmet Popaj, Mersel Popaj, Nazmi Popaj, Nisim Popaj, Rrustem Popaj, Sahid Popaj, Shendet Popaj, Vehap Popaj, Xhavit Popaj.[1671]

Veće takođe prihvata da su snage MUP na mostu na Belaji ubile još tri žrtve, koje u Prilogu Optužnici nisu navedene po imenu. To su bili: Ardian Fetoshi, Hysni Fetoshi i Fatmir Fetoshi.[1672]

473. Sledećeg dana, 28. marta 1999. godine, oko 03:00 časa, Sabri Popaj je pronašao tela svoja dva bratanca, Sedata Popaja i Irfana Popaja, i još četvorice ljudi koje je identifikovao kao Hajrullaha Begaja,[1673] Hysnija Zhuniqija, Mhedija Zhuniqija i Agima Zhuniqija. On je naveo da je ta tela pronašao u kanalu koji je išao od rečice Belaje ka Celini, otprilike 70 do 85 metara od mosta na Belaji, na mestu koje je odgovaralo lokaciji odakle je 26. marta 1999. godine čuo ponovnu pucnjavu, otprilike pet minuta nakon što su policajci krenuli s mosta na Belaji.[1674] Sabri Popaj je zatim, oko 21:00 čas, ta tela pokopao.[1675] Kako će biti razmotreno kasnije u ovoj Presudi, britanski forenzički tim je u junu 1999. godine ekshumirao s te lokacije šest tela.[1676] Po mišljenju Veća, tu šestoricu ljudi su 25. marta 1999. godine ubili policajci koji su neposredno pre toga ubili većinu ljudi u rečici Belaji i na mostu. Ta šestorica mrtvih ljudi bili su kosovski Albanci i Veće prihvata da je to razlog zašto su ubijeni. Nema dokaza koji ukazuju na to da su oni u vreme streljanja bili

[1668] Sabri Popaj, DP P1082, str. 6; v. DP P477.
[1669] Britanski forenzički tim je za žrtvu Ardiana Fetoshija naveo da se uzrok smrti ne može utvrditi. Na osnovu iskaza očevidaca i sudskomedicinskih dokaza, Veće se uverilo, kada se u obzir uzmu okolnosti, da je jedini razuman zaključak da je smrt ove žrtve nastupila usled streljanja od strane pripadnika MUP na mostu na Belaji. V. dole, par. 1393-1394.
[1670] U Izveštaju britanskog forenzičkog tima naveden kao Haxhi Isuf Popaj, v. DP P1151, K0138848.
[1671] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4, 5; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6444; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4104-4105; DP P1088; Sabri Popaj, DP P1082, str. 5, 7.
[1672] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 4, 5; Isuf Zhuniqi, DP P1252 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6444; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4104-4105; DP P1088; Sabri Popaj, DP P1082, str. 5, 7.
[1673] Veće napominje da se u Optužnici navodi ime Abdullah Begaj. Na osnovu dokaza i činjenice da je ova žrtva pronađena s ostalom šestoricom muškaraca, Veće se uverilo da je ovde reč o istoj osobi. Razlika u pisanju imena ne utiče na zaključak Veća.
[1674] Sabri Popaj, DP P1082 str. 7-8; Sabri Popaj, T. 7412; DP P1085; DP P1087.
[1675] Sabri Popaj, DP P1082, str. 5.
[1676] V. dole, par. 1392; Eric Baccard, DP P1151, K0138792.

naoružani. Na osnovu sudskomedicinskih pregleda koje je obavio britanski forenzički tim, utvrđeno je da su uzrok smrti sve šestorice tih muškaraca višestruke strelne rane.[1677] Sva šestorica muškaraca navode se po imenu u Prilogu Optužnice kao žrtve.[1678]

474. Pošto je tih šest tela pokopano, Sabri Popaj je proveo neko vreme u Celini, pomažući da se pokopaju druga tela koja su tamo pronađena. Često se vraćao na svoje imanje u Beloj Crkvi.[1679] Dana 13. maja 1999. godine odlučio je da napusti to područje i priključi se svojoj porodici koja je otišla u Albaniju.[1680] Sabri Popaj je išao sa grupom ljudi iz Banje i kada su stigli na granicu u Morinu/Morinë, srpski graničari su im tražili lične isprave.[1681] Po mišljenju Sabrija Popaja, graničari su zapravo bili policajci iz redovnog sastava policije budući da su nosili policijske uniforme na čijim rukavima je pisalo "policija".[1682] Kada je ta grupa ljudi predala lične isprave, policajci su ih spalili.[1683] Policajci na granici su im zatim rekli da pređu u Albaniju, što su oni i učinili.

475. Odbrana je tvrdila da je Sabri Popaj rešio da napusti Kosovo i ode u Albaniju da bi se spojio sa članovima svoje porodice. Veće prihvata taj argument, ali on ne menja konstataciju Veća da su pripadnici MUP-a prisilili ostale seljane da napuste Belu Crkvu.[1684]

(b) Uništavanje džamije i drugih objekata u Beloj Crkvi

476. Kada se Sabri Popaj 26. marta 1999. godine vratio u Belu Crkvu, zatekao je svoju kuću potpuno spaljenu, kao i kuću svojih roditelja. Kuća njegovog brata bila je takođe oštećena. Sve kuće članova njegove porodice bile su opljačkane.[1685] Isuf Zhuniqi je od drugih meštana Bele Crkve koje je našao u planini negde 30. marta 1999. godine čuo da je celo selo uništeno. Od ukupno oko 350 kuća u selu, samo dve nisu bile spaljene.[1686]

477. Pre rata, džamija u centru Bele Crkve je imala minaret visok 46 metara i bila je okružena zidovima.[1687] Sabri Popaj je u svom svedočenju rekao da je 28. marta 1999. godine ili približno tog datuma stajao na svojoj njivi na padini brega, odakle je video Belu Crkvu, Celinu i Rogovo.[1688] Čuo

[1677] DP P1151, K0138760; v. gore, par. 1393-1394.
[1678] Prilog B Optužnice.
[1679] Sabri Popaj, DP P1082, str. 8-10; v. dole, par. 532.
[1680] Sabri Popaj, DP P1082, str. 12.
[1681] Sabri Popaj, DP P1082, str. 12; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5753.
[1682] Sabri Popaj, T. 7364-7366, 7420.
[1683] Sabri Popaj, DP P1082, str. 12; Sabri Popaj, T. 7365.
[1684] V. gore, par. 470; v. dole, par. 1618.
[1685] Sabri Popaj, DP P1082, str. 6, Dodatak izjavi.
[1686] Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 6.
[1687] Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5678.
[1688] Celina se nalazila kilometar i po od Bele Crkve, a Rogovo je bilo 800 metara udaljeno od rečice Belaje. Sabri Popaj je u svom svedočenju rekao da je stajao na padini brega, odakle je mogao da vidi Belu Crkvu, Celinu i Rogovo. Prilikom unakrsnog

je eksploziju i kada je pogledao u pravcu Bele Crkve, tamo više nije bilo džamije.[1689] Veće napominje da su srpske snage 28. marta 1999. godine još bile prisutne u Beloj Crkvi i da su svi tamošnji seljani pobegli sa tog područja 25. marta 1999. godine.[1690] Kako će detaljnije biti razmotreno kasnije u ovoj Presudi, Veće prihvata da su srpske snage skoro potpuno uništile džamiju u Beloj Crkvi.[1691]

(c) Srpske snage u selu

478. Zadatak 549. motorizovane brigade VJ bio je da, u sadejstvu sa 4. četom PJP Đakovica, 37. četom PJP Niš i 5. četom PJP Prizren, napadne i pretraži selo Belu Crkvu.[1692] Veće takođe napominje da je na tom području s tim snagama bilo angažovano i "naoružan[o] nešiptarsk[o] stanovništvo[...]".[1693] U Ratnom dnevniku 2. motorizovanog bataljona zabeleženo je da su 25. marta 1999. godine u 01:30 časova srpske snage izvršile marš u pravcu Bele Crkve i dobile zadatak da "očiste" selo Belu Crkvu.[1694] U borbenom izveštaju je zabeleženo da su 25. marta 1999. godine ispunjeni ciljevi operacije i da su pripadnici PJP MUP-a napravili, kako je to službeno zabeleženo, "snažan prodor" iz pravca Bele Crkve ka Celini i Maloj Hoči.[1695] Veće napominje da taj dokaz potvrđuje iskaze očevidaca da su snage VJ i MUP bile prisutne u navedenim selima u vreme kada su izvršeni zločini o kojima je gore bilo reči, mada Veće ne prihvata da je "snažan prodor" pouzdani opis onoga što se dogodilo.

2. Mala Kruša

479. Mala Kruša se nalazi na granici opština Prizren i Orahovac.[1696] Oko Male Kruše nalaze se sela Celina, Nogavac, Zrze i Velika Kruša.[1697] Pre kampanje NATO bombardovanja, selo je imalo oko 800 stanovnika.[1698] U Maloj Kruši je bilo oko 100 domaćinstava, od čega su 73 domaćinstva

ispitivanja u predmetu *Milutinović*, pokrenuto je pitanje da li je Sabri Popaj stajao na njivi ili na padini brega. Svedok je objasnio da je breg bio deo njive, Sabri Popaj, DP P1082, str. 11; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5650, 5678-5679, 5729-5730.

1689 Sabri Popaj navodi da je džamija u Rogovu takođe dignuta u vazduh 28. marta 1999. godine. Taj navod se razmatra u delu koji se odnosi na opštinu Đakovica. Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5729-5730, 5650, 5678-5679.

1690 DP P1317, str. 1.

1691 V. dole, par. 1811.

1692 DP P1316, str. 1-2, 4.

1693 DP P350, str. 1-2, 4.

1694 DP D37, str. 3.

1695 DP P1317, str. 4.

1696 DP P301; Mehmet Krasniqi, T. 978.

1697 DP P301; Mehmet Krasniqi, T. 978-979.

1698 Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4284.

bila albanska, tri romska, a ostala 24 srpska.[1699] Sve do marta 1999. godine pripadnici raznih nacionalnosti u selu bili su međusobno u dobrim odnosima.[1700]

(a) Događaji 25. i 26. marta 1999. godine

480. Dana 25. marta 1999. godine, u 04:00 časa, srpski tenkovi, oklopni transporteri, prage i protivavionski topovi kretali su se glavnim putem Prizren—Đakovica i zaustavili na raskrsnici gde se skreće za selo Malu Krušu.[1701] Na glavnom putu je bilo parkirano otprilike 30-40 vozila. Oklopni transporteri su bili plave boje, tipične za vozila MUP. Prage su bile zelene boje, tipične za vozila VJ i na njima su bili montirani mitraljezi i topovi.[1702] Tenkovi su imali kamuflažu i čelične gusenice. Tenkovi i protivavionski topovi su pripadali VJ. Tenkovi su se rasporedili po obodu sela, vrlo blizu Velike Kruše.[1703] Srpske snage su potpuno opkolile selo Malu Krušu.[1704]

481. Dana 25. marta 25. marta 1999. godine, oko 05:00 časova, VJ je prevezao jedan odred PJP MUP-a na područje Male Kruše, gde su se rasporedili duž glavnog puta Prizren-Đakovica, u širem rejonu Male Kruše.[1705] Oklopna vozila su pružala podršku jedinici PJP i bila su pod komandom VJ.[1706]

482. Otprilike u 05:00 časova, Lutfi Ramadani je video kako srpski policajci ili paravojne snage ulaze u selo; počeli su da pucaju i pale kuće.[1707] Lutfi Ramadani je ispričao da su ti ljudi nosili uniforme raznih boja. Neki su imali crne uniforme, a neki maskirne uniforme. Bilo je onih u plavim maskirnim uniformama ili u zelenim maskirnim uniformama.[1708] S pripadnicima srpskih formacija bili su i meštani Srbi, mnogi od njih u crnim uniformama paravojnih snaga, ali neki i u običnoj odeći, a ne u uniformama.[1709] Oni koji nisu nosili uniforme imali su bele i crvene poveze na glavama.[1710] Kako je već razmotreno u ovoj Presudi, ti opisi uniformi i odeće odgovaraju

[1699] Lutfi Ramadani je u svom svedočenju rekao da je bilo 70 albanskih i 30 srpskih domaćinstava. Mehmet Krasniqi, T. 977; Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4285; Lutfi Ramadani, T. 1080.
[1700] Mehmet Krasniqi, T. 978; Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4285-4286; Lutfi Ramadani, T. 1081.
[1701] Mehmet Krasniqi, T. 980, 1024-1025; Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4285; Lutfi Ramadani, DP D29, str. 3; Lutfi Ramadani, T. 1109, 1161, 1164; svedok K25, DP P340-A, str. 13.
[1702] Lutfi Ramadani, DP D29, str. 3.
[1703] Kako je razmotreno na drugim mestima u ovoj Presudi, podudarajuće iskaze o tome da su tenkovi stigli na područje Velike Kruše u 04:00 časa dali su svedoci u Velikoj Kruši (Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4140-4141, 4163). Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4285-4286, 4354-4355; Lutfi Ramadani, T. 1162-1164.
[1704] Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4285; Lutfi Ramadani, T. 1109, 1161, 1164.
[1705] Svedok K25, DP P340-A, str. 8-9; svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7824; svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4656-4657, 4706-4708; svedok K25, T. 1596.
[1706] Svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7824, 7829.
[1707] Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4286, 4318; DP P312; Lutfi Ramadani, T. 1109-1110.
[1708] Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4285-4286, 4318; Lutfi Ramadani, DP D29, str. 3; Lutfi Ramadani, T. 1122-1124.
[1709] Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4285-4286, 4318, 4321, 4335; Lutfi Ramadani, DP D29, p3; Lutfi Ramadani, T. 1122-1124.
[1710] Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4286-4287.

uniformama koje su nosili pripadnici srpskih snaga, i VJ i MUP.[1711] Pripadnike srpskih snaga su vodili tamošnji seljani Srbi koji su pokazivali koje su kuće albanske, a zatim su zajedno s pripadnicima srpskih snaga palili albanske kuće.[1712] Postoje dokazi da su ti meštani Srbi dobili zaduženja rezervnih policajaca.[1713]

483. Budući da su pripadnici srpskih snaga pucali i palili kuće, oko 400-500 kosovskih Albanaca je iz straha pobeglo iz sela.[1714] Meštani Srbi su ostali u svojim kućama.[1715] Jedna grupa seljana Albanaca, u kojoj je bio Lutfi Ramadani, pobegla je u rečicu blizu kuće Adema Isufija, a odatle su se probili do kuće Sedja Batushe na obodu sela, stigavši tamo oko 19:00 časova.[1716] Tu se okupilo oko 500 kosovskih Albanaca.[1717] Druga grupa seljana, u kojoj su bili Mehmet Krasniqi i njegova porodica, pobegla je u šumu.[1718] On je iz šume video kako u selu gore kuće.[1719] Takođe je čuo, kako je zaključio, "paljbu iz artiljerijskih oruđa" koja je otvarana na šumu iz pravca puta na kojem su se ranije rasporedile srpske snage.[1720] Mehmet Krasniqi je s porodicom ostao u šumi do sledećeg jutra. Drugi seljani s malom decom odlučili su da napuste šumu i sklone se s ostalima u kuću Sedja Batushe.[1721]

484. Dana 25. marta 1999. godine, negde između 08:00 časova i 09:00 časova, pripadnici PJP zarobili su muškarce u kućama duž puta koji je povezivao Prizren i Đakovicu. Prvih šest muškaraca kosovskih Albanaca koji su zarobljeni nosili su delove uniformi OVK i svi su imali nekakvu oznaku OVK.[1722] Svedok K25 nije video da su ti zarobljeni muškarci imali bilo kakvo oružje. Ta šestorica

---

1711 V. gore, par. 53-54, 162.

1712 Lutfi Ramadani je prepoznao sledeće seljane Srbe koji su učestvovali u tadašnjim događajima u selu: Dimitrije Nikolić, Ranko Nikolić, Momčilo Nikolić, Sava Nikolić, Zlatko Đorđević, Ranko Petković, Sveta Tasić, Đorđe Cvetković (Lutfi Ramadani, T. 1103). John Sweeney, novinar, posetio je Malu Krušu u junu 1999. godine i u kućama Srba našao fotografije koje je zatim pokazao nekolicini kosovskih Albanaca koji su se vratili u Malu Krušu. Oni su na tim fotografijama prepoznali sledeće izvršioce za koje misle da su počinili ubistva: Dimitrije Nikolić, Momčilo Nikolić, Sveta Tasić i Sava Nikolić. On je takođe pronašao spisak dežurstava stražara koji se odnosio na Svetu Tasića i Savu Nikolića za dane 16. i 17. april 1999. godine, kao i još jedan dokument u kojem se nabrajaju imena lica u tri smene, uključujući Savu Nikolića i Svetu Tasića (Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4286-4287; DP P312 (Spisak s imenima policajaca u selu, koji je dostavio svedok); Lutfi Ramadani, 1103; DP P298 (Dokumentarni video-snimak u vezi s ubijanjima u Maloj Kruši); DP P299 (Beležnica s rukom pisanim spiskom imena); DP P300 (Rukom pisani spisak imena Srba koji su živeli u Maloj Kruši); John Sweeney, T. 897-899, 902, 905-907, 911, 912, 967).

1713 Svedok K25, DP P340-A, str. 7.

1714 Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4288; Lutfi Ramadani, T. 1081, 1110; Mehmet Krasniqi, T. 980, 1025.

1715 Lutfi Ramadani, T. 981.

1716 Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4287-4288; DP P307; Lutfi Ramadani, T. 1081, 1087-1088, 1110-1111.

1717 Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4290; Lutfi Ramadani, T. 1076, 1112.

1718 Mehmet Krasniqi, DP P302; Mehmet Krasniqi, T. 981-982.

1719 Mehmet Krasniqi, T. 982, 1036

1720 Mehmet Krasniqi je u svom iskazu govorio o paljbi iz vatrenog oružja iz sela. Međutim, on je tokom unakrsnog ispitivanja razjasnio da to znači "paljbu iz artiljerijskih oruđa", kao što je ono oružje koje je video da je bilo montirano na oklopne transportere. Veće nije prihvatilo tvrdnju odbrane da je svedok davao nedosledan iskaz o vrsti vatre, Lutfi Ramadani je takođe u svom iskazu naveo da su Srbi granatirali 25. marta 1999. godine, Mehmet Krasniqi, DP D27, str. 2; Mehmet Krasniqi, T. 982-983, 1027, 1029-1037; v. takođe Lutfi Ramadani, T. 1082.

1721 Mehmet Krasniqi, DP P302; Mehmet Krasniqi, T. 983.

1722 Svedok K25, DP P340-A, str. 13; svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7837.

muškaraca predata su trojici lokalnih pripadnika MUP-a.[1723] Otprilike 15 minuta kasnije, pripadnici lokalnog MUP-a sproveli su tu šestoricu ljudi ka reci Drim/Drini, a zatim ih odveli u jednu kuću. Ubrzo posle toga iz kuće se začula paljba iz automatskog oružja. Posle toga, dva pripadnika lokalnog MUP-a vratila su se i onda su im predata još trojica zarobljenih kosovskih Albanaca; jedan od te trojice muškaraca imao je na odeći oznake OVK. Tu trojicu muškaraca su odveli u jednu drugu kuću i ubrzo posle toga pripadnici lokalnog MUP-a vratili su se bez zarobljenih ljudi.[1724] Kasnije istog dana, svedok K25 otišao je u kuću u koju su odvedena ona šestorica muškaraca. Tamo je video mrtva tela. Nije mogao da potvrdi da li su to bila tela te šestorice Albanaca, iako je mislio da jesu.[1725] On nije otišao u drugu kuću u koju su odvedena druga trojica muškaraca. Međutim, kasnije tog dana ta kuća je spaljena.[1726] Jedan pripadnik PJP raportirao je svom komandantu o tim incidentima; rečeno mu je da sačini izveštaj.[1727] Dokazi ne govore o tome da li je ikada sprovedena bilo kakva istraga o tom incidentu. Pa ipak, Veće se uverilo da su pripadnici lokalnog MUP-a tog dana ubili tih devet muškaraca. Iako su oni očigledno bili pripadnici OVK, u trenutku kada su ubijeni bili su nenaoružani zarobljenici pripadnika MUP-a i nisu mogli aktivno da učestvuju u borbama. Oni su bili van borbenog stroja (*hors de combat*). U vezi s tih devet žrtava nisu dobijeni dalji dokazi, niti se optuženi u Optužnici tereti za njihovo ubistvo.

485. U toku dana 25. marta 1999. godine, devet seljana, kosovskih Albanaca, koji su odbili da napuste svoje domove, izgoreli su u svojim kućama jer su ih zapalili pripadnici srpskih snaga. Svi oni su bili civili koji nisu učestvovali ni u kakvom sukobu. Posmrtne ostatke tih devet ljudi našao je i identifikovao Lutfi Ramadani.[1728] Tela su tada pokopana u zajedničku grobnicu, ali su kasnije ekshumirana, identifikovana i ponovo pokopana u zasebne grobove.[1729] Veće nije dobilo nikakve sudskomedicinske dokaze u vezi s tih devet žrtava. Iako se samo tri žrtve, Sali Shehu, Demir Rashkaj i Nexhat Shehu, navode u Prilogu C Optužnice, Veće na osnovu dokaza prihvata da je svih devet ljudi izgorelo tog dana u selu jer su ih zapalili pripadnici srpskih snaga. Slede imena šest žrtava koje se u Prilogu Optužnici ne navode po imenu: Dervish Shehu, Raif Shehu, Isnija Rashkaj, Reshat Shehu, Sejdi Emerllahu i Nazmi Rashkaj. Tih devet ljudi ubijeno je u svojim domovima tokom napada na Malu Krušu i optuženi se u Optužnici tereti za njihovo ubistvo. Veće podseća da su sve te žrtve bile kosovski Albanci, a prihvata i to da su oni iz tog razloga uzeti za metu i ubijeni. Nema dokaza koji ukazuju na to da su oni u to vreme bili naoružani niti da su učestvovali u sukobu.

[1723] Svedok K25, DP P340-A, str. 14; svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7837, 7838; svedok K25, T. 1609.
[1724] Svedok K25, DP P340-A, str. 14; svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7838; svedok K25, T. 1610.
[1725] Svedok K25, DP P340-A, str. 14; svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7838, 7873.
[1726] Svedok K25, DP P340-A, str. 14; svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7838; svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4702.
[1727] Svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4688.
[1728] DP P312; Lutfi Ramadani, T. 1135.

Veće prihvata da je tih devet seljana izgorelo u svojim kućama koje su zapalili pripadnici srpskih snaga tokom napada na selo Malu Krušu 25. marta 1999. godine.

486. Dana 26. marta 1999. godine oko 08:00 časova, srpske snage su počele da granatiraju i otvaraju vatru s puta Prizren—Đakovica prema Maloj Kruši.[1730] Vojska Jugoslavije je tada bila raspoređena duž puta Prizren—Đakovica i po brdima. Oni nisu ulazili u selo.[1731] Zeleni tenkovi VJ uspeli su se na brdo iza Male Kruše, a zatim razdvojili.[1732] U selu su pripadnici MUP-a, uz pomoć meštana Srba od kojih su neki bili u policijskim uniformama, a drugi u civilnoj odeći, pucali i pljačkali stvari od vrednosti iz albanskih kuća u selu.[1733] Pošto bi kuće opljačkali, zapalili bi ih.[1734] Posle nekog vremena, policajci su stigli do kuće Sedje Batushe, gde se okupilo mnogo seljana Albanaca. Ti policajci su nosili plave uniforme i bili naoružani automatima, pištoljima i noževima.[1735] Kako je ranije razmotreno u ovoj Presudi, taj opis odgovara uniformama koje su nosili pripadnici MUP-a, uključujući pripadnike PJP i lokalne rezerviste.[1736] Dok su se pripadnici MUP-a približavali kući, policajci su jednog seljanina, Hysena Ramadanija, ubili u dvorištu njegove kuće.[1737] Nema dokaza o tome šta se dogodilo sa njegovim telom. Dokazi ne ukazuju na to da je on bio naoružan, niti da je nosio uniformu. Prihvata se da je on uzet za metu i ubijen zato što je bio kosovski Albanac. Iako se optuženi u Optužnici konkretno ne tereti za ubistvo Hysena Ramadanija, on se po imenu navodi kao žrtva u Prilogu C Optužnice.[1738] Na osnovu konkretnog iskaza očevica Luftija Ramadanija, Veće zaključuje da je Hysen Ramadani umro od rana koje su mu snage MUP nanele vatrenim oružjem tokom napada na Malu Krušu 26. marta 1999. godine.

487. Pošto su ubili Hysena Ramadanija, policajci su nastavili prema kući Sedje Batushe i usput su palili druge kuće. Zatim su zauzeli dve kuće blizu kuće Sedje Batushe i uperili oružje na grupu seljana u kući Sedje Batushe. Azizu Shebuu, jednom starijem seljaninu, policajci su naredili da ide i okupi ljude koji su pobegli u obližnju šumu.[1739]

488. Aziz Shedu je otišao u šumu i seljanima koji su bili tamo, uključujući Mehmeta Krasniqija i njegovu porodicu, rekao da im je policija naredila da se vrate u selo.[1740] Seljani su napustili šumu i

[1729] Lutfi Ramadani, T. 1114, 1129, 1132.
[1730] Lutfi Ramadani, T. 1082.
[1731] Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4334; Lutfi Ramadani, T. 1085.
[1732] Mehmet Krasniqi, DP D27, str. 2.
[1733] Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4290; Lutfi Ramadani, T. 1082; Mehmet Krasniqi, T. 1082.
[1734] Mehmet Krasniqi, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4290-4291; Mehmet Krasniqi, T. 1082.
[1735] Lutfi Ramadani, T. 1082-1083.
[1736] V. gore, par. 53-54, 91.
[1737] Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4291-4292; Lutfi Ramadani, T. 1084.
[1738] Hysen Ramadani je bio poznat i pod imenom Hysen Kanjusha. Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4291-4292; Lutfi Ramadani, T. 1084.
[1739] Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4292; Lutfi Ramadani, T. 1084.
[1740] Mehmet Krasniqi, T. 983-984, 1040-1041, 1068-1069.

otišli u dvorište kuće Sedje Batushe. Otprilike u 09:00 časova, seljanima koji su bili okupljeni u dvorištu naređeno je da izađu na put.[1741] Policajci su na putu odvojili muškarce od žena i dece.[1742] Ti policajci su nosili tamnoplave maskirne uniforme s belim i žutim trakama na nadlaktici.[1743] Dok su muškarci i žene odvajani, policajac Đorđe Cvetković je naredio da dečaci od 13 i više godina pređu na stranu na kojoj su bili muškarci.[1744] Četrnaestogodišnji sin Lutfija Ramadanija bio je jedan od dečaka koji su odvedeni u tu grupu muškaraca.[1745] Neke od žena su na početku odbile da puste svoju decu, ali su policajci zapretili da će ih ubiti. Zatim su ženama rekli da imaju samo dve mogućnosti, ili da se udave u Drimu ili da idu u Albaniju.[1746] Nijedna žena nije izabrala prvu mogućnost. Žene i deca su potom krenuli u koloni. Naređeno im je da idu u Albaniju.[1747] Policajci su zatim naredili jednom starijem čoveku, Ademu Asllaniju, da od seljana muškaraca skupi sve novčanike i isprave i stavi ih na gomilu kod nogu jednog policajca.[1748] Policajci su potom naredili seljanima muškarcima da formiraju tri kolone, stave ruke na potiljak i krenu putem u Batushin ambar.[1749] Kako će biti razmotreno kasnije u ovoj Presudi, žene i deca su nasilno premešteni iz Male Kruše.[1750]

489. Dok je ta grupa muškaraca išla putem, Mehmet Krasniqi je prepoznao Dimitrija Nikolića, Zvezdana Nikolića i Savu Nikolića, trojicu Srba koje je poznavao od detinjstva.[1751] Oni su nosili policijske uniforme i bili su naoružani kalašnjikovima. Došli su iz donjeg dela sela do raskrsnice koja je vodila ka Batushinom ambaru.[1752] Kako su se muškarci iz te grupe približavali ambaru, Lutfi Ramadani je prepoznao i Dimitrija Nikolića, Ranka Nikolića, Momčila Nikolića, Savu Nikoliću, Zlatka Đordevića, Ranka Petkovića, Svetu Tasića i Đorđa Cvetkovića.[1753] Oni su bili iz tog sela i

[1741] Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4292; Lutfi Ramadani, T. 1084; DP P302; Mehmet Krasniqi, T. 984, 985, 1044, 1046.

[1742] DP P302 (Foto-mapa na kojoj je brojem "3" obeležen put gde su odvedeni seljani); Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4292; Lutfi Ramadani, T. 1084; Mehmet Krasniqi, T. 984, 985, 1044, 1046.

[1743] Mehmet Krasniqi, T. 984, 985, 1044, 1046.

[1744] Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4293.

[1745] Ti muškarci su bili stari od 13 do 75 godina. Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4296; Lutfi Ramadani, T. 1087.

[1746] Lutfi Ramadani, P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4293, 4294; Lutfi Ramadani, T. 1086; Mehmet Krasniqi, T. 984, 1045.

[1747] Veću su takođe predočeni dokazi da je tada došla jedna grupa uniformisanih muškaraca s crnim maskama i da su zatražili ključeve. Oni su potom brzo otišli i nisu tukli nikoga iz grupe. Mehmet Krasniqi, T. 984-985, 1085.

[1748] Mehmet Krasniqi, T. 985, 1045; Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4295; Lutfi Ramadani, T. 1086.

[1749] Lutfi Ramadani to naziva ambar Qazima Batushe, međutim, Mehmet Krasniqi ga zove ambar Rasima Batushe. Nepodudarnost u pogledu imena vlasnika ambara ne utiče na zaključak Veća da je ta grupa naterana da idući putem ode u ambar, Mehmet Krasniqi, T. 984, 1045; Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4295; DP P307; Lutfi Ramadani, T. 1086, 1089.

[1750] V. dole, par. 1620.

[1751] DP P302; Mehmet Krasniqi, 994-996; DP P1288, str. 2.

[1752] DP P302; Mehmet Krasniqi, T. 994-996, 1051.

[1753] U DP P1288 navode se imena sledećih ljudi koje je Mehmet Krasniqi video i za koje se zna da su bili u sastavu srpskih snaga na Kosovu: Dimitrije Nikolić, Ranko Nikolić, Momčilo Nikolić, Sava Nikolić, Zlatko Đordević i Sveta Tasić. On je te ljude video kada su ga 25. marta 1999. godine sprovodili u ambar. Lutfi Ramadani, T. 1102-1103; DP P312, str. 4; DP P1288, str. 2.

pripadali su regularnom sastavu policije. Neki su nosili uniforme, dok su drugi bili u civilnoj odeći sa crvenim i plavim trakama oko rukava.[1754]

490. Oko 11:00 časova, kada je grupa seljana muškaraca stigla u Batushin ambar, policajci su ih nagurali u dve prostorije i u hodnik ambara.[1755] Veće zaključuje da je oko 114 muškaraca i dečaka nagurano u Batushin ambar.[1756] Mehmet Krasniqi je otišao u jednu od prostorija. Ona je bila površine oko 16 kvadratnih metara i imala je dva prozora.[1757] Lutfi Ramadani je stajao u hodniku.[1758] Sahit Hadjarim, hendikepirani seljanin koji je sedeo u invalidskim kolicima, poslužio je pripadnicima srpskih snaga da blokiraju vrata kroz koja se išlo u hodnik.[1759] Kada su svi muškarci i mladići iz sela već ušli u ambar, policajci su se rasporedili na vratima i po prozorima i na njih otvorili vatru iz automatskih pušaka.[1760] Neki muškarci su ubijeni na licu mesta, dok su drugi zapomagali. Kada je pucnjava prestala, Shefqat Shehu je pogledao kroz prozor i tada je pogođen iz vatrenog oružja. Mehmet Krasniqi nije video ko ga je pogodio. Na nekakvoj kutiji na jednom od prozora video je mitraljez, čija je cev ulazila u prostoriju.[1761] Kada je prvobitna pucnjava prestala, policajci su ušli u ambar i iz pištolja pucali na svakog seljanina koji bi podigao glavu.[1762] Policajci su zatim tela u prostoriji polili nekom očigledno zapaljivom tečnošću, preko njih su stavili kukuruzovinu, a zatim zapalili ambar.[1763]

491. Lutfi Ramadani, koji se nalazio u hodniku ambara, još je bio živ. Budući da je ambar bio u plamenu, njegove ruke i odeća su počeli da gore. Odlučio je da pokuša da izađe iz ambara. Morao je da pomeri invalidska kolica Saita Hajdarija koja su blokirala izlaz.[1764] Uspeo je da neprimećen izađe iz ambara. Tom prilikom je prepoznao meštane Srbe iz tog sela koji su bili s policajcima. Među njima su bili Boško Stanković, Stanko Nikolić, Rade Nikolić i Boško Cvetković.[1765] Sa još

[1754] Lutfi Ramadani, T. 1103.
[1755] Mehmet Krasniqi, T. 986, 996-997, 1051.
[1756] Mehmet Krasniqi je u svom iskazu naveo broj od oko 109 muškaraca (Mehmet Krasniqi, T. 986). John Sweeney je na osnovu svog raspitivanja procenio da je bilo 109 muškaraca, od kojih su desetorica preživela (John Sweeney, T. 970). Međutim, dva spiska koja su u spisu i koja su dostavili preživeli, Mehmet Krasniqi i Lutfi Ramadani, uverila su Veće da je otprilike 114 muškaraca i mladića naterano da uđu u ambar. Taj broj obuhvata 10 muškaraca koji su uspeli da pobegnu iz ambara dok je goreo: Adnana Shehua i Refkija Rashkaja (koji su ubijeni kasnije kod rečice), Hysnija Hajdarija (kasnije pronađen na planini sa strelnom ranom), Sefera Batushu, Lutfija Ramadanija, Agima Asllanija, Qamila Shehua, Bajrama Zylfiua, Mehmeta Krsniqija, Petrita Rashkaja (Mehmet Krasniqi, T. 1003-1004, 1007-1010; v. Mehmet Krasniqi, DP P312; v. takođe, Lutfi Ramadani, DP P305).
[1757] Mehmet Krasniqi, T986, 1052.
[1758] DP P309; DP P310; Lutfi Ramadani, T. 1093-1095, T. 1131.
[1759] Lutfi Ramadani, T. 1096-1097; Mehmet Krasniqi, T. 986-987, 1052; DP P311.
[1760] Mehmet Krasniqi, T. 986; Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4328.
[1761] Mehmet Krasniqi, T. 987-988.
[1762] Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4238; Lutfi Ramadani, T. 1092.
[1763] Mehmet Krasniqi, T. 987-988, 1055; Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4328; DP P304; DP P310; Lutfi Ramadani, T. 1092-1093.
[1764] Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4230, 4299-4300, 4313; Lutfi Ramadani, T. 1097.
[1765] Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4301.

devet ljudi koji su bili u ambaru, Lutfi Ramadani je pobegao iz pakla.[1766] Neko vreme se krio u blizini, a zatim se uputio u planine.[1767] Refki Rashkaj i Adnan Shehu bili su dvojica od deset ljudi koji su pobegli iz Batushinog ambara. Oni su se uputili ka rečici blizu sela, ali su ih pripadnici srpskih snaga primetili. Toj dvojici mladića rekli su da podignu ruke iznad glave, a zatim su ih ubili iz vatrenog oružja.[1768] Dokazi ne pokazuju ko je ubio te ljude.[1769] Njih dvojicu su pripadnici MUP-a ranije zarobili i silom odveli u Batushin ambar; oni nisu bili naoružani i nisu učestvovali u sukobu.[1770] Obojica su bili kosovski Albanci i Veće se uverilo da je to razlog zbog koga su ubijeni. Britanski forenzički tim je kasnije, u julu 1999. godine, ekshumirao tela te dvojice mladića,[1771] ali su obdukcijski izveštaji bili bez zaključka o uzroku smrti zbog stanja u kome su se nalazili posmrtni ostaci. Pa ipak, Veće konstatuje da je u datim okolnostima jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da su Refki Rashkaj i Adnan Shehu umrli od rana koje su im 26. marta 1999. godine vatrenim oružjem naneli pripadnici MUP-a koji su bili prisutni na tom području.[1772]

492. Lutfi Ramadani je stigao do planine, odakle je mogao da vidi srpske snage u selu. Video je da su vojna vozila još tri dana ostala u Maloj Kruši. Naveo je da pamti kako su tada smrdela mrtva tela i dim iz zapaljenih objekata.[1773] Posle desetak dana, Lutfi Ramadani je sastavio spisak s imenima lica za koja je znao da su ubijena u ambaru.[1774] On je ostao na području Male Kruše otprilike pet nedelja, a zatim je otišao u Albaniju. Kada je stigao u Albaniju, dovršio je spisak s imenima ubijenih lica i dao ga istražitelju.[1775] U junu 1999. godine posmrtni ostaci 11 seljana muškaraca, koji su bili među onima koji su ubijeni u ambaru, izvađeni su iz Drima, a potom identifikovani u Prištini.[1776]

[1766] Veće napominje da je iz ambara pobeglo još dvoje ljudi koje Lutfi Ramadani nije identifikovao, ali ih je identifikovao Mehmet Krasniqi, kao što će biti razmotreno dalje u tekstu, v. dole, par. 493.

[1767] Lutfi Ramadani je naveo da je pobegao s još šestoricom ljudi. Međutim, na spisku koji je on dostavio nisu se nalazila imena dvojice mladića, Refkija Rashkaja i Adnana Shehua, koji su kasnije pronađeni mrtvi pored rečice. Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T4300-4302; Lutfi Ramadani, T. 1097-1098.

[1768] Mehmet Krasniqi je u svom svedočenju rekao da je oko 18:00 časova, kad se smrklo, video Refkija Rashkaja i Adnana Shehua u šumi blizu rečice (Mehmet Krasniqi, T. 991, 1058). Kasnije te noći naišao je na njihova mrtva tela. Nije znao kako su ti ljudi ubijeni (Mehmet Krasniqi, T. 1058-1060). Pošto je bio mrak kad je Mehmet Krasniqi video tu dvojicu mladića, kao i zbog traumatičnih okolnosti, Veće će se osloniti na iskaz Lutfija Ramadanija koji je Batushin ambar napustio s tom dvojicom ljudi. Iskaz Mehmeta Krasniqija da je mrtva tela te dvojice muškaraca video kod rečice odgovara zaključku Veća da su oni ubijeni kod rečice. Lutfi Ramadani, T. 1097-1098.

[1769] Nisu predočene pojedinosti u vezi s tim ko je pokopao ta tela. Međutim, Lutfi Ramadani jeste pronašao njihova tela posle rata, T. 1097-1098.

[1770] V. DP P477.

[1771] V. dole, par. 1391; Lutfi Ramadani, T. 1097-1098; DP P1160, K0199272-K0199273, K0199309-K0199309, K0199310-K0199310.

[1772] V. dole, par. 1399.

[1773] Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4304.

[1774] Lutfi Ramadani, T. 1130.

[1775] Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4285, 4303; DP P312; Lutfi Ramadani, T. 1092, 1098-1104, 1129.

[1776] Podaci o identifikaciji tih 11 seljana nisu dostavljeni Veću. Lutfi Ramadani, T. 1135-1136, 1150.

493. Kada je ambar zapaljen, Mehmet Krasniqi, koji je takođe još bio živ u ambaru, shvatio je da više ne može da diše. On je takođe uspeo da izađe iz prostorije.[1777] Kad se pomerio ispod tela koje je ležalo preko njega, vatra mu je zahvatila lice i ruke.[1778] Na kraju je kroz jedan od prozora uspeo neprimećen da pobegne iz ambara i otišao u kuću svog strica koja se nalazila u blizini.[1779] Sa drugog sprata kuće svog strica Mehmet Krasniqi je tog istog dana video dvojicu srpskih policajaca i trojicu Srba civila – u kojima je prepoznao dvojicu sinova Krste Nikolića i Blagoja Nikolića – kako pokušavaju da ukradu automobile njegovog strica. Prepoznao je jednog od policajaca, koga je dobro poznavao kao Srbina iz svog sela. To je bio Sveta Tasić.[1780] Iz kuće svog strica video je i kako dva mladića iz sela, Srbi Slaviša Petković i Ljubiša Stanović, odnose još kukuruzovine u ambar gde su gorela tela.[1781] Čuo je kako im je jedan od policajaca rekao da, ako vide da se neko pomera, ne treba da osećaju sažaljenje prema njima, već treba da ih jednostavno ubiju.[1782] Oko 18:00 časova, kada se smrklo, Mehmet Krasniqi je otišao u planinu. Tamo je video telo Hysnija Hajdarija, koji je takođe pobegao iz Batushinog ambara. Svedok je video da je on zadobio strelnu ranu.[1783] Hysnija Hajdarija su pripadnici srpskih snaga ranije držali u Batushinom ambaru i on je tada bio nenaoružan. Prihvata se da je Hysni Hajdari uzet za metu zbog toga što je po nacionalnosti bio Albanac. Njegovi posmrtni ostaci nikada nisu pronađeni.[1784] U tim okolnostima, Veće zaključuje da jedini razuman zaključak jeste da je Hysni Hajdari umro od strelnih rana koje su mu naneli pripadnici MUP-a dok je bio u Batushinom ambaru ili od rana koje su mu pripadnici MUP-a koji su bili na tom području naneli vatrenim oružjem dok je pokušavao da pobegne iz Batushinog ambara kada su ga pripadnici MUP-a zapalili.

494. Mehmet Krasniqi je našao mesto u šumi. Odatle je video da u selu gore sve kuće, osim kuća Srba.[1785] On je u šumi ostao još tri dana, a zatim je otišao u Nogavac.[1786] Dana 4. aprila 1999. godine Mehmet Krasniqi je takođe dostavio istražiteljima MKSJ spisak s imenima onih za koje veruje da su ubijeni 26. marta 1999. godine.[1787]

495. Veće je uporedilo dva spiska s imenima muškaraca i dečaka, kosovskih Albanaca, koji su poslednji put živi viđeni u Batushinom ambaru. Na osnovu tih informacija, utvrđeno je da su

[1777] Mehmet Krasniqi nije mogao da se seti tačnog vremena kada je pobegao. Mehmet Krasniqi, T. 989, 997.
[1778] Mehmet Krasniqi, T. 989.
[1779] DP P302; Mehmet Krasniqi, T. 989.
[1780] Mehmet Krasniqi, T. 990.
[1781] Mehmet Krasniqi, T. 991, 1057-1058.
[1782] Mehmet Krasniqi, T. 991.
[1783] Mehmet Krasniqi, T. 1009; DP P305, str. 14.
[1784] V. DP P477.
[1785] Mehmet Krasniqi, T. 991.
[1786] Mehmet Krasniqi, T. 992.
[1787] Svedok je kasnije objasnio da je, kada se 26. juna 1999. godine vratio u Malu Krušu, otkrio da neki ljudi koje je stavio na spisak nisu bili ubijeni u ambaru; to su bili Sefer Batusha, Lutfi Ramadani, Agim Asllani, Qamil Shehu, Bajram Zylfiu i Petrit Rashkaj (Mehmet Krasniqi, T. 1003-1004, 1007-1010; DP P305). Ti ljudi nisu obuhvaćeni zaključcima Veća koji se odnose na ubistvo.

najmanje 104 muškarca i mladića, kosovska Albanca, poslednji put viđena živa 26. marta 1999. godine u Batushinom ambaru.[1788] Posmrtni ostaci nijednog od ta 104 lica nikada nisu pronađeni; kako će biti razmotreno kasnije u ovoj Presudi, to je najverovatnije posledica toga što je upotrebljen eksploziv da se uništi Batushin ambar. Ipak, Veće se u datim okolnostima uverilo da je jedini razuman zaključak taj da su ta 104 muškarca i dečaka, kosovska Albanca, ubili pripadnici MUP-a.[1789] Oni su umrli od strelnih rana ili su živi izgoreli. Nijedan od njih u trenutku smrti nije bio naoružan niti je učestvovao u sukobu. Na osnovu ukupnih dokaza, Veće prihvata da su ti muškarci i dečaci uzeti za metu i ubijeni zato što su bili kosovski Albanci. Od tih lica, u Prilogu C Optužnice 92 lica se po imenu navode kao žrtve, a dokazi su Veću omogućili da utvrdi imena još 12 muškaraca i dečaka, kosovskih Albanaca, koji su takođe ubijeni u Batushinom ambaru. Na osnovu analize dokaza, Veće se uverilo da su pripadnici MUP-a u Batushinom ambaru ubili najmanje 104 muškarca i dečaka, kosovska Albanca, čija su imena poznata.

Slede imena te 92 žrtve koje su navedene po imenu u Prilogu Optužnici, koje su pripadnici srpskih snaga ubili 26. marta 1999. godine u Batushinom ambaru:

Bali Avdyl; Enver Avdly; Zaim Batuhsa; Feim Batusha; sin Zaima Batushe, star 20 godina; Ahmet Batusha; Burim Batusha; Lirim Batusha; Milaim Batusha; Haxhi Batusha; Sedji Batusha; Amrush Batusha; Osman Batusha; Skifer Batusha; Avdi Batusha; Enver Batusha; Asllan Batusha; Beqir Batusha; Njazi Batusha; Muharrem Batusha; Sulejman Batusha; Bekim Batusha; Murat Ramadani; Selajdin Ramadani; Afrim Ramadani; Bajram Ramadani; Feim Asllani; Adem Asllani; Asim Asllani; Muharremi Asllani; Nisret Asllani; Nexhat Asllani; Perparim Asllani; Limon Limoni; Avydl Limoni; Nehbi Limoni; Luan Limoni; Kadri Rashkaj; Halim Hajdari; Selajdin Hajdari; Nazim Hajdari; Rasim Hajdari; Vesel Hajdari; Marsel Hajdari; Sahit Hajdari; Shani Hajdari; Halil Hajdari; Qamil Hajdari; Zenun Hajdari; Abaz Hajdari; Abedin Hajdari; Ramadan Ramadani; Asllan Ramadani; Sabit Ramadani; Din Shehu; Sefer Shehu; Fadil Shehu; Xhafer Shehu; Xhelal Shehu; Vesel Shehu; Destan Shehu; Shefqet Shehu; Haziz Shehu; Sami Shehu; Shehu, ime nepoznato (od oca Haziza Shehua, star 20 godina); Myftar Shehu; Nehat Shehu; Mehmet Shehu; Shani Shehu; Veli Shehu; Haxhi Shehu; Arben Shehu; Ismail Shehu; Arif Shehu; Ismet Shehu; Mentor Shehu; Bekim Shehu; Sahit Shehu; Xhavit Shehu; Dritan Shehu; Nahit Shehu; Sinan Shehu; Shehu, ime nepoznato (od oca Sinana Shehua, star 18 godina); Burim Shehu; Flamur Shehu; Hysen Zylfiu;

[1788] Ta dvojica mladića, Adnan Shehu i Refki Rashkaj, koji su kasnije ubijeni iz vatrenog oružja kod rečice, nisu ubrojani među one koje su pripadnici snaga MUP-a ubili u Batushinom ambaru ili koji su umrli od strelnih rana ili su živi izgoreli. Broj tih žrtava u Batushinom ambaru ne uključuje ni Sefera Batushu, Lutfija Ramadanija, Agima Asllanija, Qamila Shehua, Bajrama Zylfiua i Petrita Rashkaja. (Mehmet Krasniqi, T. 1003-1004, 1007-1010; DP P305; v. DP P477).

[1789] V. dole, par. 1401.

Afrim Zylfiu; Njazim Zylfiu; Halim Zylfiu; Xhelal Zylfiu (od oca Halima Zylfiua); Hamdi Zylfiu; Hamit Zylfiu.[1790]

Na osnovu ukupnih dokaza, utvrđeno je da su srpske snage 26. marta 1999. godine u Batushinom ambaru ubile i sledećih 12 žrtava, koje se u Prilogu Optužnice ne navode po imenu:

Islam Batusha; Syle Batusha; Visar Batusha; Mehmet Berisha; Anton Prenkaj; Nikolle Prenkaj; Ajvaz Shehu; Kujtim Shehu; Nuredin Shehu; Selami Shehu; Visar Shehu; Cene Zylfiu.

496. Posle kampanje NATO bombardovanja, svedoci su mogli da se vrate u selo. Oni su otišli na mesto Batushinog ambara. On je bio uništen eksplozivom.[1791] Od ambara je ostao samo betonski zid. Usled eksplozije, bile su uništene i obližnje kuće.[1792] Tu su ostala dva kratera ispunjena vodom i travom.[1793] John Sweeney, novinar, razgovarao je sa preživelima i obišao lokaciju Batushinog ambara posle kampanje NATO. Na osnovu onoga što je video i čuo, zaključio je da je za dizanje ambara u vazduh korišćen dinamit, a da su dva kratera nastala od granata ili minobacačkih granata.[1794] Na mestu na kome je bio ambar, video je jednu čizmu i dve kosti, ali nije utvrđeno da li su te kosti bile ljudske ili životinjske.[1795] Seljani su rekli da su pronašli kosti, par izgorelih cipela i invalidska kolica Saita Hajdarija.[1796] U blizini bivšeg ambara na Drimu pronađen je kamion koji je na jednoj strani imao tragove krvi. Međutim, u reci nisu pronađeni ljudski ostaci.[1797] Istražitelji MKSJ došli su u Malu Krušu početkom jula 1999. godine. Oni su pronašli posmrtne ostatke drugih sedam ljudi koji su bili ubijeni na jednoj drugoj lokaciji u selu.[1798]

497. Kada se Lutfi Ramadani negde oko 15. juna 1999. godine vratio u Malu Krušu, video je da su sve kuće Albanaca spaljene, dok su kuće Srba i Roma ostale netaknute.[1799] John Sweeney je to

---

[1790] DP P305; DP P312. Veće napominje da se u DP P312, str. 3, navode sledeće četiri žrtve: Halim Qollaku, Hamdi Qollaku, Hamit Qollaku i Xhelal Qolluku. Te četiri žrtve su nabrojane po imenu u DP P477 i DP P305 kao Halim Zylfiu, Hamdi Zylfiu, Hamit Zylfiu i Xhelal Zylfiu. Starost sve četiri žrtve podudara se u velikoj meri. Veće konstatuje da razlika u transkripciji prezimena te četiri žrtve ne utiče na njegovu konstataciju da su Halim, Hamdi, Hamit i Xhelal Zylfiu ubijeni u Batushinom ambaru. Ta varijacija u transkripciji navedena je u Tabeli s podacima o žrtvama u vezi s Malom Krušom, priloženoj kao dodatak ovoj Presudi.

[1791] Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4311; DP P309; DP P310; Lutfi Ramadani, T. 1131, 1093-1095; Mehmet Krasniqi, T. 1005; John Sweeney, T. 893, 947.

[1792] Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4311; DP P309; DP P310; Lutfi Ramadani, T. 1131, 1093-1095; John Sweeney, T. 893.

[1793] Lutfi Ramadani, DP P306 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4311; DP P310; Lutfi Ramadani, T. 1131, 1093-1095; DP P304; Mehmet Krasniqi, T. 1005-1006; John Sweeney, T. 893.

[1794] John Sweeney, T. 893, 947.

[1795] John Sweeney, T. 893.

[1796] Mehmet Krasniqi, T. 1004, 1005.

[1797] John Sweeney, T. 907-908.

[1798] Podaci o identifikaciji tih sedam ljudi nisu dostavljeni Veću. DP P298; John Sweeney, T. 908-909.

[1799] Odbrana je tvrdila da su kuće bile netaknute i da nisu bile spaljene do temelja (DP D30). Međutim, svedok je objasnio da su kuće posle rata popravljene i da je fotografija snimljena posle toga. Potvrđeno je da je fotografija snimljena u septembru 2001. godine (Lutfi Ramadani, T. 1129, 1169-1174; John Sweeney, T. 891).

potvrdio i takođe izvestio da su u junu 1999. godine sve kuće Albanaca bile uništene iznutra ili su ostale bez krovova, kao i da su bile spaljene.[1800]

498. Veću nisu dostavljeni nikakvi dokazi o tome da su srpske vlasti sprovele istragu o tim ubistvima ili događajima u selu Mala Kruša.[1801]

(b) Raseljavanje od 24. do 27. marta 1999. godine

499. Jedan od zadataka VJ i MUP u operaciji u Maloj Kruši i susednom selu Velikoj Kruši bilo je "čišćenje" terena i "da se okupi civilno stanovništvo prilikom izlaska iz zone operacije", kao i da se raseljena lica stave iza linije blokade.[1802] Svedok K25 je objasnio da je njegov odred PJP predao lokalnom MUP-u oko 5.000 civila iz sela. Verovalo se da su se pripadnici OVK pomešali sa civilnim stanovništvom, a očekivalo se da lokalni MUP zna ko su pripadnici OVK.[1803] Jedinica svedoka K25 postupila je po uputstvu koje je dobila od SUP Prizren da sva raseljena lica sprovede na železničku stanicu u Maloj Kruši.[1804] Stoga je u periodu od 24. do 27. marta 1999. godine veliki broj raseljenih lica prošao kroz železničku stanicu u Maloj Kruši i otišao za Prizren.[1805] Međutim, pripadnici lokalnog MUP-a su na železničkoj stanici među tim raseljenim licima odvojili muškarce od žena i dece. SUP Prizren je obezbedio prevoz za žene i decu. Muškarci su morali da pešače.[1806] Većina vozača vozila korišćenih za prevoz nosila je plave uniforme MUP-a, mada neki nisu nosili uniforme.[1807]

500. Svedok K25 posvedočio je da su civili koji su odlazili davali razne verzije o tome kako je došlo do toga da budu raseljeni; na primer, da su im srpske snage naredile da odu, da ih je napao OVK ili da su bili bombardovani.[1808] Odbrana ide dalje i tvrdi da su seljani evakuisani iz Male Kruše "radi [sopstvene] sigurnosti" zbog sukoba između OVK i srpskih snaga.[1809] Međutim, izuzimajući izolovane incidente tokom glavne operacije srpskih snaga u selu i na okolnim područjima, dokazi ne daju osnova za zaključak da je između OVK i srpskih snaga tada bilo tako teških ili žestokih okršaja na tom području da bi sigurnost civilnog stanovništva iziskivala njegovu evakuaciju. Naprotiv, dokazi se zapravo podudaraju s mišljenjem Veća da su žene i mlađi stanovnici Albanci napustili selo zato što su ih na to prisilile i to im naredile srpske snage koje su u

[1800] John Sweeney, T. 891.
[1801] V. dole, par. 2097.
[1802] Svedok K25, DP P340-A, str. 8; svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7832.
[1803] Svedok K25, DP P340-A, str. 9.
[1804] Svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7836; svedok K25, T. 1611.
[1805] Svedok K25, DP P340-A, str. 11; svedok K25, T. 1611.
[1806] Svedok K25, DP P340-A, str. 9, 11, 12; svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7826-7827, 7834-7835; svedok K25, T. 1611.
[1807] Svedok K25, DP P340-A, str. 12; svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7836; svedok K25, T. 1613.
[1808] Svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4757.
[1809] Završni podnesak odbrane, par. 741; svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7825.

to vreme bezobzirno ubijale muškarce iz sela, kao i sve seljane koji nisu poslušali naredbu srpskih snaga da napuste selo. Srpske snage su takođe spaljivale sve kuće u selu koje su pripadale kosovskim Albancima, ali ne i one koje su pripadale Srbima. Kako će biti detaljnije razmotreno kasnije u ovoj Presudi, Veće prihvata da su srpske snage u periodu od 24. do 27. marta 1999. godine prisilno premestile kosovske Albance iz Male Kruše.[1810]

(c) Srpske snage u selu

501. Srpski dokumenti potvrđuju iskaze očevidaca o koordiniranom zajedničkom angažovanju snaga VJ i MUP u Maloj Kruši i njenoj okolini. Borbena grupa 1 549. motorizovane brigade VJ, u sadejstvu s 37. odredom PJP MUP-a Niš i još dva voda MUP, dobila je zadatak da "energičnim" napadom uništi važne ciljeve OVK u Maloj Kruši.[1811] U operaciji u Maloj Kruši učestvovao je i 23. odred PJP.[1812] Tokom operacija u Maloj Kruši, četiri čete PJP iz SUP Đakovica takođe su stavljene pod komandu SUP Prizren.[1813] Veće prihvata iskaze očevidaca da su lokalni Srbi, od kojih su neki nosili policijske uniforme, bili rezervisti MUP-a[1814] i da su s drugim jedinicama MUP, uz podršku VJ, učestvovali u operaciji srpskih snaga u Maloj Kruši.

3. Velika Kruša i Nogavac

(a) Velika Kruša

502. Usled priliva raseljenih lica iz okolnih sela, broj stanovnika Velike Kruše povećao se do 25. marta 1999. godine na 6.000. Oni su bili smešteni u oko 500 kuća.[1815] Do tog datuma svi stanovnici su bili Albanci, a malobrojne srpske porodice iselile su se u Srbiju. Selo se nalazi u jugozapadnom delu opštine Orahovac; susedno selo je Mala Kruša, a u okolini leže sela Celina i Nogavac.

(b) Događaji u Velikoj Kruši 25. marta 1999. godine

503. Kada su snage VJ i MUP-a opkolile Malu Krušu 25. marta 1999. godine u 04:00 časa, srpske snage su istovremeno opkolile i susedno selo Veliku Krušu.[1816] Srpska vojna vozila, uključujući tenkove, oklopne transportere, prage i druga prateća vozila, kretala su se glavnim putem koji povezuje Prizren, Đakovicu i Orahovac. Taj put prolazi sredinom sela.[1817] Tenkovi su se na

[1810] V. dole, par. 1620.
[1811] DP P350; DP P1316, str. 4; DP P1317, str. 3; svedok K25, T. 1604-1606.
[1812] DP P1317, str. 4.
[1813] Svedok K25, DP P340-A, str. 20-21.
[1814] Svedok K25, DP P340-A, str. 9.
[1815] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4140.
[1816] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4140-4141, 4163.
[1817] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4141-4142.

području sela rasporedili na po 500 metara međusobne udaljenosti.[1818] Zbog tih događaja, oko 3.000 do 4.000 ljudi iz Velike Kruše iz straha je pobeglo u brda iznad sela i u nekoliko dolina u okolini.[1819]

504. Ali Hoti je bio jedan od meštana sela koji je odlučio da pobegne iz Velike Kruše. On je zauzeo položaj na brdu iznad sela, odakle je posmatrao kako su u selo stigla dva autobusa koja su dovezla pripadnike srpskih snaga. Autobusi su došli iz pravca Prizrena i zaustavili se na ulazu u Veliku Krušu.[1820] Muškarci koji su stigli nosili su zelene maskirne uniforme. Predvodio ih je izvesni Boski, civil Srbin koji je nekada živeo u Velikoj Kruši.[1821] Tenkovi su ostali na svojim položajima.[1822] Otprilike sat vremena nakon što su stigli, Boski i ljudi koje je predvodio ušli su u selo i počeli da otvaraju vatru na kuće i da pljačkaju.[1823]

505. Grupa meštana koji su pobegli iz sela bila je tako velika da su se podelili u dve grupe. Jedna je otišla u Veliku Krušu, a druga, u kojoj su bili Ali Hoti i njegova porodica, u pravcu Nogavca do doline Cili.[1824] Ali Hoti je procenio da je u dolini bilo okupljeno oko 20.000 ljudi iz drugih sela na tom području, uključujući Malu Hoču, Brestovac, Zočište/Zoqishtë, Opterušu i Celinu.[1825] On je odatle video kako srpske snage prolaze sporednim putem u pravcu Velike Kruše. Tokom dana je video da je Velika Kruša u plamenu i da se iz kuća vije dim. Takođe je video da su tenkovi i dalje u selu.[1826] Kasnije te noći, pripadnici srpskih snaga na tom području krenuli su sporednim putem u pravcu Nogavca i stalno su pucali u vazduh, naglašavajući time značaj svog stalnog prisustva.[1827]

506. Ali Hoti je sa svojom porodicom ostao u dolini do 26. marta 1999. godine ujutru, kada je video da prolazi jedan konvoj seljana predvođen jednim starcem koji je mahao belom zastavom. Taj starac je rekao Hotiju da im je neko rekao da svi moraju da idu u Albaniju.[1828] Taj starac nije čak ni zastao i Hotiju se učinilo da je bio preplašen. Ljudi koji su se nalazili u dolini takođe su bili preplašeni. Ali Hoti je odlučio da se sa svojom porodicom i drugima priključi konvoju koji je prolazio i da ode u Albaniju.[1829] U tom konvoju je bilo oko 20.000 ljudi. Kada su stigli do glavnog puta koji vodi ili ka Velikoj Kruši ili ka Nogavcu, tamo su bili policajci koji su im rekli da ne mogu

[1818] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4141, 4163-4164.
[1819] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4142-4143, 4196.
[1820] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4166, 4197.
[1821] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4166-4168, 4196-4197.
[1822] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4169.
[1823] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4166-4167, 4197.
[1824] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4141-4143, 4167-4177, 4196.
[1825] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4143, DP P629 (karta sa selima odakle su bila raseljena lica, koja je zaokružio svedok). Veće nije dobilo nikakve dokaze o tome šta se dogodilo s konvojem ljudi koji su išli u Veliku Krušu.
[1826] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4143-4144, 4169.
[1827] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4144.
[1828] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4144-4145.
[1829] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4144-4145.

da prođu kroz Veliku Krušu na putu do granice sa Albanijom zato što je selo u plamenu. Policajci su im rekli da idu u centar Nogavca i da se okupe u školskom dvorištu.[1830] Oni su to i učinili, ali iako su neko vreme čekali u školskom dvorištu, ništa se nije dogodilo. Ljudi iz konvoja, uključujući Alija Hotija i njegovu porodicu, sklonili su se u kuće u Nogavcu i ostali u tom selu tokom narednih dana. Kako će detaljnije biti razmotreno kasnije u ovoj Presudi, Veće prihvata da je utvrđeno krivično delo prisilnog premeštanja u odnosu na Veliku Krušu.[1831]

(c) Uništavanje džamije u Velikoj Kruši

507. Veću su predočeni indirektni dokazi da je džamija u Velikoj Kruši oštećena.[1832] Nisu izvedeni dokazi koji opisuju okolnosti pod kojima je oštećena, niti koje snage su odgovorne za to, kako optuženom na teret stavlja Optužnica.[1833] Stoga, kako će detaljnije biti razmotreno kasnije u ovoj Presudi, dokazi ne omogućavaju da se izvede zaključak u vezi s tim navodom.[1834]

(d) Događaji u Nogavcu 28. i 29. marta 1999. godine

508. Dana 28. marta 1999. godine, Aliju Hotiju su na ulici u Nogavcu prišli naoružani Srbi koji su nosili plave ili crne maskirne uniforme. Po njihovom naređenju, Ali Hoti im je predao svoje lične isprave i novac. Još dvojica naoružanih muškaraca u uniformama stajala su i to posmatrala.[1835] Na njihov zahtev, Ali Hoti je te muškarce Srbe zatim odveo u prostoriju koju je delio sa još oko 80 seljana i, po njihovom naređenju, od seljana uzeo sav novac i predao ga naoružanim ljudima. Žene i deca su bili u susednoj sobi. I njima je oduzet sav novac.[1836] Muškarcima, ženama i deci su zatim naredili da odu u dvorište. Zatim su mladiće iz te grupe seljana odvojili od grupe, ali su onda svi seljani vraćeni u kuću. Neki ljudi s kojima je Ali Hoti išao prepoznali su nekoliko naoružanih Srba kao svoje bivše komšije.[1837] U to vreme prisutni su bili i drugi muškarci u uniformama, koji su nosili poveze oko čela i na licima imali crvenu, belu i plavu boju, pri čemu Veće konstatuje da su to boje srpske zastave.[1838] On nije mogao da se seti bilo kakvih oznaka na tim uniformama..[1839] Čovek koji mu je uzeo novac, zatim je rekao Aliju Hotiju: "Mi smo u brdima i u svakom trenutku vas gledamo i posmatramo, zato nemojte da napuštate kuće."[1840] Plava ili crna maskirna uniforma je

[1830] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4144-4145, 4169.
[1831] V. dole, par. 1622.
[1832] Svedok 6D2, T. 12307-12308.
[1833] Paragraf 77(d) Optužnice.
[1834] V. dole, par. 1814.
[1835] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4158.
[1836] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4159.
[1837] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4170.
[1838] V. gore, par. 64.
[1839] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4158-4160.
[1840] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4171.

opis koji odgovara standardnoj maskirnoj uniformi pripadnika MUP-a, koja je pretežno tamnoplava, ali nekima može da izgleda kao crna.[1841]

509. Dana 29. marta 1999. godine ili približno tog datuma, Mehmet Krasniqi je došao u Nogavac iz Male Kruše.[1842] U Nogavcu je bilo mnogo ljudi koji su po nacionalnosti bili Albanci, koji su došli iz okolnih sela kao što su Celina, Velika Kruša i Brestovac.[1843] Mehmet Krasniqi je potvrdio iskaz Alija Hotija. On je od drugih čuo da su pripadnici srpskih snaga ljudima u selu oduzeli sve stvari od vrednosti i da su im rekli da ostanu u Nogavcu dok im ne bude dozvoljeno da idu u Albaniju.[1844] Ali Hoti je ukazao medicinsku pomoć Mehmetu Krasniqiju koji je imao opekotine koje je zadobio u incidentu u Batushinom ambaru u Maloj Kruši. Mehment Krasniqi je Aliju Hotiju ispričao šta se 26. marta 1999. godine dogodilo u Maloj Kruši.[1845]

(e) Događaji 2. i 3. aprila 1999. godine u Nogavcu

510. Dana 2. aprila 1999. godine oko 02:00 časa Nogavac je nadleteo jedan avion. Izbacio je bombe.[1846] Isuf Zhuniqi je čuo tri snažne eksplozije na tri različite lokacije. Jedna bomba je pala vrlo blizu svedoka; on je zadobio povrede glave.[1847] U to isto vreme, Sabri Popaj i Ali Hoti su čuli kako avion u vrlo niskom letu nadleće Nogavac.[1848] Čuli su četiri eksplozije.[1849] Ta dva svedoka su zaključila da to nije NATO avion zato što je leteo vrlo nisko i imao je drugačiji zvuk od NATO aviona; međutim, nijedan od svedoka nije mogao sa sigurnošću da identifikuje taj avion. Postoje posredni dokazi o delovima granata ili bombi sa ćiriličnim natpisima, kao i o tome da su ih pripadnici snaga NATO na Kosovu uzeli i pregledali.[1850] Ima takođe dokaza da na tom području nisu pronađeni nikakvi delovi granata ili bombi sa ćiriličnim slovima.[1851] Veće ne može na osnovu dokaza da utvrdi koje snage su 2. aprila 1999. godine bombardovale Nogavac.

[1841] V. gore, par. 53-54.
[1842] Mehmet Krasniqi, T. 992.
[1843] Mehmet Krasniqi, T. 992, 993.
[1844] Mehmet Krasniqi, T. 992.
[1845] V. gore, par. 479-498; Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4148-4149, 4150-4151.
[1846] Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4122.
[1847] Svedok je došao svesti tek 3. aprila 1999. godine. Kako mu je rečeno, preko granice ga je u Albaniju doveo njegov rođak. Putovanja se ne seća. Kao posledica bombardovanja, zadobio je razderotine glave i desne ruke. Isuf Zhuniqi, DP P1251, str. 6; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4107, 4122.
[1848] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4153-4154, 4171-4172; Sabri Popaj, DP P1082, str. 10.
[1849] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4153-4154; Sabri Popaj, DP P1082, str. 10.
[1850] Snage NATO na Kosovu takođe se navode kao KFOR. U predmetu *Milutinović*, Sabri Popaj je posvedočio da je jedan drugi seljanin imao fragmente bombe s ćiriličnim napisom. To je kasnije ispitano i istražitelj tužilaštva je obavešten da taj seljanin ne poseduje taj materijal, već da ga je predao istražiteljima KFOR. Isuf Zhuniqi je posvedočio da je, kada se vratio iz Albanije, video fragmente bombi s ćiriličnim napisima. Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5702-5705; Sabri Popaj; T. 7414-7416; Isuf Zhuniqi, DP P1253 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4122.
[1851] DP D317; Sabri Popaj, T. 7416-7417.

511. Posle eksplozija bombi, selo Nogavac je bilo u plamenu. Mnogo ljudi je ranjeno i kuće su oštećene.[1852] Ali Hoti je išao po selu i ukazivao lekarsku pomoć ranjenima. On je video da je jedna osoba ubijena i saznao da je u napadu na Nogavac poginulo ukupno 50 ljudi.[1853] Jedan svedok koji je sledećeg dana bio u Nogavcu video je da su neke kuće bile teško oštećene, a jedna kuća potpuno uništena. Nekoliko dana kasnije video je kako iz jedne oštećene kuće iznose tela troje male dece; pretpostavio je da su ta deca ubijena u bombardovanju. Kasnije je čuo da su iz te iste kuće izneta tela još petoro dece i tri žene.[1854]

512. Kako je u svom iskazu naveo Ali Hoti, 3. aprila 1999. godine, nakon što je svanulo, ljudi koji su u Nogavcu čekali na dozvolu da pređu u Albaniju, plašeći se novog mogućeg bombardovanja, pokupili su svoje stvari i na traktorima u konvoju od oko 20.000 ljudi krenuli ka albanskoj granici.[1855] Konvoj je prošao kroz Veliku Krušu koja je izgledala spaljena do temelja.[1856] Tog dana, ili sledećeg, Hamide Fondaj, koja je išla u konvoju raseljenih lica, ugledala je zeleni bager oko koga su bili vojnici u Velikoj Kruši. Veće napominje da ona ne opisuje kako su izgledali muškarci za koje je u svom iskazu navela da su vojnici, ali da se čini da ume da razlikuje policajce od vojnika, što je pokazala kada je u svojoj izjavi govorila o konkretnim događajima.[1857] Na putu do granice, mogli su se videti vojnici u maskirnim uniformama.[1858] Mehmet Krasniqi, koji je bio u konvoju, posvedočio je da su otišli na granični prelaz Vrbnica/Qafa e Morinë.[1859]

513. Na granici s Albanijom, srpski policajci u plavim policijskim uniformama oduzeli su raseljenim licima u konvoju lične isprave i naterali ih da uklone registarske tablice s vozila koja su koristili.[1860] Policajci su im takođe oduzeli nove automobile i automobile koji su bili u boljem stanju; pripadnici VJ su takođe bili prisutni i vređali su i psovali ljude u konvoju.[1861] Policajci su odveli u stranu Mehmeta Krasniqija, koji je u incidentu u Batushinom ambaru u Maloj Kruši zadobio opekotine. Sumnjali su da je on bio vojnik OVK i da su njegove povrede posledica granatiranja; želeli su da znaju ko je njegov komandant. Odveli su ga u jednu prostoriju i vezali za radijator, gde je ostao dok nije pao mrak, a onda su mu rekli da ide u Albaniju.[1862] Ostali ljudi u

[1852] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4153-4154.
[1853] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4156.
[1854] Sabri Popaj, DP P1082, str. 10.
[1855] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4156; Mehmet Krasniqi, T. 993.
[1856] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4156.
[1857] Nisu dostavljene informacije o tome ko su bili ti vojnici. Svedokinja je odatle nastavila put kroz druga sela i naposletku 4. aprila 1999. godine oko 02:00 časa prešla granicu i ušla u Albaniju. Svedokinji nisu oduzete lične isprave, niti su ljude koji su bili s njom tukli. Hamide Fondaj, DP P627, str. 4-5.
[1858] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4157.
[1859] Mehmet Krasniqi, T. 993.
[1860] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4157; Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4157; Mehmet Krasniqi, T. 994, 1060-1061.
[1861] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4157.
[1862] Mehmet Krasniqi, T. 993.

konvoju, među kojima je bio i Ali Hoti, prešli su granicu i otišli u Albaniju 3. aprila 1999. godine. U konvoju koji je prešao granicu i otišao u Albaniju bilo je otprilike 20.000 kosovskih Albanaca.[1863]

514. Na osnovu ograničenih dokaza kojima raspolaže, Veće ne može da izvede zaključak ko je odgovoran za bombardovanje Nogavca, koje je bilo glavni razlog što su ljudi napustili selo. Kako će detaljnije biti razmotreno kasnije u Presudi, Veće se nije uverilo da su utvrđena krivična dela deportacije i prisilnog premeštanja u odnosu na Nogavac.[1864]

(f) Srpske snage u selu

515. Kao što je razmotreno ranije, kada je bilo reči o susednim selima, srpski dokumenti potvrđuju da su VJ i MUP, uključujući jedinice PJP, bili prisutni na području Orahovca u zajedničkoj operaciji i da su angažovani u selu Velika Kruša 25. i 26. marta 1999. godine.[1865] Veće saglasno tome izvodi zaključak. U izveštaju Zajedničke komande potvrđuje se da je posle te operacije pripremljena odbrambena linija na pravcu od Velike Kruše do Brestovca.[1866] U ratnom dnevniku 2. motorizovanog bataljona VJ navodi se da su posle događaja u Beloj Crkvi 26. marta 1999. godine snage ovog bataljona, zajedno s MUP, nastavile da "čiste" selo Velika Kruša. Referisano je da pripadnici OVK bacaju oružje, skidaju uniforme i beže.[1867] Dokazi ne pominju konkretno srpske snage u Nogavcu. Međutim, s obzirom na prirodu zajedničke operacije na tom području, veliki broj srpskih snaga koje su bile raspoređene na tom području od 25. marta 1999. godine i neposrednu blizinu sela, Veće konstatuje da su snage VJ i MUP tih dana bile u akciji u Nogavcu i njegovoj okolini i da su, izuzimajući bombardovanje koje je izvršio neidentifikovani avion, odgovorne za incidente o kojima je bilo reči u iskazima svedoka koji su gore razmotreni.

4. Celina

516. Selo Celina se nalazi južno od Orahovca, a u okolini su sela Bela Crkva, Velika Kruša i Nogavac. U martu 1999. godine, selo Celina imalo je oko 2.000 stanovnika koji su živeli u 200-250

[1863] Ali Hoti, DP P628 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4157.
[1864] V. dole, par. 1625. U Završnom podnesku odbrane tvrdi se da Isuf Zhuniqi, koji nije bio u svesnom stanju zbog povreda glave zadobijenih u bombardovanju 2. aprila 1999. godine, nije deportovan iz Albanije, pošto je prenet preko granice, ne znajući kako je tamo dospeo, Završni podnesak odbrane, par. 743. Veće ne prihvata taj argument s obzirom na to da je grupa ljudi koji su se okupili u Nogavcu otišla iz straha od novog bombardovanja, a porodica je upravo zbog te bojazni povela Isufa Zhuniqija.
[1865] V. DP P350; svedok K25, T. 1604-1606; v. takođe, svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4706-4708; v. gore, par. 453-455.
[1866] DP P1317, str. 1.
[1867] DP D37, str. 3.

domaćinstava.[1868] Svi ljudi koji su živeli u selu bili su albanske nacionalnosti.[1869] Kuće u selu bile su u nizu, a razdvajali su ih zidovi pojedinačnih porodičnih kompleksa.[1870]

(a) Događaji u Celini 25. marta 1999. godine i narednih dana i uništavanje džamije

517. Dana 25. marta 1999. godine oko 05:00 časova, otprilike u isto vreme kada su započele akcije u susednim selima u Orahovcu, srpske snage su tenkovima, oklopnim vozilima i pragama opkolile selo Celinu.[1871] Otprilike u 05:30 časova, jedan zeleni tenk VJ ušao je u selo iz pravca Bele Crkve.[1872] U suprotnom pravcu, prema Orahovcu i Nogavcu, položaje su zauzeli pripadnici snaga VJ, uključujući tenkove, a na glavnom putu koji je povezivao Prizren i Đakovicu bili su oklopni transporteri.[1873] Od oko 05:30 časova s glavnog puta počela je pucnjava iz vatrenog oružja, a VJ je počeo da granatira selo. Iako su granate pogodile nekoliko kuća i drugih objekata, svedok je, na osnovu prirode i učinka tog granatiranja, stekao utisak da je ono prevashodno imalo za cilj da ih zaplaši.[1874]

518. Budući da je granatiranje postajalo sve jače, mnogi stanovnici Celine napustili su domove i okupili se na obodu sela.[1875] Stariji ljudi, žene i deca okupili su se u jednu grupu, dok su se muškarci uzrasta od 18 do 40 godina sakrili na raznim lokacijama, daleko od te grupe.[1876] To su uradili jer su se plašili da će, budući da su bili muškarci, biti uzeti za metu.[1877] Ostali su ostali u svojim domovima ili porodičnim kompleksima. Agim Jemini i njegov rođak Isuf Jemini sakrili su se na tavan kuće u porodičnom kompleksu, odakle su imali pogled na celo selo.[1878] Verodostojnost Agima Jeminija osporavana je uz obrazloženje da s mesta na kojem se nalazio nije mogao da vidi događaje koje je opisao. Pošto je pažljivo ocenilo svedoka i sve relevantne dokaze, uključujući fotografije mesta na kojem se nalazio i pogled s njega, Veće se uverilo u istinitost i tačnost iskaza

[1868] Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4232; Reshit Salihi, DP P632, str. 2; Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4224-4225.
[1869] Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4232; Reshit Salihi, P632, str. 2; Reshit Salihi, T. 3461.
[1870] Reshit Salihi, DP P632, str. 2; Reshit Salihi, DP T. 3490.
[1871] Agim Jemini, DP P635, str. 2; Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4232; Agim Jemini, T. 3593; Reshit Salihi, DP P632, str. 2; Reshit Salihi, T. 3483, 3487, 3491-3492.
[1872] Agim Jemini, T. 3593; Reshit Salihi, T. 3484, 3487, 3492.
[1873] Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4234; Agim Jemini, T. 3593.
[1874] Agim Jemini, DP P635, str. 2.
[1875] Agim Jemini, DP P636 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6556; Reshit Salihi, DP P632, str. 3, 9; Reshit Salihi, T. 3469, 3470, 3493-3494, 3518.
[1876] Bilo je nekih dokaza da je iz te grupe starijih lica, žena i dece koji su se okupili u selu, 55 lica ubijeno 25. marta 1999. godine, tokom prvog napada na selo (Agim Jemini, DP P635, str. 3; Agim Jemini, DP P636 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6551). U odsustvu detaljnijih dokaza ili sudskomedicinskih dokaza, Veće ne može da zaključi da li i kako su ti ljudi ubijeni i ko je bio odgovoran.
[1877] Agim Jemini, DP P635, str. 2; Agim Jemini, DP P636 (Transkript u predmetu *Milošević*), T6551-6553, 6556; Agim Jemini, T. 3598.
[1878] Agim Jemini i njegov rođak su pomerili nekoliko crepova kako bi imali bolji pogled na celo selo. Agim Jemini, DP P635, str. 2; Agim Jemini, DP P636 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6562; Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4236, 4256-4259; DP P642/D74 (Fotografija na kojoj je obeleženo gde je svedok posmatrao događaje u selu); DP P643 (Fotografija s tavana); P639 (Fotografija s tavana); DP D75 (Fotografija na kojoj je oznakom "x" obeležena škola koju je Agim Jemini video s tavana); Agim Jemini, T. 3567, 3584-3585, 3588.

Agima Jeminija i prihvata ga kao opis događaja od 25. marta 1999. godine, kao što će biti razmotreno dalje u tekstu.[1879]

519. Dana 25. marta 19995. godine oko 09:30 časova, oko 500 vojnika VJ pešice je napredovalo prema selu iz četiri glavna pravca, Bele Crkve, Velike Kruše, Orahovca i glavnog puta Đakovica—Prizren. Do otprilike 10:00 časova opkolili su selo.[1880] Uniforme pripadnika VJ bile su zelenkasto-smeđe maskirne, s oznakom belog dvoglavog orla na levom ramenu/levoj mišici, što je bila oznaka jugoslovenske/srpske vojske.[1881] Nosili su kape koje su podsećale na "titovke" svojstvene VJ, a starešine su se mogle prepoznati po tome što su nosile tamnozelene beretke.[1882] Na svim tim kapama bila je ista oznaka s orlom.[1883] Bilo je i policajaca, koji su nosili plave maskirne uniforme s oznakom policije u obliku dvoglavog orla na grudima.[1884] U tom trenutku, Agim Jemini je video kako oko 35 vojnika razvaljuju kapiju i ulaze u dvorište njegovog porodičnog kompleksa. Ušli su u pet kuća u kompleksu i opljačkali stvari od vrednosti.[1885] Po mišljenju Veća, opis uniformi nošenih tog jutra koji je dao Agim Jemini potvrđuje da je on pravilno zaključio da su se srpske snage sastojale od pripadnika i VJ i MUP.[1886]

520. Granatiranje Celine se nastavilo, uz nekoliko prekida, tokom celog dana 25. marta 1999. godine. Snage VJ bi neko vreme granatirale selo, a zatim bi prestale i tada su snage MUP, u plavim uniformama, ulazile u selo.[1887] Onda bi se policajci povukli, a ponovo bi počelo granatiranje od strane vojnih snaga.[1888] Taj obrazac se ponavljao tokom celog dana.[1889] U toku dana, iz kuća u Celini opljačkane su stvari od vrednosti.[1890]

[1879] Oznake na DP P642 i DP D74 pokazuju prozor na tavanu s koga je svedok posmatrao događaje u selu, međutim, ne postoji fotografija na kojoj se vidi kakav je pogled Agim Jemini imao kada je uklonio crepove. Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4236, 4257-4259; DP P639 (Fotografija s tavana); DP P640 (Fotografija na kojoj je obeleženo gde su stajali vojnici na balkonu); DP P641 (Fotografija kuće Agima Jeminija); DP P642, D74 (Fotografija na kojoj je s "x" obeleženo gde se svedok krio); DP P643 (Fotografija s tavana); DP P644 (Fotografija na kojoj je s "x" obeleženo gde je porodici Agima Jeminija oduzet novac, a s "xx" gde su ubijeni iz vatrenog oružja); DP D73 (Fotografija snimljena s mesta na kojem se svedok krio, na kojoj je brojem "1" obeležena porodična kuća koja je spaljena, a brojem "2" na levoj strani označena kuća njegovog strica. Bela kuća obeležena u DP P644 označena je brojem "3"); DP D75 (Fotografija na kojoj je s "x" obeležena škola koju je Agim Jemini video s tavana); Agim Jemini, T. 3584-3585.

[1880] Agim Jemini, DP P635, 2.

[1881] Agim Jemini, DP P635, str. 2; Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4233-4234, 4269.

[1882] Agim Jemini, DP P635, str. 2; Agim Jemini, T. 4275-4277.

[1883] Agim Jemini, DP P635, str. 2.

[1884] V. gore, par. 53; Agim Jemini, DP P635, str. 2, Dodatak; Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4265, 4269-4272.

[1885] Agim Jemini, DP P635, str. 2.

[1886] V. gore, par. 53, 54, 162.

[1887] Reshit Salihi, DP P632, str. 2; Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4212-4213, 4218-4222; Reshit Salihi, T. 3490-3491, 3518-3519.

[1888] Reshit Salihi je objasnio da je mislio na policajce kada je govorio o kopnenim snagama, Reshit Salihi, DP P632, str. 2; Reshit Salihi, T. 3487-3488.

[1889] Reshit Salihi, DP P632, str. 2.

[1890] Agim Jemini, DP P635, str. 3; Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4250-4251; Reshit Salihi, DP P632, str. 3; Reshit Salihi, T. 3461.

521. Otprilike u 15:00 časova, veliki broj srpskih policajaca u plavim uniformama s crvenim trakama na desnoj ruci, a neki i s belim trakama, počeli su da pale kuće u selu.[1891] Posle toga, jedna grupa policajaca približila se iz pravca škole porodičnom kompleksu Reshita Salihija. Ti policajci su nosili sive poveze oko čela.[1892] Svedok Reshit Salihi video je kako se policajci raspoređuju u jednoj od kuća u kompleksu njegove porodice, oko 30 metara od mesta gde se nalazio.[1893] Reshit Salihi, njegova braća Bajram Salihi i Faik Salihi, kao i Faikova supruga i petoro dece, ostali su u porodičnom kompleksu, zajedno sa Miftareom Zeqirijem i 14 članova njegove porodice.[1894] Reshit Salihi je iz kompleksa imao dobar pogled na selo.[1895] Bajram Salihi je takođe provirivao kako bi pratio kretanje policije. U tom trenutku, Reshit Salihi je začuo tri pucnja u blizini i video da je Bajram Salihi pogođen u predelu stomaka. Svedok misli da je njegov brat izdahnuo na licu mesta.[1896] Odbrana je osporavala verodostojnost Reshita Salihija, tvrdeći da s mesta na kome se nalazio nije mogao da posmatra događaje koje je opisao.[1897] Na osnovu svih relevantnih dokaza kojima raspolaže, uključujući detaljno objašnjenje da je brat Reshita Salihija bio u ćošku na istoj strani zida kao i svedok, kao i jasnog opisa akcija policije neposredno posle otvaranja vatre, Veće prihvata da je Reshit Salihi bio blizu svog brata i da je video da je pogođen iz vatrenog oružja.[1898] Veće prihvata da je vatra otvorena s mesta na kojem su se rasporedili policajci, kao što je to opisao svedok, i da su policajci, nakon što su ispaljeni hici, otišli iz te kuće, i da se grupa od pet policajaca približila mestu na kome su se krili ostali članovi porodice Reshita Salihija i članovi porodice Zequiri.[1899] Iako se optuženi u Optužnici konkretno ne tereti za smrt Bajrama Salihija kao za krivično delo ubistva, Veće prihvata da je Reshit Salihi video da su njegovog brata Bajrama Salihija iz vatrenog oružja ubili srpski policajci koji su tada bili na tom području. Bajram Salihi nije bio naoružan i nije aktivno učestvovao ni u kakvom oružanom sukobu.

[1891] Veće je uzelo u obzir očigledne razlike u boji uniformi koje je opisao Reshit Salihi. U svom iskazu na ovom suđenju, svedok je uniforme opisao kao plave. Međutim, on je takođe navodio da su bile crne (Reshit Salihi, DP P632, str. 2; Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4204-4205). U predmetu *Milutinović*, svedok je opisao kako je svakih 10 minuta video različite boje i da su se uniforme stalno menjale (Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4212-4213). Ovom Veću je svedok rekao da ih je nazvao crnim zato što su, gledane izdaleka, tako izgledale (Reshit Salihi, T. 3490-3491). On nije mogao da kaže da li je video plave ili crne uniforme ili plave i crne uniforme (Reshit Salihi, T. 3519). Veće napominje da standardna policijska maskirna uniforma ima takvu šaru i boje čiji je cilj da zbuni posmatrača. Po mišljenju Veća, time se može objasniti iskaz svedoka i to što je uniforme naizmenično opisivao kao plave i kao crne. Bez obzira na to da li je to slučaj, Veće prihvata da je on video uniforme koje se obično opisuju kao plave, a takođe je ubeđeno da bi on mogao da razlikuje uniforme koje su tog dana nosili policajci od uniforme koje nose pripadnici VJ (Reshit Salihi, T. 3518).

[1892] Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4218.

[1893] Reshit Salihi, DP P632, str. 3; Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4207, 4228-4229; Reshit Salihi, T. 3472, 3498-3500.

[1894] Reshit Salihi, DP P632, str. 3, 9; Reshit Salihi, T. 3469, 3470, T. 3496, 3518.

[1895] Reshit Salihi, DP P632, str. 2; Reshit Salihi, T. 3475-3478, 3488-3489.

[1896] Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4214-4216, 4228-4229; Reshit Salihi, T. 3500, 3501.

[1897] Odbrana je tvrdila da je Reshit Salihi bio s druge strane zida visokog 2,20-2,50 metra i da stoga nije mogao da vidi šta se dogodilo njegovom bratu. Reshit Salihi, DP P632, str. 3; Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4207, 4214-4216, 4228; Reshit Salihi, T. 3500-3503.

[1898] Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4215-4216; Reshit Salihi, DP T. 3500-3501.

[1899] Reshit Salihi, DP P632, str. 3; Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4207, 4216, 4228-4229; Reshit Salihi, T. 3500-3501, 3504.

522. Posle tih događaja, Reshit Salihi je otrčao u susedni kompleks porodice Zequiri i sakrio se u rupu duboku jedan metar.[1900] Odatle je čuo pucnjavu iz automata i vrisku žena i dece.[1901] Čuo je kako jedan glas kaže na srpskom jeziku: "Pucajte, ovde ima terorista."[1902] Pucnjava je trajala petnaestak minuta. Svedok je u rupi ostao dok se nije smrklo. Tada je uspeo da dođe do šume na planini Pisjak, otprilike dva kilometra od sela Celina, gde su se okupili članovi njegove porodice i raseljena lica iz drugih sela, uključujući Veliku Krušu, Brestovac i Nogavac.[1903] Reshit Salihi je za smrt ljudi koji su ostali u porodičnom kompleksu, uključujući članove njegove porodice i članove porodice Zequiri, saznao kada je 28. marta 1999. godine ili približno tog datuma stigao u Albaniju.[1904] Otprilike tri meseca kasnije, negde sredinom juna 1999. godine, kada se vratio u Celinu, Reshit Salihi je video da su njihova tela pokopana u plitkim grobovima u dvorištu, gde ih je poslednji put video.[1905] Veće prihvata da su pripadnici MUP-a koji su se nalazili na tom području usmrtili iz vatrenog oružja 20 ljudi koji su ostali u tom dvorištu, uključujući Bajrama Salihija. Sve žrtve su bili kosovski Albanci, bile su nenaoružane i nisu učestvovale u sukobu. Veće nije dobilo nikakve dokaze da su srpske vlasti sprovele istragu u vezi s tim ubijanjima. Optužnica ne tereti optuženog za smrt tih ljudi kao za ubistvo.

523. U međuvremenu, Agim Jemini, još jedan stanovnik Celine koji se krio na tavanu kuće u kompleksu svoje porodice, video je kako pripadnici srpskih snaga zauzimaju drugi sprat njegove kuće u tom istom kompleksu.[1906] Agim Jemini je na balkonu svoje kuće video dvojicu ljudi koji su držali ručne radio-uređaje. Na osnovu odeće i razgovora zaključio je da su komandovali policijom.[1907] Prozor s koga je Agim Jemini posmatrao šta se dešava nalazio se samo oko 10 do 15 metara od balkona njegove kuće na kome su bili ti komandanti.[1908] Otprilike u 17:00 časova Agim Jemini je čuo kako neki glas preko radio-veze zove "komandanta 444" iz "Prizrena" i pita kakva je situacija u Celini.[1909] Zatim je čuo kako komandant odgovara "Sve je dobro"; "Prizren" je na to odgovorio "Nemojte dozvoliti da bude kao u Račku". Komandant je odgovorio: "Neće da bude kao

[1900] Reshit Salihi, DP P632, str. 3; Reshit Salihi, DP T. 3500, 3501, 3504-3505, 3520.
[1901] Reshit Salihi, DP P632, str. 3; Reshit Salihi, DP T. 3504-3505, 3520.
[1902] Reshit Salihi, DP P632, str. 3.
[1903] Reshit Salihi, DP P632, str. 3, 4; Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4207-4208; Reshit Salihi, T. 3461, 3462, 3470, 3494, 3504, 3508, 3517, 3518.
[1904] Reshit Salihi, DP P632, str. 3, 4; Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4207-4208; Reshit Salihi, T. 3461, 3462, 3470, 3494, 3504, 3508, 3514, 3517, 3518.
[1905] Reshit Salihi, DP P632, str. 3, 4; Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4207-4208; Reshit Salihi, T. 3461, 3465, 3466, 3469, 3470, 3494, 3504, 3508, 3514, 3517, 3518.
[1906] Balkon na kući gledao je na mesto na kojem se svedok krio. Agim Jemini, DP P635, str. 3; Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4234-4237; Agim Jemini, DP P640.
[1907] Agim Jemini, DP P635, str. 2-3; Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4277.
[1908] Agim Jemini, DP P635, str. 2; Agim Jemini, DP P636 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6554-6555; Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4235, 4247-4248, 4279; Agim Jemini, T. 3586*;* DP P640.
[1909] Agim Jemini, DP P635, str. 3.

u Račku, već dva puta toliko."[1910] U 19:00 časova, svedok je čuo još jedan poziv preko radio-veze "komandantu 444" da zaustavi napad na Celinu. "Komandant 444" je odgovorio: "Dobro, zaustavićemo."[1911] Posle toga, srpske snage su krenule da zauzmu položaj na ulazu u selo, ka školi i selu Velika Kruša,[1912] pa je napad zaustavljen.[1913] Komandanti na balkonu su vodili i druge razgovore preko radio-veze, ali pošto su koristili, kako je naveo Agim Jemini, specijalan kod, bilo mu je teško da razume kakva su naređenja davali.[1914] Veće je ranije u ovoj Presudi zaključilo da je SUP Prizren direktno učestvovao u zajedničkoj operaciji VJ i MUP tog dana na području Orahovca, koje je obuhvatalo Celinu.[1915] Veće prihvata iskaz Agima Jeminija u vezi s komunikacijom preko radio-veze između lica visokog ranga u Prizrenu i komandanta poznatog kao 444 koji se nalazio na balkonu blizu mesta na kome je bio svedok. Suština tih delova komunikacije preko radio-veze, kako zaključuje Veće, podudara se sa zajedničkom operacijom koja je tog dana vođena na tom području i govori o izveštavanju o tome kako se razvija operacija u Celini, kao i o tome da je pripadnicima MUP-a u Celini naređenja davalo lice visokog ranga u Prizrenu. Veće je zaključilo da je SUP Prizren bio odgovoran za operacije MUP na tom području.[1916] Utvrđeno je da je porodični kompleks Agima Jeminija korišćen kao baza za operaciju u Celini i da je MUP komunicirao s komandom u Prizrenu putem ručnih uređaja za radio-vezu.[1917] Postoje i drugi dokazi da je radio-veza korišćena tokom operacija na terenu.[1918]

524. Sledećeg dana, oko 09:00 časova, u Celini je bilo otprilike 200-300 pripadnika srpskih snaga. Imali su crvene ili bele trake na ramenima, a neki su oko čela nosili trake crvene boje ili sa šarom koja je pretežno bila crvena ili crna. Agim Jemini je opisao pripadnike srpskih snaga koji su imali dugačke noževe na boku i išli od kuće do kuće po selu.[1919] U odsustvu detaljnijih opisa odeće tih ljudi ili drugih dokaza, Veće ne može da utvrdi da li je svedok bio u pravu kada je tvrdio da su pripadnici srpskih snaga tog drugog dana zapravo bili pripadnici paravojnih formacija.

[1910] Agim Jemini, DP P635, str. 3. Svedok se, alternativno, seća da je u poslednjem delu tog razgovora preko radio-veze "Prizren" pitao: "Da li je kao u Račku?", a komandant je odgovorio, "Nije, nego dva puta toliko", Agim Jemini, DP P636 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6541-6542.

[1911] Agim Jemini, DP P635, str. 3; Agim Jemini, DP P636 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6542; Agim Jemini, T. 3607-3608.

[1912] Agim Jemini, DP P635, str. 3.

[1913] Agim Jemini, DP P635, str. 3; Agim Jemini, DP P636 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6542; Agim Jemini, T. 3609; Reshit Salihi, DP P632, str. 2.

[1914] Agim Jemini, DP P635, str. 2-3; Agim Jemini, DP P636 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6541, 6554, 6555, 6559-6560; Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4235; Agim Jemini, T. 3607.

[1915] Dvadesettreći odred PJP bio je raspoređen na liniji od Zrza do Male Kruše i Velike Kruše, koja je prolazila kroz Celinu. Pripadnici lokalnog MUP Prizren bili su raspoređeni na tom istom području, ali od Zrza do Bele Crkve. Svedok K25, DP P340-A, str. 11.

[1916] V. gore, par. 47; svedok K25, DP P340-A, str. 20-21

[1917] Agim Jemini, DP P635, str. 3; Agim Jemini, DP P636 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6542; Reshit Salihi, DP P632, str. 2.

[1918] Milan Čanković, T. 13939-13942.

[1919] Agim Jemini, DP P635, str. 4.

525. Oko 09:30 časova, otprilike 30 pripadnika srpskih snaga upali su u dvorište porodičnog kompleksa Agima Jeminija i počeli da pretresaju kuće.[1920] Agim Jemini se još nalazio na tavanu koji je ranije opisan, a pet članova njegove porodice krilo se u kući preko puta njega.[1921] Nekoliko pripadnika srpskih snaga zauzelo je mesta u kući u kojoj se Agim Jemini krio, samo jedan sprat ispod njega.[1922] U kuću u kojoj se krilo pet članova porodice Agima Jeminija ušlo je otprilike sedam do osam ljudi.[1923] Tih pet članova njegove porodice izveli su u dvorište i onda su im oduzeli sav novac.[1924] Zatim su im naredili da idu ka kapiji između dve kuće.[1925] U tom trenutku, jedan od pripadnika srpskih snaga ispalio je metak u vazduh iz svog oružja. Ostali pripadnici srpskih snaga otvorili su vatru i pet članova porodice Jemini palo je na zemlju. Agimu Jeminiju se činilo da su mrtvi.[1926] Svi oni su bili nenaoružani civili u vreme kada su ih pripadnici srpskih snaga ubili. Veće nije dobilo nikakve dokaze o tome da su srpske vlasti sprovele istragu o tim ubijanjima.

526. Pošto su iz vatrenog oružja ubili tih pet članova porodice Agima Jeminija, pripadnici srpskih snaga su preostali deo dana pljačkali stvari od vrednosti iz kuća u selu i palili ih koristeći bacače plamena.[1927] U prekidima, tokom tog perioda, Agim Jemini je čuo pucnjavu iz automata i krike seljana.[1928]

527. Pripadnici srpskih snaga su u porodičnom kompleksu Agima Jeminija ostali do 01:00 čas 27. marta 1999. godine.[1929] Te noći, Agim Jemini je između Celine i Zrza, blizu Bele Crkve, video oko 40 mrtvih tela, u običnoj civilnoj odeći, u koritu rečice kod železničke pruge.[1930] To se, po mišljenju Veća, podudara s ranijim konstatacijama u vezi sa streljanjem muškaraca, kosovskih Albanaca, koje se dogodilo na mostu na Belaji kod Bele Crkve.[1931]

528. Dana 28. marta 1999. godine ili približno tog datuma, svedok je sa udaljenosti posmatrao kako srpski policajci i civili kradu stvari i stoku iz sela.[1932] To je trajalo više od mesec dana.[1933]

[1920] Agim Jemini, DP P635, str. 4; Agim Jemini, T. 3533-3534.

[1921] Agim Jemini, DP P635, str. 4; DP P641 (Fotografija kuće Agima Jeminija); DP D73 (Fotografija snimljena s mesta na kojem se svedok krio, na kojoj je brojem "1" obeležena porodična kuća koja je spaljena, a brojem "2" na levoj strani označena kuća njegovog strica, dok je bela kuća, obeležena u DP P644, označena brojem "3").

[1922] Agim Jemini, DP P635, str. 4; Agim Jemini, T. 3534.

[1923] To su bili svedokovi roditelji, stric, strina i brat od strica. Njihova imena su bila: Sadri Jemini, Synavere Jemini, Shaip Jemini, Muharrem Jemini, Zade Jemini (Agim Jemini, DP P635, str. 4; Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4238; DP P644; Agim Jemini, T. 3533-3534).

[1924] Agim Jemini, DP P635, str. 4, Dodatak; Agim Jemini, DP P636 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6544; Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4238, 4281; DP P644; Agim Jemini, T. 3533-3534.

[1925] Agim Jemini, DP P635, str. 4, Dodatak; Agim Jemini, DP P636 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6544, 6566; Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4238, 4281; DP P644; Agim Jemini, T. 3533-3534.

[1926] Agim Jemini, DP P635, str. 4; Agim Jemini, DP P636 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 6566-6567.

[1927] Agim Jemini, DP P635, str. 4-5; Reshit Salihi, T. 3462.

[1928] Agim Jemini, DP P635, str. 5; Reshit Salihi, T. 3462.

[1929] Agim Jemini, DP P635, str. 5.

[1930] Agim Jemini je potvrdio da su to bila tela civila, a ne vojnika, jer je na njima bila obična odeća. Agim Jemini, DP P635, str. 5.

[1931] V. gore, par. 472.

[1932] Agim Jemini, DP P635, str. 5.

Dana 28. marta 1999. godine ili približno tog datuma, Sabri Popaj je video kako su policajci u plavim maskirnim uniformama jednim oklopnim transporterom došli pred džamiju u Celini; unutra su ostali oko sat vremena.[1934] Nakon što su otišli, začula se glasna eksplozija i džamija je razorena.[1935] Te večeri, jedan drugi svedok video je da je džamija bila potpuno uništena.[1936] Kao što je već razmotreno detaljnije na drugim mestima u ovoj Presudi, Veće je zaključilo da je džamija u Celini uništena 28. marta 1999. godine pomoću eksploziva koji su postavili i aktivirali pripadnici MUP-a.[1937] Na osnovu dokaza je, kako je zaključilo Veće, takođe utvrđeno da su sve kuće u selu, izuzimajući njih dvadesetak, kao i brojni objekti,[1938] uključujući školu,[1939] spaljeni tokom divljanja pripadnika MUP-a (a možda i paravojnih formacija) u selu 26. marta 1999. godine, koje je počelo 25. marta 1999. godine.

529. Dana 28. marta 1999. godine ili približno tog datuma, oko 07:00-08:00 časova, grupa od oko 40 policajaca stigla je u šumu kod Celine.[1940] U toj šumi, kod planine Pisjak, oko dva kilometra od sela Celina, okupio se veliki broj raseljenih lica iz Celine i drugih sela, uključujući Veliku Krušu, Brestovac i Nogavac.[1941] Policajci su stigli pešice, naoružani jurišnim puškama, a nosili su plave maskirne uniforme s belim trakama oko rukava i tamnozelenim maramama oko glave.[1942]

530. Policajci su zapucali iz oružja u vazduh iznad velike grupe raseljenih lica, okupljenih na obodu šume na jednoj poljani.[1943] Policajci su odvojili muškarce od žena i dece i, pod pretnjom

---

1933 Agim Jemini, DP P635, str. 5; Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4266; Agim Jemini, T. 3542-3543.

1934 Sabri Popaj je u svojoj prvobitnoj izjavi svedoka rekao da je džamija dignuta u vazduh u aprilu, onog dana kada su se policajci vratili i pokopali tela (Sabri Popaj, DP P1082, str. 11). U predmetu *Milutinović*, svedok je objasnio da je prvobitno naveden datum pogrešan i da je džamija zapravo dignuta u vazduh istog dana kada i druge džamije u Beloj Crkvi i Rogovu (Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), 5650, 5678-5682; Sabri Popaj, T. 7471). Svedoku je u ovom predmetu sugerisano da je Agim Jemini posvedočio da je džamija dignuta u vazduh 30. ili 31. marta 1999. godine (Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4241-4242; DP P638; Agim Jemini, T. 3543-3544). Sabri Popaj je objasnio da to nije tačno i da Agim Jemini nije video eksploziju džamije dok se sakrivao (Sabri Popaj, T. 7417-7418, 7422). Veće prihvata datum koji je naveo Sabri Popaj, budući da je on zaista gledao uništavanje džamije i snage koje su u tome učestvovale u selu Celina. Veće zaključuje da je džamija uništena eksplozivom 28. marta 1999. godine.

1935 Sabri Popaj, DP P1082, str. 11; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5678-5681; DP P1089; DP P1090; Sabri Popaj, T. 7417-7418, 7422; DP P634 (Fotografija džamije u Celini snimljena pre rata, na kojoj je obeležen minaret); DP P638; Agim Jemini, T. 3542, 3544.

1936 Reshit Salihi je takođe posvedočio da je, kada se vratio iz Albanije, video da je džamija u selu bila uništena. Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4241-4242; DP P638; Agim Jemini, T. 3543-3544; Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4208-4209; Reshit Salihi, T. 3464, 3465, 3468-3469.

1937 V. dole, par. 1804.

1938 Agim Jemini, DP P635, str. 3; Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4250-4251; Reshit Salihi, P632, str. 3.

1939 Agim Jemini, DP P635, str. 3; Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4253; Agim Jemini, DP D72; Agim Jemini, DP D75; Agim Jemini, T. 3575, 3582, 3587, 4235; Reshit Salihi, DP P632, str. 3.

1940 Reshit Salihi, DP P632, str. 3, 4, *Addendum*; Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4207-4208, 4221-4222; Reshit Salihi, T. 3461, 3465, 3466, 3469, 3470, 3494, 3504, 3507.

1941 Reshit Salihi, DP P632, str. 3, 4; Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4207-4208; Reshit Salihi, T. 3461, 3465, 3466, 3469, 3470, 3494, 3504, 3508, 3514, 3517, 3518.

1942 Reshit Salihi, DP P632, str. 3, 9; Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4220-4222; Reshit Salihi, T. 3507.

1943 Veće nije moglo da utvrdi kolika je bila ta grupa ljudi s obzirom na to da je Reshit Salihi posvedočio da je bilo oko 8.000 ljudi (Reshit Salihi, DP P632, str. 3; Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4220; Reshit Salihi, T. 3507),

oružjem, pretresli ih tražeći novac i dragocenosti.[1944] Lične isprave ljudi iz te grupe zatim su stavili na gomilu i zapalili.[1945]

531. Policajci su zatim, pod pretnjom oružjem, sproveli muškarce i žene i decu do sela Celina, pri čemu su usput neke muškarce udarali kundacima.[1946] Nakon što su stigli u Celinu, jedna druga grupa policajaca, koji su nosili plave maskirne uniforme, a neki su imali i crvene beretke, sprovela je raseljena lica iz sela duž glavnog puta koji je povezivao Đakovicu s Prizrenom. Dok su hodali, policajci su tukli seljane i tražili im novac. Između Velike Kruše i Velike Hoče kolona je zaustavljena. Muškarcima su pod pretnjom oružjem naredili da nekoliko sati stoje s rukama na potiljku.[1947] Dana 28. marta 1999. godine, otprilike u 16:00 časova, stigao je veliki broj kamiona i toj grupi muškaraca, u kojoj je bio i svedok, policajci su naredili da se u njih ukrcaju.[1948] Odvezli su ih u Žur/Zhur, na granici sa Albanijom. Policajci su im ponovo zatražili lične isprave, ali pošto su im te isprave već predate, taj zahtev se nije mogao ispuniti.[1949] Policajci su naredili muškarcima da krenu pešice u Albaniju i pošto su prepešačili pet-šest kilometara, prešli su granicu i odvedeni su u izbeglički logor u Kukësu, Albanija.[1950] Kao što će detaljnije biti razmotreno kasnije u ovoj Presudi, Veće je zaključilo da je utvrđeno krivično delo prisilnog premeštanja u odnosu na ove događaje.[1951]

532. Od 25. marta 1999. godine do kraja maja 1999. godine, meštanin iz tog sela Agim Jemini i Sabri Popaj, seljanin iz Bele Crkve, zajedno s drugima, pokopali su tela u Celini. Oni su noću dolazili u Celinu, pronalazili mrtva tela i pokopavali ih. Sabri Popaj je pokopao oko 85 tela.[1952] Agim Jemini je pokopao 78 tela. Kao starešina Celine, Agim Jemini je bio zadužen za tu grupu ljudi koja je pokopavala tela. On je imao spisak s imenima ljudi koje je pokopao, kao i godinom njihovog rođenja i mestom na kome su pokopani.[1953] Među žrtvama koje je pokopao bile su 74 osobe iz Celine, dve iz Velike Hoče, jedna iz Brestovca i jedna iz Bele Crkve.[1954] Osamnaest tela je bilo spaljeno; sva tela su imala strelne rane.[1955] Sve žrtve su imale civilnu odeću.[1956] Međutim, na ovaj

10.000 ljudi (Reshit Salihi, DP P632, str. 3) ili 4.000-5.000 ljudi (Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4220, 4223).

[1944] Reshit Salihi je nateran da preda 5.000 nemačkih maraka, a jedna njegova kćerka mu je rekla da su njoj oduzeli zlatnu ogrlicu i 6.000 nemačkih maraka. Reshit Salihi, DP P632, str. 3-4; Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4206; Reshit Salihi, T. 3510, 3512.

[1945] Reshit Salihi, DP P632, str. 4; Reshit Salihi, DP P633 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4207, 4220.

[1946] Reshit Salihi, DP P632, str. 4; Reshit Salihi, T. 3462-3463.

[1947] Reshit Salihi, DP P632, str. 4.

[1948] Iz iskaza nije jasno da li je i ženama i deci naređeno da se ukrcaju u te autobuse, Reshit Salihi, DP P632, str. 4.

[1949] Reshit Salihi, DP T. 3463, 3469.

[1950] Reshit Salihi, DP P632, str. 4; Agim Jemini, T. 3463.

[1951] V. dole, par. 1623-1624.

[1952] Sabri Popaj, DP P1082, str. 10; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), 5677.

[1953] Agim Jemini, DP P635, str. 5.

[1954] Veću nisu dostavljeni dokazi u kojima se navode imena te 74 žrtve. Agim Jemini, DP P635, str. 5; Agim Jemini, DP P646; Agim Jemini, DP P647; Agim Jemini, DP P648; Agim Jemini, DP P649; Agim Jemini, T. 3535-3540; Sabri Popaj, DP P1082, str. 8-10; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5677; Sabri Popaj, T. 7413.

[1955] Agim Jemini, DP P635, str. 5; Sabri Popaj, DP P1082, str. 12-14; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5677

način nisu pokopani svi mrtvi iz Celine zato što su tokom dana u selo dolazili kamioni puni policajaca u jednobojnim plavim uniformama i Roma i skupljali tela.[1957] Agim Jemini je video da je na taj način odneto najmanje 20 do 30 tela.[1958] Dana 12. ili 13. aprila 1999. godine ili približno tih datuma, Sabri Popaj je video da su u Celinu stigli policajci s civilima i jednim bagerom, kao i da su kopali rupe i pokopavali tela.[1959] Bager je prvo iskopao jednu rupu u koju je pokopano pet tela. To je bilo na obodu Celine, blizu puta Prizren—Đakovica. Posle toga, bager je prešao put i otišao u Celinu i tamo iskopao drugu rupu u koju su pokopano još tela. Dok su kopali tu drugu grobnicu, on je video da su policajci s puškama u rukama opkolili civile koji su pomagali pri pokopavanju.[1960] Ti policajci su nosili plave maskirne uniforme, dok su civili nosili nekakve žute uniforme; [1961] dokazi sa drugih ekshumacija ukazuju na to da bi oni mogli biti sanitarni radnici.

(b) Srpske snage u selu

533. Zadatak 549. motorizovane brigade VJ bio je da, u sadejstvu sa 4. četom odreda PJP MUP Đakovica, sprovede koordiniranu akciju čiji je deklarisani cilj bilo odsecanje i razbijanje OVK u Celini.[1962] Dana 25. marta 1999. godine, posle događaja u Beloj Crkvi, pripadnici PJP su napredovali u pravcu Celine.[1963] Kasniji izveštaj koji je komanda 549. motorizovane brigade poslala Komandi Prištinskog korpusa beleži uspeh operacije u Celinama. U izveštaju je navedeno da je OVK potisnut i da je uspostavljena kontrola nad selom.[1964] Iako se u izveštaju ukazuje na to da je uspostavljena kontrola nad selom, nema dokaza da je u selu ili njegovoj okolini bilo borbi između OVK i srpskih snaga. Naprotiv, dokazi pokazuju da su srpske snage tokom nekoliko dana bile aktivne u selu i da su njihove aktivnosti bile usmerene protiv tamošnjeg življa, muškaraca, žena i dece, a ne da su bile angažovane u borbama s naoružanim pripadnicima OVK.

534. Ti dokazi potvrđuju opis srpskih snaga koji su dali očevici u Celini. Veće se uverilo da su pripadnici VJ i MUP-a, uključujući PJP, od 25. do 28. marta 1999. godine učestvovali u koordiniranoj i združenoj operaciji u Celini. Upravo su elementi tih snaga bili odgovorni za krivična

[1956] Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5677-5678.
[1957] Agim Jemini nije uspeo da locira posmrtne ostatke članova svoje porodice u Celini, ali je čuo da su kasnije pronađeni u Orahovcu. Agim Jemini, DP P635, str. 5; Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4266; Agim Jemini, T. 3623-3624.
[1958] Agim Jemini, DP P635, str. 5.
[1959] On se konkretno setio da je bilo osam tela, uključujući tela Sefedina Sahanija i pet članova njegove porodice, Hajdara Rexhepija i Sakipa Rexhepija. Imena tih žrtava ne navode se u prilozima Optužnici. Sabri Popaj, DP P1082, str. 11; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5682, 5685-5686.
[1960] Sabri Popaj, DP P1082, str. 11.
[1961] Sabri Popaj, DP P1082, str. 11; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5686; DP D314 (List s uzorcima različitih šara na uniformama. Svedok je pokazao da su policajci nosili uniforme sa šarom označenom brojem "4"); Sabri Popaj, T. 7404.
[1962] DP P1316, str. 4.
[1963] DP P1317, str. 4; v. gore, par. 478.
[1964] DP P1317, str. 1.

dela koja je Veće zaključilo da su počinjena, kao što je obrazloženo u ovom odeljku Presude. Iako Veće prihvata da su te snage bile prisutne, sudeći po dokazima, događaji koji su se odigrali u selu i krivična dela koja su počinili pripadnici srpskih snaga ne ukazuju na to da je cilj operacije bio da se potisne OVK.

5. Pusto Selo

535. Pusto Selo se nalazi oko osam kilometara severozapadno od grada Orahovca. U okolini su sela Petković/Petković, Kolnik/Kazni i Sanova/Seno.

536. Avdyl Mazreku i Beqir Krasniqi svedočili su o relevantnim događajima u Pustom Selu. Obojica su imali poteškoća da odrede boje uniformi koje su, po njihovim rečima, nosili pripadnici srpskih snaga u Pustom Selu. Veću je bilo očigledno da je jedan značajan uzrok tih poteškoća bio prevod s lokalnog albanskog dijalekta kojim su govorili.[1965] Bilo je, međutim, i drugih teškoća.[1966] One se mogu objasniti prevođenjem, nesigurnošću u pogledu vremena i mesta i drugim stvarima. Međutim, zbog varijacija u njihovom opisu tih snaga, Veće ne može da se osloni samo na njihove iskaze kada je reč o uniformama koje su pripadnici srpskih snaga nosili u selu i kod rečice. Iako Veće prihvata da su tenkovi i vozila koje su ovi svedoci opisali pripadali VJ, ono ne može na osnovu iskaza ova dva svedoka da zaključi da li su druge srpske snage u selu činili pripadnici VJ ili MUP-a. Po oceni Veća, to ne umanjuje opštu verodostojnost ova dva svedoka u odnosu na druge stvari.

537. Dana 26. marta 1999. godine, ili približno tog datuma, veliki broj raseljenih lica, koja su bežala pred srpskim snagama, stigao je na traktorima, prikolicama i pešice u Pusto Selo iz susednih mesta i sela, uključujući Klinu/Klina, Grebnik/Gremnik, Dolovo/Dollovë, Jošanicu/Jashanice i

[1965] Beqir Krasniqi, T. 6031-6033, 6044-6046, 6060-6071.

[1966] U svom iskazu pred Većem, Avdyl Mazreku je rekao da su srpske snage nosile zelene uniforme s natpisom "policija" na leđima i rukavima (Avdyl Mazreku, DP P987, str. 2). Kasnije je rekao da im je na leđima pisalo "milicija". Međutim, to bi moglo da bude predmet nesporazuma budući da nije jasno da li je on mislio da je "milicija" pisalo na uniformama pripadnika srpskih snaga koji su bili u tenkovima ili pripadnika srpskih snaga koji su pešice napredovali u selu. On je u jednoj ranijoj izjavi naveo da su srpske snage bile u crnim uniformama (Avdyl Mazreku, DP P987, str. 2), ali je u dodatku rekao da su to bile tamnozelene uniforme, a ne crne (Avdyl Mazreku, DP P989, par. 6-7). Mazreku je u svom iskazu naveo da su crne uniforme nosili pripadnici srpskih snaga 1998. godine, tako da kada govori o zelenim uniformama, misli na Srbe 1999. godine (Avdyl Mazreku, T. 6170, 6192-6193, 6196-6197). Drugi svedok, Beqir Krasniqi, naveo je da su pripadnici srpskih snaga nosili zelene maskirne uniforme i da nijedan nije nosio masku za lice, već da su lice krili ispod zelenih maskirnih kapa (Beqir Krasniqi, DP P908, str. 3). Kasnije je izmenio taj iskaz i rekao da su to bile crne kape i da su im lica bila obojena, dodavši da su mnogi imali bradu (Beqir Krasniqi, T. 6063-6064). On je rekao da su svi pripadnici srpskih snaga nosili maskirne uniforme i možda crvene trake oko rukava (Beqir Krasniqi, DP D226, str. 2, 4). Međutim, on je naveo da je plava maskirna uniforma bila uniforma koju su pripadnici srpskih snaga nosili kada je u rečici na muškarce pucano iz vatrenog oružja (Beqir Krasniqi, DP P910). Tokom unakrsnog ispitivanja o boji uniformi, on je često navodio da ne može da se seti ili je menjao svoje svedočenje (Beqir Krasniqi, T. 6031-6033, 6044-6046, 6060-6071).

Orahovac.[1967] Raseljena lica su bila smeštena u selu i u lokalnoj školi. Beqiru Krasniqiju je nekoliko raseljenih lica ispričalo da su im srpske snage rekle da idu u Pusto Selo.[1968]

538. Dana 31. marta 1999. godine ili približno tog datuma, negde između 13:00 časova i 15:00 časova, u Pusto Selo su stigle srpske snage.[1969] One su stigle u sedam ili osam tenkova iz Poluža/Poluzhë, koje se nalazi oko dva kilometra istočno od Pustog Sela u pravcu Čiflaka/Çifllak.[1970] Avdyl Mazreku je u brdima iznad sela primetio dva tenka, i još tri druga. Cevi svih tenkova bile su uperene prema selu.[1971] Srpski tenkovi su otvorili vatru na selo, što je izazvalo paniku među seljanima i raseljenim licima, koji su napustili selo i krenuli prema rečici Prroni-i-Vogel.[1972] Dok su seljani i raseljena lica odlazili, Beqir Krasniqi je video dva tenka otprilike 300 metara od škole i još dva neposredno na izlazu iz sela.[1973] Tenkovi koji su bili blizu škole počeli su da uništavaju vozila seljana koja su bila parkirana pored rečice Prroni-i-Vogel.[1974] Zatim je iz pravca škole prema seljanima krenulo od 20 do 50 pripadnika srpskih snaga.[1975] Dok su se oni približavali, seljanima su počeli da prilaze i tenkovi. Iz tenkova su izašli pripadnici srpskih snaga, opkolili seljane i odvojili žene i decu od muškaraca.[1976] Muškarcima je naređeno da sednu "kao što sed[e] u džamiji", skinu kape i "gledaj[u] srpsku zemlju".[1977] U međuvremenu, vojnici su ženama i deci oduzeli sve dragocenosti, a zatim ih je nekoliko pripadnika srpskih snaga sprovelo u pravcu Orahovca.[1978] Posle toga, muškarce su opkolili i rekli im da isprazne džepove.[1979] Pripadnici srpskih snaga su od tih muškaraca oduzeli sve stvari od vrednosti i novac.[1980] Dok je to trajalo, jedan svedok je preko radio-veze koju su koristili pripadnici srpskih snaga čuo reč "streljanje", koju je

[1967] Beqir Krasniqi, DP P908, str. 2; Beqir Krasniqi, DP D226 str. 2.
[1968] Beqir Krasniqi, DP P908, str. 3; Beqir Krasniqi, T. 6076.
[1969] Avdyl Mazreku je prvobitno naveo da je to bilo nedelju dana posle početka NATO bombardovanja i tri-četiri dana po završetku Bajrama (Avdyl Mazreku, DP P987, str. 3; Avdyl Mazreku, DP P988, par. 2; Avdyl Mazreku, T. 6188). Veće prihvata da su se opisani događaji odigrali 31. marta 1999. godine ili približno tog datuma. Taj datum je potvrdio i Beqir Krasniqi. Beqir Krasniqi, DP P908, str. 3.
[1970] Svedok je naveo da su tenkovi bili maslinastozelene vojničke boje. On nije video nijedno vozilo tamnoplave boje policije. (Avdyl Mazreku, DP P987, str. 3; Avdyl Mazreku, T. 6169-6170, 6192, 6198; DP P318 (svedok je tenk broj 6 identifikovao kao tip tenkova koji su 31. marta 1999. godine bili u selu); v. takođe, Beqir Krasniqi, DP D226, str. 2).
[1971] Iskazi svedoka se razlikuju kada je reč o vrsti tenkova koje je svaki od njih video. To je možda zato što su videli različite tenkove ili zato što nisu mogli pouzdano da identifikuju vrste tenkova. Kako je zaključilo Veće, svi tenkovi koje su svedoci videli bili su tenkovi VJ obojeni u tipičnu vojničku zelenu boju (Avdyl Mazreku, DP P987, str. 3; DP P318; Avdyl Mazreku, T. 6169; DP D224; Beqir Krasniqi, T. 6046).
[1972] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 3; Beqir Krasniqi, DP P908, str. 3; Beqir Krasniqi, DP D226, str. 2.
[1973] Beqir Krasniqi, DP P908, str. 3.
[1974] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 3; Beqir Krasniqi, DP P908, str. 3.
[1975] V. gore, par. 536.
[1976] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 3; Avdyl Mazreku, T. 6170; Beqir Krasniqi, DP D226, str. 2.
[1977] Beqir Krasniqi, DP P908, str. 3; Beqir Krasniqi, T. 6035.
[1978] Prema jednoj proceni, bilo je oko 130 muškaraca, ali je očigledno da to nije tačno. Avdyl Mazreku, DP P987, str. 4; Avdyl Mazreku, T. 6170-6171, 6199; Beqir Krasniqi, DP P908, str. 4; Beqir Krasniqi, DP D226, str. 3; Beqir Krasniqi, T. 6074, 6077.
[1979] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 3; Avdyl Mazreku, T. 6171, 6199; Beqir Krasniqi, DP P908, str. 4; Beqir Krasniqi, DP 909 (Dodatak), par. 3; Beqir Krasniqi, DP D226, str. 3; Beqir Krasniqi, T. 6025, 6080.
[1980] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 3-4; Avdyl Mazreku, T. 6171, 6199; Beqir Krasniqi, DP P908, str. 4; Beqir Krasniqi, DP 909 (Dodatak), par. 3; Beqir Krasniqi, DP D226, str. 3; Beqir Krasniqi, T. 6025, 6080.

razumeo da znači "pogubljenje".[1981] Veće prihvata da je pripadnicima srpskih snaga naređeno da pobiju te muškarce. Avdyl Mazreku je verovao da je muškarac koji je koristio radio-vezu bio vođa srpskih snaga i da je bio policajac, ali Veće nije moglo da se uveri u ispravnost njegovog uverenja.[1982]

539. Jedna grupa pripadnika srpskih snaga odvojila je petnaestak mladića od ostalih seljana muškaraca. Te mladiće su pretukli, a zatim sproveli do rečice Prroni-i-Vogel, koja je bila udaljena pedesetak metara.[1983] Pripadnici srpskih snaga razgovarali su na srpskom jeziku. Dok su punili oružje municijom, mladićima su rekli da će se dobro naplivati u reci.[1984] Mladiće su zatim postrojili kod rečice i oko sedam ili osam pripadnika srpskih snaga otvorilo je vatru na njih.[1985] Avdyl Mazreku je video kako mladići padaju u rečicu. Dok su padali, na telima se videla krv. Među žrtvama je prepoznao Fadila Krasniqija, dvojicu muškaraca koji su se obojica zvali Shaban Krasniqi, Behlulla Krasniqija, Regjupa Krasniqija, Saliha Krasniqija, Zaima Krasniqija, Isufa Krasniqija i Zymera Kastarija.[1986]

540. Pripadnici srpskih snaga su se zatim vratili do glavnine zarobljenika muškaraca i zatražili im još novca.[1987] Ti muškarci nisu više imali novca jer su ga već ranije predali.[1988] Pripadnici srpskih snaga su zatim još jednu grupu muškaraca u kojoj je bio Beqir Krasniqi sproveli do rečice, otprilike 20 ili 40 metara nizvodno od mesta gde su streljali onu grupu mladića.[1989] Onda su postrojili tu drugu grupu muškaraca i pucali u njih iz vatrenog oružja.[1990] Kada su pripadnici srpskih snaga otvorili vatru, Beqir Krasniqi i njegov rođak uskočili su u grmlje i pali u rečicu. Drugi muškarci su pali preko Beqira Krasniqija koji se nije micao da ga ne bi otkrili.[1991] Posle toga grupi od oko tridesetak muškaraca koji su ostali naredili su da odu do rečice i postroje se na mestu koje je bilo između ona dva mesta na kojima su ranije izvršena ubijanja.[1992] Svedokov stric Bajram Mazreku, star 82 godine, odbio je da ode do rečice, pa su pripadnici srpskih snaga naredili da ga Avdyl

[1981] Na drugom mestu svedok je rekao da je čuo reč "pali", a ne "pogubljenje". Nije jasno da li je tu reč o problemu u prevođenju. Svedok je objasnio da je razumeo reč "streljanje" na srpskom jeziku jer "svi znaju šta to znači". Veće ne smatra da je ta nepodudarnost od bilo kakvog značaja zato što "streljanje" u prevodu znači "ubijanje ili pogubljenje osobe ili ljudi, obično vatrenim oružjem; pogubljenje od strane streljačkog voda ili pojedinca". Beqir Krasniqi, DP P908, str. 4; Beqir Krasniqi, DP P909 (Dodatak), par. 3; Beqir Krasniqi, T. 6079-6080.

[1982] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 4.

[1983] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 4; Beqir Krasniqi, DP P908, str. 5; Beqir Krasniqi, DP D226, str. 3.

[1984] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 4; Avdyl Mazreku, T. 6172, 6198. Jedan drugi svedok ih je čuo kako kažu: "Ovo je Srbija, nije albanska zemlja", Beqir Krasniqi, DP P908, str. 5.

[1985] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 4; Avdyl Mazreku, T. 6159.

[1986] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 4; Avdyl Mazreku, T. 6172.

[1987] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 3; Avdyl Mazreku, T. 6172-6173.

[1988] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 5; Avdyl Mazreku, T. 6173.

[1989] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 4-5; Avdyl Mazreku, T. 6172-6173; Beqir Krasniqi, DP P908, str. 5; Beqir Krasniqi, DP D226, str. 3.

[1990] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 5; Avdyl Mazreku, T. 6172-6173.

[1991] Beqir Krasniqi, DP P908, str. 5; Beqir Krasniqi, DP D226, str. 3.

[1992] Procenjeno je da je u svakoj grupi bilo 30 muškaraca, ali se na osnovu ukupnih relevantnih dokaza zaključuje da je taj broj neprecizan. Avdyl Mazreku, DP P987, str. 5; Avdyl Mazreku, T. 6173.

Mazreku i još jedan čovek odvedu.[1993] Pripadnici srpskih snaga su na rečici ponovo otvorili vatru.[1994] Kada je čuo pucnjavu, Avdyl Mazreku je pao i dok je ležao, ranjen je u leđa.[1995] Kada je paljba prestala, jedan pripadnik srpskih snaga je rekao: "Vidi, miču se", na šta je jedan drugi odgovorio: "Ostavi ih, svi su mrtvi."[1996] Posle toga, pripadnici srpskih snaga su se udaljili. Avdyl Mazreku se onda obratio svom stricu, koji je još bio živ.[1997]

541. Avdyl Mazreku je dao iskaz, koji Veće prihvata, da su pripadnici srpskih snaga 31. marta 1999. godine u Pustom Selu ubili ukupno 106 muškaraca, od čega njih 40 iz Pustog Sela. Preživelo je samo 13 muškaraca.[1998] Beqir Krasniqi je izbrojao 106 muškaraca koji su pokopani nakon što su pripadnici srpskih snaga napustili selo.[1999] Tog dana je u Pustom Selu bilo više od 120 pripadnika srpskih snaga, od kojih je 20-25 direktno učestvovalo u ubijanju tih muškaraca.[2000] Svi ti muškarci, kosovski Albanci, bili su nenaoružani u vreme ubijanja i nisu učestvovali u sukobu. Veće dalje prihvata da su ti muškarci uzeti za metu i ubijeni zato što su bili kosovski Albanci. Veće napominje da Optužnica ne tereti optuženog za ubistva muškaraca u Pustom Selu. Međutim, ona su relevantna za druga pitanja, kao i za optužbu za progon iz tačke 5 Optužnice, koja će biti razmotrena kasnije u ovoj Presudi.[2001]

542. Pošto su streljali te muškarce, pripadnici srpskih snaga su sledeća dva-tri sata palili kuće u selu; zatim su otišli iz sela.[2002] Avdyl Mazreku i njegov stric su onda krenuli u pravcu Ratkovca/Ratkoc da traže članove svoje porodice. Usput su sreli druge muškarce koji su preživeli streljanje kod rečice Prroni-i-Vogel i pomogli su ranjenima da dođu do Ratkovca, a zatim su se oko 24:00 časova vratili u Pusto Selo.[2003] Posle odlaska srpskih snaga, Beqir Krasniqi je takođe sreo druge preživele i pomogao ranjenim muškarcima da dođu do Ratkovca.[2004] Posle toga se sakrio u šumi kod Dubosaka.

543. Sledećeg dana, 1. aprila 1999. godine ili približno tog datuma, pošto je čuo da su srpske snage otišle u pravcu Čiflaka, Beqir Krasniqi se oko 12:00 časova vratio na mesto streljanja i u Pusto Selo.[2005] U selu je pronašao telo svog brata Pajazita Krasniqija, koji je ubijen tako što je

[1993] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 5; Avdyl Mazreku, T. 6173.
[1994] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 5.
[1995] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 5; Avdyl Mazreku, T. 6175.
[1996] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 5; Avdyl Mazreku, T. 6174.
[1997] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 5.
[1998] Avdyl Mazreku, DP P988, par. 13; Beqir Krasniqi, DP P908, str. 6.
[1999] Beqir Krasniqi. DP P908, str. 7.
[2000] Beqir Krasniqi, DP D226, str. 4.
[2001] V. dole, par. 1784.
[2002] Beqir Krasniqi, DP P908, str. 6.
[2003] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 6.
[2004] Nema dokaza niti indikacija da su se dvojica svedoka, Beqir Krasniqi i Avdyl Mazreku, sreli u tom periodu.
[2005] Beqir Krasniqi, DP P908, str. 6.

pogođen u desno uho, kao i telo svog strica Shabana Krasniqija.[2006] Tamo su mu rekli i za tela u jednoj kući blizu škole. Svedok je blizu te kuće pronašao 12-13 spaljenih tela kako leže na prikolici traktora. Uspeo je da jedno telo identifikuje kao svog strica Hadju Jemina Krasniqija. U kući je izbrojao još 18 tela. Svedok je naveo da od tela koja su bila u kući, nije bilo moguće identifikovati šest.

544. Sledećeg dana, svedoci i drugi preživeli vratili su se u Pusto Selo i počeli da pokopavaju mrtve u dvorištu džamije.[2007] Otprilike u 10:00-11:00 časova, čuli su da srpske snage dolaze iz pravca Čiflaka u svojim vozilima. Pripadnici srpskih snaga su počeli da pucaju na seljane koji su pokopavali tela.[2008] Seljani su se razbežali u različitim pravcima i sakrili.[2009] Svedok je video kako iz pravca Čiflaka stižu jedan vojni kamion, jedan oklopni transporter i jedan tenk. Video je da se iz oklopnog transportera otvara vatra u pravcu Drenovca/Drenoc. Ti pripadnici srpskih snaga ostali su na putu između Pustog Sela i Sanovca otprilike jedan sat, a zatim su se okrenuli i prolazeći kroz Pusto Selo uputili ka selu Potok u Podujevu/Podujevë.[2010] Pre nego što su krenuli u pravcu Čiflaka, zapalili su još kuća u Pustom Selu i Potoku.[2011] Nekoliko seljana se posle sumraka vratilo da pokopaju ostale mrtve.[2012] Posle toga, Avdyl Mazreku je s ostalim preživelim licima pobegao u Čiflak, gde su ostali oko tri meseca.[2013] Beqir Krasniqi je ostao na tom području i tokom naredna dva dana je pronalazio i pokopavao ostala tela. Dok je pokopavao tela, izbrojao je ukupno 106 mrtvih, koji su svi bili muškarci, uzrasta od 16 do 90 godina.[2014]

545. Svedok 6D2 je u svom iskazu rekao da je načelnik SUP Prizren naredio da se preduzme istraga i provere fotografije Pustog Sela koje su pokazivale dve lokacije na kojima su se nalazile navodne masovne grobnice. Jedna grupa policajaca otišla je na lice mesta. U selu su identifikovane dve masovne grobnice i o tome je obavešten načelnik SUP Prizren.[2015] Izveštaj od 18. aprila 1999. godine podnet je okružnom javnom tužilaštvu i istražnom sudiji.[2016] Tužilac je tog istog datuma naredio kriminalističkoj policiji da prikupi dodatne informacije, a istražni sudija je naložio da se pregleda to područje i ekshumiraju tela.[2017] Svedok 6D2 je naveo da je tim locirao i ekshumirao 95

[2006] Beqir Krasniqi, DP P908, str. 6.
[2007] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 6; Beqir Krasniqi, DP P908, str. 6.
[2008] Beqir Krasniqi, DP P908, str. 6.
[2009] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 6; Avdyl Mazreku, T. 6200; Beqir Krasniqi, DP P908, str. 6.
[2010] Beqir Krasniqi, DP P908, str. 6.
[2011] Beqir Krasniqi, DP P908, str. 6.
[2012] Avdyl Mazreku, DP P987, str. 6; Avdyl Mazreku, T. 6200; Beqir Krasniqi, DP P908, str. 7.
[2013] Avdyl Mazreku, DP P988, par. 9.
[2014] Beqir Krasniqi, DP P908, str. 7; Avdyl Mazreku, DP P988, par. 13.
[2015] Svedok 6D2, T. 12288-12290.
[2016] Kao deo izveštaja od 18. aprila 1999. godine, svedok 6D2 je priložio izveštaj koji se odnosi na navodne aktivnosti OVK na tom području od 1997. do 1999. godine (DP D811, str. 15). Veće nije voljno da se osloni na veliki deo iskaza koji je dao svedok 6D2 zbog toga što je utvrđeno da je on nepouzdan, pristrasan i neiskren. Veće napominje da u dokaze nisu predloženi dalji dokazi vezani za te događaje, pa se zato tom aspektu izveštaja ne pridaje težina. Svedok 6D2, T. 12288-12290; DP D811.
[2017] Svedok 6D2, T. 12290-12292, 12438-12439.

tela iz dve masovne grobnice.[2018] Tela su ekshumirali radnici komunalnog preduzeća "Higijena" iz Prizrena i Orahovca. Posle ekshumacije, tela su poslata na Institut za sudsku medicinu u Prištini.[2019] Svedok 6D2 je naveo da ni za jednu od žrtava nije utvrđen uzrok smrti.[2020] Posle forenzičkog pregleda tela, tela su pokopana na grobljima u Prizrenu, Orahovcu, Suvoj Reci i Zrzama.[2021] Taj iskaz je potvrdio svedok Ali Gjogaj koji je rekao da je, po naređenju policije, učestvovao u ekshumaciji otprilike 90 tela u Pustom Selu u aprilu 1999. godine i u njihovom kasnijem prevozu u Prištinu radi obdukcije. On je takođe potvrdio da su neka tela, ako ne i sva, kasnije ponovo pokopana na grobljima koja je naveo svedok 6D2.[2022]

546. Pripadnici odeljenja za suzbijanje kriminala takođe su dobili zadatak da istraže širi rejon i ustanove odakle su ta tela, kao i eventualne dodatne pojedinosti vezane za događaje na tom području.[2023] Oni nisu dobili nikakve informacije od organa bezbednosti VJ koji su pomagali u istrazi.[2024] Na lokaciji su videli dvoje starijih seljana, ali je neobjašnjivo da nisu pokušali da razgovaraju sa njima niti da tokom te istrage ili posle nje lociraju druge seljane koji bi pomogli u istrazi i identifikaciji izvršilaca.[2025] Istražne radnje jesu preduzete, ali ne i puna istraga; na lokaciji su izvršene ekshumacije i preduzete neke operativne i taktičke mere.[2026] Tek 18. septembra 2001. godine funkcioneri Uprave kriminalističke policije u Beogradu naredili su da se sačini izveštaj o tim ekshumacijama. Podrazumevalo se da je zahtev za dostavljanje izveštaja odgođen do septembra 2001. godine, kada su organi srpskog tužilaštva aktivno procesuirali incident u Pustom Selu.[2027] U tom izveštaju se zaključuje da nije bilo dokaza koji ukazuju na masovno pogubljenje, a ne navode se ni informacije o tome odakle su tela ili koji je uzrok smrti.[2028] Po mišljenju Veća, adekvatnost istrage koja je navodno preduzeta i obrazloženje za odgađanje ne mogu se prihvatiti kao istiniti.[2029] Veće je zaključilo da nije bilo prave istrage o smrti ljudi pokopanih u masovnim grobnicama. Veće ne vidi razlog da sumnja u pouzdanost iskaza dvojice preživelih očevidaca događaja u Pustom Selu. Veće zaključuje da su srpske snage koje su vodile operaciju u Pustom Selu i širem rejonu tog sela 31. marta 1999. godine ili približno tog datuma tamo ubile najmanje 106 muškaraca. Iako su snage i

[2018] Svedok 6D2, T. 12290-12291.
[2019] DP D811, str. 13; DP P1548.
[2020] DP P1548.
[2021] DP D811, str. 13; DP P1548.
[2022] Ali Gjogaj, T. 559, 563-565 576, 581, 585; DP P280.
[2023] Svedok 6D2, T. 12290-12291.
[2024] Svedok 6D2, T. 12291-12292.
[2025] Svedok 6D2, T. 12376-12378.
[2026] Svedok 6D2, T. 12373-12376.
[2027] V. poverljivi Dodatak.
[2028] Veće podseća da se u izveštaju od 6. maja 1999. godine koji je SUP Prizren poslao okružnom tužiocu u Prizrenu navode pojedinosti o tome odakle su tela i to je razlog što su ona ponovo pokopana na različitim lokacijama (DP D811, str. 13). DP P1548, str. 2.
[2029] V. poverljivi Dodatak.

vozila VJ bili angažovani u toj operaciji, Veće ne može da utvrdi da li su oni koji su pobili navedene muškarce bili pripadnici VJ ili drugih srpskih formacija.

547. Veće dalje napominje da se iskaz svedoka 6D2, u nekim aspektima, podudara s iskazom Beqira Krasniqija, seljanina iz Pustog Sela, da su srpske snage 12. ili 13. aprila 1999. godine ili približno tih datuma ekshumirale 106 tela koja je on pokopao u selu.[2030] Kako je ranije napomenuto, Beqir Krasniqi je video da su srpske snage dovezle jedan zeleni bager i kamione u Pusto Selo. On je video da su lica koja su zapravo vršila ekshumaciju imala belu i žutu radnu odeću.[2031] Kamioni s telima zatim su otišli u pravcu Orahovca; i svedok 6D2 je posvedočio da su tela odneta u tom pravcu.[2032] Mnogo kasnije u kontakt s Beqirom Krasniqijem i seljanima stupila su lica koja su oni opisali kao "strance" i rekla im da su ekshumirana tela ponovo pokopana u masovnoj grobnici u Prizrenu i u pojedinačnim grobovima u Orahovcu i Zrzama; to su tri od četiri lokacije koje je i svedok 6D2 naveo kao mesta na kojima su tela kasnije ponovo pokopana. Beqir Krasniqi je dodao da na te tri lokacije nisu pronađena tela svih 106 muškaraca koja je on pokopao; neka još uvek nedostaju.[2033] Iako se tačan datum ekshumacija koji je naveo Beqir Krasniqi ne podudara s datumom koji je naveo svedok 6D2, imajući u vidu druge tačke podudarnosti, Veće prihvata da je 95 od 106 tela muškaraca koja su Beqir Krasniqi i drugi pokopali u selu ekshumirano u aprilu 1999. godine pod nadzorom svedoka 6D2. Neka od tih 95 tela kasnije su ponovo pokopana u Prizrenu, Orahovcu i Zrzama, a druga su možda pokopana u Suvoj Reci.

6. Opšti pregled događaja u opštini Orahovac

548. Odbrana tvrdi da su operacije srpske vojske i policije u opštini Orahovac, za koje se optuženi tereti u Optužnici, preduzete u znak odgovora na kriminalne i terorističke aktivnosti OVK u toj opštini; one su bile deo legitimnih protivterorističkih dejstava.[2034] Ovaj argument se delimično zasniva na dosijeu za KiM, koji predstavlja izveštaj o krivičnim delima i merama koje su u vezi s njima preduzete na celom Kosovu, uključujući opštinu Orahovac. Konkretno, u vezi s opštinom Orahovac, govori se o krivičnim delima OVK izvršenim 1998. godine i navodnim pretnjama od strane OVK.[2035] Odbrana je konkretno istakla navodni "teroristički napad" na policiju u Zrzama 21. marta 1999. godine.[2036] Iako je OVK možda i pucao na stanicu policije u Zrzama, dokazi ne

[2030] Beqir Krasniqi, DP P908, str. 8.
[2031] Beqir Krasniqi, DP P908, str. 8; Beqir Krasniqi, T. 6037-6038.
[2032] Beqir Krasniqi, T. 6037-6038.
[2033] Beqir Krasniqi, T. 6038-6039.
[2034] Završni podnesak odbrane, par. 734-735, 748.
[2035] DP D888, str. 5, 10, 661.
[2036] Veće napominje da se u par. 734 Završnog podneska odbrane upućuje na DP D999. U rečenici pre toga govori se o dosijeu za KiM i Veće napominje da je taj dokument DP D888. Shodno tome, upućuje se na DP D888, a ne na D999 koji nije dokazni predmet u ovom predmetu. DP D888, str. 5, 10, 661, 691.

ukazuju na to da je taj konkretni događaj, niti bilo koje drugo pitanje vezano za OVK, bio razlog za operaciju VJ i MUP u opštini Orahovac. Odbrana takođe tvrdi da je srpskim snagama konkretno naređeno da napadnu ciljeve OVK i da postupaju na primeren način.[2037] Dokazi ne pružaju odgovarajući činjenični osnov za te argumente, pa ih Veće odbacuje. Po mišljenju Veća, ono što su srpske snage uradile ni u kom slučaju ne predstavlja nešto što bi se uradilo tokom istinske akcije policije da istera ili uhapsi (ili čak ubije) borce OVK. Naprotiv, postupanje snaga MUP i VJ bilo je upereno protiv svih kosovskih Albanaca i predstavljalo je deo politike proterivanja kosovskih Albanaca s tog područja i uništavanja njihove imovine. Postupci tih snaga, koji su gore razmotreni, negiraju da se radilo o bilo kakvoj operaciji protiv OVK.

549. Dokazi pokazuju da je zapovest Zajedničke komande za ovaj napad u verbalnom smislu bila usmerena na čišćenje boraca OVK s tog područja, mada formulacija te zapovesti ukazuje na mnogo više, na primer, na "čišćenje" terena. Veće zaključuje da ono što je stvarno učinjeno prilikom sprovođenja pismenih naređenja otkriva prave razmere i namere te zapovesti – odnosno, da se eliminišu svi kosovski Albanci, ubijanjem ili proterivanjem, i da se njihova sela i domovi unište. Borci OVK su bili kolateralna šteta operacije, a ne njeno težište. Događaji koji su opisani u gornjim odeljcima pokazali su da je taj obrazac napada srpskih snaga bio tipičan tokom operacije na području opštine Orahovac koja je počela 25. marta 1999. godine, a bila je naređena 24. marta 1999. godine. Dokazi pokazuju da su u mnogim slučajevima pre 24. i 25. marta 1999. godine srpske snage preduzimale pripremne aktivnosti, što ukazuje na njihovo ranije planiranje i koordinaciju kako bi bile spremne da deluju kada naređenje bude dato na dan početka kampanje NATO bombardovanja 24. marta 1999. godine.

7. Drugi događaji u opštini Orahovac

550. Oko 24. marta 1999. godine, 120. minobacačka četa VJ raspoređena je u opštini Orahovac.[2038] Veće je bilo veoma oprezno prema nekim aspektima iskaza ovog svedoka, posebno zbog varijacija u njegovom iskazu u vezi s nekim stvarima i zbog prikladne neodređenosti kada je reč o drugima. Veće je stoga, imajući na umu taj oprez, prihvatilo njegov iskaz u odnosu na sledeća pitanja.

[2037] V. Završni podnesak odbrane, par. 735.
[2038] V. poverljivi Dodatak.

(a) Pretres kuća u opštini Orahovac

551. Počev od 25. marta 1999. godine, pa tokom narednih 20-23 dana, jedna jedinica VJ učestvovala je u operacijama na području između Orahovca i Đakovice.[2039] Ta jedinica je dobila zadatak da prati pešadiju VJ i pruži minobacačku podršku pešadiji ako na nju bude otvorena vatra dok bude pretresala kuće u selu na tom području u potrazi za municijom i oružjem. Pripadnici pešadije bili su naoružani automatima i mitraljezima.[2040] Pored pripadnika VJ, bilo je i policajaca koji su nosili plave uniforme i bili angažovani u tim operacijama.[2041] Bilo je i drugih formacija koje su učestvovale u pretresu sela o kojem je govorio svedok, čiji su pripadnici nosili šarene plavo-zelene maskirne uniforme, i to ne regularne vojne uniforme, već kombinezone iz jednog dela. Oni su nosili i fantomke i crvene ili plave beretke. Mislilo se da su to Arkanovi "Tigrovi".[2042] Na osnovu opisa tih uniformi, Veće je mišljenja da su to bili pripadnici specijalnih snaga MUP – SAJ, PJP ili JSO (koji su nosili crvene beretke).[2043] Svedok K89 je naveo da su u tim pretresima zajedno s pripadnicima VJ i MUP učestvovali i naoružani civili, Srbi.[2044] Veće primećuje da se ovaj iskaz podudara s drugim iskazima o postojanju i ulozi naoružanih seljana Srba koji su pomagali pripadnicima srpskih snaga, posebno kada se radilo o poznavanju lokaliteta. Oni su po pravilu bili rezervisti ili u sastavu teritorijalnih jedinica MUP.

(b) Kolone izbeglica i ubijanje 7. ili 8. aprila 1999. godine

552. Svedok je u aprilu 1999. godine u opštini Orahovac primetio kolone izbeglica i video pripadnike pešadije VJ kako među tim raseljenim licima odvajaju muškarce od žena i dece.[2045] Jednom prilikom, 7. ili 8. aprila 1999. godine ili približno tog datuma, iz kolone raseljenih lica izvedeno je dvadesetak muškaraca koji su nosili civilnu odeću.[2046] Te muškarce su postrojili, a zatim su im pripadnici VJ dali uniforme OVK i rekli im da ih obuku.[2047] Prema opisu tih uniformi, one su bile svetlije zelene boje od uniformi VJ; imale su oznake OVK. Neke od tih uniformi bile su crvene, međutim, većina njih je bila svetlozelene boje.[2048] Pripadnici te jedinice VJ zatim su otvorili

[2039] V. poverljivi Dodatak.
[2040] V. poverljivi Dodatak.
[2041] V. poverljivi Dodatak.
[2042] V. poverljivi Dodatak.
[2043] V. gore, par. 64, 65, 76, 81, 85, 86.
[2044] V. poverljivi Dodatak.
[2045] V. poverljivi Dodatak.
[2046] V. poverljivi Dodatak.
[2047] V. poverljivi Dodatak.
[2048] V. poverljivi Dodatak.

vatru i ubili tu grupu muškaraca.[2049] Svedok nije znao šta se dogodilo s njihovim telima posle tog streljanja.[2050]

(c) Utovarivanje tela s područja Orahovca u kamione

553. Jednoj jedinici je, dok je bila u okolini Orahovca, naređeno da pošalje dva vojnika da referišu nadređenom starešini zbog toga što su neka tela morala da se utovare na kamione. Bilo je dvadesetak tela, od kojih su neka bila u plastičnim vrećama, a neka nisu. Sva tela su imala civilnu odeću.[2051] Tela su utovarena na kamion i pripadnici jedinice VJ sproveli su kamion sa telima do elektrane u Obiliću, koja se nalazila "iza Prištine".[2052] Tamo su istovarili tela. Na toj lokaciji je bilo drugih vojnika i civila. Svedok ne zna šta se dogodilo s tim telima.[2053]

(d) Pljačkanje od strane VJ

554. U aprilu 1999. godine, kada se jedinica VJ povukla iz opštine Orahovac, s njom su odveženi i automobili, traktori i kamioni koji su delovali kao civilni. Ta vozila nisu imala registarske tablice VJ. Svedok je u to vreme pretpostavljao da su lica koja su upravljala tim vozilima bila njegove starešine, zato što običnim vojnicima nije bilo dozvoljeno da voze nevojna vozila.[2054] Na osnovu samo ovog iskaza, Veće se nije uverilo da su ta vozila pripadnici VJ opljačkali od civila na području na kojem je ta jedinica bila angažovana u operacijama.

B. Opština Prizren

1. Grad Prizren

555. U vreme događaja koji će biti utvrđeni dalje u tekstu, oko 70 posto stanovništva ovog grada činili su kosovski Albanci. U gradu Prizrenu živeli su i Srbi, Turci i Romi.[2055]

556. Krajem marta 1999. godine pripadnici redovnog i specijalnog sastava policije bili su stacionirani u jednoj fabrici u severozapadnom delu grada.[2056] Dana 23. marta 1999. godine, u toj istoj fabrici primećeni su kamuflirani vojni tenkovi zelene boje i artiljerijska oruđa kalibra 105

[2049] V. poverljivi Dodatak.
[2050] V. poverljivi Dodatak.
[2051] Svedok K89, DP P1274 (javna redigovana verzija Transkripta u predmetu *Milutinović*), T. 9147-9148, 9175.
[2052] Svedok K89, DP P1274 (javna redigovana verzija Transkripta u predmetu *Milutinović*), T. 9148; svedok K89, DP P1273 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9206, 9208-9209).
[2053] Svedok K89, DP P1274 (javna redigovana verzija Transkripta u predmetu *Milutinović*), T. 9148-9149; svedok K89, DP P1273 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9208.
[2054] Svedok K89, DP P1274 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9152-9153.
[2055] Xhafer Beqiraj, DP P805 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3513.
[2056] Xhafer Beqiraj, DP P806, str. 3; Xhafer Beqiraj, DP P805 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3524; Xhafer Beqiraj, T. 4796-4797.

milimetara.[2057] Otprilike u tom istom periodu, svuda po Prizrenu viđani su policajci i pripadnici srpskih paravojnih formacija. Oni su se nalazili na kontrolnim punktovima i patrolirali su ulicama.[2058]

557. Dana 24. marta 1999. godine, NATO je započeo vazdušnu kampanju u Srbiji, uključujući Kosovo. Bombardovane su vojne kasarne koje su se nalazile neposredno izvan grada Prizrena, na putu za Suvu Reku.[2059] Xhafer Beqiraj, kosovski Albanac koji je živeo u naselju Jeta-e-Re u gradu Prizrenu, posvedočio je da je tokom bombardovanja ostao u kući zajedno sa svojim članovima porodice i još nekim ljudima koji su se sklonili kod njega u kući. Zbog napada i ubijanja koje su vršile srpske snage, otprilike 50 ljudi iz drugih sela, uključujući Landovicu/Landovicë i Pirane/Piranë u opštini Prizren, kao i Veliku Krušu u opštini Orahovac, sklonilo se u susednom naselju.[2060]

558. U večernjim časovima 27. marta 1999. godine, vojna kasarna izvan grada Prizrena ponovo je gađana u vazdušnom napadu NATO. Posle tog vazdušnog napada, tokom cele noći čula se pucnjava iz mitraljeza.[2061] Sledećih dana, desetine hiljada kosovskih Albanaca, koje su sprovodili pripadnici srpskih formacija opisanih kao paravojne formacije i vojnici VJ, viđeni su kako prolaze kroz grad Prizren i idu ka jugu, prema granici sa BJRM i Albanijom. Išli su u dugačkim kolonama. Dolazili su iz pravca Đakovice.[2062]

559. Dana 30. marta 1999. godine ili približno tog datuma,[2063] veliki broj policajaca opkolio je jedno prizrensko naselje na periferiji grada i počeo da puca iz vatrenog oružja. Otprilike u 17:00 časova, počeli su da proteruju stanovnike tog naselja. Tri ili četiri policajca u uniformama,[2064] naoružana automatima, došla su u kuću u Ulcinjskoj/Ulqini ulici.[2065] Oni su vlasniku kuće rekli da ljudima koji su bili unutra, a bilo ih je pedesetak, uključujući raseljena lica, prenese da u roku od pet minuta napuste kuću ili će biti ubijeni.[2066] Posle toga, tridesetak ljudi je otišlo u jednoj prikolici.

2057 Rexhep Krasniqi, DP P850 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4923, 4925, 4038, 4940; Rexhep Krasniqi, T. 5417-5418.
2058 Xhafer Beqiraj, T. 4797-4798.
2059 Xhafer Beqiraj, DP P806, str. 2; Xhafer Beqiraj, DP P805 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3508-3509, 3521; Hysni Kryeziu, T. 5598; Hysni Kryeziu, DP P878 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7555, 7570; Rexhep Krasniqi, DP P850 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4937; Rexhep Krasniqi, T. 5417; svedok K54, DP D114 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10513. Svedok K54 je posvedočio da je NATO bombardovao vojnu kasarnu u Prizrenu. Zbog bombardovanja, negde krajem marta ili početkom aprila 1999. godine, stanovnici obližnjeg neimenovanog naselja su proterani kako bi VJ mogao da koristi njihove stanove, svedok K54, DP P781, str. 6.
2060 Xhafer Beqiraj, DP P806, str. 2; Xhafer Beqiraj, DP P805 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3509, 3520; Xhafer Beqiraj, T. 4792, 4841.
2061 Xhafer Beqiraj, DP P806, str. 3; Xhafer Beqiraj, DP P805 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3524-3525; Rexhep Krasniqi, DP P850 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4937.
2062 Xhafer Beqiraj, DP P806, str. 3; Xhafer Beqiraj, DP P805 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3527; Xhafer Beqiraj, T. 4799.
2063 Xhafer Beqiraj, DP P806, str. 3; Xhafer Beqiraj, T. 4817. Iako su se svedočenja svedoka razlikovala kada je reč o tačnim datumima događaja, Veće zaključuje da su se događaji u gradu Prizrenu odigrali posle događaja u Dušanovu/Dushanovë.
2064 Xhafer Beqiraj, T. 4800. Xhafer Beqiraj nije bio na vratima, ali je video ruku policajca u plavoj maskirnoj uniformi.
2065 Xhafer Beqiraj, DP P806, str. 3.
2066 Xhafer Beqiraj, DP P806, str. 3; Xhafer Beqiraj, DP P805 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3528; Xhafer Beqiraj, T. 4800.

Dok su se kretali u konvoju, morali su da prođu između dva špalira policije za koje se navodi da su bili pripadnici redovnog sastava ili specijalnih snaga policije. Ovi drugi su nosili plave maskirne uniforme i pancir jakne, a neki su takođe imali crne i crvene trake oko glave i crne maske ili su im lica bila obojena.[2067]

560. Bili su prisutni i vojnici VJ s tenkovima i oklopnim vozilima.[2068] Tokom te operacije korišćeni su i pripadnici drugih srpskih snaga za koje se navodi da su bili pripadnici paravojnih formacija i da su nosili zelene uniforme, zelene mrežice preko lica i trake oko glave.[2069]

561. Čitavo to proterivanje bilo je dobro organizovano.[2070] Pripadnici srpskih snaga su naredili ljudima koji su odlazili da idu u Albaniju, pretećи im pritom tako što su gestovima pokazivali da će ih zaklati.[2071] Na raznim punktovima po gradu, pripadnici srpskih snaga su usmeravali konvoj raseljenih lica ka Žuru, a zatim ka Albaniji.[2072] Dok se konvoj kretao, Xhafer Beqiraj je video kako su oni isti pripadnici specijalnih snaga policije koji su gore opisani zaustavili vlasnika kuće u kojoj su on i drugi boravili, a zatim mu pretili i tukli ga kundacima.[2073] Izbeglicama u koloni bilo je potrebno 12 sati da pređu razdaljinu od 15 kilometara od Prizrena do Albanije. Konvoj je bio veoma dugačak.[2074]

562. Xhafer Beqiraj, koji je išao u tom konvoju, posvedočio je da je po dolasku na granicu s Albanijom nekoliko policajaca u plavim maskirnim uniformama zaustavilo traktor u kome se on nalazio.[2075] Oni su licima na traktoru naredili da im predaju lične isprave, a takođe su s traktora skinuli registarske tablice.[2076] Na graničnom prelazu, srpski policajci su iz izbegličke kolone odvojili desetak mladića i odveli ih u obližnji objekat. Ostalima su naredili da nastave preko granice u Albaniju. Dok je čekao u izbegličkoj koloni, Xhafer Beqiraj je video da su policajci izveli iz kolone i dve devojke i odveli ih u obližnje žbunje. Kasnije su mu rekli da su pripadnici "paravojnih formacija" odveli još jednu devojku u neku kuću.[2077]

563. Dokazi pokazuju da je 549. motorizovana brigada VJ u periodu na koji se odnosi Optužnica delovala u opštini Prizren.[2078] To potkrepljuje i zapovest od 23. marta 1999. godine, koju je

[2067] Xhafer Beqiraj, DP P806, str. 4; v. gore, par. 53-54.
[2068] Xhafer Beqiraj, T. 4801-4803.
[2069] Xhafer Beqiraj, T. 4801-4803.
[2070] Xhafer Beqiraj, T. 4801-4803.
[2071] Xhafer Beqiraj, DP P806, str. 4; Xhafer Beqiraj, T. 4801.
[2072] Xhafer Beqiraj, T. 4802-4803; DP P807.
[2073] Xhafer Beqiraj, DP P806, str. 4.
[2074] Xhafer Beqiraj, DP P806, str. 4; Xhafer Beqiraj, T. 4806-4807.
[2075] Xhafer Beqiraj, DP P806, str. 5; Xhafer Beqiraj, T. 4806-4807.
[2076] Xhafer Beqiraj, DP P806, str. 5; Xhafer Beqiraj, T. 4807-4808.
[2077] Xhafer Beqiraj, DP P806, str. 5; Xhafer Beqiraj, T. 4790-4791.
[2078] Svedok K82, DP P1315, par. 2.

potpisao komandant 549. brigade VJ Božidar Delić, kojom se 549. motorizovana brigada VJ raspoređuje u širem rejonu sela Donje Retimlje[2079] i na pravcu između tog sela i glavnog puta koji je povezivao Zrze[2080] i grad Prizren.[2081] Tom zapovešću je 549. motorizovanoj brigadi VJ izdato naređenje da, u sadejstvu sa 4. četom PJP iz Đakovice, 5. četom PJP iz Prizrena i 37. i 87. odredom PJP iz Niša, uništi OVK na tom području.[2082]

564. Dalji dokazi pokazuju da su 27. marta 1999. godine jedinice Komande Vojnog okruga Priština razmeštene na raznim lokacijama širom Kosova, uključujući u gradu Prizrenu. Zadatak koji je dobio 108. vojnoteritorijalni odred VJ, u sadejstvu sa snagama 549. motorizovane brigade VJ i snagama MUP, bio je da čuva kasarnu, fabriku i zaštiti srpsko stanovništvo u Prizrenu.[2083] Zapovešću su jedinice takođe dobile zadatak da uspostave borbenu kontrolu teritorije na pravcu Prizren–Sredska/Sredskë (jugoistok) i Prizren—Suva Reka (severoistok).[2084] Drugi dokumentarni dokazi pokazuju da su od decembra 1998. do aprila 1999. godine 37. i 87. odred PJP MUP bili upućeni na ispomoć SUP Prizren radi posebnih bezbednosnih zadataka.[2085] Drugi dokumenti pokazuju da je 37. odred PJP krajem marta 1999. godine još pomagao SUP-u Prizren i da mu je naloženo da to radi i tokom narednog perioda od 40 dana.[2086] Dokumentarni dokazi i iskazi očevidaca pokazuju, kako je zaključilo Veće, da su snage MUP-a delovale u sadejstvu sa snagama VJ radi ostvarenja ciljeva ove operacije. Moguće je da su u toj zajedničkoj operaciji korišćeni i pripadnici paravojnih formacija, mada dokazi ne omogućavaju da se te snage sa sigurnošću identifikuju.

2. Dušanovo/Dushanovë

565. Dušanovo je predgrađe Prizrena i nalazi se severno od centra grada, oko pet kilometara jugoistočno od Landovice/Landovicë i oko 19 kilometara jugozapadno od Suve Reke.[2087] U vreme događaja za koje se optuženi tereti u Optužnici, u Dušanovu je bilo oko 1.200 porodičnih kuća kosovskih Albanaca i od 20 do 40 kuća srpskih porodica.[2088]

[2079] Donje Retimlje se nalazi u opštini Orahovac, blizu granice s opštinom Prizren.
[2080] Zrze se nalaze u opštini Orahovac.
[2081] DP P1316, str. 2.
[2082] DP P1316, str. 2.
[2083] DP P896.
[2084] DP P896.
[2085] DP P1183; DP P134; DP P1190; DP P1188.
[2086] DP P711; DP P1197; DP P1194.
[2087] Hysni Kryeziu, P876, str. 2.
[2088] Hysni Kryeziu, DP P876, str. 2; Hysni Kryeziu, DP P877, str. 2; Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 2; Rexhep Krasniqi, DP P850 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4922; Rexhep Krasniqi, T. 5416; Hysni Kryeziu, DP P876, str. 2. U selu je bilo i nekoliko Goranaca i Roma.

566. Dana 27. marta 1999. godine, jedinicama Komande Vojnog okruga Priština naređeno je da uspostave borbenu kontrolu teritorije na pravcu Prizren—Suva Reka.[2089] Taj pravac obuhvata Dušanovo. Drugi dokazi pokazuju da su pripadnici VJ, zajedno sa pripadnicima PJP, bili u to vreme angažovani u zajedničkoj operaciji na tom području.[2090]

567. U poslepodnevnim ili večernjim satima 27. marta 1999. godine, Rexhep Krasniqi i Hysni Kryeziu, koji su živeli blizu jedan drugoga u Dušanovu,[2091] videli su da konvoji sa raseljenim licima stižu u Dušanovo iz sela Mamuša/Mamushë, udaljenog 15-17 kilometara.[2092] Ta raseljena lica su rekla da su ih iz njihovog sela oterali srpski policajci.[2093] Rexhep Krasniqi i njegov brat primili su u svoje kuće oko 60 ljudi.[2094]

568. Dana 28. marta 1999. godine, oko 17:00 časova, policajci u jednobojnim plavim i maskirnim plavim uniformama i pripadnici drugih srpskih formacija u jednobojnim uniformama opkolili su Dušanovo. Srpske snage su imale i tenkove VJ i oklopna vozila i otvarale su rafalnu paljbu na sve strane.[2095] Jedan svedok je procenio da je u Dušanovu i njegovoj okolini bilo preko 2.000 pripadnika srpske policije i vojske, većinom pripadnika vojske.[2096] Među njima su bili i muškarci koji su nosili brade, dugačku kosu i četničke šubare i taj opis se podudara s prisustvom pripadnika srpskih paravojnih formacija.[2097] Pripadnici svih srpskih formacija koje su tu bile prisutne vikali su raseljenim ljudima da idu u Albaniju i da "Kosovo pripada Srbiji, vi pripadate Albaniji".[2098]

569. Otprilike u to isto vreme, do kuće Rexhepa Krasniqija u Dušanovu stigla je policija.[2099] Na sebi su imali ili crne borbene uniforme ili plave maskirne uniforme. Neki od njih su nosili maske koje su ličile na maske za skijanje.[2100] Tu su bili i pripadnici drugih srpskih snaga u zelenim maskirnim uniformama, za koje se veruje da su bili pripadnici VJ.[2101] Rexhep Krasniqi je video ukupno oko 50-60 tenkova VJ, zelene boje, s cevima kalibra 105 milimetara, na kojima je bilo postavljeno protivavionsko naoružanje.[2102] On je takođe video oklopna policijska vozila sa

---

2089 DP P896.
2090 Svedok K82, DP P1314, par. 2; svedok K82, DP P1315, par. 2; DP P1316, str. 2. VJ je bio raspoređen u širem rejonu sela Donje Retimlje i na pravcu između tog sela i glavnog puta od Zrza do grada Prizrena.
2091 Hysni Kryeziu, T. 5572. Rexhep Krasniqi je bio jedan od komšija Hysnija Kryeziua. Njihove kuće su se nalazile u istoj ulici, udaljene pedesetak metara jedna od druge.
2092 Hysni Kryeziu, T. 5603; Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 2; Rexhep Krasniqi, T. 5411, 5423-5424.
2093 Hysni Kryeziu, T. 5603; Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 2.
2094 Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 2.
2095 Hysni Kryeziu, DP P876, str. 3; Hysni Kryeziu, DP P878 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7546, 7563-7564.
2096 Hysni Kryeziu, DP P878 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7564.
2097 Hysni Kryeziu, T. 5607.
2098 Hysni Kryeziu, DP P876, str. 3.
2099 Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 2; Rexhep Krasniqi, DP P850 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4949.
2100 Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 2; Rexhep Krasniqi, T. 5419.
2101 Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 2; Rexhep Krasniqi, DP P850 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4923, 4954.
2102 Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 2; Rexhep Krasniqi, DP P850 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4923-4924, 4926-4927.

prizrenskim registarskim tablicama, koja su bila tamnije boje od vojnih vozila.[2103] Pripadnici policije i vojske opkolili su naselje u kome se nalazila kuća Rexhepa Krasniqija i blokirali sve ulice.[2104]

570. Dok se to dešavalo, policajci su došli pred kuću Rexhepa Krasniqija, razvalili ulazna vrata i ušli u kuću.[2105] U dvorištu ispred kuće bilo je dvadesetak policajaca.[2106] U to vreme se Rexhep Krasniqi sa ženom i decom, kao i sa oko 28 raseljenih lica koja su boravila u kući, nalazio u dvorištu.[2107] Policajci su im naredili da dignu ruke uvis i počeli su da ih tuku.[2108] Jedan policajac u crnoj uniformi rekao im je da idu u Albaniju i da za njih nema mesta na Kosovu.[2109] Policajci su Rexhepa Krasniqija i članove njegove porodice izveli iz kuće i pri tome su njega udarali kundakom po leđima, druge članove njegove porodice su tukli, njegovoj snahi su s vrata strgnuli zlatan lanac, a njegovom sinu oduzeli ličnu kartu.[2110]

571. Rexhep Krasniqi je video da drugi pripadnici tih srpskih formacija, neki u maskirnim, a neki u crnim uniformama, svi oni izmešani, pale kuće čiji su vlasnici bili Albanci. To se događalo u prisustvu VJ, ali oni nisu intervenisali.[2111] Srpske snage su iz grada isterale oko 4.000-5.000 kosovskih Albanaca.[2112] Po mišljenju Veća, značajno je to da su članovi srpskih domaćinstava na tom području napustili svoje kuće dan ranije.[2113]

572. Iako se prilikom opisa srpskih snaga koje su bile u Dušanovu obično pominju pripadnici policije i VJ, kada se opisuju policajci, navodi se da su oni nosili crne borbene uniforme ili plave maskirne uniforme. Nije jasno kojoj su jedinici pripadali ljudi u crnim borbenim uniformama. Ma kojoj jedinici da su pripadali, dokazi pokazuju da su oni delovali s drugim policajcima, koji su nosili plave maskirne uniforme, kao i sa pripadnicima VJ, kao i da su pripadnici tih združenih snaga koristili vozila MUP i VJ, a da su im podršku pružali tenkovi VJ. Kako je konstatovalo Veće, pripadnici srpskih snaga koji su nosili crne borbene uniforme, bez obzira na njihov identitet, učestvovali su u zajedničkoj koordiniranoj operaciji s pripadnicima MUP-a i VJ. Na osnovu drugih dokaza je ustanovljeno da je te zajedničke koordinirane operacije naredila Zajednička komanda za

[2103] Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 2; Rexhep Krasniqi, DP P850 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4926, 4951.
[2104] Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 2.
[2105] Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 2; Rexhep Krasniqi, T. 5427, 5431.
[2106] Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 2; Rexhep Krasniqi, T. 5431.
[2107] Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 2; Rexhep Krasniqi, T. 5432.
[2108] Rexhep Krasniqi, T. 5427-5428.
[2109] Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 2; Rexhep Krasniqi, DP P850 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4950, 4954.
[2110] Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 2; Rexhep Krasniqi, DP P850 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4928.
[2111] Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 3.
[2112] Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 2.
[2113] Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 2; Rexhep Krasniqi, DP P850 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4952; Rexhep Krasniqi, T. 5429.

Kosovo koja je, kako je ustanovljeno putem dokaza o kojima je bilo reči na drugim mestima u ovoj Presudi, bila u to vreme odgovorna za združene operacije i VJ i MUP angažovanih na Kosovu.[2114]

573. Formiran je konvoj raseljenih kosovskih Albanaca dugačak oko 16 kilometara, koji se protezao od grada Prizrena do grada Kukësa u Albaniji.[2115] Pripadnici srpskih formacija su pretili ljudima da će ih ubiti ako ne budu otišli.[2116] Na osnovu ukupnih dokaza, uključujući pretnju koju je čuo Rexhep Krasniqi da raseljena lica moraju da idu u Albaniju, kao i pravac u kojem se kretao konvoj, koji su Srbi sprovodili celim putem do granice, jasno je da su raseljeni kosovski Albanci u tom konvoju usmeravani preko albanske granice kod Morine, a zatim putem koji je vodio ka obližnjem albanskom gradu Kukësu.[2117]

574. Dana 28. marta 1999. godine oko 17:00 ili 18:00 časova, Rexhep Krasniqi je na periferiji Dušanova video jedan incident u kojem su učestvovala dvojica-trojica mladića, kosovskih Albanaca, koji su se vozili u konvoju na putu za Kukës.[2118] Ti mladići su skočili sa traktora i pokušali da pobegnu. Rexhep Krasniqi je začuo vatru iz automata i video da su policajci pogodili dvojicu ljudi koji su pali na zemlju.[2119] Dokazi ne dozvoljavaju da se izvedu detaljniji zaključci u vezi s okolnostima pod kojima je došlo do njihove smrti. Postoje takođe dokazi da su pripadnici srpskih snaga ubili četiri lica u konvoju raseljenih lica koji je napuštao grad Prizren.[2120]

575. Dok se to događalo, Hysni Kryeziu je, plašeći se da bi pripadnici srpskih snaga mogli ugroziti bezbednost članova njegove porodice, takođe okupio članove svoje porodice i ukrcao ih u svoj automobil, priključivši se konvoju ljudi iz Dušanova koji su napuštali selo.[2121] Hysni Kryeziu je posvedočio da su oko 500 metara od njegove kuće, na tranzitnom putu koji vodi za Prizren, njega i njegovu porodicu zaustavili policajci, među kojima je bio i komandir lokalne policije Šćekić koji je na glavi imao smeđu najlon čarapu.[2122] Hysni Kryeziu je u toj grupi policajaca video i druge muškarce koji su na glavama imali crne čarape i crne "četničke šubare s kokardama".[2123] Hysniju Kryeziuu i članovima njegove porodice naredili su da izađu iz automobila i pretili im noževima i puškama.[2124] Dok je njegova žena pokušavala da nešto izvadi iz pregratka u automobilu, udarili su

[2114] DP P1316; v. gore, par. 253-260.
[2115] Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 2; Rexhep Krasniqi, T. 5433.
[2116] Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 2.
[2117] Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 2.
[2118] Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 3; Rexhep Krasniqi, T. 5435-5436.
[2119] Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 3; Rexhep Krasniqi, T. 5436.
[2120] Hysni Kryeziu, DP P876, str. 3; Hysni Kryeziu, DP P878 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7545.
[2121] Hysni Kryeziu, DP P876, str. 3; Hysni Kryeziu, T. 5609, 5610.
[2122] Hysni Kryeziu, DP P876, str. 3; Hysni Kryeziu, DP P878 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7543-7544, 7565, 7566; Hysni Kryeziu, T. 5611, 5616. Hysni Kryeziu je u svom svedočenju rekao da je, uprkos čarapi, uspeo da prepozna Šćekića jer je kroz nju mogao da mu vidi lice, a prepoznao mu je i glas budući da je 40 godina s njim živeo u istom selu, Hysni Kryeziu, T. 5616.
[2123] Hysni Kryeziu, DP P878 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7544-7548; Hysni Kryeziu, T. 5607.
[2124] Hysni Kryeziu, DP P876, str. 3; Hysni Kryeziu, DP P878 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7544.

je automatskom puškom, usled čega se onesvestila.[2125] Komandir lokalne policije Šćekić oduzeo je od Kryeziua automobil i novac, a od žena nakit.[2126] Pre nego što su im dozvolili da nastave, oduzeli su im i sve isprave.[2127] Hysni Kryeziu je takođe video da policajci i vojnici s maskama tuku i nogama, rukama i puškama udaraju dvojicu Šćekićevih komšija, Abdurrahama Ahmetaja i Besnika Ahmetaja,[2128] posle čega su im policajci zapalili kuću.[2129] Kako je zaključilo i prihvatilo Veće, te okolnosti potvrđuju da su Hysni Kryeziu i članovi njegove porodice napustili Dušanovo zbog postupanja pripadnika srpskih snaga.

576. Hysni Kryeziu i članovi njegove porodice zatim su se pešice pridružili konvoju u kojem su uglavnom bili kosovski Albanaci, koji je išao prema albanskoj granici.[2130] Konvoj je usmeravan glavnim putem Prizren—Đakovica.[2131] Pošto su prevalili dva-tri kilometra tim putem, srpski policajci i vojnici, koji su bili u mešovitim grupama, rekli su Romima i nekim Gorancima u konvoju da se vrate svojim kućama.[2132]

577. Pripadnici srpskih snaga su usput povremeno maltretirali ljude u konvoju.[2133] Na mestu na kome put skreće u pravcu Albanije, Hysni Kryeziu je primetio da prolaze vozila s porodicama kosovskih Albanaca. Srpski policajci koji su sprovodili ta vozila su izgleda zastrašivali ljude, na primer, lomeći svojim automatima prozore na vozilima.[2134]

578. Ljudi u konvoju pešačili su šest sati, prošavši kroz selo Žur i druga sela u opštini Prizren, da bi na granicu sa Albanijom stigli oko 23:00 časa.[2135] Pre nego što su stigli na granicu kod Žura, naišli su na policijski kontrolni punkt, gde su ih zaustavili, a neke ljude i izveli iz konvoja.[2136] Od Žura su išli putem za Vrmnicu/Vrmice do graničnog prelaza.[2137] Na poslednjem kontrolnom punktu pre granice u Morini i na samoj granici, srpski policajci su izbeglicama u konvoju, pre nego što bi prešle u Albaniju, oduzimali novac, automobile, lične isprave i registarske tablice.[2138] Po prelasku u Albaniju, nastavili su za Kükes, prvi značajniji grad na tom putu.[2139]

[2125] Hysni Kryeziu, DP P878 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7549, 7567.
[2126] Hysni Kryeziu, DP P876, str. 3; Hysni Kryeziu, DP P878 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7566-7567.
[2127] Hysni Kryeziu, DP P876, str. 3.
[2128] Hysni Kryeziu, DP P876, str. 3; Hysni Kryeziu, T. 5602.
[2129] Hysni Kryeziu, DP P876, str. 3.
[2130] Hysni Kryeziu, DP P876, str. 3; Hysni Kryeziu, T. 5568, 5614.
[2131] Hysni Kryeziu, T. 5614-5615.
[2132] Hysni Kryeziu, T. 5568 – 5569.
[2133] Hysni Kryeziu, DP P876, str. 3; Hysni Kryeziu, T. 5569, 5570, 5598.
[2134] Hysni Kryeziu, T. 5570.
[2135] Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 3.
[2136] Hysni Kryeziu, T. 5570.
[2137] Hysni Kryeziu, T. 5616.
[2138] Rexhep Krasniqi, DP P848, str. 3; Rexhep Krasniqi, T. 5401; Hysni Kryeziu, DP P876, str. 3-4; Hysni Kryeziu, T. 5570-5571.
[2139] Hysni Kryeziu, T. 5614-5615.

579. Na osnovu dokaza, Veće se uverilo da su pripadnici srpskih snaga u Dušanovu i na putu od Dušanova do albanske granice, postupcima kao što su spaljivanje kuća, zastrašivanje, premlaćivanje i drugi oblici maltretiranja kosovskih Albanaca, naterali civil, kosovske Albance, da napuste svoje domove, pređu granicu i odu u Albaniju. Veće se dalje uverilo da su pripadnici srpskih snaga to činili zato što su žrtve bile kosovski Albanci.

3. Pirane

580. Selo Pirane se nalazi 11 kilometara severno od grada Prizrena.[2140] U vreme događaja koji su utvrđeni dalje u tekstu, u selu Pirane su pretežno živeli kosovski Albanci.[2141]

581. Dokazi pokazuju da je u martu 1999. godine, opština Prizren bila u sastavu OVK-ove operativne zone Paštrik. U to vreme, na tom području je bilo aktivno nekoliko brigada OVK koje su postavile odbrambene linije koje su prolazile kroz Pirane.[2142] Dokazi takođe pokazuju da su 23. marta 1999. godine jedinice VJ i PJP raspoređene u širem rejonu sela Donje Retimlje, koje se nalazilo u blizini Pirana, sa zadatkom da unište snage OVK.[2143]

582. Dana 25. marta 1999. godine u 04:00 časa vojnici VJ u maslinastozelenim uniformama, s tenkovima, oklopnim transporterima i pragama, kao i policajci u plavim i belim maskirnim uniformama, s pincgauerima, kamionom i civilnim vozilima, opkolili su selo Pirane.[2144]

583. U 08:00 časova, VJ je počeo da granatira Pirane sa seoskog mosta i iz Landovice.[2145] U to isto vreme, Rahim Latifi je video da policajci pale kuću jednog njegovog komšije; nastavili su da pale i u naredna dva sata su pomoću vatrenog oružja zapalili oko 16 kuća u selu u kom su živeli pretežno kosovski Albanci.[2146] Dana 25. marta 1999. godine oko 09:00 časova, Halil Morina je bio na brdu blizu svoje kuće u selu Landovici, tri do četiri kilometra udaljenom od Pirana, i video kako u Piranama gore kuće.[2147] Tokom granatiranja u Piranama, niko nije ubijen. Jedna granata pala je na prostor između seoske džamije i minareta.[2148]

[2140] Rahim Latifi, DP P779 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4959; Rexhep Krasniqi, T. 5412.
[2141] Halil Morina, P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 874. U selu Prane živeli su i Romi.
[2142] Bislim Zyrapi, T. 2469-2470, 2473. U operativnoj zoni Paštrik bile su aktivne 121, 122, 123, 124. i 125. brigada OVK.
[2143] DP P1316, str. 2.
[2144] Rahim Latifi, DP P778, str. 2; Rahim Latifi, DP P779 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4960-4962. V. gore, par. 53, 162-163.
[2145] Rahim Latifi, DP P778, str. 2.
[2146] Rahim Latifi, DP P778, str. 2; Rahim Latifi, DP P779 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4963.
[2147] Halil Morina je posvedočio da je paljenje kuća u selu Pirane nateralo seljane da pobegnu ka Srbici i Mamuši. Halil Morina, DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 872-874, 908-910.
[2148] Rahim Latifi, DP P779 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5007-5008; Rahim Latifi, T. 4353.

584. Tog istog dana, većina stanovnika Pirana, otprilike 1.900 ljudi, iz straha je otišla za selo Mamuša[2149] zbog toga što su im paljene kuće. Oko 800 seljana, među kojima i Rahim Latifi, takođe je iz straha otišlo u Srbicu/Sërbica, selo u opštini Prizren udaljeno otprilike dva i po do tri kilometra od Pirana.[2150]

585. Xhafer Elshani i Mehmet Elshani predvodili su konvoj koji je išao za Srbicu.[2151] Na obojicu je iz jedne srpske kuće na putu za Srbicu pucao snajperista; Xhafer je poginuo, a Mehmet je ranjen.[2152] Rahimu Latifiju su meci takođe leteli pored glave dok je bežao.[2153] Svedok nije identifikovao lice koje je ispalilo te hice.

586. Seljani iz Pirana stigli su u Srbicu 25. marta 1999. godine.[2154] Tog dana, Rahim Latifi je pomoću dvogleda video kako policajci i dalje pale kuće u Piranama, što je dovelo do toga da je celo selo spaljeno.[2155]

587. Uzimajući u obzir događaje utvrđene na drugim mestima u ovoj Presudi, u delu u kojem se oni odnose na prisustvo OVK u Piranama, Veće prihvata iskaz Rahima Latifija da u relevantno vreme u Piranama nije bilo boraca OVK i da srpske formacije nisu bile angažovane u borbama sa snagama OVK u tom selu. Veće se uverilo da su pripadnici srpskih snaga uzimali za metu civile, kosovske Albance, tako što su im spaljivali kuće i time stanovnike prisilili da odu.

4. Landovica

588. Landovica se nalazi oko sedam kilometara od severno od grada Prizrena, na glavnom putu za Đakovicu, u opštini Prizren.[2156] Godine 1999. u Landovici je bilo oko 120 kuća, od kojih su u 100 kuća živeli kosovski Albanci, a u ostalima Romi.[2157] Landovica je 1999. godine imala oko 1.300 stanovnika.[2158]

589. Dana 26. marta 1999. godine otprilike u 10:00 časova, četiri pripadnika redovnih snaga VJ došla su u Landovicu.[2159] Došlo je do prepirke između pripadnika VJ i jednog civila koji se zvao

---

[2149] Halil Morina je posvedočio da je paljenje kuća u selu Pirane nateralo seljane da pobegnu ka Srbici i Mamuši. Halil Morina, DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 872-874, 908-910.
[2150] Rahim Latifi, DP P778, str. 3; Rahim Latifi, DP P779 (Transkript u predmetu *Milutinović*), 4985, 4991; Rahim Latifi, T. 4348.
[2151] Rahim Latifi, DP P778, str. 3; Rahim Latifi, DP P779 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4964.
[2152] Rahim Latifi, DP P778, str. 3; Rahim Latifi, DP P779 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4964.
[2153] Rahim Latifi, DP P778, str. 3.
[2154] Rahim Latifi, DP P778, str. 3; Rahim Latifi, DP P779 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4992.
[2155] Rahim Latifi, DP P778, str. 2.
[2156] Halil Morina, DP P238, str. 2; DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 872-873, 908-910; pismena izjava i svedočenje Halila Morine na suđenju u predmetu *Milošević* uvršteni su na osnovu pravila 92*quater*.
[2157] Halil Morina, DP P283, str. 2; DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 870-871, 907.
[2158] Halil Morina, DP P283, str. 2.
[2159] Halil Morina, DP P283, str. 2; DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 874-875.

Hashim Gashi, koja se završila smrću Hashima Gashija i trojice vojnika.[2160] Halil Morina je video četiri vojnika VJ, međutim, negirao je da je bio svedok tog incidenta i da zna bilo šta o tome ko je ubio Hashima Gashija i vojnike.[2161] Dokazi ne omogućavaju da se izvede bilo kakav zaključak u vezi sa okolnostima pod kojima je došlo do njihove smrti.

590. U roku od sat vremena posle tog incidenta, otprilike u 11:00 časova, uniformisani pripadnici VJ stigli su u Landovicu iz pravca Prizrena sa tri tenka, oklopnim transporterima i pragama.[2162]

591. Vojna vozila nisu ulazila u selo Landovicu, već su ostala na rubu sela, na asfaltnom putu koji je povezivao Prizren i Đakovicu.[2163] Vojnici su počeli da pale selo.[2164] Vojska je takođe četiri sata, od 11:00 do 15:00 časova, granatirala selo.[2165] Dok je to trajalo, mnogi seljani su napustili selo; otprilike polovina je otišla preko šuma i brda ka severoistoku, preko Prizrena, a druga polovina ka jugozapadu, preko sela Tupec/Tupeci.[2166] U donjem delu sela bili su samo civilni objekti i on je teško oštećen u granatiranju. Dok je Landovica granatirana, videle su se kuće u plamenu.[2167] U tom granatiranju poginulo je 13 civila, od kojih su 11 bili žene i deca.[2168] Žrtve su identifikovane kao Njomza Morina (15 godina), Fatime Morina (44 godine), Ismet Gashi (rođen 1952. godine), Dalife Gashi (70 godina), Festime Morina (dve godine), Afrim Gashi (16 godina), Bukurije Qareti (36 godina), Luljeta Qareti (28 godina), Gzim Qareti (13 godina), Nazlije Qareti (15 godina), Dieliza Qareti (18 meseci), Kushtrim Selimaj (7 godina) i Kosovare Selimaj (9 godina).[2169]

592. Granatiranje je prestalo oko 15:00 časova, kada su, kako je rekao svedok, "mešovite srpske snage" ušle u selo.[2170] Oko 150 muškaraca u uniformama stiglo je autobusima.[2171] Pripadnici pešadije i policajci išli su od kuće do kuće.[2172] Pucalo se iz automatskog oružja, a kasnije su tri lica – Avdi Morina (65 godina), Avdi Gashi (53 godine) i Hadije Gashi (65 godina) – koja je bila

[2160] Halil Morina, DP P283, str. 2; DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 874-876.
[2161] Halil Morina, DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 874, 877, 916, 920-921. U ranijoj izjavi, Halil Morina je izričito rekao da je OVK ubio vojnike VJ. Međutim, u predmetu *Milošević*, Halil Morina je naveo da je referenca na OVK u njegovoj izjavi o tom incidentu pogrešna i da on to nije rekao.
[2162] Halil Morina, DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 878. U svom svedočenju u predmetu *Milošević*, svedok je govorio o pripadnicima VJ, policije i paravojnih formacija, ali je video samo muškarce u vojničkim uniformama, tako da Veće ne prihvata da je bilo i policajaca i pripadnika paravojnih formacija.
[2163] Halil Morina, DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 883.
[2164] Halil Morina, DP P283, str. 2.
[2165] Halil Morina, DP P283, str. 2-3. Svedok je ostao u selu pored potoka, blizu svoje kuće, gde se krio nekoliko sati.
[2166] Halil Morina, DP P283, str. 3; Halil Morina, DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 891.
[2167] Halil Morina, DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 888.
[2168] Halil Morina, DP P283, str. 2-3.
[2169] Halil Morina, DP P283, str. 2-3; Halil Morina, DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 883.
[2170] Halil Morina, DP P283, str. 3.
[2171] Halil Morina, DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 885.
[2172] Halil Morina, DP P283, str. 3; DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 885-886.

hendikepirana, pronađena mrtva u njihovom domu.[2173] Veruje se da su ih ubili srpski policajci koji su ušli u selo posle granatiranja.[2174] Većina kuća i seoska džamija su goreli.[2175] Vojnici su se povukli iz Landovice 26. marta 1999. godine oko 19:00 časova.[2176] Otprilike 75 posto ukupne imovine u selu spaljeno je usled dejstava srpskih snaga.[2177] Izgleda da je nešto manje oštećen bio samo zaselak Kalimash.[2178]

593. Sledećeg dana, 27. marta 1999. godine u 11:00 časova, u Landovicu je došlo 20-30 muškaraca u zelenim vojnim uniformama i nekoliko muškaraca u maskirnim uniformama.[2179] Imali su džip, kao i jedno veće vojno vozilo.[2180] Tri vojnika iz jednog pincgauera ušla su u džamiju.[2181] Svedok je naveo da su to verovatno bili vojnici VJ. Nekoliko minuta kasnije oni su izašli iz džamije i s drugim vojnicima napustili selo.[2182] Deset minuta kasnije, došlo je do snažne eksplozije i minaret džamije urušio se na krov džamije.[2183] Izgoreli su i drvena konstrukcija, instalacije i tepisi u džamiji.[2184] Opis uniforme koju su nosili ti ljudi odgovara uniformama koje su u relevantno vreme nosili vojnici i rezervisti VJ.[2185]

594. Na osnovu dokaza, Veće prihvata da su 26. i 27. marta 1999. godine u selu Landovica srpske snage namerno spalile oko 90 kuća, uništile minaret džamije i delimično spalile džamiju. Pored toga, većina stanovnika Landovice, oko 1.300 civila, uključujući kosovske Albance, napustila je selo zbog postupanja srpskih snaga, a ne slobodnom voljom. Kada je reč o navodnim ubijanjima, Veće napominje da imena žrtava nisu navedena u Prilogu Optužnici i da u vezi sa njima nisu dobijeni sudskomedicinski dokazi. Međutim, na osnovu iskaza očevidaca i dokumentarnih dokaza,[2186] Veće se uverilo da su 26. marta 1999. godine pripadnici snaga VJ ubili 16 žrtava čija su imena ranije navedena.[2187] Čak i da je u to vreme bilo prisustva OVK u Landovici (što nije utvrđeno), Veće konstatuje da postupci srpskih snaga očigledno nisu bili usmereni na borbu protiv

[2173] Halil Morina, DP P283, str. 3; DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 884-885, 893, 895, 925-926. Halil Morina je tela žrtava granatiranja pronašao rano ujutru 27. marta 1999. godine. On je naveo imena 13 žrtava, mada tokom unakrsnog ispitivanja u predmetu *Milošević* nije mogao da se seti imena nekih žrtava. Te žrtve nisu navedene u prilozima Optužnici.
[2174] Halil Morina, DP P284, str. 3.
[2175] Halil Morina, DP P283, str. 3; DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 888, 893-894.
[2176] Halil Morina, DP P283, str. 3; DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 893-894.
[2177] Halil Morina, DP P283, str. 3-4; DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 896.
[2178] Halil Morina, DP P283, str. 3-4; DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 896.
[2179] Halil Morina, DP P283, str. 4; DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 897-898.
[2180] Halil Morina, DP P283, str. 4.
[2181] Halil Morina, DP P283, str. 4; DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 896.
[2182] Halil Morina, DP P283, str. 4; DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 897.
[2183] Halil Morina, DP P283, str. 4; DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 897.
[2184] Halil Morina, DP P283, str. 3.
[2185] John Crosland, DP P1400, par. 7, 13, v. gore, par. 162-163, 176.
[2186] Postoje dokumentarni dokazi da je, u vreme tih događaja, 549. motorizovana brigada VJ delovala u opštini Prizren. DP P1316, str. 2.
[2187] Postoje dokumentarni dokazi da je, u vreme tih događaja, 549. motorizovana brigada VJ delovala u opštini Prizren, posebno u širem rejonu sela Donje Retimlje. Veće napominje da se selo Landovica nalazi nekoliko kilometara južno od Donjeg Retimlja. DP P1316, str. 2.

OVK, već na to da seljane, od kojih su ogromnu većinu činili kosovski Albanci, nateraju da se isele zbog toga što su kosovski Albanci.

595. Dana 30. marta 1999. godine Halil Morina i njegova porodica, koji su ostali u Landovici, napustili su selo i krenuli u Srbicu.[2188] U Srbici se nalazio jedan broj raseljenih lica iz Landovice i oko 800 lica iz Pirana.[2189]

5. Srbica

596. Srbica je selo u opštini Prizren, udaljeno otprilike dva i po do tri kilometra od Pirana.[2190] U periodu od 25. marta 1999. do 26. aprila 1999. godine, policajci su redovno dolazili u Srbicu.[2191] Dana 8. aprila 1999. godine, u 15:00 časova, srpske snage su u vojnim vozilima i automobilima ušle u Srbicu.[2192] Jedan svedok je naveo da te snage nisu činili samo pripadnici vojske, već i pripadnici paravojnih formacija koji su koristili vojna vozila. Neki od njih su imali četničke brade i crvene poveze oko glave.[2193] Iako se ovaj potonji opis podudara s izgledom pripadnika nekih srpskih paravojnih formacija, nema dovoljno dokaza da bi to moglo da se utvrdi.[2194]

597. Dokumentarni dokazi pokazuju da je u to vreme 549. motorizovana brigada VJ, u sadejstvu sa 4. četom PJP iz Đakovice, 5. četom PJP iz Prizrena i 37. i 87. odredom PJP iz Niša, imala zadatak da uništi OVK u širem rejonu sela Donje Retimlje koje je udaljeno samo nekoliko kilometara od Srbice.[2195]

598. Ima dokaza da su pripadnici srpskih snaga govorili meštanima Srbima da su izdajnici zato što su dozvolili raseljenim kosovskim Albancima da ostanu u Srbici i da su seljanima dali rok od 24 sata da "isteraju" raseljena lica, ali se ovo izgleda zasniva na tvrdnjama iz neodređenih izvora.[2196]

599. Jednog dana negde u periodu od 9. do 16. aprila 1999. godine, starešine sela Srbica obavestile su raseljena lica koja su se tamo nalazila da je načelnik policije Prizren naredio svima koji nisu iz Srbice da napuste to selo i idu u Albaniju.[2197] Lokalni civili, Srbi, organizovali su dolazak autobusa koji je trebalo da raseljene kosovske Albance odvezu do granice. Raseljeni

[2188] Halil Morina, DP P283, str. 4; DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 901-902, 953-954.
[2189] Halil Morina, DP P283, str. 4; DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 901-902, 953-954.
[2190] Rahim Latifi, DP P779 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4992.
[2191] Rahim Latifi, DP P779 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4992.
[2192] Halil Morina, DP P283, str. 4.
[2193] Halil Morina, DP P283, str. 4.
[2194] V. gore, par. 211.
[2195] DP P1316, str. 2.
[2196] Halil Morina, DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 905, 930, 956. Halil Morina je u predmetu *Milošević* posvedočio da nije video da je vojska izdala naređenje, već da su mu seljani iz Landovice rekli da raseljena lica moraju da odu zato što su srpske snage dobile naređenje da ih se oslobode.

kosovski Albanci nisu se ukrcali u autobuse sopstvenom voljom, već, kako je jedan svedok opisao tu situaciju, zato što su "morali".[2198] Halil Morina je naveo da su ti autobusi odvezli putnike u Žur, a da su ih onda naterali da pešače nekoliko kilometara do albanske granice, gde su im policajci najpre oduzeli lične isprave pre nego što su mogli da pređu granicu.[2199]

600. Međutim, 86 raseljenih kosovskih Albanaca nije moglo da stane u autobuse, pa su ostali u Srbici još deset dana, do 26. aprila 1999. godine,[2200] kada je njih nekoliko na kraju iznajmilo jedan autobus, koji su meštani Srbi "obezbeđivali" do sela Žur.[2201] Jedan od meštana Srba tražio je, i od seljana dobio, novac u zamenu za pomoć.[2202] Seljani su zatim nastavili do graničnog prelaza Morina, gde su im oduzete lične isprave pre nego što su prešli granicu i ušli u Albaniju.[2203]

601. Odbrana tvrdi da su Rahim Latifi i drugi seljani iznajmili autobus i dobrovoljno otišli do albanske granice.[2204] Iako su Latifi i članovi njegove porodice iznajmili autobus koji ih je odvezao do sela Žur, Veće se uverilo da oni nisu otišli slobodnom voljom.[2205] Veće na osnovu tih dokaza zaključuje da su u aprilu 1999. godine srpske snage navele raseljene kosovske Albance koji su se tada nalazili u Srbici da napuste selo i da preko granice odu u Albaniju. Veće prihvata da su te izbeglice proterane zato što su kosovski Albanci.

602. Uzimajući u obzir iskaze očevidaca i dokumentarne dokaze koji su gore razmotreni, Veće se uverilo da su pripadnici MUP-a, zajedno s pripadnicima VJ, bili angažovani u zajedničkoj operaciji koja je bila koordinirana i koja je uključivala uništavanje imovine i prisilno raseljavanje stanovnika kosovskih Albanaca u Srbici zbog toga što su kosovski Albanci. U tome su možda učestvovali i pripadnici paravojnih formacija.

6. Donje Retimlje, Retimlje, Randubrava/Randubravë

603. Dana 25. aprila 1999. godine neidentifikovane srpske snage započele su ofanzivu na području Srbice, u okviru koje su granatirana sela Donje Retimlje, Retimlje i Randubrava.[2206] Iako je na osnovu dokaza ustanovljeno da je samo VJ raspolagao tehnikom potrebnom za takvo granatiranje, nisu izvedeni nikakvi drugi dokazi u vezi s tom ofanzivom, niti s navodnim prisilnim

[2197] Rahim Latifi, DP P778, str. 3; Rahim Latifi, DP P779 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4964, 4993; Halil Morina, DP P283, str. 5; Halil Morina, DP P284 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 903.
[2198] Halil Morina, DP P283, str. 5; Halil Morina, DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 903-904.
[2199] Halil Morina, DP P283, str. 5; Halil Morina, DP P284 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 904.
[2200] Rahim Latifi, DP P778, str. 3.
[2201] Rahim Latifi, DP P778, str. 3.
[2202] Rahim Latifi, DP P778, str. 3.
[2203] Rahim Latifi, DP P778, str. 3.
[2204] Završni podnesak odbrane, par. 753.
[2205] Rahim Latifi, DP P284, T. 872-874, 908-910.
[2206] Rahim Latifi, DP P778, str. 3.

raseljavanjem kosovskih Albanaca iz sela Donje Retimlje, Retimlje i Randubrava, koje je, prema navodima, bilo njena posledica. Stoga optužbe u vezi s tim navodima nisu dokazane.

C. Opština Srbica

1. Događaji u Izbici/Izbicë i okolnim selima

604. Selo Broćna/Burojë se nalazi u opštini Srbica.[2207] U vreme na koje se odnosi Optužnica, stanovništvo Broćne činili su isključivo kosovski Albanci.[2208]

605. Dana 25. marta 1999. godine srpske snage su zauzele položaj u neposrednoj blizini Broćne. Mladići iz sela, pošto su čuli glasine da im preti opasnost od srpskih snaga, sklonili su se u planine.[2209] Sledećeg dana, žene, deca i stari ljudi iz Broćne otišli su u obližnje selo Izbicu, za koje se verovalo da je bezbedna lokacija.[2210] Kasnije tog istog dana u Broćnu su ušle srpske snage.[2211]

606. Selo Leočina se takođe nalazi u opštini Srbica. U martu 1999. godine Leočina je bila naseljena pretežno kosovskim Albancima. Bilo je i kosovskih Srba koji su bili manjina.[2212]

607. Dana 25. marta 1999. godine na Leočinu su pale granate.[2213] Osetivši se ugroženim i u opasnosti, neki od seljana Leočine sklonili su se u zgradu škole u obližnjem selu Kladernici/Klladërnicë.[2214] Dana 26. marta 1999. godine Leočina je drugi put granatirana.[2215] Oko 11:00 časova, na manje od kilometar od Leočine, primećene su srpske snage, i VJ i policija. Srpske snage su napredovale iz pravca sela Čitak/Çitak ka Leočini i usput palile kuće.[2216] Strahujući za svoju bezbednost, stanovnici Leočine su napustili selo i otišli u Izbicu.[2217] Oko 17:00 časova, srpske snage su ušle u Leočinu.[2218] Dokazi ne pokazuju šta se zatim dogodilo u Leočini. Tek kada su se srpske snage u junu 1999. godine povukle s Kosova, svedoci su se vratili u selo Leočinu i videli da je ono spaljeno i uništeno.[2219]

[2207] Milazim Thaçi, T. 4943.
[2208] Milazim Thaçi, T. 5024.
[2209] Milazim Thaçi, T. 5001, 5009, 5011-5012.
[2210] Milazim Thaçi, T. 4946-4947; Liri Loshi, T. 689-690.
[2211] Milazim Thaçi, T. 4946-4947.
[2212] Mustafa Dragaj, T. 603.
[2213] Mustafa Dragaj, T. 604.
[2214] Mustafa Dragaj, T. 605; Liri Loshi, T. 689.
[2215] Mustafa Dragaj, T. 604.
[2216] Mustafa Dragaj, T. 661-662.
[2217] Mustafa Dragaj, T. 604-605; Liri Loshi, T. 689-690.
[2218] Mustafa Dragaj, T. 661.
[2219] Mustafa Dragaj, T. 620.

608. Izbica je selo kosovskih Albanaca u opštini Srbica i nalazi se u dolini, na oko 30 minuta hoda od Leočine.[2220]

609. Dana 24. i 25. marta 1999. godine Izbica je granatirana iz pravca sela Rudnik. U Rudniku, koji se nalazi oko četiri-pet kilometara od Izbice, pretežno su živeli Srbi.[2221]

610. Granatiranje sela na ovom području potkrepljuje borbeni izveštaj Zajedničke komande za Kosovo u kojem se navodi da su 23. marta 1999. godine brigade VJ i PJP dobile zadatak da učestvuju u dvodnevnoj koordiniranoj akciji u opštini Srbica sa ciljem da se uništi OVK. Veće primećuje da je ta operacija bila usredsređena na pravac sela Tušilje/Tushilë, Turićevac/Turiqec i Izbica.[2222]

611. Dana 26. marta 1999. godine ili približno tog datuma, u Izbicu je, u potrazi za sigurnošću, došlo 25.000 ljudi iz okolnih sela.[2223] Pored ljudi iz sela Broćne i Leočine, bilo je i ljudi iz sela Kladernice, Voćnjak/Vajnikë, Kline i Likovac/Likoc u opštini Srbici, kao i sela Jošanica, Iglarevo/Gllarevë i Krnjince/Kernicë u opštini Klina.[2224] Raseljena lica koja su došla u Izbicu ostala su na otvorenom, na jednoj livadi koja se prostirala s obe strane puta.[2225] Tog dana, srpske snage su viđene kako se približavaju Izbici iz pravca obližnjih sela Rudniku i Leočina.[2226]

612. U ranim jutarnjim časovima 27. marta 1999. godine, Izbica je granatirana.[2227] Čulo se kako se iz obližnje šume približavaju kamioni i tenkovi. Plašeći se dolaska srpskih snaga, većina ljudi u Izbici, pogotovo mladići, pobegli su prema selu Tušilje.[2228] U toku dana, srpske snage su opkolile Izbicu.[2229] Ubrzo posle toga u selo su ušle snage VJ i zapalile nekoliko kuća.[2230]

613. Dana 28. marta 1999. godine, oko 02:00 časa, Milazim Thaçi, koji je nekoliko dana pre toga došao u Izbicu, začuo je pucnje iz vatrenog oružja.[2231] Od 08:00 do 09:00 časova, stanovnici Izbice, koji su do tada ostali u svojim kućama, okupili su se na livadi s raseljenim licima.[2232] Na toj livadi je tada ostalo još oko 5.000 ljudi; ostali su otišli ka Tušilju.[2233]

[2220] Mustafa Dragaj, T. 605, 658; Milazim Thaçi, T. 4949.
[2221] Liri Loshi, T. 692.
[2222] DP P972, str. 3-4.
[2223] Mustafa Dragaj, T. 605-607, 663; Liri Loshi, T. 690; Milazim Thaçi, T. 4953, 4956; Sadik Januzi, DP P282, str. 6.
[2224] Milazim Thaçi, T. 4948-4949; Milazim Thaçi, DP P819; Mustafa Dragaj, T. 605; Liri Loshi; T. 689.
[2225] Mustafa Dragaj, T. 605-606, 663; Milazim Thaçi, T. 4948.
[2226] Milazim Thaçi, T. 4948-4949; Milazim Thaçi, DP P819; Mustafa Dragaj, T. 605; Liri Loshi; T. 689.
[2227] Milazim Thaçi, T. 4949.
[2228] Liri Loshi, T. 691; Milazim Thaçi, T. 4947. Liri Loshi je jedan od ljudi koji su otišli u Tušilje.
[2229] Liri Loshi, T. 692.
[2230] Sadik Januzi, DP P282, str. 6.
[2231] Milazim Thaçi, T. 5039.
[2232] Mustafa Dragaj, T. 605, 663; Milazim Thaçi, T. 4948, 4956, 5039; Sadik Januzi, DP P282, str. 6.
[2233] Sadik Januzi, DP P282, str. 6.

614. Milazim Thaçi, Sadik Januzi i Mustafa Dragaj dali su donekle različite iskaze o događajima na toj livadi. Milazim Thaçi je rekao da su oko 09:30 časova na livadu došla trojica muškaraca sa obojenim licima.[2234] Dvojica su nosila "zelene ili plavozelene" standardne policijske uniforme. Treći muškarac je nosio maskirnu uniformu sa "zelenim ili plavozelenim" uzorkom. Milazim Thaçi je zaključio da su ta trojica muškaraca policajci.[2235] Ta trojica muškaraca su zapalila jedan plast sena i zatražila novac u zamenu za zaštitu imovine ljudi.[2236] Ta trojica muškaraca u uniformama govorila su srpski jezik.[2237] Mnogi ljudi su im dali ogromne novčane iznose.[2238] Ubrzo posle dolaska te trojice muškaraca u uniformi, Milazim Thaçi je primetio da se još oko 80 naoružanih muškaraca u tri različite vrste uniformi približava livadi iz pravca Leočine.[2239] Ti muškarci su svi bili do zuba naoružani i imali su automatske puške, noževe, redenike s municijom i ručne bombe.[2240] Oko 25 ljudi iz te grupe nosilo je, kako je naveo jedan svedok, "plavo-zelenu" maskirnu uniformu s oznakom "milicija" na ramenu. Taj svedok je mislio da su oni policajci.[2241] Na osnovu drugih dokaza utvrđeno je da su u vreme tih događaja pripadnici PJP MUP-a nosili zelene maskirne uniforme.[2242] Prisustvo PJP potkrepljuju dokumentarni dokazi koji pokazuju da je optuženi uputio 35. i 85. odred PJP u opštinu Srbica na period od 40 dana, počev od 20. februara 1999. godine.[2243] Ostali iz te grupe nosili su zelene maskirne vojne uniforme. Bilo je i muškaraca koji su nosili maskirne uniforme u kombinaciji boja, s crnim povezima na glavama, što odgovara uniformama koje su nosili pripadnici nekih paravojnih jedinica.[2244] Ako je iko od tih ljudi bio iz neke paravojne formacije, oni su očigledno, u sadejstvu s drugim prisutnim srpskim snagama, delovali u jednoj koordiniranoj operaciji. Prema zaključku Veća, snage koje su 28. marta 1999. godine bile prisutne u Izbici uključivale su jedinice VJ i PJP MUP-a, koje su izvodile koordiniranu akciju.

615. Sadik Januzi je naveo da je oko 13:00 časova jedna grupa od 40-50 vojnika došla na livadu na kojoj su bili okupljeni ljudi. On je zatim video kako trojica vojnika prilaze tim ljudima i prete da će spaliti kuće u selu ukoliko im ne daju novac.[2245]

616. Mustafa Dragaj je u svom svedočenju rekao da je oko 200-300 policajaca i pripadnika VJ zatim došlo na livadu.[2246] U Dragajevoj izjavi iz novembra 1999. godine navodi se da su svi oni bili

[2234] Milazim Thaçi, T. 4957, 5033.
[2235] Milazim Thaçi, T. 4957.
[2236] Milazim Thaçi, T. 4956-4957, 4986.
[2237] Milazim Thaçi, T. 4957.
[2238] Milazim Thaçi, T. 4957.
[2239] Milazim Thaçi, T. 4958.
[2240] Milazim Thaçi, T. 4957-4959.
[2241] Milazim Thaçi, T. 4957-4958, 4987-4994.
[2242] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9590, 9588-9589; svedok K25, DP P342 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4664, 4674; svedok K25, DP P341-A (Transkript u predmetu *Milošević*) T. 7845; svedok K25, DP P340, str. 20; svedok K86, T. 5120; Žarko Braković, DP P759, par. 7.
[2243] DP P1186.
[2244] Milazim Thaçi, T. 4958-4959, 4987-4994.

pripadnici policije. Prilikom unakrsnog ispitivanja, Dragaj je priznao da zapravo nije gledao u uniforme tih muškaraca jer se plašio za svoj život.[2247]

617. Postoje nepodudarnosti između iskaza Milazima Thaçija, Mustafe Dragaja i Sadika Januzija. Međutim, Veće konstatuje da su se ovi događaji odigrali pre više godina i da ne iznenađuje što ih svedoci drugačije pamte. Veće, stoga, ne smatra da te nepodudarnosti podrivaju verodostojnost svedoka u odnosu na događaje u Izbici.

618. Pošto su pripadnici srpskih snaga ljudima na livadi oduzele novac, naređeno im je da odvoje muškarce od žena i dece.[2248] Muškarce su izveli na put, nedaleko od livade, i naterali ih da posedaju dvojica po dvojica.[2249] Desetak dečaka uzrasta od 13 do 16 godina naterali su da se priključe muškarcima, ali su ih kasnije pustili u zamenu za novac.[2250] U toj grupi ljudi bilo je otprilike 157 muškaraca, starosti od 45 do 86 godina, od kojih je jedan, Hetem Osmanaj, bio hendikepiran.[2251] Muškarce su ismevali i zapitkivali: "Gde vam je Amerika? Gde vam je Klinton? Gde vam je Thaçi?"[2252] Naredili su im da skinu tradicionalna kečeta i da ih bace na zemlju, a zatim su im tražili novac kako bi im ih vratili.[2253] Neki muškarci su dali novac, ali Mustafa Dragaj nije imao para, pa su ga udarili u oko.[2254] Ljudima su rekli da će ih zaklati.[2255]

619. U međuvremenu, ženama i deci su naredili da podignu tri prsta – znak koji znači "ovo je Srbija" – i rekli su im da će ih poslati u Albaniju.[2256] Iz Izbice, žene i decu su poslali u pravcu Albanije. Tokom narednih sedam dana, žene i deca su prošli kroz Broćnu, Jošanicu, Klinu i Iglarevo u opštini Srbica.[2257] U Iglarevu su žene i deca čuli da je rat završen i da mogu da se vrate u svoje selo.[2258]

620. Ima dokaza, koje Veće prihvata, da su 28. marta 1999. godine ili približno tog datuma Zoje Osmani (Osmana) (67 godina)[2259] i Ajmone Citaku (81 godina), dve žene koje su bile na livadi u

[2245] Sadik Januzi, DP P282, str. 6.
[2246] Mustafa Dragaj, T. 606-607, 622-623, 664-665.
[2247] Mustafa Dragaj, T. 622-623.
[2248] Sadik Januzi, DP P282, str. 6; Milazim Thaçi, T. 4959; Mustafa Dragaj, T. 607.
[2249] Sadik Januzi, DP P282, str. 6.
[2250] Sadik Januzi, DP P282, str. 7.
[2251] Milazim Thaçi, T. 4960; Mustafa Dragaj, T. 612-613, 615; 671-672; v. takođe Liri Loshi, T. 696, 702.
[2252] Milazim Thaçi, T. 4960-4962.
[2253] Milazim Thaçi, T. 4960-4961; Mustafa Dragaj, T. 607-608.
[2254] Mustafa Dragaj, T. 607.
[2255] Mustafa Dragaj, T. 607.
[2256] Milazim Thaçi, T. 4959-4960.
[2257] Mustafa Dragaj, T. 609; Milazim Thaçi, T. 4959-4960, 4982.
[2258] Milazim Thaçi, T. 4982.
[2259] U dokazima navedena i kao Zoje Osmana.

Izbici, izgorele kada su pripadnici srpskih snaga zapalili traktore na kojima su sedele.[2260] Takođe ima dokaza da su srpske snage tog istog dana na livadi ubile još jednu ženu, Zade Dragaj (71 godina).[2261] Te dokaze potkrepljuje iskaz Lirija Loshija da su 31. marta 1999. godine u Izbici pronađena i pokopana tela tri žene i da su na livadi pronađeni spaljeni traktori.[2262] Na osnovu sudskomedicinskih dokaza koji su detaljnije razmotreni u daljem tekstu Presude, utvrđeno je da su posmrtni ostaci nekih od ljudi pokopanih u Izbici kasnije ekshumirani u Centru PJP u Petrovom Selu u Srbiji. Godine 2001. Tela Zoje Osmani (Osmana) i Zade Dragaj ekshumirana su kod Centra PJP u Petrovom Selu i pregledali su ih srpski forenzičari. U obdukcijskim izveštajima je zaključeno da za Zoje Osmani (Osmana) ne može da se utvrdi uzrok smrti. Međutim, navedeno je da su njene kosti bile izložene visokoj temperaturi.[2263] Kada je reč o Zade Dragaj, obdukcijski izveštaji su pokazali da je ona umrla od strelnih rana.[2264] Forenzički stručnjaci nikada nisu pronašli telo Ajmone Citaku. Na osnovu ukupnih dokaza, Veće se uverilo da su srpske snage 28. marta 1999. godine u Izbici ubile Zoje Osmani, Ajmone Citaku i Zade Dragaj. Veće se uverilo da su te tri žrtve bile nenaoružane i da nisu aktivno učestvovale u neprijateljstvima u vreme kada su ubijene. Veće se dalje uverilo da su te žrtve bile kosovske Albanke.

621. Nekoliko svedoka je navodnog vođu srpskih snaga u Izbici identifikovalo kao kapetana starog oko 30 godina, visokog 165 centimetara, debelog, s tamnom kosom,[2265] u zelenoj maskirnoj uniformi VJ s oznakama na desnoj ruci. On je imao pištolj, nož, dva aparata za radio-vezu i eksploziv. Taj kapetan je naredio da se muškarci podele u dve grupe od po 70 ljudi i da ih odvedu u suprotnim pravcima.[2266] Jednu grupu muškaraca pripadnici srpskih snaga sproveli su prema šumi, prema istoku. Drugu glavnu grupu su odveli prema brdima, na zapadu, a zatim su je ponovo podelili u tri podgrupe.[2267] Milazim Thaçi je bio u jednoj podgrupi od 33 muškarca, koju je preko brdovitog terena u pravcu potoka sproveo jedan muškarac u zelenoj uniformi koji je nosio mitraljez i za koga su verovali da je policajac.[2268] Kada je grupa došla do potoka, taj policajac je naredio muškarcima da se okrenu prema potoku i da kleknu.[2269] Gotovo istog trenutka začuo se rafal koji je trajao oko 30

[2260] Liri Loshi, T. 707; Mustafa Dragaj, T. 615.
[2261] U dokazima navedena i kao Zada Dragaj (Draga).
[2262] DP P292; Liri Loshi, T. 707. DP P288 opisuje područje na kojem se okupilo civilno stanovništvo pre masakra i gde su muškarci odvojeni od žena i dece. Slike pokazuju spaljene traktore i automobile. Liri Loshi je posvedočio da je jedna žena, Ajmone Citaku, izgorela u jednom od traktora, iako se na filmu ne vidi telo te žene.
[2263] V. dole, par. 1511-1513.
[2264] V. dole, par. 1513.
[2265] Milazim Thaçi, T. 4964, 5045; Sadik Januzi, DP P282, str. 7; Mustafa Dragaj, T. 609-610. Mustafa Dragaj, svedok koji je svedočio o tim istim događajima, rekao je da je uniforma muškarca koji je izdao naređenje bila u bojama i policijskih i vojnih uniformi.
[2266] Milazim Thaçi, T. 4964, 5045; Sadik Januzi, P282, str. 7.
[2267] Mustafa Dragaj, T. 608-609; Milazim Thaçi, T. 5019.
[2268] Milazim Thaçi, T. 4963-4965, 4973, 5019.
[2269] Milazim Thaçi, T. 4964, 4966.

sekundi. Dva čoveka su pala preko Milazima Thaçija, oborivši ga na zemlju.[2270] Jedan od njih je bio Uka Thaçi, a drugi Isuf Zezeqe Shala.[2271] Nekoliko sekundi kasnije, Milazim Thaçi je čuo da taj policajac kaže: "Ovaj još diše." Zatim je čuo glasnu psovku i jedan hitac.[2272] Dok je ležao na zemlji, Milazim Thaçi je video da je Uki Thaçiju razneta glava. Takođe je čuo stenjanje Demusha Behramija, koji je izdahnuo ubrzo posle toga.[2273] Taj policajac se, verovatno zajedno s drugima, udaljio. Milazim Thaçi, Hazir (Hajzir) Kotorri i Jetish Qallapeki preživeli su streljanje.[2274] Milazim Thaçi je naveo da su tog dana, između ostalih, ubijeni sledeći ljudi: Demush Behrami, Muhamet Behrami, Nuredin Behrami, Avdullah Duraku, Bel A. Duraku, Haliti Haliti (Haljiti/Halit), Hazir (Hajriz) Hoti, Qerim Hoti, Tahir Hoti, Brahim Kotoori (Kotorri), Azem Osmani, Muharrem Osmani, Isuf Shala, Hijraz Shala, Qelaj Regjie, Mehmet Beajruku, Sokol Duraku, Brahim Kotorri, Regje Duraku, Uke Uka.[2275] Ti muškarci, kosovski Albanci, su u to vreme bili pod nadzorom srpskih snaga, nisu bili naoružani i nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima.

622. U međuvremenu, pripadnici srpskih snaga su sproveli drugu grupu od oko 70 ljudi ka šumi, u pravcu istoka.[2276] Pre nego što su ti ljudi stigli do šume, rekli su im da se okrenu i pucali su na njih s leđa.[2277] Jednog od njih, Hajriza Dragaja (Dragu), pogodio je metak i on je pao preko Mustafe Dragaja.[2278] Preko Sadika Januzija pala su tela oblivena krvlju. Posle streljanja, jedan pripadnik srpskih snaga počeo je da traži preživele i ispaljeno je još sedam ili osam hitaca. Zatim je jedan pripadnik srpskih snaga rekao: "Idemo, obavili smo posao." Mustafa Dragaj je naveo da su sledeći muškarci iz te grupe izgubili živote u tom streljanju: Bajram Bajra, Ilaz Bajra, Sali Dervishi, Ilaz Dervishi, Ilaz Devishi, Ali Draga, Cen Draga, Hajriz Draga, Ismet Draga, Murat Draga (Dragaj), Rrustem (Rustem) Draga, Zade (Zada) Dragaj, Fatmir Osmani, Ismajl Qelaj, Rexhep Qelaj, Metush Qelaj, Idriz Shala, Sali (Salih) Shala, Halim Shala, Deshevci Pajazit, Kujtim Shala, Kajtaz Islami, Hetem Osmanaj.[2279] Dvojica muškaraca, Hajriz Dragaj (Draga) i Sadik Sherifi, umrli su kasnije tog dana od rana koje su zadobili tokom streljanja.[2280] Veće se uverilo da ti muškarci u vreme kada su ubijeni nisu bili naoružani, da su bili pod nadzorom srpskih snaga i da, prema tome, nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima. Veće se uverilo da su te žrtve bili kosovski Albanci. Veće se dalje

[2270] Milazim Thaçi, T. 4964-4967; v. takođe, Liri Loshi, T. 696.
[2271] Milazim Thaçi, T. 4967.
[2272] Milazim Thaçi, T. 4967; v. takođe Liri Loshi, T. 696.
[2273] Milazim Thaçi, T. 4967.
[2274] Liri Loshi, T. 696; Milazim Thaçi, T. 4968-4969, 4971-4972, 4980-4981, 5043.
[2275] DP P821.
[2276] Mustafa Dragaj, T. 608-609, 612, 664. Uprkos nepodudarnostima između iskaza Sadika Januzija i Mustafe Dragaja kada je reč o okolnostima streljanja i tome koje su snage bile prisutne, na osnovu ocene dokaza utvrđeno je da su navedena dvojica muškaraca pripadala toj grupi.
[2277] Mustafa Dragaj, T. 608; Sadik Januzi, DP P282, str. 7.
[2278] Mustafa Dragaj, T. 608-609.
[2279] Mustafa Dragaj, T. 608-611.
[2280] Sadika Sherifija je identifikovao Liri Loshi (DP P291, P292), a Hajriza Dragaja je identifikovao Mustafa Dragaj (Mustafa Dragaj, T. 608-611).

uverilo da su streljanje preživeli sledeći ljudi iz te grupe: Mustafa Dragaj, Hajrez Draga,[2281] Sheremet Krasniqi, Rrustem Hoti, Hasan Dragaj, Hysen, prezime nepoznato, Hazir Shaqiri, Musli Kotori, Rustem Malushi i Sadik Januzi.[2282]

623. Neki od preživelih iz raznih grupa ležali su 20 do 40 minuta na zemlji posle streljanja, a zatim su otpuzali u obližnju šumu i brda.[2283] Dok je bežao u šumu posle streljanja, Mustafa Dragaj je primetio da je jedan broj tela ležao na raznim mestima.[2284] Hazira (Hajzira) Kotorrija (Kotoori), jednog od muškaraca koji je prvobitno preživeo streljanje, ubio je iz vatrenog oružja jedan čovek koji je govorio srpski jezik, dok je Kotorri trčao prema šumi.[2285]

624. U međuvremenu, Milazim Thaçi i još dvojica koja su preživela streljanje, Sheqir Kotorri (Kotoori) i Jetish Qallapeki, probili su se do sela Voćnjak, koje se nalazi pored Izbice.[2286] Milazim Thaçi je usput video pripadnike srpskih snaga koji su nosili čizme VJ.[2287] Dana 28. marta 1999. godine, u 19:00 časova, Milazim Thaçi je stigao u Voćnjak i video da selo gori.[2288] Druga dva preživela, Sadik Januzi i Hazir Shaqiri, otišli su u Kladernicu, gde ostali sedam - osam dana.[2289]

625. Srpske snage su napustile Izbicu 30. marta 1999. godine.[2290] Tog istog dana, u Izbicu je došao lekar iz tog kraja, Liri Loshi. On je to uradio jer je od pacijentkinja koje su bile u Izbici čuo da su srpske snage pobile veliki broj ljudi u selu, pa je želeo da proveri tu informaciju.[2291] Liri Loshi je stigao u Izbicu kada je već pao mrak i kratko se zadržao. Primetio je veliki broj tela.[2292] Liri Loshi je odlučio da se sledećeg dana vrati i snimi mesto događaja kako bi mogao da pokaže šta se dogodilo.[2293]

626. Dana 31. marta 1999. godine, Liri Loshi se vratio u Izbicu zajedno sa Sefedinom Thaçijem, koji je imao video-kameru. Oni su zajedno otišli do mesta gde su bila tela, gde je Liri Loshi Thaçiju dao uputstva kako da snima jer je želeo da pokaže šta se dogodilo i da pomogne da se identifikuju žrtve. Dok je Thaçi dalje snimao mesto događaja, Liri Loshi je obilazio pacijente. Tog dana je nešto i snimljeno. Liri Loshi je objasnio da video-snimak pokazuje grupe tela, koja su se još nalazila na

[2281] Veće prihvata da su Hajrez Draga i Hajriz Dragaj (Draga) dve različite osobe, Mustafa Dragaj, T. 610-611.
[2282] Mustafa Dragaj, T. 610-611; v. takođe Liri Loshi, T. 696. Sadik Januzi je identifikovao Hasana Dragu (Dragaja), Hysena, prezime nepoznato, Hazira Shaqirija, Muslija Kotorrija (Kotoorija), Rustema Malushija. Mustafa Dragaj je identifikovao Hajreza Dragu (Dragaja), Sheremeta Krasniqija i Rrustema Hotija.
[2283] Milazim Thaçi, T. 4967-4969, 5043; DP P820; Mustafa Dragaj, T. 609, 613.
[2284] Mustafa Dragaj, T. 613.
[2285] Milazim Thaçi, T. 5043.
[2286] Milazim Thaçi, T. 4769, 4971-4972; DP P820.
[2287] Milazim Thaçi, T. 4969.
[2288] Milazim Thaçi, T. 4972.
[2289] Sadik Januzi, DP P282, str. 7.
[2290] Milazim Thaçi, T. 4978-4979; Mustafa Dragaj, T. 613.
[2291] Liri Loshi, T. 696-697.
[2292] Liri Loshi, T. 699.
[2293] Liri Loshi, T. 699.

mestima na kojima su, po svemu sudeći ljudi i ubijeni.[2294] Veće je prihvatilo u dokaze taj video-film,[2295] kao i stop-fotografije žrtava napravljene iz tog filma.[2296] U spisu je i komentar Lirija Loshija na taj video-film, koji sadrži pregled onoga što je snimano i opis žrtava identifikovanih na video-filmu; u komentaru se takođe navode imena nekih žrtava i daju opisi odeće koju su one nosile, a u nekim slučajevima su date i druge opšte napomene.[2297]

627. Na osnovu analize gorepomenutih dokaznih predmeta, Veće prihvata da video-film prikazuje razne lokacije širom Izbice snimljene 31. marta 1999. i 1. aprila 1999. godine. Jedna od lokacija na video-filmu pokazuje mesto na kojem su žene i deca odvojeni od muškaraca 28. marta 1999. godine, pre nego što je muškarcima naređeno da krenu ka istočnom, odnosno zapadnom delu sela.[2298] Na toj lokaciji je napravljen i snimak spaljenih traktora i automobila.[2299] Na jednoj drugoj snimljenoj lokaciji vidi se grupa s oko 40 tela muškaraca u zapadnom delu sela.[2300] Procenjuje se da je prosečna starost muškaraca u toj grupi bila 70 godina, a pored tela su pronađeni štapovi za hodanje.[2301] U toj grupi je pronađeno i telo jednog tridesetogodišnjeg muškarca koji je bio gluv.[2302] Druga lokacija se nalazi istočno od Izbice, gde se vide još tri grupe mrtvih muškaraca na udaljenosti od po dvadesetak metara.[2303] U toj grupi Liri Loshi je identifikovao svoja tri rođaka, Selmana, Jasharia i Samija Loshija, kao i neke svoje pacijente, mada se nije setio imena svih njih.[2304] Na nekim telima, uključujući i telo Samija Loshija, mogle su se videti i posekotine na licu, očigledno napravljene noževima ili britvama.[2305] Na licima, trupu, rukama, šakama i nogama tela bile su velike rane od metaka nepravilnog oblika, a tela su bila u stanju raspadanja.[2306] Sva tela su bila obučena u civilnu odeću.[2307] Na video-filmu je snimljeno i pokopavanje tela koja su pronađena 30. marta 1999. godine u Izbici.[2308] Poslednja lokacija je snimljena 10. juna 1999. godine, kada se Liri Loshi vratio u Izbicu. Tu se vidi lokacija odakle su uklonjena tela koja su pokopana 31. marta i 1.

2294 DP P288, DP P289; DP P290.
2295 DP P288.
2296 DP P289 (Stop-fotografije grupa tela, pronađenih u Izbici); DP P290 (Pojedinačne fotografije žrtava identifikovanih u Izbici).
2297 Liri Loshi, T. 702-710, 717-718; DP P289; DP P290; DP P291. Ostale žrtve, koje Liri Loshi nije mogao da identifikuje u svom komentaru (DP P291), kasnije su identifikovali lokalni seljani, uključujući prijatelje i članove porodica, pre nego što su pokopani u Izbici. Kao što će biti razmotreno dalje u tekstu, tela koja su pokopali seljani i koja se mogu videti na video-snimku, snimio je Liri Loshi (DP P292).
2298 Liri Loshi, DP P288 (Video-insert 4); Liri Loshi, T. 707.
2299 Kako je razmotreno ranije u ovom poglavlju, Veće je zaključilo da su starice Ajmone Citaku i Zoje Osmana žive izgorele na traktoru. Iako je Liri Loshi naveo da se Ajmone Citaku ne vidi na video-filmu, Veće prihvata, na osnovu njegovog objašnjenja, da je to traktor na kojem su pripadnici srpskih snaga žive spalili Ajmone Citaku i Zoje Osmana, DP P288 (Video-insert 4); Liri Loshi, T. 707-708; DP P291 (Komentar na video-film), str. 15.
2300 Liri Loshi, DP P288 (Video-insert 1); Liri Loshi, T. 702.
2301 Liri Loshi, DP P288 (Video-insert 1); Liri Loshi, T. 703.
2302 Liri Loshi, T. 702-703; DP P288.
2303 Veće podseća na iskaz očevidaca da je jedna grupa muškaraca odvedena istočno od sela, a zatim odvedena u tri odvojene grupe i ubijena. Video-snimak se podudara s tim iskazom. Milazim Thaçi, T. 4967-4968, 4980, 5043; Liri Loshi, DP P288; Liri Loshi, T. 704.
2304 Liri Loshi, DP P288 (Video-insert 2 i 3); Liri Loshi, T. 704-705; DP P291 (Komentar na video-film), str. 20.
2305 Liri Loshi, T. 705.
2306 Mustafa Dragaj, T. 614; Liri Loshi, T. 705.
2307 Liri Loshi, T. 706, 780-782, 800-801.

aprila 1999. godine. Loshiju je rečeno da su srpske snage ekshumirale ta tela.[2309] Na tom snimku se vide drvene daščice s imenima pokopanih žrtava, kao i rukavice koje Liri Loshi misli da su srpske snage koristile prilikom ekshumiranja tela.[2310]

628. Veće prihvata da ovaj video-film (i fotografije) istinski dočarava prizore koje je Liri Loshi stvarno video u Izbici 31. marta 1999. godine i posle tog datuma, kako je naveo u svom iskazu.[2311]

629. Kako je gore pomenuto i snimljeno na video-filmu, 31. marta 1999. i 1. aprila 1999. godine u selu su pokopana tela žrtava koje su ubijene 28. marta 1999. godine u Izbici. Međutim, neka tela su članovi porodica odneli i pokopali na drugim mestima. Pre pokopavanja tela, one žrtve koje Liri Loshi nije mogao da identifikuje po imenu identifikovali su njihovi rođaci.[2312] Na mestu pokopa, na svaki grob je postavljena drvena daščica s imenom i datumom rođenja preminulog.[2313] Liri Loshi je tada, uz pomoć seljana, sačinio spisak s imenima 127 ljudi pokopanih 31. marta 1999. i 1. aprila 1999. godine u Izbici.[2314] Pošto je proučilo iskaz Lirija Loshija u vezi sa video-filmom,[2315] fotografije,[2316] komentar[2317] i spisak žrtava pokopanih u Izbici,[2318] Veće prihvata te dokaze i osloniće se na njih u svrhu identifikovanja tih žrtava masovnog ubijanja u Izbici.

630. Veće prihvata da su lica identifikovana na video-filmu, fotografijama, u komentaru i na spisku žrtava pokopanih u Izbici, izuzimajući Ajeta Beqirija i Samija Bajru, ubile srpske snage 28. marta 1999. godine u Izbici. Veće prihvata iskaz sadržan u komentaru da je Ajet Beqiri bio pripadnik OVK i da je ubijen ranije, kao i da Sami Bajra nije ubijen tokom masakra 28. marta 1999. godine u Izbici.[2319] Iako se u komentaru Lirija Loshija ukazuje na to da je jedna druga osoba, Sali Shala, možda ubijena u planinama,[2320] Veće prihvata iskaze Mustafe Dragaja i Milazima Thaçija koji su ga identifikovali kao jednog od muškaraca koji su ubijeni 28. marta 1999. godine u Izbici. Kao što će detaljnije biti razmotreno dalje u tekstu ove Presude,[2321] Veće prihvata da su na video-

[2308] Liri Loshi, DP P288 (Video-insert 5 i 6); Liri Loshi T. 708-709.
[2309] Liri Loshi, T. 721-722.
[2310] DP P293 (Video-insert 7 i 8); Liri Loshi, T. 723. Odbrana je postavila pitanje zašto svedok nije dostavio taj video-snimak tokom svog svedočenja u predmetu *Milošević* i predmetu *Milutinović*. Veće prihvata svedokovo obrazloženje da ga je dostavio samo na zahtev tužilaštva u ovom predmetu, a da mu ranije on nije tražen (Liri Loshi, T. 790-791).
[2311] V. gore, par. 1412-1417; Liri Loshi, T. 702.
[2312] Liri Loshi, DP P288 (Video-insert 5 i 6); Liri Loshi, T. 708-710.
[2313] Liri Loshi, T. 709-710; Mustafa Dragaj, T. 616-617.
[2314] Liri Loshi je Ajeta Beqirija i Zaima Beqirija takođe identifikovao kao lica koja su pokopana. Veće skreće pažnju na činjenicu da je Liri Loshi u komentaru na video-film zabeležio da su ta dvojica muškaraca bili pripadnici OVK i da nisu nastradali u masakru u Izbici 28. marta 1999. godine (DP P291, str. 23, 24; DP P292; Liri Loshi, T. 706). Njihova imena nisu navedena dole na spisku seljana ubijenih 28. marta 1999. godine u selu Izbica.
[2315] DP P288.
[2316] DP P289; DP P290.
[2317] DP P291.
[2318] DP P292.
[2319] DP P291, str. 23, 24; DP P292; Liri Loshi, T. 706.
[2320] DP P291, str. 22.
[2321] V. gore, par. 1412.

filmu žrtve ubijanja u Izbici snimljene na lokacijama na kojima su ubijene. Veće se stoga uverilo da tela snimljena na filmu, osim gorepomenutih žrtava, nisu doneta s nekog drugog mesta, kao što tvrdi odbrana.

631. Dana 28. maja 1999. godine, otprilike dva meseca posle ubijanja u Izbici, Mustafa Dragaj je s mesta na kojem se nalazio na okolnim brdima posmatrao kako granate padaju na Izbicu. Srpske snage su se posle toga vratile u selo.[2322] U toku narednih četiri - pet dana, pripadnici VJ i policije su ekshumirali tela koja su 31. marta 1999. i 1. aprila 1999. godine pokopana u selu.[2323] Dana 10. juna 1999. godine Liri Loshi je video da su na komadu zemlje odakle su tela žrtava ekshumirana ostavljene rukavice koje su očigledno korišćene prilikom ekshumacija, kao i nekoliko drvenih daščica s imenima i datumima rođenja preminulih.[2324] Kao što je gore pomenuto, to je snimljeno na video-filmu koji je predložen u dokaze. Jedan svedok je posvedočio da su neka tela koja su 31. marta 1999. i 1. aprila 1999. godine pokopana u Izbici, uključujući telo Fatmira Osmanija, srpske vlasti kasnije ponovo pokopale u Kosovskoj Mitrovici, u Suvom Dolu/Suhadoll u opštini Lipljan, kod Vučitrna i u centru SAJ u Batajnici, kod Beograda.[2325] U izveštaju VJ o ratnim zločinima i drugim teškim zločinima počinjenim tokom rata nalazi se zabeleška u vezi s otkrićem 144 "sveža" groba neidentifikovanih lica 29. maja 1999. godine u Izbici.[2326] Radomir Gojović, tadašnji načelnik Pravne uprave Generalštaba VJ, u svom svedočenju je rekao da je 29. maja 1999. godine pokrenuta istraga i da je taj incident okvalifikovan kao ubistvo.[2327] Gojović je posvedočio da su u januaru 2010. godine još činjeni napori da se identifikuju izvršioci. Niko nije optužen i postupak pred sudom još nije pokrenut.[2328]

632. Kao što će detaljnije biti razmotreno dalje u tekstu ove Presude, tela 29 žrtava ubijenih 28. marta 1999. godine u Izbici, ekshumirana su 2001. godine u centru PJP u Petrovom Selu.[2329] Veće je dobilo obdukcijske izveštaje u kojima je utvrđeno je uzrok smrti 17 žrtava povezan sa strelnim ranama. Dokazi nisu omogućavali da se za ostale žrtve utvrdi uzrok smrti.[2330] Ovo Veće nije dobilo dalje dokaze u vezi s lokacijom na kojoj su ekshumirane ostale 103 žrtve, a nije dobilo ni dodatne obdukcijske izveštaje. U odsustvu sudskomedicinskih izveštaja, a na osnovu svedočenja preživelih očevidaca i prihvaćenog iskaza Lirija Loshija, Veće konstatuje da su te ostale 103 žrtve umrle od strelnih rana koje su im nanele snage MUP 28. marta 1999. godine u Izbici.

[2322] Mustafa Dragaj, T. 617-620.
[2323] Mustafa Dragaj, T. 618-619, 674.
[2324] Liri Loshi, T. 723; Liri Loshi, DP P293.
[2325] Mustafa Dragaj, T. 619-620; v. gore, par. 1478-1506.
[2326] Radomir Gojović, DP D510, str. 73.
[2327] Radomir Gojović, DP D496 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 16682; Radomir Gojović, T. 10335-10336.
[2328] Radomir Gojović, T. 10458-10461.

633. Na osnovu imena žrtava koja su dali preživeli svedoci, Mustafa Dragaj i Milazim Thaçi, kao i detaljnog spiska koji je dostavio Liri Loshi, Veće konstatuje da su najmanje 132 osobe ubijene 28. marta 1999. godine u Izbici kada su na njih iz vatrenog oružja pucali pripadnici srpskih snaga. Imena žrtava ukazuju na to da su one bile kosovski Albanci, što potvrđuju sudskomedicinski izveštaji za većinu njih.[2331] Veće prihvata da su žrtve bile nenaoružani kosovski Albanci koje nisu aktivno učestvovale u neprijateljstvima i koje su u vreme ubistva bile pod nadzorom srpskih snaga. Veće konstatuje da je operacija koju su srpske snage izvele u Izbici očigledno imala za cilj da se seljani, kosovski Albanci, ubiju i proteraju iz svojih domova. Veće takođe konstatuje da su ti seljani ubijeni i proterani zato što su bili kosovski Albanci. U prilogu Optužnici navodi se sledećih 115 žrtava:

Jetullah Alushi, Asllan Amrushi, Asslan Bajra, Bajram Bajra, Bajram C. Bajra, Bajram S. Bajra, Fazli Bajra, Ilaz Bajra, Bislim Bajraktari, Hajdar Bajraktari, Demush Behrami, Muhamet Behrami, Nuredin Behrami, Asllan Dajaku, Sali Dervishi, Bajram Dervishi, Ilaz Dervishi, Musli Doci (Doqi), Hamdi Doqi, Ali Draga, Cen Draga, Hajriz Draga (Dragaj), Ismet Draga, Murat Draga (Dragaj), Rahim Draga, Rustem (Rrustem) Draga, Avdullah Duraku, Bel A. Duraku, Dibran Duraku, Rexhep (Rexhe) Duraku, Muhamat Emra (ili Muhamet Kadriu), Lah (Hajrullah) Fetahu, Halil Hajdari, Mehmet Hajra, Haliti (Haljiti/Halit) Haliti, Fajz Haxha, Hazir Hoti, Qerim Hoti, Rifat Hoti, Rrustem Hoti, Tahir Hoti, Muhamet Hoti, Saditk Hoti, Shefqet A. Hoti, Vehbi Hoti, Zenel Isufi, Beqir Jetullahu, Kajtaz Z. Kajtazdi, Bajram Kelmendi, Jetullah Kelmedi, Ram (Rame) Kotoori (Kotorri), Hajzer Kotoori (Kotorri), Deli Krasniqi, Mustaf Krasniqi, Azem Kuqina, Sami Loshi, Jashar (Jasar) Loshi (Ljosaj), Selman Loshi, Halil (Halit) Morina, Sokol H. Murseli, Beqir Musliu, Ilaz Musliu, Shaban Musliu, Halit Musliu, Naim Musliu, Mehmet Musliu, Hazan Mustafa (Mstafaj), Azem Osmani, Fatmir Osmani, Hetem Osmani, Muharrem Osmani, Sabit Qallapeku, Ismajl Qelaj, Rexhep Qelaj, Metush Qelaj, Harmz Qupeva, Ramadan Raci, Halit Ramaj, Muj (Muje) Rexhepi, Mustaf (Mustafa) Sejdiu, Azem Shabani, Hysen A. Shala, Idriz Shala, Isuf Shala, Muj (Muje) Shala, Sali (Salih) Shala, Zymer Shala, Halim Shala, Hijraz Shala, Sadik Sherifi, Zeqir Shpati, Rizah Spahiu, Ram (Rame) Syla, Brahim Tahiri, Gani Temaj, Hamdi Temaj, Hamit B. Thaçi, Ram (Rame) Thaqi, Ajet D. Thaçi, Sheremet (Shermet) Thaçi, Uke Uka, Zenel Veliki, Idriz Xhemajli, Qazim Xhemajli, Jahir Zeka, Milazim Zeka, Zyre (Zyhra) Fejza, Brahim Bajra,

[2329] V. gore, par. 1507-1514, 1727. Taj broj ne obuhvata dva lica o kojima je gore bilo reči, koja su ubijena u polju i čiji su posmrtni ostaci ekshumirani u Petrovom Selu.
[2330] V. gore, par. 1511-1513.
[2331] V. gore, par. 1408-1410, 1727-1729; Eric Baccard, DP P1139, str. 44; DP P1163; DP P1164; DP P1165, str. 2.

Dibran A. Dani, Ibrahim Gashi, Ram Gashi, Brahim Kootori, Rrahim Krasniqi, Pajazit Qaka, neidentifikovani muškarac.[2332]

634. Na osnovu dokaza, Veće takođe prihvata da je ubijeno sledećih 17 lica koja nisu po imenu navedena u Optužnici. Ona se takođe navode u Tabeli s podacima o žrtvama koje se odnose na Izbicu, a priložena je uz ovu Presudu:

Enver Bajra, Qazim Bajrami, Zaim Bajrami, Mehmet Beajruku, Sofijie Draga, Pajazit Deshevci, Sokol Duraku, Islam Haliti, Qerime Haliti, Kajtaz Islami, Rrahim Kelmendi, Florim Krasniqi, Qerime Mulaj, Rabije Osmani, Aziz Spahiu, Kujtim Shala i Zecir Xhemajli.[2333]

2. Proterivanje iz sela u opštini Srbica

635. Selo Turićevac se nalazi u opštini Srbica, na jugozapadu, oko 12 kilometara od mesta Srbice i 13 kilometara od mesta Kline.[2334] Ostala susedna sela su Gornji Obilić/Kopiliq-i-Epërm, Donji Obilić/Kopiliq-i-Poshtëm, Broćna i Rakitnica/Rakinicë, koja se sva nalaze u opštini Srbica.[2335] Turićevac je podeljen na zaseoke Tulan, Fallabogte i Hot-e-Turqevcit.[2336] U martu 1999. godine u Turićevcu je bilo oko 100 domaćinstava i 1.000 stanovnika, od kojih je nešto manje od stotinu bilo raseljeno iz sela Prekaze. Selo Prekaze je oko dva kilometra udaljeno od Turićevca.[2337] Barem mesec dana pre relevantnih događaja OVK je uspostavio štab u zgradi škole u Turićevcu.[2338] Dana 24. marta 1999. godine, kada je počela kampanja NATO bombardovanja, u Turićevcu i susednim selima nije bilo Srba.[2339]

636. Ujutro dana 26. marta 1999. godine, kuće u Turićevcu granatirane su iz pravca Broćne i čula se pucnjava iz vatrenog oružja.[2340] Veće primećuje da je samo VJ imao naoružanje potrebno za takvo granatiranje.[2341] Zbog tog granatiranja, ljudi iz sela, sve kosovski Albanci, oko 09:00 časova formirali su konvoj i krenuli ka Tušilju.[2342] Tušilje je malo selo, okruženo brdima i šumom, udaljeno oko tri kilometra od Turićevca, u opštini Srbica. Smatralo se da je ono bezbedno.[2343] Na

[2332] Mada Veće napominje da taj spisak ne sadrži imena onih žrtava za koje je Veće već utvrdilo da su ubijene na drugim mestima u selu (v. gore, par. 1727-1729). Liri Loshi, T. 717-718; Mustafa Dragaj, T. 608-611; DP P291; DP P292; DP P821; v. takođe, DP P477.
[2333] DP P291; DP P821; Mustafa Dragaj, T. 608-611; v. takođe, DP P477.
[2334] Hadije Fazliu, DP P624 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3734; Hadije Fazliu, DP P623, str. 2.
[2335] Hadije Fazliu, DP P623, str. 2.
[2336] Hadije Fazliu, DP P623, str. 2.
[2337] Hadije Fazliu, DP P621 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1952; Hadije Fazliu, DP P623, str. 2.
[2338] Hadije Fazliu, DP P623, str. 2; Hadije Fazliu, DP P621 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1968, 1971-1972.
[2339] Hadije Fazliu, DP P623, str. 2.
[2340] Hadije Fazliu, DP P623, str. 2; Hadije Fazliu, DP P625 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3749, 3751. Vozila pokazuju da su te snage, prema zaključku Veća, činili pripadnici VJ.
[2341] V. gore, par. 161, 163.
[2342] Hadije Fazliu, DP P623, str. 2.
[2343] Hadije Fazliu, DP P623, str. 2; Hadije Fazliu, DP P621 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1952-1953.

putu za Tušilje, blizu asfaltnog puta u Turićevcu, seljani su videli telo jedne žene i dvoje dece. Mislili su da su ta žena i deca poginuli kada je na njihov konvoj, koji je išao iz Izbice u Tušilje, pala granata.[2344]

637. Dana 26. marta 1999. godine, oko 19:00 časova, Hadije Fazliu i članovi njene porodice stigli su kao raseljena lica u Tušilje i tu su ostali tri noći.[2345] Selo je bilo prepuno raseljenih lica iz drugih gradova i sela na Kosovu, uključujući Srbicu, Klinu, Glogovac i Izbicu.[2346] Raseljena lica iz Kline, Glogovca i Izbice rekla su da su pobegla iz svojih sela jer su se plašila da su im životi ugroženi od strane srpskih snaga ili zato što su ih srpske snage proterale.[2347]

638. Dana 29. marta 1999. godine, u 08:00 časova, srpske snage, u kojima su bili muškarci koji su nosili razne uniforme, opkolile su Tušilje. Dok su se približavali selu, pucali su i ranili jedan broj ljudi u njemu.[2348] Pripadnici tih snaga su u selo ušli pešice. Neki od njih su nosili tamnoplave maskirne uniforme sa šlemovima i kapama. Dokazi koji se odnose na srpske uniforme, prema zaključku Veća, ukazuju na to da su ti muškarci bili policajci. Drugi ljudi koji su došli pešice imali su poveze oko glave i obojena lica, ali ti dokazi nisu dovoljni da bi se utvrdilo da li su oni bili pripadnici specijalnih snaga policije ili paravojnih formacija. Iza pripadnika srpskih snaga koji su došli pešice išli su pripadnici VJ, koji su nosili zelene maskirne vojne uniforme i koji su stizali u tenkovima i drugim vozilima VJ. Svi ti pripadnici srpskih snaga bili su teško naoružani i delovali su zajedno na koordiniran način. Oni su selo Tušilje dva sata držali u okruženju, a za to vreme su ljude u selu vređali i terali ih da sede na zemlji.[2349]

639. Tog istog dana, između 10:00 i 21:00 časova, pripadnici VJ i policije rekli su seljanima i raseljenim licima u Tušilju da idu u Klinu. Oni su potom u grupama napuštali Tušilje i u konvoju krenuli glavnim putem prema Klini.[2350] Kako je posvedočila Hadije Fazliu, nisu imali gde drugde da odu.[2351] Dok su Hadije Fazliu i članovi njene porodice napuštali Tušilje, ona je primetila da su srpske snage preko 1.500 muškaraca odvojile od žena i dece u konvoju i te muškarce negde odvele.[2352] Te muškarce su radi ispitivanja odveli u školu u mestu Srbica. Neke su oslobodili, a neke ubili.[2353] Konvoj s raseljenim licima nastavio je put ka Klini uz pratnju policije. Veliki broj

[2344] Hadije Fazliu, DP P621 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1954-1955, 1957.
[2345] Hadije Fazliu, DP P623, str. 2-3.
[2346] Hadije Fazliu, DP P623, str. 2-3; Hadije Fazliu, DP P621 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1953.
[2347] Hadije Fazliu, DP P621 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1954.
[2348] Hadije Fazliu, DP P623, str. 2-3; Hadije Fazliu, DP P621 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1972.
[2349] Hadije Fazliu, DP P623, str. 3.
[2350] Hadije Fazliu, DP P621 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1958; Hadije Fazliu, DP P623, str. 3.
[2351] Hadije Fazliu, DP P623, str. 3; Hadije Fazliu, DP P621 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1959-1960.
[2352] Hadije Fazliu, DP P623, str. 3.
[2353] Hadije Fazliu, DP P623, str. 3; Hadije Fazliu, DP P621 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1958, 1973-1975.

pripadnika VJ u tenkovima i oklopnim vozilima bio je raspoređen s obe strane puta.[2354] Negde tokom dana, Hadije Fazliu, članovi njene porodice i drugi uspeli su da se odvoje od konvoja i vrate u Turićevac. Kada je Hadije Fazliu u toku večeri stigla u Turićevac, videla je da je selo spaljeno i da je prepuno raseljenih lica.[2355]

640. Dana 1. aprila 1999. godine, pripadnici srpskih snaga koji su nosili policijske uniforme stigli su u Turićevac u civilnim automobilima.[2356] Kada su seljani videli policiju, potrčali su ka obližnjoj šumi. Dok su bežali, policajci su im naredili da stanu i otvorili vatru u njihovom pravcu, ubivši troje seljana.[2357] Policajci su opkolili Hadije Fazliu i grupu od oko 40 žena. Policajci su ih vređali, ispitivali i naredili im da idu u Klinu.[2358] Međutim, policajci su ih odmah odveli u školu u Turićevcu, gde je bio okupljen veliki broj žena, dece i starijih muškaraca. Policajci nisu dozvoljavali ljudima da se vrate u svoje kuće, pa su ljudi iz škole u konvoju pešice krenuli prema Klini, prošavši kroz Broćnu. Usput su se zaustavili u naselju Bejraktart u selu Jošanica, da bi tu prenoćili. U konvoju je bilo više od 1.000 ljudi. To su bile žene, deca i nekoliko starijih muškaraca.[2359] Na putu od Turićevca do Jošanice, Hadije Fazliu je videla jedan broj mrtvih tela, i muškaraca i tinejdžera. Takođe je videla da su sela duž puta bila spaljena.[2360]

641. Dana 2. aprila 1999. godine konvoj sa ženama, decom i starijim muškarcima, kosovskim Albancima, pokušao je da se ponovo vrati u Broćnu, ali su ih srpske snage preusmerile i rekle im da idu u Klinu. Oko 15:15 časova konvoj je stigao u Klinu. U tom mestu je bio prisutan veliki broj srpskih snaga; primećeni su i pripadnici VJ i policije.[2361] Obezbeđena su tri kamiona. Vozili su ih civili, koji su raseljena lica iz konvoja iz Kline odvezli u selo Volujak, udaljeno dva-tri kilometra. Kamioni su morali nekoliko puta da se vraćaju da bi prevezli sve. Pripadnici VJ u tenkovima patrolirali su putem gore-dole dok su te ljude u kamionima prevozili za Volujak.[2362]

642. Konvoj s ljudima je od Volujka ponovo krenuo pešice u pravcu Đakovice. Na putu su nailazili na kontrolne punktove policije. Dok su se približavali Đakovici, primetili su da je grad u plamenu. Policajci i pripadnici VJ su sprečili konvoj da prođe kroz Đakovicu i preusmerili ga

[2354] Hadije Fazliu, DP P623, str. 3. Prisustvo tenkova, prema zaključku Veća, pokazuje da su te snage bile VJ.
[2355] Hadije Fazliu, DP P623, str. 3.
[2356] Hadije Fazliu, DP P623, str. 3; Hadije Fazliu, DP P621 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1959.
[2357] Hadije Fazliu, DP P623, str. 3; Hadije Fazliu, DP P621 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1960-1961: Kada se Hadije Fazliu vratila u Turićevac, tamo je videla tela jednog mladića i dvojice staraca.
[2358] Hadije Fazliu, DP P623, str. 3; Hadije Fazliu, DP P621 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1959.
[2359] Hadije Fazliu, DP P623, str. 3-4.
[2360] Hadije Fazliu, DP P623, str. 4.
[2361] Hadije Fazliu, DP P623, str. 4.
[2362] Hadije Fazliu, DP P623, str. 4.

putem za Prizren.[2363] Dok je konvoj išao, srpske snage su ljudima u njemu govorile da je put s obe strane miniran i da treba da požure.[2364]

643. U noći 4. aprila 1999. godine konvoj je stigao na granični prelaz s Albanijom Ćafa Prušit. Hadije Fazliu je primetila da su traktori i vozila bez registarskih tablica bili parkirani blizu granice. Pripadnici srpskih snaga su ta vozila stavljali u pogon koristeći noževe umesto ključeva.[2365] Konvoj je prešao preko graničnog prelaza u Albaniju. Nisu im tražili isprave ili novac.[2366]

644. Imajući u vidu te dokaze, Veće se uverilo da su pripadnici VJ i MUP-a u Turićevcu, Tušilju i Klini u martu i aprilu 1999. godine učestvovali u zajedničkim operacijama tokom kojih su kosovski Albanci proterani s Kosova. Veće se dalje uverilo da su oni proterani zato što su kosovski Albanci.

3. Kladernica

645. Početkom aprila 1999. godine selo Kladernica je nekoliko dana granatirano u toku dana. To je stanovnike nateralo da potraže sklonište u šumama, ali su se noću vraćali u selo kada bi granatiranje utihnulo.[2367] Sadik Januzi, stanovnik Broćne koji je u Kladernicu došao iz bezbednosnih razloga, primetio je da u svakoj kući boravi više od 40 ljudi.[2368]

646. Dana 12. aprila 1999. godine, pre svitanja, granate su ponovo počele da padaju na Kladernicu.[2369] Plašeći se za svoju bezbednost, neki mladići iz sela pobegli su u obližnju šumu, dok su ostali ljudi otišli u seosku školu, gde se okupilo od 10.000 do 12.000 ljudi.[2370] Među njima su bile i žene iz okolnih sela.[2371]

647. Tog dana oko 10:00 časova, pripadnici srpskih snaga koji su nosili tamne policijske uniforme s napisom "policija" na rukavima, kao i drugi policajci koji su nosili plave maskirne uniforme, opkolili su školu.[2372] Veće primećuje da je, iako su policajci nosili jednobojne plave uniforme, ta boja ponekad izgledala kao crna. Pripadnici tih snaga su imali automate, a neki i

[2363] Hadije Fazliu, DP P623, str. 4.
[2364] Hadije Fazliu, DP P623, str. 5.
[2365] Hadije Fazliu, DP P623, str. 5.
[2366] Hadije Fazliu, DP P623, str. 5; Hadije Fazliu, DP P625 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3756.
[2367] Sadik Januzi, DP P281, str. 2.
[2368] Sadik Januzi, DP P281, str. 1; Sadik Januzi, DP str. 282, str. 6.
[2369] Sadik Januzi, DP P282, str. 7.
[2370] Sadik Januzi, DP P282, str. 7; Sadik Januzi, DP P281, str. 2.
[2371] Sadik Januzi, DP P282, str. 7.
[2372] Sadik Januzi, DP P282, str. 7; Sadik Januzi, DP P281, str. 2. Iako je Sadik Januzi vojnike u plavim maskirnim uniformama opisao kao pripadnike VJ, zaključak Veća je da se, po opisu uniforme, oni mogu identifikovati kao policajci, mada su možda to bili pripadnici PJP. Tamnoplave uniforme odgovaraju uniformama običnih policajaca s tog područja.

mitraljeze sa postoljima.[2373] Veće stoga prihvata da se taj opis podudara s tim kako su izgledali pripadnici MUP-a.[2374] Policajci su od ostalih ljudi odvojili oko 300-400 mladića, kosovskih Albanaca, i odveli ih.[2375] Na osnovu dokaza ne može se zaključiti šta su uradili s tim mladićima. U međuvremenu, pripadnici srpskih snaga su preostaloj grupi od oko 10.000-12.000 žena, dece, starijih i hendikepiranih ljudi, kosovskih Albanaca, naredili da idu u Albaniju.[2376]

648. Iz Kladernice su raseljena lica u konvoju, za koji se procenjuje da je bio dugačak oko četiri kilometara, prošla kroz sela Obilić/Kopiliq, Turićevac, Broćnu i Jošanicu, u opštini Klina. Ljudi iz konvoja išli su pešice ili na traktorima.[2377] Konvoj su pripadnici srpskih snaga sprovodili u vozilima sve dok nije došao u Jošanicu. Pripadnici VJ bili su s obe strane puta.[2378] Sela duž puta su gorela i nije bilo znakova da u njima ima ljudi.[2379] Konvoj je zatim nastavio put do Kline, gde je stigao u sumrak. Na mostu u Klini, pripadnici srpskih snaga, za koje se veruje da su bili vojnici VJ, ispitivali su ljude da bi im posle toga dozvolili da, pod pratnjom, nastave ka Volujku, u opštini Klina. U Volujku su se ljudi zaustavili da bi prenoćili na livadi. Pripadnici srpskih snaga koji su ih sprovodili ostali su na okolnom području.[2380]

649. Dana 13. aprila, oko 05:00 časova, konvoj je krenuo iz Volujka i nastavio glavnim putem za Đakovicu. Usput su videli jedan broj spaljenih sela i pripadnike VJ u vozilima i na tenkovima. Konvoj je u Đakovicu stigao nakon što je pao mrak. Grad je goreo. Tamo su bili i vojnici VJ i policajci. Pripadnici srpskih snaga su naredili ljudima u konvoju da noć provedu u zgradi škole. Tokom noći pripadnici srpskih snaga su u vozilima prolazili pored škole.[2381]

650. Dana 14. aprila 1999. godine konvoj je napustio Đakovicu. Primećen je i jedan avion NATO. Veruje se da je on uništio most u Đakovici. Konvoj se uz pratnju policije kretao ka Prizrenu. Duž puta su videli jedan broj punktova VJ, kao i kuće u kojima su se nalazili pripadnici VJ. Policajci su naredili ljudima iz konvoja da tu noć provedu u jednoj seoskoj školi, otprilike deset kilometara od Prizrena.[2382]

651. Dana 15. aprila 1999. godine, oko 11:00 časova, konvoj je stigao u Prizren. Tamo su ljudi morali da čekaju dva-tri sata u centru grada pre nego što su ih autobusima odvezli u Žur, u opštini

[2373] Sadik Januzi, DP P281, str. 2.
[2374] V. gore, par. 53-54.
[2375] Sadik Januzi, DP P282, str. 7-8; Sadik Januzi, DP P281, str. 2.
[2376] Sadik Januzi, DP P282, str. 8; Sadik Januzi, DP P281, str. 2.
[2377] Sadik Januzi, DP P281, str. 2.
[2378] Sadik Januzi, DP P281, str. 1.
[2379] Sadik Januzi, DP P281, str. 2.
[2380] Sadik Januzi, DP P281, str. 3.
[2381] Sadik Januzi, DP P281, str. 3.
[2382] Sadik Januzi, DP P281, str. 3.

Prizren, gde su se nalazili pripadnici srpskih snaga. Raseljena lica iz konvoja morala su iz Žura pešice da nastave do albanske granice, iako su ljudi iz najmanje jednog autobusa platili vozaču da ih odveze do granice. Na granici, pripadnici VJ oduzeli su im lične isprave i od ljudi u konvoju tražili novac da bi im dozvolili da pređu granicu. Ljudi iz konvoja prešli su u Albaniju.[2383] Na osnovu gorenavedenih konstatacija, Veće se uverilo da su početkom aprila 1999. godine pripadnici MUP-a i VJ, koji su učestvovali u zajedničkoj operaciji, proterali s Kosova kosovske Albance iz sela Kladernice. Veće prihvata da su oni to uradili zato što su žrtve bile kosovski Albanci.

D. Opština Suva Reka

652. U vreme događaja koji se opisuju dalje u Presudi, cela opština Suva Reka, koja se nalazi u južnom delu Kosova, oko 20 kilometara severoistočno od Prizrena, [2384] i koja je bila u nadležnosti SUP Prizren, imala je otprilike 60.000 stanovnika, od čega je 8.000 stanovnika živelo u samom mestu Suvoj Reci.[2385] Kosovski Albanci su činili 95 posto stanovništva Suve Reke, dok su ostalih pet posto činili uglavnom Srbi i nešto Roma.[2386] Do juna 1998. godine meštani Srbi u Suvoj Reci mobilisani su u rezervni sastav srpskih snaga i ostali su mobilisani sve do kraja rata u junu 1999. godine.[2387] Od juna 1998. godine nadalje, pripadnici srpske policije bili su stacionirani u Suvoj Reci.[2388] VJ je svoje vojnike stacionirao u prostorijama jednog građevinskog preduzeća blizu samog mesta, mada to nije bio njihov stalni raspored.[2389] Pripadnici VJ su redovno prolazili pored Suve Reke kada su išli na druge položaje i vraćali se s njih.[2390]

653. Opština Suva Reka se nalazila u sklopu operativne zone OVK Paštrik.[2391] U januaru 1999. godine, 123. i 121. brigada OVK delovale su u većini sela u opštini Suva Reka.[2392] U februaru i martu 1999. godine, srpske snage, odnosno jedinice VJ i MUP, raspoređene su na raznim lokacijama u opštini Suva Reka.[2393] U to vreme, OVK je imao položaje u nekoliko sela, uključujući Pećane/Peqan, Slapužane/Sllapuzhan, Semetište/Semetisht, Samodražu/Samadrexhë, Blace/Bllacë,

[2383] Sadik Januzi, DP P281, str. 4.
[2384] DP D3; v. takođe DP P823, str. 11; svedok K83, T. 372-373.
[2385] Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3605; Halit Berisha, DP P600 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7443; Halit Berisha, T. 3414.
[2386] Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3605; Halit Berisha, DP P600 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7443; Halit Berisha, T. 3396.
[2387] Halit Berisha, T. 3417-3418; v. takođe T. 3393-3394.
[2388] Halit Berisha, T. 3405; Hysni Berisha, T. 3368.
[2389] Halit Bersiha, T. 3405.
[2390] U svom svedočenju u predmetu *Milutinović*, svedok je naveo da su pripadnici VJ bili stacionirani u Biraču/Biraq i Dulju, da su redovno prolazili kroz Suvu Reku, ali da nisu bili trajno stacionirani u Suvoj Reci (Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3661).
[2391] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 16-17.
[2392] Bislim Zyrapi, T. 2431-2432; DP P445.
[2393] DP P350, str. 1-2; DP P896, str. 5-6; DP P1234, str. 3-4, 8; DP P1316, str. 1-3; DP P1317.

kao i na planini Dobrodeljane/Dobërdelan, u opštini Suva Reka.[2394] Tokom 20. i 21. marta 1999. godine, srpske snage su granatirale više sela u opštini Suva Reka, uključujući, između ostalih, gorenavedena sela u kojima je OVK imao položaje, kao i sela Raštane/Reshtan, Studenčane/Studençan, Grejčevce/Greiçec i Budakovo/Budakovë.[2395] Pripadnici 37. odreda PJP raspoređeni su na to područje i učestvovali su u tamošnjim akcijama.[2396] Zbog toga su, kao što će biti razmotreno dalje u Presudi, hiljade kosovskih Albanaca iz tih sela pobegle u sela Belanicu/Bellanicë i Nišor/Nishor u severozapadnom delu opštine Suva Reka,[2397] u Banju u opštini Mališevo,[2398] u pravcu zapada u Pagarušu u opštini Orahovac[2399] i u selo Mamušu u opštini Prizren.[2400]

1. Grad Suva Reka

(a) Činjenični kontekst

654. Iako je početkom 1999. godine OVK bio aktivan u većini sela u opštini Suva Reka, dokazi pokazuju da on nije imao položaje u samom gradu Suvoj Reci.[2401] Međutim, u periodu pre početka kampanje NATO 24. marta 1999. godine, bilo je okršaja između policije i OVK na putu u pravcu sela Raštane, udaljenom dva-tri kilometra od centra grada Suve Reke, gde je OVK imao kontrolne punktove.[2402] U nekoliko navrata vatra je otvarana i na policijsku stanicu u gradu Suvoj Reci i iz tog

---

2394 Dodatni položaji OVK bili su u selima Kraviserija/Kravasari, Ladrović/Lladroviq i Guncat/Ngucat, takođe u opštini Suva Reka, kao i u selu Pagaruša u opštini Orahovac, i u selima Trpeza/Tërpezë, Landrovac/Ladroc, Banja i Senik u opštini Mališevo, Shefqet Zogaj, DP P616, str. 3; Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5858-5859; Shefqet Zogaj, T. 3431-3432; Halit Berisha, T. 3405. Što se tiče prisustva OVK u Pećanu/Peqan, v. takođe Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3826-3827, 3844-3846. V. takođe Halit Berisha, T. 3391-3392, 3405.

2395 DP P823, str. 10, 11; Shefqet Zogaj, DP P615, str. 2; Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5879-5880. Prema svedočenju Shefqeta Zogaja, pored sela koja su srpske snage granatirale u opštini Suva Reka, sela Trpeza u opštini Mališevo i Beriša/Berishë (u opštini Glogovac), kao i sela Dragobilje, Miruša/Mirushë i Drenovac/Drenoc (u opštini Orahovac) i Ljubižda/Lubizhdë u opštini Prizren, takođe su granatirana s položaja poznatih kao "Smonica" i "Orllat", Shefqet Zogaj, DP P615, str. 2; Hamide Fondaj, DP P627, str. 3.

2396 Svedok K79, DP P1259 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9643-9645. Naređenja kojima se, između ostalih, pripadnici 37. odreda raspoređuju PJP na područja na celoj teritoriji SUP Prizren izdata su u martu 1999. godine, DP P346; DP P1190; v. takođe DP P1197, izveštaj o sprovođenju naređenja o raspoređivanju.

2397 Shefqet Zogaj, DP P615, str. 2; Shefqet Zogaj, DP P616, str. 3; Hamide Fondaj, DP P627, str. 3.

2398 Shefqet Zogaj je naveo da je video da se oko 10.000 ljudi sklonilo u Banji, u opštini Mališevo, ubrzo nakon što je oko 20. ili 21. marta 1999. godine počela srpska ofanziva na nekoliko sela na tom području; on govori o lošim uslovima u Banji, posebno o tome što nije bilo medicinske nege za ranjene (Shefqet Zogaj, DP P615, str. 2-3).

2399 Shefqet Zogaj opisuje prolazak kroz selo Pagaruša, u opštini Orahovac, ubrzo nakon što je negde 20-21. marta 1999. godine počela srpska ofanziva, i navodi da je u njemu video oko 40.000 raseljenih lica (DP P615, str. 2- 3).

2400 Shefquet Zogaj, DP P615, str. 2; Shefqet Zogaj, DP P616, str. 3.

2401 Bislim Zyrapi, T. 2429-2432, 2469-2474, 2494; v. takođe Bislim Zyrapi, DP P427, par. 16-17; Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6265; DP P445; DP D56; Hysni Berisha, T. 3353, 3370; Hysni Berisha, DP P587 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4026-4028; Halit Berisha, T. 3389. Halit Berisha je u svom svedočenju rekao da je OVK kontrolisao sela Dobrodeljane, Semetište, Pagaruša, Slapužane, Pećane, Halit Berisha, T. 3391-3392, 3405. Halit Berisha je takođe video pripadnike OVK u selima Savrovo/Savrovë i Budakovo/Budakovë, Halit Berisha, T. 3391-3392; Shefqet Zogaj, T. 3431-3432; svedok K83, T432-433. Svedok K83, kada je upitan za borbe između OVK i srpskih snaga u Suvoj Reci, pomenuo je incident u kojem je iz vatrenog oružja pogođen jedan službenik državne bezbednosti, ali ne precizira datum kada se to dogodilo, svedok K83, T. 374-375.

2402 Svedok K83, T. 374-375.

razloga ona je bila pod obezbeđenjem 24 sata dnevno.[2403] Dokazi dalje pokazuju da je zapovešću štaba MUP od 19. februara 1999. godine bilo predviđeno raspoređivanje jedne jedinice PJP na pravcu "Suva Reka—selo Raštane" radi razbijanja i uništenja terorističkih snaga u tom rejonu.[2404] Taj plan je predviđao da komandir čete PJP bude stacioniran u selu Raštane, a da podršku akciji pruža VJ.[2405] Posle akcije, ta jedinica PJP trebalo je da se priključi 37. odredu PJP u akciji na pravcu dalje prema severu Suve Reke, uključujući grad Suvu Reku.[2406] Depešom od 21. marta 1999. godine, koju je potpisao optuženi, nekoliko vodova 37. odreda PJP dodeljeno je SUP-u Prizren i oni su ostali raspoređeni u periodu od 40 dana.[2407] Kako pokazuju dokazi navedeni dalje u tekstu, pripadnici 37. odreda PJP bili su 26. marta 1999. godine ujutru u gradu Suvoj Reci; njihovo učešće u akciji koja se vodila u tom mestu tog dana opisano je detaljnije dalje u tekstu.

655. Predstavnici OEBS došli su u Suvu Reku 1998. godine, gde su uspostavili sedište u hotelu "Boss" u Širokom/Shiroq, čiji je vlasnik bio Milorad Nišavić zvani "Mišković", da bi kasnije sedište preselili u kuću Shyhrete Berisha u gradu Suvoj Reci, na Reštanskom putu,[2408] koji je vodio do susednog sela Raštane.[2409] Za to vreme, članovi porodice Shyhrete Berisha prešli su da žive kod njenih roditelja u obližnje selo Mušutište/Mushtisht.[2410] Za OEBS su radili meštani Albanci, Srbi i Romi.[2411] OEBS je ostao u toj kući do 20. marta 1999. godine,[2412] kada je napustio grad Suvu Reku i Kosovo zbog opasnosti od neposrednog napada NATO.[2413] Porodica Shyhrete Berisha vratila se sledećeg dana u svoju kuću.[2414] U danima posle odlaska predstavnika OEBS, na ulicama grada Suve Reke nije bilo Albanaca, koji su ostali u svojim kućama.[2415]

656. Prolazeći kroz sela Raštane i Studenčane na putu za Orahovac 20. marta 1999. godine, Shefquet Zogaj je primetio konvoj od 14 tenkova i oklopnih vozila VJ i srpske policije koji se kretao tim putem.[2416] Ubrzo posle toga, počeli su napadi na ta i druga sela u okolini.

[2403] Svedok K83 je dao taj iskaz u kontekstu pitanja koje mu je postavila odbrana, a koje se odnosi na period od leta 1998. do kraja rata 1999. godine (Svedok K83, T. 432-433).
[2404] Taj pravac je obuhvatao sela Raštane, Studenčane/Studençan, Samodraža/Samadrexhë i Dobrodeljane, DP P1234, str. 8.
[2405] DP P1234, str. 8.
[2406] Tim naređenjem je bilo predviđeno da se 37. odred PJP rasporedi na pravcu Dulje, Birač, Suva Reka i Bela Crkva, i Đurđevica, DP P1234, str. 8.
[2407] DP P346, str. 1; v. takođe DP P1190; v. takođe DP P1197, kojim se potvrđuje upućivanje pripadnika 2. čete 37. odreda PJP u SUP Prizren.
[2408] Veće napominje da su svedoci taj put nazivali različito, kao "ulica Reštanski put", "drum Reštanski put" ili samo kao "Reštanski put" tokom celog svedočenja. Veće će u celoj Presudi taj put zvati Reštanski put.
[2409] Shyhrete Berisha, T. 461, 498-500; svedok K83, T. 373-375; DP P823, str. 11.
[2410] Shyhrete Berisha, T. 461.
[2411] Shyhrete Berisha, T. 462, 498-500.
[2412] Shyhrete Berisha, T. 462.
[2413] Hysni Berisha, DP P584, str. 2; Shefqet Zogaj, DP P615, str. 2.
[2414] Shyhrete Berisha, T. 462.
[2415] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 2; Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5859.
[2416] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 2.

657. Veće primećuje da je, dva dana pre početka kampanje NATO bombardovanja 24. marta 1999. godine, Srbin Bogdan Lazić ubijen u gradu Suvoj Reci, u svojoj radnji u ulici Cara Dušana,[2417] koja je bila glavni put koji je prolazio kroz mesto i povezivao Prištinu i Prizren.[2418] U toj ulici se takođe nalazila policijska stanica, na raskršću sa Reštanskim putem.[2419]

(b) Događaji od 24. do 26. marta 1999. godine u gradu Suvoj Reci

658. Kada je počela vazdušna kampanja NATO 24. marta 1999. godine, u gradu Suvoj Reci, na putu Priština—Prizren primećene su srpske snage u plavim vozilima MUP i u zelenim vozilima VJ, koje su išle u oba smera.[2420] Ljudi koji su vikali na srpskom jeziku, imali poveze oko glave i pili iz boca, prolazili su u autobusima.[2421] Pored već ionako velikog kontingenta snaga prisutnih u mestu, od tog dana se povećao i broj srpskih policajaca i vojnika koji su nosili plave maskirne, odnosno zelene maskirne uniforme.[2422] Tu je bilo i meštana Srba u policijskim i vojnim uniformama, kao i određeni broj Roma koji su zajedno s policajcima i vojnicima patrolirali ulicama.[2423] Pored toga, bilo je tu i muškaraca u crnoj odeći i s raznim vrstama poveza za glavu.[2424] Na osnovu tih dokaza, Veće prihvata da su u gradu Suvoj Reci bili prisutni i pripadnici srpskih paravojnih formacija. Snajperisti su bili raspoređeni po zgradama po celom mestu, a dva minobacača su postavljena ispred stanice policije.[2425]

659. Dana 25. marta 1999. godine, oko 05:00 časova, trojica naoružanih muškaraca došla su u kuću Shyrete Berisha koja se nalazila s desne strane Reštanskog puta, u pravcu prema selu Raštane od policijske stanice.[2426] Shyhrete Berisha je navela da su ti muškarci bili policajci jer su bili naoružani i nosili uniforme; ona nije mogla da se seti boje njihovih uniformi. Dodala je da su na

---

2417 Velibor Veljković, T. 7115-7116; K83, T. 436-438; svedok 6D2, T. 12270, 12360-12362; DP D17. V. takođe Hysni Berisha, DP P584, str. 2.

2418 Velibor Veljković, T. 7123-7124; DP D309.

2419 Velibor Veljković, T. 7123-7124; DP D309, na kome je slovom "x" označena lokacija stanice policije, brojem "2" označena je ulica Cara Dušana, strelicom i brojem "4" označen je pravac Priština—Prizren, a brojem "3" označen je Reštanski put.

2420 Shyhrete Berisha, T. 464-467, 507; DP P273.

2421 Shyhrete Berisha, T. 464-465.

2422 Halit Berisha, DP P598, str. 2; Halit Berisha T. 3392; Hysni Berisha, DP P584, str. 2. Veće napominje da je svedok Hysni Berisha koristio izraz "regularna policija" u značenju civilnih formacija koje su bile mobilisane ili u policiju ili u srpsku vojsku, Hysni Berisha, DP P587 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4017-4018. Shyhrete Berisha je rekla da su policajci nosili tamnozelene uniforme, kao i plave maskirne uniforme, Shyhrete Berisha, T. 463-465.

2423 Halit Berisha, DP 598, str. 2; Halit Berisha, T. 3395.

2424 Halit Berisha, DP P598, str. 2; Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3646; v. takođe Halit Berisha, T. 3393-3394.

2425 Halit Berisha, DP P598, str. 2; DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3606-3608; DP P613, na kojem su označene lokacije širom grada gde su "policija ili vojska" postavili snajperiste– "A" je pošta, "B" je policijska stanica, "C" zvonik, "D" je blizu vinarije, "E" je stara zgrada pošte, "F" je hotel "Balkan"; v. takođe Velibor Veljković, T. 7118, koji je svedočio o osmatračnici na crkvenom zvoniku, i T. 7128, gde je svedočio o položaju policije u vinariji "Metohija Vino".

2426 Shyhrete Berisha, T. 467, 496, 471, 508; DP P274, strelica pokazuje deo kuće Shyhrete Berisha; DP D20, pri čemu je brojem "2" označena lokacija stanice policije. V. takođe Velibor Veljković, T. 7124-7125, DP D309, s "x" je označena lokacija stanice policije, brojem "3" označen je Reštanski put, a brojem "6" označena je Berishina kuća; v. takođe svedok K83, T. 373 i DP P823, str. 11.

jednom ramenu imali bele oznake.[2427] Ni Shyrete Berisha ni njen suprug Nexhat nisu prepoznali nijednog od naoružanih muškaraca koji su tog jutra došli u njenu kuću.[2428]

660. Ti naoružani ljudi u uniformi uperili su oružje u nju i zapitali je: "Gde su ti gosti, Amerikanci?"[2429] Jedan od njih je pretresao kuću tražeći stvari od vrednosti i od Shyhrete Berisha je zatražio novac u zamenu za život njenog muža Nexhata; ona mu je isplatila 1.000 nemačkih maraka. Drugi muškarac s otkopčanom košuljom i noževima o pojasu potrčao je ka njoj; zaustavio ga je muškarac koji je od nje uzeo novac i zajedno su otišli u drugi deo kuće, koji je ranije služio kao kancelarija OEBS, gde su njenog muža Nexhata drugi već odveli.[2430] U tom trenutku, Shyhrete Berisha je primetila da je ispred kuće njenog komšije Agrona Berishe bilo parkirano malo gusenično oklopno vozilo, koje je opisala kao tenk. Cev tog vozila bila je uperena prema njenoj kući.[2431]

661. Ispred kuće Shyhrete Berisha bio je parkiran i jedan kamion u koji su naoružani ljudi u uniformama, za koje svedokinja takođe misli da su bili policajci,[2432] utovarivali televizore, kompjutere i druge predmete iz njene kuće.[2433] Psovali su je i upozorili da im se ne približava.[2434] Zatim su Nexhata vratili u deo kuće u kome se nalazila Shyhrete Berisha. Videla je da njenog muža udaraju automatskom puškom i šutiraju. Naoružani ljudi u uniformama tražili su još novca od Nexhata, upozoravajući ga da će, ako to ne učini, tenk ispred kuće razneti njihovu kuću, zajedno s njihovom decom. Strahujući šta bi moglo da im se dogodi, Shyhrete Berisha je tim ljudima dala još 3.000 nemačkih maraka. Novac su tražili i uzeli i od njene snahe Fatime Berisha.[2435]

662. Ti ljudi su zatim otišli iz kuće porodice Berisha.[2436] Nexhat je kasnije rekao Shyhrete da su u bivšoj kancelariji OEBS ti ljudi pronašli fotografije spaljenih sela koje je napravio OEBS, posle čega su ga tukli i govorili mu: "Neka dođu sad Amerikanci da te brane. Tražio si od njih pomoć, pa neka dođe tata Clinton da ti sada pomogne".[2437]

[2427] Shyhrete Berisha, T. 467-468.
[2428] Shyhrete Berisha, T. 467-468. 473.
[2429] Shyhrete Berisha, T. 468, 501-502.
[2430] Shyhrete Berisha, T. 469, 503-506.
[2431] Shyhrete Berisha, T. 470-471, 504-505; DP P274, gde je brojem "1" označena kuća Agrona Berishe, brojem "2" mesto na kojem se nalazio tenk, a brojem "3" ulaz u kuću Shyhrete Berisha, na kojem je stajala kada je primetila tenk.
[2432] Svedokinja je u svom svedočenju rekla da veruje da su ljudi koji su tog jutra došli u njenu kuću bili policajci samo na osnovu toga što su nosili uniforme; nije mogla da kaže koje su boje bile te uniforme, Shyhrete Berisha, T. 467-468.
[2433] Shyhrete Berisha, T. 469. Na pitanje koliko je "policajaca" tog jutra bilo u njenoj kući i oko nje, Shyhrete Berisha je rekla da ih je ukupno bilo oko 15-20 (Shyhrete Berisha, T. 473). Veće konstatuje da taj broj uključuje trojicu ljudi koji su ušli u porodičnu kuću, kao i ljude koje je svedokinja videla kako utovaruju predmete uzete iz njene kuće u kamion parkiran ispred njene kuće.
[2434] Shyrete Berisha, T. 470.
[2435] Shyhrete Berisha, T. 472.
[2436] Shyhrete Berisha, T. 472-473.
[2437] Shyhrete Berisha, T. 471.

663. Ni Shyhrete Berisha ni njen suprug Nexhat nisu prepoznali nijednog od tih naoružanih ljudi u uniformama, ali je Shyhretina kćerka Majlinda kasnije rekla da je prepoznala jednog čoveka kao policajca koji je ulazio u isti autobus kojim je ona nekada svakodnevno putovala od Suve Reke do Mušutišta.[2438] Kada je Shyhrete Berisha kasnije o tome razgovarala sa svojim ocem i prenela mu kako je njena ćerka opisala tog čoveka, njen otac, koji je živeo u obližnjem selu Mušutište, potvrdio je da je taj policajac radio u stanici policije u Mušutištu.[2439] Veće, međutim, ne može samo na osnovu tog dokaza da utvrdi da su ljudi koji su došli u kuću porodice Berisha 25. marta 1999. godine bili lokalni policajci. Štaviše, s obzirom na činjenicu da ni Shyhrete ni njen suprug Nexhat nisu prepoznali nijednog od tih ljudi, Veće je mišljenja da je malo verovatno da su u grupi muškaraca koji su tog jutra došli u njenu kuću bili lokalni policajci. Jedan ili više njih možda su bili iz obližnjih sela. Međutim, u ukupnom kontekstu akcija vođenih u Suvoj Reci i 25. i 26. marta 1999. godine, koje će detaljnije biti opisane dalje u tekstu, Veće se uverilo da su među tim naoružanim ljudima u uniformama bili policajci i iz redovnog i iz rezervnog sastava, a možda i pripadnici srpskih paravojnih formacija koji su tih dana bili u gradu.

664. Dokazi pokazuju da akcija izvedena 25. marta 1999. godine u ranim jutarnjim satima nije bila ograničena samo na porodičnu kuću Shyhrete Berisha. Dana 25. marta 1999. godine oko 06:00 časova čula se pucnjava po celoj Suvoj Reci i video se plamen iz kuća u pravcu tehničke škole u gradu.[2440] Shefqet Zogaj, koji je u vreme relevantnih događaja bio novinar,[2441] s udaljenosti od oko dva kilometra[2442] mogao je tog dana da vidi vatru iz grada.[2443] Policajci su u vozilima išli glavnim putem, kroz grad.[2444] Halit Berisha je posvedočio da su oko 06:30 časova u njegovu kuću, koja se nalazila iza zgrade opštine, došle dve zasebne porodice Berisha i rekle mu da su napustile svoje domove u centru grada zbog toga što su na tom području ljude pljačkali i ubijali.[2445] Halit Berisha je rekao članovima svoje porodice da se priključe drugim porodicama koje su krenule prema rečici i obližnjem selu Savrovo/Savrovë,[2446] dok je on sa suprugom i bratom Jasharom Berishom ostao kod kuće.[2447] Ako se izuzme kretanje policajaca, grad Suva Reka je 25. marta 1999. godine tokom celog poslepodneva bio miran.[2448]

[2438] Shyhrete Berisha, T. 473, 496.
[2439] Shyhrete Berisha, T. 473.
[2440] Hysni Berisha, DP P584, str. 2; Hysni Berisha, DP P587 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4032-4035.
[2441] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 2; Shefqet Zogaj, T. 3433-3434.
[2442] Shefqet Zogaj, P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5882-5883.
[2443] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 3; Shefqet Zogaj, T. 3441-3442.
[2444] Hysni Berisha, DP P584, str. 2.
[2445] Halit Berisha, DP P598, str. 2; Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3600, 3720-3721; DP P612.
[2446] DP P823, str. 11.
[2447] Halit Berisha, DP P598, str. 3.
[2448] Hysni Berisha, DP P584, str. 2.

665. Nekoliko sati nakon što su pomenuti ljudi napustili kuću Shyhrete Berisha 25. marta 1999. godine, porodica je zaključila da će biti bezbednija u kući koja je pripadala Veselu Berisha, Nexhatovom stricu, koja se nalazila odmah iza njihove vlastite kuće.[2449] Porodica Shyhrete Berisha provela je noć između 25. i 26. marta 1999. godine u toj kući, zajedno s porodicom Vesela Berishe i Fatona Berishe.[2450]

666. Ujutru 26. marta 1999. godine, dva velika tenka postavljena su na gornjem kraju polja iznad kuće Vesela Berishe, sa cevima uperenim u pravcu kuće Shyhrete Berisha.[2451] Oko 08:00 časova, srpske snage na brdu iznad grada Suve Reke počele su da granatiraju mesta u okolini, što je bila česta pojava od avgusta 1998. godine.[2452] Negde pred podne,[2453] pripadnici rezervnog sastava policije, svedok K83 i Miroslav Miki Petković, zajedno s pripadnicima aktivnog sastava policije Radovanom Tanovićem i Slađanom Čukarićem,[2454] vratili su se u stanicu policije u Suvoj Reci, gde su bili stacionirani, pošto su završili patroliranje u blizini mesta.[2455] U stanici policije je 26. marta 1999. godine bio i načelnik stanice policije Dobrivoje Vitošević, kao i drugi pripadnici policije iz njegove stanice – komandir Radojko Repanović, pomoćnik komandira Nenad Jovanović, rezervni policajac Ivica Novković i vozač patrolnog vozila Ramiz Papić.[2456] Velibor Veljković, koji je obavljao administrativne poslove u stanici policije i nosio policijsku uniformu, stigao je u stanicu oko podneva.[2457] Todor Jovanović je u relevantno vreme bio kriminalistički tehničar u OUP Suva Reka i, iako dokazi ne pokazuju da je on bio prisutan u stanici policije 26. marta 1999. godine

[2449] Shyhrete Berisha, T. 473-474, 511; DP D21, gde je brojem "1" označena lokacija kuće Vesela Berishe u koju su Shyhrete Berisha i njen suprug prešli nakon događaja 2. marta 1999. godine; v. takođe Shyhrete Berisha, T. 470-471 i DP P274, gde je brojem "1" označeno mesto na kojem se nalazio njen dom.

[2450] Shyhrete Berisha, T. 473-474, 506-507; v. DP P272 (Porodično stablo porodice Berisha). Sledeći članovi porodice Berisha prenoćili su u kući Vesela Berishe u noći između 25. i 26. marta 1999. godine: Shyhrete i njen suprug Nexhat, njihova deca Majlinda, Heroldina, Altin i Redon, Faton i njegova supruga Sebahate zajedno s njihovom decom Ismetom i Eronom i roditeljima Ismetom i Fatimom, kao i supruga Vesela Berishe Hava Berisha, Sedat i Vjollca, Dafina, Drilon, i Gramoz Berisha, Bujar, Flora, Nexhmedin, Lirija, Vlrojan, Edon i Dorentina Berisha; ukupno 25 članova porodice Berisha. Sledeći članovi tih porodica nisu bili tamo te noći: sam Vesel Berisha, Faik i Bahrije Berisha, Naim Berisha i Arben Berisha (Shyhrete Berisha, T. 474).

[2451] Shyhrete Berisha, T. 476-477, 516. Zamoljena da na fotografiji iz vazduha na kojoj se vide kuće na Reštanskom putu pokaže lokaciju na kojoj su bili ti tenkovi, Shyhrete Berisha je rekla da nije moguće videti lokaciju tih tenkova na fotografijama jer su se oni nalazili iznad polja koja su bila iznad kuće (Shyhrete Berisha, T. 516; DP D9).

[2452] Hysni Berisha, DP P584, str. 2; Hysni Berisha, DP P588 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7489-7490.

[2453] Svedok K83 je u svom svedočenju rekao da nije siguran koje je tačno bilo vreme, ali prihvata da je moglo da bude oko 11:00 časova (svedok K83, T. 376-377).

[2454] Svedok K83, T. 376-377, 415, 418; v. takođe Velibor Veljković, T. 7042, 7075.

[2455] Svedok K83, T. 372, 376-377, 415, 418.

[2456] Velibor Veljković, T. 7038, 7042, 7074-7075, 7065-7066, 7091, 7117-7118. Velibor Veljković je u svom svedočenju rekao da je tog dana u gradu Suvoj Reci bilo ukupno oko 10-15 aktivnih policajaca, kao i rezervnih policajaca, mada ne može da navede tačan broj, Velibor Veljković, T. 7116. Veće napominje da u delu izjave Velibora Veljkovića koji mu je pročitan tokom unakrsnog ispitivanja piše da je Ramiz Papić bio pripadnik rezervne policije, Velibor Veljković, T. 7065-7066; DP D311, par. 15; v. takođe svedok K83, T. 375-376. Veće takođe uzima u obzir iskaz Hysnija Berishe, koji je rekao da je čovek po imenu "Ramiz" bio među licima koja su 21. maja 1999. godine došla do njegove kuće i naredila mu da je napusti; on tog čoveka opisuje kao pripadnika regularne policije, Hysni Berisha, DP P584, str. 5-6. Veće se stoga uverilo da je Ramiz Papić bio pripadnik lokalne policije.

[2457] Velibor Veljković, T. 7041.

ujutru, on se pojavio u stanici kasnije posle podne, kako na to pokazuju dokazi koji će biti izneti u nastavku teksta.[2458]

667. Velibor Veljković je u svom svedočenju rekao da mu je, ubrzo pošto je došao u stanicu, Repanović naredio da se priključi Petkoviću, Tanoviću i Čukariću i "izvrši krivično delo ubistva"; prema njegovom svedočenju, on to naređenje nije izvršio jer ga je smatrao protivzakonitim. Umesto toga, ušao je u stanicu.[2459] Veljković je posvedočio da je zatim iz prostorije u kojoj je bio pritvoren izveden pritvorenik Petrit Elshani, kosovski Albanac, kao i da je otprilike pola sata kasnije začuo nekoliko hitaca iz vatrenog oružja koji su dolazili iz dvorišta stanice. Tamo je video kako Petković, Tanović i Čukarić s automatima stoje pored mrtvog tela pritvorenika Elshanija. Petrit Elshani je bio pritvorenik i nije bio naoružan niti je aktivno učestvovao u neprijateljstvima u vreme kada je ubijen. Petković, Tanović i Čukarić su zatim otišli iz dvorišta i stanice policije. Prema svedočenju Velibora Veljkovića, desetak minuta kasnije u neposrednoj blizini začuo je pucnje iz automata, iz pravca Reštanskog puta.[2460] Veće ima ozbiljne bojazni u pogledu istinitosti određenih aspekata iskaza ovog svedoka zbog njegovog pokušaja da ograniči sopstveno učešće u događajima u stanici policije tog jutra, a potom na Reštanskom putu. Iz tog razloga, kao i razloga koji će biti razmotreni dalje u Presudi, Veće se pri donošenju zaključaka oslonilo samo na one delove iskaza ovog svedoka koje nezavisno potvrđuju iskazi drugih svedoka, kao i na one delove iskaza koji su do kraja dosledni i kod kojih ne postoji očigledan motiv da se prikrije istina.

668. Nešto iza podneva, u stanicu policije došla su dva kamiona obojena maskirnim bojama,[2461] kao i jedan džip u kojem je bio Radoslav Mitrović, čiji je pozivni znak bio "Čegar 1", inače komandant 37. odreda PJP čiji je kodni naziv bio "Čegar".[2462] Nekoliko četa tog odreda bilo je dodeljeno SUP-u Prizren u martu 1999. godine.[2463] Svedok K83 u svom svedočenju rekao je da je nekoliko puta tokom rata video Mitrovića u stanici policije, kada je tamo dolazio na sastanke.[2464] Pripadnici Mitrovićeve jedinice, 37. odreda PJP, izašli su iz kamiona i krenuli u pravcu kuća preko puta stanice policije, među kojima je bila i kuća Shyhrete Berisha.[2465] Komandir Mitrović je vikao

[2458] Velibor Veljković, T. 7117; v. takođe svedok 6D2, T. 12365.
[2459] Velibor Veljković, T. 7042-7044, 7071-7074, 7153.
[2460] Velibor Veljković, T. 7044-7046, 7157-7159.
[2461] Veće napominje da je, na pitanje o dva kamiona koja su došla u stanicu policije, Velibor Veljković odgovorio da nije video te kamione i da, osim policajaca u stanici, nije video pripadnike nijedne druge jedinice tog dana (Velibor Veljković, T. 7129). Veće ne prihvata taj iskaz kao istinit i oslanja se na iskaz svedoka K83, koga smatra pouzdanim, kako bi utvrdilo da su, u stvari, pripadnici PJP, predvođeni Mitrovićem, tog dana došli u stanicu oko podneva.
[2462] Svedok K83, T. 378-381, 406, 415, 454; DP P270, gde je slovom "A" označeno mesto na kojem su bili kamioni, slovom "X" mesto patrole u kojoj je bio svedok K83, a strelica pokazuje pravac u kojem su otišli policajci. V. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9781; v. takođe DP P1061; svedok K79, DP P1259 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9582-9583**,** 9711; Ljubinko Cvetić, T. 6731-6732.
[2463] Svedok K79, DP P1259 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9579, 9585-9587.
[2464] Svedok K83, T. 406.
[2465] Svedok K83, T. 378, 380-383, 415-417; DP P270, gde slovo "A" označava mesto na kojem su bili kamioni, slovo "B" označava mesto na kojem je stajao "Čegar 1", slovo "C" označava lokaciju stanice policije, slovo "X" mesto patrole u kojoj je bio svedok

na Nenada Jovanovića i rekao: "Šta gledate? Šta čekate? Idite za ovima koji su došli na ispomoć", misleći na pripadnike PJP iz kamiona, posle čega je Jovanović rekao ljudima iz lokalne patrole, odnosno svedoku K83, Miroslavu "Mikiju" Petkoviću, Radovanu Tanoviću i Slađanu Čukariću da krenu.[2466] Svedok K83 je u svom svedočenju rekao da PJP nije bio obuhvaćen komandnom strukturom stanice policije u Suvoj Reci, već je samo privremeno bio stacioniran u opštini Suva Reka, ali da su njegovi pripadnici pomagali policiji u obavljanju redovnih policijskih dužnosti u opštini.[2467]

669. Oko podneva, Shyhrete Berisha je iz kuće Vesela Berishe videla jednu veliku grupu naoružanih policajaca, kao i nekoliko lica koja nisu nosila uniforme, kako idu najpre u pravcu obližnje kuće Ismeta Kucija,[2468] da bi zatim krenuli prema njenoj kući.[2469] Kada je patrola u kojoj je bio svedok K83 došla u kuću Shyhrete Berisha, pripadnici jedinice PJP već su bili tamo.[2470] Čukarić i Tanović su naredili svedoku K83 i Miroslavu Petkoviću da idu u kuću Vesela Berishe, koja se nalazila iza kuće Shyhrete Berisha, kako bi policajcima pružili zaštitu u slučaju da neko otvori vatru na njih.[2471] Među ljudima koji su tog dana došli do kuće bio je i Milorad Nišavić, zvani Mišković ili Miško, službenik Državne bezbednosti MUP u gradu Suvoj Reci,[2472] dobro poznat među meštanima Albancima.[2473] Na osnovu ukupnih dokaza, Veće prihvata da su pripadnici MUP-a, uključujući rezervnu i lokalnu policiju, došli do kuće Vesela Berishe.[2474]

K83, strelica pokazuje pravac u kojem su otišli policajci, slovo "D" označava lokaciju na koju je otišla svedokova patrola, slovo "E" označava mesto na kojem je bio svedok K83, a slovo "L" mesto na kojem je bio Miroslav Petković; DP D10, fotografija iz vazduha kuća porodice Berisha, oznake pokazuju mesto na kojem su stajali ljudi iz patrole u kojoj je bio svedok K83; Shyhrete Berisha, T. 511-514, 519; DP P274, strelica i broj "3" označavaju lokaciju njene kuće; DP D21, linije pokazuju pravac u kojem su otrčali policajci iz stanice policije. V. takođe Shyhrete Berisha, T. 457-458; DP P271, str. 8, gde se opisuje kuća Shyhrete Berisha.

2466 Svedok K83, T. 381-382.

2467 Svedok K83, T. 413-414. Svedok K83 je u svom svedočenju takođe rekao da jedinica PJP nije bila baš često u samom gradu Suvoj Reci, već uglavnom u okolnim selima (Svedok K83, T. 454). Deo 37. odreda PJP bio je stacioniran u Suvoj Reci, svedok K79, DP P1259 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9644. Ljubinko Cvetić je u svom svedočenju rekao da je 1999. godine 37. odred PJP fizički bio raspoređen na području SUP Prizren, Ljubinko Cvetić, T. 6732.

2468 Shyhrete Berisha nije mogla da pokaže tačnu lokaciju kuće Ismeta Kučija na mapi (Shyhrete Berisha, T. 511-514). Ona je označila razne pravce u kojima je videla da su iz stanice policije istrčali ljudi (DP D21).

2469 Shyhrete Berisha, T. 477.

2470 Svedok K83, T. 381-383; DP P270, slovom "D" označena je kuća u koju je otišla patrola u kojoj je bio svedok K83.

2471 Svedok K83, T. 382-383, 418; DP P270, slovom "D" označena je kuća u koju je otišla patrola u kojoj je bio svedok K83; slovom "E" označeno je mesto na kojem je stajao svedok K83, a slovom "L" mesto na kojem je stajao Miroslav Petković; DP D10, brojem "1" označeno je mesto na kojem je stajao svedok K83, a brojem "2" mesto na kojem je stajao Miroslav Petković.

2472 Shyhrete Berisha, T. 499; Hysni Berisha, T. 3371; Shefqet Zogaj, DP P615, str. 3; Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3781, 3804-3805, 5897-5898, Shefqet Zogaj, T. 3441-3442; Halit Berisha, DP P598, str. 4; Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3617-3618; Halit Berisha, T. 3407; svedok 6D2, T. 12404). Veće takođe prihvata da je do odlaska OEBS 20. marta 1999. godine, brat Milorada Nišavića bio zaposlen kao radnik obezbeđenja OEBS sa sedištem u kući Shyrete Berisha, Shyhrete Berisha, T. 500-501.

2473 Svedok K83 je u svom svedočenju rekao da službenik RDB Milorad Nišavić nije učestvovao u događajima 26. marta 1999. godine, svedok K83, T. 417. Međutim, dokazi su pokazali da je Milorad Nišavić bio dobro poznat među Albancima u mestu. Shyhrete Berisha ga je videla tog dana u svojoj kući. Veće se uverilo da je on, u stvari, bio u kući Shyhrete Berisha 26. marta 1999. godine i da je iz vatrenog oružja pucao u Nexhata Berishu, kao što je detaljno opisano dalje u tekstu. Veće takođe prima na znanje iskaz Shefqeta Zogaja na osnovu informacija iz druge ruke o događajima u gradu Suva Reka koje je nekoliko dana kasnije čuo od seljana iz svog sela koji su mu rekli da su dva lica "zapovedal[a] policijom" u gradu Suvoj Reci kada se dogodio "nezapamćen masakr", a to su bili "Žika" (čije pravo ime on ne navodi) i Milorad "Mišković", za koga Veće prihvata da je

670. Jedan pripadnik snaga MUP-a pozvao je Bujara Berishu da izađe i rekao mu: "Zovi sad svoje prijatelje Amerikance da ti pomognu."[2475] Kada je Bujar Berisha izašao iz kuće, začuli su se pucnji, posle čega su članovi porodice Berisha koji su se nalazili u kući Vesela Berishe,[2476] strahujući šta bi moglo da im se dogodi ako ostanu unutra, napustili kuću.[2477] Dok je odlazila iz kuće Vesela Berishe, Shyhrete Berisha je videla telo Bujara Berishe kako leži na balkonu.[2478] U kući Shyhrete Berisha, koja se nalazila odmah ispod kuće Vesela Berishe, Milorad Nišavić zvani Mišković, koji nije nosio policijsku uniformu, već crnu odeću, držao je Nexhata Berishu za ruku i rekao mu: "Sad neka dođu Amerikanci da te spasu", a zatim je dva puta pucao u njega.[2479] Jedan policajac je zgrabio Fatona Berishu za ruku. Fatonova majka Fatime (Ismetova supruga, stara 48 godina) rekla je policajcima da odvedu nju umesto njenog sina. Uhvatili su i Sedata i Nexhmedina Berishu.[2480] Čuli su se glasovi na srpskom jeziku i reči: "Pucaj, šta čekaš", a zatim je pucnjava postala intenzivnija.[2481] Preostala grupa članova porodice Berisha, koji su napustili kuću Vesela Berishe, među kojima su bili Shyhrete Berisha i njena deca, kao i Lirija Berisha, Nexhmedinova trudna žena, pobegli su iz kuće, preko druma, u pravcu tržnog centra.[2482] Shyhrete je videla Fatona i njegovu majku Fatime kako padaju na zemlju iza nje dok je istrčavala iz kuće.[2483]

671. Velibor Veljković u suštini potvrđuje taj iskaz. On je video kako gori jedna kuća, udaljena otprilike 100 metara od stanice policije, civile koji beže iz kuće na Reštanskom putu, uglavnom žene, decu i nekoliko muškaraca, i čuo je paljbu iz pušaka. Pet ili šest civila koji su bežali ubijeni su

---

zapravo Milorad Nišavić. Međutim, prema njegovom svedočenju, to se dogodilo 25. marta 1999. godine (Shefqet Zogaj, DP P615, str. 3; v. takođe Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3781-3782, 3804-3805, 5897). Međutim, Veće se uverilo da su se događaji o kojima su mu pričali i koje opisuje, u stvari, odigrali 26. marta 1999. godine, kao što je opisano gore.

2474 Shyhrete Berisha je u svom svedočenju rekla da je među ljudima koji su došli u kuće porodice Berisha prepoznala jednog Srbina koji se zvao Zoran, koji je živeo i radio u Suvoj Reci i tečno govorio albanski. Shyhrete Berisha nije precizirala da li je Zoran nosio uniformu ili ne. Iako nikada nije lično razgovarala sa Zoranom, poznavala je njegovu suprugu i srela ga je u mnogo navrata (Shyhrete Berisha, T. 478-479, 521, 523, 526, 538, 540). Lice koje je govorilo identifikovala je kao Zorana po načinu na koji je govorio albanski jezik budući da ga je mnogo puta ranije čula kako govori (Shyhrete Berisha, T. 540). Svedokinja je navela da je čula kako Zoran poziva Bujara Berishu da izađe napolje, rekavši mu: "Zovi sad svoje prijatelje Amerikance da ti pomognu " (Shyhrete Berisha, T. 479). Veće napominje da Shyhrete Berisha nije mogla nedvosmisleno da identifikuje Zorana Petkovića na smotri radi utvrđivanja identiteta izvršenoj u svrhu njenog svedočenja pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu, Srbija, 2007. godine; ona je navela da se on "mnogo promenio", smršao i da nosi naočari (Shyhrete Berisha, T. 533-534, 540; DP D23). Međutim, ona je u svom svedočenju rekla da je odmah prepoznala Zorana Petkovića kada je on progovorio u sudnici (Shyhrete Berisha, T. 540). Veće prihvata iskaz svedoka K83 da Zoran Petković nije bio s njim 26. marta 1999. godine, niti tokom događaja koji su usledili u piceriji, svedok K83, T. 418. Veće konstatuje da postoje nepodudarnosti u iskazima kada je reč o identitetu svih policajaca koji su 26. marta 1999. godine bili u gradu Suvoj Reci, ali da to ne utiče na zaključak Veća da su pripadnici lokalne policije i rezervnog sastava policije tog dana bili u kući Vesela Berishe.

2475 Shyhrete Berisha, T. 479. Iako je svedokinja rekla da je prepoznala glas Zorana Petkovića, kao što je gore razmotreno, Veće ne može da prihvati tu identifikaciju.

2476 V. gore, par. 665.

2477 Shyhrete Berisha, T. 479-481, 520; v. takođe svedok K83, T. 383-386.

2478 Shyhrete Berisha, T. 481, 520. Veće napominje da na osnovu dokaza nije ustanovljeno ko je ispalio hitac kojim je ubijen Bujar Berisha.

2479 Shyhrete Berisha, T. 481-482, 501.

2480 Shyhrete Berisha, T. 481-482.

2481 Shyhrete Berisha, T. 482.

2482 Shyhrete Berisha, T. 482-483. V. takođe svedok K83, T. 383-384, 385, 386. V. takođe Velibor Veljković, T. 7046, 7125-7127; DP D309, broj "6" označava kuću porodice Berisha, a mala strelica i broj "7" označavaju odakle je grupa istrčala i u kom pravcu je trčala.

iz vatrenog oružja, mada svedok tvrdi da nije video ko je ispalio te hice.[2484] Hysni Berisha dodatno potvrđuje deo ovog iskaza, navodeći da je 26. marta 1999. godine, kasnije pre podne, začuo pucnjavu preko puta stanice policije, u blizini kuće Sedata Berishe, sina Vesela Berishe, i u tom delu video plamen i dim.[2485]

672. Ubrzo po dolasku u kuće porodice Berisha, svedok K83 video je kako lokalni policajci Čukarić i Tanović proveravaju lične karte četvorice muškaraca iza kuće Shyhrete Berisha koju je ranije koristio OEBS. Svedok K83 je u svom svedočenju rekao da ta četvorica muškaraca nisu bila ni naoružana, niti su nosila uniforme.[2486] Veće prihvata da su ta četvorica muškaraca bili Nexhat, Faton, Sedat i Nexhmedin Berisha. Veće se takođe uverilo, na osnovu svedočenja Shyhrete Berisha i sudskomedicinskih dokaza koji će biti razmotreni kasnije u ovom odeljku, da je Fatime (Ismetova žena) Berisha pogođena iz vatrenog oružja ispred kuće kada je pokušala da spasi svog sina Fatona, koji je takođe pogođen. Svedok K83 i Miroslav Petković dobili su naređenje da prate grupu u kojoj su bili članovi porodice Berisha koji su bežali i da vide kuda će otići. Svedok K83 je u svom svedočenju rekao da su, kada je krenuo da prati članove porodice Berisha, Čukarić i Tanović pucali na četvoricu muškaraca, članova porodice Berisha, čija su imena gore navedena.[2487] Svedok K83 je takođe video da su jedan stariji čovek i jedna žena ranjeni iz vatrenog oružja u noge, dok su bežali iz kuće; oni su pali na zemlju, pošto nisu mogli da nastave.[2488] Kako je gore navedeno, prema rečima Shyhrete Berisha, lice koje je pucalo na njenog muža bio je službenik RDB Milorad Nišavić zvani Mišković. Prema zaključku Veća, Nišavić je, zajedno sa Čukarićem i Tanovićem, pucao iz vatrenog oružja na te muškarce. Veće prihvata, što potvrđuju iskazi o kojima je gore bilo reči, da su pripadnici MUP-a, uključujući pripadnike rezervne i regularne lokalne policije, 26. marta 1999. godine u kompleksu porodice Berisha u gradu Suvoj Reci ubili sledećih šest članova porodice Berisha, koji su svi po imenu navedeni u Prilogu Optužnici: Bujara, Nexhata, Fatona, Fatime, Sedata i Nexhmedina. Ustanovljeno je da su strelne rane bile uzrok smrti dve od tih žrtava.[2489] Veće takođe prihvata da su pripadnici MUP-a 26. marta 1999. godine u gradu Suvoj Reci ubili i jednog starijeg muškarca i ženu, čija imena u iskazima nisu navedena, pa stoga nisu uvrštena u Prilog Optužnice. Nijedno od tih lica nije bilo naoružano, niti je učestvovalo u sukobu. Svi oni su bili kosovski Albanci i Veće, na osnovu dokaza, prihvata da je to razlog iz kojeg su ubijeni. Kao što će

[2483] Shyhrete Berisha, T. 483.
[2484] Velibor Veljković, T. 7046, 7049, 7077, 7080, 7125-7126, 7135, 7158.
[2485] Hysni Berisha, DP P584, str. 2. Svedok navodi da je 26. marta 1999. godine u kasnim prepodnevnim satima čuo pucnjavu i video dim i plamen, dodavši da se "[t]o […] nastavilo do večeri", zbog čega je njegova porodica bila prestrašena i ostala unutra celog dana.
[2486] Svedok K83, T. 383-386.
[2487] Svedok K83, T. 383-386, 419-420; DP D11, fotografija koja pokazuje put kojim je svedok K83 išao do picerije; v. takođe Shyhrete Berisha, T. 460.
[2488] Svedok K83, T. 385-386; DP P270, slovo "F" označava mesto na kojem je taj par ranjen.
[2489] V. dole, par. 1405; Prilog: Tabela s podacima o žrtvama.

biti razmotreno dalje u Presudi, posmrtni ostaci nekih od tih kosovskih Albanaca ubijenih tokom navedenih događaja u gradu Suvoj Reci kasnije su ekshumirani sa groblja u Suvoj Reci, Kroji-I-Popit i/ili u centru SAJ u Batajnici.[2490]

673. Zajedno sa ćerkom Herondiljom, Shyhrete Berisha je najpre otrčala do benzinske stanice čiji je vlasnik bio Jashar Berisha, rođak njenog muža.[2491] Zatim je videla članove porodice okupljene u obližnjem tržnom centru i pridružila im se.[2492] Jedno od njene dece, Altin Berisha, ranjen je u ruku iz vatrenog oružja dok je trčao ka tržnom centru.[2493]

674. U tržnom centru se okupilo najmanje 35 članova porodice Berisha.[2494] Prema svedočenju svedoka K83, grupa od oko 30-35 ljudi ušla je u piceriju i zaključala se u njoj.[2495] Veće primećuje da svedoci naizmenično taj lokal nazivaju picerija ili kafić.[2496] Suprotno iskazu svedoka K83 u vezi s tim, Shyhrete Berisha je u svom svedočenju rekla da su policajci rekli članovima porodice Berisha u tržnom centru da uđu u kafić i sednu.[2497] Moguće je da je tačno ono čega se Shyhrete Berisha seća, ali da se to nije dogodilo dok je svedok K83 bio prisutan, budući da se on neko vreme kretao nezavisno od drugih policajaca koji su bili u piceriji. U svakom slučaju, imajući u vidu događaje koji su usledili i optužbe iz Optužnice koje se odnose na taj incident, ta nepodudarnost nije od pravno relevantnog značaja. Prema zaključku Veća, pošto je u piceriji video članove porodice Berisha u grupi, svedok K83 se potom vratio do Čukarića i Tanovića. On je u svom svedočenju rekao da je bio prestrašen i da se loše osećao. Čukarić mu je rekao da ide i donese im neko alkoholno piće. Tom prilikom je prošao pored onog starijeg para koje je ranije video da su pogođeni dok su bežali iz kuće porodice Berisha. Još su bili živi. Na povratku, pošto je uzeo piće, video je da su to dvoje starijih ljudi mrtvi. Nije video kako su umrli, ali je čuo pucnje i video Čukarića na oko pet-šest metara od tela to dvoje starijih ljudi. Zatim je video kako Čukarić ide u pravcu picerije.[2498] Svedok K83 je zatim video da su na glavama to dvoje starijih ljudi bile rane od metaka.[2499] Čukarić, Tanović, Miroslav Petković i svedok K83 potom su seli iza ugla picerije i popili piće.[2500] Svedok

[2490] V. gore, par. 683.
[2491] Shyhrete Berisha, T. 531.
[2492] Shyhrete Berisha, T. 483.
[2493] Shyhrete Berisha, T. 484.
[2494] Shyhrete Berisha, T. 483-484; DP P272.
[2495] Svedok K83, T. 386-388, 422; DP P270, slovo "G" označava mesto na kojem se nalazila picerija; Velibor Veljković, T. 7061, DP P1070, broj "5" označava mesto na kojem se nalazila picerija / kafić.
[2496] V., na primer, Velibor Veljković, T. 7061.
[2497] Shyhrete Berisha, T. 484-485.
[2498] Svedok K83, T. 386-388, 422-423; DP P270, slovo "G" označava mesto na kojem sa nalazila picerija, slovo "H" mesto gde su četvorica policajaca pila; DP D12, slovo "X" označava mesto na kojem sa nalazila picerija, broj "1" označava mesto na kojem je svedok K83 video dve starije ranjene osobe, broj "2" označava mesto gde je svedok K83 otišao da donese alkoholno piće, a broj "3" mesto gde su popili piće.
[2499] Svedok K83, T. 388.
[2500] Svedok K83, T. 388; DP P270, slovo "H" označava mesto gde su popili piće.

K83 je u svom svedočenju rekao da ispred picerije u tom trenutku, osim te četvorice, nije bilo drugih policajaca, niti drugih lica.[2501]

675. Pošto su ta četvorica muškaraca popili piće, Tanović je kundakom razbio prozor picerije i ubacio unutra bombu.[2502] Čukarić, Miroslav Petković i svedok K83 stajali su iza ćoška kako bi se zaklonili od razbijenog stakla i šrapnela prouzrokovanih eksplozijom.[2503] Svedok K83 je čuo kako iz picerije dopire jaukanje i plač.[2504] Nekoliko minuta kasnije, Čukarić je ubacio drugu bombu.[2505] Čukarić i Tanović su se zatim smenjivali pucajući kroz prozor picerije.[2506] Shyhrete Berisha ih je čula kako viču i kažu da će pobiti sve Albance.[2507] Pucnjava je trajala dok se u piceriji sve nije utišalo.[2508] Shyhrete Berisha koja je zadobila povrede od šrapnela na nozi, grudima i stomaku, bila je još živa posle pucnjave. Kada je to primetio, jedan od policajaca je pucao na nju i ranio je u ruku.[2509] Drilon, Gramoz i jedanaestogodišnji sin Shyhrete Berisha Altin još su bili živi, ali su se pretvarali da su mrtvi. Kada su policajci primetili da je Altin još živ, i na njega su još jednom pucali iz vatrenog oružja; Shyhrete Berisha je čula kako je njen sin jauknuo, a zatim izdahnuo.[2510] Shyhrete Berisha se pravila da je mrtva. Policajci su otišli iz kafića.[2511] Zatim je čula glasove kako kažu da tela treba utovariti na kamion.[2512] Prema svedočenju svedoka K83, posle ubijanja u piceriji, Čukarić je razgovarao sa jednim neidentifikovanim licem preko policijske motorole.[2513] Svedok K83 je otišao do kioska na glavnoj ulici da obezbedi to područje i spreči ljude da tuda prolaze.[2514]

676. Dokazi pokazuju da su svi ljudi ubijeni u piceriji bili nenaoružani civili, Albanci[2515] i članovi porodice Berisha. Prihvata se da su oni uzeti za metu zato što su bili kosovski Albanci. Prema zaključku Veća, pripadnici lokalne policije u iz grada Suve Reke su 26. marta 1999. godine bombama ranili ili pogodili iz vatrenog oružja u piceriji ukupno 35 članova porodice Berisha. Od tog broja, njih 32 su tog dana preminula od rana. To su bili: Majlinda, Heroldina, Altin, Redon,

---

[2501] Svedok K83, T. 422.
[2502] Svedok K83, T. 389.
[2503] Svedok K83, T. 389.
[2504] Svedok K83, T. 389.
[2505] Svedok K83, T. 389.
[2506] Veće napominje da je, prema svedočenju Shyhrete Berisha, na kafić najpre otvorena paljba koja je bez prekida trajala, posle čega su unutra bačene bombe, Shyhrete Berisha, T. 484-485. Međutim, Veće će se u pogledu toga osloniti na iskaz svedoka K83, koji je u svom svedočenju rekao da su, pre nego što su Cukarić i Tanović iz vatrenog oružja pucali u kafić kroz prozor picerije, u piceriju bačene dve bombe, svedok K83, T. 389-390. To potvrđuje iskaz Velibora Veljkovića, koji je prvo čuo eksploziju bombe za koju je mislio da je došla iz pravca vinarije "Metohija Vino" (blizu picerije), posle čega se začula još jedna eksplozija, a zatim više pucnjeva iz vatrenog oružja, Velibor Veljković, T. 7051-7052, 7058-7059, 7134, 7141.
[2507] Shyhrete Berisha, T. 485. Veće prihvata svedočenje svedoka K83 da su jedine osobe koje su u vreme ubijanja bile ispred picerije bili svedok K83, Miroslav Petković, Čukarić i Tanović, svedok K83, T. 472.
[2508] Svedok K83, T. 389-390.
[2509] Shyhrete Berisha, T. 485-486.
[2510] Shyhrete Berisha, T. 486.
[2511] Shyhrete Berisha, T. 485.
[2512] Kada su utovarivali telo Shyhrete Berisha na kamion, skinuli su joj dva zlatna lanca koja je nosila oko vrata, Shyhrete Berisha, T. 486-487.
[2513] Svedok K83, T. 406-407.
[2514] On je tamo stajao otprilike sat do sat i po, svedok K83, T. 389-390; DP P270, slovo "M" označava mesto na kojem je bio kiosk.

Sebahate, Sherina, Ismet (trogodišnji sin Fatona i Sebahate), Eron, Dafina, Drilon, Hava, Vlorjan, Edon, Flora, Dorentina, Lirija (Nexhmedinova supruga), Avdi, Fatime (Avdijeva supruga, 37 godina), Kushtrin, Vesel (55 godina, suprug Sofije Berisha), Sofije, Hajdin, Mihrije, Besim, Mevlude, Fatmire, Genci i Graniti Berisha,[2516] kao i Hanumusha Berisha (9 godina, ćerka Hamdija i Zelihe Berisha i sestra Mirata Berishe), Hanumsha Berisha (81 godina, supruga Saita Berishe), Musli Berisha (63 godine), Merita Berisha (desetogodišnja ćerka Hamdije i Selije).[2517] U vreme kada je ubijena, Lirija Berisha je bila u poslednjem mesecu trudnoće.[2518] Shyhrete, Vjollca i Gramoz Berisha su jedina tri lica koja su preživela ubijanje u piceriji.[2519]

677. Jashar Berisha je čuo pucnjavu i eksplozije iz pravca tržnog centra i čuo vrisku ljudi koje su ubijali; pozvao je svog brata Halita Berishu i rekao mu da u tržnom centru ubijaju ljude i da Halit skupi svoju porodicu i napusti grad.[2520] Jashar je rekao bratu da ne može da vidi tržni centar, ali da čuje eksplozije, pucnjavu i vrisku koja dopire iz njega.[2521] Takođe mu je rekao da su policajci ubili Sedata, Nexhata i Bujara Berishu i da su drugi članovi porodice Berisha pobijeni u tržnom centru.[2522]

678. Svedok K83 je u svom svedočenju rekao da je, dok je čekao kod kioska kako bi obezbedio to područje posle pucnjave u piceriji, video kako kriminalistički tehničar Todor Jovanović dovodi Jashara Berishu u piceriju; Jovanović je bio u civilnoj odeći, i vozio se u službenom policijskom vozilu.[2523] Doktor Boban Vuksanović, lekar koji je radio u Domu zdravlja u gradu i pripadnik Teritorijalne odbrane,[2524] pozvao je Jashara Berishu da dođe, ali je Jashar Berisha to odbio i otimao

[2515] Svedok K83, T. 408; v. takođe Velibor Veljković, T. 7049, 7052-7053, 7084.
[2516] Shyhrete Berisha, T. 459-461, 483; DP P272.
[2517] Shyhrete Berisha je navela imena 28 od 32 žrtve, a ostala četiri lica je identifikovala na osnovu njihovih fotografija, DP P272. Za četiri lica čija imena nije znala, te iste fotografije su pokazane Hysniju Berishi koji ih je identifikovao po imenu, Hysni Berisha, DP P587 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4012-4016; DP P596, koji sadrži fotografije članova porodice Berisha koje je po imenu identifikovao Hysni Berisha; DP P594, str. 17, 18, 24, 28.
[2518] Shyhrete Berisha, T. 482, 530; v. dole, par. 1406; Prilog: Tabela s podacima o žrtvama.
[2519] Shyhrete Berisha, T. 490; DP P272.
[2520] Halit Berisha, DP P598, str. 3; Halit Berisha, T. 3384.
[2521] Halit Berisha, DP P598, str. 3.
[2522] Halit Berisha, DP P598, str. 3; Halit Berisha, T. 3384.
[2523] Svedok K83, T. 392-393, 399, 426-427.
[2524] Veće napominje da je, iako svedok K83 navodi da je dr Boban Vuksanović bio pripadnik civilne zaštite, Velibor Veljković u svom svedočenju rekao da je Boban Vuksanović bio u "Teritorijalnoj odbrani", nosio zelenu vojnu uniformu i bio naoružan automatom kada je došao u piceriju (Velibor Veljković, T. 7055, 7132); DP D308. Halit Berisha je u svom svedočenju rekao da je dr Vuksanović nosio zelenu vojnu uniformu i bio komandant Kriznog štaba opštine Suva Reka (Halit Berisha, T. 3408). Halit Berisha je u svom svedočenju rekao da je dr Vuksanović, osim toga što je po zanimanju bio lekar, nekad radio u Izvršnom odboru opštine Suva Reka i da je onda, "kasnije" postao predsednik opštine; takođe je radio kao direktor Doma zdravlja u gradu (Halit Berisha, T. 3409). Hysniju Berishi je postavljeno pitanje da li je dr Vuksanović bio predsednik opštine Suva Reka; on je odgovorio da ne zna, ali da misli da je možda bio. Međutim, to se izgleda odnosi na neki raniji period, kada je Hysni Berisha bio u Nemačkoj, odakle se vratio 1996. godine (Hysni Berisha, T. 3361, 3372-3373). Dokazi pokazuju da je dr Vuksanović ubijen iz vatrenog oružja u aprilu 1999. godine, navodno od strane OVK (Hysni Berisha, T. 3372-3373); Halit Berisha, T. 3408-3409; svedok K83, T. 443. Halitu Berishi su rekli da je Vuksanović nosio maskirnu vojnu uniformu kada je ubijen, Halit Berisha, DP P600 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7447. Na osnovu tih dokaza, Veće se uverilo da je dr Vuksanović u vreme ubijanja u piceriji bio pripadnik odreda Teritorijalne odbrane VJ i da je nosio vojnu uniformu.

se, posle čega mu je Čukarić ispalio jedan metak u leđa.[2525] Od tog dana, Jashar Berisha nije viđen živ.[2526] Jashar Berisha je u to vreme bio nenaoružan, a zatočili su ga pripadnici srpskih snaga. Na osnovu dokaza je ustanovljeno da je on uzet za metu zato što je bio kosovski Albanac. Veće prihvata da su srpske snage 26. marta 1999. godine u gradu Suvoj Reci ubile Jashara Berishu. Sudskomedicinski dokazi koji se odnose na Jashara Berishu razmotreni su dalje u Presudi.[2527]

679. Doktor Boban Vuksanović, koji je 15 - 20 minuta posle ubijanja došao u piceriju sa Mirkom Đorđevićem, komandantom Teritorijalne odbrane, pregledao je tela.[2528] Kriminalistički tehničar Todor Jovanović fotografisao je tela.[2529] Tela iz picerije, uključujući telo Jashara Berishe, zatim su utovarena u dva kamiona koja su jedan za drugim stigla iz pravca Prizrena.[2530] Veće prihvata da je pre ubijanja u piceriji, Veliboru Veljkoviću, policajcu iz stanice policije Suva Reka, naređeno da učestvuje, što je i učinio,[2531] u utovarivanju tela onog pritvorenika koji je ranije tog dana ubijen u stanici policije, kao i tela lica koja su ranije tog dana ubijena i ležala na Reštanskom putu,[2532] mada nisu utovarena sva tela, u kamion koji je stigao iz pravca Prizrena i koji je vozio lokalni policajac Ramiz Papić.[2533] Kamion se zatim odvezao putem u Raštane u potrazi za drugim telima, a potom se odvezao u piceriju kako bi tela onih koji su ubijeni u njoj mogla da se utovare na taj isti kamion.[2534] Veljković je u svom svedočenju rekao da je otišao u piceriju s kamionom zato što je "znao da ti leševi ne mogu tako da ostanu. Jer to je veliki broj leševa, to bi znači nastupila zaraza da smo ih

---

2525 Svedok K83, T. 392-393.

2526 Halit Berisha, DP P598, str. 3; Halit Berisha, T. 3384.

2527 V. gore, par. 683.

2528 Svedok K83, T. 390-392, 426; DP D14, broj "3" označava mesto gde su dr Boban Vuksanović i Mirko Đorđević došli automobilom.

2529 Svedok K83, T. 400-405, 453.

2530 Svedok K83, T. 391-392, 393, 424-425; DP D14, slovo "2" označava mesto na kojem su bili kamioni kada su utovarivana tela; v. takođe Velibor Veljković, T. 7159-7160.

2531 Veće prima na znanje svedočenje svedoka da ne zna ko mu je naredio da pokupi tela (Velibor Veljković, T. 7050, 7161). Međutim, u izjavi koju je dao Tužilaštvu 2006. godine, svedok je izjavio da mu je Radojko Repanović, komandir stanice policije, naredio da krene za grupom muškaraca koji su išli prema kućama na Reštanskom putu i utovari tela ubijenih (Velibor Veljković, DP D311, par. 16).

2532 Veće podseća na iskaz Shefqeta Zogaja iz druge ruke u vezi s ubijanjem kosovskih Albanaca u gradu Suvoj Reci, uključujući Ramadana Sukaja, Hafiza Shalu, Osmana Elshanija i Alberta, čije prezime nije znao (Shefqet Zogaj, DP P615, str. 3). Veće podseća na svoju raniju konstataciju da se, iako Shefqet navodi da je ovo ubijanje izvršeno 25. marta 1999. godine, na osnovu drugih dokaza koju su mu predočeni, ono uverilo da su se događaji o kojima je on govorio odigrali 26. marta 1999. godine.

2533 Velibor Veljković, T. 7050-7052, 7088, 7129-7131, 7134, 7142, 7161. Iako svedok navodi da je pokupio tela pet - šest civila koje je video kako beže iz kuće na Reštanskom putu 26. marta 1999. godine, on je u svom svedočenju takođe rekao da je moguće da je na putu pokupio još tela "ljudi koji su [ranije] poginuli", Velibor Veljković, T. 7051. U izjavi koju je svedok 2003. godine dao MUP, čiji deo mu je predočilo tužilaštvo, naveo je da su, dok su išli niz Reštanski put, pokupili određeni broj mrtvih tela i utovarili ih na kamion, ali da su za sobom ostavili neka tela, Velibor Veljković, T. 7183; DP D313. U toj istoj izjavi, koju Veće prihvata kao dokaz, Veljković je naveo da je takođe pokupio tela određenog broja lica iz ulice Miladina Popovića, oko 250 metara od policijske stanice, isto tako ostavivši neka tela za sobom, kao i telo jednog zatočenika koji je tog dana pre podne ubijen u stanici policije, pre nego što je nastavio ka Reštanskom putu i piceriji, Velibor Veljković, T. 7183; DP D313. Svedok K83 je potvrdio iskaz da su neka tela ljudi ubijenih na Reštanskom putu ostavljena tamo da leže do 27. marta 1999. godine i u svom svedočenju rekao da je kriminalistički tehničar Todor Jovanović tog dana fotografisao ta tela, svedok K83, T. 400-405, 453). Svedok K83 je u svom svedočenju takođe rekao da je otprilike 15-20 lica koja su živela u kućama na Reštanskom putu i koja su ubijena 26. marta 1999. godine pokopano na lokalnom groblju, svedok K83, T. 451.

2534 Velibor Veljković, T. 7055, 7088, 7132, 7137-7138, 7146, 7185; DP D308.

tako ostavili".[2535] Veće se stoga uverilo da je od dva kamiona koja je naveo svedok K83 jedan bio kamion u kome se nalazio deo tela pokupljenih sa Reštanskog puta, a drugi kamion je stigao iz pravca Prizrena da bi se pokupila tela iz picerije.

680. Dokazi pokazuju da su među onima koji su učestvovali u utovarivanju tela na kamione bili pripadnici civilne zaštite, kao i nekoliko mlađih ljudi koje je doktor Vuksanović pozvao da pomognu i kojima je, pošto su odbili da u tome učestvuju, Čukarić zapretio i naredio da to urade.[2536] Velibor Veljković je takođe pomagao prilikom utovarivanja tela iz picerije u kamione.[2537] Veljković je u piceriji video tela mrtvih žena i dece albanske nacionalnosti. Prema njegovom svedočenju, jedna Albanka od 65-70 godina koja je ležala pored vrata rekla mu je nešto na albanskom, a on je zatim obavestio druge o tome da je žena živa i izašao iz picerije; ubrzo posle toga, jedan od njegovih kolega – on tvrdi da ne zna koji – pucao je u tu ženu iz vatrenog oružja. Zaprepašćuje Veljkovićevo svedočenje da se plašio da je ta žena možda imala pušku i da je mogla da puca na njega.[2538] On je u svom svedočenju rekao da je jedan od njegovih kolega takođe ubio iz vatrenog oružja i jednog čoveka koji je još bio živ.[2539] Veće ne prihvata pokušaje svedoka da se distancira od ubijanja ta dva člana porodice Berisha, pripisujući ta ubistva svojim kolegama.

681. Pošto su sva tela iz picerije utovarena na kamione, od kojih su se u jednom, između ostalih, već nalazila tela nekih članova porodice Berisha ubijenih na Reštanskom putu, kamioni su se odvezli u pravcu Prizrena.[2540] Shyhrete Berisha, Vjollca Berisha i njen sin Gramoz, sve troje ranjeni, ali još uvek živi, utovareni su na taj isti kamion. Pošto su se samo kratko vozili, kamion se zaustavio i Shyhrete Berisha je čula kako jedna žena na srpskom jeziku kaže: "Sine, gotov si." Na to je jedan čovek odgovorio potvrdno, a žena mu je poželela srećan put. Shyhrete i Vjollca Berisha su obe prepoznale glas Vere, majke Zorana Petkovića koji je ranije naveden kao jedno od lica koja su se tog jutra približavala Shyhretinoj kući.[2541] Iako nikada lično s njom nije razgovarala, Shyhrete Berisha je dobro poznavala Zoranovu majku i često ju je viđala i čula kako govori.[2542] Pošto su neko vreme putovali u kamionu, Shyhrete Berisha, Vjollca Berisha i njen sin Gramoz Berisha odlučili su da iskoče iz kamiona dok je bio u pokretu. To su i uradili i našli su se u Novoj

[2535] Velibor Veljković, T. 7134, 7160. Veće napominje da je na ovom suđenju Velibor Veljković u svom svedočenju rekao da su tela iz picerije utovarena na isti kamion kao i tela članova porodice Berisha koja je pokupio na Reštanskom putu, mada je priznao da nije siguran da li je bilo više od jednog kamiona, Velibor Veljković, T. 7055, 7132-7134, 7141. U izjavi koju je 2006. godine dao Tužilaštvu, svedok je naveo da su tela ljudi ubijenih u gradu Suvoj Reci, u stvari, utovarena u dva kamiona, Velibor Veljković, DP D311, par. 16-17.
[2536] Svedok K83, T. 390-392, 425-426.
[2537] V. dole, par. 679.
[2538] Velibor Veljković, T. 7053-7054, 7137-7139.
[2539] Velibor Veljković, T. 7055.
[2540] Shyhrete Berisha, T. 487; svedok K83, T. 390-391; v. takođe Velibor Veljković, T. 7147.
[2541] Shyhrete Berisha, T. 487, 526-527.
[2542] Shyhrete Berisha, T. 487, 526-527.

Šumadiji/Malësi-e-Re, selu u pravcu Prizrena. Tamo su seljani pružili prvu pomoć Shyhrete Berisha, a zatim je odveli u selo Grejkovce/Grejkoc da je pregleda lekar.[2543]

682. U septembru 1999. godine jedan britanski forenzički tim izvršio je obdukcije posmrtnih ostataka lica ekshumiranih sa groblja u gradu Suvoj Reci.[2544] Od ukupno 18 pregledanih tela, utvrđeno je da dva tela pripadaju Fatonu i njegovoj majci Fatime Berisha, koji su oboje poslednji put viđeni kada su pali na zemlju blizu kuće Shyhrete Berisha na Reštanskom putu;[2545] Ustanovljeno je da je uzrok smrti oba ova lica bila strelna rana glave.[2546] Treće telo identifikovano na groblju pripadalo je Sedatu Berishi.[2547] Iako za tu žrtvu nije ustanovljen uzrok smrti, Veće se, na osnovu iznetih iskaza očevidaca, uverilo da je on umro usled toga što su na njega iz vatrenog oružja pucali pripadnici srpskih snaga 26. marta 1999. godine u Suvoj Reci.[2548] Veće ovde podseća na iskaz svedoka K83 da su neka tela civila iz kuća na Reštanskom putu ostavljena tamo do 27. marta 1999. godine, kada su ta tela fotografisana; po njegovom sećanju, oko 15-20 lica je kasnije pokopano na lokalnom groblju "pod šifrom koju su već imali tamo".[2549]

683. Takođe u septembru 1999. godine britanski forenzički tim je vršio ekshumacije na strelištu VJ kod Koriše/Korishë, blizu Prizrena,[2550] koje se navodi i kao Kroj-i-Popit.[2551] U blizini nekih posmrtnih ostataka ekshumirani su odeća, cipele, novčanici i drugi predmeti.[2552] Svi ti predmeti su pokazani članovima porodica radi identifikacije.[2553] Utvrđeno je da su mnogi od tih predmeta pripadali raznim članovima porodice Berisha.[2554] Kao što će detaljnije biti razmotreno kasnije u ovoj Presudi, neki od tih predmeta su pripadali članovima porodice Berisha koje je jedan preživeli očevidac identifikovao kao lica ubijena u piceriji, dok su neki pripadali drugim članovima porodice Berisha.[2555] Na toj lokaciji su pronađeni delovi odeće Jashara Berishe, kao i deo jednog njegovog

[2543] Shyhrete Berisha, T. 490-491.
[2544] V. gore, par. 1404.
[2545] V. gore, par. 670, 672, 682, 1404, 1405.
[2546] V. gore, par. 1405.
[2547] V. gore, par. 1405.
[2548] V. gore, par. 1405.
[2549] Svedok K83, T. 400-405, 451-454.
[2550] V. gore, par. 1406.
[2551] Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3712-3713; v. gore, par. 1406.
[2552] Hysni Berisha, T. 3345-3346; Hysni Berisha, DP P584, str. 8-9; v. takođe Halit Berisha, T. 3383-3386; Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3611-3612, 3636; DP P591, str. 6. Halit Berisha je u svom svedočenju rekao da je odeću svog brata pronašao na toj lokaciji "negde u julu 1999. godine" (Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3611-3612, 3636). Kao što je u svom svedočenju rekao Hysni Berisha, britanski forenzički tim je prvobitno obišao lokaciju u julu 1999. godine, dok su ekshumacije počele tek u septembru 1999. godine (Hysni Berisha, DP P584, str. 8-9; Hysni Berisha, T. 3345-3346). Veće se uverilo, na osnovu dokaza, da je proces ekshumacije i identifikacije odevnih predmeta, kao i dela ekstremiteta Jashara Berishe, brata Halita Berishe, prema tome obavljen u septembru 1999. godine.
[2553] Hysni Berisha, DP P584, str. 8-9; Halit Berisha, T. 3385; v. takođe DP P590.
[2554] Hysni Berisha, DP P584, str. 8-9; Hysni Berisha, DP P587 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4011-4012; Hysni Berisha, T. 3345-3347; v. takođe DP P590, P591, P592, P593; v. gore, par. 1406. Hysni Berisha navodi da je pronašao maramicu Muslija Berishe, starog 63 godine, džemper/jaknu koji je pripadao jednom od dece Muslija Berishe, Violeti ili Afrimu, pernicu koja je pripadala Meriti Berisha, staroj 14 godina (kćerki Hamdija Berishe), svesku koja je pripadala Miratu Berishi, starom 10 godina (sinu Hamdija Berishe) i cipele koje su pripadale Sofiji Berisha i njenom suprugu Veselu Berishi, starom 55 godina.
[2555] V. gore, par. 1406.

ekstremiteta.[2556] Otprilike dve godine kasnije, u junu 2001. godine, u masovnoj grobnici u centru SAJ u Batajnici, kod Beograda, više od 400 kilometara odatle, pronađeni su i na osnovu DNK dokaza identifikovani posmrtni ostaci najmanje 24 člana porodice Berisha, uključujući i posmrtne ostatke Jashara Berishe i nerođene bebe Lirije Berishe.[2557] Veće takođe napominje da su posmrtni ostaci Afrima, Arta, Hamdija i Zane Berisha bili među ostacima ta 24 lica ekshumirana s lokacije Batajnica 1. Kao što će detaljnije biti razmotreno kasnije u ovoj Presudi, neki lični predmeti koji su pripadali Afrimu Berishi takođe su identifikovani u Kroji-i-Popit. Na osnovu ukupnih dokaza i obrasca napada srpskih snaga u gradu Suvoj Reci 26. marta 1999. godine, Veće se uverilo da su srpske snage ubile i to četvoro članova porodice Berisha. Kada je reč o ostalim članovima porodice Berisha navedenim u Prilogu D Optužnice – Nefije, Saitu, Miratu i Zelihe Berisha – Veće napominje da njihovi posmrtni ostaci nisu identifikovani. U kontekstu goreopisanih događaja, Veće smatra da su Nefije, Zelihe i Mirat Berisha, kao i Sait Berisha, verovatno takođe ubijeni 26. marta 1999. godine u gradu Suvoj Reci, mada na osnovu dokaza ne može nedvosmisleno da izvede taj zaključak. Na osnovu ukupnih dokaza, uključujući sudskomedicinske nalaze koji se odnose na članove porodice Berisha, Veće prihvata da su snage MUP, uključujući lokalne i rezervne policajce, 26. marta 1999. godine ubile najmanje 45 članova porodice Berisha.[2558]

684. Veće dalje prihvata, na osnovu tih dokaza, uključujući sudskomedicinske dokaze koji će biti detaljnije razmotreni kasnije u ovoj Presudi, da su tela članova porodice Berisha ubijenih 26. marta 1999. godine kamionom prevezena na strelište VJ kod Koriše, blizu Prizrena, gde su na kratko vreme pokopana, da bi kasnije bila izvađena, pri čemu je tu ostalo nekoliko predmeta koje je kasnije pronašao britanski forenzički tim koji je, u pratnji Hysnija Berishe i Halita Berishe, bio na toj lokaciji, a zatim su tela transportovana u centar SAJ u Batajnici kod Beograda da bi tamo bila pokopana u masovnoj grobnici.

685. Veće ovde prima na znanje iskaz Velibora Veljkovića da je svedok K83 bio s njim celog dana i da nije bio među ljudima koji su se nalazili u piceriji kada je pucano.[2559] To je u direktnoj suprotnosti s iskazom koji je on dao u ranijim razgovorima i izjavama,[2560] a u suprotnosti je i sa iskazom samog svedoka K83 u vezi s njegovim učešćem u tim događajima. Veće prihvata iskaz svedoka K83 u vezi s njegovim učešćem u tim događajima, pošto je ubeđeno da je on pouzdan. Velibor Veljković je, s druge strane, dao nezadovoljavajuća objašnjenja za očigledne i značajne nepodudarnosti i nejasnoće između svojih ranijih iskaza i svog svedočenja tokom suđenja. Shodno

[2556] Halit Berisha, T. 3385-3386, 3613; DP P591, str. 6.
[2557] Halit Berisha, T. 3386-3387; v. takođe DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3613. V. gore, par. 1406.
[2558] V. gore, par. 1403-1406.
[2559] Velibor Veljković, T. 7085-7086, 7144-7146.
[2560] Velibor Veljković, T. 7069, 7086-7087, 7145-7146, 7181-7185.

tome, Veće nije sklono da prihvati taj aspekt njegovog iskaza da svedok K83 nije bio među ljudima prisutnim u piceriji kad je pucano.[2561]

686. Gorenavedene konstatacije pokazuju da posle ubijanja članova porodice Beriša u piceriji nije bilo uviđaja. Iako su tela u piceriji fotografisana 26. marta 1999. godine, a tela ostavljenih na Reštanskom putu 27. marta 1999. godine,[2562] činjenica da su neka od tela na Reštanskom putu i tela onih koji su ubijeni u piceriji utovarena na kamione i prevezena u pravcu Prizrena odmah posle ubijanja onemogućila je bilo kakvu istragu u vezi s tim incidentom. Veće napominje da je 30. marta 1999. godine obavljen uviđaj u gradu Suvoj Reci; taj uviđaj je, međutim, bio ograničen na tela osam kosovskih Albanaca koja su tog dana pronađena u ulici Miladina Popovića u gradu Suvoj Reci.[2563] Veće konstatuje da su ta tela pokopana na muslimanskom groblju u gradu Suvoj Reci istog dana kada je izvršen uviđaj.[2564] U izveštaju s tog uviđaja ne pominju se tela sa Reštanskog puta niti tela iz picerije. Odsustvo valjane istrage u vezi s ubijanjem članova porodice Berisha biće detaljnije razmotreno kasnije u ovoj Presudi.[2565]

(c) Proterivanje iz grada Suve Reke i susednih sela. Uništavanje džamije u gradu Suvoj Reci

687. Prema svedočenju policajca Velibora Veljkovića, po povratku u stanicu policije u Suvoj Reci, nakon što su članovi porodice Berisha 26. marta 1999. godine ubijeni na Reštanskom putu i u piceriji, jedan kolega mu je rekao da je iz Beograda stiglo naređenje da se prekine s ubijanjem i da se albanskom stanovništvu u tom gradu saopšti da ima pola sata da ode, jer će ga u protivnom snaći sudbina porodice Beriša.[2566] Postoje i drugi iskazi koji potvrđuju ove događaje.[2567] Velibor

[2561] V. na primer, Velibor Veljković, T. 7071-7074, 7152-7153, 7172-7174, 7189-7190, kada je reč o naređenju koje je komandir Repanović dao 26. marta 1999. godine u vezi s tim šta da se radi s albanskim stanovništvom; T. 7076-7077; kada je reč o tome ko mu je naredio da ide da utovaruje tela onih koji su ubijeni na Reštanskom putu 26. marta 1999. godine; T. 7078-7080, kada je reč o tome da li je video lica koja su pucala na civile koji su trčali iz kuće Vesela Berishe ka tržnom centru. V. takođe T. 7164-7169, 7188-7189, 7191-7192.

[2562] Svedok K83, T. 400-405, 453.

[2563] DP D802. Veće napominje da je Velibor Veljković takođe učestvovao u prikupljanju određenog broja tela s lokacije u ulici Miladina Popovića 26. marta 1999. godine. Prema njegovom svedočenju, oni su za sobom ostavili neka tela pre nego što su otišli da pokupe tela članova porodice Berisha na Reštanskom putu, a zatim u piceriji u tržnom centru (Velibor Veljković, T. 7183; svedok 6D2, T. 12272-12273. Tokom unakrsnog ispitivanja svedoka K83, odbrana je tom svedoku predočila da je 30. marta 1999. godine u ulici Miladina Popovića izvršen uviđaj, tokom kojeg je on pružao obezbeđenje, što je svedok i potvrdio (Svedok K83, T. 449). Veće napominje da svedok K83, međutim, nije bio u mogućnosti da objasni Veću gde je ulica Miladina Popovića. Tom prilikom od svedoka K83 nije uzeta izjava (Svedok K83, T. 450-451). V. dole, par. 2089-2090.

[2564] DP D802, str. 6.

[2565] V. dole, par. 2087-2091.

[2566] Velibor Veljković, T. 7062, 7172, 7174.

[2567] Veće napominje da je Shefquet Zogaj u svom svedočenju naveo da su mu nekoliko dana nakon događaja u gradu Suvoj Reci, dok se nalazio u Belanici, žitelji Suve Reke kazali da je policija opkolila sve kuće između policijske stanice i sela Raštane, naredila ljudima da napuste svoje kuće i potom te kuće zapalila (Shefquet Zogaj, DP P615, str. 3. Iako Shefqet Zogaj navodi da se ovo dogodilo 25. marta 1999. godine, Veće prihvata, na osnovu svedočenja Shyhreta Berishe i Velibora Veljkovića, da su kuće u ovoj ulici zapravo zapaljene 26. marta 1999. godine.

Veljković je u svom svedočenju takođe rekao da je policija, nakon što su 26. marta 1999. godine ubijeni članovi porodice Berisha, zapalila kuće na Reštanskom putu.[2568]

688. Dokazi pokazuju da su, ubrzo posle ubistva porodice Berisha, pripadnici albanske zajednice počeli masovno da odlaze u pravcu Prizrena i Albanije.[2569] Ovaj iskaz donekle potkrepljuju i svedočenja meštana Hysnija Berishe i Halita Berishe, koji su detaljno opisali svoje bekstvo iz grada Suve Reke nakon napada policije 26. marta 1999. godine, kao i razaranje tamošnje džamije. Činjenični zaključci o ova dva događaja izneti su dalje u tekstu, hronološkim redom.

689. Dana 27. marta 1999. godine, na glavnom putu i sporednim ulicama u gradu Suvoj Reci bili su primetni veliki pokreti policije. Iz svoje kuće u gradu Suvoj Reci, Hysni Berisha je video kako policija pali kuće u delu grada u kojem je izvršen masakr nad članovima porodice Berisha.[2570] Te noći, Hysni Berisha se, zajedno sa svojom porodicom i nekim komšijama, sakrio u podrumu jedne kuće, iz straha da će policija ubrzo stići do dela grada u kom on živi.[2571] Sutradan, iz straha za njihovu bezbednost, Hysni Berisha je svoju porodicu odveo i smestio kod jednog rođaka, koji je živeo dalje od područja na kojem je policija palila kuće.[2572]

690. Oko podneva 28. marta 1999. godine, Halit Berisha je, stojeći u dvorištu svoje kuće, začuo eksploziju i na razdaljini od nekih 300 metara video da je na mestu eksplozije uništen minaret džamije u Suvoj Reci.[2573] Iako bi na taj dan džamija obično bila puna Albanaca, jer je bio muslimanski praznik Bajram, tog dana u njoj nije bilo nikoga (nesumnjivo usled događaja opisanih u prethodnom odeljku ove Presude); ranjenih nije bilo.[2574] Nekoliko minuta posle eksplozije, maskirno vojno vozilo tipa "Gazik" maslinasto zelene boje, primećeno je kako se iz blizine džamije kreće u pravcu vojne baze u Biraču.[2575] Razaranje minareta te džamije, koja se u drugim dokazima naziva džamija "Xhamia-eBardhe", prouzrokovala je eksplozija unutar objekta.[2576]

691. Čitavog dana 28. marta 1999. godine, konvoji civila, kosovskih Albanaca, koje su srpske snage proterale iz grada Suve Reke napuštali su grad u pravcu Prizrena.[2577] Oko 18:00 časova tog

[2568] Velibor Veljković, T. 7063, Shefqet Zogaj, DP P615, str. 3.
[2569] Velibor Veljković, T. 7063.
[2570] Hysni Berisha, DP P584, str. 3; Hysni Berisha, DP P588 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7490.
[2571] Hysni Berisha, DP P584, str. 3; Hysni Berisha, DP P588 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7490.
[2572] Hysni Berisha, DP P584, str. 3; Hysni Berisha, DP P588 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7492.
[2573] Halit Berisha, T. 3387-3389, 3416; Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3608-3609, 3614-3615; Halit Berisha, DP P600 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7456; DP P613, slovom "H" obeleženo je mesto gde se nalazi džamija; DP P614. v. takođe Hysni Berisha, DP P586, str. 2.
[2574] Halit Berisha, DP P598, str. 3; Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3614-3615; Halit Berisha, DP P600 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7456; Halit Berisha, T. 3388-3389.
[2575] Halit Berisha, T. 3387-3388, 3420; Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3615-3616, 3661, 3666-3667; Halit Berisha, DP P600 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7456; v. takođe par. 1820.
[2576] V. dole, par. 1821-1825.
[2577] Halit Berisha, T. 3392, 3415; Halit Berisha, DP P598, str. 3.

dana, Đuro Nović, komšija Halita Berishe i pripadnik redovnog sastava policije, došao je u kuću Halita Berishe u plavoj maskirnoj uniformi da mu kaže da se spremi što brže, i rekao: "[m]orate da idete u Albaniju, doći će pripadnici paravojnih snaga i ubiti vas."[2578] Veće konstatuje da je ovo predstavljalo pretnju Halitu Berishi. On je zbog toga krenuo za Albaniju.[2579] Sa suprugom je napustio kuću i otišao u selo Savrovo da se sastane s ostalima iz svoje porodice, koji su tamo otišli ranije.[2580] Sledećeg jutra, 29. marta 1999. godine, Halit Berisha i njegova porodica napustili su selo Savrovo i otišli u Bužalju/Buzhallë, gde su boravili u jednoj kući s približno 130 drugih kosovskih Albanaca.[2581] Dana 2. aprila 1999. godine ili približno tog datuma, srpske snage su započele još jedan napad na više sela u opštini Suva Reka, uključujući Sopinu/Sopijë, Mušutište, Vranic, Savrovo, Bukoš/Bukosh[2582] i Bužalju.[2583] Zbog ovog napada, neki od članova porodice Halita Berishe napustili su selo Bužalija i krenuli za Albaniju preko Prizrena, dok su Halit Berisha i njegova dva sina potražili sklonište u planinama, na području poznatom kao Lanište/Llanishte.[2584] Dva dana kasnije, Halit Berisha se u selu Savrovu ponovo priključio članovima svoje porodice koji su se odvezli u pravcu Albanije; oni su mu ispričali da ih je na putu za Albaniju zaustavila policija i rekla im da se vrate u Savrovo.[2585] Halit Berisha i njegova porodica ostali su u Savrovu još dva dana, a zatim su se vratili u grad Suvu Reku.[2586]

692. Ujutro 3. aprila 1999. godine, osobe za koje je Hysni Berisha rekao da su “pripadnici srpskih paravojnih jedinica u plavim maskirnim uniformama – neki su imali crne uniforme i crne marame na glavi i brade, a nekima su glave bile obrijane i nosili su automatske puške AK47, noževe, bacače plamena”, približili su se kući rođaka Hysnija Berishe u gradu Suvoj Reci, u koju su se sklonili svedok i njegova porodica.[2587] Dok se iz izjave koju je dao Tužilaštvu 2001. godine stiče utisak da on pojam “paravojne formacije” shvata široko – kao da obuhvata razne snage,[2588] kad je o tome ispitivan u sudnici pokazao je da ipak ume da razlikuje te razne snage koje su bile prisutne u

[2578] Halit Berisha, DP P598, str. 3; Halit Berisha, DP P600 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7462; Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3616-3617, 3651; Halit Berisha, T. 3379, 3405-3406.
[2579] Halit Berisha, T. 3406.
[2580] Halit Berisha, DP P598, str. 3; Halit Berisha, T. 3415. V. takođe gore, para 664.
[2581] Halit Berisha, DP P598, str. 4.
[2582] Veće napominje da je svedok K79, pripadnik jedne jedinice PJP, svedočio o operaciji u Bukošu, ali da ne navodi tačno vreme kada je ona izvedena (svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9673-9675).
[2583] Halit Berisha, T. 3391, 3413-3415; v. takođe Halit Berisha, DP P598, str. 4.
[2584] Halit Berisha, T. 3413-3415; v. takođe Halit Berisha, DP P598, str. 4; Halit Berisha, DP P600 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7436-7437. Veće napominje da je Halit Berisha u svom svedočenju u predmetu *Milošević* rekao da se, zajedno sa svoja dva sina, “krio u šumi nedaleko od Bužaljje”, dok je ostatak njegove porodice krenuo ka Albaniji ((Halit Berisha, DP P600 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7436). Međutim, svom svedočenju svedok je izjavio da je “potražio sklonište” u planinama na području koje se zove “Llanište” (Halit Berisha, T. 3413-3413). Po mišljenju Veća, ovo pitanje nije od značaja za verodostojnost Halita Berishe.
[2585] Halit Berisha, DP P600 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7436-7437; v. takođe Halit Berisha, DP P598, str. 4.
[2586] Halit Berisha, DP P600 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7436-7437.
[2587] Hysni Berisha, DP P584, str. 3.
[2588] U svojoj izjavi Hysni Berisha je objasnio da je ove snage nazivao "paravojnim formacijama" zato što to nisu bili pripadnici redovne policije i nisu bili iz tog kraja, pošto nijednog od njih nije prepoznao (Hysni Berisha, DP P584, str. 3).

gradu Suvoj Reci.[2589] Štaviše, tokom celog svedočenja dosledno je navodio da su te osobe bile obučene u plave ili plave maskirne uniforme.[2590] Isto tako, u svom svedočenju dosledno je opisivao ove osobe kao ljude neobrijanih lica i obrijanih glava, od kojih su neki bili istetovirani, kao i njihovu odeću i opremu. Na osnovu toga, kao i na osnovu drugih dokaza o uniformama, odeći, izgledu i opremi koje su koristile različite jedinice srpske policije, snage VJ i paravojne jedinice, Veće prihvata da je, među licima koja je ovaj svedok video 3. aprila 1999. godine, bilo pripadnika MUP-a, iako svedok među njima nije prepoznao nikoga iz tog kraja, kao i pripadnika paravojnih jedinica.[2591]

693. Snage koje je svedok opisao pucale su i palile kuće u naselju Gashi u gradu Suvoj Reci; samo na tom mestu ukupno je spaljeno 50-60 kuća.[2592] Kad ih je video da se približavaju njegovoj kući, Hysni Berisha je s porodicom izašao iz kuće i otišao do jednog obližnjeg polja, gde su se okupili i drugi seljani, od kojih su neki imali vozila, a neki su došli pešice.[2593] Tu su ih opkolili.[2594] Hysniju Berishi su pripadnici ovih snaga naredili da izađe iz automobila i primorali ga da im preda novac, nakon čega su mu rekli da "ide u Albaniju".[2595] Onda je ovaj konvoj ljudi napustio grad Suvu Reku, a putem mu se priključivalo još raseljenih lica. Kad je konvoj stigao u selo Koriša u opštini Prizren bio je dug oko pet kilometara.[2596]

694. U noći između 4. i 5. aprila 1999. godine, i ponovo rano ujutro 5. aprila 1999. godine, dok je konvoj silom držan u selu Koriša, lica za koja je Hysni Berisha rekao da su pripadnici paravojnih formacija[2597] stigla su džipovima iz pravca Suve Reke i od ljudi u konvoju tražila i oduzimala novac i dragocenosti.[2598] Ujutro 5. aprila 1999. godine oko 09:00 časova, snage policije i vojske su, idući iz pravca Prizrena u pravcu Suve Reke u tenkovima i pragama, prošle pored konvoja koji je čekao u Koriši. Srpske snage su povremeno pucale na ljude u konvoju i plenile neka vozila.[2599] To je trajalo dva dana, koliko je konvoj ostao u Koriši. Konačno, konvoju je dozvoljeno da nastavi put; ponovo

[2589] Hysni Berisha je u svom svedočenju rekao da pripadnicima paravojnih formacija smatra sve one građane koji su bili mobilisani u policijske ili vojne snage, kao u i "specijalne jedinice policije Jugoslavije", "budući da su njihove uniforme bile drugačije od onih redovne vojske", Hysni Berisha, T. 3350-3351. Pripadnike paravojnih formacija je, dalje, razlikovao po spoljašnjem izgledu; pripadnici paravojnih formacija su imali obrijane glave i/ili nisu bili obrijani, umesto kapa nosili su poveze, a neki su bili istetovirani, Hysni Berisha, T. 3350-3351, 3356, 3358. Kad je reč o policiji, Hysni Berisha je znao da oni imaju dva tipa uniformi – plave i plave maskirne; obično su imali oznake na rukavima, Hysni Berisha, T. 3350-3351; v. takođe Hysni Berisha, T. 3356, 3358. Neki od policajaca koje je video u gradu Suvoj Reci nosili su bele i crvene trake, ali iz njegovog svedočenja nije jasno kojom prilikom ih je video, Hysni Berisha, T. 3350. Veće u vezi s ovim napominje da su, prema svedočenju nekih svedoka, tokom perioda na koji se odnosi Optužnica crvene trake nosile i snage MUP i snage VJ, v. gore, par. 265-268.
[2590] Hysni Berisha, DP P584, str. 3; Hysni Berisha, P587, str. 4017-4018; Hysni Berisha, T. 3350, 3356-3359.
[2591] V. gore, par. 53-55, 64-66, 76, 202, 207, 211, 215.
[2592] Hysni Berisha, DP P584, str. 3; Hysni Berisha, DP P587 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4032, 4035.
[2593] Hysni Berisha, DP P584, str. 3.
[2594] Hysni Berisha, DP P584, str. 3.
[2595] Hysni Berisha, DP P584, str. 3.
[2596] Hysni Berisha, DP P584, str. 3.
[2597] Hysni Berisha, T. 3350-3351, 3356, 3358.
[2598] Hysni Berisha, DP P584, str. 3-4.
[2599] Hysni Berisha, DP P584, str. 4.

je zaustavljen kod vojne kasarne na ulazu u Prizren, gde mu se priključio drugi konvoj iz Đakovice, a onda mu je dozvoljeno da nastavi za Albaniju.[2600]

695. Blizu granice s Albanijom, konvoj je presrelo policijsko vozilo u kojem je bio Milan Šipka, bivši komandir stanice policije u Suvoj Reci, koji je nosio plavu maskirnu uniformu. Milan Šipka je ljudima u konvoju saopštio da je granica zatvorena i da treba da se vrate kućama.[2601] Konvoj se vratio. Kad je Hysni Berisha stigao u Suvu Reku 5. aprila 1999. godine oko 21:00 čas, jedna policijska patrola ga je ispitivala u tržnom centru. Optužili su ovog svedoka da laže kad im je rekao da im je naređeno da se vrate kućama.[2602] Bez obzira na to, Hysniju Berishi i njegovoj porodici dozvoljeno je da se vrate kući; kad su stigli, videli su da je obijena, opljačkana i bez struje.[2603] Od dana kad su se vratili kući u Suvu Reku, policija im je redovno dolazila.[2604]

696. Dana 7. maja 1999. godine, u kuću Hysnija Berishe došle su osobe za koje je on u svojoj izjavi Tužilaštvu rekao da su "jedna druga paravojna grupa", koja je u grad Suvu Reku stigla u više tipova vozila i počela da pljačka i pali kuće u glavnoj ulici.[2605] Za konkretnu grupu ljudi koja mu je došla u kuću rekao je da su nosili zeleno-smeđe maskirne uniforme, da su neki na glavi imali crne poveze, a neki bele, i da su neki imali obrijane glave. Većina ih je imala tetovaže na rukama, a neki na glavama; seća se da je video jednu tetovažu zmije.[2606] Osobe koje je svedok tako opisao, ispitivale su i prisilile da im pronađe sveće i hranu.[2607] Ove snage otišle su iz grada Suve Reke 9. maja 1999. godine.[2608] Iako Veće, na osnovu toga kako je svedok opisao ova lica, prihvata da je među njima bilo pripadnika paravojnih formacija, ono ne može da utvrdi da li su zajedno s tim pripadnicima paravojnih formacija bili i pripadnici PJP i SAJ.

697. Dokazi pokazuju da je, po svom povratku s porodicom iz Savrova u Suvu Reku 7. aprila 1999. godine, svedok Halit Berisha sa dva sina po drugi put otišao da se krije u šumi; ostali članovi porodice boravili su u kući njegove tetke/ujne/strine u mestu Suvoj Reci, gde su svi oni potražili utočište nekoliko dana ranije.[2609] Dana 2. maja 1999. godine, Halit Berisha je izašao iz šume i priključio se svojoj porodici u tetkinoj/ujninoj/strininoj kući. Njegova supruga bi ponekad odlazila

[2600] Hysni Berisha, DP P584, str. 4.
[2601] Hysni Berisha, DP 584, str. 4; Hysni Berisha, DP P587 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4036-4037.
[2602] Hysni Berisha, DP P584, str. 4; Hysni Berisha, DP P588 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 7500.
[2603] Hysni Berisha, DP P584, str. 4-5.
[2604] Hysni Berisha, DP P584, str. 5.
[2605] Hysni Berisha, DP P584, str. 5.
[2606] Hysni Berisha, DP P584, str. 5; v. takođe Hysni Berisha, T. 3357. Veće napominje da je na ovom suđenju svedok rekao da su ljudi koji su mu došli u kuću 7. maja 1999. godine nosili zelene maskirne uniforme. Hysni Berisha je verovao da su iz specijalne jedinice, ali za tu tvrdnju nije izneo pouzdan osnov (Hysni Berisha, T. 3357; v. takođe T. 3350-3351, gde svedok pominje jednu specijalnu jedinicu čiji identitet u vreme samog događaja nije znao, već je kasnije saznao o kojoj se jedinici radi. Nije jasno kako je saznao za tu jedinicu ni zašto je verovao da se radi o "specijalnoj jedinici".
[2607] Hysni Berisha, DP P584, str. 5.
[2608] Hysni Berisha, DP P584, str. 5.
[2609] V. gore, par. 691-692.

po hranu do njihove kuće u tom gradu. Iz kuće su im opljačkane dragocenosti i nameštaj. Neke od kuća na tom području, među kojima i kuća njegovog komšije Asllana Berishe i drugih rođaka iz porodice Berisha, bile su spaljene do temelja.[2610]

698. Dana 16. maja 1999. godine, u zgradi opštine, pripadnik RDB MUP-a Milorad Nišavić zvani Mišković, ispitivao je Halita Berishu i šestoricu drugih ljudi o tome gde je boravio prethodnih mesec dana. [2611] Nije bio zlostavljan i dozvoljeno mu je da se vrati u tetkinu/ujninu/strininu kuću, gde je ostao do 21. maja 1999. godine. [2612]

699. Dokazi pokazuju da je tokom jutra 21. maja 1999. godine žiteljima grada Suve Reke naređeno da napuste svoje domove. Dana 21. maja 1999. godine u 10:20 časova, šest policajaca u plavim maskirnim uniformama došlo je u kuću tetke/ujne/strine Halita Berishe u gradu Suvoj Reci, gde je Halit Berisha tada boravio sa svojom porodicom. Jedan od policajaca, Siniša Andrejević, rekao je prisutnima, među kojima je bio i Halit Berisha: "Imate 15 minuta da krenete za Albaniju i ovu zemlju nikada više nećete videti."[2613] Svedočenje Hysnija Berishe je slično ovom; on je naveo da je tog jutra više osoba koje je poznavao došlo u njegovu kuću[2614] crvenim golfom,[2615] u plavim maskirnim uniformama i s automatskim oružjem.[2616] To su bili Siniša Andrejević, Miroslav Petković zvani Miki, Milisav Gogić, koji je radio za Resor državne bezbednosti MUP-a, jedna osoba koja je bila u redovnoj policiji i koju Hysni Berisha pominje po imenu "Ramiz", kao i jedna neidentifikovana osoba.[2617] Oni su naredili njegovoj porodici da ode. [2618] Veće prihvata da je "Ramiz", u stvari, Ramiz Papić, vozač policijske patrole koji je učestvovao u događajima u gradu Suvoj Reci 26. marta 1999. godine.[2619]

700. Nakon što im je naređeno da napuste svoje domove, meštani su 21. maja 1999. godine počeli da napuštaju grad; onima s vozilima rečeno je da se priključe konvoju, dok je onima bez prevoznog sredstva rečeno da se okupe u tržnom centru, gde su organizovana dva autobusa i dva

[2610] Halit Berisha, DP P598, str. 4.
[2611] Halit Berisha, DP P598, str. 4; Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3617-3618; Halit Berisha, T. 3407; v. gore, par. 670, 672.
[2612] Halit Berisha, DP P598, str. 4.
[2613] Halit Berisha, T. 3410; Halit Berisha, DP P598, str. 4; Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3618-3619.
[2614] Hysni Berisha, DP P584, str. 5-6; Hysni Berisha, DP P587 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4038.
[2615] Hysni Berisha je u svom svedočenju rekao da nije bilo neobično da policija koristi civilna vozila, (Hysni Berisha, DP P587 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4041.
[2616] Hysni Bersiha, T. 3371; Hsyni Berisha, DP P584, str. 5-6; Hysni Berisha, DP P587 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4037-4038, 4041.
[2617] Veće napominje da Hysni Berisha ove osobe naziva "pripadnicima paravojnih formacija"; međutim, nakon što ih je ponaosob imenovao i opisao, jasno je da je svedok ovaj pojam koristio u širokom smislu da opiše srpske snage (Hysni Berisha, DP P584, str. 5-6). Ono takođe napominje da svedok govori i o izvesnom "Mikici" Petkoviću, za koga se Veće uverilo da je Miroslav "Miki" Petković, pripadnik rezervne policije, v. gore, par. 666.
[2618] Hysni Berisha, DP P584, str. 5-6; Hysni Berisha, DP P587 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4037-4038, 4041.
[2619] V. gore, par. 666.

kamiona da ih prevezu u Albaniju.[2620] Halit Berisha i oni koji su boravili u kuci njegove tetke/ujne/strine priključili su se u automobilu konvoju od nekoliko hiljada ljudi koji su napuštali grad Suvu Reku.[2621] Na kontrolnom punktu odmah na izlazu iz Prizrena, kod jedne farmaceutske firme, jedan policajac i jedan vojnik pregledali su im lične isprave, a nekima ih i oduzeli.[2622] Konvoj je nastavio preko Prizrena za Žur.[2623] Kad su, nekoliko sati kasnije, stigli na granični prelaz za Albaniju u Morini, "jedan policajac i jedan vojnik" pregledali su šake onima koji su prolazili.[2624] Iz drugih dokaza može se zaključiti da je to možda rađeno da se proveri da li ima znakova da su pucali iz vatrenog oružja.[2625] Pre nego što bi ih pustile da pređu u Albaniju, srpske vlasti bi od ljudi u konvoju oduzele lične isprave i vozačke dozvole i skinule im s automobila registarske tablice.[2626] Tako su lišeni svakog formalnog sredstva identifikacije i prekinuta im je veza s Kosovom. Halit Berisha i njegova porodica prešli su granicu u Albaniju i otišli u Kukeš, odakle su kasnije odvedeni u izbeglički logor.[2627]

701. Uprkos naređenju da ode, Hysni Berisha je, za razliku od Halita Berishe, rešio da se ne priključi koloni koja je napuštala grad Suvu Reku. On je u svom svedočenju rekao da je to učinio zbog toga kako su postupili s njima poslednji put kad im je bilo naređeno da napuste svoje domove, 3. aprila 1999. godine.[2628] U noći između 21. i 22. maja 1999. godine, on se, sa svojom i još jednom porodicom, sakrio u nekoj kući. Sledeće jutro, 22. maja 1999. godine, primetivši velike pokrete policije u gradu i shvativši da je suviše opasno da ostanu, Hysni Berisha je s porodicom u automobilu napustio grad Suvu Reku i stigao neke autobuse koje je sprovodila policija.[2629] Hysni Berisha i njegova porodica otišli su u Prizren, gde su ostali u tetkinoj/ujninoj/strininoj kući do 13. juna 1999. godine, nakon čega je on mogao da se vrati kući u grad Suvu Reku. [2630]

702. Svedočenja Hysnija Berishe i Halita Berishe o tome kako su civili iz Suve Reke bili prisiljeni da odu odatle u skladu su sa svedočenjem Shyhrete Berisha. Shyhrete Berisha, pošto je 26. marta 1999. godine skočila s kamiona u kojem su bila mrtva tela članova porodice Berisha ubijenih u gradu Suvoj Reci, i pošto su je seljani odveli u Grejkovce radi ukazivanja lekarske pomoći,

[2620] Hysni Berisha, DP P584, str. 6; Halit Berisha, DP P598, str. 4; v. takođe Halit Berisha, T. 3416.
[2621] Halit Berisha, DP P598, str. 4.
[2622] Halit Berisha, DP P598, str. 4; Halit Berisha, T. 3412.
[2623] Halit Berisha, DP P598, str. 4.
[2624] Halit Berisha, T. 3410-3412. Veće napominje da je, svedočeći na ovom suđenju, Halit Berisha rekao da su im lične karte oduzele policija i vojska (Halit Berisha, T. 3410), dok je u svojoj izjavi Tužilaštvu iz 2001. godine rekao da je u tome učestvovala samo policija (Halit Berisha, DP P598, str. 4.) Veće prihvata njegovo svedočenje.
[2625] V. Shukri Gërxhaliu, DP P512, par. 35; v. takođe Zoran Stanković, T. 13464; Vukmir Mirčić, T. 13253.
[2626] Halit Berisha, T. 3410-3412. Veće napominje da je, svedočeći na ovom suđenju, Halit Berisha rekao da su im lične karte oduzele policija i vojska (Halit Berisha, T. 3410), dok je u svojoj izjavi Tužilaštvu iz 2001. godine rekao da je u tome učestvovala samo policija (Halit Berisha, DP P598, str. 4.
[2627] Halit Berisha, DP P598, str. 4; Halit Berisha, T. 3410-3412, 3416.
[2628] Hysni Berisha, DP P584, str. 6.
[2629] Hysni Berisha, DP P584, str. 6.
[2630] Hysni Berisha, DP P584, str. 6.

konačno se sastala s roditeljima u selu Budakovo negde početkom maja 1999. godine.[2631] Oni su, zajedno s njenim ujacima, otišli na jednu planinu blizu Vranića na neko vreme, a zatim su se priključili konvoju raseljenih lica koji je najpre išao za selo Bukoš.[2632] U Bukošu, policajci su iz konvoja izdvojili jedan broj muškaraca i neki od njih se više nisu vratili. Žene su joj ispričale kako su im otimali novac i stvari od vrednosti pre nego što su im dozvolili da se vrate u konvoj.[2633] Policajci su se prema ljudima u konvoju ponašali agresivno i govorili im "“[s]ve ćemo vas pobiti”.[2634] Iz Bukoša je konvoj nastavio ka albanskoj granici. Srpski policajci na granici tražili su od ljudi da im predaju novac i lične isprave, koji im potom nisu vraćani.[2635] Shyhrete Berisha je u konvoju prešla u Albaniju i stigla u Kukeš 5. ili 6. maja 1999. godine.

2. Događaji u drugim selima u opštini Suva Reka

703. Kao što je gore već navedeno, srpske snage su 20. ili 21. marta ili približno tih datuma krenule u veliku ofanzivu na području koje je obuhvatalo nekoliko sela u opštini Suva Reka.[2636] Dejstva koja su izvođena u tim drugim mestima i selima nisu posebno i konkretno navedena u Optužnici. Međutim, ona su bitna za navode tužilaštva iz tačke 5 Optužnice, a mogu pomoći i boljem razumevanju ukupnih aktivnosti srpskih snaga u ovoj opštini i na Kosovu.

(i) Pećane

704. Napad na selo Pećane izvršen je 20. ili 21. marta 1999. godine ili približno tih datuma.[2637] Ovo selo se nalazi otprilike dva kilometra severno od grada Suve Reke.[2638] Iako se iz dokaza ne vidi jasno koje su snage zapravo ušle u selo Pećane tog dana, Veće prihvata da je to selo granatirano (prema zaključku Veća, od strane snaga VJ, pošto je jedino VJ imao oruđe za granatiranje) i da su srpske snage – dokazi nisu pouzdani u pogledu toga da li se radi o policijskim, vojnim ili paravojnim snagama – ušle u selo Pećane otprilike u to vreme.[2639] Veće takođe ima u vidu dokaze

---

2631 Shyhrete Berisha, T. 491.
2632 Shyhrete Berisha, T. 491-492.
2633 Shyhrete Berisha, T. 492, 536-537.
2634 Shyhrete Berisha, T. 492.
2635 Shyhrete Berisha, T. 492-493, 536.
2636 V. gore, par. 653.
2637 Shefqet Zogaj, DP P615, str. 2; Shefqet Zofaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5879-5880; Hamide Fondaj, DP P627, str. 3.
2638 DP P823, str. 11 (kako je odštampano).
2639 U svojoj izjavi Tužilaštvu iz aprila 1999. godine Shefqet Zogaj kaže da je "samo u selu Pećane video [...] osam tenkova, sedam oklopnih vozila (oklopnih transportera) i dve prage" (Shefqet Zogaj, DP P615, str. 2-3). Kada mu je na suđenju u predmetu *Milutinović* postavljeno pitanje o ovom delu njegove izjave koji se odnosi na to šta je video u selu Pećane, on je, između ostalog, rekao sledeće: "Ne znam za taj broj, sedam, ili šta ste rekli" (Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5885). Veće dalje napominje da je Shefquet Zogaj, kad mu je na suđenju u predmetu *Milutinović* postavljeno pitanje u vezi s njegovim svedočenjem o vozilima i "policajcima" koje je video u Pećanu za vreme tog napada, tvrdio da se to što je on opisao ne odnosi na selo Pećane, već na selo Belanica (Shefqet Zogaj, DP P615, str. 2-3; Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5883-5885). Dalje, nije jasan opis koji ovaj svedok daje za osobe za koje kaže da su "policajci" koji su učestvovali u napadu na selo; dok je u svojoj izjavi Tužilaštvu iz aprila 1999. godine naveo da je video da su

da je praktično svako od 200-300 domaćinstava, koliko ih je bilo u selu Pećane, imalo nekog člana porodice u OVK i da je OVK bio aktivan u tom selu u martu 1999. godine.[2640]

705. Tokom unakrsnog ispitivanja u predmetu *Milutinović*, Shefqet Zogaj se složio s tim da je pripadnik OVK Ilmet Fondaj, suprug Hamide Fondaj, naredio civilnom stanovništvu da napusti Pećane, ali je rekao da je to učinjeno zato što su srpske snage granatirale selo, a ne kao strateški potez postavljanja zasede srpskim snagama.[2641] Uprkos tome što se u jednom delu izjave koju je njen suprug dao Tužilaštvu 2001. godine pominje takva naredba, Hamide Fondaj je u svom svedočenju rekla da stanovništvo Pećana nije čekalo naredbu OVK da napusti selo i objasnila da su seljani sami rešili da odu kad je počelo granatiranje.[2642] Kad je počeo napad na Pećane, Ilmet Fondaj je ispratio Hamidu Fondaj i njihovu decu do obližnjeg sela Nišor, gde su se sklonili i drugi seljani iz okolnih sela.[2643] Zbog otpora OVK na tom području, srpske snage u to vreme nisu mogle ući u Nišor.[2644] Snage OVK u Pećanu i na okolnom području borile su se sa srpskim snagama osam uzastopnih dana pre nego što su se povukle na planinu iznad Belanice.[2645]

706. Prema zaključku Veća, borbe između srpskih snaga i OVK u Pećanu i na okolnom području, premda jesu faktor koji je doprineo tome da civilno stanovništvo napusti selo, nisu jedini ili glavni uzrok za njihov beg. Naprotiv, glavni uzrok je činjenica da je Pećane granatirano 20. ili 21. marta 1999. godine, posle čega su srpske snage ušle u selo i usledile su borbe.

---

ti "policajci" nosili uniforme različitih boja, "i to pretežno crne", da su nosili maske i da su im lica bila obojena (Shefqet Zogaj, DP P615, str. 2-3), u svom svedočenju na suđenju u predmetu *Milutinović* na pitanje da li je te "policajce" video sopstvenim očima, rekao je da ne veruje da je te osobe koje su bile u Pećanima opisao onako kako stoji u njegovoj izjavi, dodavši da "[m]isli da je rekao da su oni u Belanici imali obojena lica i poveze" (Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5883-5885, 5904-5906). V. takođe Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3776-3777, 5869-5871 i Shefqet Zogaj, T. 3441-3442 u vezi s tim kako je promenio svoj opis osobe za koju kaže da je Zoran Lazić. Hamide Fondaj uopšte ne daje opis snaga koje su ušle u Pećane, već samo navodi da su Pećane granatirale srpske snage (Hamide Fondaj, DP P627, str. 3).

[2640] Shyhrete Berisha, T. 3843-3844, 3849.

[2641] Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5881-5882; v. takođe Hamide Fondaj, DP P627, str. 2; Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3827, 3836.

[2642] Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3846-3847, 3851-3854.

[2643] Hamide Fondaj, DP P627, str. 3; DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3846.

[2644] Hamide Fondaj, DP P627, str. 3; Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3856-3857.

[2645] Hamide Fondaj, DP P627, str. 3; Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3862-3863. Veće napominje da je u predmetu *Milutinović*, na pitanje branioca, Shefqet Zogaj potvrdio da se OVK koji je bio u Pećanu i na okolnom području povukao u "Belanicu i na planinu iza tog sela" nakon osmodnevnih borbi (Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5881-5882). Međutim, on ni u jednoj od svojih izjava ne navodi da se OVK povukao iz sela Belanica 28. marta 1999. godine (DP P616, P617). Tokom glavnog ispitivanja na suđenju predmetu *Milutinović* on je u svom svedočenju rekao da je OVK napustio Belanicu 28. marta 1999. godine (Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*). Ni Hamide Fondaj ne pominje povlačenje OVK u samu Belanicu, već to, zapravo, poriče (Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3862-3865). Na osnovu ovih dokaza, Veće se uverilo da se OVK oko 28. marta 1999. godine povukao u planine iznad sela Belanica, ali ne i da se OVK povukao u samo selo Belanicu.

707. U približno isto vreme, usled stalnog granatiranja Nišora od strane srpskih snaga, stanovnici Nišora, kao i ljudi iz okolnih sela koji su potražili utočište u Nišoru, uključujući Hamide Fondaj i njenu decu, krenuli su za Belanicu 28. marta 1999. godine.[2646]

(ii) Trnje/Tërrnje

708. Svedoci K54 i K82, obojica pripadnici VJ, u svom svedočenju opisuju zajedničku operaciju VJ i MUP, koja je počela 24. ili 25. marta 1999. u selu Trnje, nedaleko od grada Suve Reke, u pravcu jugozapada,[2647] i koja je trajala oko pet dana.[2648] I svedok K54 i svedok K82 posvedočili su da su vojnici VJ dobili naređenje da uđu u selo i da u njemu niko ne sme ostati živ.[2649] Veće prihvata njihovo svedočenje po tom pitanju, kao i svedočenje svedoka K82 da srpske snage nisu naišle na otpor i da u selu u vreme napada nije bilo prisustva OVK.[2650] Prilikom ulaska srpskih snaga u selo, civili koji su pokušali da pobegnu su pobijeni.[2651] Kuće su pretraživane jedna po jedna; njihovi stanovnici su izvođeni, a kuće su im paljene.[2652] Grupa od 10-15 civila, kosovskih Albanaca, izvedena je u dvorište pod pretnjom oružjem i streljana.[2653] Još četiri-pet muškaraca koji su se krili u potoku između Trnja i susednog sela Mamuša, u opštini Prizren, odmah preko granice s opštinom Suva Reka, ubijeno je od strane srpskih snaga koje su se iz sela Trnje kretale ka Mamuši.[2654] Kad su ove snage kasnije te večeri na putu iz Mamuše prolazile kroz selo Trnje, jedan stariji muškarac, civil koji je nosio tradicionalno albansko belo keče, ubijen je iz vatrenog oružja, kao i više drugih civila koji su, videvši ovaj incident, pokušali da pobegnu.[2655] Još dva mladića u civilnoj odeći koja su išla od Mamuše ka selu Trnje ubijena su iz vatrenog oružja od strane srpskih snaga.[2656] Posle operacije, svedocima K82 i K54, zajedno s drugim vojnicima, naređeno je da pokupe leševe žena i dece ubijenih u Trnju u ovoj operaciji.[2657] Svedok K54 je u svom svedočenju rekao da tela dece koju je video da su ubijena tokom operacije i tela nekih od tih žena više nije bilo;

2646 Hamide Fondaj, DP P627, str. 3; Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3827-3828, 3855-3856, 3857.

2647 Svedok K54, T. 4466-4468; DP D115, gde je obeležio selo Trnje.

2648 Svedok K54, DP P782, str. 5-6; svedok K54, T. 4375-4378, 4380, 4414-4415, 4474-4478 i DP P785; svedok K54, DP D113 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10508-10509, 10522, 10585; DP D115; svedok K82, DP P1315, par. 7, 9-18; svedok K82, T. 8863-8867, 8891-8898.

2649 Svedok K54, DP P782, str. 5; DP D114 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10508-10509; svedok K54, T. 4380-4381, 4415-4416; svedok K82, DP P1315, par. 11; svedok K82, T. 8864, 8899-8900.

2650 Svedok K82, DP P1315, par. 8, 23; svedok K82, DP P1321 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11752.

2651 Svedok K54, T. 4375-4376, 4413; svedok K82, DP P1315, par. 14; svedok K82, T. 8864.

2652 Svedok K54, T. 4375-4376, 4380; svedok K82, DP P1315, par. 16-17, 19, 22; svedok K82, DP P1321 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11748; svedok K82, T. 8866-8867.

2653 Svedok K82, DP P1315, par. 17-19; svedok K82, DP P1321 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11748, 11777-11778, 11782-11784; svedok K82, T. 8866-8867, 8904-8906.

2654 Svedok K82, DP P1315, par. 25-26; svedok K82, DP P1321 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11788-11789; svedok K82, T. 8869; v. takođe DP P1318.

2655 Svedok K82, DP P1315, par. 28; svedok K82, T. 8870.

2656 Svedok K82, DP P1315, par. 29.

2657 Svedok K54, DP P782, str. 6; svedok K82, DP P1315, par. 30-31; svedok K82, DP P1321 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11752-11753, 11797; svedok K82, T. 8911-8912.

rečeno mu je da je ta tela već pokupio PJP.[2658] Nekih pet tela natovareno je na kamion koji je, u pratnji 10-20 vojnika, preko Prizrena otišao za Žur, selo blizu granice s Albanijom, a zatim za selo Dragaš.[2659] Negde u blizini Dragaša, vojnici su iskopali plitku raku i pokopali tela.[2660] Na osnovu svedočenja i opisa ubijanja sažetih gore, Veće konstatuje da u vreme tih događaja nijedna žrtva nije bila naoružana niti je aktivno učestvovala u neprijateljstvima. Ono takođe prihvata da su ovi ljudi ubijeni zato što su bili kosovski Albanci.

709. Dokazi pokazuju da je u selu Trnje 2. aprila 1999. godine Prizrenski SUP obavio uviđaj. Međutim, taj uviđaj bio je ograničen na leševe četiri kosovska Albanca, muškaraca u civilnoj odeći, otkrivena u selu toga dana.[2661] Nakon istrage oni su pokopani na muslimanskom groblju u Trnju od strane pripadnika Teritorijalne odbrane Suve Reke, u prisustvu ovlaštenih predstavnika prizrenskog SUP-a.[2662] O adekvatnosti ove istrage detaljnije će biti reči na drugom mestu u ovoj Presudi.[2663]

(iii) Belanica

710. Prema zaključku Veća, dokazi pokazuju da je, usled napada srpskih snaga na mnoga sela širom opštine Suva Reka dana 20-21. marta 1999. godine ili približno tih datuma, kao i sledećih dana – o nekima od njih već je bilo reči gore u tekstu, na hiljade civila napustilo svoje domove i sela. Većina ih se okupila u Belanici,[2664] koja je u to vreme bila relativno mirna.[2665] Oformljena je Komisija kriznog saveta za Belanicu, koja je trebalo da zbrine ovaj veliki broj pridošlica.[2666] Veće prihvata da se do 1. aprila 1999. godine najmanje 30.000 raseljenih lica okupilo u selu Belanica, koje je u mirnodopskom periodu imalo 3.500 stanovnika.[2667]

2658 Svedok K54, DP P782, str. 6; svedok K54, T. 4384-4385.

2659 Svedok K54, DP P782, str. 6; svedok K54, DP D114 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10595-10596, 10621; svedok K82, DP P1315, par. 31-32; svedok K82, DP P1321 (Transkript u predmetu *Milutinović*), 11754, 11796-11797; svedok K82, T. 8872-8873, 8913.

2660 Svedok K54, DP P782, str. 6; svedok K82, DP P1315, par. 32; svedok K82, DP P1321 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11753-11754.

2661 DP D806.

2662 DP D806.

2663 V. dole, par. 2091.

2664 V. gore, par. 653, 707; v. takođe Shefqet Zogaj, DP P616, str. 1-4; Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3790, 3802-3803, 5900-5903, 5910-5911; DP P619.

2665 Shefqet Zogaj, DP P616, str. 3; Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5901; Shefqet Zogaj, T. 3431.

2666 Shefqet Zogaj, DP P616, str. 3.

2667 Hamide Fondaj je navela da je, stigavši u Balanicu krajem marta 1999. godine, videla na desetine hiljada kosovskih Albanaca iz okolnih sela koji su se tu okupili (Hamide Fondaj, DP P627, str. 3; Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3828). Veće smatra preteranim svedočenje Shefqeta Zogaja da je u selu u to vreme bilo oko 80.000 ljudi (Shefquet Zogaj, DP P615, str. 4; Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3780, 3789-3790, 5900-5903, 5910-5911, 5921-5922). Shefqet Zogaj je naveo da je Belanica inače imala 3.500 stanovnika (Shefqet Zogaj, DP P615, str. 4). Veću se ne čini realnim da je broj stanovnika porastao na 80.000, posebno ako se uzme u obzir iskaz Halita Berishe da je cela opština Suva Reka u mirnodopskom periodu imala ukupno 60.000 stanovnika (Halit Berisha, DP P599 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3605). Veće takođe napominje da VJ, u svom izveštaju o analizi dejstva sastavljenom 30. marta 1999. godine, navodi da je VJ u selu Belanici otprilike u ovo vreme zatekao 30.000 raseljenih lica (DP P944). Prema tome, Veće prihvata da se do 31. marta 1999. godine u Belanici bilo okupilo najmanje 30.000 ljudi.

711. Većina dokaza u vezi s događajima koji su se odigrali u selu Belanica 1. aprila 1999. godine ili približno tog datuma potiče od domaćice Hamide Fondaj i novinara Shefqeta Zagaja, koji su oboje bili na neki način povezani s OVK u vreme tih događaja. [2668] Prema tome, Veće je njihova svedočenja posebno pažljivo ocenilo.[2669] U više aspekata, ono nije moglo da prihvati neke delove njihovih svedočenja, iz bojazni da bi u njima moglo biti, možda nesvesne, pristrasnosti ili preterivanja. Zaključci koji slede odražavaju taj oprez.

712. OVK je bio u Belanici do 28. marta 1999. godine, kada se povukao zbog približavanja srpskih snaga.[2670] Snage OVK aktivne u drugim selima takođe su se povukle iz šireg rejona i, na putu ka planini Lapuša, prošle kroz Belanicu u noći između 31. marta i 1. aprila 1999. godine. Dana 1. aprila 1999. godine, najkasnije do 08:00 časova, OVK je napustio selo Belanicu[2671] i uspostavilo linije odbrane na nekih pet kilometara od Belanice u pravcu planine Lapuše. [2672]

713. Tokom jutra 1. aprila 1999. godine, srpske snage su granatirale obode Belanice iz sela Banja, Tumicina/Temeqinë i Blace.[2673]

714. Dana 1. aprila 1999. godine, negde oko podneva, a pre 14:00 časova,[2674] srpske snage sastavljene od pripadnika VJ u zelenim maskirnim uniformama, pripadnika redovnog sastava MUP-a u plavim maskirnim uniformama, kao i od ljudi u različitoj odeći, s maramama oko glave ili obrijanim glavama, od kojih su neki imali brade, a neki obojena lica, za koje Veće prihvata da su

---

[2668] Suprug Hamide Fondaj bio je pripadnik OVK, v. gore, par. 705; v. takođe Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5881-5882; Hamide Fondaj, DP P627, str. 2; Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 3827, 3837-3838, 3843, 3847-3848. Shefqet Zogaj, u vreme ovih događaja po profesiji novinar (Shefqet Zogaj, T. 3433-3434, 3437), rekao je da nije bio ni "novinar OVK" ni pripadnik OVK (Shefqet Zogaj, DP P616, str. 2; DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5897; Shefqet Zogaj, T. 3443). Međutim, Veće napominje da je svedok tokom unakrsnog ispitivanja u predmetu *Milutinović* rekao da je događaje o kojima je izveštavao pratio "izbliza", "u prisustvu OVK, uglavnom u vreme granatiranja od strane srpskih snaga i protivnapada OVK" (Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5906.

[2669] Završni podnesak odbrane, par. 777.

[2670] Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3781-3787; v. takođe Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5881-5882, gde je odbrana svedoku predočila da se OVK povukao u "Belanicu i planine iza Belanice" nakon osmodnevnih borbi srpskih snaga u Pećanu, Završni podnesak odbrane, par. 778.

[2671] Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3781-3787, 3790-3791, 5913-5914; Shefqet Zogaj, T. 3433; v. takođe svedočenje Hamide Fondaj, koja je rekla da OVK, kada su VJ, policija i paravojne formacije ušle u selo Belanica 1. aprila 1999. godine, negde između 13:00 i 14:00 časova, nije bila prisutna u selu i da iz Belanice nije otvarana vatra na srpske položaje (Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3829; v. takođe Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5996-6006.

[2672] Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5921; v. takođe Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5996-6001.

[2673] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 4; Shefqet Zogaj, DP P616, str. 2, 4; Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5911-5912. Veće napominje da Shefqet Zogaj u svojim izjavama navodi da je 1. aprila 1999. godine granatirano samo selo Belanica (Shefqet Zogaj, DP P615, str. 4; Shefqet Zogaj, DP P616, str. 4). Međutim, kad mu je na suđenju u predmetu *Milutinović* predočeno da je, uprkos njegovom iskazu da je granatirano samo selo, žrtava bilo tek nekoliko, on se složio da je granatiranje prvo bilo usmereno "oko sela", a onda "na obode sela" (Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5911-5914).

[2674] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 4; Hamide Fondaj, DP P627, str. 3; Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3857.

bili pripadnici paravojnih snaga,[2675] stigle su do sela Belanica.[2676] Približno 60 starijih muškaraca otišlo je u džamiju na ulazu u selo, noseći belu tkaninu u znak predaje. Ove starije ljude su pretresli;[2677] skinuli su im tradicionalna albanska bela kečeta i pretukli ih.[2678] Neki pripadnici VJ ostali su na obodu sela, opkolivši ga tenkovima.[2679] Po ulasku u selo, srpske snage su pucale na kuće i ljudima iznad glava, i počele da pale kuće.[2680] Oni koji su stanovali u tim kućama napustili su ih i pridružili se hiljadama raseljenih lica koja su se već bila okupila na poljani u centru sela.[2681] Vest o ulasku srpskih snaga u selo brzo se pročula; Shefqet Zogaj je ljudima u svom naselju rekao da izađu iz svojih podruma, upale automobile i traktore i izađu na put, jer će tako biti sigurniji nego ako ostanu kod kuće. [2682] Hamide Fondaj je okupila svoju porodicu i sa 20 drugih ljudi traktorom otišla na pomenutu poljanu, koja se smatrala bezbednijim mestom.[2683] Noć između 1–2. aprila 1999. godine Hamide Fondaj je sa decom provela u prikolici, bez hrane i na kiši. [2684]

715. Shefqet Zogaj je svoju porodicu ukrcao na kamione i traktore natovarene hranom i odećom i izašao na ulicu ispred kuće, gde se već okupilo na desetine drugih traktora i automobila.[2685] Kad je u svom automobilu pokušao da izađe iz Belanice, Shefqeta Zogaja su već na nekoliko metara od

---

[2675] Hamide Fondaj, DP P627, str. 3; Shefqet Zogaj, T. 3439-3440; Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3791-3792, 5861-5862. Veće napominje da je Shefqet Zogaj, iako u izjavi koju je 1999. godine dao Tužilaštvu za ove snage kaže da su "policijske", takođe naveo da je među njima bilo "vojnika i pripadnika različitih jedinica" (Shefqet Zogaj, DP P615, str. 4). U izjavi koju je dao Tužilaštvu 2001. godine, on za ove snage kaže da su "paravojne i policijske" (Shefqet Zogaj, DP P616, str. 4). U svom svedočenju na suđenju, on za ove snage navodi da su "policija, vojska i paravojne formacije" (Shefqet Zogaj, T. 3791). Svom ranijem opisu tih pripadnika paravojnih jedinica, prema kojem su oni imali crne uniforme, marame oko vrata, dugu kosu ili obrijane glave i brade (Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3791-3792), dodaje i to da su nosili različitu odeću, imali obrijane glave i poveze oko glave (Shefqet Zogaj, T. 3439-3440). Veće primećuje da svedočenje svedoka u ovom pogledu nije uvek konsistentno. Međutim, ono prihvata da je među snagama koje je on video da se tog dana približavaju selu bilo pripadnika policije, vojske i jedne neidentifikovane paravojne formacije.

[2676] Shefqet Zogaj je rekao da je s trećeg sprata svoje kuće, s udaljenosti od nekih 300-400 metara, video veliki konvoj koji se primicao Belanici iz pravca Tumičine/Temeqin, u kojem je bilo policijskih tenkova, buldožera i kamiona (Shefqet Zogaj, DP P615, str. 4; Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3792-3983). Kada mu je prilikom unakrsnog ispitivanja u predmetu *Milutinović* rečeno da njegov opis tenkova kao plavih ne odgovara izgledu tenka koji je identifikovao na fotografiji koja mu je pokazana, jer se na njoj nalazi tenk zelene maskirne boje, Shefqet Zogaj je ovu nepodudarnost objasnio time što je vozilo koje mu je pokazano na fotografiji višebojno i da ima i zelenu i plavu boju (Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5872-5879). Veće napominje da su i on i Hamida Fondaj, govoreći o snagama koje su videli u Belanici 1. aprila 1999. godine, u svojim svedočenjima rekli da je među njima bilo pripadnika VJ. Dalje, Veće napominje da su ovi iskazi u skladu s DP P898, naređenjem 549. motorizovane brigade od 29. marta 1999. godine, kojim se od 243. mehanizovane brigade traži da pruži podršku snagama MUP u razbijanju i uništavanju ŠTS, između ostalog, duž pravaca Blace, Belanica, Banja, Pagaruša, i da uspostavi kontrolu u selima na tim pravcima (DP P898, str. 3). V. takođe DP P944, Analiza dejstva 549. motorizovane brigade od 30. marta 1999. godine, str. 3.

[2677] Shefqet Zogaj daje različite opise snaga koje su na obodu sela pretresle i pretukle ove starije ljude. U izjavi koju je 25. aprila 1999. godine dao Tužilaštvu, on navodi da je "policija uhvatila" ove starije ljude, a zatim da je među "srpskim snagama" koje su uhvatile i pretresle ove ljude bilo "paravojnih jedinica i vojnika pripadnika različitih jedinica" (DP P615, str. 4). U predmetu *Milutinović*, on je u svom svedočenju rekao da su "snage srpske vojske i policije" pretukle ove ljude (Shefquet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3790). Konačno, na ovom suđenju svedok je u svom svedočenju rekao da je to učinila "srpske policija" (Shefqet Zogaj, *T.* 3424-3425). Razmotrivši ove iskaze, Veće konstatuje da je među snagama koje su učestvovale u pretresanju i batinanju ovih starijih ljudi koji su došli na ulaz u selo bilo pripadnika VJ i policije.

[2678] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 4; Shefqet Zogaj, DP P616, str. 4; Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3790; Shefqet Zogaj, T. 3424-3425; v. takođe Hamide Fondaj, DP P627, str. 3.

[2679] Hamide Fondaj, DP P627, str. 3.

[2680] Hamide Fondaj, DP P627, str. 3; Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3829; v. takođe Shefqet Zogaj, DP P615, str. 4, 5; Shefqet Zogaj, DP P616, str. 4; Shefqet Zogaj, T. 3424-3425.

[2681] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 4; Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3829.

[2682] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 5.

[2683] Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3830-3831; v. takođe Hamide Fondaj, DP P627, str. 3.

[2684] Hamide Fondaj, DP P627, str. 3.

kuće zaustavili policija u plavim maskirnim uniformama "sa srpskim oznakama"[2686] i pripadnici paravojnih formacija, koji su imali crne uniforme i poveze za glavu oko vrata. Pretresli su ga i oduzeli mu novac i novinarsku legitimaciju.[2687] Među policajcima koji su ga zaustavili prepoznao je policajca iz kraja po imenu Žika. On ga je tukao.[2688] Za to vreme srpske snage su i dalje palile kuće i ubijale stoku po selu.[2689] Video je kako je policija krenula u gomilu ljudi koja se okupila u centru sela.[2690] Dok je u traktoru nastojao da se priključi konvoju i izađe iz sela Belanica, Shefqeta Zogaja su više puta zaustavili pripadnici policije i paravojnih formacija i svaki put prisilili da im da još novca.[2691] Video je kako desetine mladića odvode u pravcu osnovne škole u selu.[2692] Dva policajca su sa traktora koji je vozio Shefqetov brat skinula dva mladića, koja su bila iz sela Oštrozub/Astrazup i sklonila se u Belanici, pa su i od njih i od njegovog brata zatražila novac.[2693] Policajci su onda pucali na tu dvojicu mladića iz Oštrozuba i ubili ih. Veće konstatuje da ove osobe nisu bile naoružane, da su ih bile pod nadzorom srpskih snaga i da u vreme kad su ubijene nisu aktivno učestvovale u neprijateljstvima. Videvši to, Fatmir, brat Shefketa Zogaja, predao je novac policiji.[2694] Shefket Zogaj je zatim video kako policija iz vatrenog oružja ubija Agyma Bytiqija, četrdesetogodišnjaka iz Nišora ometenog u duševnom razvoju.[2695] Policija je ljude koji nisu imali novac gurala u pravcu osnovne škole, a pre nego što ih je uvela u školsko dvorište, pretukla ih je.[2696] Onda je začuo pucnje u gomili ljudi koja se skupila u centru sela i video je kako kroz nju prolaze dva policajca iz tog kraja.[2697] U selu je tog dana prepoznao više drugih policajaca koji su bili iz tog kraja.[2698]

716. Postoje dokazi da je tog dana OVK izdao naređenje da se iz bezbednosnih razloga civilno stanovništvo iz Belanice evakuiše u Guncat/Ngucat i planine Berisha.[2699] Međutim, civilno

[2685] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 4; Shefqet Zogaj, DP P616, str. 4-5.
[2686] Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5899.
[2687] Za one koji su ga zaustavili rekao je da su bili "vojnici i pripadnici paravojnih jedinica", međutim, kad su mu u predmetu *Milutinović* o tome postavljana pitanja u unakrsnom ispitivanju, Shefqet Zogaj je naveo da ga je iz automobila izvukla policija, a da je na tom području bilo vojnika i pripadnika paravojnih formacija (Shefqet Zogaj, DP P615, str. 5; Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5864, 5865, 5886-5887).
[2688] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 6-7; Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5885; Shefqet Zogaj, T. 3440.
[2689] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 7; Shefqet Zogaj, DP P616, str. 4; Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3791.
[2690] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 5.
[2691] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 6.
[2692] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 5.
[2693] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 5.
[2694] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 5.
[2695] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 6; Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5914.
[2696] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 6.
[2697] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 6.
[2698] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 6-7.
[2699] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5996-6001, 6002-6007, 6150-6151; v. takođe DP P452, Naređenje Generalštaba OVK od 1 . aprila 1999. godine, koje je potpisao Bislim Zyrapi; v. takođe Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5914-5915; Završni podnesak odbrane, par. 774.

stanovništvo nije poslušalo naređenje da se skloni iz Belanice.[2700] Umesto toga, kao što se može videti iz gorenavedenog svedočenja, stanovništvo se predalo srpskim snagama. Iz tog svedočenja se može videti da su po dolasku u Belanicu policija i paravojne formacije koje su išle s njima terale ljude da napuste mesto.[2701] Seljanima je naređeno da se popnu na traktore, jer će ih u protivnom ubiti.[2702] Na srpske snage nije otvarana vatra.[2703]

717. Oko 13:15 časova, Shefqet Zogaj i njegova porodica, njih ukupno 16, konačno su uspeli da se priključe konvoju koji je napuštao Belanicu.[2704] Dok je konvoj izlazio iz mesta, u njega su stigla vojna vozila, među kojima je bilo oklopnih transportera, praga i buldožera, tako da je Shefqetu Zogaju trebalo šest sati da svojim traktorom stigne do autoputa na obodu grada.[2705] Za to vreme pripadnici srpskih snaga rugali su se ljude u konvoju raznim opaskama o NATO-u i Clintonu, i oduzimali im pare.[2706] Shefqet Zogaj je tada čuo da je nekoliko drugih osoba tog dana ubijeno u selu Belanica od strane srpskih snaga.[2707]

718. Vojska i policija su, u prisustvu pripadnika paravojnih formacija,[2708] podelile konvoj i jednu grupu poslale u pravcu Banje, Mališeva, Orahovca, Zrza i Prizrena, a drugu grupu u pravcu Tumičine, Blaca, Dulja,[2709] Suve Reke i Prizrena. Međutim, krajnje odredište za obe grupe bilo je selo Morina, blizu granice s Albanijom.[2710]

719. Shefqet Zogaj i njegova porodica nalazili su se u konvoju koji je išao ka albanskoj granici preko sela Tumičina, koje je bilo u plamenu kad je konvoj prolazio kroz njega.[2711] Na dan 1. aprila

---

[2700] Bislim Zyrapi, DP P428 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5997-5998, 6000.

[2701] Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5914-5915.

[2702] Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3830-3831. U svojoj izjavi iz 2001. godine, svedokinja je navela da su, stigavši u selo, "Srbi" rekli onim starijim ljudima koji su otišli da ih dočekaju na ulazu u selo da seljani treba da se popunu na traktore i stave na njih belu oznaku, a da će oni koji to ne učine biti ubijeni. (Hamide Fondaj, DP P627, str. 3). Veće ima u vidu da ona u svom svedočenju kaže da su se ovi događaji dogodili 2. aprila 1999. godine, (Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3831-3832). Veće prihvata da su srpske snage ušle u selo 1. aprila 1999. godine.

[2703] Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3791.

[2704] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 7, 9.

[2705] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 7, 9; DP P616, str. 5-6.

[2706] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 7; v. takođe Shefqet Zogaj, DP P616, str. 5.

[2707] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 7. Čuo je da su u selu tog dana ubijene Nazlie Kryeziu i njena kćer Drita; braća Bekim i Osman Vrenezi; dva starija čoveka Izet Hoxha i Ibrahim Sertolli; dva mladića iz Pagaruše, i jedan stariji čovek iz sela Semetište.

[2708] U svojoj izjavi Tužilaštvu iz 1999. godine Shefquet Zogaj je naveo da je konvoje usmeravala policija, a u izjavi Tužilaštvu iz 2001. godine rekao je da je konvoj išao ka Suvoj Reci "bez uputstva od strane Srba", i da je jedan konvoj pratio prvi konvoj (Shefqet Zogaj, DP P615, str. 7; Shefqet Zogaj, DP P616, str. 6; v. takođe Shefqet Zogaj, DP 617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5903-5904). U svom svedočenju na ovom suđenju, on je rekao da je među onima koji su usmeravali konvoj bilo pripadnika policije, vojske i paravojnih formacija koje je pominjao tokom čitavog svog svedočenja. Razmotrivši nepodudarnosti, kao i ono što sledi, Veće se uverilo da treba da prihvati da su i VJ i policija učestvovale u toj operaciji, kao i da su pripadnici paravojnih formacija za koje je Veće prihvatilo da su učestvovale u operaciji u selu takođe bili prisutni u ovo vreme.

[2709] U Transkriptu svedočenja Shefqeta Zogaja na suđenju u predmetu *Milutinović* ovo selo se pominje pod nazivom “Duhla” (Shefqet Zogaj, DP P617 Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3795). Veće prihvata da se radi o selu Dulje u opštini Suva Reka.

[2710] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 7; Shefqet Zogaj, DP P616, str. 6; Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3795; v. takođe Shefqet Zogaj, T. 3425-3426.

[2711] Shefqet Zogaj, DP P616, str. 6; Shefqet Zogaj, T. 3425.

1999. godine oko 21:00 časova, posle grada Suve Reke, konvoj je ispred policijske stanice u Ljubiždi, u opštini Prizren, zaustavila obična saobraćajna policija.[2712] Na kontrolnom punktu su bili pripadnici drugih srpskih snaga, od kojih su neki imali regularne vojne i policijske uniforme, a neki crne uniforme, maske i noževe oko pasa.[2713] Pripadnici tih srpskih snaga su pevali nacionalističke pesme, pili, igrali i psovali ljude u konvoju, govoreći im da se na Kosovo nikad neće vratiti, kao i "[…] Kosovo je bilo i biće srpska zemlja".[2714] Iz sela Ljubižda tri policijska vozila sprovela su konvoj do centra Prizrena, gde im je rečeno da nastave prema Albaniji glavnim putem.[2715] Na nekim drugim policijskim kontrolnim punktovima na putu prema granici s Albanijom policija je tukla neke od vozača traktora iz konvoja.[2716] Put do granice trajao je ukupno 30 sati, zbog zastoja koje su prouzrokovali drugi konvoji kosovskih Albanaca koji su stizali iz drugih pravaca i kretali se u istom pravcu prema granici.[2717] Shefqet Zogaj i njegova porodica stigli su u konvoju na granični prelaz Morina 2. aprila 1999. godine, negde između 15:00 i 17:00 časova.[2718] Konvoj je prešao u Albaniju, ali pre nego što im je dozvoljeno da pređu granicu, pretresli su ih srpska policija i jedan naoružan čovek u crnoj civilnoj odeći voki-tokijem; oduzete su im lične karte i potom im je rečeno da više nikad neće videti Kosovo.[2719]

720. Hamide Fondaj je stigla na granični prelaz Morina tek 4. aprila 1999. godine; noć između 1. i 2. aprila 1999. godine provela je u Belanici, u svom traktoru, zajedno sa svojom decom i drugim seljanima. Tokom noći, naoružani muškarci u crnom, s maskama na licu, išli su od traktora do traktora i od svih na traktoru tražili novac, uz pretnju da će ubiti svakog ko im ga ne da.[2720] Oko 03:00 časova videla je plamen, za koji je rekla da je od bombe NATO.[2721] Ujutro 2. aprila 1999. godine, dvadesetak naoružanih muškaraca, za koje je Hamide Fondaj rekla da su "pripadnici srpskih policijskih snaga", koji su svi sem jednoga imali maske preko lica i nosili razne uniforme, "neki crne, a neki su bili goli do pasa s obojenim telima", s povezima oko glave i noževima, tražili su

[2712] Shefqet Zogaj, DP P616, str. 6; v. takođe Shefqet Zogaj, DP P615, str. 8.

[2713] Veće, na osnovu drugih dokaza, prihvata da su ovu poslednju kategoriju opisanih osoba činili pripadnici srpskih paravojnih snaga.

[2714] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 8; Shefqet Zogaj, DP P616, str. 6.

[2715] Shefqet Zogaj, P616, str. 6.

[2716] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 8.

[2717] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 8; DP P616, str. 6; Shefqet Zogaj, T. 3426.

[2718] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 9; Shefqet Zogaj, DP P616, str. 6-7.

[2719] Shefqet Zogaj, DP P615, str. 8; Shefqet Zogaj, DP P616, str. 6-7; v. takođe Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5867-5868). Shefqet Zogaj u svojoj izjavi iz 1999. godine za osobu koja ga je pretresla kaže da je "policajac" (Shefqet Zogaj, DP P615, str. 8-9. U svojoj izjavi iz 2001. godine, on za istu osobu kaže da je "saobraćajni policajac" (Shefqet Zogaj, DP P616, str. 6-7), ali u obe izjave navodi da je u tome učestvovao i čovek u crnoj civilnoj odeći. Shefqet Zogaj je u svom svedočenju rekao da je čovek u crnoj civilnoj odeći bio taj koji ih je pretresao i oduzeo im isprave (Shefqet Zogaj, T. 3426). Veće ne pridaje značaj tome da li je ovo izgovorio i pretresao ih neki policajac ili taj čovek u crnoj civilnoj odeći, pošto konstatuje da je taj čovek u civilnoj odeći radio zajedno s pripadnicima policije koja se nalazila na granici.

[2720] Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3830-3831. Veće napominje da se u njenoj izjavi iz 2001. godine ne navodi da je neko došao do njenog traktora tokom noći 1. aprila 1999. godine, nego ujutru 2. aprila 1999. godine (Hamide Fondaj, DP P627, str. 3).

[2721] Hamide Fondaj, DP P627, str. 3; Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3858.

novac od dva starija čoveka na njenom traktoru i pretukli onog koji nije imao da im ga da.[2722] Uperili su automatsku pušku u Hamide Fondaj i pitali je: "Da li voliš NATO? Da li voliš Klintona? Da li voliš Rugovu? Gde je OVK i što te ne brane?"[2723] Rekli su joj da će ih ubiti tu pred svima ako im ne da novac, na šta im je ona dala sav novac koji je imala.[2724] Veće ne može da utvrdi da li su ljudi koji su prišli traktoru Hamide Fondaj u noći 1. aprila 1999. godine i ujutru 2. aprila 1999. godine pripadali policiji ili paravojnim formacijama, jer ih je ona različito opisivala.

721. Prikolica u kojoj su se nalazili Hamide Fondaj i njena porodica nastavila je put s konvojem oko 10:00 časova tog jutra. Pre nego što su stigli do izlaza iz sela Belanica prikolicu je nekoliko puta zaustavila "policija", koja je od njih tražila još novca i vređala ih.[2725] Još jednom, oni u prikolici dali su im sve što su imali, uključujući nakit.[2726] Na izlasku iz Belanice konvoj je prošao pored pripadnika VJ koji su bili razmešteni po obodu sela i koji su ih ispraćali mahanjem.[2727]

722. Hamide Fondaj je s porodicom izašla iz Belanice u konvoju i pokušala da ide u pravcu Suve Reke. Jedan vojni konvoj na koji su naišli rekao im je da umesto toga idu u pravcu Orahovca.[2728] Konvoj je nastavio kroz selo Oštrozub, gde je zaustavljen na kontrolnom punktu VJ. Vojnici su im zatražili novac.[2729] Vojnici su muškarcima iz konvoja skinuli kečeta, pobacali ih na zemlju i prisilili one u konvoju da ih pregaze, kao i albanskog orla nacrtanog na zemlji. [2730] Tokom puta, Hamide Fondaj je videla kako ljudi u vojnim uniformama, za koje nekad kaže da su vojska, a nekad policija, pale kuće.[2731] Pošto su neke jedinice specijalne policije nosile vojne maskirne uniforme, Veće ne može da utvrdi da li je kuće palila VJ ili policija. Stigavši u Mališevo, traktor na kojem je bila svedokinja se pokvario. Vojnici su im naredili da pokrenu traktor i zapretili im da će ih, u protivnom, staviti zajedno sa još nekoliko hiljada ljudi, tako im se činilo, koji su držani pokraj puta na prostoru ograđenom bodljikavom žicom. [2732] Hamidi Fondaj je rečeno da ti ljudi čekaju autobuse

---

[2722] Hamide Fondaj, DP P627, str. 4; v. takođe Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3831-3832, 3858-3860. U svojoj izjavi, Hamide Fondaj je navela da su ljudi koji su došli do njenog traktora 2. aprila 1999. godine bili "pripadnici srpskih policijskih snaga" (Hamide Fondaj, DP P627, str. 4). Tokom svedočenja u predmetu *Milutinović* različito je opisivala ove ljude. Prilikom unakrsnog ispitivanja u tom predmetu rekla je da nije obraćala mnogo pažnje na oznake, a potom navela da je videla slova "policija", ali da ipak nije mogla dobro da ih vidi, pošto je bila uplašena (DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3859-3860).

[2723] Hamide Fondaj, DP P627, str. 4; Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3832-3833.

[2724] Hamide Fondaj, DP P627, str. 4.

[2725] Hamide Fondaj, DP P627, str. 4; Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3833.

[2726] Hamide Fondaj, DP P627, str. 4.

[2727] Hamide Fondaj, DP P627, str. 4.

[2728] Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3833. U svojoj izjavi Tužilaštvu iz 2001. godine, Hamide Fondaj navodi da je konvoj u kojem se nalazila skrenuo ka Suvoj Reci, ali da je na "kontrolnom punktu VJ" preusmeren ka Mališevu (Hamide Fondaj, DP P627, str. 4).

[2729] Hamide Fondaj, DP P627, str. 4.

[2730] Hamide Fondaj, DP P627, str. 4.

[2731] U svojoj izjavi, ona za osobe koje su palile kuće kaže da su "vojnici" (Hamide Fondaj, DP P627, str. 4), dok tokom svedočenja u predmetu *Milutinović*, opisujući šta je videla, kaže "[b]ilo je policije, bilo je ljudi u vojnim uniformama, palili su kuće u Oštrozubu kad smo mi prolazili", a zatim muškarce u uniformama koje je videla prolazeći pored sela nastavlja da opisuje kao "vojsku". Nije im videla oznake na uniformama (Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3838-3839).

[2732] Hamide Fondaj, DP P627, str. 4; Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3833-3835.

koji treba da ih odvezu do granice.[2733] Jedan od traktora u konvoju uspeo je da povuče traktor svedokinje i konvoj je nastavio ka Velikoj Kruši, u opštini Orahovac. Tamo je Hamide Fondaj videla jedan zeleni vojni bager kako kopa; na tom mestu bilo je okupljeno mnogo vojnika.[2734]

723. Odbrana navodi da su ljudi odlazili iz Belanice iz straha od NATO bombardovanja i legitimnih borbenih dejstava između srpskih snaga i OVK.[2735] Veće ne prihvata ovaj argument. Iako snage OVK možda jesu bile prisutne na tom području i iako je svedokinja mogla videti eksplozije od NATO bombardovanja na tom području, iz dokaza ne proizlazi, niti se na osnovu njih može zaključiti, da su to razlozi iz kojih su ljudi odlazili Belanice. Naprotiv, Veće smatra da se na osnovu dokaza može ustanoviti da su ljudi odlazili iz Belanice zbog postupanja pripadnika srpskih snaga koji su ubijali muško stanovništvo sela, pretili, palili kuće, ubijali stoku i tražili novac.

724. Konvoj je nastavio prema Dušanovu, Prizrenu i selu Žur, gde je neki vojnik bacio francuski ključ na četrnaestogodišnjeg sina svedokinje i skoro ga pogodio.[2736] Zaustavili su se u Vrbnici i pokušali da ispeku hleb, ali su im pripadnici VJ to zabranili; kiša nije prestajala i bilo je hladno.[2737] Na putu ka granici, Hamide Fondaj je videla druge vojne snage.[2738] Konvoj je konačno stigao do albanske granice 4. aprila 1999. godine u 02:00 časova. Na granici su im uniformisani muškarci s natpisom "policija" na leđima rekli da su Rugova i NATO razlog što moraju da odu i da im je žao zbog toga; ljude na traktoru nisu pretresali niti su im oduzimali lične isprave.[2739] Onda su prešli granicu. Veće napominje da su u to vreme pripadnici PJP nosili prsluke s natpisom "policija" na leđima.[2740] S albanske strane granice, gde su se zadržali oko sat vremena, kako bi dobili hranu i pomoć, Hamide Fondaj je videla kako ljude u sledećem konvoju tuku i kako im oduzimaju i spaljuju lične isprave pre nego što im dozvole da pređu u Albaniju.[2741] Ona ne precizira da li su osobe koje su tukle i oduzimale isprave bile iste one koje su nju pustile da prođe. Iako Veće, prema tome, ne može da zaključi da li su osobe koje je ona videla kako tuku druge u konvoju i oduzimaju im isprave bile pripadnici snaga PJP, ono se uverilo da to jesu bili pripadnici MUP-a ili lica koja su na granici radila zajedno s policijom.

725. Pripadnik PJP, svedok K79, video je 2. ili 3. aprila 1999. godine kako konvoj raseljenih lica u kojem je bila Hamide Fondaj prolazi pored sela Ljubižda u opštini Prizren, gde je on sa svojom

[2733] Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3834. Hamide Fondaj ne navodi od koga je dobila ovu informaciju.
[2734] Hamide Fondaj, DP P627, str. 4-5.
[2735] Završni podnesak odbrane, par. 778.
[2736] Hamide Fondaj, DP P627, str. 5.
[2737] Hamide Fondaj, DP P627, str. 4-5.
[2738] Ove "vojne snage" svedokinja dalje ne opisuje (Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3835).
[2739] Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3860-3861; DP P627, str. 5.
[2740] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9589-9590.
[2741] Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3861; Hamide Fondaj, DP P627, str. 5.

jedinicom bio stacioniran u to vreme. On je u svom svedočenju rekao da je konvoj bio dug otprilike 30 kilometara i da je u njemu bilo vozila, traktora i kamiona koji su se kretali iz pravca Suve Reke ka Prizrenu.[2742] Kod sela Koriša, nadomak Ljubižde u pravcu juga, video je jednog vojnika kako od raseljenih lica, kosovskih Albanaca iz tog istog konvoja, traži novac.[2743] Tokom celog aprila 1999. godine, gledao je raseljena lica kako idu u tom pravcu. I Halit Berisha je video kako ovaj konvoj raseljenih lica ide ka granici 2. aprila 1999. godine ili približno tog datuma. Lično ga je video kad je porodicu iz Bužalja, gde se u to vreme bila sklonila, pratio u Bukoš i Sopinu. O tom proterivanju su mu pričali drugi, s kojima se više dana krio u planinama na području Laništa nakon što je njegova porodica otišla za Albaniju.[2744]

726. Kad se vratio u selo Belanica 21. juna 1999. godine, Shefqet Zogaj je video da je otprilike 70 posto sela izgorelo.[2745] Hamide Fondaj se u selo vratila u julu 1999. godine.[2746]

(iv) Budakovo i Bukoš

727. Veće je takođe saslušalo svedočenje o operaciji koju je PJP izveo dana 20. aprila 1999. godine ili približno tih datuma u selu Budakovo, čiji je proklamovani cilj bio čišćenje terena od pripadnika OVK.[2747] Srpski dokumentarni dokazi pokazuju da su, počevši od 23. aprila 1999. godine, VJ i MUP pokrenuli zajedničku protivterorističku operaciju u rejonu Jezerskih planina, uključujući i selo Budakovo;[2748] ova operacija je trajala nekoliko nedelja. Između ostalog, ona je bila predmet razgovora na sastanku u Štabu MUP-a za Kosovo, održanom 7. maja 1999. godine.[2749] Za vreme operacije u Budakovu svedok K79 i još tri policajca videli su kako je njihov komandir čete na jednom putu ubio dva muškarca od tridesetak godina; ta dva čoveka nisu nosila uniforme i nisu bila naoružana.[2750] U vreme kada su ubijeni nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima. Dejstava je bilo i u Bukošu, seocetu u pravcu Budakova, na oko 10 kilometara od grada Suve Reke, kada su četiri pripadnika OVK zarobljena, stavljena u jednu kuću i ubijena ručnom bombom koju je kroz prozor ubacio jedan pripadnik PJP. Nakon ovog ubistva, ljudi iz komunalnog preduzeća iz Suve Reke pokupili su leševe te četvorice pripadnika OVK i natovarile ih u kamion; svedok K79 ne za šta se dogodilo s tim leševima.[2751] Premda se u svedočenju ne navodi tačan datum ovog drugog incidenta, Veće napominje da je veliki broj sela u opštini Suva Reka ostao bez stanovnika,

[2742] K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9654-9655.
[2743] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9678-9679.
[2744] Hysni Berisha, T. 3391, 3413-3415.
[2745] Shefqet Zogaj, DP P617 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3795; Shefqet Zogaj, T. 3427; v. DP P620.
[2746] Hamide Fondaj, DP P626 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3864.
[2747] Svedok K79, DP 1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9667.
[2748] DP P767.
[2749] DP P771, str. 11.
[2750] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9667-9668.
[2751] Svedok K79, DP P1260 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9674-9675.

kosovskih Albanaca, uključujući selo Bukoš, zbog napada srpskih snaga do kojeg je došlo najkasnije 2. aprila 1999. godine.[2752] Veće iz ovog svedočenja prihvata da je do tog ubijanja došlo tokom zajedničke protivterorističke akcije VJ i MUP u rejonu Jezerskih planina, pomenute ranije u ovom paragrafu. Nijedan od šestorice ljudi ubijenih u ovim incidentima nije bio naoružan niti je bio u poziciji da uđe u sukob u vreme kad je ubijen.

728. Hysni Berisha je takođe čuo za srpski napad na Budakovo izveden 9-11. maja 1999. godine. Civili, kosovski Albanci, koji su se nalazili u jednoj koloni od oko 50.000 ljudi, koja je išla prema jugu u pravcu Štimlja, takođe su ispričali Hysniju Berishi da su "pripadnici paravojnih jedinica" izdvajali muškarce iz kolone i neke odvodili u zatvor. Dana 12. maja 1999. godine, dok je konvoj prolazio pored grada Suve Reke, Hysni Berisha je od ljudi u konvoju takođe saznao da su im "pripadnici paravojnih jedinica" naredili da idu u Albaniju, ali da su zaustavljeni na glavnom putu kod sela Široko, odmah ispod grada Suve Reke, gde su bile stacionirane srpska policija i vojska. Tamo su ih u jednoj fabrici zadržali jedan dan, a potom su im rekli da se, u pratnji policije, svako vrati u svoje selo.[2753]

E. Opština Peć

729. Opština Peć se nalazi u zapadnom delu Kosova. Graniči se s opštinama Istok na severu, Klina na istoku i Dečani na jugu. Na zapadu, opština Peć se graniči s Crnom Gorom.

730. Opština Peć se nalazila u zoni 133. i 134. brigade OVK, koje su spadale u operativnu zonu Dukađin. Sto trideset četvrta brigada je postala operativna krajem januara ili početkom februara 1999. godine.[2754]

1. Grad Peć

731. Dana 27. marta 1999. godine oko 06:30 časova, VJ je uz pomoć tenkova počeo da granatira pećko naselje Kapešnica/Kapeshnica. Tenkovi su bili postavljeni u dvorištu bolnice i srednje škole.[2755] U naselju Kapešnica su živeli isključivo kosovski Albanci i ono se nalazi na suprotnoj strani od naselja Puhovci/Sahat Kulla.[2756] Tog dana je u naselju Puhovci/Sahat Kulla bilo mnogo naoružanih muškaraca, među kojima i civila koji su, po svemu sudeći, bili srpski žitelji ovog naselja, kao i muškaraca u plavim maskirnim uniformama, s kombinacijom plave i crne boje.[2757] S

[2752] Hysni Berisha, T. 3391, 3413-3415.
[2753] Hysni Berisha, DP P584, str. 5.
[2754] Bislim Zyrapi, T. 2477; DP D58.
[2755] Edison Zatriqi, DP P672, Izjava od 20. juna 2001. godine, str. 2; Edison Zatriqi, T. 3803-3804; DP P674.
[2756] Edison Zatriqi, DP P672, Izjava od 20. juna 2001. godine, str. 2; Edison Zatriqi, T. 3803-3804; DP P674. Edison Zatriqi je iz svoje kuće imao veoma dobar pogled na Kapešnicu i jasno je video da se odatle nije pucalo, Edison Zatriqi, T. 3819-3820.
[2757] Edison Zatriqi, DP P673 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4414-4415.

obzirom na to, kao i druge dokaze o uniformama srpskih snaga, Veće prihvata da su ljudi u plavim maskirnim uniformama bili pripadnici policije.

732. Dana 27. marta 1999. godine, oko 14:00 časova, oko petnaest do zuba naoružanih i maskiranih muškaraca ušlo je u dvorište jedne kuće u pećkom naselju Karagaq.[2758] Vređali su ukućane kosovske Albance i terali ih da napuste kuću i krenu u pravcu Crne Gore.[2759] Ukućani su otišli u skladu s tim instrukcijama.[2760] Policajci, od kojih su neki nosili plave uniforme i maskirne pantalone, usmerili su ovu grupu kosovskih Albanaca da idu sporednim ulicama Peći i nisu im dozvolili da prođu kroz centar grada.[2761] Ova grupa ljudi nastavila je peške sporednim ulicama grada. U blizini pećkog naselja Jarina, blizu policijske stanice, zaustavilo ih je još policajaca, koji su im rekli da mogu ići jedino u Crnu Goru.[2762] Nastavivši putem, videli su da na svakom skretanju stoje po trojica-četvorica muškaraca u plavim i zelenim uniformama i maskirnim pantalonama, koji im nisu dali da skrenu s puta za Crnu Goru. [2763]

733. Tokom noći 27. marta 1999. godine, bilo je pucnjave i kuće kosovskih Albanaca u okolini srednje škole u Peći su zapaljene.[2764]

734. Ujutro 28. marta 1999. godine, oko 08:00-08:30 časova, srpski policajci išli su od kuće do kuće po naselju Jarina, naređujući kosovskim Albancima da odu u roku od pet minuta.[2765] Policijski automobili nalazili su se na jednom od dva ulaza u naselje, tako da je ostao samo jedan izlaz.[2766] Edison Zatriqi, kosovski Albanac i vlasnik jednog autobuskog preduzeća, automobilom je, sa svojom porodicom, napustio kuću u naselju Jarina.[2767] Priključili su se konvoju kosovskih Albanaca

[2758] Ndrec Konaj, DP P670, str. 3. Odbrana tvrdi da svedočenje Ndreca Konaja nije verodostojno, s obzirom na nedoslednosti u njegovom poznavanju događaja u Lodi. Ona dalje tvrdi da, ukoliko Veće odluči da se osloni na Konajevo svedočenje, ono takođe treba da uzme u obzir njegovo svedočenje da su oni koji su od njega tražili da napusti svoj dom 27. marta 1999. godine bili maskirani pripadnici srpskih paravojnih snaga, a ne policija, Završni podnesak odbrane, par. 783-784. Međutim, razmotrivši ukupne dokaze, Veće se uverilo da je svedočenje Ndreca Konaja pouzdano u meri u kojoj se ono oslonilo na njega u ovoj Presudi.

[2759] Ukućani su imali pet minuta da spakuju svoje stvari, a za to vreme maskirani ljudi pucali su na kuću da ih zastraše, Ndrec Konaj, DP P670, str. 3.

[2760] Dok su išli, dva srpska vojnika u maskirnim uniformama prisilila su muškarce da vojnicima daju sav novac koji imaju, Ndrec Konaj, DP P670, str. 3; Ndrec Konaj, T. 3752.

[2761] Ndrec Konaj, DP P670, str. 3; Ndrec Konaj, DP P671 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4911; Ndrec Konaj, T. 3752. Istu grupu ljudi takođe je zaustavila jedna grupa naoružanih muškaraca koji su vozili civilne automobile i koji nisu izgledali kao redovna vojska, pošto su im lica bila obojena, a nosili su civilnu odeću, DP P670, str. 3; Ndrec Konaj, T. 3752-3753. Muškarce iz grupe udarali su kundacima po leđima, licu i nogama, Ndrec Konaj, DP P670, str. 3; Ndrec Konaj, T. 3752-3753.

[2762] Ndrec Konaj, DP P670, str. 3; Ndrec Konaj, DP P671 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4912.

[2763] Ndrec Konaj, DP P670, str. 3; Ndrec Konaj, DP P671 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4889-4990.

[2764] Ndrec Konaj, DP P670, str. 4.

[2765] Edison Zatriqi, DP P673 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4415, 4420-4421; Edison Zatriqi, T. 3809. Odbrana tvrdi da svedočenje Edisona Zatriqija nije dosledno, budući da u ranijim izjavama nije pominjao policajca koji je 28. marta 1999. godine išao od vrata do vrata i naređivao ljudima da napuste kuće, a ni u vezi s brojem autobusa punih ljudi koje je video u Peći, te da ono, prema tome, nije verodostojno (Završni podnesak odbrane, par. 781-782). Međutim, razmotrivši ukupne dokaze, Veće se uverilo da je svedočenje Edisona Zatriqija pouzdano u pogledu onih tema u vezi s kojima se ono u ovoj Presudi oslonilo na njegov iskaz.

[2766] Edison Zatriqi, DP P673 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4419-4421; Edison Zatriqi, T. 3809.

[2767] Edison Zatriqi, DP P672, Izjava od 20. juna 2001. godine, str. 3.

koji su, pešice i u automobilima, išli u pravcu Crne Gore.[2768] Naoružani pripadnici policije u plavim maskirnim uniformama i naoružani civili usmeravali su konvoj ka Crnoj Gori.[2769] Napuštajući Peć u konvoju kosovskih Albanaca, Zatriqi je video svoje autobuse pune ljudi iz svog dela grada.[2770] Nekoliko dana pre ovih događaja, dva lokalna policajca, Bato Bulatović i Milian Mišljen naredila su Edisonu Zatriqiju da upali motore svojih autobusa i onda da ide. Jedan od policajaca zapretio je Zatriqiju oružjem kada je ovaj zatražio potvrdu da mu je policija konfiskovala autobuse.[2771] Kad je Zatriqi 28. marta video svoje autobuse, vozili su ih policajci u plavim maskirnim uniformama.[2772] Edison Zatriqi je automobilom nastavio put s konvojem i stigao u Rožaje u Crnoj Gori.[2773]

735. U međuvremenu, ona grupa kosovskih Albanaca isteranih iz svojih kuća u pećkom naselju Karagaq nastavila je putem za Crnu Goru. U Peći je mnoštvo ljudi bilo na ulicama.[2774] Naređeno im je da idu u Crnu Goru.[2775] Policijske, vojne i paravojne snage stajale su duž puta na svakom uglu i sprečavale ljude da se vrate.[2776] Bilo je i naoružanih ljudi u zelenim maskirnim pantalonama, crnim majicama i raznoj odeći.[2777] Neki su imali brkove i brade.[2778] Grupa od tridesetak policajaca, vojnika i pripadnika paravojnih formacija zaustavila je konvoj blizu srednje ekonomske škole u Peći.[2779] Civilima koji su imali automobile rečeno je da nastave za Crnu Goru, a ostali su usmereni nazad ka centru grada.[2780]

736. Ljudi iz raznih delova Peći skupljali su se na glavnom gradskom trgu u Peći.[2781] Policajci i vojnici držali su uperene puške u njih.[2782] Tamo je bilo oko 20 kamiona i autobusa i ljudi su se ukrcavali u te autobuse.[2783] Komandir saobraćajne policije u civilnoj odeći megafonom naređivao je muškarcima da se odvoje od žena i dece. Međutim, ljudi su počeli da paniče i to naređenje nije

[2768] Edison Zatriqi, DP P673 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4417.
[2769] Edison Zatriqi, DP P672, Izjava od 20. juna 2001. godine, str. 3; Edison Zatriqi, DP P673 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4416-4418, 4424; Edison Zatriqi, T. 3810.
[2770] Edison Zatriqi, DP P672, Izjava od 20. juna 2001. godine, str. 2-3; Edison Zatriqi, DP P672, Izjava od 29. januara 2002. godine, str. 2; Edison Zatriqi, DP P673 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4417; Edison Zatriqi, T. 3830.
[2771] Edison Zatriqi, DP P672, Izjava od 20. juna 2001. godine, str. 3; Edison Zatriqi, DP P673 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4422-4423; Edison Zatriqi, T. 3819.
[2772] Edison Zatriqi, DP P673 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4417; Edison Zatriqi, T. 3830. Pored svojih autobusa, Edison Zatriqi je video da su konfiskovani i drugi autobusi njegovih kolega, koji su takođe bili puni civila, Edison Zatriqi, DP P673 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4417.
[2773] Edison Zatriqi, DP P672, Izjava od 20. juna 2001. godine, str. 3; Edison Zatriqi, DP P673 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4424.
[2774] Ndrec Konaj, DP P670, str. 4.
[2775] Ndrec Konaj, DP P670, str. 4; Ndrec Konaj, DP P671 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4912; Ndrec Konaj, T. 3754-3755. Ndrec Konaj se sa svojom porodicom priključio ovoj grupi, koja je sporednim putevima išla u pravcu Crne Gore.
[2776] Ndrec Konaj, DP P670, str. 4; Ndrec Konaj, DP P671 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4889-4890.
[2777] Ndrec Konaj, DP P671 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4890.
[2778] Ndrec Konaj, DP P671 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4892.
[2779] Ndrec Konaj, DP P670, str. 4.
[2780] Ndrec Konaj, DP P670, str. 4.
[2781] Ndrec Konaj, DP P670, str. 4.
[2782] Ndrec Konaj, DP P670, str. 4.
[2783] Ndrec Konaj, DP P670, str. 4.

sprovedeno.[2784] Porodice su se ukrcale u autobuse i kamione, i konvoji tih vozila su u tri ture krenuli za Prizren.[2785] Policajci i vojnici starali su se da glavni put bude slobodan kako bi konvoji mogli da prođu.[2786]

737. Dana 28. marta 1999. godine oko 19:00 časova u centar Peći stigla su tri tenka. Dva tenka su usmerila topove prema ljudima koji su se tu nalazili, što je ljude jako uplašilo. Tenkovi su otišli oko 20:00 časova i svetla u gradu su se pogasila.[2787]

738. Oko 22:00 časa iste večeri, autobusi i kamioni koji su tog jutra otišli puni kosovskih Albanaca, vratili su se prazni. U te autobuse i kamione onda je ukrcano još kosovskih Albanaca.[2788] Autobusi i kamioni su opet u konvoju napustili Peć u pravcu Prizrena. Konvoj je zaustavljen na kontrolnom punktu u gradu Đakovica, preko puta policijske stanice, gde se nalazila jedna velika grupa policajaca i drugih srpskih snaga, obučenih u različite maskirne uniforme.[2789] Oni su maltretirali civile koji su takođe bili na kontrolnom punktu.[2790] Konvoj je konačno stigao u Prizren 29. marta 1999. godine oko 01:00 čas, ljudi su iskrcani na raskrsnici preko koje se ide za Vrbnicu, a vozač autobusa ih je uputio prema Albaniji, dodavši: "Ovo nije mesto za vas, ovo je Velika Srbija."[2791] Policija i vojnici stajali su na suprotnoj strani ulice.[2792] Onda je stiglo još nekoliko autobusa i povezlo kosovske Albance prema Vrbnici, gde im je rečeno da pešice nastave ka albanskoj granici.[2793]

739. Ovaj konvoj kosovskih Albanaca stigao je na granicu u 05:00 časova 29. marta 1999. godine. Pre nego što im je dozvoljeno da pređu u Albaniju, srpski policajci su im tamo rekli da ubace svoje lične isprave u jedan veliki drveni sanduk, u kojem je već bilo mnogo isprava. Muškarce su pretresli, a ženama su pregledali tašne, da vide da nema ličnih isprava. Ljudi su onda prešli u Albaniju.[2794]

740. Po povratku u Peć krajem jula 1999. godine, Edison Zatriqi je video da su mu kuća i poslovni prostor izgoreli zajedno s autobusima.[2795] Mnoge druge kuće koje su pripadale kosovskim

[2784] Ndrec Konaj, DP P670, str. 4; Ndrec Konaj, DP P671 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4913.
[2785] Ndrec Konaj, DP P670, str. 4.
[2786] Ndrec Konaj, DP P671 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4914.
[2787] Ndrec Konaj, DP P670, str. 4.
[2788] Ndrec Konaj, DP P670, str. 4. Ndrec Konaj je u svom svedočenju rekao da je u autobusu u koji se popeo moralo biti preko stotinu osoba i činilo se da je vozač, Srbin, "naoružani pripadnik paravojnih formacija", Ndrec Konaj, DP P670, str. 5.
[2789] Ndrec Konaj, DP P670, str. 5; Ndrec Konaj, T. 3756, 3763.
[2790] Ndrec Konaj, DP P670, str. 5.
[2791] Ndrec Konaj, DP P670, str. 5; Ndrec Konaj, T. 3756, -3762.
[2792] Ndrec Konaj, DP P670, str. 5.
[2793] Ndrec Konaj, DP P670, str. 5; Ndrec Konaj, T. 3756, 3757.
[2794] Ndrec Konaj, DP P670, str. 5; Ndrec Konaj, T. 3756, 3757.
[2795] Edison Zatriqi, DP P672, Izjava od 20. juna 2001. godine, str. 3; Edison Zatriqi, DP P673 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4418.

Albancima bile su spaljene ili uništene,[2796] dok su srpske kuće bile neoštećene.[2797] Jedan broj džamija je takođe bio spaljen ili uništen, među kojima stara džamija u naselju Puhovci/Sahat Kulla, Čaršijska džamija u srcu Peći, Crvena džamija u Kapešnici i Hamam džamija.[2798]

741. Iz razloga koji se detaljno navode nešto kasnije u ovoj Presudi, Veće se uverilo da je krivično delo deportacije dokazano kad su u pitanju događaji u gradu Peć 27. i 28. marta 1999. godine.[2799]

742. Prihvaćena svedočenja očevidaca pokazuju da su i pripadnici VJ i pripadnici MUP-a učestvovali u događajima u Peći 27. i 28. marta 1999. godine. Veće posebno upućuje na svedočenja u kojima se opisuju uniforme pripadnika tih snaga i kaže da su one bile plave i plave maskirne, kao i zelene i zelene maskirne. Dokazi o granatiranju i prisustvu tenkova u Peći 27. i 28. marta 1999. godine dodatno potvrđuju da su snage VJ bile prisutne na tom prostoru. Ti dokazi su saglasni s dokumentarnim dokazima prihvaćenim u ovom predmetu. DP P896 predstavlja zapovest Komande Vojnog okruga Priština od 27. marta 1999. godine, kojim se, između ostalog, 177. vojnoteritorijalnom odredu i MUP-u izdaje naređenje da obezbeđuju kasarnu u Peći i srpsko stanovništvo u gradu Peć i u selima Goraždevac/Gorazhdec, Bresnik (Brezanik/Brezhenic) i Vrelo Polje. Istom zapovešću se od istih snaga VJ i MUP traži i to da vrše borbenu kontrolu teritorije i zatvore pravce selo Drelje/Drela–Peć, Radevac–Peć i Dečani–Peć.[2800] U ratnom dnevniku oklopnog bataljona 125. motorizovane brigade dalje se navodi, u beleškama za 28. mart 1999. godine, da su neki od pripadnika bataljona učestvovali u čišćenju dela grada u sektoru srednje škole i Aslan-česme u Peći.[2801] Veće upućuje na svoju raniju konstataciju da su se 27. marta tenkovi nalazili u srednjoj školi, da je naselje Kapešnica bilo granatirano i da su tokom noći između 27. i 28. marta 1999. godine zapaljene kuće u okolini srednje škole. U dokaze je dalje prihvaćena jedna depeša od 2. marta 1999. godine koju je potpisao optuženi, a kojom se dve manevarske čete (iz 21. i 22. odreda PJP) i jedna teritorijalna četa (iz 72. odreda PJP) upućuju u Peć na period od 40 dana.[2802]

2. Ćuška/Qyshk

743. U Optužnici nema konkretnih navoda o događajima u selu Ćuška u opštini Peć. Međutim, Veće napominje da se u Optužnici navodi da su snage SRJ i Srbije nad civilima, kosovskim

[2796] Edison Zatriqi, DP P673 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T4418; Ndrec Konaj, DP P671 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4890; Ndrec Konaj, T. 3758.
[2797] 3; Edison Zatriqi, DP P673 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4418.
[2798] Edison Zatriqi, DP P673 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4418; Edison Zatriqi, T. 3830-3831; Ndrec Konaj, DP P671 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4890.
[2799] V. dole, par. 1642.
[2800] DP P896, str. 4.
[2801] DP P957, str. 3.
[2802] DP P1189, str. 1

Albancima, izvršile široko rasprostranjena ili sistematska dela brutalnosti i nasilja kako bi održavale atmosferu straha, stvarale haos i stalni strah za život. Na ove navode se poziva u prilog optužbi za progone (tačka 5).[2803] Iz ovih razloga, Veće je razmotrilo dokaze izvedene u vezi s događajima u Ćuški u aprilu i maju 1999. godine i donelo dolenavedene činjenične zaključke. Ova pitanja će biti dalje razmotrena kasnije u ovoj Presudi u vezi s optužbom za progone.

744. Selo Ćuška nalazi se u opštini Peć, na oko tri kilometra istočno od grada Pećи.[2804] U vreme doleopisanih događaja, Ćuška je imala oko 2.000 stanovnika, uglavnom albanske nacionalnosti. Međutim, tri domaćinstva u tom selu bila su srpska.[2805] Iako je otac vojnog komandanta Agima Čekua živeo u Čuški, nema dokaza koji bi upućivali na to da je u selu 1998. i 1999. godine bilo vojnog prisustva OVK.[2806]

745. Sredinom aprila 1999. godine u Ćuški je primećeno da se konvoji s velikim brojem ljudi, automobila i traktora kreću iz grada Pećи prema Crnoj Gori.[2807]

746. Dana 16. i 17. aprila 1999. godine, srpska policija i vojska ušle su u Ćušku i zapalile kuće u kojima su živeli kosovski Albanci,[2808] zbog čega su neki seljani pokušali da napuste Ćušku, ali su ih zaustavili vojnici VJ u zelenim maskirnim uniformama i policajci u plavim maskirnim uniformama i beretkama tamne boje, koji su im rekli da će smeti da odu tek kad im tako bude rečeno.[2809] Dana 17. aprila 1999. godine, srpska policija je zatražila od seljana albanske nacionalnosti da predaju oružje,[2810] pa je nešto malo naoružanja predato policiji.[2811]

747. Na dan 19. aprila 1999. godine ili približno tog datuma, u Ćušku je stiglo jedno policijsko i jedno vojno vozilo. Otprilike četiri vojnika VJ i četiri policajca prišla su jednoj grupi od osam muškaraca okupljenih u centru sela.[2812] Syla Gashija, koji je bio jedan od te osmorice, odveli su do

[2803] Optužnica, par. 77(b), 27, 28.
[2804] Hazir Berisha, DP P796, par. 5; Tahir Kelmendi, T. 4718, 4738-4739.
[2805] Hazir Berisha, DP P796, par. 5; Tahir Kelmendi, T. 4718, 47384635. Prema rečima Tahira Kelmendija u selu Ćuška je živelo osam srpskih porodica, Tahir Kelmendi, DP P803, par. 5.
[2806] DP P755, str. 3-4.
[2807] Tahir Kelmendi, T. 4734-4735.
[2808] Hazir Berisha, T. 4605-4606, 4635. Veće napominje da je u prvobitnoj izjavi od 28. jula 1999. godine Hazir Berisha za snage koje su tog dana došli u Ćušku rekao da su to bili "redovna vojska i paravojn[e] snag[e]", v. DP D117, str. 2.
[2809] Hazir Berisha, DP P796, par. 11, 13-14; Hazir Berisha, T. 4606, 4608, 4631, 4635. Kada mu je u sudnici pokazan DP P797, svedok Hazir Berisha je prepoznao Slavišu Kastratovića i Srećka Popovića (fotografija br. 1) i rekao da su se oni nalazili u grupi muškaraca koja ga je zaustavila kad je pokušao da napusti selo, Hazir Berisha, T. 4608.
[2810] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 6; Tahir Kelmendi, T. 4714; Hazir Berisha, DP P796, par. 11; Hazir Berisha, T. 4605-4606, 4635.
[2811] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 6; Tahir Kelmendi, T. 4714. Kada mu je pokazana treća fotografija iz DP P797, Hazir Berisha je prepoznao vojnika Srećka Popovića i rekao da je on učestvovao u zapleni oružja, Hazir Berisha, T. 4609.
[2812] Hazir Berisha, DP P796, par. 15-16.

njegove kuće i uzeli mu automobil i 3.000 nemačkih maraka.[2813] Od tog dana, neki seljani su bili spremni da pobegnu iz Ćuške u kratkom roku, ukoliko se vrate policija ili vojska.[2814]

748. Ima dokaza koji ukazuju na to da je 13. ili 14. maja 1999. godine jedan stariji par odveden iz Ćuške i ubijen u blizini puta Peć-Priština.[2815] Svedok je video jedan automobil s policajcima i vojnicima kako prolazi i kasnije je začuo pucnje.[2816] Nema dokaza o tome da su njihova tela nađena.[2817] O ovom incidentu nisu izvedeni drugi dokazi. U ovim okolnostima Veće ne može doneti zaključak da je ubistvo ovog starijeg para dokazano.

749. Dana 13. maja 1999. godine, u Ćušku je stigao jedan pripadnik rezervne policije zajedno s nekoliko policajaca u plavim policijskim uniformama.[2818] Ovaj pripadnik rezervnog sastava je seljanima rekao da će sutradan u Ćušku stići druge srpske snage i da ne treba da se plaše.[2819]

750. Istoga dana, 13. maja 1999. godine, lokalni komandir policije iz sela Ozrim/Ozdrim došao je u Pašino Selo/Katundi-i-Ri, koje se graniči s Ćuškom.[2820] Ovaj komandir rekao je seljanima da treba da idu za Ćušku, odakle će sutradan srpska policija sve stanovništvo Ćuške albanske nacionalnosti poslati za Albaniju.[2821] Tako je to veče 70-80 raseljenih kosovskih Albanaca iz Pašinog Sela stiglo u Ćušku.[2822]

751. Dana 14. maja 1999. godine oko 06:00 časova, osamdesetak naoružanih pripadnika srpskih snaga, koji su nosili ili zelene ili plave maskirne uniforme i majice,[2823] a neki i marame,[2824] približili su se Ćuški u nizu i opkolili selo.[2825] Izgleda da nisu nosili nikakva obeležja ili oznake.[2826] Više njih je imalo plave, a manji broj zelene uniforme.[2827] Na licu su imali crne i zelene maskirne boje.[2828] Bili su naoružani kalašnjikovima i ručnim bombama, a neki su imali i noževe.[2829] Opkolili su

[2813] Hazir Berisha, DP P796, par. 16-17.
[2814] Hazir Berisha, DP P796, par. 18.
[2815] Hazir Berisha, T. 4623.
[2816] Hazir Berisha, T. 4624.
[2817] Hazir Berisha, T. 4624.
[2818] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 25, 27-28. Svedok je verovao da je ovog policajca, za kojeg je rekao da je Mijo Brajović, u Ćušku poslao komandir Obrenović, komandir policijske stanice u mestu Klinčina/Kliçine, koje se nalazi na nekih sedam kilometara od Ćuške, Tahir Kelmendi, DP P803, par. 25, 27, 28; Tahir Kelmendi, T. 4718-4720, 4770.
[2819] Tahir Kelmendi, T. 4719.
[2820] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 30, 33-36.
[2821] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 30, 33-36; Tahir Kelmendi, T. 4775-4776.
[2822] Tahir Kelmendi, T. 4716-4717.
[2823] Tahir Kelmendi, T. 4765-4767.
[2824] Tahir Klemendi, DP 803, par. 12.
[2825] Tahir Kelmendi, T. 4718, 4738-4739.
[2826] Tahir Kelmendi DP P803, par. 12; Tahir Kelmendi, T. 4765-4767; Hazir Berisha, DP P796, par. 69.
[2827] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 11; Tahir Kelmendi, T. 4765-4767.
[2828] Tahir Kelmendi, T. 4718.
[2829] Tahir Kelmendi, P803, par. 14; Tahir Kelmendi, T. 4767.

selo.[2830] Tu je bio i zeleni džip bez krova, u kojem se nalazilo pet osoba u zelenim maskirnim uniformama i majicama.[2831] Na vozilu se nalazio automat s postoljem. [2832]

752. U međuvremenu su srpski policajci u plavim uniformama i s automatskim puškama zastava[2833] patrolirali putem Ćuška-Peć u tri policijska automobila.[2834] Svedok je rekao da je jedan od tih policajaca bio komandir Obranović iz policijske stanice u Klinčini,[2835] ali Veće ne može da prihvati pouzdanost ove identifikacije.

753. Veće oko 08:00-08:30 časova, kuće u selu su gorele i neprekidno se čula pucnjava.[2836] Pripadnici policije u plavim maskirnim uniformama i pripadnici VJ u zelenim maskirnim uniformama ulazili su u kuće, a seljani kosovski Albanci otišli su u centar Ćuške,[2837] na groblje.[2838]

754. Oko 250 do 300 seljana okupilo se na groblju u centru sela, u uverenju da će ih poslati u Albaniju.[2839] Ta grupa, u kojoj su bili uglavnom žene i deca, ali i oko 35 do 50 muškaraca;[2840] bila je opkoljena policijom i vojnicima.[2841]

755. Policija i VJ su naredili muškarcima da se odvoje od žena i dece,[2842] pri čemu su pripadnici srpskih snaga i dalje pucali.[2843] I muškarcima i ženama naređeno je da skinu sa sebe sve što je od vrednosti i da to bace na zemlju.[2844] Dva dečka su po uputstvima vojnika VJ Srećka Popovića pokupila te predmete.[2845] Taj čovek je takođe izdao naređenje da svako ko poseduje vozilo ode po njega i vrati se na groblje u roku od pet minuta.[2846] Četvoro muškaraca je otišlo. Dvojica su se vratila s vozilima.[2847] Njih dvojicu su vratili u grupu muškaraca.[2848]

[2830] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 11. V. takođe Hazir Berisha, DP P796, par. 19; Hazir Berisha, T. 4610-4611, gde on svedoči o tome kako je oko 07:45 časova neke od pripadnika ovih snaga video kako idu poljem prema selu i pucaju.
[2831] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 15-16.
[2832] Tahir Kelmendi, T. 4769-4770.
[2833] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 20, 21.
[2834] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 19.
[2835] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 24.
[2836] Hazir Berisha, DP P796, par. 22.
[2837] Hazir Berisha, DP P796, par. 22; Hazir Berisha, T. 4631; Tahir Kelmendi, DP P803, par. 37-39.
[2838] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 37-40; Hazir Berisha, DP P796, par. 22; Hazir Berisha, T. 4601.
[2839] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 37-40, 43. Hazir Berisha, DP P796, par. 22; Hazir Berisha, T. 4611.
[2840] Hazir Berisha, DP P796, par. 25; Hazir Berisha, T. 4612. Bilo je različitih procena o njihovom broju, v. Hazir Berisha, DP P796, par. 37.
[2841] Hazir Berisha, DP P796, par. 23.
[2842] Hazir Berisha, DP P796, par. 24; Tahir Kelmendi, DP P803, par. 41; Tahir Kelmendi, T. 4768. Veće napominje da je otprilike osam starijih ljudi kasnije premešteno u grupu žena i dece, DP P796, par. 33.
[2843] Hazir Berisha, DP P796, par. 24.
[2844] Hazir Berisha, DP P796, par. 26; Tahir Kelmendi, T. 4721. Hazir Berisha je prepoznao osobu koja je seljanima naredila da poskidaju lične stvari i rekao da je to Nebojša Minić, kada mu je pokazana fotografija (DP P772) u sudnici, v. takođe Hazir Berisha, DP P796, par. 73; Hazir Berisha, T. 4612-4613, 4625. Ova fotografija mu je pokazana prvi put od dolaska KFOR na Kosovo, Hazir Berisha, T. 4658. Hazir Berisha se nije sećao da li je Nebojšu Minića znao i pre 14. maja ili je čuo kako se on zove tek posle ovih događaja, Hazir Beisha, T. 4613, 4658.
[2845] Hazir Berisha, T. 4608; Hazir Berisha, DP P796, par. 72; DP P797 (fotografija br. 1).
[2846] Hazir Berisha, DP P796, par. 35.
[2847] Hazir Berisha, DP P796, par. 36.

756. Žene i deca su odvedeni u dvorište kuće Salija Rexhe.[2849] Grupi muškaraca[2850] naređeno je da se udalji od žena i dece.[2851] Dok su išli, dvanaestak muškaraca upućeno je u dvorište kuće Ajeta Gashija,[2852] a zatim odvedeno u kuću Azema Gashija.[2853] Bili su u pratnji šestorice pripadnika srpskih snaga.[2854] Muškarcima je naređeno da stave ruke na potiljak.[2855]

757. Nešto kasnije iz pravca kuće Azema Gashija začula se pucnjava iz automatskih pušaka,[2856] a nakon pet minuta kuća je bila u plamenu i dimu.[2857] Kao što je detaljno izloženo kasnije u ovom odeljku, tih dvanaest muškaraca je streljano, a njihova tela ostavljena su da izgore u kući.

758. Nekih 10-15 minuta posle ovih događaja, ti isti policajci i vojnici su se bez ijednog od onih muškaraca vratili do preostale grupe muškaraca iz sela[2858] i podelili je u dve grupe.[2859] Otprilike pola njih odvedeno je prvo u kuću Sadika Gashija,[2860] nedaleko od groblja u centru Ćuške.[2861] Međutim, pre nego što su ušli u porodični kompleks Sadika Gashija, jedan policajac ili vojnik usprotivio se zbog toga što se kuća nalazi preblizu putu i dodao da to neće biti zgodno zbog mirisa.[2862] Na kraju je pet-šest srpskih policajaca i vojnika uputilo ove muškarce iz sela u kuću Sahita Gashija.[2863] Muškarci su ušli u kuću držeći ruke na potiljku kako im je naredila policija,[2864] a zatim im je rečeno da idu u jednu sobu i naređeno da posedaju na jednu dugačku ugaonu garnituru.[2865] Četiri pripadnika srpskih snaga ušla su u sobu; trojica njih bila su naoružana kalašnjikovima, a jedan je nosio mitraljez koji je, izgleda, bio većeg kalibra.[2866] Psovali su ljude u sobi i zatim ih pokosili rafalom;[2867] zatim su opet otvorili vatru, posle čega je usledila pauza, a onda su počeli da ispaljuju pojedinačne metke u njih.[2868] Ljudi su popadali jedni preko drugih. Zatim su

[2848] Hazir Berisha, DP P796, par. 45.
[2849] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 45; Tahir Kelmendi, T. 4720-4722.
[2850] Hazir Berisha, DP P796, par. 37.
[2851] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 41; Tahir Kelmendi, T. 4767-4768; Hazir Berisha, DP P796, par. 37.
[2852] Hazir Berisha, DP P796, par. 37; Hazir Berisha, T. 4614.
[2853] Hazir Berisha, DP P796, par. 46; Hazir Berisha, T. 4616, 4663, 4672; Tahir Kelmendi, DP P803, par. 55; Tahir Kelmendi, T. 4723.
[2854] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 54.
[2855] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 55.
[2856] Hazir Berisha, DP P796, par. 46; Hazir Berisha, T. 4616, 4663, 4672; Tahir Kelmendi, DP P803, par. 55; Tahir Kelmendi, T. 4723.
[2857] Tahir Kelmendi, T. 4723-4724; Hazir Berisha, DP P796, par. 46; Hazir Berisha, T. 4616, 4663, 4672.
[2858] Hazir Berisha, DP P796, par. 47; Hazir Berisha, T. 4616.
[2859] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 46; Tahir Kelmendi, T. 4721. Mesta na koja su odvedeni seljani i mesto sa kojeg je svedok Tahir Kelmendi posmatrao događaje prikazana su u DP D119, koji predstavlja skicu s oznakama koje je uneo svedok, Tahir Kelmendi, T. 4740-4742.
[2860] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 54; Hazir Berisha, DP P796, par. 53-54; Hazir Berisha, T. 4617, 4626.
[2861] Hazir Berisha, DP P796, par. 52; Hazir Berisha, T. 4617, 4621.
[2862] Hazir Berisha, DP P796, par. 52; Hazir Berisha, T. 4617.
[2863] Hazir Berisha, DP P796, par. 53-54; Hazir Berisha, T. 4617, 4626.
[2864] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 55; Tahir Kelmendi, T. 4724.
[2865] Hazir Berisha, DP P796, par. 54.
[2866] Hazir Berisha, DP P796, par. 55.
[2867] Hazir Berisha, DP P796, par. 56; Hazir Berisha, T. 4617-4618.
[2868] Hazir Berisha, DP P796, par. 57-58; Hazir Berisha, T. 4618, 4601, 4618.

na njih stavili nekakav dušek od sunđera i zapalili ćebad u suprotnom uglu sobe.[2869] Posle nekoliko minuta u sobu je ušao jedan pripadnik srpskih snaga i ubacio u nju kanticu ili bocu nekog zapaljivog gasa.[2870] U sobi je buknuo plamen. Jedan od seljana na koje je pucano, Hazir Berisha, uprkos tome što je bio teško ranjen, uspeo je da se popne kroz prozor i pobegne iz kuće. Dok je kuća gorela video je kako joj se urušava krov.[2871] Čuo je glasove Srba koji su naređivali da se stvari zapale; kasnije je čuo zvuk paljenja motora kamiona i automobila.[2872] Tela preostalih seljana ostavljena su da izgore u kući.

759. Šest pripadnika srpskih snaga odveli su u kuću Demea Gashija[2873] preostalu grupu od 10-12 muškaraca iz sela;[2874] ti muškarci su morali da drže ruke na potiljku.[2875] Potom se iz pravca kuće Demea Gashija začula rafalna paljba iz automatskih pušaka.[2876] Te seljane ubili su pripadnici srpskih snaga iz vatrenog oružja. I ovog puta jedan od seljana iz ove grupe uspeo je da pobegne, popevši se kroz prozor.[2877] Tela preostalih seljana ostavljena su da izgore u kući, koja je zapaljena.

760. Da bi zapalili te tri kuće u kojima su ubijeni seljani, ispalili su zapaljive metke iz specijalnog oružja i koristili zapaljive bombe.[2878]

761. Dok su muškarce odvodili u te tri kuće, pripadnici srpskih snaga su ženama i deci u selu naredili da se okupe u dvorištima nekoliko kuća u Ćuški, od kojih je najmanje jedna već bila zapaljena.[2879] Na kraju su žene i decu izveli iz dvorišta, naterali ih da se ukrcaju na traktore i poslali u grad Peć.[2880] Idisha Kadriju srpske snage su ubile zato što nije umeo da vozi traktor. [2881] Međutim, pre nego što su stigli u Peć, žene i decu je srpska policija poslala nazad u Ćušku. [2882]

762. Još seljana, kosovskih Albanaca, ubijeno je u Ćuški od strane srpskih snaga 14. maja 1999. godine. Tog jutra, Qaush Lushi iz Ćuške ponudio je novac srpskim snagama da poštede život njegovom sinu.[2883] Nakon što im je dao novac, jedan srpski policajac je rekao Qaushu Lushi da uđe

[2869] Hazir Berisha, DP P796, par. 60.
[2870] Hazir Berisha, DP P796, par. 61; Hazir Berisha, T. 4619.
[2871] Hazir Berisha, DP P796, par. 65; Hazir Berisha, T. 4621. Uništena kuća Sahita Gashija prikazana je na fotografiji u sklopu DP P797, str. 3.
[2872] Hazir Berisha, DP P796, par. 64; Hazir Berisha, T. 4621.
[2873] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 54; Tahir Kelmendi, T. 4731-4732; Hazir Berisha, DP P796, par. 50; Hazir Berisha, T. 4622.
[2874] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 54.
[2875] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 55; Tahir Kelmendi, T. 4723.
[2876] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 55; Tahir Kelmendi, T. 4723.
[2877] Hazir Berisha DP P796, par. 64; Hazir Berisha, T. 4622; Tahir Kelmendi, DP P803, par. 57, Tahir Kelmendi, T. 4731-4732.
[2878] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 58-60, 61, 64; Hazir Berisha, T. 4619, 4621. Uništena kuća Sahita Gashija prikazana je na fotografiji u sklopu DP P797, str. 3.
[2879] Hazir Berisha, DP P796, par. 41; Hazir Berisha, T. 4615; Tahir Kelmendi, T. 4721.
[2880] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 61-62; Tahir Kelmendi, T. 4728.
[2881] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 62.
[2882] Hazir Berisha, T. 4664-4665; Tahir Kelmendi je u svom svedočenju rekao da je žene i decu poslala nazad srpska policija na kontrolnom punktu na ulazu u Peć. On je u svom svedočenju dalje rekao da ih je neka druga policijska patrola nadomak Ćuške poslala nazad za Peć, i da se to desilo tri puta, Tahir Kelmendi, DP P803, par. 64; Tahir Kelmendi T. 4728-4729.
[2883] Tahir Kelmendi, DP P803, par. 47-49, Tahir Kelmendi, T. 4725-4726.

u dvorišni nužnik u porodičnom kompleksu Azema Gashija, gde ga je jedan drugi policajac ubio iz automatske puške.[2884] Zatim su mu oba policajca prerezala grkljan.[2885] Oko 11:00 časova, prilikom pokušaja da napusti selo, stanovnik Ćuške Avdi Berisha ubijen je od strane snajperiste koji je pucao iz policijskog automobila koji je patrolirao glavnim putem koji vodi u grad Peć.[2886]

763. Nakon ovih događaja, srpske snage su otišle iz Ćuške u pravcu susednih sela Plavljane/Pavlan i Zahać/Zahaq.[2887] Istog dana, 14. maja 1999. godine, srpske snage izvele su napad i na sela Pavljane i Zahać.[2888] Iz ovih sela neprestano se čula pucnjava, a i iznad njih se iz Ćuške mogao videti dim.[2889]

764. Nakon što su srpske snage napustile Ćušku, seljani su otišli u tri kuće u koje su bile odvedene one tri grupe muškaraca.[2890] U njima su zatekli tela koja su još uvek gorela.[2891] Seljani su pokupili tela i sakrili ih od policije.[2892] Tri dana kasnije ova tela su zajedno s telima drugih ljudi iz sela koje su ubile srpske snage sahranjena u jednoj masovnoj grobnici u centru sela.[2893]

F. Opština Kosovska Mitrovica

765. Kosovska Mitrovica se nalazi u severnom delu Kosova i okružena je opštinama Podujevo, Vučitrn i Srbica. Grad Kosovska Mitrovica nalazi se u južnom delu ove opštine. U vreme na koje se odnosi Optužnica oko 60 posto stanovništva grada Kosovske Mitrovice bilo je albanske nacionalnosti, a oko 40 posto srpske.[2894] Na oko tri kilometra jugozapadno od grada Kosovske Mitrovice je selo Žabare/Zhabar. U vreme na koje se odnosi Optužnica u ovom selu živeli su isključivo kosovski Albanci.[2895] Selo Žabare sastoji se od Donjeg Žabara i Gornjeg Žabara i ima oko 5.600 kuća. [2896] Donje i Gornje Žabare se graniče, ali njihovi centri udaljeni su oko jedan kilometar jedan od drugog.[2897] Gornje Žabare je prepoznatljivo po Grmovom brdu.[2898]

2884 Tahir Kelmendi, DP P803, par. 50, 51.
2885 Tahir Kelmendi, T. 4725-4726, 4780-4781; DP P804; Tahir Kelmendi, T. 4736-4737.
2886 Tahir Kelmendi, DP P803, par. 73-75; Tahir Kelmendi, T. 4714-4715, 4733.
2887 Tahir Kelmendi, DP P803, par. 63; Tahir Kelmendi, T. 4763. Hazir Berisha je u svom svedočenju rekao da su nekih 20 do 25 minuta nakon što je on pobegao iz kuće Sahita Gashija (v. gore, par. 758) svi srpski policajci i vojnici otišli iz Ćuške, Hazir Berisha, DP P796, par. 66.
2888 Tahir Kelmendi, DP P803, par. 63; Tahir Kelmendi, T. 4763.
2889 Hazir Berisha, T. 4624.
2890 Tahir Kelmendi, DP P803, par. 70; Tahir Kelmendi, T. 4732.
2891 Tahir Kelmendi, T. 4729-4730.
2892 Tahir Kelmendi, DP P803, par. 70; Tahir Kelmendi, T. 4732.
2893 Tahir Kelmendi, DP P803, par. 70; Tahir Kelmendi, T. 4732.
2894 Aferdita Hajrizi, DP P773, str. 3.
2895 Sadije Sadiku, DP P502, par. 6; Sadije Sadiku,T 2967; Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4454.
2896 Mahmut Halimi, T. 2916; DP P500; DP D65; Sadije Sadiku, DP P503 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1892.
2897 Mahmut Halimi, T. 2916.
2898 Mahmut Halimi, T. 2901; DP P500; DP D65.

766. Od januara do prvih dana aprila 1999. godine pripadnici 35. i 85. odreda PJP MUP-a bili su upućeni na ispomoć SUP-u Kosovska Mitrovica radi izvršavanja "posebnih bezbednosnih zadataka".[2899] Pripadnici 36. i 86. odreda PJP MUP-a takođe su upućeni na ispomoć, između ostalog, SUP-u Kosovska Mitrovica od januara do prvih dana maja 1999. godine.[2900] Ljubinko Cvetić, načelnik SUP-a Kosovska Mitrovica 1999. godine, izvestio je da je posle sastanka u Štabu MUP-a u Prištini održanog 17. marta 1999. godine, a u skladu s izdatim naređenjima,[2901] SUP Kosovska Mitrovica, mobilisao 665 rezervnih policajaca kako bi se njihov broj izjednačio s brojem redovnih policajaca.[2902] U martu 1999. godine, jedinice redovne policije i PJP ukupno su brojali 1.990 pripadnika, a jedinice rezervne policije 6.034 pripadnika. U martu 1999. godine u Kosovskoj Mitrovici bilo je angažovano oko 8.000 pripadnika policijskih snaga.[2903]

767. Dokumenti VJ pokazuju da je 7. marta 1999. godine 37. motorizovana brigada VJ izašla je u širi rejon Kosovske Mitrovice sa zvaničnim ciljem izvođenja vežbovnih aktivnosti i podizanja borbene gotovosti.[2904] Najkasnije 18. marta 1999. godine, 211. brigada i druge jedinice VJ već su bile angažovane i u okolini Kosovske Mitrovice[2905], dok je 125. motorizovana brigada VJ u istom rejonu bila angažovana od 24. marta 1999. godine sa zadatkom da "uništi ŠTS"[2906] i "obezbeđuje i kontroliše teritoriju" Kosovske Mitrovice.[2907] Jedinice Prištinske vojne oblasti takođe su upućene u Kosovsku Mitrovicu 27. marta 1999. godine, sa zadatkom da zaštite srpsko stanovništvo i da, u sadejstvu sa snagama MUP-a, onemoguće delovanje OVK, obezbede komunikacije, kao i vojne i druge objekte, kao i da uspostave borbenu kontrolu nad područjima u Kosovskoj Mitrovici.[2908] Iz jednog naređenja Komande Prištinskog korpusa vidi se takođe da je 37. motorizovana brigada 2. aprila 1999. godine još uvek bila angažovana u rejonu Kosovske Mitrovice i da je imala naređenje da "razbije i uništi ŠTS", obezbedi glavne putne pravce i uspostavi borbenu kontrolu na tom području.[2909] Naređenjem od 9. aprila 1999. godine Komanda Prištinskog korpusa je snagama MUP-a na tom području dala zadatak da, zajedno s 37. motorizovanom brigadom VJ, 125.

[2899] DP P1184; DP P1186; DP P1188; DP P711; DP P1191.
[2900] DP P139; DP P712.
[2901] Na tom sastanku Sreten Lukić je rekao da svi SUP-ovi treba se pripreme i preduzmu neophodne mere za mobilizaciju pripadnika rezervnog policijskog sastava, tako da odnos aktivnih i rezervnih policajaca bude jedan prema jedan, Ljubinko Cvetić, T. 6609, 6691.
[2902] Ljubinko Cvetić, T. 6609, 6691.
[2903] Ljubinko Cvetić, T. 6609-6610.
[2904] DP P934; DP P965, str. 11.
[2905] DP P1339, str. 7.
[2906] ŠTS je skraćenica za šiptarske terorističke snage.
[2907] DP P954, str. 1, 3.
[2908] DP P896.
[2909] DP P912; DP P930 predstavlja zapovest 37. motorizovane brigade kojom se sprovodi DP P912. Veću su takođe predočeni dokazi o tome da je 52. oklopna brigada PVO 5. aprila 1999. godine upućena u Kosovsku Mitrovicu radi izvlačenja minsko-eksplozivnih sredstava, v. DP P958, str. 11.

motorizovanom brigadom VJ, 15. oklopnom brigadom VJ i 58. lakom pešadijskom brigadom VJ, ostvare kontrolu nad područjem Kosovske Mitrovice.[2910]

768. Veće zaključuje da gorenavedeni dokazi pokazuju da su snage MUP-a, kako pripadnici redovne policije u uniformama, tako i jedinice PJO, bile angažovane da u sadejstvu s jedinicama VJ, između ostalog, "obezbede borbenu kontrolu" na području Kosovske Mitrovice tokom čitavog perioda na koji se odnosi Optužnica.[2911] Štaviše, prihvata se da su razne snage MUP-a i jedinice VJ bile angažovane da, u sadejstvu, obezbede da kosovski Albanci odu do granice s Albanijom, pri čemu su se snage MUP-a, uključujući pripadnike pogranične policije, starale za to da kosovski Albanci s Kosova budu poslati preko granice.

769. Opština Kosovska Mitrovica smeštena je između operativnih zona OVK Šalja/Shala i Lab/Llap.[2912] Mahmut Halimi je objasnio da je u selu Žabare u martu 1999. godine postojala improvizovana klinika u kojoj su se, pored ostalih, lečili i bolesni i ranjeni vojnici OVK.[2913] Međutim, pripadnici OVK nisu dolazili na to područje u uniformama ili naoružani, iz straha da ne privuku srpske snage.[2914] Odbrana navodi da je u opštini Kosovska Mitrovica postojalo nekoliko uporišta OVK.[2915] Odbrana se poziva na izveštaj Generalštaba VJ od 15. aprila 1999. godine, u kojem se pominje broj navodnih pripadnika OVK prisutnih u selu Tamnik/Tavnik u opštini Kosovska Mitrovica. U izveštaju se navodi da se među 30.000 stanovnika kosovskih Albanaca krije oko 100 pripadnika OVK. U izveštaju takođe piše da je na pripadnike MUP-a otvarana snajperska vatra.[2916] Iako Veće prihvata da je sasvim moguće da se u opštini nalazio manji broj pripadnika snaga OVK, ono ne prihvata da su dela srpskih snaga, o kojima će biti reči dalje u tekstu, bila deo legitimne terorističke operacije niti da su bila opravdana. Kao što će se videti u nastavku teksta, akcije srpskih snaga nisu bile usmerene na borbu s OVK, već izrazito na terorisanje stanovništva, kosovskih Albanaca, i njihovo proterivanje s tog područja.

1. Grad Kosovska Mitrovica

770. Aferdita Hajrizi je bila supruga Agima Hajrizija, kosovskog Albanca koji je bio aktivan u radničkom sindikatu u Kosovskoj Mitrovici.[2917] U noći između 24. i 25. marta 1999. godine, u 00:30 časova, dva vozila su se zaustavila ispred kuće Aferdite Hajrizi i njenog supruga Agima

[2910] DP P1039; Ljubinko Cvetić, T. 6630, 6636-6637.
[2911] Veće takođe konstatuje da su i pripadnici srpskih paravojnih formacija bili prisutni u Kosovskoj Mitrovici u vreme na koje se odnosi Optužnica i da su angažovani u nekim konkretnim operacijama, v. dole par. 774, 775, 785, 787.
[2912] Byslim Zyrapi, T. 2493; DP P430.
[2913] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4448; Mahmut Halimi, T. 2946-2947.
[2914] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4448; Mahmut Halimi, T. 2947-2947.
[2915] Završni podnesak odbrane, par. 790. Odbrana se takođe pozvala na DP D302.
[2916] DP D772, str. 1.
[2917] Aferdita Hajrizi, DP P773, str. 2.

Hajrizija.[2918] Iz vozila je izašlo šest policajaca i prišlo kući Hajrizijevih. Muškarci su nosili tamnoplave maskirne uniforme, crne beretke i vatreno oružje dugih cevi. Aferdita Hajrizi je identifikovala četvoricu od ove šestorice ljudi. To su bili Nenad Pavičević, Ratko Antonijević, Dejan Savić i čovek o kojem su znali samo to da se zove Boban.[2919] Bili su pripadnici redovne policije u gradu, a Nenad Pavičević im je bio komšija.[2920]

771. Dok su se oni približavali njihovoj kući, Agim Hajrizi je pozvao telefonom jednog drugog aktivistu da mu kaže da napusti grad.[2921] Aferdita Hajrizi je, u strahu, zajedno s decom pobegla na tavan. Njen suprug, svekrva i jedan od sinova ostali su na prizemlju. Aferdita Hajrizi je čula kako provaljuju ulazna vrata i zatim pucaju po kući. Njen suprug je rekao "Majko," a zatim je njena svekrva rekla: "Nenade, kako si mogao da pucaš u mog sina?" Onda su policajci otišli.[2922] Otprilike u 00:45 časova, Aferdita Hajrizi je sišla i ugledala tela svoga supruga, sina i svekrve, kako leže na podu; sve troje bili su mrtvi. Sin je imao rane od metka na levom boku, abdomenu i laktu. Aferdita na telima svog supruga i svekrve nije videla strelne rane, ali oni su ležali u lokvama krvi.[2923] Iste noći začuli su se i pucnji iz pravca kuće Latifa Berishe, lokalnog političkog vođe kosovskih Albanaca.[2924] I on je te noći ubijen iz vatrenog oružja.[2925] Kao što je detaljnije razmotreno dalje u tekstu, Mahmutu Halimiju, istaknutom advokatu kosovskom Albancu takođe je rečeno da napusti svoj dom u Kosovskoj Mitrovici u ranim jutarnjim časovima 25. marta 1999. godine.[2926]

772. Posle toga, oko 00:45 časova, Aferdita Hajrizi je sa svoje dvoje dece otišla iz kuće i smestila se u kući jednog starijeg para, na oko 1.200 metara od svoje kuće.[2927] Na dan 25. marta 1999. godine, oko 07:00-07:30 časova, taj stariji čovek izašao je iz kuće da izvidi situaciju. Video je brojne policajce i vojnike. Kasnije u toku dana Aferdita Hajrizi se, zajedno sa svojom decom, sastala s bratom kod zgrade opštine u Kosovskoj Mitrovici, na oko 300-400 metara od mesta gde je odsela. Usput je videla srpske snage u zelenim maskirnim uniformama i sa zelenim maskama na licu.[2928] Brat ih je sve odveo do kuće jednog rođaka u naselju Tamnik.[2929] Kasnije toga dana

---

[2918] Aferdita Hajrizi, DP P773, str. 6.

[2919] Aferdita Hajrizi, DP P773, str. 6; Aferdita Hajrizi, DP P776 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4047, 4052.

[2920] Svedokinja se setila da su ovi ljudi ranije nosili uniforme redovne policije, međutim, u noći kada su izvršena ubistva nosili su gore opisane uniforme, Aferdita Hajrizi, DP P773, str. 6; Aferdita Hajrizi, DP P775 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3897; Aferdita Hajrizi, DP P776 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4047, 4049-4052; Aferdita Hajrizi, T. 4308.

[2921] Aferdita Hajrizi, DP P773, str. 6.

[2922] Aferdita Hajrizi, DP P773, str. 7.

[2923] Aferdita Hajrizi, DP P773, str. 7. Smrt Agima Hajrizija potvrdio je Mahmut Halimi (Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4446; Mahmut Halimi, T. 2897-2898).

[2924] Aferdita Hajrizi, DP P773, str. 8; Aferdita Hajrizi, DP P776 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4046; Mahmut Halimi, T. 2898; Adnan Merovci, T. 2213.

[2925] Aferdita Hajrizi, DP P773, str. 8; Aferdita Hajrizi, DP P776 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4046.

[2926] V. dole, par. 780. Svedok je pre toga, 23. marta 1999. godine, primio telefonski poziv koji je smatrao pretnjom, ali ovoga puta čuo je samo pucnje, Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4445, 4476; Mahmut Halimi, T. 2898, 2943-2945.

[2927] Aferdita Hajrizi, DP P773, str. 8; Aferdita Hajrizi, DP P774, str. 2-3.

[2928] Aferdita Hajrizi, DP P774, str. 3.

Aferditu Hajrizi i decu odvezli su nazad u njenu kuću. Ustanovila je da su nestali sav njen nakit, lične isprave članova porodice, novac i fotografije.[2930] Zatim su se vratili u kuću njenog rođaka u naselju Tamnik. Usput je na ulicama videla srpske vojnike i vozila, uključujući normalne policijske automobile i oklopne transportere.[2931]

773. Aferdita Hajrizi je bila suviše uplašena da istoga dana ode u bolnicu da preuzme tela članova svoje porodice ubijenih prethodne noći.[2932] Umesto nje, kao najbliži rod, otišao je jedan njen rođak, koji je preuzeo tela iz bolnice i takođe otišao na mesto zločina s istražnim sudijom i lekarom. Svedokinja nikada nije dobila izveštaj istražnog sudije o ishodu istrage.[2933] Odbrana tvrdi da su ova ubistva bila posledica netrpeljivosti između porodice svedokinje i Nenada Pavičevića,[2934] ali nema dokaza koji to potkrepljuju. Veće konstatuje da su ova ubistva bila deo šireg plana za proterivanje seoskog stanovništva, kosovskih Albanaca, s tog područja.

774. Dana 28. marta 1999. godine, srpske snage sastavljene od pripadnika VJ i policije, uključujući i paravojne formacije, stigle su u Tamnik. Tamnik je bio naselje u kojem su živeli pretežno kosovski Albanci.[2935] Pripadnici paravojnih formacija imali su obojena lica i noževe za opasačem. Policajci su nosili plave uniforme redovne policije.[2936]

775. Srpske snage su zapalile kuće i naredile ukućanima da odmah krenu za Albaniju. Pripadnici ovih snaga dobacivali su im "[o]vo nije vaša zemlja" i "[s]ve ćemo vas pobiti".[2937] Aferdita Hajrizi i njena porodica priključili su se velikoj koloni ljudi koja je bežala iz Tamnika. Svedokinja je rekla "[N]ismo imali plan ili cilj gde da idemo. Samo da odemo i spasimo živote."[2938] Svedokinja se priključila koloni ljudi koji su bežali iz grada. Srpske snage su ih usmerile ka selu Žabare, u pravcu

---

2929 Aferdita Hajrizi, DP P773, str. 8; Aferdita Hajrizi, DP P774, str. 4; Aferdita Hajrizi, DP P776 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4054.

2930 Aferdita Hajrizi, DP P773, str. 8.

2931 Aferdita Hajrizi, DP P774, str. 3-4.

2932 Svedokinja sutradan nije prisustvovala sahrani svojih rođaka iz straha od Nenada Pavičevića, jednog od policajaca prisutnih prilikom ubistva članova njene porodice, Aferdita Hajrizi, DP P773, str. 8.

2933 Odbrana je tvrdila da je SUP Kosovska Mitrovica nastavio da se pridržava postupka za obradu podnetih krivičnih prijava, nakon kojeg su preduzimane sve neophodne mere da se sprovede istražni postupak (Ljubinko Cvetić, T. 6814; Završni podnesak odbrane, par. 791). Premda Veće prihvata da je to možda i bilo tako, nema dokaza o tome da je SUP sproveo istrage o ubistvu Agima Hajrizija, njegovog sina i majke, Aferdita Hajrizi, DP P773, str. 8; Aferdita Hajrizi, DP P774, str. 5; Aferdita Hajrizi, DP P775 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3898-3900). Međutim, postoji svedočenje Mahmuta Halimija, predsedavajućeg sudije, koji je u ime privremene vlade kosova, postupao u krivičnom postupku protiv Lazara Gligorovskog i Nenada Pavičevića, policajaca policijske stanice u Kosovskoj Mitrovici, Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4468-4469. Njih dvojica su 2000. godine optuženi za ubistvo Agima Hajrizija, njegovog sina i njegove majke, Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4462-4463, 4469. Nenadu Pavičeviću suđeno je *in absentia* i on je proglašen krivim za ubistvo Agima Hajrizija i osuđen na 20 godina zatvora, Aferdita Hajrizi, DP P776 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4050; DP P777. Lazar Gligorovski je oslobođen optužbi, Aferdita Hajrizi, DP P775 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 3902). Nisu predočeni dokazi o tome da je Nenad Pavičević odslužio kaznu.

2934 Završni podnesak odbrane, par. 794.

2935 Aferdita Hajrizi, DP P774, str. 4; Aferdita Hajrizi, DP P776 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4054-4055, 4065-4066.

2936 Aferdita Hajrizi, DP P776 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4070, 4073; v. gore, par. 53, 54.

2937 Aferdita Hajrizi, DP P774, str. 4; DP P776 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4055, 4066.

2938 Aferdita Hajrizi, DP P774, str. 4.

Albanije. Pripadnici srpskih snaga su stajali duž puta za Žabare i raseljenim licima pucali iznad glava.[2939]

776. Ta kolona ljudi ostala je u selu Žabare dva-tri dana, sve dok im srpske snage nisu rekle da idu.[2940] Aferdita Hajrizi i njena deca boravila su u jednoj kući u kojoj je bilo i stotinak drugih osoba. Dana 28. marta 1999. godine, čula je na radiju da je u selu Žabare 70.000 raseljenih lica. U selu je bilo pripadnika srpskih snaga u tamnoplavim i crnim maskirnim uniformama; nosili su duboke čizme i velike noževe i imali crne maske i rukavice bez prstiju.[2941] Aferdita Hajrizi je zaključila da se radi o pripadnicima paravojnih formacija, ali Veće pred sobom nema dovoljno dokaza da donese takav zaključak. Posle tri dana u Žabaru, 1. aprila 1999. godine, srpske snage su raseljenim licima rekle da idu. Aferdita Hajrizi je poslušala i, zajedno s decom, uspela da se vrati u Kosovsku Mitrovicu, gde je odsela u naselju Tamnik. Po povratku su videli da se na ulicama još uvek puca i da su kuće u plamenu.[2942] Kosovski Albanci su živeli u atmosferi straha.

777. Dana 3. aprila 1999. godine, "Srbi" su obezbedili autobuse kojima će kosovski Albanci iz Kosovske Mitrovice biti odvezeni van teritorije Kosova. Autobusi su pripadali jednom državnom autoprevoznom preduzeću. U autobuse su mogli ući samo stanovnici Kosovske Mitrovice albanske nacionalnosti; morali su da kupe kartu da bi mogli otići. Bilo je 16-17 autobusa, što nije bilo dovoljno za broj žitelja ovoga grada koji su želeli mesto u autobusu. Srpske snage su nadgledale odlazak kosovskih Albanaca sa autobuske stanice. Ujutro 4. aprila 1999. godine, odvezli su ih autobusima do granice s Crnom Gorom, na koju su stigli istog dana.[2943] Kad su autobusi s raseljenim licima stigli na granicu, srpske snage su muškarcima naredile da izađu iz autobusa, maltretirale ih i ispitivale o njihovoj eventualnoj povezanosti s OVK. Prisilili su te muškarce da skandiraju "Srbija, Srbija". Onda su se muškarci ponovo priključili autobusima kojima je dozvoljeno da pređu u Crnu Goru. Raseljenim licima je dopušteno da zadrže svoje lične isprave i stvari od vrednosti.[2944]

778. Odbrana tvrdi da nije dokazano da je postojala kampanja deportovanja ili prisilnog premeštanja kosovskih Albanaca iz Kosovske Mitrovice.[2945] Ona dalje navodi da su kosovski Albanci koji su napuštali Kosovsku Mitrovicu, uključujući one koji su krenuli autobusom 4. aprila 1999. godine, izrazili iskrenu želju (pristali na to) da napuste to područje.[2946] Ova tvrdnja

[2939] Aferdita Hajrizi, DP P774, str. 4.
[2940] Aferdita Hajrizi, DP P774, str. 5.
[2941] Aferdita Hajrizi, DP P774, str. 4.
[2942] Aferdita Hajrizi, DP P774, str. 5.
[2943] Aferdita Hajrizi, DP P774, str. 6.
[2944] Aferdita Hajrizi, DP P774, str. 6; Aferdita Hajrizi, DP P776 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4060-4061.
[2945] Završni podnesak odbrane, par. 802.
[2946] Završni podnesak odbrane, par. 792.

potkrepljuje se dokazima o tome da su ljudi koji su se ukrcavali u autobuse plaćali svoju autobusku kartu, da autobuse nije sprovodila policija, da se srpske snage koje su patrolirale autobuskom stanicom nisu mešale i da je ljudima u autobusima bilo dozvoljeno da zadrže svoje lične isprave na crnogorskoj granici.[2947]

779. Kad je reč o raseljavanju kosovskih Albanaca 4. aprila 1999. godine, Veće konstatuje da, na osnovu činjenice da su kosovski Albanci kupovali autobuske karte kad su odlazili iz Kosovske Mitrovice i drugih faktora koje je iznela odbrana, ono ne može doneti razuman zaključak da je pristanak kosovskih Albanaca bio iskren. Po mišljenju Veća, usled atmosfere prisile koja je u to vreme vladala u Kosovskoj Mitrovici dati pristanak gubi svaki značaj. Veće ne može razumno zaključiti da su kosovski Albanci dobrovoljno napustili Kosovsku Mitrovicu i otišli u Crnu Goru. Jedini razuman zaključak koji se na osnovu dokaza može izvesti je da su pretnje i zastrašivanja od strane srpskih snaga u Kosovskoj Mitrovici bili sračunati na to da uteraju strah stanovnicima kosovskim Albancima u Kosovskoj Mitrovici, i da ih nateraju da napuste zemlju. Prema tome, Veće konstatuje da je raseljavanje kosovskih Albanaca u Crnu Goru bilo prisilno i protivpravno; njihovo raseljavanje nije predstavljalo njihov stvarni izbor.

2. Žabare

(a) Iskustvo Mahmuta Halimija

780. Mahmut Halimi je bio advokat, kosovski Albanac, koji je živeo u gradu Kosovskoj Mitrovici. Bio je poznat po svom suprotstavljanju Miloševićevoj vlasti.[2948] Dana 25. marta 1999. godine, oko 06:00 časova, Mahmut Halimi je primio telefonski poziv od jedne ženske osobe koja je govorila srpski i koja ga je upozorila da treba što pre da ode od kuće.[2949] Oko 06:30-06:45 časova, s porodicom je napustio grad Kosovsku Mitrovicu i potražio utočište u selu Žabare.[2950] Dok je odlazio, još jednom ga je pozvala ona ista žena i pitala ga da li je već otišao od kuće, pošto se "oni" približavaju njegovoj kući. Svedok je verovao da misli na srpske vojne i paravojne snage na tom području.[2951] Veće se uverilo da su činjenica da se znalo za njegovo suprotstavljanje srpskim vlastima, kao i prisustvo srpskih snaga na tom području i upozorenje koje je dobio preko telefona, kod Mahmuta Halimija izazvali strah za bezbednost njegove porodice i njega lično. Oni su napustili to područje.

[2947] Završni podnesak odbrane, par. 795.
[2948] Mahmut Halimi, T. 2898-2899.
[2949] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4445, 4476; Mahmut Halimi, T. 2898, 2943-2945.
[2950] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4445; Mahmut Halimi, T. 2900-2901.
[2951] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4445; Mahmut Halimi, T. 4476-2901.

781. Sledeća dva dana, 26. i 27. marta 1999. godine, svedok je sa porodicom boravio u kući svog brata u selu Žabare.[2952] Dana 28. marta 1999. godine, dva nenaoružana čoveka za koje je znao da su pripadnici OVK zatražila su od Mahmuta Halimija da ode u planine, jer ga traže "snage bezbednosti", pa ostankom u selu izlaže opasnosti i sopstveni život i život ostalih seljana.[2953] S ovom dvojicom i dva sina svoga brata otišao je u planine na oko četiri kilometra odatle.[2954] Mahmut Halimi je u planinama ostao oko šest dana. Dana 3. ili 4. aprila 1999. godine ili približno tih datuma vratio se u kuću svog brata u selu Žabare, gde se ponovo priključio svojoj porodici.[2955]

782. Kuća brata Mahmuta Halimija nalazila se u selu Donje Žabare. Iz kuće su se dobro videli Suvi Do/Suhadole i novi stadion u selu Žabare.[2956] Dana 14. aprila 1999. godine, oko 10:00 časova, pripadnici srpskih snaga počeli su da se približavaju novom stadionu.[2957] Pripadnici srpskih snaga stigli su u dva oklopna transportera i počeli da pucaju iz automatskog oružja. Bile su tu i dve prage iz kojih se pucalo na gornji deo sela.[2958] Svedok nije mogao da vidi uniforme pripadnika tih snaga.[2959] Odbrana je tvrdila da je ovaj napad bio odgovor na teroristički napad koji je OVK tog dana izveo u Šipolju/Shipol, nedaleko od puta koji povezuje Žabare s Tamnikom i Šipoljem. O terorističkom napadu OVK je izvešteno 14. aprila 1999. godine u 17:00 časova, a dokazi koje Veće ima pred sobom i o kojima je bilo reči gore u tekstu govore o tome da su srpske snage počele napad znatno pre 10:00 časova.[2960] Za "teroristički napad" je navedeno da je bio usmeren protiv pripadnika policije na "šipoljskom mostu" u opštini Kosovska Mitrovica. U napadu su ranjena dva policajca.[2961] O ovom terorističkom napadu nema daljih podataka. Premda Veće prihvata mogućnost da je na "šipoljski most" izvršen napad o kojem je reč gore u tekstu, to, po mišljenju Veća, nije od značaja za njegove činjenične zaključke o događajima koji su se odigrali ranije toga dana. Veće napominje da su napadi na Tamnik i na druga područja u opštini Kosovska Mitrovica, o kojima se govori dalje u tekstu bili usmereni protiv albanskog stanovništva na Kosovu uopšte, uključujući žene, decu i starije osobe, a ne protiv pripadnika OVK. Dokazi ne ukazuju na to da su srpske snage iole nastojale da naprave razliku između civila i pripadnika OVK. Naprotiv, očevici pominju da su seljanima srpske snage pretile da će, ako ne postupe onako kako su im naredile,

[2952] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4445, 4447; DP D65; Mahmut Halimi, T. 2913.
[2953] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4447, 4493; Mahmut Halimi, T. 2945-2946.
[2954] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4447-4448.
[2955] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4448.
[2956] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4448.
[2957] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4448-4449; Mahmut Halimi, DP P500 (na geografskoj karti kuća njegovog brata obeležena je brojem “1”, a Gornje Žabare brojem "2"); Mahmut Halimi, DP D65 (na ovoj geografskoj karti svedok je kuću svog brata u selu Žabare obeležio brojem "1").
[2958] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4448-4449; Mahmut Halimi, T. 2953.
[2959] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4449.
[2960] DP D302, str. 4.
[2961] DP D302, str. 4.

pobiti sve Albance.[2962] Iskazi svedoka kose se s tvrdnjom odbrane da je napad srpskih snaga ranije 14. aprila 1999. godine u Kosovskoj Mitrovici bio usmeren protiv OVK i da je predstavljao odgovor na jako prisustvo OVK.[2963]

783. Zbog ovog napada srpskih snaga Mahmut Halimi je sa porodicom, bratom i bratovljevom porodicom otišao iz sela Donje Žabare i duž Ibra stigao do jedne kuće u selu Gornje Žabare.[2964] Iz te kuće u selu Gornje Žabare, Mahmut Halimi je mogao da vidi čitavo područje Žabara, kao i delove sela Mitrovica, Tamnik, Šipolje i put Mitrovica-Peć.[2965] Sutradan, 15. aprila 1999. godine, od oko 10:00 časova, Mahut Halimi je video kako raseljena lica iz susednih sela Šipolje i Suvi Do, kao i naselja Tamnik u gradu Kosovskoj Mitrovici, počinju da se skupljaju u selu Gornje Žabare.[2966] Do toga je došlo zato što su srpske snage ulazile u ta okolna sela i primoravale ljude da odlaze za Žabare.[2967] Negde do 15:30-16:00 časova oko 35.000 raseljenih lica okupilo se u selu Žabare.[2968] Nešto kasnije, oko 16:00 časova, Mahmut Halimi je video kako gomila raseljenih lica počinje da napušta selo u konvoju, u pravcu Šipolja.[2969] Konvoj je koristio dva raspoloživa puta koja su vodila od raskrsnice kod sela Donje Žabare do škole u Šipolju.[2970] Konvoju se s jednog drugog puta koji je vodio od škole u Šipolju priključivalo još automobila, traktora i kamiona.[2971] Duž puta je bilo je vozila u plamenu i čuli su se pucnji.[2972] Svedok je video kako se srpski vojnici, za koje je rekao da su pripadnici paravojnih formacija, stacioniraju u selu Donje Žabare, na oko 40 metara od glavnog puta. Svedok je po njihovim uniformama i oružju zaključio da su to paravojne formacije; imali su brade, obrijane glave, nosili su marame i poveze na glavama, i imali sofisticirano naoružanje, uključujući dugocevno oružje, za koje je svedok rekao da su snajperske puške malih šaržera.[2973] Veće prihvata da opis koji je dao Mahmut Halimi odgovara tipičnoj odeći i opremi paravojnih formacija.

784. Mahmut Halimi je čuo da su ova raseljena lica, među kojima i stanovnici sela Žabare, ubijana iz vatrenog oružja dok je konvoj bio u pokretu. Međutim, o tom ubijanju nema neposrednih

---

[2962] Aferdita Hajrizi, DP P774, str. 4; DP P776 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4055, 4066.
[2963] Završni podnesak odbrane, par. 790.
[2964] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4448, 4449.
[2965] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4449-5450; DP P500 (na geografskoj karti kuća njegovog brata obeležena je brojem "1", Gornje Žabare brojem "2", Tamnik brojem "3", Šipolje brojem "4" i put za Peć brojem "5"); DP D65 (kuća njegovog brata u selu Žabare obeležena je brojem "1").
[2966] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4449-4450; Mahmut Halimi, T. 2951, 2955.
[2967] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4450.
[2968] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4450-4451; Mahmut Halimi, T. 2902, 2951.
[2969] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4450, 4451; Mahmut Halimi, T. 2903; DP P500.
[2970] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4450-4451; Mahmut Halimi, DP P500 (brojem "3" obeležen je Tamnik, brojem "4" obeleženo je Šipolje i brojem "5" put za Peć) Mahmut Halimi, T. 2903, 2914, 2949; Mahmut Halimi, DP D65, (škola je obeležena brojem "3").
[2971] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4450-4451; Mahmut Halimi, DP P500 (brojem "3" obeležen je Tamnik, brojem "4" obeleženo je Šipolje i brojem "5" put za Peć) Mahmut Halimi, T. 2903, 2914, 2949; Mahmut Halimi, DP D65, (škola je obeležena brojem "3").
[2972] Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4452.

dokaza. Sutradan, 16. aprila 1999. godine, Mahmut Halimi je iz kuće svoga brata video da su srpske snage prisilile konvoj da nastavi glavnim putem za Peć. Zatim mu se konvoj izgubio iz vida u pravcu Peći i pripadnici policijskih snaga počeli su da se vraćaju u Žabare.[2974] Počeli su da pale kuće i pucaju.[2975] Mahmut Halimi je tada je video da se neki seljani i raseljena lica koji su ostali u Žabaru ili su se tu sklonili, napuštaju to područje i idu u pravcu stolarske radionice "Gaterat".[2976]

785. Kad je srpska policija počela ponovo da ulazi u selo, Mahmut Halimi i njegov brat shvatili su da su srpske snage zatvorile put kojim se izlazi iz sela Gornje Žabare. Odlučili su da u tri automobila napuste kuću u kojoj su boravili u selu Gornje Žabare i krenu u pravcu Crne Gore.[2977] Na glavnom putu između Kosovske Mitrovice i Zubinog Potoka zaustavili su ih srpski vojnici. Dozvolili su im da uzmu neke stvari iz automobila, a onda su dalje morali pešice. Vojnici su im uzeli automobile.[2978] Mahmut Halimi i grupa kosovskih Albanaca s kojom je on putovao odlučili su da se sklone u stolarskoj radionici "Gataret". Tamo su proveli noć.[2979] Dok su se vraćali prema kompleksu, svedok je kraj puta video dva kamiona, vojni džip s mitraljezom i pet-šest vojnika. Za ova vozila je rekao da ih je prepoznao i da je to isti tip vozila koji su koristile paravojne formacije koje su se stacionirale u selu Donje Žabare 15. aprila 1999. godine. Međutim, pripadnici ovih snaga nosili su crne poveze na glavi, izrazito tamne uniforme, možda crne boje, kao i srednje duge ili duge brade. Jedan od pripadnika paravojnih formacija imao je na sebi crnu košulju i nosio je dva noža.[2980] Pripadnici ovih paravojnih formacija iznosili su stvari iz kuća koje su bile napuštene pošto su njihovi žitelji pobegli iz sela Žabare. Stvari su tovarili u kamione.[2981] Policija je uzimala automobile koji su ostali za stanovnicima koji su pobegli.[2982]

786. Idućeg dana, 17. aprila 1999. godine, posle noći provedene u stolarskoj radionici, nešto pre 12:00 časova, stigli su policajci u tamnoplavim maskirnim uniformama, s oznakama na kojima su bili beli orlovi i reči "MUP Srbija" i žutim oznakama čina na ramenima, i vičući su naredili ljudima koji su se sklonili u stolarskoj radionici da odu odatle. U skladu s naređenjem policije, ova raseljena lica su u konvoju napustila Žabare i krenula u pravcu Peći i, zatim, Albanije.[2983]

2973 Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4452-4453.
2974 Ovaj konvoj nastavio je u pravcu Peći, Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4453, 4454, 4456.
2975 Svedočenje ovog svedoka uverilo je Veće da je on u stanju da razlikuje VJ i MUP. Što je još važnije, Veće se uverilo da je svedok u stanju da jasno razlikuje razne snage MUP-a, konkretno, paravojne formacije, jedinice redovne policije i lokalne rezerviste, Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4453-4454; Mahmut Halimi, T. 2952, 2956-2957.
2976 Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4453-4454; Mahmut Halimi, T. 2904.
2977 Otišli su u tri automobila zajedno s porodicom njegovog brata i njegovog zeta (Mahmut Halimi, DP P499 (Milutinović transkript), T. 4454-4455; Mahmut Halimi, T. 2904).
2978 Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4464; Mahmut Halimi, T. 2958-2947.
2979 Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4454-4455, 4464; Mahmut Halimi, T. 2904.
2980 Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4455.
2981 Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4455.
2982 Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4464; Mahmut Halimi, T. 2958-2947.
2983 Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4456.

787. Konvoj je prošao kroz selo Šipolje, gde su Mahmut Halimi i zet njegovog brata našli dva vozila u neispravnom stanju i uspeli da ih poprave. Iskoristili su ih da bi u konvoju putovali do graničnog prelaza s Albanijom.[2984] Dok se konvoj kretao ka Albaniji, VJ i srpska policija, uključujući pripadnike paravojnih formacija, nadgledali su ih i posmatrali.[2985] Od Mitrovice, posle Šipolja gde se uključuje na put za Peć, čitavo područje su kontrolisale jedinice redovne policije. Na putu za Albaniju konvoj je prošao kroz nekoliko opština, uključujući Srbicu, Istok, Prizren i Đakovicu.[2986] U jednom trenutku, s obe strane puta stajali su pripadnici srpske specijalne policije. Nosili su tamne uniforme, uglavnom plave s nešto crne boje, automatsko naoružanje i fantomke. Promatrali su ljude u konvoju.[2987] Na ulasku u Prizren videli su još jednu paravojnu jedinicu koja je na kontrolnom punktu tukla raseljena lica.[2988] Mahmut Halimi je u konvoju stigao u Žur 17. aprila 1999. godine oko 19:00 časova, tu je proveo noć, i sledećeg jutra stigli su do granice.[2989] Na graničnom prelazu kod Vrbnice (Morina) stajale su tri kutije u koje su izbegli kosovski Albanci iz konvoja morali da ubace svoje lične karte, pasoše, vozačke dozvole i registarske tablice. Policajci su izbeglicama u konvoju pretili da će ih ubiti ako ne predaju ove dokumente.[2990] Zatim su izbeglice prešle granicu i otišle u Albaniju. Kao što će biti detaljnije razmotreno u ovoj Presudi, Veće se uverilo da je srpska policija prisilila ljude u ovom konvoju da,a 14. aprila 1999. godine ili približno tog datuma i tokom sledećih dana, napuste Žabare i da odu za Albaniju.[2991]

788. Mahmut Halili je uspeo da se vrati u Kosovsku Mitrovicu iz Albanije 11. jula 1999. godine. Video je da su sve četiri džamije u gradu Kosovskoj Mitrovici uništene od njegovog odlaska 25. marta 1999. godine.[2992] Od ljudi koji su ostali u gradu čuo je da su sve četiri džamije uništile srpske snage.[2993] Njegova kuća bila je spaljena do temelja i od ljudi u gradu je čuo da je zapaljena 3. ili 4. aprila 1999. godine.[2994] Premda je Veće saslušalo i svedočenje Andrása Riedlmayera, koje se

---

2984 Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4457; Mahmut Halimi, T. 2958-2959; Mahmut Halimi, DP D65 (broj "3" označava selo Šipolje).

2985 Između Kosovske Mitrovice i Peći svedok je s leve strane puta video i snage vojske u starijim uniformama VJ sivomaslinaste boje, Mahmut Halimi, T. 2957. Policijskih jedinica bilo je i na području od Rudnika do Rakoša, na putu od Brabonjića/Broboniq do Ljubovca/Lubovec i na vrhu brda ispred sela Dubovec (Mahmut Halimi, T. 2905; DP P501 (svedok je na karti obeležio pravac kojim se kretao konvoj).

2986 Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4457; Mahmut Halimi,T 2958-2959; v. DP P501.

2987 Mahmut Halimi, T. 2905.

2988 Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4491.

2989 Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4457.

2990 Na osnovu ovih jakih dokaza, Veće ne prihvata tvrdnju odbrane (Završni podnesak odbrane, par. 797) da kosovskim Albancima na granici nisu oduzimane lične isprave, što ona argumentuje činjenicom da je Mahmut Halili uspeo da zadrži svoj pasoš, koji mu je bio u torbi (Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4458-4459, 4484, 4490).

2991 V. gore, par. 1647-1648.

2992 Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4461; Mahmut Halimi, T. 2907-2908.

2993 Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4461.

2994 Mahmut Halimi, T. 2907-2908, 2960; Mahmut Halimi, DP P499 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4460.

detaljnije razmatra na drugim mestima u ovoj Presudi, ono nije moglo doneti zaključak o tome na koji način su džamije uništene, od strane kojih snaga i da li džamije bile korišćene u vojne svrhe.[2995]

(b) Iskustvo Sadije Sadiku

789. Veće je takođe saslušalo svedočenje Sadije Sadiku, kosovske Albanke iz Žabara, koja je u vreme doleopisanih događaja imala 20 godina. Dana 13. aprila 1999. godine ili približno tog datuma, srpska policija je počela da pali kuće na jednom kraju sela i da tera ljude iz njihovih domova.[2996] Oni koji su bili isterani iz svojih domova okupili su se u dvorištu seoske stolarske radionice "Gaterat", koju je čuvala policija.[2997] Svedokinja i njena porodica su pobegli u planine da tamo provedu noć, ali kada su se sutradan vratili kući (negde 14. aprila 1999. godine) u 08:00 časova, policajci u pincgauerima su, uperivši oružje u njih, rekli svedokinji i njenoj porodici da moraju da odu ili da će ih ubiti.[2998] Svedokinja je za uniforme koje je nosila policija rekla i da su plave maskirne i da su tamnoplave i crne.[2999] Oslanjajući se na svoje ranije zaključke, Veće se uverilo da su muškarci koje je svedokinja opisala bili pripadnici MUP-a.[3000]

790. Prema instrukcijama policije, Sadije Sadiku se sa porodicom priključila onim seljanima koji su se već prethodnog dana okupili u dvorištu stolarske radionice. Policija im je naredila da naprave kolonu i da idu za Tiranu, u Albaniji.[3001] Sadije Sadiku je s porodicom bila među otprilike 8.000 do 9.000 ljudi koji su tog dana u konvoju napustili Žabare. Išli su u pravcu Albanije, kako im je policija naredila.[3002] Duž puta do granice, na otprilike svaka dva kilometra, nalazili su se kontrolni punktovi na kojima su bili i pripadnici policije i pripadnici VJ.[3003] Prilikom prelaska kroz kontrolne punktove policajci bi im govorili da požure i da s Kosova nestanu u Albaniju.[3004] U konvoju, raseljena lica nisu dobijala nikakvu hranu ili vodu; pili su vodu iz bara na zemlji. Plašili su se policije koja se "veoma loše" ponašala prema njima, dok se VJ "ponašala pristojnije".[3005] Na kontrolnom punktu u Šipolju policija je konvoj usmerila prema Peći. Najkasnije 16. aprila 1999. godine, konvoj je stigao u Gornju Klinu. U Gornjoj Klini, jedan policajac na motociklu podelio je konvoj i jednom delu – s oko 2.000 ljudi – naredio da se vrate u Kosovsku Mitrovicu – a drugom

2995 V. dole, par. 1827-1829.
2996 Veće se uverilo da je svedočenje Sadije Sadiku pouzdano u pogledu onoga što je doživela; nije značajno da li su ti događaji počeli 13. ili 14. aprila 1999. godine. Sadije Sadiku, DP P502, par. 11; Sadije Sadiku, T. 2988.
2997 Sadije Sadiku, DP P502, par. 11; Sadije Sadiku, DP P503 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1892-1893.
2998 Sadije Sadiku, DP P502, par. 14; Sadije Sadiku, DP P503 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1918, 1920; Sadije Sadiku, T. 2989.
2999 Sadije Sadiku, DP P502, par. 14; Sadije Sadiku, DP P503 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1920; Sadije Sadiku, DP P504; Sadije Sadiku, DP D66; Sadije Sadiku, T. 2968.
3000 V. gore, par. 64.
3001 Sadije Sadiku, DP P502, par. 13-16; Sadije Sadiku, T. 2970.
3002 Sadije Sadiku, DP P502, par. 16.
3003 Sadije Sadiku, DP P502, par. 17.
3004 Sadije Sadiku, DP P502, par. 16.
3005 Sadije Sadiku, DP P502, par. 17, 19.

delu kolone – s oko 6.000 ljudi, među kojima su se nalazili Sadije Sadiku i njena porodica – naredio je da nastave za Peć.[3006] Kolona kojoj je naređeno da ide u Peć nastavila je dalje i prošla grad Srbicu u noći 16. ili 17. aprila 1999. godine ili približno tih datuma, gde su se zaustavili da prenoće.[3007] Sledeće jutro oko 05:00 časova nastavili su ka selu Zablaće/Zaballaq i stigli u Zlokućane/Zlaakuqan dana 19. aprila 1999. godine ili približno tog datuma.[3008] Posle otprilike sat vremena, raseljenim licima u konvoju rečeno je da se vrate u selo Zablaće. Kad su stigli, jedan policajac je pucao iz automatske puške u vazduh i rekao im je da se smeste u ruševinama granatiranih kuća u selu.[3009] Policajci su se nalazili na ulazu u selo.[3010]

791. Sadije Sadiku i njena porodica bili su primorani da od približno 19. aprila 1999. godine ostanu u Zablaću oko tri nedelje. Za smeštaj raseljenih lica nije bilo dovoljno mesta i nije im obezbeđivana hrana. Selo je sve vreme čuvala policija i nije im bilo dozvoljeno da izlaze iz kuća. Ako bi pokušali da izađu iz kuća ili odu u dvorište kuća u kojima su se sklonili, policija bi pucala na njih.[3011] Jednog dana, oko 8. maja 1999. godine, Sadije Sadiku je s nekim prijateljima otišla dve-tri kuće dalje od one u kojoj je boravila, po krompir.[3012] Dok su išli, Sadije Sadiku je videla policajce na položajima nedaleko od seoske crkve.[3013] Vraćajući se kući, svedokinja se od bola srušila na zemlju. Onda je začula pucnje.[3014] Svedokinja je izgubila svest na dva-tri minuta, a kad je došla sebi shvatila je da ima izlaznu strelnu ranu od metka ispod desne dojke. Pogođena je posred leđa s leve strane.[3015] Do tad su prijatelji Sadije Sadiku već bili pobegli. Pokušala je da se dovuče nazad do kuće pomažući se rukama. Čim je počela da se pomera pucnjava se nastavila. Zvala je u pomoć, ali zbog stalne snajperske vatre niko iz kuće nije mogao da joj pritekne u pomoć.[3016] S mesta na kojem je ležala videla je dim koji se dizao iz crkve gde je policija bila zauzela položaje. Nadomak crkve videla je sedam policajaca.[3017] Posle tridesetak minuta, dok je snajperska vatra još trajala, dve svedokinjine sestre, Lutfije i Fikrije Sadiku, došle su ipak do nje i pomogle joj da se skloni na bezbedno.[3018] Sadije Sadiku se ovih događaja jasno sećala i identifikovala je one koji su otvarali vatru kao policajce. U svetlu dokumentarnih dokaza o prisustvu policije, uključujući i PJP, na

[3006] Sadije Sadiku, DP P502, par. 20.
[3007] Sadije Sadiku, DP P502, par. 21.
[3008] Sadije Sadiku, DP P502, par. 22.
[3009] Sadije Sadiku, DP P502, par. 23; Sadije Sadiku, T. 2973.
[3010] Sadije Sadiku, DP P502, par. 23.
[3011] Sadije Sadiku, DP P502, par. 24.
[3012] Sadije Sadiku, DP P502, par. 25.
[3013] Sadije Sadiku, DP P502, par. 28.
[3014] Sadije Sadiku, DP P502, par. 25; Sadije Sadiku, DP P503 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1900; Sadije Sadiku, T. 2973.
[3015] Sadije Sadiku, DP P502, par. 26; Sadije Sadiku, DP P503 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1900.
[3016] Sadije Sadiku, DP P502, par. 27.
[3017] Sadije Sadiku, DP P502, par. 28; Sadije Sadiku, DP P503 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1928-1929, 1937, 1939; Sadije Sadiku, T. 2973, 2998.
[3018] Sadije Sadiku, DP P502, par. 27, 29; Sadije Sadiku, DP P503 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1901; Sadije Sadiku, T. 2998.

području o kojem je bilo reči ranije u ovoj Presudi, kao i u svetlu onoga što je svedokinja rekla kao očevidac, Veće prihvata da su Sadije Sadiku ranili pripadnici srpske policije.[3019]

792. Kad su sestre Sadiju Sadiku uspele da je unesu u kuću, umotale su je u ćebe i jedan doktor iz Kosovske Mitrovice, koji je bio među raseljenim licima, došao je da je pregleda. Nije mogao ništa da učini pošto nije imao instrumente.[3020] Šest muškaraca je zatim prenelo svedokinju u selo Zahać, udaljeno nekoliko kilometara. Tamo joj je doktor zašio ranu, bez upotrebe ikakvog anestetika.[3021] Svedokinja je sa sestrom Luftijom Sadiku provela sledeća četiri dana u Zahaću, dok je nisu preselili u kuću jednog mladića u istom selu. Sadije Sadiku je trpela veliki bol, a nije bilo lekova.[3022]

793. Petog dana srpska policija je počela da isteruje seljane iz Zahaća.[3023] Sadije Sadiku, njena sestra, jedna hendikepirana žena, devet drugih žena, šestoro dece i jedan dečko od 12 godina ukrcani su u traktor i priključili su se konvoju drugih traktora i automobila koji su išli u pravcu Peći. Kad se konvoj približio glavnom putu počeli su da ga granatiraju.[3024] Veće napominje da su jedine snage koje su raspolagale naoružanjem za granatiranje konvoja bile snage VJ, prisutne na tom području. Konvoj je nastavio dalje, ali je zaustavljan na svakom kontrolnom punktu na putu ka albanskoj granici, uključujući one u Peći, Dečanima, Đakovici, Prizrenu i Žuru.[3025] Na svakom kontrolnom punktu od raseljenih lica su tražili novac. Morali su da plate.[3026] Iz straha da ne bude odvedena, Sadije Sadiku ni u jednom trenutku nije zatražila lekarsku pomoć u vezi sa svojim povredama i pretvarala se da je hendikepirana od rođenja.[3027] Putovanje do albanske granice trajalo je tri dana.[3028]

794. Sadije Sadiku i konvoj u kojem je putovala stigli su na granicu dana 12. maja 1999. godine ili približno tog datuma. Na granici se nalazila srpska pogranična policija. Sadije Sadiku je za njihove uniforme rekla i da su bile tamnoplave i da su bile crne, te Veće konstatuje da je opisivala policijske maskirne uniforme.[3029] Pogranična policija je od ljudi u traktoru tražila novac i zaplenila im i spalila sve lične isprave.[3030] Ljudi u traktoru morali su da plate da pređu granicu. Onda bi im

[3019] Snage PJP upućene su u Kosovski Mitrovicu s naoružanjem, uključujući snajperske puške, DP P1184; v. takođe, DP P1186; v. gore, par. 766.
[3020] Sadije Sadiku, DP P502, par. 32.
[3021] Sadije Sadiku, DP P502, par. 32; Sadije Sadiku, T. 2974.
[3022] Sadije Sadiku, DP P502, par. 33.
[3023] Sadije Sadiku, DP P502, par. 34; Sadije Sadiku, T. 2975.
[3024] Sadije Sadiku, DP P502, par. 34.
[3025] Sadije Sadiku, DP P502, par. 36; Sadije Sadiku, DP P503 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1902; Sadije Sadiku, T. 2975.
[3026] Sadije Sadiku, DP P502, par. 35.
[3027] Sadije Sadiku, DP P503 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1944-1945.
[3028] Sadije Sadiku, DP P503 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1945.
[3029] Sadije Sadiku, DP P503 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1903; v. gore, par. 53-54.
[3030] Sadije Sadiku, DP P502, par. 36; Sadije Sadiku, DP P503 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1903.

bilo dozvoljeno da pređu u Albaniju.[3031] Kad je Sadije Sadiku stigla u Kukeš u Albaniji, zbog teških povreda koje je imala, prevezli su je helikopterom u bolnicu u Tirani, gde je imala dve zasebne operacije. Posle tri meseca u bolnici u Tirani, MKCK ju je odveo u jednu bolnicu u Nemačkoj, gde je imala još pet operacija i ostala šest meseci radi lečenja.[3032] U trenutku kada je svedočila, Sadija Sadiku je za sobom imala ukupno 12 operacija; povrede koje je zadobila dovele su do paraplegije, te je vezana za invalidska kolica.[3033]

G. Opština Priština

795. Priština, koja se nalazi na istoku Kosova i glavni je grad istoimene opštine, bila je glavni grad Pokrajine Kosovo. Opština Priština je imala oko 200.000 stanovnika, pretežno albanske nacionalnosti.[3034]

1. Događaji koji su prethodili NATO bombardovanju

796. Krajem februara 1999. godine, VJ je počeo da razmešta veliki broj vojnika, tenkova i oklopnih transportera po periferiji grada Prištine.[3035] U istom periodu, kontrolni punktovi su postavljani u predgrađima Prištine, a tokom noći uveden je policijski čas, tako da se nije smelo slobodno ulaziti u grad i izlaziti iz njega posle otprilike 18:30 časova.[3036] Tokom marta 1999. godine predstavnici međunarodnih medija i Verifikacione misije OEBS počeli su da napuštaju Prištinu, a 20. marta 1999. godine i poslednji predstavnici Verifikacione misije OEBS otišli su iz Prištine.[3037]

797. Kosovski Albanci, stanovnici Prištine, su pre NATO bombardovanja videli pojačanu aktivnost policije i VJ na prištinskim ulicama.[3038] SUP Priština i Štab MUP-a za Kosovo imali su sedište u Prištini, i SUP Priština funkcionisao je tokom celog perioda na koji se odnosi Optužnica, kao i Zajednička komanda.[3039] Na osnovu naređenja koja je potpisao optuženi, pripadnici 36. i 86. odreda PJP upućeni su na ispomoć SUP-u Priština od januara do prvih dana maja 1999. godine, radi izvršavanja posebnih bezbednosnih zadataka.[3040] Pripadnici 37. odreda PJP takođe su upućeni u Prištinu 23. februara 1999. godine radi izvršavanja posebnih bezbednosnih zadataka na neodređeno

[3031] Sadije Sadiku, DP P502, par. 38.
[3032] Veće ima u vidu nepoklapanja u datumima medicinskih izveštaja, ali zaključuje da to nije od značaja za zaključke koji se odnose na povrede nanete Sadiji Sadiku (Sadije Sadiku, DP P502, par. 39-41; Sadije Sadiku, DP P503 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1907-1909).
[3033] Sadije Sadiku, T. 2976.
[3034] DP P983, str. 9.
[3035] Antonio Russo, DP P1213, str. 3-4.
[3036] Antonio Russo, DP P1213, str. 4.
[3037] Nazlie Bala, T. 2325.
[3038] Nazlie Bala, DP P420, par. 7.
[3039] V. gore, par. 47, 230, 236.

vreme.[3041] Radi izvršavanja posebnih bezbednosnih zadataka, pripadnici 21. i 22. odreda PJP su u martu 1999. godine upućeni u SUP Priština na period do 40 dana.[3042] Tokom marta 1999. godine, jedna protivteroristička jedinica 52. bataljona vojne policije VJ i 72. specijalna brigada VJ bili su stacionirani u kasarni "Kosovski Junaci" u Prištini.[3043]

798. Prisustvo paravojske je posebno plašilo kosovske Albance i oni su izbegavali da budu na ulicama posle 17:00 časova, iz straha za svoju bezbednost.[3044] Niko nije išao na posao i gradske službe su radile neredovno.[3045] Neki stanovnici albanske nacionalnosti poslali su svoje porodice na periferiju grada, jer su se plašili odmazde srpske policije i vojske.[3046] Dana 21. marta 1999. godine nepoznati počinioci ubili su civila Arianita Kelemendija ispred kafića u Prištini u kojem je radio. [3047] Na zgradi hotela bio je istaknut natpis da je Albancima i psima zabranjen ulaz u hotel "Grand".[3048]

799. Dana 22. i 23. marta 1999. godine, grad je bio pod blokadom i bilo je teško kretati se.[3049] Tokom noći uoči vazdušnih napada NATO, u gradu su se čule eksplozije, a nepoznati počinioci demolirali su kafiće i radnje.[3050] Sve telefonske linije bile su u prekidu, a uveče 24. marta 1999. godine u raznim naseljima u Prištini nestalo je struje.[3051]

800. Ujutro 24. marta 1999. godine, 52. bataljon vojne policije VJ i 72. specijalna brigada VJ premešteni su na nedelju dana u Badovac, u blizini Gračanice, a zatim upućeni u druga mesta nedaleko od grada Prištine, gde su smešteni u prazne kuće koje su ranije pripadale kosovskim Albancima koje je MUP "počistio" iz njihovih kuća.[3052] Tog istog dana u Prištini su se nalazile paravojne formacije, među kojima i one poznate kao arkanovci.[3053] Arkanova baza bila je u hotelu "Grand" u Prištini.[3054] Adnan Merovci je na ulicama Prištine već 21. marta 1999. godine video veliki broj vojnika za koje je rekao da su bili pripadnici paravojnih formacija. Za pripadnike paravojnih formacija rekao je i da su to bili prevashodno mladići iz kraja i da su uglavnom nosili

[3040] DP P139; DP P712; DP P138; DP P711.
[3041] DP P1188.
[3042] DP P137; DP P714.
[3043] Svedok K73, DP P330, par. 35.
[3044] Adnan Merovci, DP P416, par. 45; Baton Haxhiu, T. 6227; Nazlie Bala, DP P420, par. 7.
[3045] Adnan Merovci, DP P416, par. 45.
[3046] Nazlie Bala, T. 2330.
[3047] Baton Haxhiu, T. 6227.
[3048] Adnan Merovci, T. 2213.
[3049] Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4222.
[3050] Ibrahim Rugova, DP P285, str. 9.
[3051] Ibrahim Rugova, DP P285, str. 9; Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4222; Nazlie Bala, DP P420, str. 2; Nazlie Bala, T. 2331.
[3052] Svedok K73, DP P330, par. 36; svedok K73, T. 1518, 1520; DP P338 (Ratni dnevnik jedne jedinice bataljona vojne policije), str. 1.
[3053] Baton Haxhiu, T. 6226; Adnan Merovci, DP P916, par. 44; Adnan Merovci, T. 2210-2211.
[3054] Baton Haxhiu, DP P994 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6092; Adnan Merovci, T. 2211-2213.

civilnu odeću sa zelenim jaknama u vojnom stilu ili crnim kožnim jaknama. Otvoreno su nosili oružje.[3055] Veće konstatuje da su to bile paravojne snage; ono takođe konstatuje da je među tim paravojnim snagama bilo lokalnih srpskih dobrovoljaca koji nisu pripadali nekoj određenoj jedinici. Posle nekoliko dana, pripadnici paravojnih formacija su postali vrlo aktivni i počeli da tuku ljude na ulicama, oduzimaju im automobile i pale poslovni prostor Albanaca.[3056] Njih je organizovao i koordinisao arkanovo štab u hotelu "Grand". [3057]

801. Emin Kabashi, bivši pripadnik OVK i naučni savetnik u Institutu za albanske studije u Prištini, naveo je u svom svedočenju da je u martu 1999. godine OVK bio aktivan u Prištini. Nisu imali glavni štab, ali su bili organizovani u grupe s različitim zaduženjima.[3058] Priština se nalazila u operativnoj zoni Lab OVK.[3059] U Prištini je bila smeštena jedna logistička jedinica OVK[3060] koja je snabdevala OVK potrepštinama poput lekova i hrane, ali ne i oružjem.[3061] Ta logistička jedinica bila je smeštena najvećim delom u jednoj zdravstvenoj klinici u Prištini.[3062] Veće prihvata svedočenje Emina Kabashija o prisustvu OVK u Prištini kao verodostojno i pouzdano.

802. Svedok odbrane Milutin Filipović je takođe govorio o jedinicama OVK koje su delovale u zoni oko Prištine i, u nekim slučajevima, u samom gradu.[3063] Međutim, iz razloga koji se razmatraju dalje u tekstu, Veće ne može da prihvati Filipovića kao pouzdanog svedoka ili svedoka koji govori istinu, osim u pogledu onih delova njegovog svedočenja koji se poklapaju s prihvaćenim iskazom Emina Kabashija.

2. Događaji za vreme i nakon NATO bombardovanja

803. Svoju prvu kampanju bombardovanja iz vazduha NATO je izveo 24. marta 1999. godine oko 20:20 časova.[3064] Otprilike u isto vreme, jedinice VJ, locirane na periferiji grada, počele su da granatiraju neka područja u Prištini.[3065] Mnoge zgrade na periferiji grada su izgorele ili su ih srpske snage uništile na neki drugi način. Među tim zgradama bile su i kancelarija DSK i kancelarija SAD

[3055] Adnan Merovci, DP P416, par. 44, 48.
[3056] Adnan Merovci, DP P416, par. 45; Adnan Merovci, DP P417 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 8434-8435; Adnan Merovci, T. 2211.
[3057] Adnan Merovci, DP P417 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 8433-8434; Adnan Merovci, DP P416, par. 44.
[3058] Emin Kabashi, DP P425 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2084.
[3059] Byslim Zyrapi, T2493; DP P427, par. 16; DP 430.
[3060] Emin Kabashi, DP P435 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2086-2087. Postojala je i jedinica civilne zaštite koja je pomagala u evakuaciji stanovništva prilikom borbi, Byslim Zyrapi, T2457.
[3061] Emin Kabashi, DP P425 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2086; Emin Kabashi, T. 2389.
[3062] Emin Kabashi, DP P425 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2084; Emin Kabashi, T. 2389.
[3063] Svedok odbrane Milutin Filipović identifikovao je pet različitih brigada OVK u operativnoj zoni OVK oko Prištine. U skladu s njegovim svedočenjem, posle NATO bombardovanja, OVK je intenzivirao napade na civile, kao i na jedinice VJ i MUP na području opštine Priština i samog grada Prištine (Milutin Filipović, DP D712, (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19164, 19165, 19218; Milutin Filipović, T. 11544-11546).
[3064] Veton Surroi, T. 291.
[3065] Antonio Russo, DP P1213, str. 4.

u Prištini.[3066] U prvim satima 25. marta 1999. godine, negde između 01:00 i 02:00 časa, padine brda oko prištinskog naselja Mantica bile su "meta žestokog srpskog granatiranja".[3067]

804. Tokom noći 24. marta 1999. godine, pretresene su prostorije albanskog lista *Koha Ditore*: ukradeni su kompjuteri, zapaljena štamparija, a kosovski Albanac koji je čuvao zgradu je ubijen. Baton Haxhiu, osnivač lista, je u svom svedočenju rekao da je, stigavši u prostorije lista 25. marta 1999. godine, video tragove krvi na podu. Razgovarao je s policajcima ispred zgrade i oni su mu rekli da se ne zna ko su počinioci.[3068] Kancelarija DSK, političke stranke kosovskih Albanaca u Prištini, takođe je zapaljena od strane neidentifikovanih pripadnika srpskih snaga prve noći NATO bombardovanja.[3069]

805. Dana 25. marta 1999. godine, ulice Prištine bile su pune srpske policije i vojske.[3070] Srpskim vojnicima, policiji i dobrovoljcima 24. marta 1999. godine stiglo je pojačanje i oni su ušli u grad 25. marta 1999. godine.[3071]

806. Vojnici VJ i naoružane srpske snage za koje je jedan italijanski novinar rekao da su "milicija", ušle su u naselje Mantica 25. marta 1999. godine, oko 09:30 časova. Taj novinar, Antonio Russo, video je trojicu pripadnika te "milicije", naoružane puškama AK47, kako izlaze iz jednog oklopnog transportera i počinju da pucaju na jedan civilni automobil koji je bio zaustavljen. Jednog od četvorice ljudi iz tog automobila koji je uspeo da izađe zaustavio je jedan pripadnik "milicije", gurnuo mu cev puške u usta i ubio ga. Milicija ga je zatim unela u automobil gde su bili drugi. Zatim su oklopnim vozilom taj automobil smrskali o zid kuće, zdrobivši i automobil i one u njemu.[3072]

807. U danima nakon početka NATO bombardovanja, Nazlie Bala, pomoćnik za ljudska prava u VMK, posmatrala je šta se događa u Prištini s krova svoje petospratnice u starom delu grada. Sa svoje terase na vrhu zgrade nije mogla da vidi centar grada, ali je mogla jasno da vidi ulice u Dragodanu, Vranjevcu/Kodra-e-Trimav i Taslidži/Taslixhe, naseljima koja se nalaze na okolnim

[3066] Ibrahim Rugova, DP P285, str. 8-9; Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4222-4224; Antonio Russo, DP P1213, str. 5.
[3067] Antonio Russo, DP P1213, str. 5.
[3068] Baton Haxhiu, T. 6228-6229.
[3069] Ibrahim Rugova, DP P285, str. 9; Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4222-4223; Adnan Merovci, DP P416, par. 46; Adnan Merovci, T. 2212.
[3070] Veton Surroi, T. 292; v. takođe Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4224.
[3071] Ibrahim Rugova, DP P285, str. 9; Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4223-4224.
[3072] Antonio Russo, DP P1213, str. 5.

brdima.[3073] Zahvaljujući infracrvenom dvogledu koji je imala od OEBS-a, sa svoje terase na vrhu zgrade mogla je dobro da vidi i po noći.[3074]

808. Tokom noći 24. marta i u ranim jutarnjim časovima 25. marta 1999. godine, Nazlie Bala je videla lokalne srpske civile kako iz automatskog oružja pucaju u vazduh vozeći se po gradu.[3075] Dana 26. marta 1999. godine, Nazlie Bala je videla srpske snage, sastavljene od pripadnika MUP-a, VJ i civila, kako uništavaju kuće i radnje kosovskih Albanaca u naseljima Dragodan, Vranjevac, Kolovica i Taslidža.[3076] Tokom noći istoga dana čula je eksplozije iz tih naselja i u jednom trenutku ugledala dva srpska oklopna transportera kako ulaze u naselje Dragodan, a potom videla da su dve kuće u tom naselju u plamenu.[3077]

809. Ujutru 28. marta 1999. godine, Nazlie Bala je čula pucnjavu u naselju Vranjevac. S vrha zgrade je videla kako se vodi borba između srpskih snaga i porodice Hartica, koja je koristila svoju kuću kao školu za albansku decu koja nisu pohađala redovne škole u Prištini.[3078] Porodica Hartica pružala je oružani otpor tokom nekih dva sata, kad su im srpske snage raznele kuću granatama.[3079] Kasnije tog dana, oko 14:00 časova, Nazlie Bala je s terase na vrhu zgrade videla srpske snage i jedan tenk kako s brda u Vranjevcu otvara artiljerijsku vatru na brdo u Kolovici.[3080] Srpske snage su pucale na nenaoružane albanske civile koji su bežali. Čula je pucnjavu koja je trajala čitav dan.[3081] Seljani iz Vranjevca koji su prolazili pored kuće Nalzlie Bala rekli su joj da iz Vranjevca odlaze zbog granatiranja. Hasbie Krasniqi joj je rekla da su srpske snage pobile kosovske Albance i opljačkale i zapalile kuće na tom području. Eksplozije i pucnjava nastavili su se tokom čitave večeri.[3082]

810. Svedočenje Nazlie Bale o tome šta je videla s terase i o pitanjima s tim u vezi, direktno je osporio svedok odbrane Milutin Filipović.[3083] Iz razloga razmotrenih kasnije u ovom odeljku, Veće ne može da prihvati da je Filipovićevo svedočenje o ovim temama pouzdano i iskreno.[3084] Veće prihvata kao pouzdan opis Nazlie Bale onoga što je videla sa svoje terase na vrhu zgrade, kao i dokaze s tim u vezi razmotrene gore u tekstu.

[3073] Nazlie Bala, T. 2289-2333; Nazlie Bala, DP P420, str. 8.
[3074] Nazlie Bala, T. 2289.
[3075] Nazlie Bala, T. 2289-2333; Nazlie Bala, DP P420, str. 2.
[3076] Nazlie Bala, DP str. 420, str. 3.
[3077] Nazlie Bala, DP P420, str. 3; DP D51, str. 2.
[3078] Nazlie Bala, DP P420, str. 9; Nazlie Bala, T. 2343-2344.
[3079] Nazlie Bala, DP P420, str. 9; Nazlie Bala, DP D51, str. 2; Nazlie Bala, T. 2342-2344.
[3080] Nazlie Bala, DP P420, str. 3; Nazlie Bala, T. 2341-2344.
[3081] Nazlie Bala, DP P420, str. 9.
[3082] Nazlie Bala, DP P420, str. 3-4.
[3083] Milutin Filipović, T. 11574-11575, 11579, 11654-11656, 11671; Milutin Filipović, DP D712, (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19180-19181, 19243, 19247-19249.
[3084] V. gore, par. 842-851.

811. Tokom nedelje nakon početka NATO bombardovanja, kosovskim Albancima nije bilo dozvoljeno slobodno kretanje po Prištini.[3085] Veće prihvata da je civilno stanovništvo Prištine izlazilo iz kuće jedino kad je išlo u nabavku osnovnih potrepština i odmah se vraćalo kući.[3086] Kontrolni punktovi bili su postavljeni u mnogim delovima grada i na prilaznim putevima Prištini. Na kontrolnim punktovima bili su raspoređeni srpski policajci, VJ i "srpski civili" ili pripadnici paravojnih formacija.[3087] Ti srpski civili ili pripadnici paravojnih formacija nosili su crne uniforme bez oznaka, lica su im bila obojena ili su imali maske, a neki su na glavi i mišicama imali poveze.[3088] Da bi prošli kroz kontrolne punktove, civili, kosovski Albanci, morali su srpskim snagama na kontrolnim punktovima ili da plate novcem ili da im predaju svoja motorna vozila.[3089] Svedok odbrane Milutin Filipović je u svom svedočenju rekao da u Prištini u to vreme nije bilo kontrolnih punktova, što je tvrdnja koju osporavaju mnogi dokazi koje Veće prihvata. Takođe je tvrdio da su snage srpske policije ili vojske, kad god su vršile "bezbednosne provere", kako je on to nazvao, one to činile ne gledajući na nacionalnost.[3090] Veće ne prihvata da je ovaj iskaz Milutina Filipovića pouzdan i iskren.[3091]

812. Tokom NATO bombardovanja bombe su u jednom trenutku pogodile zgradu pošte u Prištini.[3092] Od eksplozije su takođe oštećeni prozori obližnjeg tržnog centra. Takođe je bila pogođena jedna od susednih kuća i tom prilikom su poginuli članovi porodice koji su u njoj potražili utočište.[3093] Tokom celog NATO bombardovanja, meta aviona NATO u raznim periodima bili su aerodrom, glavna policijska stanica i kasarna VJ smeštena odmah izvan grada.[3094]

3. Ubijanje istaknutih kosovskih Albanaca i pretnje koje su im upućivane

813. Nekoliko svedoka govorilo je o pouzdanim izveštajima koji su se odnosili na ubijanje, batinanje ili pretnje srpskih snaga nekim istaknutim građanima albanske nacionalnosti u Prištini. Jedan takav izveštaj ticao se Bajrama Kelmendija, poznatog advokata i osnivača Odbora za zaštitu ljudskih prava na Kosovu i njegova dva sina, Kastriota i Kushtrima Kelmendija, koje je policija posle početka NATO bombardovanja 24. marta 1999. godine odvela iz njihovog doma u Prištini i

[3085] Nazlie Bala, DP P420, str. 3.
[3086] Veton Surroi, T. 294.
[3087] Nazlie Bala, DP P420, str. 3; Nazlie Bala, DP D51, str. 1; Nazlie Bala, T. 2290, 2334.
[3088] Nazlie Bala, DP P420, par. 9.
[3089] Nazlie Bala, DP P420, str. 3.
[3090] Milutin Filipović, T. 11573-11574, 11578; Milutin Filipović, DP D712, (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19178.
[3091] V. gore, par. 842-851.
[3092] DP D4 (fotografija koja prikazuje bombardovanu zgradu pošte i oštećeni objekat tržnog centra Prištini).
[3093] Veton Surroi, T. 355-356; Veton Surroi, DP D5 (fotografija koja prikazuje razrušene zgrade u Prištini); Milutin Filipović, T. 11555.
[3094] Emin Kabashi, DP P424, str. 6; Emin Kabashi, DP P425 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2052; Emin Kabashi, T. 2376, 2385; DP D54 (Karta Prištine); Veton Surroi, T. 355-356; v. DP D4 (fotografija koja prikazuje bombardovanu zgradu pošte i oštećeni objekat tržnog centra u Prištini); Milutin Filipović, DP D712 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19170-19174; Milutin Filipović, T. 11555-11556; Milutin Filipović, DP D716 (Video-snimak na kojem se vide oštećene zgrade u Prištini).

koji su kasnije pronađeni mrtvi nedaleko od Prištine.[3095] Baton Haxhiu, novinar i osnivač albanskog lista *Koha Ditore*, takođe je u svom svedočenju rekao da su Bajram Kelmendi i njegovi sinovi ubijeni 24. ili 25. marta 1999. godine, tri dana nakon što je Kelmendi branio Batona Haxhiuja u Opštinskom sudu u Prištini zbog objavljivanja jednog saopštenja OVK u svom listu *Koha Ditore*.[3096] Baton Haxhiu je tvrdio da je bilo opšte poznato da su ova ubistva počinile policija i tajna policija i da je jedna istraga Odbora za zaštitu ljudskih prava i sloboda u Srbiji, na čelu s Natašom Kandić, to i potvrdila. [3097]

814. Baton Haxhiu je u svom svedočenju rekao da je Fehmi Agani, kolega Ibrahima Rugove, ubijen krajem aprila ili početkom maja 1999. godine.[3098] Prema njegovom svedočenju, Fehmija Aganija naterali su da uđe u voz za BJRM, a zatim su ga skinuli s voza, odveli u neku policijsku stanicu i ubili iz vatrenog oružja.[3099] Kad je stigao u Italiju 6. maja 1999. godine i Ibrahim Rugova je čuo za smrt Fehmija Aganija od strane pripadnika VJ ili paravojnih formacija.[3100] Veton Surroi je takođe u svom svedočenju rekao da je još jedan aktivista, g. Hajrizi, ubijen tokom prve noći NATO bombardovanja.[3101] Veće prihvata da su Bajram Kelmendi, njegova dva sina, Fehmi Agani i g. Hajrizi ubijeni u ovom periodu.

815. Saznavši za ubistva gorenavednih osoba, kao i za ubistvo svog advokata Bajrama Kelmendija, a po savetu nekih prijatelja, Haxiu je 24-25. marta 1999. godine otišao od kuće i krio se po raznim kućama u prištinskim naseljima.[3102] Baton Haxhiu je strahovao za svoju bezbednost, jer je bio javna ličnost i u svojim novinskim člancima javno je pisao o svojim stavovima protiv srpskih vlasti.

816. Dana 31. marta 1999. godine, oko podneva, tri-četiri naoružana pripadnika srpskih snaga u uniformama provalila su u kuću Ibrahima Rugove, predsednika DSK, u naselju Velanija. Komandant ovih snaga nosio je zelenu maskirnu uniformu i crvenu beretku.[3103] Drugi dokazi u ovom predmetu potvrđuju da je to bila uniforma JSO. JSO je bio specijalna jedinica Službe državne bezbednosti MUP.[3104] Adnan Merovci, Rugovin lični sekretar koji se s porodicom sklonio u Rugovinu kuću, potvrdio je da je komandant u Rugovinu kuću stigao s mešovitom grupom od

[3095] Veton Surroi, T. 292-293; Ibrahim Rugova, DP P285, str. 9; Adnan Merovci, DP P416, par. 46; Baton Haxhiu, DP P994 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6087; Baton Haxhiu, T. 6237-6239.
[3096] Baton Haxhiu, DP P994 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6087; Baton Haxhiu, T. 6237-6239.
[3097] Baton Haxhiu, T. 6239.
[3098] Baton Haxhiu, T. 6239-6240.
[3099] Baton Haxhiu, T. 6239-6240.
[3100] Ibrahim Rugova, DP P285, str. 12; Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4255.
[3101] Veton Surroi, T. 294.
[3102] Baton Haxhiu, T. 6287-6288; Baton Haxhiu, DP P994 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6090, 6093.
[3103] Ibrahim Rugova, DP 285, str. 9-10; Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4225- 4227.
[3104] V. gore, par. 80-81, 85, 86.

dvadesetak pripadnika VJ i MUP, u odgovarajućim uniformama.[3105] Ibrahim Rugova, Adnan Merovci, njihove porodice i jedan nemački novinar, koji su se u tom trenutku zatekli u Rugovinoj kući, zadržani su tu nekoliko sati.[3106] Ti policajci i vojnici tukli su Adnana Merovcija u Rugovinoj kući više od pola sata.[3107] Ibrahima Rugovu i Adnana Merovcija stavili su u kućni pritvor u Rugovinoj kući u Prištini 31. marta 1999. godine, i tu su ih držali do 4-5. maja 1999. godine.[3108]

4. Prisilno proterivanje ljudi iz njihovih domova u Prištini i konvoji izbeglica

817. Čak i tokom prve nedelje NATO bombardovanja, srpske snage, u čijem su sastavu bili pripadnici VJ, MUP i drugi, proterivale su kosovske Albance iz njihovih domova u gradu Prištini. Proterivanje kosovskih Albanaca iz Prištine nastavilo se i tokom narednih nedelja. Međutim, proterivanja tokom narednih nedelja nisu bila tako masovna kao u prvoj nedelji bombardovanja.[3109] Pripadnici paravojnih formacija i lokalni srpski dobrovoljci korišćeni su u nekim prilikama kao pomoć u prisilnom proterivanju kosovskih Albanaca iz njihovih domova.[3110]

(a) Naselja Dragodan i Vranjevac

818. Dragodan se nalazi između naselja Lakrište/Lakrishta i Umerove Mahale/Lahja-e-Ymerajve, u zapadnom delu Prištine. Stanovnici albanske nacionalnosti naselja Dragodan bili su među prvima koji su proterani iz svojih domova.[3111]

819. Kao što je razmotreno gore u tekstu, Nazlie Bala je videla napade u Dragodanu 26. marta 1999. godine.[3112] Dana 28. marta 1999. godine, četiri vojnika VJ i osam pripadnika "specijalne policije"[3113] provalila su u kuću u naselju Dragodan, gde su se sklonili Emin Kabashi, još četiri člana njegove porodice i oko šest drugih muškaraca, žena i dece.[3114] Vojnici VJ su nosili maskirne

[3105] Adnan Merovci, T. 2219-2220; v. Adnan Merovci, DP P416, par. 53.
[3106] Ibrahim Rugova, DP 285, str. 9-10; Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4225- 4227; Adnan Merovci, T. 2220-2221.
[3107] Adnan Merovci, T. 2220; Adnan Merovci, DP P416, par. 52.
[3108] Ibrahim Rugova, DP P285, str. 9-12; Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4252-4255; Adnan Merovci, T. 2221-2222.
[3109] Veton Surroi, T. 299.
[3110] Adnan Merovci, DP P417 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 8435-8436.
[3111] Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4224.
[3112] V. gore, par. 808.
[3113] U specijalnu policiju spadali su PJP, SAJ ili JSO; svi oni su bili u sastavu MUP-a.
[3114] Emin Kabashi je svoju porodicu već pre toga poslao u Prištinu, pošto je tog dana u 15:00 časova u svom selu Kosovo Polje primio preteće telefonske pozive. U noći nakon tih poziva, u 21:45 časova, na kuću su mu bačena eksplozivna sredstva i na nju je otvarana vatra. Kad je pucnjava prestala, Emin Kabashi čuo kako neko trči i video ljude kako odlaze u plavom policijskom džipu na čijem je stražnjem delu bio montiran mitraljez (Emin Kabashi, DP P424, str. 2). Neki od policajaca i komšija nosili su civilnu odeću, dok su drugi nosili policijske uniforme (Emin Kabashi, DP P425 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2063; Emin Kabashi, T. 2371). Iako je odbrana u predmetu *Milutinović* osporavala verodostojnost ovog svedoka i to da je on mogao da identifikuje snage ili vozila po mraku u vreme napada, Veće prihvata objašnjenje koje je svedok dao u vezi sa svojim opisom uniformi, kao i to da je komšije prepoznao po glasu. Veće takođe prihvata da su ovaj napad i preteći telefonski pozivi naveli Emina Kabashija i ljude s kojima je bio da napuste selo (Emin Kabashi, DP P424, str. 2).

uniforme s oznakama VJ na levoj ruci; nisu nosili maske.[3115] Pripadnici VJ i MUP su ušli u sobu na drugom spratu u kojoj su se nalazili Emin Kabashi i grupa pomenutih osoba. Pod pretnjom oružjem Eminu Kabashiju je rečeno: "Izlazi, idi u Albaniju, NATO će te tamo braniti."[3116] Nakon toga prisilili su žene da im predaju lične karte i jedan od pripadnika srpskih snaga skinuo je maramu s glave jedne od žena i bacio je na pod zajedno sa svim ličnim kartama. Jednoj od žena vratili su ličnu kartu.[3117] Žene su zatim izvedene iz kuće.[3118] Onda su muškarci prisiljeni da predaju novac koji su eventualno imali, a jedan od pripadnika srpskih snaga je, primivši novac, prokomentarisao: "Toliko je vredan tvoj život." Potom je ova grupa muškaraca izvedena iz sobe. Emin Kabashi je na stepenicama video druge pripadnike specijalne policije u tamnoplavim maskirnim uniformama.[3119] Neki od njih su imali obojena lica, a drugi su nosili maske. Policija je nosila pancirne prsluke, kape sa štitom, čizme do kolena i noževe za pojasom. Policija je imala automatske puške, a neki su imali snajperske puške, koje su bile duže i imale su durbin.[3120] Izveli su muškarce iz kuće i, prema zaključku Veća, policija je zatim ovim muškarcima, ženama i deci rekla da moraju ići za Vranjevac u Prištini.[3121] Premda odbrana tvrdi da opis ovih uniformi ne odgovara uniformama koje je nosila policija[3122], na osnovu drugih dokaza koji se odnose na uniforme Veću je jasno da su lica za koja je rečeno da su bila u tamnoplavim maskirnim uniformama pripadala jednoj od jedinica specijalne policije, tj. PJP.[3123] Osim toga, ovo svedočenje pokazuje i to da su VJ i jedinice specijalne policije učestvovale u zajedničkoj operaciji u Prištini.

820. Kad je Emin Kabashi sa četiri člana svoje porodice stigao u Vranjevac, primili su ih Qamil Berisha i njegova porodica.[3124] Sutradan, 30. marta 1999. godine ili približno tog datuma, u naselju Vranjevac čuli su se pucnji i eksplozije. Ljudi su ginuli.[3125] Oko 08:00 časova tog dana, srpska policija je opkolila naselje Vranjevac. Pripadnici specijalne policije rekli su Eminu Kabashiju i članovima njegove porodice koji su bili s njim da napuste porodičnu kuću Qamila Berishe. Ti srpski policajci su mu rekli: "Izlazite, tražili ste NATO, idite u Makedoniju ili u Albaniju. Uhvatićemo i

[3115] Emin Kabashi, DP P424, str. 4; Emin Kabashi, DP P425 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2047-2048; Emin Kabashi, T. 2374. Svedok je u jednom trenutku rekao da su pripadnici VJ nosili plave maskirne uniforme; Veće se na osnovu drugih dokaza uverilo da je svedok ovde pogrešio.
[3116] Emin Kabashi, DP P424, str. 3; Emin Kabashi, DP P425 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2374, 2377.
[3117] Odbrana je navela da je razlog tome verovatno bila činjenica da je jedino njena lična karta bila voljena (Završni podnesak odbrane par. 807). Veću nisu predočeni dokazi koji bi išli u prilog ovoj tvrdnji, te stoga ne prihvata sugestiju da su ovim ženama lične karte oduzete zato što nisu bile valjane. Emin Kabashi, DP P425 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2374.
[3118] Emin Kabashi, DP P424, str. 3; Emin Kabashi, DP P425 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2374, 2377.
[3119] Emin Kabashi, DP P424, str. 4; Emin Kabashi, DP P425 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2047, 2359.
[3120] Emin Kabashi, DP P424, str. 3-4.
[3121] Emin Kabashi, DP P424, str. 4; Emin Kabashi, T. 2360; DP P426 (karta Prištine; brojem 2 obeleženo je naselje Vranjevac).
[3122] Završni podnesak odbrane, par. 809.
[3123] V. gore, par. 64, 65; Emin Kabashi, DP P424, str. 4; Emin Kabashi, DP P425 (Transkript u predmetu *Milutinović*),T. 2047, 2049; Emin Kabashi, T. 2359.
[3124] Emin Kabashi, DP P424, str. 4; DP P426 (karta Prištine; brojem 2 obeleženo je naselje Vranjevac).
[3125] Emin Kabashi, DP P424, str. 4.

spaliti svakog ko ne bude otišao. Ovo je Srbija."[3126] Emin Kabashi je sa nekim od članova svoje porodice otišao u drugu kuću, koja je pripadala Rexhepu Ajaziju i koja se nalazila nekoliko stotina metara dalje, i tu su proveli noć. Do kraja dana i te noći, svedok je video kako ljude ubijaju, čuo je pucnje, eksplozije i video kuće u plamenu. Sledećeg jutra u 08:00 časova policija je izbacila Emina Kabashija i njegovu porodicu iz kuće Rexhepa Ajazija. Policija je opkolila čitavo naselje Vranjevac i prisilila sve ljude da izađu na ulice. U tom naselju su živeli kosovski Albanci. Eminu Kabashiju su na ulici tražili novac. Policajci su smatrali da im nije dao dovoljno. Policajci su mu ga vratili, uz pretnju da će mu pretresti ženu i ubiti ga ako krije još novca. Po svemu sudeći, tu pretnju nisu sproveli u delo. Na kraju je policija čitavoj grupi ljudi okupljenoj na ulici rekla da "ide u Albaniju."[3127] Policija im je rekla da idu ka "centru grada" i oni su krenuli ka vranjevačkom mostu.[3128] Na vranjevačkom mostu, gde je bio stacioniran jedan tenk VJ, kolona ljudi je podeljena u dve grupe. Jednoj grupi je naređeno da ide u medresu, a drugoj grupi je naređeno da ide na železničku stanicu.[3129] Do železničke stanice ljude je sprovela policija. Na putu do železničke stanice stajala je policijska patrola koja je imala spisak aktivista OVK. Kad ih je ova patrola zaustavila, Kabashi im nije rekao svoje pravo ime već neko drugo; dozvolili su mu da nastavi, ali su ga upozorili da će biti ubijen ako odmah ne ode za Albaniju.[3130] Snajperisti policije bili su na položajima s kojih su mogli posmatrati kolonu ljudi koja je išla ka železničkoj stanici. U jednom trenutku, jedan dečak je pokušao da izađe iz kolone i oni su ga ubili iz vatrenog oružja.[3131]

821. Na železničkoj stanici policija je naredila ljudima da idu na jedno široko polje koje leži između naselja Dragodan i stanice. Odatle je svedok mogao da vidi da su kuće u naselju Dragodan u plamenu. Posle nekog vremena policija im je rekla da pređu na drugu stranu stanice. Kolone s velikim brojem ljudi mogle su se videti kako iz grada stižu na stanicu. Niko u tim kolonama nije bio civil srpske nacionalnosti. Policija je ljudima koji su čekali naredila da predaju sve predmete od metala koje imaju. Onda su počeli da stižu autobusi. Ljude koji su čekali ukrcali u te autobuse i odvezli ih.[3132]

822. Emin Kabashi je uspeo da izbegne odlazak autobusom i ostao na železničkoj stanici tri dana, u nadi da će stići ostali članovi njegove porodice, s kojima se rastao pre nego što je otišao u

[3126] Emin Kabashi, DP P424, str. 4; Emin Kabashi, T. 2360.
[3127] Emin Kabashi, DP P424, str. 4.
[3128] Emin Kabashi, T. 2360.
[3129] Emin Kabashi, DP P424, str. 4; Emin Kabashi, DP P425 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2050; Emin Kabashi, T. 2360, 2377.
[3130] Emin Kabashi, DP P424, str. 4; Emin Kabashi, DP P425 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2057-2058.
[3131] Emin Kabashi, DP P424, str. 5.
[3132] Emin Kabashi, DP P424, str. 5.

Vranjevac.[3133] Sa stanice su svakodnevno odlazili autobusi, a vozova je bilo između 5 i 12 dnevno.[3134] Naoružani pripadnici policije terali su ljude u te vozove, i to s takvom silinom i u takvom haosu da su ljudi bivali zgnječeni.[3135] Svi ljudi proterani iz Prištine bili su kosovski Albanci, ako se izuzme nekoliko Roma.[3136] U ranim jutarnjim časovima 1. aprila 1999. godine ili približno tog datuma, policija je Emina Kabashija i neke druge silom stavila na voz. Voz je stigao na granicu s BJRM kod grada Đeneral Janković/Han-i-Elezit. Tu su ljude iz voza primorali da peške odu do graničnog prelaza i pređu u BJRM.[3137] Policija im je naredila da idu između šina, rekavši da je ostatak teritorije miniran. Pre nego što su prešli granicu, Eminu Kabashiju je opet pošlo za rukom da ostane i čeka na svoju porodicu na "ničijoj zemlji", u Blacu, između dve granice.[3138] Video je kako vozovima i autobusima stiže još izbeglica.[3139] Broj izbeglica koje su prešle u BJRM dostigao je približno 25.000.[3140] Neki od njih su bili bolesni, a neki su bili pretučeni. Ymer Sfarqa, dečak koga je policija pretukla na železničkoj stanici u Kosovu Polju, preminuo je u Blacu od zadobijenih povreda.[3141] Otprilike 6. aprila 1999. godine, oko 07:00 časova, policija je od izbeglica u Blacu zatražila da napuste to područje. Crveni krst je ovim izbeglicama pomogao da se ukrcaju u neke autobuse koji su ih iz Blaca prevezli u Albaniju. Istog dana u 08:45 časova, približno 121 autobus je u konvoju krenuo za Albaniju; putovali su čitave noći i stigli u Korcu, Albanija, idućeg dana oko 08:00 časova.[3142] Emin Kabashi je otputovao jednim od tih autobusa u Albaniju. Prešao je granicu. Nema dokaza da su Emina Kabashija prisilili da preda svoje lične isprave.[3143] Ipak, na osnovu ukupnih dokaza Veće se uverilo da je Emin Kabashi prisilno premešten i potom deportovan u Albaniju.[3144]

(b) Naselje Kolovica /Kolevic-e-Re

823. Dana 28. marta 1999. godine, naoružani pripadnici srpske policije i vojske terali su kosovske Albance iz njihovih domova u Kolovici, prištinskom prigradskom naselju.[3145] U kuću svedoka K14 u Kolovici došli su policajci, obučeni u obične plave uniforme; svi su imali plavu

[3133] Odbrana tvrdi da se ovde radilo o ličnom izboru Emina Kabashija (Završni podnesak odbrane, par. 810). Premda Veće prihvata da je svedok, pošto je čekao svoju porodicu, odgađao svoj odlazak što je duže mogao, on je na kraju bio prisiljen da krene prema granici s BJRM, a zatim je u konvoju odveden u Albaniju. Emin Kabashi, DP P424, str. 5; Emin Kabashi, T2381.
[3134] Emin Kabashi, DP P424, str. 5.
[3135] Emin Kabashi, DP P424, str. 5; Emin Kabashi, DP P425 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2053, 2377.
[3136] Emin Kabashi, DP P424, str. 6; Emin Kabashi, DP P425 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2053; Emin Kabashi, T. 2362-2363.
[3137] Emin Kabashi, DP P424, str. 5; v. takođe Richard Ciagalinski, T. 5289.
[3138] Emin Kabashi, DP P424, str. 5.
[3139] Emin Kabashi, DP P424, str. 6; Emin Kabashi, T2363.
[3140] Richard Ciagalinski, T. 5288-5289; DP P840 (fotografija izbeglica u polju koju je snimio Ciagalinski).
[3141] Emin Kabashi, DP P424, str. 6; Emin Kabashi, T. 2363.
[3142] Svedok je izbrojao da je u Korcu stigao 121 autobus, Emin Kabashi, DP P424, str. 6.
[3143] Završni podnesak odbrane, par. 813.
[3144] V. gore, par. 1649-1650.
[3145] Svedokinja K14, DP P1325, str. 2-3; svedokinja K14, T. 8992-8994; svedokinja K14, DP P1326 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 1421-1422.

traku oko mišice. Obične plave uniforme odgovaraju uniformama koje je nosila lokalna policija, kako redovna tako i rezervna.[3146] Nosili su kačkete i pancirne prsluke. Vojnici koji su bili s njima nosili su zelene maskirne uniforme.[3147] Policija je puškama zapretila ljudima u kući i rekla im: "Odlazite odavde. Idite vašoj braći u Albaniju."[3148] Prisilili su ukućane da napuste kuću. Na ulici su videli masu drugih kosovskih Albanaca, koji su plakali i zapomagali.[3149] Od tih ljudi formiran je konvoj i srpske snage su ga poslale u pravcu Graštice/Grashticë, izvan Prištine.[3150] Svi u konvoju bili su kosovski Albanci.[3151] Konvoj su sprovodile policija i vojska.[3152]

824. Na putu do Graštice, muškarce u konvoju tukla je policija. Policija je psovala ljude u konvoju i govorila im da idu svojoj albanskoj braći i da traže pomoć od NATO-a.[3153] U selu Lukare/Llukar, kroz koje je konvoj prošao na putu ka Graštici, bilo je granatiranja i pucanja.[3154] Konvoj je ostao u Graštici. Iz Lapljeg Sela/Fshati Llap čulo se granatiranje i pucnjava i videlo se da je selo Kolić/Koliq u plamenu.[3155] Posle neke dve do tri nedelje rešili su da se vrate u Prištinu, jer u Graštici više nije bilo bezbedno.[3156] Neki su išli pešice, a neki su imali automobile. Duž puta za Prištinu stajali su pripadnici srpskih snaga.[3157] Ti policajci su imali uniforme za čiju boju su svedoci rekli da je bila kombinacija "svetloplave i tamnoplave", što odgovara opisu standardne policijske maskirne uniforme koju su obično nosili pripadnici lokalnog MUP-a.[3158] Ostalo su bili vojnici u zelenim uniformama. Među pripadnicima srpskih snaga bilo je i drugih muškaraca, koji su nosili zelene pantalone, imali poveze oko svojih obrijanih glava i nosili noževe. Dokazi razmotreni na drugim mestima u ovoj Presudi pokazuju da takva odeća odgovara nekim srpskim paravojnim jedinicama, ali tih dokaza nema dovoljno da bi se mogao izvući siguran zaključak o tome o kojim je vojnicima reč.[3159] Jedan broj raseljenih lica koja su putovala za Prištinu automobilima policajci su zaustavili, pretukli i oduzeli im automobile.[3160]

[3146] V. gore, par. 53-55.
[3147] Svedokinja K14, DP P1325, str. 3.
[3148] Svedokinja K14, DP P1325, str. 3; svedokinja K14, DP P1326 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 1421-1422; svedokinja K14, DP P1327 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10981; svedokinja K14, T. 8993-8994, 9016.
[3149] Svedokinja K14, T. 8994, 9015.
[3150] Svedokinja K14, DP P1325, str. 3; svedokinja K14, T. 8994-8995.
[3151] Svedokinja K14, DP P1325, str. 3; svedokinja K14, T. 8994.
[3152] Svedokinja K14, DP P1327 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10969-10970.
[3153] Svedokinja K14, DP P1325, str. 3; svedokinja K14, DP P1326 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 1421-1422; K14, T. 8993-8995, 9016.
[3154] Svedokinja K14, DP P1325, str. 3.
[3155] Svedokinja K14, DP P1325, str. 3; svedokinja K14, DP P1326 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 1425.
[3156] Svedokinja K14, DP P1325, str. 3; svedokinja K14, DP P1326 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 1424, 1425; svedokinja K14, T. 9022-9023.
[3157] Svedokinja K14, DP P1325, str. 3; svedokinja K14, T. 8996.
[3158] V. gore, par. 53, 54.
[3159] V. gore, par. 85, 202, 207, 211, 215; svedokinja K14, T. 8996.
[3160] Svedokinja K14, DP P1325, str. 3; svedokinja K14, T. 8996.

(c) Naselje Sunčani breg/Kodra-e-Diellit

825. Dana 29. marta 1999. godine, srpske snage koje su uključivale lokalnu policiju, zajedno s muškarcima za koje je svedok rekao da su "pripadnici paravojnih formacija", okupile su stanovnike u prištinskom naselju Sunčani breg.[3161] Baton Haxhiu, novinar, opisao je kako je jedan od tih ljudi, koji je nosio zelenu uniformu, došao u kuću jednog njegovog prijatelja u naselju Sunčani breg. Haxhiu se tu sklonio dva dana ranije. Taj čovek je naredio ukućanima da odu.[3162] Haxhiu i drugi ukućani su izašli iz kuće, kako im je rečeno. Bili su u pratnji policije. Okupili su se na parkingu u centru naselja, gde je već bila okupljena velika grupa ljudi proteranih iz kuća.[3163] Na parkingu je bilo okupljeno oko 20.000 osoba.[3164] Lica koja su takođe nosila zelene uniforme naredila su stanovnicima okupljenim na parkingu da krenu za BJRM ili za Albaniju, ako imali automobil; onima koji su išli pešice rečeno je da odu na železničku stanicu u Kosovu Polju.[3165] U skladu s tim, Baton Haxhiu je autom krenuo za BJRM. Bio je u konvoju vozila. Kontrolni punktovi na kojima su se nalazili pripadnici policije i vojnici VJ bili su postavljeni po celom naselju Sunčani breg i na glavnom putu za BJRM. Srpske snage u vojnim i policijskim vozilima davale su instrukcije konvoju vozila.[3166] Na jednom kontrolnom punktu na putu za BJRM, policija i VJ su od Batona Haxhija zatražili da im preda novac i on je to učinio.[3167] Kad je konvoj vozila stigao do granice s BJRM, bio je dug više od 15 kilometara. Haxhiu je napomenuo da je u konvoju bilo kosovskih Albanaca iz Vučitrna, Kosovske Mitrovice, Prištine i drugih mesta.[3168] Veće prihvata da su Baton Haxhiu i drugi ljudi u konvoju bili prisiljeni da napuste Prištinu i odu u BJRM, posebno zbog toga što su ga do granice sproveli pripadnici srpskih snaga. Veće ne prihvata tvrdnju da on nije bio prisiljen da ode zato što nema dokaza da je bio primoran da preda svoju ličnu kartu.

(d) Stari grad i drugi delovi Prištine

826. Nazlie Bala je opisala kako je 29. marta 1999. godine jedan oficir VJ, u pratnji nekog drugog čoveka za kojeg je rekla da je Rom, došao u njenu i druge kuće u starom delu grada Prištine. I oficir VJ i taj Rom bili su naoružani. U to vreme preko stotinu osoba bilo se sklonilo u Balinoj

[3161] Policija je nosila tamnoplave uniforme. Lica u zelenim uniformama identifikovana su kao pripadnici paravojnih formacija zbog boje uniformi, kao i zbog činjenice da su nosili maske i da su bili lošeg fizičkog izgleda, naime za njih su svedoci uglavnom govorili da su imali "velike trbuhe" (Baton Haxhiu, T. 6231-6232; Baton Haxhiu, DP P994 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6091-6092, 6094). Opis ovih ljudi odgovara izgledu paravojnih formacija ili rezervista. Taj opis nije dovoljan za pouzdanu identifikaciju.
[3162] Baton Haxhiu, T. 6230.
[3163] Baton Haxhiu, T. 6241-6242; Baton Haxhiu, DP P995 (karta Prištine). Baton Haxhiu je brojem. 7 obeležio mesto na kojem se nalazio parking u naselju Sunčani breg.
[3164] Baton Haxhiu, T. 6243.
[3165] Baton Haxhiu, T. 6241-6243; Baton Haxhiu, DP P995 (karta Prištine).
[3166] Baton Haxhiu, T. 6243-6244; Baton Haxhiu, DP P994 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6091.
[3167] Baton Haxhiu, T. 6243-6244.
[3168] Baton Haxhiu, DP P994 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6092-6093.

kući. Oficir VJ je rekao ljudima u kući da imaju "pet minuta da odu odatle".[3169] Potom im je stigla podrška, koju su činili pripadnici srpskih snaga u vojnim i policijskim uniformama, a neki i u civilnoj odeći. Proveravali su da li su stanovnici napustili svoje domove kako im je naređeno. Jedan sedamdesetogodišnji čovek i njegova supruga, koji su odbili da napuste svoj kuću, surovo su pretučeni. Nakon što je pretučen, ovaj stariji bračni par napustio je svoj dom, kako im je naređeno.[3170]

827. Nazlie Bala i drugi koji su se sklonili u njenu kuću otišli su, kako je naređeno. Napolju su im naložili da se priključe konvoju drugih kosovskih Albanaca, koji su takođe proterani iz svojih domova. Taj konvoj se sastojao od više hiljada kosovskih Albanaca skupljenih iz raznih naselja po gradu.[3171] Snage MUP i VJ sprovele su konvoj do glavnog kontrolnog punkta u centru grada, na kojem su se nalazili ljudi u crnim uniformama, s oznakama na kojima je bio orao.[3172] Svi oni koji su bili proterani iz svojih kuća u gradu stigli su na taj glavni kontrolni punkt, a zatim su ih pripadnici srpskog MUP i VJ uputili na železničku stanicu.[3173] Nazlie Bala je navela da se seća da su, dok su ljudi u tom konvoju išli ka železničkoj stanici, pripadnici policije i vojske u njih držali upereno oružje.[3174] Srpski civili su sa svojih balkona ljude koji su prolazili u konvoju takođe gađali raznim predmetima i dovikivali pripadnicima srpskih snaga da ih "sve pobiju".[3175] Na putu ka železničkoj stanici, konvoj je prošao pored šatora s jugoslovenskom zastavom i zastavama s lobanjom i ukrštenim kostima.[3176] Policija i vojska su odvojile muškarce kosovske Albance koji su išli u konvoju i oduzele im novac.[3177]

828. Na železničkoj stanici na brdu u Dragodanu konvoj je opkolila naoružana policija u plavim maskirnim uniformama. Bili su to lokalni policajci.[3178] Policajcima su pomagali srpski civili. Kosovske Albance su zatim prisilili da se ukrcaju u putnički voz koji je čuvala naoružana policija, vojska i srpski civili. Voz je bio tako pretrpan da se ljudi nisu mogli micati. Decu stavili u prtljažni prostor, pošto nije bilo mesta da ih odrasli drže.[3179] Voz je krenuo za Kosovo Polje. Na putu do Kosovog Polja, na ulicama su videli tri-četiri spaljena tela. Srpske snage koje su čuvale voz dobacivale su Albancima uvrede na nacionalnoj osnovi.[3180] Voz se zaustavio u Kosovu Polju na oko

[3169] Nazlie Bala, DP P420, str. 4; Nazlie Bala, T. 2293-2294.
[3170] Nazlie Bala, DP P420, str. 4; Nazlie Bala, T. 2293.
[3171] Nazlie Bala, T. 2299-2294; Nazlie Bala, DP P420, str. 4.
[3172] Opisana uniforma odgovara uniformi koju je obično nosila paravojna jedinica poznata kao Šešeljevi "Beli orlovi", v. gore, par. 215; Nazlie Bala, T. 2299-2294, 2337; Nazlie Bala, DP P420, str. 4.
[3173] Nazlie Bala, T. 2337, 2295.
[3174] Nazlie Bala, DP D51, str. 2.
[3175] Nazlie Bala, T. 2295.
[3176] Nazlie Bala, DP P420, str. 4; Nazlie Bala, DP D51, str. 2.
[3177] Nazlie Bala, DP P420, str. 4.
[3178] Nazlie Bala, DP P420, str. 4; Nazlie Bala, T. 2295
[3179] Nazlie Bala, DP P420, str. 4; Nazlie Bala, T. 2296.
[3180] Nazlie Bala, DP P420, str. 4-5, Nazlie Bala, T. 2296-2298, 2346.

jedan sat, a za to vreme su naoružana srpska policija, vojska i srpski civili opkolili voz i nisu dozvoljavali da se na vozu otvore prozori. Vikali su na decu da budu mirna, jer će ih inače pobiti.[3181] Zatim je voz nastavio i istog dana stigao u granično mesto Đeneral Janković.[3182] Tamo su pripadnici srpskih policijskih i vojnih snaga putnicima naredili da se iskrcaju i da uz šine pešice odu do granice.[3183] Iz kolone izbeglica odvojili su muškarce i naterali ih da pripadnicima policije i vojske koji su ih čuvali predaju dragocenosti i lične isprave.[3184] Premda odbrana tvrdi da nema dokaza da je Nazlie Bala bila prisiljena da preda lične isprave,[3185] ova svedokinja je objasnila da ona i osobe koje su išle s njom kod sebe nisu imale lične isprave u vreme kada su ih naterali da krenu ka granici.[3186] Štaviše, kako je dalje objasnila, s obzirom na veliki broj ljudi koji je isteran preko granice, nije bilo moguće svima proveriti lične karte. Oni bi izdvojili samo neke ljude iz konvoja i zajedno s porodicama odveli u stranu, gde bi im oduzeli lične stvari, uključujući lične isprave, i tukli ih.[3187] S obzirom na te okolnosti, Veće ne može pridati značaj činjenici da srpske snage na granici nisu tražile lične isprave Nazlie Bali i onima koji su bili s njom. Prema zaključku Veća, oni su naterani da pređu granicu i odu u BJRM. Kasnije te večeri, 29. marta 1999. godine, putnici su stigli u jedno veliko dvorište u mestu za koje je ustanovljeno da je "Blace". To je bila neutralna teritorija između granice Kosova i BJRM. U Blacu, izbeglice su čekale nedelju dana da pređu granicu i uđu u BJRM.[3188] Sutradan je Nazlie Bala, s mnogim drugim osobama, autobusom prevezena preko granice u BJRM.[3189]

(e) Naselje Velanija/Velania

829. Ujutru 31. marta 1999. godine, snage policije i VJ počele su da isteruju kosovsko albansko stanovništvo iz Velanije, naselja u istočnom delu Prištine.[3190] Italijanski novinar Antonio Russo bio je svedok granatiranja ovog područja pre nego što su u to naselje pešice stigle snage VJ i MUP. Ljudima je rečeno da napuste svoje domove. Shodno tome, oko 400 kosovskih Albanaca je tako i učinilo. Naređeno im je da se okupe u blizini hotela "Park".[3191] Antonio Russo se priključio ovim ljudima. Video je snage MUP-a u istim uniformama kao i VJ, ali sa značkom i "sa 4-5 granata za ručne bacače na leđima."[3192] Na osnovu opisa njihovih uniformi Veće prihvata da je među ovim

[3181] Nazlie Bala, DP P420, str. 5; Nazlie Bala, DP D51, str. 3, Nazlie Bala, T. 2298.
[3182] Nazlie Bala, T. 2298-2299; Nazlie Bala, DP P420, str. 5.
[3183] Nazlie Bala, DP P420, str. 5; Nazlie Bala, DP D51, str. 3; Nazlie Bala, T. 2299-2300.
[3184] Nazlie Bala, DP P420, str. 5.
[3185] Završni podnesak odbrane, par. 813.
[3186] Nazlie Bala, T. 2344.
[3187] Nazlie Bala, T. 2344-2345.
[3188] Nazlie Bala, DP P420, str. 8; Nazlie Bala, T. 2300.
[3189] Nazlie Bala, DP P420, str. 8.
[3190] Ibrahim Rugova, DP P285, str. 9; Ibrahim Rugova, DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4224; Adnan Merovci, DP P417 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 8441; Antonio Russo, DP P1213, str. 5.
[3191] Antonio Russo, DP P1213, str. 5.
[3192] Antonio Russo, DP P1213, str. 6.

snagama bilo pripadnika PJP.[3193] Pripadnici tih snaga su proterivali ljude iz obližnjih kuća i naređivale im da se priključe gomili ljudi okupljenih u blizini hotela "Park". Zeleni džip s ćiriličnim natpisom “Milicija” i jedan maskirni oklopni transporter s vojnicima VJ, odevenim u zelene maskirne uniforme, nalazili su se iza te mase ljudi u kojoj je bilo oko 2.000 žitelja. Srpske snage su sve njih zajedno sprovele kroz glavnu ulicu, od hotela "Park", pored policijske stanice, do železničke stanice.[3194]

830. Na putu ka železničkoj stanici, sve raskrsnice i ukrštanja puteva bili su blokirani; naoružane grupe policajaca, vojnika i, ponekad, naoružanih civila stajale su duž puta kako bi konvoj Albanaca nastavio putem ka železničkoj stanici. Na ukrštanju na kojem se uključuje put koji vodi iz Velanije, jedna druga grupa kosovskih Albanaca usmerena je na glavni drum i spojila se s konvojem.[3195] Tokom puta do železničke stanice policajci su stalno vikali “Raus!” na nemačkom i “Marš!” na srpskom da bi konvoj nastavio da se kreće. Konvoj ljudi stigao je na železničku stanicu 31. marta 1999. godine, najkasnije u 15:00 časova. Tu je već bilo okupljeno puno drugih ljudi.[3196]

831. Ta masa kosovskih Albanaca morala je da ostane na trgu pored železničke stanice čitave noći na otvorenom. Čuvali su ih naoružani ljudi opisani kao "srpska milicija". Odatle su mogli videti kuće u plamenu u naselju Dardanija, nedaleko od železničke stanice. Tokom čitave noći mogle su se videti eksplozije izazvane NATO bombardovanjem. Žene iz te gomile odvezene su kombijem koji su vozile naoružane osobe. Sledećeg jutra, 1. aprila 1999. godine, stigao je voz. U tom času bilo je već oko 7.600 izbeglica koje je trebalo da se ukrcaju u voz. Izbeglice su platile osoblju železnice da doda dva vagona kako bi se mogli smestiti svi oni koji je trebalo da se ukrcaju u voz. Kad se voz napunio, najpre je otišao u Kosovo Polje, a kasnije istog dana u Blace u BJRM, u graničnoj zoni između Srbije i BJRM, gde su ljude, izgleda, iskrcali iz voza, a oni su onda prešli granicu u BJRM.[3197]

5. Seksualno zlostavljanje

832. Veću su predočeni dokazi o dva incidenta navodnog seksualnog zlostavljanja u Prištini. Negde u aprilu 1999. godine, jedna svedokinja je videla kako dva čoveka u Lukaru/Llukar s traktora skidaju jednu devojku, Albanku s Kosova, koja je s ostalim raseljenim licima putovala u konvoju iz Graštice u opštini Priština u grad Prištinu.[3198] Jedan od njih nosio je noževe i imao na sebi crnu

[3193] V. gore, par. 64, 65, 162.
[3194] Antonio Russo, DP P1213, str. 6.
[3195] Antonio Russo, DP P1213, str. 6.
[3196] Antonio Russo, DP P1213, str. 7.
[3197] Antonio Russo, DP P1213, str. 7.
[3198] Svedokinja K14, DP P1326 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 1426-1427.

majicu bez rukava i zelene maskirne pantalone. Na obrijanoj glavi je imao maramu i tri minđuše u jednom uhu. Drugi, za kojeg se navodi da je policajac, nosio je plavu maskirnu uniformu i plavu traku na rukavu.[3199] Čovek s obrijanom glavom odveo je devojku kosovsku Albanku u šumu, a policajac mu je čuvao stražu. Kad je čovek s obrijanom glavom vratio, policajac je otišao u šumu.[3200] U konvoju su čuli kako devojka vrišti i plače.[3201] Posle nekih pola sata devojka je vraćena u konvoj. Lice joj je bilo crveno od plača. Bila je bosonoga, umotana u ćebe i činilo se da je naga.[3202] Pre nego što su je odveli u šumu na sebi je imala odeću. Nema neposrednih dokaza o tome šta se dogodilo u šumi, kao što nema ni neposrednih dokaza o tome šta se dogodilo jednoj drugoj ženi, koju su takođe videli da je odvedena iz konvoja.[3203] U odsustvu daljih dokaza, Veće u ovom slučaju ne može da donese zaključak da je ova žena bila podvrgnuta seksualnom zlostavljanju.[3204]

833. Drugi incident navodnog seksualnog zlostavljanja tiče se događaja koji su počeli 20. maja 1999. godine u naselju Kolovica, na periferiji grada Prištine. Tog dana, šest muškaraca srpske nacionalnosti otišlo je u jednu kuću u tom naselju; neki od njih imali su plave maskirne policijske uniforme i svi su imali plavu traku na ramenu. Ostali su imali zelene maskirne uniforme koje odgovaraju uniformama PJP MUP-a ili VJ. Neki od ovih muškaraca su na uniformama, gore na grudima s leve strane imali brojeve, a ispod epoleta, na ramenu, nosili su maskirne kape.[3205] Ukućanima su dali da ispune nekakve zelene kartone i rekli im da će sutradan doći po njih da ih odvedu u hotel "Božur" da im se overe dokumenti.[3206] Odbrana je osporila sposobnost svedokinje da identifikuje i raspozna različite uniforme VJ i MUP.[3207] U ovom predmetu svedokinja nije umela da identifikuje one iste uniforme koje je prethodno identifikovala u predmetu *Milošević*, ali kada joj je skrenuta pažnja na ovu nedoslednost, svedokinja je potvrdila da su tu bili prisutni i pripadnici VJ i pripadnici MUP-a i ponovo je opisala policijske uniforme.[3208] Veće se, prema tome, uverilo da se svedokinja seća tih uniformi i njen opis policijskih uniformi prihvata kao pouzdan. Ove nepodudarnosti u iskazima, po mišljenju Veća, mogu se objasniti traumatskom prirodom ovih

[3199] Svedokinja K14, DP P1325, str. 3-4; svedokinja K14, DP P1326 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 1426; svedokinja K14, T. 8997-8998, 9024-9026.
[3200] Svedokinja K14, DP P1325, str. 4; svedokinja K14, T. 9024-9026.
[3201] Svedokinja K14, DP P1325, str. 3; svedokinja K14, T. 8997.
[3202] Svedokinja K14, DP P1325, str. 3-4; svedokinja K14, T. 8997-8998.
[3203] Svedokinja K14, DP P1325, str. 4.
[3204] V. dole, par. 1792.
[3205] Svedokinja K14, DP P1325, str. 4; svedokinja K14, DP P1327 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10983; svedokinja K14, T. 8998-8999, 9004, 9027-9028.
[3206] Svedokinja K14, DP P1325, str. 4; svedokinja K14, DP P1326 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 1429; svedokinja K14, T. 9028-9029.
[3207] Završni podnesak odbrane, par. 815; svedokinja K14, T. 9004, 9005.
[3208] Svedokinja K14, T. 9005.

događaja, činjenicom da je od njih proteklo deset godina i da je od njenog svedočenja u predmetu *Milošević* proteklo sedam godina.[3209]

834. Ujutru 21. maja 1999. godine, dvojica onih ljudi u plavim policijskim uniformama vratila su se u istu kuću. Jednog od njih onaj drugi je oslovljavao sa "Novica".[3210] Bili su naoružani automatskim puškama.[3211] Ovog puta sa sobom su doveli jednog čoveka romske nacionalnosti iz komšiluka, koji je bio čistač ulica.[3212] Tog dana taj Rom je nosio plavu maskirnu policijsku uniformu.[3213] Sva tri čoveka govorila su srpski; čovek po imenu Novica i pomenuti Rom govorili su pomalo albanski.[3214] Ti ljudi su silom odveli dve devojke, sestre, u crveni automobil marke "Ascona", bez registarskih tablica, parkiran ispred kuće. Jednu od devojaka su bacili na zemlju, a drugu prisilili na zadnje sedište auta, gde joj je s desne strane bio Novica.[3215] Devojka je plakala, a Novica ju je udario u bedro kundakom i ošamario.[3216] Novica ju je zatim zgrabio za glavu, okrenuo joj je glavu k sebi, ugrizao i sisao joj vrat.[3217] Takođe ju je poprskao nekom bezbojnom tečnošću nalik na parfem svugde po licu i vratu. Iako je bila prestrašena, devojka se smirila od tog spreja.[3218] Sestri te devojke dozvolili su da se vrati kući, a zatim se auto s devojkom na zadnjem sedištu odvezao.[3219]

835. Automobil je stigao u hotel "Božur", gde je veliki broj kosovskih Albanaca stajo u redu. Devojci nije bilo dozvoljeno da im se priključi, već je kroz podrum hotela odvedena u sobu na drugom spratu. Novica je s njom ušao u sobu i zaključao vrata sobe. Onaj Rom je ostao u podrumu, a drugi policajac stajao je ispred sobe.[3220] Novica je poderao odeću s devojke i primorao je da legne naga na krevet. Zatim se i sam skinuo.[3221] Počeo je da je dodiruje i da je ljubi po telu, i rekao joj da neće zatrudneti. Kad ga je ona odbila, udario ju je. Novica je stavio svoj penis u devojku i to je

[3209] Veće je uzelo u obzir odstupanja u iskazima svedokinje kad je ocenjivalo njenu verodostojnost kao svedoka i uverilo se da ona ne utiču na pouzdanost njenog svedočenja u vezi sa seksualnim zlostavljanjem u konvoju (Završni podnesak odbrane, par. 817-818).
[3210] Svedokinja K14, DP P1325, str. 4; svedokinja K14, DP P1326 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 1428; svedokinja K14, T. 9000.
[3211] Svedokinja K14, T. 9031.
[3212] Svedokinja K14, DP P1325, str. 4; svedokinja K14, DP P1327 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10994; svedokinja K14, T. 8999, 9029.
[3213] Svedokinja K14, DP P1325, str. 4; svedokinja K14, DP P1327 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10983, 10994; svedokinja K14, T. 9030.
[3214] Svedokinja K14, DP P1325, str. 4, 6; svedokinja K14, DP P1327 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10984-10985, 10994; svedokinja K14, T. 9029, 9031, 9036.
[3215] Svedokinja K14, DP P1325, str. 5; svedokinja K14, DP P1326 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 1429; svedokinja K14, DP P1327 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10985-10986; svedokinja K14, T. 9000, 9032-9034.
[3216] Svedokinja K14, DP P1325, str. 5; svedokinja K14, DP P1326 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 1429; svedokinja K14, DP P1327 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10985-10986; svedokinja K14, T. 9001-9002, 9034.
[3217] Svedokinja K14, DP P1325, str. 5; svedokinja K14, T. 9034.
[3218] Svedokinja K14, DP P1325, str. 5; svedokinja K14, T. 9000, 9034-9035.
[3219] Svedokinja K14, DP P1325, str. 5.
[3220] Svedokinja K14, DP P1325, str. 5; svedokinja K14, DP P1326 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 1429; svedokinja K14, DP P1327 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10987-10988; svedokinja K14, T. 9000-9001.
[3221] Svedokinja K14, DP P1325, str. 5; svedokinja K14, DP P1326 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 1429; svedokinja K14, T. 9000-9001.

trajalo neko vreme. Kad je ustao, devojka je krvarila i jako ju je bolelo.[3222] Kad je Novica otvorio vrata spavaće sobe, onaj drugi policajac je pokušao da uđe. Devojka je preklinjala Novicu da ne pusti drugog policajca da joj uradi istu stvar. Novica je tražio da mu obeća da će izaći s njim u ponedeljak i povesti sa sobom sestru za njegovog prijatelja. Iz straha, devojka je pristala.[3223]

836. Kad se devojka obukla, Novica ju je izgleda uzeo pod ruku i izveo iz sobe, a u tome mu je pomagao onaj drugi policajac, jer ona nije mogla da hoda. Onaj Rom je i dalje bio u podrumu i Novica mu je dao nešto novca. Rom je rekao devojci da, ako hoće kući, mora da prestane da plače, jer će je videti drugi kosovski Albanci. Onda joj je stavio naočare za sunce, da joj zakloni oči.[3224] Na povratku kući, u automobilu, Novica je nastavio da ljubi devojku i podsećao ju je na njeno obećanje.[3225] Ceo taj incident je trajao otprilike dva sata.[3226]

837. Istog dana, devojka je ispričala jednog drugarici šta se desilo. Njena drugarica je počela da plače i rekla je devojci da su četiri muškarca i nju silovala u kući jednog civila gde su je držali zatvorenu dva dana.[3227]

838. Dana 22. maja 1999. godine, pomenuti Rom je došao da kaže devojci da ne brine da li je zatrudnela i da može da boravi u njegovoj kući ako se plaši. Dana 22. i 23. maja 1999. godine, policajci su se nekoliko puta provezli pored devojčine kuće i trubili.[3228] Devojka se plašila da će nju i njenu sestru silovati, pa je rekla svom ujaku/teči/stricu da nije bezbedno da devojke ostanu u kući. Devojka i njena sestra rešile su da pobegnu u BJRM; krenule su rano ujutro 24. maja 1999. godine i, zajedno s tetkom/strinom/ujnom i njenom porodicom, sele na prvi voz za BJRM.[3229] U mestu Blace, na granici s BJRM, svedokinja je videla veliki broj srpskih policajaca. Ljude su u BJRM propuštali preko granice u malim grupama. Proveli su noć na granici, a zatim nastavili pešice.[3230] Kad je svedokinja sa svojom porodicom stigla u izbeglički logor u BJRM, razgovarala je s predstavnicima MKSJ. Prijavila je silovanje i vlastima BJRM i ukazana joj je lekarska pomoć.[3231] Vlastima u Srbiji ovo silovanje nikad nije prijavljeno.[3232] Iako Veće prihvata da je ova devojka seksualno zlostavljana, o čemu će biti više reči kasnije u ovoj Presudi, na osnovu predočenih

[3222] Svedokinja K14, DP P1325, str. 5-6; svedokinja K14, DP P1326 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 1429; svedokinja K14, T. 9001.
[3223] Svedokinja K14, DP P1325, str. 6; svedokinja K14, DP P1327 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10989; svedokinja K14, T. 9001, 9036-9037.
[3224] Svedokinja K14, DP P1325, str. 6.
[3225] Svedokinja K14, DP P1325, str. 6; svedokinja K14, DP P1326 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 1430.
[3226] Svedokinja K14, DP P1326 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 1429.
[3227] Svedokinja K14, DP P1325, str. 6-7; v. dole, para 1792.
[3228] Svedokinja K14, DP P1325, str. 7.
[3229] Svedokinja K14, DP P1325, str. 7; svedokinja K14, DP P1326 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 1430; svedokinja K14, DP P1327 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10989-1991; svedokinja K14, T. 9002-9003, 9038-9039.
[3230] Svedokinja K14, DP P1325, str. 7; svedokinja K14, DP P1327 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9003.
[3231] Svedokinja K14, T. 9040-9043.
[3232] Svedokinja K14, T. 9042.

dokaza ono ne može zaključiti da je dokazana tačka Optužnice koja se odnosi na seksualno zlostavljanje kao delo u osnovi progona.[3233]

6. Pljačka

839. Tokom kampanje NATO bombardovanja, policija je opljačkala dragocenosti iz kuća kosovskih Albanaca u Prištini.[3234] Za razliku od toga, kuće Srba s pravoslavnim ikonama u prozorima ostale su netaknute.[3235] Na napuštene domove proteranih Albanaca VJ i MUP su stavljali natpise "Stanovi MUP-a". Bilo je slučajeva da Albanci koji su morali da napuste svoj dom sami stave sličan natpis kako bi izbegli da im kuća bude opljačkana u njihovom odsustvu.[3236]

840. U junu 1999. godine, kad su se srpske snage povukle s Kosova, vojnici VJ i policija napustili su Prištinu i otišli u Srbiju u konvojima. Vozila koja su za to koristili bila su prepuna opljačkanih predmeta, poput frižidera i televizora.[3237]

7. Sela u opštini Priština

841. U Optužnici se navodi da su od 24. marta 1999. godine ili približno tog datuma, pa sve do kraja maja 1999. godine, snage SRJ i Srbije ulazile u sela u opštini Priština, tukle i ubijale kosovske Albance, otimale im novac, pljačkale imovinu i palile kuće. Takođe se navodi da su mnogi seljani bili odvezeni kamionom u grad Glogovac u opštini Lipljan i da su odatle vozom prelazili granicu s BJRM. Navodi se da je drugim seljanima koji su se probili do grada Uroševca naređeno da nastave vozom do mesta Đeneral Janković, odakle su pešice prelazili granicu s BJRM.[3238] Premda su Veću predočeni dokazi razmotreni gore u tekstu, koji se tiču ovakvih događaja i kosovskih Albanaca iz raznih naselja u gradu Prištini, u vezi s ovim navodima iz Optužnice nisu predočeni nikakvi dokazi koji se odnose na sela u opštini Priština. Iz tog razloga Veće konstatuje da, osim kad je reč o naseljima razmotrenim gore u tekstu, prisilno raseljavanje kosovskih Albanaca iz drugih sela u opštini Priština koje se navodi u Optužnici nije dokazano.

8. Svedočenje Milutina Filipovića

842. Odbrana je pozvala Milutina Filipovića, koji je u vreme NATO bombardovanja privremeno komandovao Prištinskim garnizonom VJ, da svedoči o događajima u opštini Priština u periodu na koji se odnosi Optužnica.

[3233] V. dole, par. 1791, 1796, 1797.
[3234] Veton Surroi, T. 298.
[3235] Veton Surroi, T. 298.
[3236] Adnan Merovci, T. 2237-2238.

843. Veće konstatuje da je svedočenje Milutina Filipovića bilo nedosledno kad je reč o nekim suštinskim pitanjima i da on, kad je ispitivan u vezi s nedoslednostima ili problematičnim aspektima svog iskaza, nije bio u stanju da pruži adekvatno objašnjenje. Bilo je očigledno da nije vodio dovoljno računa i brige da događaje prepriča istinito. Suviše često tokom unakrsnog ispitivanja Veću je bilo jasno da on smišlja neko objašnjenje ili da neke činjenične elemente navodi kao relevantne za različite situacije, u nastojanju da opravda to objašnjenje i svoj iskaz. Na primer, Milutin Filipović je u svom svedočenju rekao da je uoči NATO bombardovanja stanovništvo počelo da napušta Prištinu. Prema njegovom prvom iskazu, odlazak Albanaca iz Prištine usledio je na njihovu vlastitu inicijativu. Implicirao je da su se oni prvo plašili NATO bombardovanja koje je pretilo, a potom konkretnog NATO bombardovanja koje je usledilo i terorista OVK.[3239] Strahovali su za sebe i svoje porodice.[3240] Nisu odlazili ni zbog kakvih operacija ili dejstava snaga srpske VJ ili MUP.[3241] Međutim, ni u glavnom ni u unakrsnom ispitivanju, Milutin Filipović nije bio dosledan u ovoj svojoj tvrdnji, niti je mogao da je odbrani kad je suočen s drugim dokazima. Štaviše, neki delovi njegovog iskaza su u materijalnim aspektima bilo potpuno suprotni njegovoj prvobitnoj tvrdnji.

844. Na primer, da bi objasnio kako je mogao da zna iz kojeg razloga su raseljeni kosovski Albanci u kolonama napuštali Prištinu, naveo je da je često odlazio sa svog komandnog mesta da bi razgovarao s Albancima koji su prolazili u kolonama. Rekao je da je pokušavao da ih uveri da nema razloga za odlazak i pitao ih zašto i kuda idu. U svom svedočenju je rekao da su mu odgovarali nešto u smislu da odlaze zato što im je tako naređeno; ni sami nisu umeli jasno da objasne zašto moraju da idu.[3242]

845. Filipovićevo svedočenje nije uvek bilo logično ili lako razumljivo, a činjenica je i da je davao različita objašnjenja. Naveo je, možda kako bi potkrepio mišljenje da ljudi nisu stvarno znali zašto odlaze, da se događalo da oni u konvoju jednog dana odu, pa se sutradan vrate. Sticao se utisak da je želeo da kaže da izbeglice nisu stvarno odlazile. U jednom trenutku se činilo da iznosi tezu da su kolone izbeglica bile inscenirane kako bi teroristi mogli da prikažu iskrivljenu sliku događaja međunarodnim medijima. Naveo je i neke druge razloge. Rekao je da su kolone pomagale

[3237] Richard Ciagalinski, T. 5293, 5378-5379.
[3238] Paragraf 72(g)(i) Optužnice.
[3239] Odbrana je tvrdila da je OVK nastavio s terorističkim napadima i nakon početka NATO bombardovanja, uključujući napade u kojima je 27. marta 1999. godine ubijen jedan srpski policajac, a 28. marta 1999. godine ranjena druga dva policajca (DP P1100; DP P1058; Završni podnesak odbrane, par. 804). Dana 28. marta 1999. godine došlo je do još jednog incidenta u kojem je napadnut jedan ruski novinar, kojom prilikom je poginuo njegov vozač (DP P1058; Završni podnesak odbrane, par. 804). Veće prihvata da je OVK možda i nastavio s napadima, ali da, po mišljenju Veća, kao što je detaljnije izloženo gore u tekstu, to nije bio razlog iz kojeg su kosovski Albanci odlazili iz Prištine.
[3240] Milutin Filipović, DP D712, (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19181, 19192; Milutin Filipović, T. 11561.
[3241] Milutin Filipović, T. 11567, 11579; Milutin Filipović, DP D712, (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19203.
[3242] Milutin Filipović, T. 11564.

teroristima da ostvare svoj kompleksni i perfidni naum. Raseljenim licima u kolonama priključivali bi se teroristi; ti teroristi bi prethodno ostavili svoje oružje i obukli se kao civili. Na taj način bi izbegli borbe i srpsku vatru. Stoga je za konvoje izbeglica koji su stizali do granica rekao da su bili "imitacija iseljavanja".[3243] Međutim, kad je u unakrsnom ispitivanju njegova izjava da teroristi na ovaj način beže iz zemlje osporena kao besmislena, on je promenio svoju priču i rekao da su se teroristi priljučivali kolonama izbeglica ne zato da bi otišli iz zemlje, već da bi se ponovo infiltrirali na Kosovo i nastavili sa svojim terorističkim aktivnostima.[3244]

846. Koje god da mu je bilo mišljenje o tome za šta su teroristi OVK koristili kolone izbeglica, jasno je da je Filipović, kao komandant garnizona VJ, bio dužan da preduzme mere. Uprkos tome, on nije naveo da je preduzeo neke neposredne mere povodom aktivnosti OVK u tim kolonama. Međutim, on je kasnije rekao da je o toj aktivnosti OVK izvestio svoje nadređene, i usmeno i pismeno. Morao je da se složi s tim da njegovi nadređeni, uprkos njegovom navodnom izveštavanju, nisu preduzeli nikakve korake, a te svoje izveštaje nije uspeo da pronađe među zvaničnim spisima ili u sopstvenoj dokumentaciji.[3245] Kada su ga u vezi s tim pritisli pitanjima u unakrsnom ispitivanju, za kolone kosovskih Albanaca ponudio je novo i opet drugačije objašnjenje. Rekao je da su se neki ljudi iseljavali zbog teške situacije u gradu; nestajalo je struje, telefonske linije su bile u prekidu i ljudi nisu mogli razgovarati sa "svojim najbližima".[3246] Tokom celog svog svedočenja odlučno je tvrdio da VJ i MUP nikada nisu vršili pritisak na albansko stanovništvo; nikada nisu bili primoravani da napuste svoje kuće niti im je rečeno da to učine. Nasuprot tome, tvrdio je da su policija i VJ imali naređenja da stanovništvo kroz razgovor umire i da se prema njemu ponašaju propisno, kako ne bi odlazilo, implicirajući jasno da su ta naređenja, naravno, i izvršavana.[3247]

847. Pokušao je da potkrepi svoj prvobitni argument tvrdnjom da je strah albanskog stanovništva Kosova porastao usled toga što je NATO koristio municiju na bazi osiromašenog urana.[3248] Tvrdio je kako je sopstvenim rukama podigao ostatke te municije i doneo ih u grad, gde ih je stavio na mesto gde ih svi mogu videti. Rekao je da je to učinio kako bi otklonio strah javnosti od municije na bazi osiromašenog urana.[3249] Nije umeo zadovoljavajuće da objasni zašto upotrebu osiromašenog urana nije pomenuo ranije, pre svega u svom svedočenju na suđenju u predmetu *Milutinović*, gde je upravo detaljno govorio o NATO bombardovanju. Dalje, uporno je izbegavao

[3243] Milutin Filipović, DP D712 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19193-19194; Milutin Filipović, T. 11564, 11592.
[3244] Milutin Filipović, T. 11582-11585.
[3245] Svedok K73, DP P330, par. 35; Milutin Filipović, T. 11585-11586.
[3246] Milutin Filipović, T. 11591.
[3247] Milutin Filipović, T. 11567, 11579; Milutin Filipović, DP D712, (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19203.
[3248] Milutin Filipović, T. 11559-11560.
[3249] Milutin Filipović, T. 11598-11600.

da odgovori gde je i kako je čuo da NATO koristi municiju na bazi osiromašenog urana ili zašto ju je, ukoliko je znao za osiromašeni uran, sam dirao i stvorio potencijalno opasnu situaciju izloživši je u na javnom mestu.[3250] Pretresno veće je steklo jasan utisak da je sve što je Milutin Filipović mogao reći o upotrebi municije na bazi osiromašenog urana izmišljeno.

848. Svedočenje Milutina Filipovića o kolonama albanskih izbeglica i srodnim temama, koje se odlikovalo nedoslednostima, kontradikcijama, skorašnjim izmišljotinama i nedostatkom uverljivosti, po mišljenju Veća, nije verodostojno i pouzdano. Iako se može prihvatiti da su NATO bombardovanje i borbe između srpskih snaga i OVK imale izvesnog uticaja na viđenje situacije od strane albanskog stanovništva grada Prištine i drugih mesta, Filipovićevo svedočenje nije navelo Veće da ne zanemari uverljivost i pouzdanost velikog broja dokaza koji, po mišljenju Veća, pokazuju da su dominantan i odlučujući faktor predstavljale radnje srpskih snaga koje su, direktnom intervencijom ili sejanjem straha, navodile albansko stanovništvo Kosova da napusti svoje domove i, najčešće, pređe granicu i ode u Albaniju ili drugde.

849. Pored toga, Milutin Filipović je u većem delu svog iskaza pokušao da ospori verodostojnost svedokinje tužilaštva, Nazlie Bala, koja je opisala događaje koje je, kako je rekla, videla sa svoje terase na vrhu zgrade.[3251] Ni u ovom pogledu svedočenje Milutina Filipovića nije se pokazalo uverljivim. U unakrsnom ispitivanju postalo je jasno da Milutinu Filipoviću nije poznato gde se tačno nalazi zgrada Nazlie Bale niti je on ikako mogao znati šta se zaista može videti s krova te višespratnice.[3252] Po mišljenju Veća, tvrdnje Milutina Filipovića nisu zasnovane na stvarnom poznavanju stvari. Iako je delovao potpuno samouvereno dok je govorio, njegovo svedočenje odlikovalo se nepotkrepljenim generalizacijama za koje je, kad su podvrgnute strogoj proveri, utvrđeno da ne stoje. Budući da je pouzdanost Milutina Filipovića bila veoma sumnjiva, argumenti kojima je uporno nastojao da diskredituje svedokinju tužilaštva Nazlie Bala nisu zvučali istinito. Pretresno veće prihvata kao valjan opis Nazlie Bala onoga što je videla sa svoje terase na vrhu zgrade.

850. Milutin Filipović je takođe odlučno tvrdio da u vreme o kojem je reč u Prištini nije bilo borbenih jedinica VJ niti artiljerijskih i oklopnih snaga.[3253] Tvrdio je da je 15. oklopna brigada napustila Prištinu uoči bombardovanja.[3254] Međutim, nasuprot tome, iz jednog naređenja Komande

[3250] Milutin Filipović, T. 11593-11601.
[3251] Milutin Filipović, T. 11574-11575, 11579, 11654-11656, 11671; Milutin Filipović, DP D712, (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19180-19181, 19243, 19247-19249.
[3252] Milutin Filipović, T. 11638-11652; DP P1542 (topografska karta Prištine).
[3253] Milutin Filipović, DP D712, (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19153, 19210-19211; Milutin Filipović, T. 11524, 11537, 11569, 11574, 11619, 11666.
[3254] Milutin Filipović, DP D712, (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19177, 191210-191211.

Prištinskog korpusa VJ od 1. aprila 1999. godine jasno je da je 15. oklopna brigada trebalo da angažuje deo svojih snaga u širem rejonu Prištine.[3255] Kad mu je ovo naređenje pokazano u sudnici, Milutin Filipović je neuverljivo tvrdio kako je, striktno gledano, 15. oklopna brigada bila angažovana van Prištine. Pokušao je da objasni nad kojim je tačno lokalitetima ta brigada imala naređenje da uspostavi borbenu kontrolu i tvrdio da se oni, tehnički gledano, nalaze odmah izvan grada. Ta tehnikalija bila je krajnje nezadovoljavajuća, posebno zato što je jedno od tih područja bilo naseljeno područje, za koje je bilo jasno da iz praktičnih razloga predstavlja deo grada.[3256] Milutin Filipović je takođe tvrdio da u naređenju Komande Prištinskog korpusa od 1. aprila 1999. godine ne piše izričito da 15. oklopna brigada pri izvršavanju naređenja treba da upotrebi tenkove. Na osnovu toga, hteo je da dokaže da tenkovi nisu korišćeni.[3257] Ovo nije uverljivo. Oklopnoj brigadi bilo je naređeno da uspostavi borbenu kontrolu. Tenkovi su bili osnovno oruđe brigade. Uostalom, oklopna brigada je sama po sebi borbena sila. Dalje, dana 27. marta 1999. godine, vojnoteritorijalni 50. odred VJ upućen je direktno u Prištinu sa zadatkom da štiti srpsko stanovništvo, obezbeđuje vojne objekte i, u sadejstvu sa snagama MUP, štiti objekte od značaja, kao što su bolnice, pošte, televizija i radio stanica.[3258] Suočen s ovom činjenicom, Milutin Filipović je jednostavno opet tvrdio da nijedne borbene jedinice i nijednog oklopnog borbenog vozila nije bilo ni blizu centra Prištine.[3259] Iz ovih ukratko navedenih razloga i zaključka Veća o verodostojnosti Milutina Filipovića uopšte, Veće ne može da prihvati ovaj argument.

851. Pretresno Veće ocenjuje da je svedočenje Milutina Filipovića nepouzdano i da, štaviše, sadrži neke nečasne izmišljotine. O događajima nije govorio s odgovarajućom brigom i oprezom i, suviše često, kad bi bio pod pritiskom u unakrsnom ispitivanju, postajalo je jasno da je prethodno s apsolutnom sigurnošću iznosio tvrdnje o stvarima u koje nije bio siguran. U mnogo navrata i u vezi s mnogim pitanjima izvrdavao je odgovor i nije bio spreman ili sposoban da odgovori na direktna pitanja. Veće ne može da ga prihvati kao pouzdanog svedoka koji govori istinu; on je Veće pokušavao da obmane u vezi s pravno relevantnim pitanjima.

H. Opština Đakovica

852. Opština Đakovica se nalazi na zapadu Kosova, između opštine Prizren na jugu i opštine Dečani na severu, i graniči se s Albanijom.[3260] Početkom 1998. godine, ova opština je brojala

[3255] DP P928.
[3256] Milutin Filipović, T. 11621-11623, 11663-11664; v., DP D722.
[3257] Milutin Filipović, T. 11621-11623; DP P928.
[3258] DP P896.
[3259] Milutin Filipović, T. 11622-11625, 11662.
[3260] DP P823, str. 18, 9; DP P1032.

približno 131.700 stanovnika, od kojih je oko 93 posto bilo albanske nacionalnosti.[3261] Đakovica je najveći grad u opštini i nalazi se na glavnom putu Prizren-Peć, u središnjem delu opštine.[3262] U vreme događaja opisanih dalje u tekstu, u gradu je živelo oko 100.000 ljudi, od kojih su njih oko 20.000 bila lica raseljena iz drugih delova Kosova.[3263] Što se tiče etničkog sastava, u gradu Đakovici su oko 90 posto stanovništva činili kosovski Albanci.[3264] Kasarna VJ ("Devet Jugovića") nalazila se pored katoličke crkve, na periferiji, odnosno kod izlaza iz grada prema selu Brekovac/Brekoc na južnoj strani, blizu Tabačkog mosta.[3265] Istureno komandno mesto Prištinskog korpusa, uspostavljeno 21. aprila 1998. godine radi komandovanja snagama korpusa angažovanim na obezbeđivanju državne granice i graničnog pojasa,[3266] nalazilo se u kasarni VJ.[3267]

853. Dolina Carragojs, koja je obuhvatala i doline reka Trava i Erenik, nalazi se zapadno od grada Đakovice i prostire se 10 do 15 kilometara do albanske granice.[3268] Ovo područje poznato je i kao "Reka".[3269] Obuhvata više manjih mesta i sela, među kojima su Meja, Orize, Korenica, Babaj Boks, Guska i Ramoc.[3270] Ona se većinom nalaze zapadno i južno od grada Đakovice.

854. OVK je bio aktivan po selima u opštini 1998. i 1999. godine[3271] i koristio je pograničnu oblast za šverc oružja i zaliha.[3272] Operativnom zonom OVK koja je obuhvatala Đakovicu 1998. godine komandovali su Ramush i Daut Haradinaj.[3273]

855. Premda su snage VJ i MUP bile raspoređene u rejonu Đakovice[3274] najkasnije od jeseni 1998. godine, njihovo prisustvo je značajno poraslo s početkom NATO bombardovanja u martu 1999.[3275]

856. NATO bombardovanje u blizini grada Đakovice počelo je u noći 24. marta 1999. godine.[3276] Kasarna VJ pogođena je 26. i 28. marta 1999. godine.[3277] NATO je nastavio da bombarduje opštinu

[3261] DP P756, str. 211.
[3262] DP P823, str. 24.
[3263] Svedok 74, DP P1095, str. 7; DP P756, str. 212.
[3264] DP P756, str. 213.
[3265] Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 4; Fuad Haxhibeqiri, T. 7019; DP D689, str. 1; DP P295; Lizane Malaj, T. 823; Nike Peraj, DP P313, par. 22; Lulzim Vejsa, T. 6099.
[3266] DP D340, str. 2.
[3267] DP D687, str. 1.
[3268] Momir Stojanović, T. 11900-11901; Momir Stojanović, DP D723 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19713-19714.
[3269] Miloš Đošan, T. 11473; Momir Stojanović, DP D723 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19713-19714 (pominje se "Loša reka/Reka e Keqe").
[3270] V. DP P314, P315 i P317.
[3271] Bislim Zyrapi, DP P428, (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5932, 5967.
[3272] DP P756, str. 211. v. takođe svedok K73, T. 1561; svedok K73, DP P330, par. 26; svedok K73, P332 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3350-3351; John Crosland, DP P1401 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10008.
[3273] Bislim Zyrapi, DP P427, par. 16. v. takođe DP P430 (karta koja prikazuje operativne zone OVK na Kosovu).
[3274] Lizane Malaj, T. 806-807.
[3275] Merita Dedaj, DP P1030, str. 2; Merita Dedaj, DP P1031 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1428.
[3276] Shyhrete Dula, DP P1268, str. 2; Shyhrete Dula, T. 8333, 8360; Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 5; DP P903, str. 2; Lulzim Vejsa, T. 6099.
[3277] DP D922, str. 2; DP P696, str. 2; DP D37, str. 3; DP P958, str. 5.

Đakovica u aprilu 1999. godine. Dana 14. aprila 1999. godine, javljeno je da su bombe NATO pogodile kolonu civila koja je prelazila most na putu Đakovica-Prizren.[3278] U izveštaju VJ navodi se da su bombe NATO pogodile jedan izbeglički logor u Đakovici u aprilu 1999. godine i da su tom prilikom poginuli civili.[3279]

857. Dokazi ukazuju na to da su se jedinice OVK, neposredno pre NATO bombardovanja nalazile u selima oko grada Đakovice, a ne u samom gradu.[3280] Iako se u izveštajima MUP-a o bezbednosno značajnim događajima u periodu od 24. marta 1999. godine do prvih dana aprila 1999. godine navodi da se u tom periodu dogodio jedan "teroristički napad" u gradu Đakovici, u kojem je teško ranjen jedan policajac,[3281] kao i da je policija uhapsila manji broj vojnika koje je sumnjičila da su pripadnici OVK,[3282] dokazi pokazuju da su stvarne borbe između OVK i srpskih snaga u gradu Đakovici počele tek 7. maja 1999. u naselju Kodra e Cabrati.[3283]

858. Dana 3. aprila 1999. godine, komandant jedinice vojne policije 2. bataljona 549. motorizovane brigade VJ pukovnik Vlatko Vuković izdao je naređenje srpskim snagama za operaciju velikih razmera u opštini Đakovica.[3284] Do toga je došlo u očekivanju napada snaga OVK, u sadejstvu sa snagama NATO, iz Albanije.[3285] Kopneni napad OVK iz Albanije, doduše bez aktivnog učešća NATO, počeo je 9. aprila 1999. godine na pravcu Košare-Morina, u sklopu operacije *Shigjeta 1*[3286] ("Strela jedan").[3287] Cilj operacije bio je otvaranje koridora za snabdevanje OVK oružjem.[3288] U drugim izveštajima VJ i MUP navodi se da je OVK nastavio s napadima u opštini Đakovica dok je trajalo NATO bombardovanje.[3289] Prema rečima Bislima Zyrapja, načelnika Generalštaba OVK, OVK je u opštini Đakovica operisao sve do sredine maja.[3290]

859. U skladu s gorenavedenim, u borbenim izveštajima i ratnim dnevnicima srpskih snaga VJ iz ovog perioda navodi se da su tokom aprila 1999. godine snage VJ bile koncentrisane oko karaule Košare i sela Junik, na nekoliko kilometara od albanske granice, gde je OVK, po svemu sudeći, bio najaktivniji. U ratnom dnevniku haubičkog bataljona 125. motorizovane brigade navodi se da je 27.

[3278] DP D696.
[3279] DP D407, str. 1. V. takođe DP D702, D304.
[3280] Bislim Zyrapi, DP P428 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6264-6265. v. takođe DP P718, str. 2.
[3281] DP D295, str. 3-4. Iz izveštaja nisu jasne pojedinosti ovog "terorističkog napada". Navodi se da je "dana 25. 03. 1999. godine, oko 19:55 sati, u parku ispred hotela Paštrik u Đakovici, u vreme vazdušnog napada NATO snaga, izvršen teroristički napad na pripadnike kriminalističke policije SUP-a u Đakovici."
[3282] DP D294, str. 4.
[3283] Fuad Haxhibeqiri, T. 6945, 7007-7008, 7009.
[3284] DP D356.
[3285] DP D356.
[3286] *Shigjeta* znači "strela".
[3287] DP D630, str. 2; DP P919; Bislim Zyrapi, DP P428 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6238-6239; DP P948; DP P1397, str. 13.
[3288] Bislim Zyrapi, DP P428 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6231.
[3289] DP P931; DP P1544; DP P1397.
[3290] Bislim Zyrapi, DP P428 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6231, 6238-6239.

aprila 1999. godine "neprijatelj" izvodio dejstva u zahvatu karaule Košare.[3291] U redovnom borbenom izveštaju 125. motorizovane brigade, kojom je komandovao pukovnik Dragan Živanović, upućenom 29. aprila 1999. godine Komandi Prištinskog korpusa i isturenom komandnom mestu u Đakovici, navodi se da se oko 200-250 "terorista" nalazilo u rejonima Rasa e Kosares, Mala Glava i Glava. Dana 28. aprila, "ŠTS"[3292] su otvorile vatru na položaje 2. čete 2. motorizovanog bataljona, što je imalo za posledicu devet poginulih (četiri dobrovoljca i pet vojnika) i pet ranjenih (od kojih su dvojica bili dobrovoljci).[3293] Takođe se izveštava da je avijacija NATO nadletala i raketirala jedinice brigade.[3294] Kaže se da je težište u radu brigade bilo na pripremi "akcije za uništenje ŠTS na Rasi e Kosares."[3295] U izveštaju se navodi da su komandant i načelnik štaba Prištinskog korpusa, odnosno general Vladimir Lazarević i Živković, bili u obilasku brigade od 09:00 do 12:00 časova 29. aprila 1999. godine.[3296]

860. Međutim, 27-28. aprila 1999. godine, VJ je zatvorila obruč oko područja doline Carrogojs, koje obuhvata sela Korenica i Meja, zapadno od grada Đakovice, i stavila ga pod svoju kontrolu, tako da je borcima OVK u to vreme bilo teško da budu ili izvode dejstva na tom području.[3297] Svedoci iz sela na tom području rekli su u svojim svedočenjima da im nije bilo poznato da je OVK bio tu u tom periodu,[3298] zbog velikog broja pripadnika VJ na tom području.[3299] Ako se izuzme jedan incident u noći 27. aprila 1999. godine u selu Ramoc, koji će biti razmotren dalje u tekstu i u kojem je neplanirano došlo do kratkog vatrenog okršaja između tri-četiri borca OVK i pripadnika protivterorističke jedinice 52. bataljona vojne policije VJ, pri čemu su život izgubili jedan vojnik VJ i jedan pripadnik OVK, dokazi ukazuju na to da aktivnosti OVK nije bilo i da je prisustvo OVK u to vreme u ovoj dolini bilo minimalno.[3300]

1. Grad Đakovica

861. U danima koji su neposredno prethodili 24. martu 1999. godine, kada je počelo bombardovanje od strane NATO, srpske snage su patrolirale na ulicama Đakovice, pogotovo noću.[3301] Muškarci albanske nacionalnosti nisu se usuđivali da izlaze u to vreme; ostajali su unutra. Žene koje su izlazile u kupovinu često su zaustavljali Srbi, među kojima policajci i muškarci, po

[3291] DP P1397, str. 25.
[3292] ŠTS je skraćenica za šiptarske terorističke snage.
[3293] DP P921, str. 1.
[3294] DP P921, str. 1.
[3295] DP P921, str. 2.
[3296] DP P921, str. 2.
[3297] Svedok K90, DP P321, par. 63. V. takođe svedok K90, DP P321, par. 62; svedok K90, DP P322 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9450-9451.
[3298] Lizane Malaj, T. 840; Merita Dedaj, DP P1030, str. 4.
[3299] Martin Pnishi, DP P1034, str. 1508.
[3300] V. dole, par. 975.
[3301] Svedok K74, T. 7435-7436; svedok K74, DP P1095, str. 4.

svemu sudeći rezervisti, i ispitivali ih o njihovim muževima i sinovima.[3302] U to vreme, ugledni Albanci u gradu Đakovici bili su uzimani za metu, ubijani ili zatvarani.[3303]

862. U gradu Đakovica srpske snage su izvele dve glavne operacije: jedna je počela 24. marta 1999. godine, a druga 7. maja 1999. godine, i obe su trajale po nedelju dana. U naselju Ćerim/Qerim 1-2. aprila izvedena je jedna posebna operacija.

(a) Operacija u periodu 24-28. mart 1999. godine

863. Kasno u noći 24. marta 1999. godine, srpske snage su ulazile u kuće u raznim naseljima u Đakovici i naređivale stanovništvu da ode ili ga svojim postupcima primoravale da ode. Dana 24. marta 1999. godine, Shyhrete Dula i njena porodica bili su u svom domu u Đakovici, u naselju Mahala-e-Hadumit, istorijskoj četvrti u kojoj se nalaze stara tržnica, Hadum džamija iz 16. veka (nekadašnja Xhamia et Hadumit ili džamija Hadum Sulejman-age) i njoj susedna islamska biblioteka (Hadum Sulejman-efendijina biblioteka).[3304] Oko ponoći je čula metež i mnoštvo glasova na ulici ispred njihovog porodičnog kompleksa.[3305] Čula je pucketanje drveta koje je gorelo na staroj tržnici.[3306] Oko sat i po kasnije, kapija porodičnog kompleksa se iznenada otvorila, probijena policijskim džipom.[3307] Čuli su se glasovi muškaraca koji su ulazili u porodični kompleks govoreći i psujući na srpskom jeziku, a odmah potom Shyhrete Dula ih je i ugledala kako se penju stepenicama balkona nadomak njenih ulaznih vrata od prozirnog stakla.[3308] Ti muškarci koji su ušli u dvorište nosili su plave kamuflažne uniforme srpske policije. [3309] Veće prihvata da su ti ljudi bili pripadnici policije. Shryhete Dula, njeno troje dece i suprug pobegli su iz kuće kroz prozor u prizemlju kuće u stražnjem delu. Preskočili su zid njihovog porodičnog kompleksa, spustili se u komšijsku baštu i odatle, od jednog dvorišta do drugog, bežali dalje od stare tržnice.[3310]

864. Porodica je našla utočište u dvorištu kuće jedne starice, koju nisu poznavali, u kraju Ruga e-Mullirit.[3311] S gornjeg sprata te kuće, Shryhete Dula je videla da su njena kuća i okolne zgrade u plamenu.[3312] Nije se vratila kući dok nije svanulo 25. marta 1999. godine.[3313] Po povratku je u svom naselju videla velika razaranja. Na prostoru stare tržnice neke od radnji su još uvek bile u plamenu,

[3302] Svedok K74, DP P1095, str. 2; svedok K74, DP P1096, (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7508; svedok K74, T. 7475.
[3303] DP P756, str. 211-212; Frederick Abrahams, T. 3974; Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 7.
[3304] Shyhrete Dula, DP P1268, str. 2; Shyhrete Dula, T. 8333, 8336, 8360; DP P1098, str. 53 i 56.
[3305] Shyhrete Dula, DP P1268, str. 2.
[3306] Shyhrete Dula, DP P1268, str. 2-3.
[3307] Shyhrete Dula, DP P1268, str. 3.
[3308] Shyhrete Dula, T. 8363-8364.
[3309] Shyhrete Dula, DP P1268, str. 3; Shyhrete Dula, T. 8365.
[3310] Shyhrete Dula, DP P1268, str. 3; Shyhrete Dula, T. 8334-8335.
[3311] Shyhrete Dula, DP P1268, str. 3; Shyhrete Dula, T. 8370.
[3312] Shyhrete Dula, DP P1268, str. 3; Shyhrete Dula, T. 8336, 8372-8373.
[3313] Shyhrete Dula, DP P1268, str. 3.

dok su druge bile potpuno izgorele.[3314] Minaret Hadum džamije bio je "odsečen", vrh je ležao na zemlji, a spoljni zidovi džamije bili su oštećeni.[3315] Njena kuća i manji letnji objekat bili su izgoreli. Svugde po unutrašnjim zidovima susedne kuće njenog zeta videle su se rupe od metaka.[3316] Iste noći zapaljene su i radnje u staroj gradskoj čaršiji.[3317]

865. Odbrana tvrdi da je stari deo grada Đakovice izgoreo usled NATO bombardovanja.[3318] Miloš Đošan, komandant 52. artiljerijsko-raketne brigade Protivvazdušne odbrane VJ u Đakovici i Đakovičkog garnizona,[3319] naveo je da misli da su požari u starom gradu izbili usled NATO bombardovanja.[3320] Međutim, Đošan je priznao da je to njegova pretpostavka i da on ne raspolaže neposrednim saznanjima o tome šta je prouzrokovalo požare.[3321] Tvrdio je da je u noći 24. marta 1999. godine čuo tri eksplozije, od kojih prvu oko 20:00 časova, dok se nalazio u zaklonu VJ na brdu Čabrat, iznad stare čaršije.[3322] Izašavši iz zaklona ugledao je vatru iz Katoličke ulice, u kojoj se nalazi Hadum džamija.[3323] U svom svedočenju pred ovim Većem, Đošan je naveo da mu je major Zlatko Odak, njegov podređeni koji je bio stacioniran u kasarni "Devet Jugovića", rekao da je video da je jedan projektil NATO pogodio stari deo grada i da je to izazvalo požar.[3324] Međutim, prema Đošanovom iskazu u jednom ranijem postupku, on je informaciju o tome da je pogođeno gradsko jezgro primio od svog operativnog dežurnog, koji je o tome izvešten od strane jedne jedinice MUP.[3325] Usled ove značajne nedoslednosti u njegovom iskazu, kao i iz razloga koji se tiču njegove verodostojnosti uopšte, a koji su objašnjeni na drugim mestima, Veće ne može da se osloni na Đošanovo svedočenje.

866. Tvrdnji odbrane da je do oštećenja Hadum džamije i njoj susedne islamske biblioteke došlo usled NATO bombardovanja ide u prilog izveštaj Štaba MUP o bezbednosno značajnim događajima za 25-26. mart 1999. godine, u kojem se navodi da su u noći 24. marta i ranim jutarnjim časovima 25. marta 1999. godine avioni NATO ispalili rakete koje su pogodile stari deo grada, da su te eksplozije prouzrokovale razaranje i požar u kojem je izgorelo 220 prodajnih i stambenih

[3314] Shyhrete Dula, DP P1268 str. 3-4; Shyhrete Dula, T. 8336-8337, 8379; DP P1105 i P1269.
[3315] Shyhrete Dula, DP P1268, str. 3-4; Shyhrete Dula, T. 8336-8337; DP P1104. Jedan drugi svedok, Fuad Haxhibeqiri, rekao je u svom svedočenju da je 5. aprila video da je unutrašnjost džamije u Hadumu/staroj čaršiji, stare 400 godina, bila oštećena i da su njeni pomoćni objekti spaljeni. Fuad Haxhibeqiri, T. 6942, 6948; 7005-7006; DP P1069.
[3316] Shyhrete Dula, T. 8342-8344, 8379-8382; DP P1270; D354.
[3317] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 2.
[3318] Završni podnesak odbrane, par. 825.
[3319] Miloš Đošan, DP D684 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 45337, 45339; Miloš Đošan, T. 11338.
[3320] Miloš Đošan, T. 11355.
[3321] Miloš Đošan, T. 11354; DP D687, str. 2.
[3322] Miloš Đošan, T. 11353; DP D687, str. 2; DP D685, (transkript u predmetu *Milošević*) T. 45392.
[3323] Miloš Đošan, T. 11353; DP D687, str. 2.
[3324] Miloš Đošan, T. 11354.
[3325] Miloš Đošan, DP D685, (transkript u predmetu *Milošević*) T. 45392-45393, 45474.

objekata, i da su tri civila su poginula.[3326] Međutim, pošto je dotični izveštaj u suprotnosti s drugim dokazima navedenim dalje u tekstu, Veće ne može da prihvati ovaj izveštaj kao pouzdan.

867. Kao prvo, Veće napominje da se u ratnim dnevnicima relevantnih jedinica VJ prisutnih u gradu Đakovici ne pominje nikakvo bombardovanje stare čaršije. U Ratnom dnevniku 2. motorizovanog bataljona 549. motorizovane brigade VJ piše da su snage NATO 24. marta 1999. godine, pogodile "vojne ciljeve" na više mesta u Srbiji i na Kosovu, uključujući Đakovicu.[3327] U Ratnom dnevniku 52. artiljerijsko-raketne brigade za 24. mart 1999. godine zapisano je da je u 19:35 časova javljeno da su četiri aviona nadletala Đakovicu, da je u 20:00 časova "izvršen vazdušni udar po ciljevima na zemlji" i da je u 21:15 časova VJ sa Čabrata otvorila artiljerijsku vatru na "ciljeve" u vazdušnom prostoru.[3328] U Ratnom dnevniku nije zabeleženo da li su "ciljevi na zemlji" i pogođeni. Međutim, nijedna brigada VJ ne pominje u svom ratnom dnevniku da je 24. marta 1999. godine bilo vazdušnih udara NATO po staroj čaršiji u Đakovici.

868. Kao drugo, nijedan od svedoka koji su se u dotično vreme zatekli na licu mesta nije u svom svedočenju rekao da je NATO bombardovao stari deo grada ili delove Đakovice u kojima su živeli civili.[3329] Kao što je navedeno, u ratnim dnevnicima VJ navodi se da je skladište municije kasarne VJ "Devet Jugovića" pogođeno 26. marta 1999. godine, nešto posle 20:00 časova[3330] i ponovo 28. marta 1999. godine oko 22:05 časova.[3331] Kao i u ratnim dnevnicima, u dokumentima MUP izveštava se da je kasarna VJ pogođena 26. marta 1999. godine, ali se u izveštaju MUP takođe navodi da su tom prilikom "oštećene mnoge srpske i crnogorske kuće".[3332] Kasarna VJ se ne nalazi u staroj čaršiji. Iako je Milo Đošan u svom iskazu sugerisao da se kasarna VJ nalazi "vrlo blizu", praktično u nastavku iste ulice u kojoj se nalazila i Hadum džamija,[3333] iz doslednih svedočenja drugih svedoka, koje Veće prihvata, sledi da se kasarna "Devet Jugovića" nalazila na periferiji grada, odnosno na izlazu iz grada prema selu Brekovac na južnoj strani, blizu Tabačkog mosta,[3334] na oko jedan i po do dva kilometra od centra grada.[3335] U izveštaju MUP se dalje navodi da je u vazdušnim napadima NATO istog dana pogođeno i naselje Novi blok, usled čega je u četrdesetak kuća izbio požar, a četiri lica su poginula.[3336] Međutim, ni ovo naselje se ne nalazi u staroj čaršiji.

[3326] DP D295, str. 3. U izveštaju se takođe navodi da su 25. marta 1999. godine u večernjim časovima avioni NATO bombardovali kasarnu u Đakovici i pogodili objekat za smeštaj policije, što je izazvalo požar u kojem je objekat potpuno uništen.
[3327] DP D37, str. 2. Nije navedeno koje je tačno mesto u Đakovici pogođeno.
[3328] DP P958, str. 4.
[3329] Lulzim Vejsa, DP P979 str. 4087; Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 5.
[3330] DP D37, str. 3; DP P958, str. 5.
[3331] DP P958, str. 5-6.
[3332] DP D922, str. 2; DP P696, str. 2.
[3333] Miloš Đošan, T. 11353.
[3334] Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 4; Fuad Haxhibeqiri, T. 7019; DP D689, str. 1; DP P295; Lizane Malaj, T. 823; Nike Peraj, DP P313, par. 22; Lulzim Vejsa, T. 6099.
[3335] Lulzim Vejsa, T. 6093.
[3336] DP D922, str. 2; DP P696, str. 2.

Dalje, Veće u ovom pogledu ima ozbiljnih sumnji u pouzdanost izveštaja MUP, koji predstavlja jedini dokaz da je NATO bombardovao delove grada Đakovice u kojima su živeli civili, a to je nešto što su svedoci koji su bili na licu mesta u relevantno vreme dosledno poricali.

869. Kao treće, Veće uzima u obzir svedočenje Fredericka Abrahamsa, istraživača organizacije *Human Rights Watch*, koji je posetio ovaj grad u julu 1999. godine i detaljno pregledao oštećenja koja je zatekao na kućama i drugim civilnim objektima u staroj čaršiji Đakovice.[3337] Abrahamsu se činilo da su objekti zapaljeni iznutra. Zidovi su i dalje stajali, ali su krovovi od drveta izgoreli.[3338] Ovaj opis poklapa se s iskazom Andrása Riedlmayera, koji je obišao lice mesta u oktobru 1999. godine[3339] i koji je rekao da je stara gradska čaršija pretrpela velika razaranja; izgorele su gotovo sve radnje u širokom krugu koji pokriva nekoliko gradskih blokova oko Hadum džamije, kao i područje stare tržnice koje je trebalo da bude pod zaštitom, uz izuzetak jednog niza radnji nedaleko od mosta.[3340] On u svom izveštaju navodi da je unutrašnjost zgrada izgorela do krovova.[3341] Prema Riedlmayerovoj analizi, nema tragova oštećenja od eksplozije, koji bi morali postojati da je stara tržnica zaista bila pogođena u vazdušnim napadima.[3342] Konkretno, on je izneo zapažanje da su na velikom prostoru izgorele sve radnje koje izlaze na ulicu i da su se krovovi urušili, dok su zidovi koji su razdvajali radnje bili uglavnom netaknuti; u mnogim slučajevima originalni crepovi nisu bili pomereni na vrhovima zidova, a kuće odmah iza tih radnji bile su netaknute, što se ne bi moglo očekivati da je ova šteta na tako velikom prostoru bila posledica vazdušnog napada.[3343] Postoji i fotografija iz vazduha ili satelitski snimak s vebsajta Ministarstva odbrane SAD, na kojem se vidi da je džamija netaknuta, ali da je stara tržnica u plamenu.[3344] Ta fotografija stavljena je na vebsajt zbog tvrdnji jugoslovenskih vlasti da je u prvoj noći vazdušnih napada NATO Hadum džamija pogođena i da je stara tržnica oko nje uništena. Na fotografiji se može videti da je džamija netaknuta, ali da stara tržnica gori,[3345] a to je, konstatuje Veće, u suprotnosti sa tvrdnjom da je razaranje, uključujući razaranje džamije, bilo prouzrokovano bombardovanjem.

870. Na osnovu gorenavedenog Veće odbija tvrdnju da su vazdušni napadi NATO odgovorni za veliku štetu i razaranje đakovičke stare čaršije, gde se nalaze i Hadum džamija, njoj susedna islamska biblioteka i stara tržnica. Ono se uverilo da su 24-25. marta 1999. godine na ovom području namerno podmetnuti požari.

[3337] Frederick Abrahams, T. 3973.
[3338] Frederick Abrahams, T. 3973.
[3339] András Riedlmayer, T. 7513.
[3340] DP 1098, str. 6; DP 1137, str. 173; DP 1105, str. 1.
[3341] DP 1098, str. 50; DP 1105, str. 1.
[3342] András Riedlmayer, 7512-7513; DP str. 1106.
[3343] András Riedlmayer, T. 7509- 7511.
[3344] DP P1106.
[3345] András Riedlmayer, T. 7512-7513.

871. Veće sada prelazi na pitanje identiteta izvršilaca. Shryhete Dula nije videla ko je zapalio objekte koje je videla u plamenu, među kojima je bila i njena kuća. Međutim, dok je odlazila videla je policajce u plavim maskirnim uniformama koji su se približavali njenoj kući. Kad se sutradan ujutru vratila, videla je da je njena kuća potpuno izgorela.[3346] Veće se uverilo da su policajci koji su ušli u Dulinu kuću odgovorni za podmetanje požara. Fuad Haxhibeqiri je u ranim jutarnjim časovima 25. marta 1999. godine video staru čaršiju u plamenu,[3347] ali nije video ko je bio odgovoran za to.[3348] Preko telefona je od braće, koja su bila kod svoje kuće u delu grada koji se zove Hadum/Stara čaršija, kao i od nekolicine drugih stanovnika ovog dela grada, saznao da su 25. marta u 01:15 časova policija i pripadnici paravojnih formacija zajedno došli u ovaj deo grada,[3349] koji se nalazi u njegovom istorijskom jezgru, i zapalili kuće i radnje kosovskih Albanaca.[3350] Ono što su oni ispričali Haxhibeqiriju u skladu je s dojavama građana iz izveštaja Andrása Riedlmayera, koji su videli kako srpski policajci, civili i vojnici podmeću požar u Hadum džamiju i njoj susednu islamsku biblioteku. One su, zajedno s okolnim područjem stare tržnice koja ih okružuje, gorele nekoliko dana.[3351] U jednom članku objavljenom 11. jula 1999. godine u novinama *New York Times*, takođe se izveštava da su stanovnici videli da oko 50 "Srba u vojnim uniformama", od kojih je svaki nosio kantu benzina od pet litara, ide u pravcu stare čaršije, kao i da se u 01:15 časova na krovovima u staroj čaršiji pojavio plamen.[3352]

872. Na osnovu kombinacije ovih faktora Veće se uverilo da su srpske snage, konkretno srpska policija, bile odgovorne za paljenje stare čaršije prve noći kampanje NATO bombardovanja. Paljenje objekata širom stare čaršije, uključujući razaranje Hadum džamije i njoj susedne islamske biblioteke, bilo je rezultat namernog napada srpskih snaga u noći između 24. i 25. marta 1999. godine.[3353] Lažni izveštaj Štaba MUP, kojim se krivica za požar u staroj čaršiji u gradu Đakovici pripisuje NATO bombardovanju, dodatno potvrđuje umešanost snaga MUP u uništavanje džamije, s njom povezane biblioteke i susedne stare tržnice.

873. Policija je pretila i ubijala albansko stanovništvo (najviše) u ranim časovima 25. marta 1999. godine u naselju Velika čaršija/Carshia-e-Madhe. Kasno istoga dana, oko 23:00 časa, policija se

[3346] Shyhrete Dula, T. 8363-8365; Shyhrete Dula, DP P1268 str. 4; Shyhrete Dula, T. 8341-8342.
[3347] Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 6; Fuad Haxhibeqiri, T. 6991-6992. V. DP P1069 (karta Đakovice, na kojoj je Haxhibeqiri obeležio mesta gde se nalazila Hadum džamija, njegova kuća i ulica u kojoj su izgorele radnje i kuće).
[3348] Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 6; Fuad Haxhibeqiri, T. 6991-6992.
[3349] Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 2.
[3350] Fuad Haxhibeqiri, T. 6941-6944; Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 6.
[3351] DP P1098, str. 51, 54.
[3352] DP P1098, str. 55; DP P1108, str. 3.
[3353] V. dole, par. 1830.

tako ponašala i u naselju Ćerim, gde je ubijen izvestan broj kosovskih Albanaca, a kuće su paljene.[3354]

874. Zbog ovih nereda i događaja u Đakovici, 27. marta 1999. godine ili približno tog datuma, Hani Hoxha, njegova žena Shahindere i njihova petnaestogodišnja kćer Flaka, zajedno s još dve porodice koje su živele u komšiluku, ukupno njih petnaest, sklonili su se u njihovom podrumu.[3355] Kad je izašao u dvorište, Hani Hoxha je čuo pucnjavu i video kako gore tri kuće njegovih komšija.[3356] I dva automobila su bila u plamenu.[3357] Pokušali su vozilom da probiju Hoxhinu kapiju, ali bez uspeha. Nakon toga, uspeli su da probiju kapiju Hoxhinog komšije, Shefqeta Pruthija.[3358]

875. Porodični kompleks Hoxhijevih je od porodičnog kompleksa Shefqeta Pruthija delio jedan visok zid, tako da Hani Hoxha nije mogao direktno da posmatra šta se dešava u dvorištu Pruthijevih, ali njegov opis onoga što je čuo potvrdila je i dopunila Arta Pruthi, očevidac.[3359] Veće prihvata da je svedočenje Hani Hoxhe o ovim događajima, uopšte uzevši, pouzdano. Grupa od 20-30 ljudi ušla je u komšijsko dvorište. Čim su ušli, zapalili su staru kuću.[3360] Shefqet Pruthi je izašao, dok su njegova supruga Feti i kćer Arta otišle na drugi sprat nove kuće, u istom dvorištu.[3361] Shefqet Pruthi je počeo da beži, ali su napadači pojurili za njim i ubili ga.[3362] Hani Hoxha je čuo pucnje i povike na srpskom jeziku, kao i psovke i uvrede na nacionalnoj osnovi.[3363] Nakon što su joj ubili oca, napadači su poveli Artu Pruthi sa sobom, rekavši joj: "Malo ćemo se s tobom zabaviti."[3364] Kad je Arta rekla da joj je tek petnaest godina, jedan od napadača ju je udario nogom ili ošamario i rekao joj da ide kući.[3365] Oko 03:00 časa, Arta je telefonirala Flaki, kćerki Hanija Hoxhe, i rekla da su joj ubili oca.[3366] Veće prihvata da su napadači te noći Shefqeta Pruthija ubili onako kako je opisano, zato što je bio kosovski Albanac. Shefqet Pruthi je bio civil koji nije aktivno učestvovao u neprijateljstvima u vreme kad je ubijen.

876. Napadači su zatim otišli u susednu kuću koja je pripadala Avniju Feriziju, drugom komšiji Hanija Hoxhe, i ponovo vozilom probili kapiju.[3367] Avni Ferizi, njegova supruga Vjollca i njihovo

[3354] Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 7.
[3355] Hani Hoxha, DP P879, str. 2.
[3356] Hani Hoxha, DP P880 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7359; Hani Hoxha, DP P879, str. 2.
[3357] Hani Hoxha, DP P880 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7359.
[3358] Hani Hoxha, DP P879, str. 2.
[3359] Hani Hoxha, DP P880 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7362; Hani Hoxha, T. 5630.
[3360] Hani Hoxha, DP P880 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7362, 7365; Hani Hoxha, DP P879, str. 2.
[3361] Hani Hoxha, DP P879, str. 2.
[3362] Hani Hoxha, DP P880 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7360, 7363; Hani Hoxha, DP P879, str. 2.
[3363] Hani Hoxha, DP P879, str. 2.
[3364] Hani Hoxha, DP P879, str. 2.
[3365] Hani Hoxha, DP P880 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7360; Hani Hoxha, DP P879, str. 2.
[3366] Hani Hoxha, DP P881 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1538; Hani Hoxha, DP P880 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7363; Hani Hoxha, DP P879, str. 2.
[3367] Hani Hoxha, DP P879, str. 2.

troje dece bili su se sklonili u podrumu kuće. Napadači su izveli porodicu napolje.[3368] Hani Hoxha je čuo pucnje i psovke na srpskohrvatskom.[3369] Vjollca Ferizi mu je rekla da je Avni Ferizi ubijen u ovom incidentu.[3370] Pogođen je sa pet metaka.[3371] Kasnije toga dana Hani Hoxha je pomogao da se telo Avnija Ferizija stavi u kovčeg.[3372] Veće prihvata da su te noći napadači ubili Avnija Ferizija iz vatrenog oružja onako kako je opisano, zato što je bio kosovski Albanac. Avni Ferizi je bio civil koji nije aktivno učestvovao u neprijateljstvima u vreme kada je ubijen.

877. Hani Hoxha je ispričao da su 28. marta 1999. godine ili približno tog datuma, supruge Shefqeta Pruthija i Avnija Ferizija – Feti Pruthi i Vjollca Ferizi – otišle u lokalnu policiju i tražile da se o tim napadima sprovede istraga.[3373] U policiji su im rekli, "Idite i žalite se NATO-u."[3374] Međutim, kasnije su pripadnici redovne policije u pancirnim prslucima došli i samo bacili pogled na kuće, a nisu sproveli nikakve istražne radnje.[3375] Istoga dana, po tela Shefqeta Pruthija i Avnija Ferizija došla su mrtvačka kola lokalnih vlasti i odvezla ih na groblje, gde su ih pokopali.[3376]

878. Dana 28. marta 1999. godine oko 18:00 časova, Hani Hoxha, Shahindere Hoxha i Flaka Hoxha su se prešli u porodični kompleks Tringe Vejse, druge kćeri Hanija Hoxhae, i zeta Lulzima Vejse, koji se nalazio u Ulici Miloša Gilića/Millosh Giliq u naselju Ćerim.[3377] Na putu do tog porodičnog kompleksa, Hani Hoxha nije video civile na ulicama, samo vozila s pripadnicima VJ i policije.[3378] Dana 30. marta 1999. godine ili približno tog datuma, Shahindere Hoxha je otišla u kuću porodice Hoxha, a na povratku u porodični kompleks Lulzima Vejse zaustavila su je četiri policajca.[3379] Jedan od policajaca je bio bivši učenik Shahindere Hoxhe i on je ostalima rekao da je ostave na miru, pošto je iz dobre porodice.[3380] Dozvolili su joj da nastavi ka porodičnom kompleksu Lulzima Vejse.

879. Dokaze o masovnom ubijanju i paljenju imovine civila u gradu Đakovici u martu 1999. godine, o kojima je bilo reči gore u tekstu, potvrđuju i izveštaji objedinjeni u zvaničnom izveštaju OEBS VMK.[3381] Ima i drugih dokaza u koji govore o tome. Na primer, u jednom obdukcionom

[3368] Hani Hoxha, DP P879, str. 2.
[3369] Hani Hoxha, DP P880 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7367.
[3370] Hani Hoxha, DP P879, str. 3.
[3371] Hani Hoxha, DP P879, str. 3.
[3372] Hani Hoxha, DP P879, str. 3.
[3373] Hani Hoxha, DP P879, str. 3.
[3374] Hani Hoxha, DP P880 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7368; Hani Hoxha, DP P879, str. 3. Hani Hoxha, DP P881 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1554, 1560.
[3375] Hani Hoxha, DP P881 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1555; Hani Hoxha, DP P879, str. 3.
[3376] Hani Hoxha, DP P880 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7357, 7367, 7369; Hani Hoxha, DP P879, str. 3.
[3377] Hani Hoxha, DP P879, str. 3; Hani Hoxha, DP P881 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1539; Hani Hoxha, DP P880 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7384.
[3378] Hani Hoxha, DP P879, str. 3.
[3379] Hani Hoxha, DP P879, str. 3.
[3380] Hani Hoxha, DP P879, str. 3.
[3381] DP P1029, str. 133, 135, 40, 142, 151, 153.

izveštaju Instituta oružanih snaga za patologiju Ministarstva odbrane Sjedinjenih Američkih Država, navodi se da su 26. marta 1999. godine srpske snage ranjavanjem u glavu iz vatrenog oružja usmrtile šest odraslih muškaraca albanske nacionalnosti u Ulici Yemera Grezde u gradu Đakovici.[3382]

880. Veće se na osnovu gore utvrđenih činjenica uverilo da su, počevši od noći 24. marta 1999. godine, srpske snage uz primenu sile isterale civile, kosovske Albance, iz njihovih domova u gradu Đakovici, pri čemu su neke stanovnike ubili i zapalili džamiju, biblioteku, kuće i radnje u staroj čaršiji.

(b) Operacija u naselju Ćerim 1. i 2. aprila 1999. godine

881. Srpska policija je 1. i 2. aprila 1999. godine izvela operaciju u Ulici Miloša Gilića u đakovičkom naselju Ćerim, koje se nalazi u severoistočnom delu grada, u blizini autobuske stanice, desno od puta za Dečane i severno od puta za Klinu.[3383] Dana 1. aprila, Novak Pitolić, načelnik policije u Đakovici obišao je u svaku albansku kuću u Ćerimu i rekao ukućanima da ne napuštaju svoje kuće i da su bezbedni.[3384]

882. Dana 1. aprila 1999. godine, oko 22:00 časa, kuće Albanaca u Đakovici osvetljene su reflektorima.[3385] Posle malo više od dva sata, 2. aprila 1999. godine između 00:05 i 00:25 časova, srpska policija je počela da lupa na vrata kuća u Ulici Miloša Gilića, a zatim da pali te kuće.[3386] Napadi su počeli blizu kuće svedoka K74, koja se nalazi na adresi Ulica Miloša Gilića br. 76.[3387] Svedok K74 se u to vreme nalazio u podrumu kuće svog komšije Gezima Nagafcija. Kasnije je otišao u svoje dvorište i tamo ostao do 06:00 časova.[3388] Čuo je i video srpske snage kako pucaju na katance na kapijama ovih kuća, uključujući i katanac na kući Lulzima Vejse.[3389] Takođe je čuo buku vozila, za koju veruje da je bila zvuk vozila koja probijaju kapije kuća i provaljuju u dvorišta.[3390]

883. Iste noći, članovi pet porodica kosovskih Albanaca (to su porodice Čaka, Hoxha, Vejsa, Haxhiavdija i Nuci) su se, tražeći sklonište, okupili u podrumu bilijarske sale Lulzima Vejse u Ulici

[3382] DP P1161, ERN K0166424.
[3383] DP P823, str. 24; svedok K74, T. 7445-7453.
[3384] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 2.
[3385] Svedok 74, DP P1095, str. 3; svedok 74, DP P1096 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7528; svedok 74, T. 7435-7436, 7478.
[3386] DP P903, str. 2; Sami Parashumti, T. 5993; Lulzim Vejsa, DP P979 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4089-4090).
[3387] Svedok 74, DP P1095, str. 2; svedok 74, DP P1096 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7508, 7521.
[3388] Svedok 74, DP P1095, str. 3; svedok 74, DP P1096 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7521, 7535-7537.
[3389] Svedok 74, DP P1095, str. 5; svedok 74, DP P1096 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7534.
[3390] Svedok 74, DP P1096 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7534.

Miloša Gilića br. 157.[3391] Prethodnih dana uniformisani srpski policajci iz tog naselja redovno su stajali i pili ispred bilijarske sale Lulzima Vejse.[3392] Bilijarska sala i kuća Lulzima Vejse bile su deo istog porodičnog kompleksa.[3393] Nalazile se na nekoliko koraka jedna od druge.[3394] Od 28. marta 1999. godine, Dren Čaka (kome je u vreme događaja bilo 10 godina) i članovi njegove porodice, među kojima njegov deda Xhemil Čaka, njegova baka Nakije Čaka, ujak Nehat Čaka, otac Ali Čaka, majka Valbona Čaka i njegove tri sestre Dalina, Delvina i Diona, koje su u vreme događaja imale četrnaest, šest, odnosno dve godine,[3395] sklonili su se u podrumu bilijarske sale, koja je bila dve kuće udaljena od njihove. [3396]

884. U noći 1. aprila 1999. godine, ulaz u porodični kompleks u Ulici Miloša Gilića br. 157 blokirao je automobil parkiran ispred kapije.[3397] Dana 2. aprila 1999. godine, oko 00:15 časova, Hani Hoxha je video kako se kapija porodičnog kompleksa pomera. Očito su udarali vozilom u kapiju da bi je razvalili.[3398] Srpska policija je onda zalupala na vrata.[3399] U bilijarskoj sali se ukupno bilo sklonilo oko 24-25 kosovskih Albanaca, od kojih 21 osoba u podrumu (žene i deca i jedan mentalno hendikepiran pedesetogodišnjak),[3400] dok su trojica muškaraca – Lulzim Vejsa, Behar Haxhiavdija (zet Lulzima Vejse) i Hani Hoxha bili napolju kod bilijarske sale i čuvali stražu. [3401] Lulzim Vejsa je čuo povike policajaca koji su ih tražili.[3402] Prethodno je odlučeno da, ukoliko se išta desi, muškarci odu, a žene i deca ostanu. Smatralo se da su jedino muškarci u opasnosti.[3403] Začuvši povike pripadnika srpskih snaga, Lulzim Vejsa i Behar Haxhiavdija su napustili kuću kroz jedno prozorče u stražnjem delu kuće.[3404] Hani Hoxha je drugoj dvojici muškaraca rekao da hoće da

---

3391 Hani Hoxha, DP 879, str. 8; Hani Hoxha, T. 5627-5629.

3392 Svedok 74, DP P1096, (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7530-7534; svedok 74, DP P1095, str. 3.

3393 Dren Čaka, DP P1296 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2632-2634; Dren Čaka, T. 8637-8639; Hani Hoxha, DP P879, str. 3; v. takođe DP P1297, P1298, P981 i P882 na kojima se vide fotografije iz vazduha porodičnog kompleksa i okolnih kuća.

3394 Dren Čaka, DP P1296 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2632; Dren Čaka, T. 8692; DP P981.

3395 Dren Čaka, DP P1296 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2630-2631.

3396 Dren Čaka, DP P1296 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2631-2632, 2634-2635; Dren Čaka, T. 8633. Ali Čaka je bio brat od strica/rođak Lulzima Vejse.

3397 Lulzim Vejsa, DP P978, str. 2.

3398 Hani Hoxha, DP P881 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1540; Hani Hoxha, DP P879, str. 3. V. takođe svedok 74, DP P1096 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7534.

3399 Lulzim Vejsa, DP P978, str. 2; Lulzim Vejsa, T. 6088-6089. Veće napominje da je svedok takođe naveo da su pripadnici paravojnih formacija lupali na vrata ovog porodičnog kompleksa. Međutim, budući da svedok u svom iskazu nije rekao ništa konkretno što bi išlo u prilog pretpostavci da su tu bili prisutni i pripadnici paravojnih formacija, i budući da on kasnije iste te snage naziva "vojnicima" i "policijom", Veće ne može da zaključi da je među pripadnicima snaga u kući bilo i pripadnika paravojnih formacija. Veće takođe napominje da drugi očevici, Dren Čaka i Hani Hoxha, ne pominju pripadnike paravojnih formacija.

3400 Dren Čaka, DP P1296 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2634-2635; Dren Čaka, T. 8632-8634; Hani Hoxha, T. 5628-5629.

3401 Dren Čaka, DP P1296 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2635-2636; Dren Čaka, T. 8634; Lulzim Vejsa, DP P978, str. 2; Hani Hoxha, DP P879, str. 3; Hani Hoxha, T. 5623-5624. Iz iskaza nije sasvim jasno koliko muškaraca je bilo u bilijarskoj sali. Dren Čaka je rekao da je njegov otac Ali Čaka takođe čuvao stražu, ali njega nije pomenuo Lulzim Vejsa, koji je rekao da je te noći u bilijarskoj sali bilo ukupno samo 24 osoba. Hani Hoxha je rekao da se u porodičnom kompleksu nalazilo 24-25 ljudi i naveo i Ganija Hoxhu kao jednog od muškaraca koji su bili u bilijarskoj sali, ali ne u noći 1. aprila. Hani Hoxha pominje da je ujutru 2. aprila razgovarao s Alijem Čakom, ali ne i to da je tamo bio prethodne noći prilikom kad su oni pobegli.

3402 Lulzim Vejsa, DP P979, (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4090.

3403 Hani Hoxha, DP P879, str. 3; Lulzim Vejsa, DP P978, str. 3.

3404 Lulzim Vejsa, DP P978, str. 3.

vidi da li je neko ušao u dvorište i da će im se priključiti za koji minut.[3405] Behar i Lulzim su preskočili zid koji je razdvajao njihovo i komšijsko dvorište. Čekali su Hanija neko vreme,[3406] a onda su krenuli od jednog dvorišta do drugog i u svakom su ga čekali po nekoliko minuta, ali Hani im se nije priključio.[3407] Nekih 30-45 minuta docnije, videli su da gori kuća Lulzima Vejse.[3408]

885. Hani Hoxha je ostao nekoliko minuta, ali je otišao kad su napadači provalili u dvorište.[3409] U porodični kompleks provalilo je osam do deset muškaraca.[3410] Hoxha je video da neki od njih nose uniforme redovne policije, a neki maskirne uniforme; trojica ili četvorica imala su maske na licu.[3411] Hani Hoxha je prešao preko dva zida i sklonio se ispod nekih drvenih dasaka, gde je ostao sedam-osam sati, dok nije svanulo.[3412] Za to vreme čuo je pucnjavu i glasove. Čuo je kako neko na albanskom kaže: "Poštedi me, nemoj me ubiti".[3413]

886. U podrumu bilijarske sale Lulzima Vejse, 2. aprila 1999. godine oko 02:00 časa, Drena Čaku je probudila njegova majka. Rekla mu je da u zgradi ima policajaca. Čuli su jaku buku. Onda su se vrata sobe otvorila i šest muškaraca u uniformama srpske policije ušlo je u sobu.[3414] Rekli su svima da izađu iz sobe. Rekli su da traže borce OVK.[3415] Ti ljudi imali su na sebi policijske uniforme s plavo-crnkastom šarom,[3416] tj., kako Veće zaključuje, standardne policijske maskirne uniforme, i bili su naoružani do zuba mitraljezima, puškama AK-47 i običnim pištoljima.[3417] Policajci su prisilili ljude u ovoj grupi da stanu u vrstu i da krenu u kuću Lulzima Vejse. Ulazna vrata kuće bila su zatvorena. Jedna od Lulzimovih kćeri je krenula ka vratima da ih otvori, ali je jedan od policajaca pucao i razvalio vrata.[3418] U kući je većina ljudi iz grupe posedala u dnevnu sobu, a troje-četvoro je ostalo u hodniku. U dnevnoj sobi su bila dva policajca. Napolju je bio još jedan policajac.[3419] Jedino osvetljenje bilo je svetlo sveće.[3420]

887. Dok su sedeli u dnevnoj sobi Flaka Hoxha je krenula da pristavi čaj, ali ju je jedan od policajaca gurnuo. Policajac pored vrata je pucao u nju. Nekoliko metaka ispaljeno je i kroz

[3405] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 3.
[3406] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 3.
[3407] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 3.
[3408] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 3.
[3409] Hani Hoxha, DP P879, str. 3.
[3410] Hani Hoxha, DP P880 (transkript u predmetu *Milošević*), T 7379; Hani Hoxha, DP P879, str. 4.
[3411] Hani Hoxha, DP P879, str. 3; Hani Hoxha, DP P880 (transkript u predmetu *Milošević*),T 7374-7375.
[3412] Hani Hoxha, DP P881 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1540; Hani Hoxha, DP P880 (transkript u predmetu *Milošević*),T 7376; Hani Hoxha, DP P879, str. 4.
[3413] Hani Hoxha, DP P881 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1541; Hani Hoxha, DP P879, str. 4.
[3414] Dren Čaka, DP P1296 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2636; Dren Čaka, T. 8635.
[3415] Dren Čaka, DP P1296 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2637-2638, 2664; Dren Čaka, T. 8635.
[3416] Dren Čaka, T. 8646-8647; T. 8666-8667; DP P1301 i D360.
[3417] Dren Čaka, DP P1296 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2638-2639; Dren Čaka, T. 8636.
[3418] Dren Čaka, DP P1296 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2638, 2641; Dren Čaka, T. 8635.
[3419] Dren Čaka, DP P1296 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2642-2643.
[3420] Dren Čaka, DP P1296 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2650; svedok 74, DP P1096, (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7521, 7535.

prozor.[3421] Flaka je pala na zemlju. Činilo se da je mrtva. Njena majka, Shahindere Hoxha, počela je da vrišti i istrčala napolje. I nju su ubili iz vatrenog oružja.[3422] Zatim su pucali u kćer Lulzima Vejse, Ritu Vejsu, bebu koju je u naručju držala Lulzimova supruga Tringa Vejsa. Ona je ispustila bebu i oni su takođe pucali u nju. Zatim su s leđa pogodili Valbonu Čaku, majku Drena Čake, i ona je pala preko Drenove sestrice Dione Čake, koja je bila beba.[3423] Policajci su počeli da pucaju na sve strane.[3424] Dren Čaka je pogođen u ruku. Policajci su zatim pucali na orman, koji je počeo da gori, i zapalo kuću.[3425] Drenu Čaki je jedna od sestara dala rukavicu da je stavi preko usta, kako bi mogao da diše kroz dim.[3426] Policajci su otišli. Dren Čaka je ustao. Arlind Vejsa (kome je bilo pet godina) je još uvek disao, mada je bio pogođen mnogo puta. Dren Čaka je pokušao da mu pomogne, ali čim je progovorio, disanje je prestalo. Drenova sestrica nije bila pogođena, ali je ležala ispod njegove mrtve majke. Čuo je kako beba plače, ali nije mogao da joj pomogne, pošto je bio ranjen u desnu ruku, a telo njegove majke bilo je preteško.[3427] Otišao je odatle. Dok je bežao iz kuće video je da ona tri policajca koja su bila u kući puše napolju.[3428]

888. Veće je uvereno da je prikaz upravo opisanih događaja, dat od strane Drena Čake, koji je u vreme događaja imao 10 godina, iskren i pouzdan i veće prihvata istinitost glavnih činjenica koje je on izneo. Ono odbija tvrdnju odbrane da Čaka zbog svojih godina nije mogao da razlikuje pripadnike raznih snaga,[3429] uz napomenu da je, prilikom svedočenja, u knjižici s fotografijama različitih uniformi umeo da identifikuje policijsku uniformu,[3430] kao i šaru koju su te uniforme imale.[3431] Dren Čaka je takođe lično poznavao jednog policajca koji je živeo u njegovom naselju i nosio istu maskirnu uniformu.[3432]

889. Veće konstatuje da je, kao što je navedeno u Prilogu G Optužnici, u Ulici Miloša Gilića br. 157 u noći 1. aprila 1999. godine i u ranim jutarnjim časovima 2. aprila 1999. godine, 20 osoba ubijeno, među kojima dvanaestoro dece, sedam žena i jedan mentalno hendikepirani pedesetogodišnjak (Hysen Gashi).[3433] Svi oni bili su civili koji nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima. Veće se uverilo da su oni ubijeni zato što su bili kosovski Albanci. To su bile sledeće osobe: Tringa Vejsa, Dorina Vejsa, Marigona Vejsa, Shihana Vejsa, Rita Vejsa, Arlind

[3421] Dren Čaka, DP P1296 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2644, 2647.
[3422] Dren Čaka, DP P1296 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2644; Dren Čaka, T. 8635.
[3423] Dren Čaka, DP P1296 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2644; Dren Čaka, T. 8643-8644.
[3424] Dren Čaka, T. 8635.
[3425] Dren Čaka, DP P1296 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2644; Dren Čaka, T. 8640, 8644.
[3426] Dren Čaka, DP P1296 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2644-2645.
[3427] Dren Čaka, DP P1296 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2645; Dren Čaka, T. 8644.
[3428] Dren Čaka, DP P1296 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2642-2643, 2647-2650; Dren Čaka, T. 8642-8646; DP P1300.
[3429] Završni podnesak odbrane, par. 841.
[3430] Dren Čaka, T. 8646-8647; DP P1301.
[3431] Dren Čaka, T. 8666-8667; DP D360.
[3432] Dren Čaka, T. 8637.
[3433] Hani Hoxha, T. 5623-5626.

Vejsa, Fetije Vejsa, Hysen Gashi, Shahindere Hoxha, Flaka Hoxha, Valbona Čaka, Dalina Čaka, Delvina Čaka, Diona Čaka, Valbona Haxhiavdia, Doruntina Haxhiavdia, Egzon Haxhiavdia, Rina Haxhiavdia, Shirine Nuci i Manushe Nuci.

890. Prikaz događaja koji je dao Dren Čaka takođe je potvrdio Sami Parashumti, koji je živeo prekoputa ulice, na adresi Miloša Gilića br. 82.[3434] Parashumti je u svom svedočenju rekao da je 2. aprila u ranim jutarnjim časovima čuo pucnje koji su dolazili iz pravca kuće u kojoj je živela porodica Vejsa, na suprotnoj strani ulice od mesta na kojem je on stajao.[3435] Kad je pucnjava prestala, čuo je kako u dvorištu kuće u kojoj je živela porodica Vejsa deca vrište: "Ubiće nas!" Nekih 15 minuta kasnije, kad se Sami Parashumti vratio u svoju kuću, čuo je drugi rafal iz kuće u kojoj je živela porodica Vejsa.[3436] S krova svoje kuće, Sami Parashumti je video policijski kombi s ugašenim farovima; video je kako je približno 12 muškaraca izašlo iz njega i ušlo u njegovo dvorište.[3437] Trojica od njih imala su kaubojske šešire, zelene maskirne uniforme i obojena lica.[3438] Prema zaključku Veća, ovaj opis odgovara uniformama koje je nosio PJP MUP-a. Preostalih devet muškaraca bilo je odeveno u plave maskirne uniforme.[3439] Video je još sedam-osam muškaraca, takođe u plavim policijskim maskirnim uniformama, kako prelaze preko zida u kuću porodice Cana.[3440] Duž ulice, Sami Parashumti je video još pedesetak policajaca koji su imali iste tamnoplave policijske maskirne uniforme.[3441]

891. S krova svoje kuće Sami Parashumti je video kako jedan broj ovih ljudi prilazi kući porodice Cana, u Ulici Miloša Gilića br. 80, odmah do njegove kuće.[3442] Neki su ušli u kuću, a nekoliko njih ostalo je napolju. Negde oko 01:45 časova čuo je kako Januzu Cani njegova supruga Ganimete viče "[n]ema našeg sina", a posle nekoliko sekundi jasno je čuo pet pucnjeva.[3443] Otprilike posle pet minuta, video je kako četiri policajca izlaze iz Canine kuće s Januzovom ćerkom Shpresom, starom 43 godine, koja je bila u pidžami.[3444] Jedan od policajaca joj je pocepao gornji deo pižame i vukao je za kosu. Svedok je čuo kako Shpresa viče na ovog policajca: "Ubili ste mi

[3434] Sami Parashumti, DP P903, str. 1.
[3435] Sami Parashumti, DP P903, str. 2; Sami Parashumti, T. 5969; DP P904.
[3436] Sami Parashumti, DP P903, str. 2.
[3437] Sami Parashumti, DP P903, str. 2; Sami Parashumti, T. 5971-5972; v. takođe Sami Parashumti, T. 6002, 6003; DP D220.
[3438] Sami Parashumti, DP P903, str. 2; Sami Parashumti, T. 5972-5974; DP P906, fotografija gore desno, koja prikazuje uniformu ta tri lica. Na fotografiji se vidi da je uniforma bila od materijala s zelenom, smeđom i žutom maskirnom šarom.
[3439] Sami Parashumti, DP P903, str. 2; Sami Parashumti, T. 5972-5974; DP P906, fotografija levo gore, koja prikazuje uniformu koju je na sebi imalo tih drugih devet lica. Na fotografiji se vidi uniforma od materijala s maskirnom mustrom od dve nijanse plave boje; v. takođe Sami Parashumti, T. 6012; DP D222, uniforma označena brojem "1". Ovo je standardna policijska maskirna uniforma.
[3440] Sami Parashumti, DP P903, str. 3; Sami Parashumti, T. 6006; DP D220, zid koji razdvaja kuću roditelja ovog svedoka i kuću porodice Cana nalazi se između oznaka 9 i 11.
[3441] Sami Parashumti, DP P903, str. 3; Sami Parashumti,T 5974; DP P906, šara na uniformi na fotografiji levo gore.
[3442] Sami Parashumti, DP P903, str. 3; Sami Parashumti, T. 5975; DP P904 (fotografija iz vazduha, na kojoj je Parashumti u sudnici obeležio mesto gde se nalazi njegova kuća, kompleks porodice Vejsa i kuća porodice Cana).
[3443] Sami Parashumti, DP P903, str. 3.
[3444] Sami Parashumti, DP P903, str. 3; Sami Parashumti, T. 6005.

oca."[3445] Policajci su Shpresu zatim odveli stazom prema novoj kući porodice Cana do jednog prolaza pored glavnog puta.[3446] Jedan od tih policajaca imao je nož. Ubrzo pošto su ušli raj prolaz, čuo je Shpresin krik.[3447] Usledio je užasan zvuk, kao kad se kolje životinja. Zbog onoga što je video i čuo mislio je da je Shpresu Canu snašlo ono najgore.[3448] Ovi događaji se, prema zaključku Veća, odnosno na ubistvo četiri člana porodice Cana.[3449]

892. Dr William C. Rodriguez III iz Instituta oružanih snaga za patologiju Ministarstva odbrane SAD, pregledao je 25. juna 1999. godine posmrtne ostatke nađene u Ulici Miloša Gilića br. 80 i došao do zaključka da se radi o ostacima četiri člana iste porodice, čija tela su nađena na raznim mestima u kući, a da su to bili jedan stariji muškarac i starija žena, kao i jedan muškarac i žena za koje se procenjuje da su u trenutku smrti bili u kasnim tridesetim ili ranim četrdesetim godinama.[3450] Veće napominje da ovo potvrđuje Parashumtijev iskaz o ubistvu četiri člana porodice Cana. Ono se uverilo da su Januz Cana, Ganimete Cana, Shpresa Cana i Fatmir Cana 1. aprila 1999. godine ubijeni od strane snaga MUP zato što su bili kosovski Albanci. Sva ova lica bila su civili koji nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima.

893. Dok je s krova svoje kuće posmatrao šta se oko njega događa, Sami Parashumti je shvatio da je i njegova kuća u plamenu.[3451] Skočio je s krova u zadnje dvorište i pobegao u kuću Afrima Berishe, koja se nalazila nekih 35 metara iza njegove kuće, odvojena praznim prostorom i zidom.[3452] Pošto je iz njegove kuće kuljao dim, on i njegova porodica, koju je pre toga tu ostavio, morali su da napuste kuću Afrima Berishe. Otišli su u kuću Sadika Krasniqija, odmah iza Afrimove kuće. Kuća je bila nedovršena i mnogo civila se krilo u njoj.[3453]

894. Mnoge albanske kuće u toj ulici spaljene su te noći.[3454] Prvo, spaljena je kuća Bardhyla Rize, iz koje su svi već bili izišli.[3455] Zatim je spaljena kuća Fehmija Lleshija; napadači su odveli Fehmija Lleshija i njegovu suprugu Kimete Lleshi i više ih niko nije video. Njihova dva deteta pobegla su kroz rupu u zidu.[3456] Kuća Besima Bokshija je takođe spaljena, kao i kuća Esata Mullatahirija. Peta kuća u tom nizu nije spaljena. Pripadala je Srbinu Ljubiši Raičeviću, rezervnom

[3445] Sami Parashumti, DP P903, str. 3; Sami Parashumti, T. 6005.
[3446] Sami Parashumti, DP P903, str. 3; Sami Parashumti, T. 6005; DP D220, prolaz obeležen brojem "12".
[3447] Sami Parashumti, DP P903, str. 3; Sami Parashumti, T. 6005.
[3448] Sami Parashumti, DP P903, str. 3.
[3449] Veće napominje da se iskaz iz druge ruke svedoka K74 (v. svedok 74, DP P1095, str. 3) razlikuje od ovog prikaza događaja koji je zasnovan na iskazu očevica čije svedočenje Veće prihvata. V. takođe DP P756, str. 217.
[3450] DP P1161, str. 13-15.
[3451] Sami Parashumti, DP P903, str. 3.
[3452] Sami Parashumti, DP P903, str. 3; Sami Parashumti, T. 5986.
[3453] Sami Parashumti, DP P903, str. 3.
[3454] Svedok 74, DP P1095, str. 2-5; svedok 74, DP P1096 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7534-7536; svedok 74, T. 7429.
[3455] Svedok 74, DP P1095, str. 2.
[3456] Svedok 74, DP P1095, str. 2.

policajcu. Šesta kuća je bila spojena s kućom ovog Srbina i, premda nije spaljena,[3457] napadači su pobili njene ukućane, među kojima su bili Hysen Deda (star 75 godina), Caje Deda (stara 65 godina), Aferdita Deda Demjaha (stara 38 godina) i Argjend Ylber Demjaha (star 5 godina).[3458] Mentor Deda (star 35 godina) je preživeo. Kuće u kojima su živeli Ali Lapi, Gezim Nagafci, Jonuz Cana, Njazi Parashuti, Rezak Parashuti, Xhevdet Muhaxhiri, Agron Nagafci, Ragip Ballata, Shkelzen Vogli i Lulzim Vejsa su sve spaljene.[3459] Kuća svedoka K74 je spaljena, a svaka prostorija u toj kući zasuta je mitraljeskom vatrom.[3460]

895. Dok su ujutro 2. aprila oko 07:00 časova, Lulzim Vejsa i Behar Haxhiavdija išli nazad u pravcu kuće porodice Vejsa, nakon što su proveli noć u jednoj napuštenoj kući, [3461] videli su da su kuće Albanaca u naselju Ćerim spaljene, dok su kuće Srba i one kuće kosovskih Albanaca koje se naslanjaju na srpske kuće bile netaknute.[3462] Kuća porodice Vejsa bila je spaljena i čuvala su je tri policajca u plavim uniformama rezervne policije.[3463] Lulzim Vejsa je poznavao ta tri rezervna policajca, koji su svi bili mobilisani 1998-1999. godine.[3464] Dvojica od njih, braća Ljubiša Raičević i Nenad Raičević, živela su 20 metara od njegove kuće, a treći, Novica Nedeljković, živeo je u jednoj drugoj kući koja se takođe nalazila na udaljenosti od nekih 20 metara.[3465] S njima i njihovim porodicama su Lulzim Vejsa i njegova porodica bili u dobrim odnosima pre ovog incidenta.[3466] Dok je Lulzim Vejsa prolazio pored ovih rezervnih policajaca, Ljubiša Raičević mu je rekao: "Vidiš, Lulzime, šta nam je NATO napravio?"[3467] Lulzim Vejsa je ispred svoje bilijarske sale video špriceve i flaše.[3468]

896. Oko 07:30 časova Hani Hoxha se vratio do porodičnog kompleksa Lulzima Vejse. Ovaj porodični kompleks je izgoreo do temelja i iz podruma gde su se krili žene i deca kuljao je dim.[3469] Hani Hoxha više nije video svoju suprugu i kćeri.[3470] Video je izgorelo telo Hysena Gahija,

[3457] Svedok 74, DP P1095, str. 2.
[3458] Svedok K74 je za smrt Argjenda Ylbera Demjahe saznao od Mentora Dede. V. svedok 74, DP P1095, str. 2; svedok 74, DP P1096, (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7511-7514.
[3459] Svedok 74, DP P1095, str. 3-5; svedok 74, DP P1096 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7509.
[3460] Svedok 74 nije lično video kad su mu zapalili kuću i pucali po njoj, već je nakon napada zaključio da se to dogodilo, pošto je po zidovima svoje kuće video rupe od metaka. Svedok 74, DP P1095, str. 3, 5-6; svedok K74, T. 7426-7427; svedok K74, DP P1096 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7515.
[3461] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 3. Lulzim Vejsa je objasnio da su mislili da su im porodice bezbedne, pošto su verovali da srpska policija ubija samo muškarce, ali da ne dira žene i decu.
[3462] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 3.
[3463] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 3; Lulzim Vejsa, DP P979 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4080-4081; Lulzim Vejsa, T. 6102.
[3464] Lulzim Vejsa, DP P979 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4087.
[3465] Lulzim Vejsa, DP P979 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4083-4084; Lulzim Vejsa, T. 6090-6091. V. takođe svedok K74, P1095, str. 4-5.
[3466] Lulzim Vejsa, DP P979 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4086-4087; Lulzim Vejsa, T. 6103.
[3467] Lulzim Vejsa, DP P979 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4091.
[3468] Lulzim Vejsa, DP P979 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4092.
[3469] Hani Hoxha, DP P881 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1544; Hani Hoxha, DP P880 (transkript u predmetu *Milošević*),T 7377; Hani Hoxha, DP P879, str. 4.
[3470] Hani Hoxha, DP P881 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1545.

ujaka/teče Lulzima Vejse.[3471] Hani Hoxha je otišao u komšijinu kuću, gde je zatekao Drena Čaku.[3472] Dren Čaka mu je rekao da su napadači rekli da će sve da ih pobiju jer su tražili NATO i da su ljude u podrumu ubili iz vatrenog oružja s razdaljine od jednog metra.[3473]

897. Lulzim Vejsa i Behar Haxhiavdija su otišli do kuće Lulzimove tetke tri kuće dalje, i tamo zatekli njegovu tetku, njenog supruga i Hanija Hoxhu. Tamo je bio i sin Lulzimove rođake Dren Čaka; bio je povređen u desnu ruku.[3474] Lulzimova tetka im je objasnila da su svi oni koji su bili u podrumu mrtvi, osim Drena.[3475] Hani Hoxha i Behar Haxhiavdija otišli su u kuću Lulzima Vejse i videli da je ona potpuno izgorela, a da je podrum i dalje u plamenu i dimu.[3476] Nisu uspeli da pronađu nijedan leš, samo komade ljudskog mesa.[3477] Drena Čaku su njegova tetka i deda odveli u bolnicu.[3478]

898. Prema svedočenju Fredericka Abrahamsa, istraživača organizacije *Human Rights Watch*, ubrzo nakon goreopisanih događaja, Faton Polloshka, radnik gradskog komunalnog preduzeća u Đakovici, došao je u kuću Lullzima Vejse i pokupio 20 tela koja su bila izgorela u toj meri da se nisu mogla prepoznati.[3479] Rekao je Abrahamsu da je, osim tela nađenih u kompleksu porodice Vejsa, pronašao još 30 tela osoba ubijenih 1. i 2. aprila 1999. godine.[3480] Sudskomedicinski dokazi koji su Veću predočeni i koji se detaljnije razmatraju kasnije u ovoj Presudi potvrđuju da su neka od tih tela iz kuće Lulzima Vejse premeštena na gradsko groblje u Đakovici između 2. aprila 1999. godine i 25. maja 1999. godine. Dr William C. Rodriguez III iz Instituta oružanih snaga za patologiju Ministarstva odbrane SAD pregledao je posmrtne ostatke nađene i u Ulici Miloša Gilića br. 157 i na gradskom groblju u Đakovici.[3481] Njegov zaključak je bio da je zbog toga što su posmrtni ostaci izgoreli i fragmentirani nemoguće utvrditi tačan broj žrtava. Ipak, među njima je bilo najmanje 20 osoba, među kojima jedan odrasli muškarac, nekoliko odraslih žena i mnogo dece.[3482]

899. Dokazi pokazuju da je 1. aprila 1999. godine ili približno tog datuma jedan broj muškaraca albanske nacionalnosti ubijen na autobuskoj stanici u Đakovici, koja se nalazi na nekih 300 metara

[3471] Hani Hoxha, DP P880 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7377; Hani Hoxha, DP P879, str. 4.
[3472] Hani Hoxha, DP P879, str. 4.
[3473] Hani Hoxha, DP P880 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 7378.
[3474] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 3.
[3475] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 3.
[3476] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 3.
[3477] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 3.
[3478] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 3; Dren Čaka, DP P1296 (transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2654, 2665.
[3479] Frederick Abrahams, T. 3975; DP P756, str. 220.
[3480] DP P756, str. 220.
[3481] DP P1161, str. 2-10.
[3482] DP P1161, str. 9.

od Ulice Miloša Gilića.[3483] Aleksandar Vasiljević, tada pomoćnik načelnika Uprave bezbednosti VJ, primio je izveštaj od kapetana Sergeja Perovića da načelnik SUP-a Đakovica Milovan Kovačević ima sopstvenu operativno-poternu grupu (OPG) zvanu "Legija" i da je ona učestvovala u ubistvu 20 muškaraca kosovskih Albanaca u aprilu 1999. godine čija su tela nađena na autobuskoj stanici i tu ostavljena nekoliko dana, sve dok ih neke osobe romske nacionalnosti, po Perovićevom mišljenju po naređenju policije, nisu utovarile u vozila.[3484] Ove dokaze delimično potkrepljuje pregled izgorelih i kalcifikovanih skeletnih ostataka nađenih na autobuskoj stanici u Đakovici, koji je 28. juna 1999. godine obavio dr Rodriguez iz Instituta oružanih snaga za patologiju Ministarstva odbrane SAD.[3485] Radi se o ostacima najmanje šest odraslih muških osoba. Na posmrtnim ostacima jednog od njih jasno se vide tragovi strelne rane desne ključne kosti.[3486] U Izveštaju se navodi da su ovi muškarci ubijeni 1. aprila 1999. godine.[3487]

900. Kao što je već razmotreno u ovoj Presudi, na osnovu podataka iz razgovora koje je s kosovskim Albancima vodio Odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda (dalje u tekstu: CDHRF), predsednik Odbora Fuad Haxhibeqiri je zaključio da su te noći pripadnici srpskih snaga u Ulici Miloša Gilića ubili oko 60 kosovskih Albanaca.[3488] Ovo je u skladu s dokazima predočenim Veću o sistematskom ubijanju velikih razmera u Ulici Miloša Gilića i njenoj okolini 1-2. aprila 1999. godine.

901. Veće ima u vidu iskaz svedoka odbrane Miloša Đošana, koji je u relevantnom periodu bio stacioniran u objektu VJ "Vinarski podrum" u naselju Ljug Bunar, nekih 500 metara od naselja Ćerim, koji je naveo da u noći 1. aprila 1999. godine nije ni čuo ni video da je u toku neka operacija.[3489] On je u svom svedočenju takođe rekao da bi on, da je bilo ubijanja, bio obavešten, ali da o tome nije dobio nikakve informacije.[3490] Veće ima ozbiljnih sumnji u verodostojnost i pouzdanost Đošanovog svedočenja. U jednom ranijem postupku Đošan je naveo da se on 1. aprila 1999. godine vozio kroz naselje Ćerim i pomogao u izvlačenju dva ranjena vojnika VJ iz radarske instalacije P-15 koja je nešto ranije te večeri pogođena bombama NATO, ali da nije ni video ni čuo da je u toku neka operacija.[3491] Međutim, iz drugih dokaza se vidi da je radar P-15, u stvari, pogođen 31. marta 1999. godine,[3492] a Đošan je tu činjenicu potvrdio prilikom svog svedočenja na

[3483] Lulzim Vejsa, T. 6099; svedok K74, T. 7452; DP P823, str. 24.
[3484] Aleksandar Vasiljević, T. 5735-5736.
[3485] DP P1161, str. 11-13.
[3486] DP P1161, str. 12.
[3487] DP P1161, str. 11.
[3488] Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 8.
[3489] Miloš Đošan, DP D684 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 45408.
[3490] Miloš Đošan, T. 11467; Miloš Đošan, DP D684 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 45406.
[3491] Miloš Đošan, DP D684 (transkript u predmetu *Milošević*), T. 45408.
[3492] DP D689, str. 1; DP D958, str. 8.

ovom suđenju.[3493] Prema tome, nema dokaza da su jedinice VJ bile prisutne u naselju Ćerim u noći 1. aprila 1999. godine kad je izvedena ova operacija. Veće ne smatra uverljivom ni tvrdnju da se ubistva nisu mogla dogoditi pošto Đošan nije bio obavešten o njima. Kao što je razmotreno niže u tekstu, snage MUP nisu izvestile o ovim zločinima kako je predviđeno zakonom i MUP je namerno pokušao da izbegne svaku propisnu istragu. Prema tome, sasvim je moguće da Đošan nije bio obavešten o ubistvima.

902. Na osnovu svih gorenavedenih dokaza Veće se uverilo da je 1-2. aprila 1999. godine u naselju Ćerim izveden nameran i planiran napad od strane srpske policije, koja je obuhvatala i pripadnike PJP i pripadnike lokalne i rezervne policije, pri čemu su sistematski ubijani nenaoružani kosovski Albanci, civili, među kojima čak i žene i deca, a njihove kuće i imovina su uništavani. Ova operacija bila je direktan odgovor na početak kampanje NATO bombardovanja.

(c) Proterivanje iz Đakovice u Albaniju

903. Od 24. marta 1999. godine, veliki broj kosovskih Albanaca počeo je da odlazi s Kosova i prelazi granicu u Albaniju.[3494] Najbliži granični prelaz gradu Đakovici bio je prelaz Ćafa Prušit. U ratnom dnevniku 2. motorizovane brigade 549. motorizovanog bataljona navodi se da je 28. marta 1999. godine oko 2.000 ljudi prošlo "u pravcu graničnog prelaza Ćafa Prušit"; dana 29. marta, oko 1.000 ljudi je otišlo u pravcu tog graničnog prelaza; dana 30. marta 1999. godine oko 2.000 ljudi prešlo je u Albaniju preko graničnog prelaza Ćafa Prušit.[3495] U ratnom dnevniku je zabeleženo da je VJ organizovao prevoz dece i starijih osoba.[3496] Takođe se navodi da je "put Đakovica-Prizren zakrčen kolonama izbeglica" i da vojnici VJ daju deci u tim grupama keks i sok.[3497] U beleškama od narednih dana piše kako je 31. marta oko 1.000 ljudi prošlo u pravcu graničnog prelaza Ćafa Prušit, ostavivši za sobom 70 traktora u selu Žub /Zhub/, koje se nalazi na putu neposredno pre graničnog prelaza;[3498] još 2.000 ljudi "prošlo" je u pravcu tog graničnog prelaza 1. aprila.[3499] U izveštaju Štaba MUP o bezbednosno značajnim događajima evidentiranim 1-2. aprila 1999. godine navodi se da se tokom 1. aprila 1999. godine oko 1.500 kosovskih Albanaca uputilo "iz Kline i okolnih sela i iz Đakovice ka graničnom prelazu Ćafa Prušit".[3500]

[3493] Miloš Đošan, T. 11465.
[3494] DP P1098, str. 6 (U izveštaju Štaba MUP o bezbednosno značajnim događajima evidentiranim 27-28. marta 1999. godine navodi se da je 27. marta 1999. godine oko 11.000 pripadnika "šiptarske nacionalne manjine" napustilo Kosovo preko graničnog prelaza Vrbnica, dok je njih oko 150 preko prelaza Đeneral Janković otišlo u BJRM, kao i da je 28. marta 1999. godine oko 5.000 pripadnika "šiptarske nacionalne manjine" prešlo granični prelaz Vrbnica i otišlo na teritoriju Republike Albanije.).
[3495] DP D37, str. 4-5.
[3496] DP D37, str. 5.
[3497] DP D37, str. 5.
[3498] DP D37, str. 5. U ratnom dnevniku se pominje da je napravljen popis vozila i tehničke robe.
[3499] DP D37, str. 6.
[3500] DP P718, str. 5.

904. Dokazi pokazuju da su 2. aprila 1999. godine i narednih dana stanovnici kosovski Albanci masovno napuštali grad Đakovicu i odlazili u Albaniju. U izveštaju Štaba MUP o bezbednosno značajnim događajima evidentiranim 2-3. aprila 1999. godine navodi se da je u ranim jutarnjim časovima 2. aprila 1999. godine 70.000 kosovskih Albanaca "izbeglo" u Albaniju preko graničnih prelaza Ćafa Prušit i Vrbnica.[3501] U izveštaju od 4. aprila 1999. godine navodi se da je u periodu od 24. marta 1999. godine do 4. aprila 1999. godine, 38.180 "lica" prešlo granični prelaz "Ćafa Prušit".[3502] U ratnom dnevniku 2. motorizovane brigade 549. motorizovanog bataljona zabeleženo je da je 4. aprila 1999. godine "u pravcu graničnog prelaza Ć. Prušit prošlo oko četiri hiljade civila" i da je za decu i starije osobe organizovan prevoz.[3503] Iako se u izveštajima i ratnom dnevniku ne pominje odakle su bile ove izbeglice, Veće napominje da su dokazi o kosovskim Albancima koji su preko graničnog prelaza Ćafa Prušit prelazili u Albaniju u skladu s usmenim svedočenjima, razmotrenim niže u tekstu, osoba koje su istom vremenskom periodu proterane iz grada Đakovice i koje su prešle u Albaniju preko graničnog prelaza Ćafa Prušit.

905. Dana 2. aprila 1999. godine oko 07:00 časova, približno 300 ljudi koji su se okupili u domu Krasniqijevih, krenulo je za Albaniju.[3504] Dana 1. ili 2. aprila 1999. godine, Shyhrete Dula je videla kako konvoj u kojem je bilo mnogo ljudi, u pratnji srpske policije i vojnika VJ, prolazi pored hrama koji je u tom kraju poznat kao "Veliki hram", a u koji se ona bila sklonila osam dana sa još stotinak drugih ljudi.[3505] Veće napominje da odbrana tvrdi da je Dula s porodicom morala da pobegne u Hram zato što se uplašila "sumnjivog ponašanja" nekih muškaraca kosovskih Albanaca (verovatno pripadnika OVK) koji su se, bežeći iz dvorišta u dvorište, prebacivali preko zidova kojima su ta dvorišta bila opasana.[3506] U stvari, u skladu s Dulinim objašnjenjem koje Veće prihvata, ono čega su se ona i njena porodica uplašili i zbog čega su potražili sklonište u Hramu nije bilo ponašanje tih muškaraca albanske nacionalnosti, već bojazan da bi ih mogli biti suočeni s istom opasnošću od koje su ti muškarci kosovski Albanci bežali.[3507] Ljudi u konvoju dolazili su iz gradskog naselja koje se zove Ćerim.[3508] Ona se s porodicom priključila tom konvoju.[3509] Na dva kontrolna punkta duž puta, policajci u plavim maskirnim uniformama tražili su od Shyhrete Dula i njene porodice da im predaju lične isprave.[3510] Shyhrete Dula i ostali u konvoju sprovedeni su do albanske granice, do

[3501] DP P697, str. 6.
[3502] DP P719, str. 6.
[3503] DP D37, str. 7.
[3504] DP P903, str. 3; Sami Parashumti, T. 5977.
[3505] Shyhrete Dula, DP P1268, str. 4.
[3506] Završni podnesak odbrane, par. 830.
[3507] Shyhrete Dula, DP P1268, str. 4.
[3508] Shyhrete Dula, DP P1268, str. 4; Shyhrete Dula, T. 83298393.
[3509] Shyhrete Dula, DP P1268, str. 4; Shyhrete Dula, T. 8391-8392.
[3510] Shyhrete Dula, DP P1268, str. 4; Shyhrete Dula, T. 8347, 8393-8395.

prelaza Ćafa Prušit, gde im je policija opet tražila lične isprave pre nego što je pustila da konvoj pređe u Albaniju.[3511] Konvoj su do graničnog prelaza sprovele snage VJ.[3512]

906. Dana 2. aprila oko 09:00-09:30 časova, Lulzim Vejsa je video kako oko 7.000-8.000 kosovskih Albanaca iz njegovog naselja prolazi ulicom ispred njegove kuće u automobilima, traktorima ili pešice.[3513] Ova raseljena lica činila su kolonu dugu oko tri kilometra.[3514] Hani Hoxha, Behar Haxhiavdija, Lulzim Vejsa i sinovi njegove tetke/ujne/strine priključili su se koloni koja je na kraju prešla granicu i ušla u Albaniju.[3515] U koloni je bilo mnogo kosovskih Albanaca iz najbližeg susedstva.[3516] Lulzim Vejsa je u svom iskazu rekao da su svi ljudi u koloni znali šta se dogodilo njegovoj porodici i bojali su se da bi isto moglo snaći i njih.[3517] Na putu ka granici, prijatelji iz njegovog naselja ispričali su Lulzimu Vejsi kako su ubijeni drugi kosovski Albanci koji su svi bili muškarci.[3518] Lulzim Vejsa je video spaljene kuće u gradu i po selima kroz koja su prolazili.[3519] Svedok K74 je takođe bio u ovom konvoju.[3520] Dok je kolona prolazila kroz Đakovicu, na svakom ćošku su stajali pripadnici policije i VJ.[3521] Veće u vezi s ovim ima u vidu izveštaj SUP Đakovica od 27. marta 1999. godine, koji je potpisao načelnik SUP Milovan Kovačević i u kojem se navodi da je između 00:00 i 24:00 časova 27. marta 1999. godine izvršeno "obezbeđenje komunikacija" koje vode iz Đakovice i da za to vreme "nije bilo bezbednosno interesantnih pojava i događaja".[3522]

907. Dana 2. aprila 1999. godine oko 10:00 časova, dva policajca u plavom vozilu došla su u kuću Ganija Efendiua, lekara koji je živeo u gradskom naselju Blloku-i-Ri. Tu se Fuad Haxhibeqiri sklonio nakon što je policija pretražila kancelariju CDRHF i uhapsila neke od njegovih kolega 23. marta 1999.[3523] Kad je policija došla Fuad se krio u kući.[3524] Čuo je kako su policajci rekli lekaru da ima pet minuta da napusti kuću i popne se u autobus koji je čekao nedaleko od crkve. Lekar je pokušao da uzme sopstveni automobil, ali policija ga je naterala da ide pešice i rekla mu da im ostavi vrata garaže otvorena i ključeve od automobila.[3525] Osmoro ljudi koji su tad boravili u kući Ganija Efendiua (lekar, lekareva žena, njihova dva sina i neke komšije) je tad napustilo kuću i

[3511] Shyhrete Dula, DP P1268, str. 4; Shyhrete Dula, T. 83498395.
[3512] Shyhrete Dula, DP P1268, str. 4.
[3513] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 3. V. takođe svedok K74, T. 7440.
[3514] Hani Hoxha, DP P879, str. 5.
[3515] Lulzim Vejsa, T. 6092-6093; Lulzim Vejsa, DP P978, str. 3.
[3516] Lulzim Vejsa, T. 6093.
[3517] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 3.
[3518] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 4.
[3519] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 4.
[3520] Svedok K74, T. 7438, 7453-7454; svedok K74, DP P1095, str. 6.
[3521] Hani Hoxha, DP P879, str. 5.
[3522] DP D922, str. 3.
[3523] Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 6; Fuad Haxhibeqiri,T 6994.
[3524] Fuad Haxhibeqiri, T. 6996, 6988-6989, 6999-7000.
[3525] Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 6; Fuad Haxhibeqiri, T. 6937, 6939, 6994-6996.

jedino je Fuad Haxhibeqiri ostao, pošto se plašio da ga traži policija jer radi za CDHRF.[3526] Kad su policajci otišli, Fuad Haxhibeqiri je izašao u dvorište i otprilike četiri dana i noći krio se u šahtu pumpe za vodu, sve dok nije zaključio da je postalo manje opasno da se kreće.[3527]

908. Kad su ljudi u ovom konvoju koji je napuštao Đakovicu stigli na periferiju grada, policija im je naredila da stave svoje lične isprave na zemlju[3528] ili u jednu kutiju,[3529] posle čega im je dozvoljeno da idu dalje. Konvoj se kretao od Đakovice preko Brekovca do Vogova /Vogovë/ i dalje za Žub, gde im se priključila još jedna grupa od oko 250 raseljenih lica. Konvoji raseljenih kosovskih Albanaca stizali su sa svih strana.[3530] Otprilike u to vreme svedok K89 je video kolone, uglavnom žena, dece, starih i nejakih, kako prolaze Žub iz pravca Đakovice ili okolnih sela, i idu ka mestu Deva/Devë na albanskoj granici, i prelaze u Albaniju.[3531] Kolone je sprovodila pešadija VJ.[3532] Dok su kolone raseljenih lica prolazile kroz Žub, svedok K89 je video kako pripadnici VJ ljudima cepaju lične isprave.[3533] Glavni put do carinskog objekta u Albaniji bio je miniran, pa su pripadnici VJ kolonu raseljenih lica preusmerili na jedan drugi put kojim je kolona stigla do granice.[3534] Nemoćne i stare osobe VJ je prevezla do granice kamionima.[3535]

909. Raseljena lica u konvoju u kojem su bili Lulzim Vejsa, Hani Hoxha i svedok K74 išla su pešice nekih devet-deset kilometara dok nisu stigla do prelaza Ćafa Prušit na albanskoj granici, 2. aprila 1999. godine u 12:30 časova.[3536] Na granici se nalazio još jedan kontrolni punkt na kojem su bili pripadnici VJ. Vojnici VJ u zelenim maskirnim uniforma zadržali su ta raseljena lica otprilike tri sata pre nego što su ih pustili da pređu granicu i odu u Albaniju.[3537] I ovog puta lične karte i druge isprave morale su biti predate VJ.[3538] Na brdima u blizini granice nalazili su se tenkovi VJ.[3539] Kad je kolona stigla do granice, pripadnici VJ su ih ostavili i vratili se ne rekavši im ništa.[3540] Procenjuje se da je tog dana u koloni izbeglica bilo između 10.000 i 15.000 ljudi.[3541]

[3526] Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 7; Fuad Haxhibeqiri, T. 6935-6936, 6937, 6990-6991, 6994-6995, 7002-7003.
[3527] Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 7; Fuad Haxhibeqiri, T. 6937-6938, 7000.
[3528] Sami Parashumti, T. 5978, 6014-6015.
[3529] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 3; Lulzim Vejsa, DP P979 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4081-4082; Lulzim Vejsa, T. 6093-6094; Hani Hoxha, DP P881 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1549; Hani Hoxha, DP P880 (Transkript u predmetu *Milošević*),T 7381; Hani Hoxha, DP P879, str. 5.
[3530] Sami Parashumti, T. 5978-5979. V. takođe svedok K74, T. 7439, 7463.
[3531] Svedok K89, DP P1274 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9154, 9184.
[3532] Svedok K89, DP P1274 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9186.
[3533] Svedok K89, DP P1274 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9154-9155, 9186.
[3534] Sami Parashumti, T. 5979. U vezi s miniranim mestima u graničnom pojasu, v. takođe svedok K89, DP P1274, (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9186, 9228.
[3535] Sami Parashumti, T. 5979; Hani Hoxha, DP P879, str. 5. I Lulzima Vejsu i Hanija Hoxhu su stavili na traktore. Lulzim Vejsa, DP P978, str. 4; svedok K89, DP P1274 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9154-9155, 9186.
[3536] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 3; Hani Hoxha, DP P879, str. 5; svedok K74, DP P1095, str. 6.
[3537] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 4; Lulzim Vejsa, DP P979 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4082; Hani Hoxha, DP P879, str. 5.
[3538] Svedok K74, DP P1095, str. 6; svedok K74, T. 7440-7441.
[3539] Hani Hoxha, DP P879, str. 5.
[3540] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 4.
[3541] Hani Hoxha, DP P881 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1564.

Prilikom prelaska granice s Albanijom jedan stražar je rekao izbeglicama da pešice odu do jedne škole na dva kilometra odatle, gde su ostali do nekih 03:00 časa sledećeg jutra, kad su po njih došli neki kamioni i odveli ih u selo Krume.[3542]

910. Pošto se nekih četiri dana krio u šahtu pumpe za vodu, Fuad Haxhibeqiri je napustio naselje Blloku-i-Ri u Đakovici. Primetio je da je to naselje napušteno.[3543] Na putu do kuće video je mnogo spaljenih kuća i radnji.[3544] Iz svoje kuće Fuad Haxhibeqiri je video da u jednom drugom naselju svakog dana u proseku izgore dve ili više kuća. Video je kako te kuće pale pripadnici paravojnih formacija koji u njih bacaju male plastične kontejnere s benzinom i pucaju na njih.[3545] Iako Haxhibequiri nije opisao izgled osoba za koje kaže da su pripadnici paravojnih formacija, Veće se uverilo da je svedok umeo da razlikuje pripadnike policije, vojske i paravojnih formacija, pošto je odslužio vojsku 1983-1984. godine[3546] i pošto je kao predsednik CDHRF vodio razgovore sa stotinama kosovskih Albanaca o kršenjima ljudskih prava koja su pretrpeli tokom 1998. i 1999. godine, pri čemu je od njih tražio da identifikuju izvršioce (i naprave razliku među njima).[3547] Takođe je opisao uniformu koju su nosila lica koja je nazivao pripadnicima paravojnih formacija u kontekstu koji se razmatra niže u tekstu i naveo da su imali maskirne uniforme, trake za obeležavanje oko mišice i poveze oko glave.[3548] Haxhibeqiri je takođe video kako policajci pale kuće i radnje.[3549] Iako stanovnika tu više nije bilo, pripadnici policije i paravojnih formacija prolazili su pored njegove kapije u naselju Hadum/Stara čaršija, koja se nalazi u starom delu grada.[3550]

911. Dren Čaka i članovi njegove porodice krenuli su iz Đakovice negde između 4. i 8. aprila 1999. godine, neki automobilom, a neki kamionom. Trebalo im je tri-četiri dana da stignu do granice s Albanijom.[3551] Kad su prešli granicu, Drena Čaku su odveli u poljsku bolnicu u Kukešu,[3552] odakle je kasnije helikopterom prebačen u Tiranu.[3553] Među dokazima je video-snimak koji prikazuje Drena Čaku u poljskoj bolnici u Kukešu nekih pola sata pošto je prešao granicu. Na

[3542] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 4.
[3543] Fuad Haxhibeqiri, T. 6940.
[3544] Fuad Haxhibeqiri, T. 6941; DP P1069.
[3545] Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 7; Fuad Haxhibeqiri,T 6940, 7012.
[3546] Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 7; Fuad Haxhibeqiri,T 6940, 7012.
 Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 2.
[3547] Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 7; Fuad Haxhibeqiri, T. 6952-6955, 6959, 6962, 6981.
[3548] Fuad Haxhibeqiri, T. 7013-7014.
[3549] Fuad Haxhibeqiri, T. 6994.
[3550] Fuad Haxhibeqiri, T. 6940-6941, 7013-7014; DP P1069.
[3551] Dren Čaka, DP P1296 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2654-2655; Dren Čaka, T. 8648-8649.
[3552] Dren Čaka, DP P1296 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2656; Dren Čaka, T. 8664.
[3553] Dren Čaka, DP P1296 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2660.

njemu se vidi kako Dren Čaka leži na poljskom krevetu u šatoru podignutom radi pružanja lekarske nege.[3554]

912. Neposredni dokazi na koje se oslonilo Veće dalje potvrđuju navode Radne grupa za izbeglice koje je OEBS preneo u svojoj publikaciji *Dvonedeljni pregled u oblasti ljudskih prava* za period 1-15. april 1999. godine.[3555]

913. Odbrana tvrdi da je "u Đakovici kombinacija straha i haosa zbog neprestanog bombardovanja bila razlog iz kojeg je stanovništvo želelo da napusti grad i da su mnogi odlazili na lokalnu železničku stanicu da uhvate voz direktno za susednu Makedoniju."[3556] Veće konstatuje da dokazi ne potkrepljuju ovu tvrdnju. Svedoci koji su svedočili o napuštanju grada Đakovice i priključivanju konvojima 2. aprila 1999. godine ili približno tog datuma rekli su da su odlazili zato što su njihove kuće ili kuće drugih kosovskih Albanaca spaljene[3557] ili zato što su se zbog postupanja srpskih snaga bojali za svoje živote.[3558] Veće ove dokaze prihvata.

914. U naređenju komandanta VJ Vukovića od 3. aprila 1999. godine navodi se da će grad Đakovicu i put Peć-Prizren kontrolisati snage MUP.[3559] U Zapisniku sa sastanka sa rukovodećim radnicima policije na Kosovu od 4. aprila 1999. godine navodi se da je načelnik SUP-a Đakovica Milovan Kovačević izvestio da su "svi postavljeni zadaci izvršeni sa uspehom." Iako "postavljeni zadaci" nisu konkretno navedeni u Zapisniku, izveštava se da je Obrad Stevanović rekao: "prvu fazu antiterorističkih dejstava danas privesti kraju i uspostaviti kontrolu teritorije...", što je onda ponovio i potpredsednik savezne vlade Nikola Šainović.[3560] Okolnosti ukazuju na to da su se "postavljeni zadaci" ticali te prve faze protivterorističkih dejstava i uspostavljanja kontrole teritorije. U slučaju Đakovice to je podrazumevalo prisilno proterivanje kosovskih Albanaca iz grada Đakovice. Veće konstatuje da nije bilo mnogo dokaza koji bi ukazivali na aktivnost ili prisustvo OVK u gradu Đakovici od 24. marta 1999. godine do prvih dana maja 1999. godine i da su aktivnosti srpskih snaga, navodno protivterorističkog karaktera, bile krajnje nesrazmerne opasnosti koju je mogao predstavljati OVK.

[3554] Dren Čaka, T. 8657-8658; DP P1302.
[3555] DP P874, str. 1-2. U izveštaju se navodi da je 3. aprila 1999. godine policija govorila građanima da moraju otići i da je jedan izbeglica pokopao desetoricu muškaraca koje je srpska policija pogubila zbog sumnje da su simpatizeri OVK. Jedan drugi izbeglica je video 30-40 leševa na ulici u Đakovici, među kojima su bili muškarci, žene i deca. V. Joseph Maisonneuve, T. 5482-5483; Joseph Maisonneuve, DP P853 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11082.
[3556] Završni podnesak odbrane, par. 843.
[3557] Sami Parashumti, T. 5977, 5980-5981; DP P907, kuća obeležena brojem "1" je pripadala jednoj starijoj Srpkinji, kuća obeležena brojem "2" je pripadala jednoj crnogorskoj porodici, a kuća obeležena brojem "3" je pripadala Xhemilu Caki, koji je bio prvi komšija pomenute starije Srpkinje.
[3558] Hani Hoxha, DP P879, str. 5; Lulzim Vejsa, DP P978, str. 3-4.
[3559] DP D188, str. 2.
[3560] DP P764, str. 4.

915. Veće se uverilo da je na hiljade kosovskih Albanaca deportovano iz grada Đakovice prvih dana aprila 1999. godine.

(d) Operacija od 7. do 11. maja 1999. godine

916. Srpske snage su svoju drugu operaciju izvele u đakovičkom naselju Čabrat od 7. do 11. maja 1999. godine. Za razliku od operacije izvedene krajem marta i početkom aprila 1999. godine, tokom majske operacije vođene su intenzivne borbe između OVK i vladinih snaga.[3561] Prema rečima Nike Peraja, pripadnika VJ, vojnu operaciju u maju 1999. godine u naselju Muhalla–e-Isufi i na brdu Čabrat vodili su pukovnik VJ Milan Kotur, pukovnik MUP Kovačević i komandant rezervnog sastava major Nikola Mičunović. Njih trojica su dva puta dnevno dolazila na referisanje u istu kasarnu u kojoj je bio stacioniran Peraj. Mnogi civili pobijeni su tokom ove operacije.[3562] Međutim, zbog nedostatka dokaza o tačnim okolnostima pod kojima su ti civili izgubili život i zbog činjenice da su poginuli tokom aktivnih neprijateljstava, Veće na osnovu dokaza ne može zaključiti da su u ovom slučaju izvršeni zločini.

917. Dana 7. maja 1999. godine ili približno tog datuma Hadum džamija je dodatno oštećena. Fuad Haxhibeqiri, koji je živeo nedaleko od džamije,[3563] čuo je eksploziju i video kako je minaret prepolovljen.[3564] Nije video ko je izazvao tu štetu. Ovaj iskaz delimično potvrđuje izveštaj Andrása Riedlmayera, koji obuhvata izjavu neimenovanog građanina prema čijoj dojavi je minaret džamije "srušen" projektilom ispaljenim iz ručnog bacača 8. maja 1999. godine,[3565] a zadnji deo susedne islamske biblioteke je odvaljen.[3566] Do oštećenja džamije i biblioteke je u ovom slučaju došlo u toku borbi na brdu Čabrat (u zapadnom delu grada) između OVK i srpskih snaga.[3567] Džamija se nalazi na oko 300 metara od Brda Čabrat.[3568] S obzirom na ove okolnosti i na činjenicu da nema neposrednih dokaza očevidaca o tome kako su ti objekti oštećeni, Veće ne može da isključi mogućnost da su oštećenja džamije i biblioteke u ovom slučaju bila posredni rezultat borbenih aktivnosti koje su se odvijale nedaleko odatle. Međutim, ono podseća na svoju raniju konstataciju da je prvobitno paljenje Hadum džamije i susedne islamske biblioteke u ranim satima 25. marta 1999. godine predstavljao namerni napad srpskih snaga.

[3561] DP P756, str. 222; Fuad Haxhibeqiri, T. 6945, 7009. v. takođe DP P958, str. 4.
[3562] Nike Peraj, DP P313, par. 103. v. takođe Fuad Haxhibeqiri, T. 6945-6946.
[3563] Fuad Haxhibeqiri, T. 6948-6949; DP P1069.
[3564] Fuad Haxhibeqiri, T. 6945, 7007-7008, 7009.
[3565] DP P1098, str. 54; DP P1108, str. 2; András Riedlmayer, T. 7517.
[3566] András Riedlmayer, T. 7517.
[3567] Fuad Haxhibeqiri, T. 6945, 7009.
[3568] Fuad Haxhibeqiri, T. 6945, 7006.

918. Otprilike 8-10. maja 1999. godine izgorela je kancelarija CDHRF; g. Haxhibeqiri je video kako su je zapalili prinoseći šibicu zavesi.[3569] On je to video s udaljenosti od 80-100 metara, sa svog krova, gde je sedeo s bratom.[3570] Čovek koji je zapalio zavesu imao je na sebi maskirnu uniformu i trake oko mišica; neki drugi ljudi koji su tu bili nosili su poveze oko glave. To su bili pripadnici paravojnih formacija.[3571] Iako nema drugih konkretnijih dokaza koji bi mogli ovo da potkrepe, kao što je Veće ranije napomenulo, ono prihvata da je Haxhibeqiri umeo da razlikuje pripadnike raznih snaga, pa se, prema tome, uverilo da su ljudi koji su zapalili kancelariju CDHRF bili pripadnici paravojnih formacija. On je takođe je video grupu od najviše 50 pripadnika policije i paravojnih formacija kako 9. ili 10. maja 1999. godine ili približno tih datuma pale radnje u naselju Hadum, na nekih 100 metara od njegove kuće.[3572] Veće konstatuje da su u periodu od 7. do 11. maja 1999. godine pripadnici policije i paravojnih formacija zapalili više radnji i poslovnih prostora u naselju Hadum, uključujući kancelariju CDHRF.

(e) Istrage o događajima u gradu Đakovici

919. Nema dokaza da su srpske vlasti sprovodile ikakve istrage o zločinima za koje se u Optužnici navodi da su počinjeni u gradu Đakovici. Za razliku od toga, izveštaj SUP Đakovica od 27. marta 1999. godine, potpisan od strane načelnika SUP Milovana Kovačevića, govori o vazdušnim napadima NATO na kasarnu "Devet Jugovića" 26. marta 1999. godine, u kojima su oštećene "srpske i crnogorske kuće" i povređena dva pripadnika VJ.[3573] Istražni sudija Opštinskog suda u Đakovici izvršio je uviđaj.[3574] Ovo potvrđuje da je u relevantnom periodu bilo moguće sprovoditi istrage. U izveštajima Štaba MUP za relevantni period se ne pominju ni istrage o zločinima navedenim u Optužnici. U izveštaju o događajima od 24. marta 1999. godine pominje se jedino to da su pripadnici SUP Đakovica priveli pet "lica šiptarske nacionalne manjine" i predali ih RDB-u, a da je jedno lice iz sela Ramoc lišeno slobode zbog sumnje da je pripadnik OVK.[3575] Isto tako, jedini težak zločin u gradu Đakovici koji se pominje u izveštaju Štaba MUP o bezbednosno značajnim događajima 27. i 28. marta 1999. godine bila je teška krađa iz prodavnica u kojoj su pripadnici SUP Đakovica na delu uhvatili sedam lica 27. marta 1999. godine.[3576] Osim toga, u izveštajima Štaba MUP o bezbednosno značajnim događajima ne pominje se nijedan od teških zločina koji su se u gradu Đakovici dogodili 1. i 2. aprila. 1999. godine.[3577] Jedini događaj od 4.

[3569] Fuad Haxhibeqiri, T. 7012, 7018, 7031.
[3570] Fuad Haxhibeqiri, T. 7012-7014, 7018.
[3571] Fuad Haxhibeqiri, T. 7013-7014.
[3572] Fuad Haxhibeqiri, T. 7013, 7031-7032.
[3573] DP D922, str. 2; DP P1059, str. 2.
[3574] DP D922, str. 2.
[3575] DP D294, str. 4.
[3576] DP P1098, str. 5; DP P696, str. 5.
[3577] DP P697; DP P718.

aprila 1999. godine koji je naveden u izveštaju je samoranjavanje jednog policajca u stopalo u dvorištu Opštinskog suda.[3578]

920. U Zapisniku sa sastanka s rukovodećim radnicima policije na Kosovu od 4. aprila 1999. godine navodi se da je načelnik SUP Đakovica Milan Kovačević izvestio da su svi "postavljeni zadaci" izvršeni s uspehom i da je 39 lica uhapšeno zbog vršenja krivičnih dela.[3579] Međutim, nema dokaza da je postojala veza između nekih od krivičnih dela koje on pominje i krivičnih dela koja se navode u Optužnici.

921. Odbrana tvrdi da nije bilo istrage o ubistvima u Ulici Miloša Gilića zato što svedoci ubistava u Ulici Miloša Gilića o tome nisu podneli prijave SUP-u, tako da "oni koji su mogli da preduzmu mere u cilju sprovođenja istrage i pokretanja krivičnog postupka" nisu bili upoznati s onim što se dogodilo.[3580] Veće ovaj argument ne smatra ubedljivim i konstatuje da je policija bila direktno umešana u planiranje i izvršenje mnogih ubistava u naselju Ćerim 1. i 2. aprila 1999. godine. Iz tog razloga i nije bilo istrage, a ne zato što svedoci nisu podneli formalnu prijavu. Prema zaključku Veća, ova ubistva izvršena su odmah nakon što je Novak Pitolić, načelnik policije u Đakovici, obišao svaku albansku kuću u naselju Ćerim i rekao ukućanima da ne napuštaju svoje kuće i da su bezbedni.[3581] Prema zaključku Veća, iz toga se vidi da je načelnik lokalne policije znao za operaciju planiranu te noći i da je u njoj učestvovao. Treba takođe istaći da su iskazi očevidaca saglasni po pitanju učešća koordiniranih grupa policajaca u provaljivanju u kući, ubijanju velikog broja ukućana, velikog broja muškaraca, žena i dece, namernom paljenju kuća, često zajedno s telima preminulih, kao i u prisilnoj evakuaciji velikog broja kosovskih Albanaca, što je uključivalo koordiniranje transporta i ruta za evakuaciju. Osim toga, ubijanje i materijalna šteta koju je pretrpelo čitavo naselje imali su takve razmere da je policija, uključujući komandira policije, morala biti obaveštena o tim događajima, čak i da o njima nije bilo prijava.

922. Dalje, Veće napominje da su posmrtni ostaci žrtava ubijenih u Ulici Miloša Gilića br. 157 nađeni i na mestu zločina i na gradskom groblju u Đakovici. [3582] Dok su se ostaci nađeni u Ulici Miloša Gilića br. 157 sastojali jedino od nagorelih i fragmentiranih elemenata kostura, oni nađeni na groblju bili su izuzetno nagoreli i u stanju raspadanja,[3583] što ukazuje na činjenicu da su tela premeštena iz kuće na groblje, čime je onemogućen normalan istražni i sudski postupak. Po mišljenju Veća, ovo govori o namernom prikrivanju od strane policije.

[3578] DP P718, str. 5.
[3579] DP P764, str. 2.
[3580] Završni podnesak odbrane, par. 842.
[3581] Lulzim Vejsa, DP P978, str. 2.
[3582] Eric Baccard, T. 7660-7661; DP P1139, str. 37-39; DP P1161, str. 2-10.
[3583] DP P1161, str. 2-10.

(f) Počinioci

923. Kao što je razmotreno gore u tekstu, dokazi očevidaca pokazuju da su operaciju u gradu Đakovici koja je trajala od 24. do 28. marta 1999. godine izveli pripadnici policijskih snaga u plavim maskirnim uniformama srpske policije, kao i pripadnici VJ i paravojnih formacija; da su operaciju u naselju Ćerim 1-2. aprila 1999. godine izveli pripadnici policijskih snaga u standardnim plavim policijskim maskirnim uniformama; da su policajci u plavim maskirnim uniformama učestvovali u usmeravanju konvoja evakuisanih lica i bili na kontrolnim punktovima između Đakovice i graničnih prelaza. Uniforme koje su nosili odgovaraju tadašnjim uniformama redovne i rezervne policije.[3584] Drugi prihvaćeni dokumentarni dokazi pokazuju da je šest četa 23. odreda PJP MUP-a upućeno u Đakovicu 22. marta 1999. godine "radi izvršavanja posebnih bezbednosnih zadataka".[3585] Drugi dokazi govore da je tridesetak pripadnika jedinice JSO tzv. "frenkijevaca" imalo bazu u jednoj zgradi između stadiona "Vllamzini" i đakovičke gimnazije.[3586] S obzirom na sve ove dokaze, Veće se uverilo da su snage MUP, uključujući pripadnike PJP, koji su se, u vreme događaja utvrđenih gore u tekstu, nalazile u Đakovici, kao i na kontrolnim punktovima između Đakovice i albanske granice, učestvovale u operacijama u kojima su kosovski Albanci bili prisiljeni da napuste svoje domove, putuju do granice s Albanijom i pređu tu granicu, kao i da su u nekim slučajevima te snage učestvovale u ubijanju kosovskih Albanaca i paljenju i uništavanju zgrada.

924. Iskazi očevidaca u vezi s ulogom snaga VJ u operaciji u Đakovici od 24. do 28. marta 1999. godine i proterivanju civila iz tog grada početkom aprila 1999. godine podudaraju se s dokumentarnim dokazima u ovom predmetu. U Zapovesti Komande Vojnog okruga Priština od 27. marta 1999. godine se, između ostalog, 113. vojnoteritorijalnom odredu VJ naređuje da, u sadejstvu s 52. brigadom PVO VJ, štiti srpsko stanovništvo u Đakovici i vrši borbenu kontrolu teritorije na pravcima Đakovica-Skivjane/Skivjan, Đakovica-Zrze i Đakovica-Bec.[3587] Dana 31. marta 1999. godine, Komanda Prištinskog korpusa izdala je naređenje vojnoteritorijalnom odredu da, između ostalog, deo tog odreda angažuje u akcijama MUP i VJ na "razbijanju šiptarskih [tj. albanskih] terorista [s Kosova], sa težištem na blokadi i kontroli teritorije".[3588] Ratni dnevnik 52. raketno-artiljerijske brigade VJ potvrđuje da je ona učestvovala u operacijama u Đakovici.[3589] Pored toga, 2.

[3584] DP P831, fotografija gore levo.
[3585] DP P711, str. 1 (Depeša br. 587 od 21. marta 1999. godine, kojom optuženi upućuje pripadnike odreda PJP u nekoliko SUP-ova na Kosovu, među kojima i u SUP u Đakovici); DP P1195, P1196, P1198, i P1199 predstavljaju izveštaje iz kojih se vidi da su četiri čete 23. odreda PJP upućene na Kosovo radi obavljanja ovih zadataka. DP P1353 sadrži spisak pripadnika PJP-a SUP-a Đakovica 3. voda 4. čete 123. interventne brigade, kao i spisak za isplatu dnevnica PJP-OPG SUP-a Đakovica za period od 15. marta do 31. marta 1999. godine.
[3586] Nike Peraj, T. 1324.
[3587] DP P896, str. 4. V. takođe DP D356.
[3588] DP P900.
[3589] DP P958, str. 4-11.

motorizovani bataljon 549. motorizovane brigade VJ je u relevantno vreme bio je aktivan u kasarni VJ u gradu Đakovici, kao i na okolnom području i duž puta koji vodi od grada Đakovice do graničnog prelaza.[3590] Prema tome, Veće se na osnovu dokaza uverilo da su snage VJ prisutne na tim mestima učestvovale u zajedničkim operacijama sa snagama MUP, u kojima su kosovski Albanci proterivani s Kosova.

925. Predočeni su dokazi koji dosledno govore o tome da su srpske paravojne formacije učestvovale u zločinima počinjenim u gradu Đakovici u periodu na koji se odnosi Optužnica. U februaru ili martu 1999. godine Arkanove paravojne jedinice su stigle u opštinu Đakovica, neke organizovano, a neke samostalno.[3591] Prema oceni jednog svedoka, na području Đakovice je na početku NATO bombardovanja bilo oko 200 pripadnika paravojnih formacija. Većina njih pripadala je ili Arkanovim "Tigrovima" ili Šešeljevim "Belim orlovima".[3592]

926. Osim toga, dokumentarni dokazi pokazuju da su u sedištu i Štabu MUP dobro znali za korišćenje paravojnih formacija, kao i za probleme u vezi s njima početkom 1999. godine i u relevantnom periodu. Vlastimir Đorđević je 18. februara 1999. godine poslao depešu svim SUP-ovima u Srbiji i RDB-u u kojoj je tražio "potpunu kontrolu nad dobrovoljačkim i paravojnim jedinicama i njihovim pripadnicima".[3593] Ministar Stojiljković je potom, 24. marta 1999. godine, poslao depešu optuženom kao načelniku RJB, organizacionim jedinicama RJB u sedištu, svim SUP-ovima, Štabu MUP u Prištini i svim stanicama saobraćajne policije, izričito se pozivajući na depešu optuženog od 18. februara, u kojoj im ovaj je dao sledeći zadatak: "[E]videntirati i uspostaviti kontrolu nad dobrovoljačkim i paravojnim jedinicama i njihovim pripadnicima, radi njihovog eventualnog angažovanja."[3594] U zapisniku sa sastanka s rukovodećim radnicima policije na Kosovu od 4. aprila 1999. godine zabeleženo je da je general Sreten Lukić, rukovodilac štaba MUP, napomenuo da je potrebno "prema paravojnim jedinicama preduzimati rigorozne mere".[3595]

2. Doline reka Carragojs, Erenik i Trava

(a) 24. mart 1999 – 26. april 1999. godine

927. Dana 25. marta 1999. godine pripadnici rezervnih snaga VJ koje je predvodio Nikola Mićunović zvani Dragan, komandant đakovičkog vojnoteritorijalnog odreda,[3596] otišli su u sela

[3590] DP P37, str. 2-6.
[3591] Nike Peraj, DP P313, par. 38; Nike Peraj, T. 1266.
[3592] Nike Peraj, T. 1324.
[3593] DP P356, str. 3; Ljubinko Cvetić, T. 6676, 6853.
[3594] DP P702.
[3595] DP P764, str. 3.
[3596] Lizane Malaj, T. 809; DP P900. V. DP P900; Nike Peraj, DP P313, par. 21, 59.

Deva i Babaj Boks, gde su pogubili osam civila.[3597] Svedokinji Meriti Dedaj su stričevi Pjeter Deda i Gjon Deda rekli da je Nikola Mićunović 26. marta 1999. godine ili približno tog datuma došao u njihovu kuću i naredio im da pomognu da se nekoliko tela sahrani.[3598] U masovnoj grobnici u selu Deva sahranili su tela osmorice muškaraca.[3599]

928. Na osnovu informacija koje je CDHRF dobio tokom razgovora s kosovskim Albancima, predsednik Fuad Haxhibeqiri procenio je da je 25. marta 1999. godine u selima u opštini Đakovica ubijeno 50 ljudi albanske nacionalnosti.[3600] Iako na osnovu dokaza kojima raspolaže ne može da ustanovi tačan broj ubijenih, Veće prihvata da su srpske snage tog dana u selima te opštine ubijale ljude albanske nacionalnosti.

929. Krajem marta 1999. godine, Nikola Mićunović naredio je Gjonu Prelaju, petnaestogodišnjem civilu, da muškarce iz sela Korenica odvoji od žena i da muškarcima kaže da odu u planine.[3601] Ženama je naređeno da ostanu kod kuće sve dok autobusima i drugim vozilima ne budu upućene na druga mesta.[3602] Međutim, muškarcima je istog dana naređeno da se vrate kući, a žene su ostale u selu.[3603]

930. Dana 27. marta 1999. godine, u 14:30 časova, snage VJ koje je predvodio Nikola Mićunović došle su do kuće Merite Dedaj u selu Guska i njoj i njenoj rodbini koja je bila u kući dali sat vremena da napuste kuću.[3604] Tog dana proterani su svi stanovnici sela.[3605] Snage VJ najpre su im rekle da idu u Albaniju, ali su ih kasnije poslale u pravcu Korenice.[3606] Korenica je selo u kom je u to vreme bilo oko 70 kuća.[3607] Merita Dedaj, njena porodica i ostali seljani krenuli su iz Guske za Korenicu u konvoju traktora i automobila koji su pratile grupa vojnika VJ i dva policijska automobila.[3608] Kad su stigli u Korenicu, VJ i policija naredili su ženama i deci da ostanu na poljani, a starije i bolesne poslali su u jednu od kuća u Korenici.[3609] Seljani iz Guske ostali su u Korenici nedelju dana, a potom im je naređeno da odu.[3610] Oni su se pridružili konvoju od oko 1.000 ljudi, koji su svi bili kosovski Albanci[3611] i koji su proterani iz okolnih sela.[3612]

[3597] Merita Dedaj, DP P1030, str. 2; Nike Peraj, DP P313, par. 51.
[3598] Merita Dedaj, DP P1030, str. 2; Merita Dedaj, DP P1031 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1415.
[3599] Merita Dedaj, DP P1030, str. 2.
[3600] Fuad Haxhibeqiri, DP P1068, str. 7.
[3601] Lizane Malaj, T. 808–809.
[3602] Lizane Malaj, T. 809.
[3603] Lizane Malaj, T. 809.
[3604] Merita Dedaj, DP P1030, str. 2.
[3605] Merita Dedaj, T. 6537.
[3606] Merita Dedaj, DP P1031 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1400.
[3607] Lizane Malaj, T. 805.
[3608] Merita Dedaj, DP P1030, str. 2; Merita Dedaj, T. 6537–6538, 6542.
[3609] Merita Dedaj, DP P1030, str. 2.
[3610] Merita Dedaj, T. 6539; Merita Dedaj, DP P1030, str. 2.
[3611] Merita Dedaj, T. 6539.
[3612] Merita Dedaj, T. 6539; Merita Dedaj, DP P1030, str. 3.

Vojska Jugoslavije je u Meji zaustavila konvoj i naredila ljudima da se vrate i ostanu u Korenici.[3613] Međutim, Merita Dedaj i njena porodica su tokom sledeće tri nedelje mogli da ostanu u Meji, u kući Prenda Markaja, a vojnici VJ i MUP patrolirali su selom sve to vreme.[3614] Vojnici VJ su naredili ljudima da ostanu kod kuće. Selo je bilo opkoljeno sa svih strana.[3615] Veće se uverilo da je krivično delo prisilnog premeštanja utvrđeno u odnosu na ljude iz sela Guska i oko 1.000 ljudi iz okolnih sela 27. marta i tokom narednih dana.

931. Dana 28. marta 1999. godine ili približno tog datuma, dignuta je u vazduh džamija iz XVI veka (džamija Kel Hasan-age ili Xhamia e Hasan Ages)[3616] u Rogovu, selu na jugoistoku opštine Đakovica, oko 1 km od sela Crkva i Celina u opštini Orahovac.[3617] Kao što je u ovoj Presudi već konstatovano,[3618] tog dana oko 15:00 časova Sabri Popaj video je policajce u plavim maskirnim uniformama kako oklopnim transporterom dolaze do džamije u Celini i ostaju u njoj oko sat vremena.[3619] Ubrzo potom, Sabri Popaj se s još jednim seljaninom, Nazimom Rexhepijem, zatekao na svom polju, na padini, odakle je mogao da vidi Belu Crkvu, Celinu i Rogovo.[3620] Iz pravca Bele Crkve začuo je eksploziju, a kad je pogledao u tom pravcu, džamije više nije bilo.[3621] Potom je čuo i video eksploziju džamije u Rogovu[3622] i rekao: "Eto, nema više džamije u Rogovu."[3623] Veće prihvata njegov iskaz da je džamija u Celini prva dignuta u vazduh, a da su potom, u roku od nekoliko minuta, u vazduh dignute i džamija u Beloj Crkvi i džamija u Rogovu.[3624] Eksploziju je čuo i Agim Jemini, koji se krio na obodu Celine, na oko kilometar udaljenosti, i koji je nešto kasnije istog tog dana video da je džamija uništena.[3625]

932. Uništavanje džamije u Rogovu dokumentovao je i András Riedlmayer u svom izveštaju, u kom je zaključio da je minaret dignut u vazduh dinamitom koji je postavljen ispod stepenica, da je potpuno uništen i da je, kad je pao, oštetio glavnu kupolu džamije i razneo veliki deo krova

[3613] Merita Dedaj, DP P1030, str. 3; Merita Dedaj, DP P1031 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1426.
[3614] Merita Dedaj, DP P1030, str. 3.
[3615] Merita Dedaj, DP P1030, str. 3.
[3616] DP P1098, str. 59.
[3617] Sabri Popaj, T. 7417; DP P1082, str. 15; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5679; DP P1090 (fotografija na kojoj se vidi uništena džamija u Rogovu, kao i oznake koje je Sabri Popaj uneo tokom svedočenja u predmetu *Milutinović* i kojima je ubeležio gde je minaret bio pre eksplozije).
[3618] V. gore, par. 477.
[3619] Sabri Popaj, DP P1082, str. 15; DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5681.
[3620] Celina se nalazi na oko 1,5 km od Bele Crkve, a Rogovo je od reke Belaje udaljeno 800 m. Kako je Sabri Popaj rekao u svedočenju, on je stajao u polju na onoj strani planine s koje je mogao da vidi Belu Crkvu, Celinu i Rogovo. Tokom unakrsnog ispitivanja u predmetu *Milutinović* jedan od branilaca pitao je da li je Sabri Popaj stajao u polju ili na padini planine. Svedok je objasnio da se njegovo polje nalazi na planini i da je on tamo stajao. Sabri Popaj, DP P1082, str. 11; Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5650, 5678–5679, 5729–5730.
[3621] Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5679, 5729–5730, 5650.
[3622] Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5650.
[3623] Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5679.
[3624] Sabri Popaj, DP P1083 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5650.
[3625] Agim Jemini, DP P637 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 4241–4242.

verande.[3626] Spoljni zidovi i kupola naprsli su na nekoliko mesta, ali i dalje stoje.[3627] Veće napominje da se taj dokaz podudara s dokazima da je policija u tri džamije postavila eksploziv pre nego što je otišla i da ga je aktivirala, zbog čega su džamije i uništene. Veće je uzelo u obzir da se datum napada na džamiju u Rogovu koji navodi Riedlmayer, citirajući svoj izvor,[3628] to jest, 3. april 1999. godine, razlikuje od datuma koji navodi Sabri Popaj, 28. mart 1999. godine, ali je smatralo da to nema nikakvog značaja.

933. Veće podseća na svoje ranije konstatacije da su džamije u Celini i Beloj Crkvi uništene 28. marta 1999. godine ili približno tog datuma, detoniranjem eksploziva koji su postavili pripadnici MUP-a[3629] i konstatuje da se iz dokaza o tome da su džamije u sva tri grada, koja leže na međusobnoj udaljenosti od oko 1 km, dignute u vazduh u razmaku od nekoliko minuta razumno može zaključiti jedino da su džamiju u Rogovu uništile iste snage u okviru iste operacije.

934. Dana 4. aprila 1999. godine (na uskršnji ponedeljak), tokom popodneva,[3630] Milutin Praščević,[3631] viši oficir policijske jedinice Državne bezbednosti u Đakovici, otišao je u selo Korenica. Milutin Praščević imao je na sebi plavu policijsku uniformu i bio je naoružan automatskom puškom i pištoljem. S još jednim policajcem, koji je takođe bio naoružan i imao na sebi plavu uniformu, Milutin Praščević naredio je Lizani Malaj i njenoj porodici da napuste kuću, da ostave automobile, a da uzmu samo traktore.[3632] Naređeno im je da odu u Albaniju, putem Korenica–Đakovica, koji prolazi kroz Orize, Suvi Do, Meju i Barkoc.[3633] U kući porodice Dedaj,[3634] Milutin Praščević je, zajedno s drugim policajcima, naredio ljudima koji su bili u kući da u roku od tri sata napuste selo i krenu za Albaniju.[3635] Taj postupak policija je ponovila svud u selu. Seljani su odmah napustili kuće i formiran je konvoj.[3636] Konvoj je krenuo, onako kako je naređeno, ali u Suvom Dolu, oko 1 km dalje,[3637] lokalni policajac Aca Mićunović,[3638] zajedno s još jednim policajcem,[3639] naredio im je da se vrate u Korenicu.[3640] Oni su se vratili kući.[3641] Veće se uverilo da je krivično delo prisilnog premeštanja utvrđeno u odnosu na raseljavanje kosovskih Albanaca iz Korenice 4. aprila 1999. godine.

[3626] DP P1098, str. 59; DP P1090.
[3627] DP P1098, str. 59; DP P1090.
[3628] DP P1098, str. 59–60.
[3629] V. gore, par. 477, 528.
[3630] Lizane Malaj, T. 812.
[3631] Lizane Malaj, T. 810, 858–859.
[3632] Lizane Malaj, T. 810. V. DP P294.
[3633] Lizane Malaj, T. 859–860.
[3634] Lizane Malaj, T. 809.
[3635] Lizane Malaj, T. 810–811.
[3636] Lizane Malaj, T. 811.
[3637] Lizane Malaj, T. 811.
[3638] Aca je brat Nikole Mićunovića. Lizane Malaj, T. 838–839.
[3639] Lizane Malaj, T. 860.

935. Početkom aprila 1999. godine jedna jedinica vojne policije 2. bataljona 549. motorizovane brigade VJ, kojom je komandovao major Vuković,[3642] naredila je kosovskim Albancima u nekoliko sela da napuste svoje domove. To je učinjeno po usmenom naređenju koje je komandant izdao ili lično ili preko nekog drugog oficira.[3643] Prema iskazima pripadnika VJ, ljude je trebalo upućivati u Đakovicu, a ne u Albaniju.[3644] Prvo selo u kom je to naređenje sprovedeno bilo je Žub, južno od Đakovice. Jedinica je kroz celo selo išla od vrata do vrata i govorila seljanima da moraju da odu u roku od dva sata.[3645] Seljanima su se obraćali na srpskom.[3646] Seljani su potom proterani. Ovom prilikom, ta jedinica učestvovala je u proterivanju ljudi iz devet ili deset sela.[3647] Seljani su poslušali, tako da su sela bila prazna kad je jedinica otišla.[3648] Pošto je stanovništvo sela otišlo, pojedini vojnici pljačkali su napuštene domove.[3649] Veće se uverilo da je krivično delo prisilnog premeštanja utvrđeno u odnosu na ta dela.

936. U to vreme iznad Đakovice su delovali bombarderi NATO-a. U jednom dnevnom pregledu aktuelnih pojava i događaja navodi se da su 21. aprila 1999. godine, u 03:00 časa, snage NATO-a sa šest do osam projektila izvršile napad na "izbegličko naselje 'Maja'" u Đakovici, i da su tom prilikom život izgubila četiri civila, a da je ranjeno 20 ljudi.[3650]

937. Kasnije tokom tog dana, Milutin Praščević i još četvorica policajaca iz SUP Đakovica ubijeni su na putu od Madanaja prema selu Meja,[3651] koje se nalazi nekoliko kilometara zapadno od grada Đakovice,[3652] po svemu sudeći u zasedi koju su postavile "terorističke" snage.[3653] Njihov automobil napadnut je kod poljane Shyta Hassanaja,[3654] usred sela, na putu koji vodi ka Đakovici, Meji i Juniku.[3655] Jedan svedok koji je bio u dvorištu svoje kuće čuo je dve detonacije, a potom i rafale iz mitraljeza, a kasnije su mu drugi seljani rekli za ta ubistva.[3656] Posle tih ubistava, srpska

[3640] Lizane Malaj, T. 811–812.
[3641] Lizane Malaj, T. 812.
[3642] Svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9401–9402; svedok K90, T. 1340–1341.
[3643] Svedok K90, DP P321, par. 41.
[3644] Svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9273; svedok K90, T. 1434.
[3645] Svedok K90, DP P321, par. 43.
[3646] Svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9302.
[3647] Svedok K90, DP P321, par. 44.
[3648] Svedok K90, T. 1485.
[3649] Svedok K90, DP P321, par. 44, 45; svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9299, 9303–9304; DP P328 (iz kog se vidi iz kojih su sela stanovnici premešteni); svedok K90, T. 1366–1367.
[3650] DP P1098, str. 1.
[3651] Nike Peraj, DP P313, par. 58; Miloš Đošan, DP D684 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 45592; Miloš Đošan, T. 11475. v. takođe Martin Pnishi, DP P1033, str. 2; Martin Pnishi, T. 6562. Iako je ovaj potonji svedok tvrdio da se taj događaj odigrao 22. aprila, navodi se da je odbrana osporila taj datum, a s obzirom na druga podudarna svedočenja o ovom incidentu, prihvata se da je verovatnije da se incident odigrao 20. aprila 1999. ili približno tog datuma.
[3652] Martin Pnishi, T. 6556–6557; DP P1544.
[3653] DP P1544, str. 2; DP D407, str. 1.
[3654] Martin Pnishi, DP P1033, str. 2; DP P1544.
[3655] Martin Pnishi, T. 6563.
[3656] Martin Pnishi, DP P1033, str. 2.

policija počela je da puca na kuće u Meji, koristeći pri tom snajperske puške.[3657] Meci su pogodili prozore kuće brata svedoka Martina Pnishija, Gjelosha. U to vreme Martin Phishi, njegov brat i 40 seljana bili su u kući Gjelosja Pnishija, zajedno s nekoliko raseljenih lica iz Morine koje su srpske snage proterale iz njihovih domova.[3658] Komšije su cele noći ostale u kući Martina Pnishija i njegovog brata, a potom su se vratile svojim kućama. Tokom sledećih četiri-pet dana u selo nisu zalazile ni policijske ni vojne patrole.[3659]

(b) Operacija "Reka", 27–28. april 1999. godine

(i) Ciljevi i komanda

938. Snage VJ i MUP-a su u dolinama Carragojs, Erenik i Trava izvele zajedničku operaciju s kodnim nazivom "Reka", uglavnom 27. i 28. aprila 1999. godine.[3660] U toj akciji učestvovalo je nekoliko jedinica VJ, uključujući 2. bataljon 549. motorizovane brigade, koji je predvodio pukovnik Vlatko Vuković,[3661] 52. oklopnu brigadu, 52. bataljon vojne policije, 63. padobransku brigadu[3662] i 125. motorizovanu brigadu, koju je predvodio pukovnik Dragan Živanović.[3663] Što se tiče MUP-a, iz Beograda je za potrebe te operacije poslato oko 400 ljudi.[3664] Među njima su bili pripadnici PJP, kao i pripadnici paravojnih formacija,[3665] i oni su došli u desetak autobusa i nekoliko civilnih vozila, neposredno pred 27. april 1999. godine.[3666]

939. Veće je o cilju operacije i o njenoj komandnoj strukturi dobilo protivrečne informacije.

940. Nike Peraj, kosovski Albanac iz Ramoca[3667] i kapetan 52. artiljerijsko-raketne brigade VJ, prisustvovao je jednom neformalnom sastanku zvaničnika MUP-a i VJ, održanom neposredno pošto su Praščević i ostali policajci iz SUP Đakovica 21. aprila 1999. godine ubijeni u zasedi koju su, po svemu sudeći, postavile terorističke snage.[3668] Sastanku su prisustvovali pukovnik Momir Stojanović (načelnik Odseka bezbednosti Prištinskog korpusa),[3669] Sreto Čamović (načelnik Resora državne bezbednosti, MUP Đakovica), Nikola Mićunović,[3670] komandant rezervnih

[3657] Martin Pnishi, DP P1033, str. 2.
[3658] Martin Pnishi, DP P1033, str. 2.
[3659] Martin Pnishi, T. 6570.
[3660] Miloš Đošan, T. 11390–11391; Miloš Đošan, DP D684 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 45397–45399; v. takođe DP P958, str. 33–34; P950, str. 2–3.
[3661] Miloš Đošan, T. 11479.
[3662] Nike Peraj, DP 313, par. 65.
[3663] DP P950, str. 2; DP P920, str. 2; Miloš Đošan, T. 11479–11480.
[3664] Nike Peraj, DP P313, par. 65; svedok K90, DP P321, par. 47.
[3665] Svedok K90, DP P321, par. 47.
[3666] Svedok K90, DP P321, par. 47; svedok K90, T. 1343.
[3667] Nike Peraj, T. 1181.
[3668] Nike Peraj, DP P313, par. 59. V. gore, par. 937.
[3669] Nike Peraj, DP P313, par. 46; Milan Đošan, DP D684 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 45440.
[3670] Nikola Mićunović je kumče Milutina Praščevića. Nike Peraj, DP P313, par. 58.

jedinica Teritorijalne odbrane (113. vojnoteritorijalni odred), pukovnik MUP-a Kovačević (načelnik MUP Đakovica),[3671] kapetan Sergej Perović (načelnik bezbednosti 52. artiljerijsko-raketne brigade),[3672] i još nekoliko ljudi. Prema Perajevom iskazu, na tom sastanku Stojanović je Mićunoviću i Kovačeviću naredio da izvedu operaciju u dolini Carragojs, u kojoj bi, u znak odmazde za Praščevićevo ubistvo, trebalo eliminisati bar 100 "glava" i spaliti sve kuće.[3673] Kovačević je predložio da se pre eventualne takve akcije zatraži odobrenje, a Stojanović je rekao da će se postarati za to. Ubrzo posle sastanka, kapetan Perović rekao je Niki Peraju da se njegovoj porodici tokom operacije neće desiti ništa.[3674] Pukovnik Stojanović je uveravao Mićunovića i Kovačevića da će ih zaštititi od eventualne odmazde i pomenuo svoje blisko prijateljstvo s generalom Pavkovićem.[3675] Nikola Mićunović je Niki Peraju rekao da će dolina Carragojs platiti visoku cenu.[3676]

941. Svedočenje Nike Peraja osporila su dva svedoka odbrane, Miloš Đošan, komandant 52. artiljerijsko-raketne brigade PVO VJ u Đakovici i komandant đakovičkog garnizona,[3677] i Momir Stojanović, načelnik Odseka bezbednosti Prištinskog korpusa.[3678] I Miloš Đošan i Momir Stojanović izneli su mišljenje da svedočenje Nike Peraja o tom sastanku ne može biti istinito. Prema iskazu Miloša Đošana, Stojanović, iako viši oficir VJ, nije mogao izdavati naređenja Mićunoviću ili Kovačeviću.[3679] Đošan se u svom mišljenju pozivao na uobičajene komandne lance uspostavljene u VJ i MUP-u i nije znao ništa o onom što je, po svemu sudeći, bila zajednička akcija pripadnika dveju snaga i rezervista VJ, koji su takođe bili uključeni u nju. Veće ne prihvata pretpostavke na kojima Đošan izgleda zasniva svoje mišljenje da su komandni lanci VJ i MUP-a bili sasvim odvojeni, da je ta odvojenost održana i da je poštovana i u periodu akutne krize u odbrani i da u situaciji kakvu opisuje Nike Peraj viši vojni oficir ne bi mogao efektivno da komandu je pripadnicima VJ i MUP u operaciji koju sprovode zajedno ili u saradnji.

942. Momir Stojanović je u svom svedočenju rekao da je uloga Odseka bezbednosti u Prištinskom korpusu bila ograničena na prikupljanje informacija o terorističkim aktivnostima (kontraobaveštajni rad) i krivično gonjenje pripadnika VJ koji su umešani u kriminalne radnje.[3680] Stojanović je tvrdio da nije komandovao nijednom jedinicom i da stoga nije moglo ni da mu se

[3671] Nike Peraj, DP P313, par. 35, 59.
[3672] Nike Peraj, DP P313, par. 59.
[3673] Nike Peraj, DP P313, par. 59. Supruga Momira Stojanovića je bliska rođaka Milutina Praščevića. V. Nike Peraj, T. 1300.
[3674] Nike Peraj, DP P313, par. 60.
[3675] Nike Peraj, DP P313, par. 61.
[3676] Nike Peraj, DP P313, par. 58; Nike Peraj, T. 1191.
[3677] Miloš Đošan, DP D684 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 45337, 45339; Miloš Đošan, T. 11338.
[3678] Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19683–19684; Momir Stojanović, T. 11825–11826.
[3679] Miloš Došan, DP D684 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 45591–45592.
[3680] Momir Stojanović, T. 11686, 11860.

naredi da neku borbenu operaciju sprovede.[3681] Ova tvrdnja je u suprotnosti s iskazima drugih svedoka. Svedok K73 svedočio je o zajedničkoj operaciji krajem januara i početkom februara 1999. godine u kojoj su, pod Stojanovićevom komandom, učestvovali antiterorističko odeljenje 52. bataljona vojne policije i 72. specijalna brigada.[3682] Osim toga, u ratnom dnevniku 52. bataljona vojne policije za 13. april 1999. godine navodi se da je jedna specijalna jedinica tog bataljona od načelnika Odseka za bezbednost Prištinskog korpusa, to jest od Stojanovića, "dobil[a] zadatak" da zauzme karaulu u Kamenici (Albanija).[3683] S obzirom na složenu bezbednosnu situaciju na Kosovu 1999. godine i u svetlu dokumentarnih i usmenih dokaza koji ukazuju na to da su bataljoni vojne policije, a naročito 72. specijalna brigada i 63. padobranska brigada, učestvovali u borbenim operacijama,[3684] Veće konstatuje da Stojanovićev iskaz da nije imao ovlašćenje da komanduje jedinicama nije ni pouzdan ni verodostojan.

943. Momir Stojanović je takođe negirao da je prisustvovao neformalnom sastanku na kom su bili i Peraj, Kovačević, Čamović, Mićunović i Perović a koji je održan nekoliko dana pošto je Stojanovićev rođak Praščević[3685] ubijen, kao što je negirao i tvrdnju da je operacija naređena protiv civila u dolini Carragojs bila mera odmazde.[3686] Prema Stojanovićevom svedočenju, VJ je tu operaciju isplanirao i pre nego što su pripadnici MUP-a ubijeni, a njen je cilj bio da se neutralizuju teroristički elementi na tom području, na kom su VJ i MUP pretrpeli brojne gubitke.[3687] Iako je Milan Đošan posvedočio da je glavni cilj operacije bio da se to područje neutralizuje, to jest da se očisti od terorističkih elemenata,[3688] on je dodao i da je, suprotno Stojanovićevom iskazu, još jedan konkretni cilj bio "da se pohvataju ubice policajaca".[3689] Međutim, Đošan je rekao i da ubijanje i proterivanje civila s tog područja nije bio cilj te operacije,[3690] te da on sve do kraja 2001. godine, kad je pročitao knjigu *Kosovo – kako viđeno, tako rečeno*, nije znao za zločine počinjene tokom operacije "Reka".[3691] Veće je primetilo i da Miloš Đošan u svedočenju naglašava da on zapravo nije učestvovao u operaciji "Reka", već da je u to vreme samo obilazio položaje svoje jedinice,[3692] a da je njegovu jedinicu u tu akciju vodio

[3681] Momir Stojanović, T. 11816.
[3682] Svedok K73, DP P330, par. 33; DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3314, 3317.
[3683] DP P338, str. 6.
[3684] DP P1381. V. svedok K82, DP P1314, par. 5, DP P1320 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 11744, 11746, 11800–11801; svedok K82, T. 8856–8857, 8883–8884, 8886; Ibrahim Rugova, DP P285, str. 9; DP P286 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 4224–4225; Bislim Zyrapi, T. 2449.
[3685] Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19787–19788.
[3686] Momir Stojanović, T. 11912.
[3687] Momir Stojanović, T. 11912–11914.
[3688] Miloš Đošan, T. 11475.
[3689] Miloš Đošan, T. 11478.
[3690] Miloš Đošan, T. 11499.
[3691] Miloš Đošan, T. 11499; DP D703, str. 2.
[3692] Miloš Đošan, T. 11485.

njegov potčinjeni, major Zlatko Odak.[3693] Veće je steklo jasan utisak da je i na iskaz Miloša Đošana i na iskaz Momira Stojanovića bar delimično uticao njihov lični interes da umanje sopstvenu ulogu u operaciji "Reka" i da tu operaciju prikažu samo kao operaciju usmerenu protiv boraca OVK. Zato Veće njihove iskaze uzima s velikom rezervom i smatra da u vezi s relevantnim događajima treba da prihvati iskaz Nike Peraja.

944. Dolina Carragojs bila je područje od strateškog i bezbednosnog značaja za VJ i MUP, a NATO je tokom aprila 1999. godine žestoko bombardovao to područje. U borbenom izveštaju 125. motorizovane brigade Prištinskog korpusa od 25. aprila 1999. godine navodi se da oko 200 lica koja učestvuju u borbenim dejstvima protiv snaga Vojske Jugoslavije sada u svojstvu raseljenih lica živi u selima na tom području.[3694] Na osnovu toga može se pretpostaviti da je jedinicama VJ rečeno da pripadnici OVK žive među civilnim stanovništvom tih sela. S tim se podudara i iskaz svedoka K73 da je vojnicima koji su učestvovali u toj operaciji major Kopanja rekao da su borci OVK bacili oružje i uniforme, da nose civilnu odeću i žive među civilnim stanovništvom, da MUP ima spiskove s imenima vojnika OVK i da tokom operacije stanovništvo treba upućivati ka Korenici, pošto se tamo nalaze snage MUP-a, koje će moći da uhapse vojnike OVK kad ovi stignu u Kamenicu, a da civile potom vrate kući.[3695] Naravno, time se potvrđuje pretpostavka da je jedan od ciljeva operacije "Reka" bio da se uhvate borci OVK u toj dolini, pa Veće tu pretpostavku i prihvata.

945. Međutim, s obzirom na uglavnom podudarne opise operacije "Reka" koje su dali svedoci K90, K73 i Nike Peraj, pripadnici VJ, kao i seljani Merita Dedaj, Lizane Malaj i Martin Pnishi, koje je Veće prihvatilo, kao i s obzirom na to da je operacija snaga VJ i snaga MUP-a imala planski i koordinirani karakter, a naročito s obzirom na način na koji je sprovedena, koji će biti izložen u nastavku teksta, Veće se uverilo da je operacija "Reka" imala i šire ciljeve, koji su bili daleko zlonamerniji nego što to Stojanović tvrdi, a to su masovno isterivanje kosovskih Albanaca iz njihovih domova (i to ne samo u Korenicu, nego u Albaniju) i ubijanje muškaraca kosovskih Albanaca zatečenih na tom području, bez obzira na to da li su bili povezani s OVK ili ne. Prema zaključku Veća, ubistva, uništavanje imovine i proterivanje potvrđuju postojanje još jednog motiva, a potkrepljuje ga i iskaz Nike Peraja o neformalnom sastanku održanom nekoliko dana pre operacije. Taj drugi motiv bio je da se kosovski Albanci na tom području kazne za to što su podržavali ljude odgovorne za ubistvo pripadnika MUP Milutina Praščevića i njegovih kolega. Praščević je bio rođak Momira Stojanovića i kum Nikole Mićunovića.

[3693] Miloš Đošan, T. 11492–11493.
[3694] DP P949, str. 2.
[3695] K73, T. 1523.

946. Nije bilo ni pismenog naređenja ni odluke o vođenju operacije "Reka" koji bi se mogli predložiti kao dokaz, što navodi na zaključak da je dotično naređenje izdato usmeno, odnosno da je eventualno pismeno naređenje uništeno ili učinjeno nedostupnim. U borbenom izveštaju 125. motorizovane brigade, kojom je komandovao pukovnik Dragan Živanović, za 27. i 28. april 1999. godine, upućenom Komandi Prištinskog korpusa i isturenom komandnom mestu u Đakovici, koji je potpisao Živanović, navodi se da su neke snage angažovane "na čišćenju terena od ŠTS u širem rejonu Reka, a po vašoj odluci", odnosno da je "deo snaga je angažovan na čišćenju terena od ŠTS u širem rejonu Reka, a po vašoj odluci".[3696] To što se u ova dva borbena izveštaja pominje "vaša odluka" jasno ukazuje na činjenicu da je odluka o izvođenju operacije "Reka" došla iz Komande Prištinskog korpusa. To pokazuje da je general Vladimir Lazarević bio komandant cele ove operacije. Iako Veće prihvata da su, na strani VJ, operaciju na terenu vodili Milan Kotur[3697] i načelnik štaba Prištinskog korpusa Veroljub Živković[3698] na isturenom komandnom mestu Prištinskog korpusa, dokazi o ulozi generala Lazarevića su sporni.

947. Prema svedočenju Nike Peraja, operaciju su iz grada Đakovice koordinirali general Vladimir Lazarević i potpukovnik Goran Jeftović, štapski oficir Prištinskog korpusa zadužen za operacije.[3699] Peraj u svom iskazu navodi da je 28. marta 1999. godine u Lazarevićevoj kancelariji u štabu VJ u Đakovici video kartu s providnom folijom koja je pokrivala celi zid, na kojoj je Jeftović beležio podatke o operaciji "Reka".[3700]

948. Iz Živanovićevih izveštaja proizlazi da je, za potrebe jedinica VJ, jasno da su Komanda Prištinskog korpusa, pod generalom Lazarevićem, i njeno istureno komandno mesto u Đakovici bili neposredno zaduženi za izvođenje operacije "Reka", da su izdavali naređenja, bar jedinicama vojske koje su učestvovale u operaciji, i da su od tih jedinica dobijali izveštaje. Ne bi bilo čudno da je ispod Lazarevića bilo vojnih oficira kojima je on dao detaljna uputstva za izvođenje operacije na terenu, kao što se to može zaključiti na osnovu nekih dokaza,[3701] ali Veće ne prihvata druge iskaze[3702] prema kojima Lazarević nije bio umešan u operaciju "Reka" ili prema kojima on nije mogao imati krajnju komandu nad tom operacijom. Pošto nema dokumentarnih ili drugih

[3696] DP P950, str. 1–2; P920, str. 2.
[3697] Miloš Đošan, T. 11475; Nike Peraj, DP P313, par. 63.
[3698] Momir Stojanović, T. 11812.
[3699] Nike Peraj, DP P313, par. 65.
[3700] Nike Peraj, DP P313, par. 96.
[3701] DP P950, str. 2; P920, str. 2; Nike Peraj, DP P313, par. 96.
[3702] Miloš Đošan tvrdio je da je bilo "fizički nemoguće" da Lazarević komanduje operacijom, pošto je 27. aprila od oko 11.00 časova najmanje do oko 13:00 časova bio u Prištini na dodeli priznanja Prištinskog korpusa. V. Miloš Đošan, T. 11414, 11486, 11509, 11535. Isto tako, i Momir Stojanović je poricao da je Lazarević bio zadužen za operaciju "Reka", pošto u to vreme nije bio u Đakovici. V. Momir Stojanović, T. 11812. Međutim, ima dokaza da je Lazarević u vreme operacije bio na dotičnom području. Đošan je posvedočio da je Lazarević obišao njegovu jedinicu 28. aprila 1999. godine. V. Miloš Đošan, T. 11535. U jednoj beleški u ratnom dnevniku haubičke divizije 125. motorizovane brigade, stacionirane na graničnom prelazu Košare,

dokaza, Veće ne može da donese zaključak o celokupnoj komandnoj strukturi ove operacije, pa ni o eventualnoj ulozi koju je Lazarević imao u odnosu na policijske snage koje su u njoj učestvovale. Pretpostavka da je odobrenje za ovu operaciju dala zajednička komanda u Prištini, a naređenja u vezi s njom izdavao general Lazarević podudarala bi se s drugim opštim dokazima. Bez obzira na konačni stav, Veće prihvata da je, bar što se tiče jedinica VJ koje su bile uključene u operaciju, general Lazarević bio na komandnom položaju i da su oficiri po njegovom nalogu vršili detaljniju svakodnevnu kontrolu nad operacijom "Reka".

949. Na osnovu iznetih konstatacija, Veće se uverilo da je operaciju "Reka" planirala i naredila Komanda Prištinskog korpusa, zajedno s višim rukovodiocima MUP-a u Prištini i Beogradu.

(ii) Tok operacije "Reka"

950. Operacija "Reka" počela je 27. aprila 1999. godine u 06:00 časova,[3703] a završila se 28. aprila 1999. godine u 17:00 ili 18:00 časova.[3704] U katoličkoj crkvi severozapadno od Ošeka/Qafe e Osekuk[3705] nalazilo se komandno mesto VJ, s kog se jasno videla dolina Carragojs, a u selu Dužnje/Duzhnjë, u derviškoj tekiji, nalazilo se i jedno komandno mesto MUP-a.[3706]

951. Dana 26. aprila 1999. godine antiteroristički vod 52. bataljona vojne policije VJ, stacioniran u Juniku, dobio je od majora Steve Kopanje naređenje da "počne s čišćenjem tog područja od Albanaca" i da albanske civile pošalje prema Korenici, gde je MUP imao spiskove s imenima "terorista".[3707] "Čista" su bila sela u kojima nije bilo pripadnika zajednice kosovskih Albanaca.[3708]

952. U operaciji su učestvovala dva voda 2. bataljona vojne policije VJ.[3709] Ti vodovi bili su potčinjeni 125. motorizovanoj brigadi VJ.[3710] Jedinice VJ bile su razmeštene na statičnim položajima zapadno od doline Carragojs kao odbrana od upada pripadnika OVK iz Albanije.[3711] Grupe veličine brigade, među kojima 63. padobranska brigada 52. bataljona vojne policije VJ (zajedno oko 500 ljudi) i brigada PJP MUP-a (oko 400 ljudi), nadirale su dolinom, palile kuće i

navodi se da su komandant i načelnik štaba Prištinskog korpusa, to jest Vladimir Lazarević i Živković, obišli brigadu 29. aprila 1999. godine, od 09:00 do 12:00 časova. DP P921, str. 2.

3703 Miloš Đošan, T. 11509; DP P1540.

3704 Svedok K73, DP 330, par. 41.

3705 Nike Peraj, DP P313, par. 63, Nike Peraj, T. 1205; DP P314.

3706 Nike Peraj, DP P313, par. 63; DP P314.

3707 Svedok K73, DP P330, par. 40; svedok K73, T. 1524; svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3326, 3380.

3708 Svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3323–3324.

3709 Momir Stojanović, T. 11900–11901, 11904–11905; Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19713–19714.

3710 Momir Stojanović, T. 11900–11901.

3711 Nike Peraj, DP P313, par. 65; DP P314.

iseljavale civile, terajući ih prema paravojnim grupama u blizini Meje.[3712] Prvo selo koje je 52. bataljon vojne policije VJ "zatvorio" bilo je Dobroš, a "čišćenje" se sprovodilo odatle do sela Korenica.[3713] Do kraja operacije, jedinica svedoka K73 prošla je kroz nekoliko sela i prešla oko osam kilometara.[3714] Kosovski Albanci na tom području bili su uglavnom katolici.[3715] Vojska Jugoslavije bila je razmeštena na fiksnim položajima duž puta Đakovica–Dečani. Tu su bile i neke protivvazdušne baterije 52. oklopne brigade.[3716]

953. Veće prihvata da su paravojne grupe, "Tigrovi" i "Beli orlovi" učestvovale u operaciji,[3717] bez obzira na iskaze kojima se poriče da su srpske paravojne snage i na koji način bile angažovane na Kosovu.[3718] O ovom pitanju detaljnije se govori na drugim mestima u ovoj Presudi.[3719] Naoružane grupe povezane s MUP-om, koje su pratile 63. padobransku brigadu i MUP, spaljivale su kuće, koristeći zapaljiva sredstva.[3720]

954. Dana 27. aprila 1999. godine, jedinice VJ, uključujući jedinicu vojne policije u 2. bataljonu 549. motorizovane brigade, dobile su naređenje da obezbede područje oko sela Korenica i Meja.[3721] Zadatak je bio da se blokira put između raskrsnice u Korenici i dela potoka koji ide prema Meji.[3722] Jedinica je imala zadatak da spreči borce OVK da se povuku s tog područja. U akciji je učestvovalo 60–70 vojnika VJ.[3723] Kad su obezbedili područje, na njega je raspoređen velik broj policajaca.[3724] Neki policajci već su bili na tom području, a drugi su oko 07:00–07:30 časova stigli u desetak autobusa. Jedna grupa autobusa bila je iz Đakovice.[3725] Policija je ušla u sela na tom području i nasumično pucala na kuće. Zbog toga je većina kosovskih Albanaca napustila ta sela.[3726] Policija je pucala i iz mitraljeza montiranog na terensko vozilo.[3727] Sela nisu pružala otpor i iz njih nije otvarana vatra.[3728] Svedok K90 čuo je pucnjavu iz Korenice i video

[3712] Nike Peraj, DP P313, par. 65; Nike Peraj, T. 1203; svedok K73, DP P330, par. 41; svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3327–3328.
[3713] Svedok K73, DP P330, par. 41; v. DP P337, u kom se vidi položaj jedinice svedoka K73 i pravac kojim su 52. bataljon vojne policije, 63. padobranska brigada i PJP dejstvovali tokom vojne operacije opisane u paragrafima u nastavku teksta. Jedinica svedoka K73 bila je u sredini, 63. padobranska brigada na njenom desnom, a PJP na njenom levom boku (svedok K73, T. 1533–1534). Obeleženi pravac dejstvovanja ukazuje na to da su išli iz pravca Dobroša ka Racaju, potom ka Ramocu i konačno do Korenice (svedok K73, T. 1534).
[3714] Svedok K73, T. 1523; svedok K73, DP P330, par. 41.
[3715] Svedok K73, DP P330, par. 41.
[3716] Nike Peraj, T. 1204; DP P314.
[3717] Nike Peraj, T. 1273; Nike Peraj, P313, par. 44; svedok K90, DP P321, par. 47.
[3718] Miloš Došan, DP D684 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 45418, 45419, 45427, 45431, 45658, 45660; Miloš Došan, T. 11415, 11512; Momir Stojanović, T. 11810.
[3719] V. gore, par. 208–215.
[3720] Nike Peraj, T. 1202.
[3721] Svedok K90, DP P321, par. 48.
[3722] Svedok K90, T. 1451, 1453.
[3723] Svedok K90, T. 1465.
[3724] Svedok K90, DP P321, par. 48.
[3725] Svedok K90, T. 1343-1344.
[3726] Svedok K90, DP P321, par. 48.
[3727] Svedok K90, T. 1344–1345.
[3728] Svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9315; T. 1345.

kuće kako gore.[3729] S komandnog položaja VJ, koji je od kuća u plamenu bio udaljen svega 100 do 150 m, svedok K90 mogao je da vidi velik broj policajaca koji su se nalazili na tom području.[3730] Duž puta za Đakovicu formirale su se dugačke kolone Albanaca, civila iz Korenice, i krenule u tom pravcu. Potom su u selu Korenica zapaljene kuće.[3731] Formirana je još jedna dugačka kolona, koju je činilo oko 500 ljudi iz sela Meja i Deva.[3732]

955. Dana 27. aprila 1999. godine, u 05:00 časova, mešovite srpske snage, koje su činili vojnici, pripadnici paravojnih formacija i policajci, opkolile su selo Korenica.[3733] Oko 07:30 časova oko 35 pripadnika tih snaga opkolilo je dvorište Lizane Malaj.[3734] Neki od njih nosili su maske, neki su imali boju na licima,[3735] a bili su naoružani automatskim puškama. Stigli su u oklopnim vozilima (Lizane Malaj ne zna razliku između pravih tenkova i drugih vrsta oklopnih vozila); neka su bila zelena, a neka plava. Tu je bilo i pincgauera, a neki ljudi došli su pešice.[3736] Oklopna vozila imala su na sebi oznaku sa zastavom bivše Jugoslavije.[3737] Petnaestogodišnji sin Lizane Malaj, Blerim Malaj, bio je ispred kuće kad su ti ljudi stigli. Naterali su ga da legne na zemlju.[3738] Kad je muž Lizane Malaj, Vat Malaj, izašao iz kuće, naređeno mu je da pozove celu porodicu da izađe; on je tako učinio, i oni su svi izašli.[3739] Blerim Malaj ležao je na zemlji, a jedan policajac u plavoj maskirnoj uniformi držao je oružje upereno u njega.[3740] U međuvremenu je jedan drugi policajac, koji je takođe nosio plavu maskirnu uniformu, otišao u kuću Nikolla Kabashija, brata Lizane Malaj. Taj policajac provalio je vrata, isterao Kabashija i njegovu porodicu napolje i tražio im lične isprave, a Nikoll i osamnaestogodišnji Andrush Kabashi su mu ih dali.[3741] Potom su i oni naterani da legnu na zemlju, zajedno s Vatom Malajem i nećakom Arbenom Kabashijem.[3742] Pripadnici srpskih snaga potom su zatražili ključeve tri automobila koja

[3729] Svedok K90, DP P321, par. 53; svedok K90, T. 1345.
[3730] Svedok K90, DP P321, par. 53; svedok K90, T. 1345; DP P323, karta na kojoj je slovima VJ obeleženo mesto na kojem se nalazio komandni položaj VJ, brojem "1" selo Korenica, linijom i slovom "P" mesto na kom se nalazilo odeljenje vojne policije svedoka K90; strelicom s brojem "2" obeleženi su autobusi s policajcima koji su stigli oko 07:00 časova; DP D36 (karta u koju je svedok uneo oznake): "KM" označava lokaciju komandnog mesta, strelica s brojem "1" liniju blokade koju je držala jedinica svedoka K90, broj "2" kontrolni punkt policije, broj "3" kuću pored kontrolnog punkta, slovo "K" mesto na kom su se kuće nalazile, a slovo "L" mesto na kom je bio vojnik Letić; svedok K90, T. 1454–1455; 1459. Komandno mesto nalazilo se na otprilike 120 metara od kontrolnog punkta, svedok K90, T. 1459.
[3731] Svedok K90, DP P321, par. 48; svedok K90, T. 1344.
[3732] Svedok K90, DP P321, par. 52; svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9322; 9365; DP P323, strelicom i slovom "B" označen je pravac u kom je tih 500 ljudi krenulo, a slovom "C" selo Orize, u čijem pravcu se kolona kretala.
[3733] Lizane Malaj, T. 813–814, 865.
[3734] Lizane Malaj, T. 813.
[3735] Lizane Malaj, T. 814.
[3736] Lizane Malaj, T. 814.
[3737] Lizane Malaj, T. 815.
[3738] Lizane Malaj, T. 815.
[3739] Lizane Malaj, T. 815.
[3740] Lizane Malaj, T. 815.
[3741] Lizane Malaj, T. 816–817.
[3742] Lizane Malaj, T. 815–816.

su stajala u blizini.[3743] Pošto se nije znalo gde su ključevi, Vat Malaj i Arben Kabashi naterani su da pokažu kako se automobil pali pomoću žica.[3744]

956. Sedamnaest članova porodica Malaj i Kabashi koji su se nalazili u dvorištu bili su albanske nacionalnosti. Niko od njih nije bio naoružan.[3745] Onima koji nisu ležali na zemlji naređeno je da odu odatle i da krenu pešice prema Albaniji.[3746] Na zemlji su ležali: Blerim Malaj, Vat Malaj, Nikoll Kabashi, Andrush Kabashi i Arben Kabashi. Kad se udaljila oko 50 metara, Lizane Malaj začula je pucnje i krike iz pravca dvorišta iz kog je upravo bila otišla, i prepoznala je sinovljev glas.[3747] Htela je da se vrati, ali je jedan policajac u plavoj uniformi koji je sedeo na oklopnom vozilu uperio pušku u nju i rekao joj da joj je bolje da nastavi kud je krenula, jer će, ako se vrati, biti pogubljena.[3748] Kad se osvrnula, videla je da njena kuća i druge kuće u selu gore.[3749] Članovi drugih porodica iz susedstva takođe su napustili svoje domove.[3750] Žene i deca bili su na putu i hodali, dok su muškarci držani u dvorištima.[3751] Lizane Malaj i članovi njene porodice našli su se na glavnom putu oko 08:00 časova.[3752] Sudeći po sudskomedicinskim dokazima, o kojima će u ovoj Presudi još biti govora, tela petorice muškaraca iz porodice Lizane Malaj, koje je Lizane Malaj poslednji put videla u dvorištu svoje kuće, ekshumirani su više od dve godine kasnije iz masovne grobnice u centru SAJ u Batajnici, u blizini Beograda. Lizane Malaj lično je identifikovala ta tela.[3753] Sva tela preuzeta su u Orahovcu, gde ih je prebacio MKCK,[3754] i ponovo su pokopana u Meji.[3755]

957. Među dokazima se nalaze i sudskomedicinski izveštaji u kojima su identifikovani posmrtni ostaci gorepomenutih pojedinaca, a gde je to bilo moguće utvrđeni su i uzroci smrti: strelne rane u predelu glave.[3756] Prema iskazu Lizane Malaj, koji Veće prihvata, u njenoj porodici nije bilo pripadnika OVK.[3757] Veće se uverilo da su sve žrtve bile nenaoružani civili koji u vreme kada su ubijeni nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima. Veće takođe prihvata da su ti ljudi ubijeni zato što su bili kosovski Albanci. Veće konstatuje da je dokazano da su srpske snage 27. aprila 1999. godine u dvorištu Lizane Malaj, u selu Korenica, ubile Blerima Malaja, Vata Malaja,

[3743] Lizane Malaj, T. 816.
[3744] Lizane Malaj, T. 816.
[3745] Lizane Malaj, T. 817–818.
[3746] Lizane Malaj, T. 818.
[3747] Lizane Malaj, T. 818–819.
[3748] Lizane Malaj, T. 819.
[3749] Lizane Malaj, T. 820.
[3750] Lizane Malaj, T. 820.
[3751] Lizane Malaj, T. 820.
[3752] Lizane Malaj, T. 829.
[3753] Lizane Malaj, T. 830.
[3754] Lizane Malaj, T. 830.
[3755] Lizane Malaj, T. 832.
[3756] DP P99, str. 59–64, 75–81; P100, str. 18–24; P818, str. 35, 39; DP P456, str. 37–39; DP P473, str. 21–22, 416, 452.
[3757] Lizane Malaj, T. 840.

Nikolla Kabashija, Andrusha Kabashija i Arbena Kabashija, kako je to navedeno u Prilogu H Optužnici.

958. Dana 27. aprila 1999. godine oko 06:30 časova, u kuću Prenda Markaja u Meji, gde su boravili Merita Dedaj i njena porodica, došlo je nekih devet muškaraca i prisililo ih da napuste kuću.[3758] Ti ljudi su nosili uniforme slične onim koje nosi vojska, a Merita Dedaj opisala ih je kao vojnike VJ. Međutim, ti ljudi nosili su i marame, poveze, šapke smeđe boje i crne maske, kako im se lica ne bi videla.[3759] Govorili su srpski.[3760] Vikali su, gurali ljude puškama i pucali u vazduh.[3761] Ljudima su oduzimali stvari od vrednosti i pretukli Bekima Markaja i Pashka Dedu.[3762] Žene i decu izveli su iz kuće i naterali ih da što glasnije mogu viču "Srbija" i da podižu tri prsta kao "četnički" pozdrav.[3763] Dok su je ti vojnici odvodili, zajedno s drugim ženama i decom, Merita Dedaj se osvrnula i videla da su muškarci – Mark Deda, Pashk Deda, Linton Deda, Prend Markaj, Pashk Markaj, Mark Markaj, Bekim Markaj, Petrit Markaj i Skender Pjetri – naterani da se postroje u dvorištu.[3764] Niko od seljana nije bio naoružan, a u kući nije bilo oružja.[3765] Kad je začula pucnje iz pravca dvorišta, Merita Dedaj se okrenula i videla seljane kako leže na zemlji. Nije mogla da vidi da li su živi ili mrtvi.[3766] Vojnici su se nalazili na oko tri metra od tih ljudi.[3767] Merita Dedaj te seljane više nije videla žive. Kasnije je njena porodica saznala da su njihova tela pronađena u masovnoj grobnici u centru SAJ u Batajnici, u blizini Beograda. Neka od tih tela Srbija je kasnije vratila[3768] Telo Marka Dede, pronađeno u Batajnici, kasnije je ponovo pokopano u Guski.[3769]

959. Kao što je ustanovljeno na osnovu sudskomedicinskih dokaza koji će biti razmotreni kasnije u ovoj Presudi, posmrtni ostaci svih tih seljana, izuzev Skendera Pjetrija, ekshumirani su u centru SAJ u Batajnici, u blizini Beograda, i identifikovani sudskomedicinskim putem.[3770] U slučajevima u kojima je to bilo moguće, sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su kod

[3758] Merita Dedaj, DP P1030, str. 3; Merita Dedaj, DP P1031 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1401.
[3759] Merita Dedaj, DP P1031 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1401, 1429. Iako Merita Dedaj ljude koji joj ušli u kuću opisuje kao "vojnike VJ ", opis odeće koju su ljudi koji su učestvovali u toj operaciji nosili ne podudara se sasvim s regularnom uniformom VJ, što ostavlja mogućnost da su oni mogli biti pripadnici paravojnih formacija, a ne pripadnici redovnog sastava VJ. Međutim, s obzirom na to da su u ovoj operaciji učestvovali 52. bataljon vojne policije i 63. padobranska brigada, Veće prihvata da su oni koji su učestvovali u onoj operaciji uglavnom bili pripadnici jedinica VJ.
[3760] Merita Dedaj, DP P1031 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1401, 1429.
[3761] Merita Dedaj, DP P1030, str. 3.
[3762] Merita Dedaj, DP P1030, str. 3.
[3763] Merita Dedaj, DP P1030, str. 3.
[3764] Merita Dedaj, DP P1030, str. 3.
[3765] Merita Dedaj, DP P1030, str. 4.
[3766] Merita Dedaj, DP P1030, str. 3.
[3767] Merita Dedaj, DP P1031 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1401.
[3768] Merita Dedaj, DP P1031 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1402.
[3769] Lizane Malaj, T. 832.
[3770] DP P98, str. 16–24, 73–79; DP P100, str. 1–7, 43–49, 56–63, 64–73, 91–97; DP P818, str. 25, 40; DP P120, str. 24-36.

tih ljudi uzrok smrti bile strelne rane.[3771] Iako telo Skendera Pjetrija nije bilo među posmrtnim ostacima pronađenim u centru SAJ u Batajnici, Veće se, na osnovu iskaza očevica Merite Dedaj, uverilo da je i on ubijen kad i ljudi čija su tela kasnije nađena u Srbiji. Prema iskazu Merite Dedaj, koji nije osporavan, niko iz njene porodice nije bio pripadnik OVK.[3772] Veće se uverilo da su sve žrtve bile nenaoružani civili koji u vreme kad su ubijeni ispred kuće Prenda Markaja u Meji nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima. Dalje, Veće prihvata da su ti ljudi ubijeni zato što su kosovski Albanci.

960. Veće konstatuje da je dokazano da su Mark Deda, Pashk Deda, Linton Deda, Prend Markaj, Pashk Markaj, Mark Markaj, Bekim Markaj, Petrit Markaj i Skender Pjetri ubijeni 27. aprila 1999. godine, kako je to navedeno u Prilogu H Optužnici.

961. Dana 27. aprila 1999. godine u 07:00 časova, Martin Pnishi primetio je da je u Meju stigao velik broj pripadnika VJ i policije i počeo da puca ispred njegove kuće.[3773] U 07:30 časova Martin Pnishi video je čoveka po imenu Kolë Duzhmani, vlasnika benzinske pumpe u Korenici, kako vozi bicikl u pravcu Korenice.[3774] Duzhmanija su zaustavila četiri čoveka. Dvojica su bili pripadnici MUP, a za drugu dvojicu Martin Pnishi je pomislio da su "ruski vojnici". Ta četiri čoveka su, pretećи mitraljezima, naterala Duzhmanija da uđe u kuću Martina Pnishija. Policajci su nosili maske i svetlozelene maskirne uniforme s prugama.[3775] Jedan od njih je na uniformi imao oznake čina: jednu zvezdu i jednu traku.[3776] Dva vojnika govorila su mešavinom srpskog i ruskog jezika,[3777] a nosili su iste one plavo-sive uniforme za koje je Martin Pnishi mislio da ih nose pripadnici srpskih paravojnih snaga. Imali su mitraljeze i velike noževe i nisu nosili maske.[3778] Četiri čoveka i njihov zatočenik zastali su ispred ulaza u kuću Martina Pnishija. On je izašao i otvorio ulaznu kapiju. Policajci su ga pitali koga ima u kući, a on je odgovorio da su u kući njegova paralizovana supruga i sin. Potom su mu oni naredili da izađe iz kuće jer će je zapaliti.[3779] Rekli su mu da ide u Albaniju. Ponašali su se pretećи, pucali u zemlju i u vazduh.[3780] Martin Pnishi otrčao je u dvorište i stavio bolesnu ženu na tačke. Kad je "ruske vojnike" upitao da li da se priključi konvoju za Albaniju, jedan od njih je otvorio bunar i naredio mu da skoči u njega,

[3771] DP P456, str. 68–70, 201–203, 207–210; DP P473, str. 37–38, 41–42, 413, 484; DP P474, str. 344–346.
[3772] Merita Dedaj, DP P1030, str. 4.
[3773] Martin Pnishi, DP P1033, str. 2.
[3774] Martin Pnishi, DP P1033, str. 3; Martin Pnishi, DP P1034 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1481.
[3775] Martin Pnishi, DP P1033, str. 3; Martin Pnishi, DP P1034 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1444 i 1456.
[3776] Martin Pnishi, DP P1033, str. 3.
[3777] Martin Pnishi, T. 6579–6580.
[3778] Martin Pnishi, DP P1033, str. 3; Martin Pnishi, DP P1034 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1444. Veće napominje da je tokom ispitivanja 29. juna 2009. godine svedok zatražio da unese ispravku u vezi s bojom uniformi i pojasnio da su uniforme, u stvari, bile "zelene kao trava", no, to je izgleda posledica nesporazuma proisteklog iz više značenja koje albanska reč "verdhe" može imati (Martin Pnishi, T. 6546–6547). Kad je izričito upitan za to, svedok je izjavio da, u stvari, ništa nije promenio u svom iskazu (Martin Pnishi, T. 6558).
[3779] Martin Pnishi, DP P1033, str. 3.

rekavši mu: "Ne, tebi je mesto ovde u bunaru."[3781] Kad je odbio da to uradi, vojnik ga je pitao da li mu je sin pripadnik OVK. Martin Pnishi je odgovorio da mu je žena bolesna i da se sin stara o njoj, a vojnik ga je na to udario nogom tako da je Martin Pnishi pao, posle čega ga je vojnik još jednom udario nogom.[3782]

962. Neko je putem radio-veze pozvao "ruske vojnike" i pitao ih da li je tu Gjelosh Kola. "Ruski vojnici" pobrkali su to ime s imenom Kolëta Duzhmanija, njihovog zatočenika, i rekli da je tu. Potom je Martin Pnishi čuo kako druga osoba na radio-vezi izdaje naređenje: "Uništi ga." Dva "ruska vojnika" i dva pripadnika MUP-a zgrabila su Kolëta Duzhmanija i odvela ga do ulaznih vrata susedne kuće, koja je pripadala bratu Martina Pnishija. Kasnije je Martin Pnishi čuo kako iz kuće njegovog brata dopire više pucnjeva. Posle toga više nije video Duzhmanija živog.[3783] Nešto kasnije, ta četiri čoveka zapalila su kuću brata Martina Pnishija.[3784] Posle događaja opisanih nešto kasnije, Martin Pnishi se, nekih 19 dana kasnije, vratio kući i na betonskom podu kuhinje pronašao telo Kolëta Duzhmanija. Duzhmani je svud po telu imao strelne rane, a po zidovima prostorije bile su rupe od metaka.[3785] Martin Pnishi zatražio je od policije dozvolu da sahrani telo Kolëta Duzhmanija, što mu je i odobreno. Pošto nisu mogli da prenesu Duzhmanijevo telo u njegovo rodno selo Korenicu, sahranili su ga na groblju u Jahocu.[3786]

963. Posmrtni ostaci Kolëta Duzhmanija kasnije su ekshumirani u centru SAJ u Batajnici, u blizini Beograda, i identifikovani sudskomedicinskim putem.[3787] Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su uzrok smrti bile višestruke strelne rane.[3788] Nema dokaza da je Kolë Duzhmani bio pripadnik OVK. Iskaz Martina Pnishija ukazuje na mogućnost da je Duzhmani ubijen zato što su ga pomešali s jednom drugom osobom, po imenu Gjelosh Kola. Iako bi se moglo nagađati da li je normalno da posmrtni ostaci i posle 19 dana budu tako dobro očuvani, to pitanje nije dalje razmatrano, niti bi ono izmenilo zaključak koji je Veće donelo na osnovu iskaza očevidaca i sudskomedicinskih dokaza, naime, da su uzrok smrti Kolëta Duzhmanija bile višestruke strelne rane. Veće se uverilo i konstatovalo da je on bio nenaoružani civil koji u vreme kada je ubijen nije aktivno učestvovao u neprijateljstvima i da je ubijen zato što je kosovski

[3780] Martin Pnishi, DP P1034 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1443.
[3781] Martin Pnishi, T. 6578.
[3782] Martin Pnishi, DP P1033, str. 3.
[3783] Martin Pnishi, DP P1033, str. 3; Martin Pnishi, DP P1034 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1445.
[3784] Martin Pnishi, DP P1033, str. 4.
[3785] Martin Pnishi, DP P1033, str. 4; Martin Pnishi, DP P1034 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1446–1447. Telo nije bilo ni spaljeno ni nagorelo, i čini se da ga je dim očuvao. Martin Pnishi, DP P1034 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1447, 1516.
[3786] Martin Pnishi, T. 6585; Martin Pnishi DP P1034 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1481.
[3787] DP P477, str. 58 (naveden kao Pal Kol Duzhmani); DP P576, str. 455–462; DP P818, str. 26.
[3788] DP P474, str. 126–128.

Albanac. Na osnovu onog što je dosad izneto, Veće konstatuje da je dokazano da je Kolë Duzhmani ubijen 27. aprila 1999. godine u Meji, kako je to navedeno u Prilogu H Optužnici.

964. Dok su Kolëta Duzhmanija vodili u susednu kuću, Martin Pnishi je otišao na drugi sprat svoje kuće i odatle video svoju snahu Grishu i njenog dvanaestogodišnjeg sina Krista kad su otvorili ulazna vrata.[3789] Vojnici i policajci prišli su joj i počeli da je udaraju kundacima, a njenom sinu su pretili nožem, pri čemu su ga stavili dečaku pod grlo i pretili da će ga zaklati. Grisha je zgrabila sina, vojnici su je ponovo udarili a onda je pobegla u pravcu glavnog puta, gde se priključila konvoju ljudi koji su već bili tamo.[3790]

965. Dana 27. aprila 1999. godine oko 09:30 časova, Martin Pnishi video je veliku masu ljudi koji dolaze iz sela Guska, Korenica i Junik i idu dalje glavnim putem; bili su na traktorima, u automobilima, konjskim zapregama ili su išli pešice.[3791] Srpske snage su na raskrsnici između Meje i Orize postavile kontrolni punkt. Na kontrolnom punktu stajale su policijske snage u oklopnim vozilima, vojnici VJ i pripadnici paravojnih formacija, koji su terali civile da bace lične karte na zemlju. Potom su naterali muškarce da legnu na zemlju, licem nadole i sa rukama na potiljku, a neki muškarci odvedeni su u školu, koja se nalazi na ulazu u selo, i tamo zaključani.[3792] Pnishi je čuo krike žena i dece.[3793] Među onima koji su u Meji muškarce odvajali od žena i dece bio je Dragutin Stojanović, koji je imao nadimak Guta, komandir policije u Ponoševcu.[3794] Stojanović je automobilom koji je zaplenio od Martina Dede, stanovnika sela Guska, blokirao i put na raskrsnici u blizini škole.[3795] U 10:30 časova sve srpske snage koje su bile na tom području okupile su se u blizini škole. Martin Pnishi rekao je sinu da beži u pravcu Jahoca. Potom je pokupio svoju paralizovanu ženu i odvukao je do kumove kuće u Jahocu, gde je stigao oko 11:00 časova.[3796]

966. U 11:45 časova Martin Pnishi je video petoricu naoružanih i uniformisanih ljudi, a jednog je prepoznao kao Predraga Stanojevića, pripadnika đakovačke policije,[3797] kako pred sobom teraju sedmoricu mladića, kosovskih Albanaca, iz škole u Meji u pravcu mosta na reci Travi.[3798] Na strani mosta bližoj Meji, policajci su postrojili mladiće. Jedan policajac otišao je na sredinu mosta, dok su drugi ostali da čuvaju mladiće. Policajac koji je stajao na sredini mosta otvorio je vatru iz

[3789] Martin Pnishi, DP P1033, str. 3–4.
[3790] Martin Pnishi, DP P1033, str. 3–4.
[3791] Martin Pnishi, DP P1033, str. 4.
[3792] Martin Pnishi, DP P1033, str. 4.
[3793] Martin Pnishi, DP P1033, str. 4.
[3794] Martin Pnishi, DP P1033, str. 5; Martin Pnishi, DP P1034 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1448.
[3795] Martin Pnishi, DP P1033, str. 5.
[3796] Martin Pnishi, DP P1034 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1480–1481; Martin Pnishi, T. 6580.
[3797] Martin Pnishi, DP P1034 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1448.
[3798] Martin Pnishi, DP P1033, str. 4; Martin Pnishi, DP P1034 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1493–1494.

mitraljeze na sedmoricu mladića, i sva sedmorica pala su na zemlju mrtva. Martin Pnishi otišao je na most nedugo potom, ali nije prepoznao nijednu žrtvu.[3799] Veće napominje da nema dokaza da su ta sedmorica ljudi bili pripadnici OVK. U trenutku smrti oni su bili nenaoružani, bili su zatočenici pod nadzorom policije i nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima. Veće se uverilo da su svi oni ubijeni zato što su kosovski Albanci.

967. Dana 27. aprila 1999. godine, oko 08:00 časova,[3800] major Vuković poslao je svedoka K90, pripadnika vojne policije u 2. bataljonu 549. motorizovane brigade, da proveri šta se dešava na raskrsnici u blizini sela Korenica.[3801] Tridesetak naoružanih policajaca, pripadnika PJP-a,[3802] nalazilo se na raskrsnici. Zaustavljali su kolone ljudi iz sela na tom području.[3803] Bili su naoružani automatskim puškama kakve koristi regularna policija.[3804] Ti policajci odvajali su muškarce od žena i dece, proveravali im dokumenta, a činilo se i da im kradu novac. Ženama i deci dozvoljeno je da nastave u pravcu Đakovice.[3805] Muškarce su, pod pretnjom oružja, odveli do jednog kompleksa zgrada.[3806] U okviru tog kompleksa bile su jedna velika i dve manje kuće, a zid koji ih je opasivao nije bio visok.[3807] U dvorištu je bilo oko deset policajaca, pripadnika PJP-a.[3808] Ljudi su odvedeni u jednu od manjih kuća u okviru kompleksa. Potom se začula dugotrajna paljba iz automatskog oružja, posle koje su policajci izašli iz zgrade.[3809] Svedok K90 otišao je da pogleda jednu od manjih kuća. U njoj su bila ljudska tela. Svedok K90 nije mogao da kaže koliko je tela bilo, ali pod se nije mogao videti od tela. Obratio se jednom policajcu i rekao da ga je major Vuković poslao da vidi šta se dešava. Taj policajac je odgovorio da "kolju Šiptare"[3810] i stavio mu do znanja da se vojske ne tiče šta oni rade.[3811] Svedok K90 je video da su najmanje tri–četiri grupe seljana odvedene u taj kompleks. U grupama je bilo od petoro do preko desetoro ljudi.[3812] Svedok K90 izvestio je majora Vukovića o onom što je video,[3813] ali ne zna da li je Vuković s tim u vezi

[3799] Martin Pnishi, DP P1033, str. 4.
[3800] Svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9329. Veće napominje da svedok nije mogao da precizira da li se ovaj incident odigrao 27. ili 28. aprila 1999. godine. Međutim, s obzirom na iskaze nekolicine drugih svedoka, Veće se uverilo da su se pomenuti događaji odigrali 27. aprila 1999. godine.
[3801] Svedok K90, DP P321, par. 53.
[3802] Svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9329.
[3803] Svedok K90, DP P321, par. 54.
[3804] Svedok K90, T. 1360; DP P326, oružje br. 1.
[3805] Svedok K90, DP P321, par. 54.
[3806] Svedok K90, DP P321, par. 55.
[3807] Svedok K90, DP P321, par. 58.
[3808] Svedok K90, T. 1535–1536; DP P324 (krug i slova "VJ" označavaju mesto na kom se nalazio komandni punkt VJ, slovo "A" raskrsnicu na kojoj je bilo 30 policajaca, a slovo "E" dvorište u koje su policajci odveli muškarce koje su odvojili od žena i dece; svedok K90, T. 1350).
[3809] Svedok K90, DP P321, par. 59.
[3810] Svedok K90, T. 1461.
[3811] Svedok K90, DP P321, par. 60; svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9331, 9366; svedok K90, T. 1354.
[3812] Svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9274–9402; svedok K90, T. 1351–1352.
[3813] Svedok K90, DP P321, par. 61.

išta preduzeo, na primer, da li je razgovarao s policajcima ili da li je ikog pozvao radio-vezom.[3814] Svi ti ljudi bili su kosovski Albanci, a Veće se uverilo da su oni iz tog razloga i ubijeni. Veće konstatuje da su ljudi u pomenutom kompleksu ubijeni uprkos tome što nije bilo dokaza da su pripadnici OVK, što nisu bili naoružani, što su bili pod nadzorom policije i što u vreme kada su ubijeni nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima.

968. Od svedoka K90 zatraženo je da objasni kako su iz vatrenog oružja ranjena tri vojnika VJ na tom području.[3815] Major Vuković naredio mu je da pođe s ambulantnim kolima. Svedok K90 je usput, blizu ulaska u selo Korenica, video bar četiri tela, od kojih je jedno bilo telo neke žene.[3816] Tela na sebi nisu imala uniforme i pored njih nije bilo oružja.[3817] Svedok K90 razgovarao je s jednim vojnikom VJ iz jedinice kojoj su pripadali ranjeni vojnici, i on mu je rekao da je policija pucala na sve strane. Vojska Jugoslavije bila je opkolila i obezbedila čitavo to područje, pa se svedoku K90 činilo da na tom području nije moglo biti boraca OVK koji bi mogli pucati na VJ.[3818] U svakom slučaju, od strane kosovskih Albanaca nije pucano, što potvrđuje da tu nije bilo pripadnika OVK i da VJ nije pucao u trenutku kad su vojnici ranjeni.[3819] Sva tri ranjena vojnika prebačena su u ambulantu u Đakovici. Dvojica od tih vojnika mislila su da su ih ranili zalutali meci koje je ispalila policija.[3820]

969. Svedok K90 raportirao je majoru Vukoviću, koji ga je uputio da ode u Meju i da sprovede civile do Đakovice. Svedok K90 otišao je u Meju s jednim vojnikom i sproveo više od 100 seljana kosovskih Albanaca do mosta pred Đakovicom, udaljenom oko dva kilometra. Na mostu je bio kontrolni punkt na kojem su civile propustili jer je svedok K90 rekao policajcima i vojnicima na tom kontrolnom punktu da je tako naredio major Vuković.[3821] Svedok K90 se vratio do raskrsnice, gde je video grupu od osmoro do desetoro ljudi, starosti od 20 do 30 godina, kako ih policija iz pravca komandnog mesta VJ sprovodi prema raskrsnici.[3822] Kad je grupa prišla raskrsnici, uputili su je prema kompleksu.[3823] Dok su išli prema kompleksu, ljudi su terani da pevaju srpske nacionalističke pesme.[3824] Potom je svedok K90 začuo pucnjavu iz kompleksa.[3825] U dokazima nema ničeg što bi ukazivalo na to da su ti ljudi bili pripadnici OVK; u vreme kada su ubijeni, svi

[3814] Svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9331.
[3815] Svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9428; svedok K90, DP P321, par. 62.
[3816] Svedok K90, DP P321, par. 63.
[3817] Svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9335; svedok K90, T. 1347; DP P323: brojem "4" obeleženo je mesto na kom su se nalazila tela pomenuta u par. 63, a slovom "Q" mesto na kom su se nalazila dva ranjena vojnika.
[3818] Svedok K90, DP P321, par. 63. V. takođe svedok K90, DP P321, par. 62; svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9450–9451.
[3819] Svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9331, 9452.
[3820] Svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9334.
[3821] Svedok K90, DP P321, par. 64.
[3822] Svedok K90, DP P321, par. 61, 65; svedok K90, T. 1462.
[3823] Svedok K90, DP P321, par. 65.
[3824] Svedok K90, DP P321, par. 55.

su bili nenaoružani i bili su pod nadzorom policije. Nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima. Veće se uverilo da su svi oni ubijeni zato što su kosovski Albanci. Svedok K90 se vratio na komandno mesto. Major Vuković mu je rekao da se vraćaju u kasarnu. Policija na tom području povukla se autobusom sat vremena pre VJ.[3826] Pre nego što je policija otišla, zapaljene su manje zgrade u kompleksu u kom su ljudi pobijeni.[3827] Svedok K90 nije lično video zapaljene kuće.[3828] Svedok K90 sutradan se vratio i od kuća zatekao samo temelje.[3829] Kao što je to već opisano, policajci koji su prethodnog jutra došli na to područje autobusima, policajci na raskrsnici i oni u dvorištu nosili su plave uniforme sa zelenim pancirnim prslucima i belim natpisima na rukavima i na leđima prsluka.[3830]

970. Dana 27. aprila 1999. godine, Nike Peraj i kapetan Perović otišli su u Meju. U Orize su stigli oko 15:00 časova, odeveni u svoje uniforme VJ i naoružani. Zaustavljeni su na kontrolnom punktu ispred prodavnice Krista Sokolija. Za kontrolni punkt bio je nadležan inspektor MUP-a Rašović.[3831] Na kontrolnom punktu bili su pripadnici specijalne policije MUP-a Đakovica, u plavim maskirnim uniformama, i pripadnici rezervnih jedinica policije u jednobojnim plavim uniformama.[3832] Pripadnici specijalne policije bili su naoružani automatskim puškama sa sklopivim kundakom, a inspektor Rašović imao je pištolj kalibra 9 mm. Rezervisti su imali poluautomatske puške s bajonetima i pištolje marke "TT".[3833] Nike Peraj video je četiri tela u travi iza školskih WC-a, preko puta kontrolnog punkta, na otprilike 30–40 metara udaljenosti. Svedoku se učinilo da su u pitanju muškarci starosti od 30–40 godina, a po povredama na licima zaključio je da su čizmama udarani u lice.[3834] Nike Peraj je pitao inspektora Rašovića za seljane koji su zaustavljeni na kontrolnom punktu, ali mu je rečeno da u školi nema pritvorenih muškaraca. Rašović je Peraju i kapetanu Peroviću, koji je bio jedan od članova tročlane komisije formirane radi “čišćenja terena”,[3835] rekao da ne idu u Meju, pošto je to opasno.[3836] Peraj i kapetan Perović su, uprkos tome, pošli u Meju. Usput su naišli na deset albanskih porodica s tog područja i otpratili ih natrag do kontrolnog punkta u Orizu. Te porodice ispričale su im o ljudima koji su ubijeni blizu kuće porodice Hasanaj u Meji.[3837]

[3825] Svedok K90, DP P321, par. 55, 65; svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9339.
[3826] Svedok K90, DP P321, par. 66.
[3827] Svedok K90, DP P321, par. 61, 66; svedok K90, T. 1365.
[3828] Svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9339.
[3829] Svedok K90, T. 1365–1366.
[3830] V. DP P326, br. 6 i 7 (gde se vide oznake MUP-a); svedok K90, T. 1357, 1359, 1361, 1362.
[3831] Nike Peraj, DP P313, par. 68; Nike Peraj, T. 1185, 1207–1208; DP P315.
[3832] Nike Peraj, T. 1208–1209.
[3833] Nike Peraj, T. 1209–1210.
[3834] Nike Peraj, DP P313, par. 69.
[3835] Nike Peraj, T. 1188.
[3836] Nike Peraj, DP P313, par. 70; Nike Peraj, T. 1186.
[3837] Nike Peraj, DP P313, par. 71; Nike Peraj, T. 1186.

971. Kapetan Perović i Nike Peraj krenuli su natrag za Meju oko 15:30 časova. Pre nego što su stigli, naišli su na 20–30 vojnika VJ koji su tu bili otprilike od ponoći prethodne noći. Poručnik koji je vodio tu grupu vojnika rekao je Niki Peraju da se muškarci iz sela koji su oteti iz grupe raseljenih lica nalaze u Meji.[3838] Kad su stigli u Meju, Nike Peraj i kapetan Perović pronašli su mrtva tela dvadesetorice muškaraca na poljani pored kuće porodice Hasanaj,[3839] na otprilike 30 metara udaljenosti od kontrolnog punkta u Meji.[3840] Nike Peraj primetio je opekotine od baruta na glavama nekih žrtava, što ukazuje na to da je na njih pucano iz neposredne blizine.[3841]

972. Nike Peraj video je tri kanistra za gorivo i hrpu pocepanih ličnih isprava.[3842] Uza zid prodavnice u blizini kontrolnog punkta bilo je postrojeno 12 kosovskih Albanaca, kao i traktori puni žena i dece. Kapetan Perović razgovarao je s Milanom Šćepanovićem, koji je nosio plavu maskirnu uniformu MUP-a s oznakom MUP-a.[3843] Šćepanović je naredio da se ljudi koji su postrojeni uza zid okrenu kako bi Nike Peraj video da li među njima ima njegovih rođaka. Peraj nije prepoznao nikog, ali je Šćepanoviću rekao da poznaje te ljude zato što su iz njegove doline i da oni ništa nisu učinili. Šćepanović je odgovorio da su to separatisti i teroristi.[3844] Nike Peraj rekao je kapetanu Peroviću da bi i on, Peraj, trebalo da stane s tim ljudima, pošto između njega i ljudi postrojenih uza zid nema nikakve razlike. U međuvremenu su počeli da prilaze pripadnici paravojnih formacija. Kapetan Perović pozvao je poručnika VJ s kojim je nedavno bio u kontaktu preko radio-veze i naredio mu da dođe sa svojim vojnicima.[3845] Kad je video da dolaze vojnici VJ, Šćepanović je svojim ljudima naredio da se povuku. Šćepanović je oslobodio 12 ljudi postrojenih uza zid i naredio im da se popnu na traktore.[3846] Potom je Nike Peraj otpratio desetak albanskih porodica do kontrolnog punkta MUP-a u Meji.[3847] Kapetan Perović naredio je poručniku i vojnicima VJ da traktore sprovedu do Oriza.[3848]

973. Nike Peraj, kapetan Perović i jedan vojnik krenuli su prema selu Madanaj. Nike Peraj je u Meji video tri džipa u kojima su bili pripadnici Arkanove paravojne jedinice "Tigrovi", koje je Peraj prepoznao zato što ih je već video u kasarni u Đakovici.[3849] Dok su se vozili, Nike Peraj je, na otprilike 600 metara od poljane Shyta Hasanaja, video četiri mrtva tela na levoj strani i još

[3838] Nike Peraj, DP P313, par. 72; Nike Peraj, T. 1186.
[3839] Nike Peraj, DP P313, par. 73; Nike Peraj, T. 1186.
[3840] Nike Peraj, T. 1211; DP P315.
[3841] Nike Peraj, DP P313, par. 74.
[3842] DP D34, par. 8.
[3843] Nike Peraj, DP P313, par. P00313 par. 75; Nike Peraj, T. 1186.
[3844] Nike Peraj, DP P313, par. 76.
[3845] Nike Peraj, DP P313, par. 77; Nike Peraj, T. 1186.
[3846] Nike Peraj, DP P313, par. 78.
[3847] Među porodicama kojima je Peraj pomogao bile su i porodice Koleta Shytija, Zefa Pnishija, Sadrija Bekaja, Nueja Marka Mirashija, Sokola Jetishija i Hasana Idrizija. Nike Peraj, DP P313, par. 82.
[3848] Nike Peraj, DP P313, par. 78; Nike Peraj, T. 1186.
[3849] Nike Peraj, DP P313, par. 80; Nike Peraj, T. 1187.

sedam tela nabacanih na gomilu. Svi ti ljudi bili su starosne dobi od 20 do 50 godina.[3850] Posle toga, Nike Peraj i kapetan Perović otpratili su dve porodice kosovskih Albanaca iz Meje u Orize. Na kontrolnom punktu zatražili su od policajaca da ne diraju druge dve porodice koje je još trebalo da prođu. Potom su Nike Peraj i kapetan Perović krenuli prema Korenici. Usput su videli jedno mrtvo telo u blizini kuće Perajevog zeta/šuraka.[3851] Kuće u Korenici su gorele, a tu se nalazio i jedan kontrolni punkt na kojem su bila su tri–četiri policajca.[3852] Te večeri, posle 22:00 časa, Nike Peraj bio je u štabu brigade u Đakovici. Video je kako major Zdravko Vintar, načelnik Organa za informisanje i moral 52. artiljerijsko-raketne brigade, priprema izveštaj, u kom je naveo da je u Korenici ubijeno 74 terorista, a u Meji 68.[3853]

974. Tokom prvog dana operacije, 27. aprila 1999. godine, antiteroristička jedinica 52. bataljona vojne policije VJ proterala je stotine civila, kosovskih Albanaca, iz njihovih sela. Jedinica je dejstvovala u saradnji sa 63. padobranskom brigadom VJ, koja joj je bila na levom boku i s kojom je održavala i vizuelni kontakt i kontakt radio-vezom, kao i s brigadom PJP, koja joj je bila na desnom boku i s kojom je održavala kontakt radio-vezom.[3854] Kad su civili otišli, kuće su im zapaljene.[3855]

975. U selu Ramoc,[3856] koje se nalazi između Dobroša i Korenice, kapetan Saša Antić, komandant antiterorističke jedinice 52. bataljona vojne policije VJ,[3857] uhvatio je trojicu civila, uglednih seljana, i jednog čoveka iz sela Skivjane kog je jedinica ranije bila pronašla u okolnoj šumi, i držao ih kao taoce tokom te noći, dok su ostali seljani proterani u Korenicu.[3858] U jednom trenutku tokom noći 27. aprila 1999. godine, tri–četiri borca OVK ušla su u selo Ramoc, ne znajući da se jedna jedinica VJ već nalazi tu.[3859] Jedan vojnik VJ, koji je bio na straži, čuo je glasove boraca OVK i, očigledno misleći da su u pitanju vojnici VJ, povikao na njih da ne galame toliko.[3860] Borci OVK odmah su otvorili vatru na vojnika VJ i ubili ga.[3861] Usledila je "kratka ali žestoka razmena vatre" između boraca OVK i pripadnika antiterorističke jedinice 52. bataljona vojne policije VJ.[3862] Sledećeg jutra, 28. aprila 1999. godine, vojnici VJ iz te jedinice pronašli su telo jednog borca OVK, koji je na sebi imao nemačku uniformu, kakve je koristio OVK, i koji je

[3850] Nike Peraj, DP P313, par. 79.
[3851] Nike Peraj, DP P313, par. 81; Nike Peraj, T. 1187.
[3852] Nike Peraj, T. 1215; DP P315.
[3853] Nike Peraj, DP P313, par. 83, par. 86; v. takođe Nike Peraj, T. 1301–1306.
[3854] Svedok K73, T. 1526–1527, 1529.
[3855] Svedok K73, DP P330, par. 42; svedok K73, T. 1524–1525.
[3856] DP P338, str. 12.
[3857] Svedok K73, DP P330, par. 28.
[3858] Svedok K73, DP P330, par. 43; svedok K73, T. 1527; svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3331.
[3859] Svedok K73, T. 1527–1528.
[3860] Svedok K73, T. 1528.
[3861] Svedok K73, DP P330, par. 44.
[3862] Svedok K72, T. 1528.

nosio ručni bacač raketa. Bio je pogođen između očiju.[3863] Ovaj incident bio je jedina prilika tokom operacije "Reka" u kojoj je jedinica naišla na borce OVK.[3864] Tokom operacije, svedok K73 čuo je pucnjavu iz pravca brigade PJP-a, koja se nalazila na desnoj strani jedinice, a kasnije su mu pripadnici brigade PJP-a rekli da su imali "vatreni kontakt" s borcima OVK i da su ubili trojicu njih.[3865] S obzirom na druge podudarne i važne dokaze o vatrenom dejstvovanju protiv civila, kosovskih Albanaca, 27. i 28. aprila 1999. godine, o čemu je bilo reči ranije, Veće i dalje ima sumnji u vezi s tim da li je pucnjava koju je svedok K73 čuo nastala tokom borbenih aktivnosti između PJP-a i OVK.

976. Kapetan Antić naredio je da se telo borca OVK pomenutog u prethodnom paragrafu ostavi u prvoj kući u Ramocu u sedećem položaju, a da se celo selo spali u znak odmazde za ubistvo vojnika VJ.[3866] Prema rečima svedoka K73, to je bilo jedino konkretno naređenje da se neko selo spali koje je ova jedinica dobila.[3867] Pošto je selo Ramoc spaljeno, jedinica je nastavila prema jednom drugom selu i kao taoce povela četvoro kosovskih Albanaca koji su preko noći ostali s jedinicom. Kad su stigli u selo, kapetan Antić uspostavio je radio-vezu s PJP-om.[3868] Kad je PJP stigao, komandant PJP-a zatražio je da mu se četiri taoca predaju zato što su civili, pa spadaju u nadležnost policije. Kad su četiri taoca predata kapetanu Antiću, komandant PJP-a pozvao je jednog svog oficira i rekao mu: "Ova četiri šupka su tvoja." Oficir PJP-a odveo je taoce u obližnju šumu, a nekoliko minuta kasnije odatle se začula pucnjava.[3869] Oficir PJP-a vratio se iz šume noseći plastične poveze kojima su bile vezane ruke talaca. Osmehnuo se i rekao: "Bio sam toliko korektan prema njima da sam im dao da zapale cigaretu. Kaže, znali su šta će da im se desi, kaže zamisli, puše i plaču." Svedok K73 posvedočio je da su pripadnici njegove jedinice, čuvši pucnje, povikali na komandanta PJP-a, koji je odgovorio: "Gledajte svoja posla, Šiptari su ovom čoveku ubili brata", misleći time na pripadnika PJP-a koji je četvoricu talaca odveo u šumu.[3870] Sudeći po dokazima, ova četvorica kosovskih Albanaca bili su civili. Štaviše, vojna policija VJ njih je navodno i predala PJP-u zbog toga što ti ljudi "nisu bili zarobljenici, niti teroristi, niti ništa. To su bili civili", pa su se zato i našli u nadležnosti redovne policije, a ne vojne policije.[3871] Osim toga, bili su nenaoružani, nosili su civilnu odeću, bili su pod nadzorom policije i nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima. Veće se uverilo da su svi oni ubijeni zato što su kosovski Albanci.

[3863] Svedok K73, T. 1528; svedok K73, DP P330, par. 44; svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3332.
[3864] Svedok K73, T. 1529.
[3865] Svedok K73, T. 1529–1530.
[3866] Svedok K73, T. 1528; svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3329, 3392.
[3867] Svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3329.
[3868] Svedok K73, DP P330, par. 45; svedok K73, T. 1531, 1553.
[3869] Svedok K73, DP P330, par. 4; svedok K73, T. 1531.
[3870] Svedok K73, T. 1532.
[3871] Svedok K73, T. 1531.

977. Dana 28. aprila 1999. godine, antiteroristička jedinica 52. bataljona vojne policije VJ krenula je prema Korenici. U njoj nije bilo civila.[3872] Selo je bilo u plamenu, a u njemu je bilo stotinak policajaca iz PJP-a,[3873] koji su na sebi imali standardne plave maskirne uniforme.[3874] Svedok K73 upitao je jednog od policajaca gde su civili, a ovaj mu je odgovorio: "Na ekskurziju smo ih poslali."[3875]

978. Operacija je nastavljena 28. aprila 1999. godine. Nike Peraj otišao je na komandno mesto MUP-a u Dužnju, gde je pomogao dvema porodicama kosovskih Albanaca da prođu, pošto je pripadnike MUP-a, uključujući i više oficire, ubedio da oni nisu iz OVK.[3876] Istog dana, Nike Peraj i kapetan Perović otišli su u dolinu, a potom i na komandno mesto Qafe e Osekut. Kuće u selima u dolini bile su u plamenu, a operacija je još bila u toku.[3877]

979. Istražitelj organizacije *Human Rights Watch* Frederick Abrahams naveo je u svom svedočenju da su on i druge kolege stacionirane u Albaniji nedaleko od granice od kosovskih Albanki koje su u Albaniju stigle s Kosova ujutro 27. aprila 1999. godine prvi put čuli da su odvojene od muževa. Izbeglice koje su stigle oko podneva rekle su da su u Meji videle ljude pod policijskim nadzorom kako kleče pored puta.[3878] Žene koje su stigle krajem dana rekle su da je taj broj daleko veći. Najmanje dve izbeglice rekle su da su pored puta videle gomile mrtvih tela, skoro 300 tela, prema njihovoj proceni.[3879] Kad su borbe prestale, istražitelji HRW-a otišli su u Meju kako bi obavili istragu. Jedna koleginica Fredericka Abrahamsa, Joanne Mariner, otišla je tamo 14. juna 1999. godine i videla nekoliko mrtvih tela pored puta, upravo na onom mestu na kom su to izbeglice rekle, kao i ostatke ličnih isprava i ličnih predmeta.[3880] Frederick Abrahams otišao je u Meju jula 1999. godine i obavio više dugih razgovora sa seljanima, čiji se prikazi događaja podudaraju s prikazima događaja koje su dale izbeglice u Albaniji.[3881]

980. Kao što je ranije navedeno, osim kratkog i neplaniranog oružanog okršaja između boraca OVK i pripadnika jedne jedinice VJ u selu Ramoc 27. aprila 1999. godine, dokaza o aktivnosti ili prisustvu OVK u dolini u relevantnom periodu ima malo.[3882] Čak i da je jedini cilj operacije bilo

[3872] Svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3333.
[3873] Svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3333, 3438; svedok K73, T. 1535; svedok K73, DP P330, par. 46.
[3874] Svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3438.
[3875] Svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3334.
[3876] Nike Peraj, DP P313, par. 84.
[3877] Nike Peraj, T. 1218–1219.
[3878] Frederick Abrahams, T. 3969.
[3879] Frederick Abrahams, T. 3970; DP P756, str. 231.
[3880] Frederick Abrahams, T. 3970; DP P756, str. 233.
[3881] Frederick Abrahams, T. 3970.
[3882] V. gore, par. 975.

da se neutralizuje OVK na tom području, akcije srpskih snaga tokom te operacije nesumnjivo su bili nesrazmerne u odnosu na eventualnu pretnju koju je OVK mogao predstavljati.

(c) Konvoj u pravcu Albanije

981. Konvoj koji su činili žene i deca kosovski Albanci krenuo je iz sela na području Meje i Korenice i uputio se u pravcu grada Đakovice 27. aprila 2009. godine.[3883] Vojnici VJ i policajci stajali su u nizu duž puta, terajući ljude da hodaju dalje i da se nigde ne zaustavljaju.[3884] Konvoj je prošao kroz Korenicu, Đakovicu, Prizren i Vrbnicu na putu ka granici s Albanijom.[3885] Ljudi u konvoju prošli su nekoliko kontrolnih punktova, jedan kod mosta na Tabaku, Ura e Tabakeve, na putu od Korenice prema Đakovici,[3886] na kojima su bili srpski policajci i vojnici.[3887] Posle tog kontrolnog punkta usmeravani su u pravcu Prizrena i nije im dozvoljavano da siđu s puta.[3888] Posle Prizrena nastavili su kroz Vrbnicu prema granici s Albanijom na prelazu Ćafa Morina.[3889] Srpske snage pratile su konvoj tokom čitavog putovanja do granice i ljudima u njemu nisu dozvoljavale da se odmore ili da nešto pojedu ili popiju.[3890] Na granici, pripadnici srpske policije oduzeli su ljudima u konvoju lične isprave, a ljude na traktorima naterali da s traktora uklone registarske tablice i predaju ih.[3891] Na granicu s Albanijom konvoj je stigao 28. aprila 1999. godine u 13:00 časova, prešao granicu i ušao u Albaniju.[3892]

982. Između Korenice i Meje, ubrzo pošto je stigla u Meju, Merita Dedaj je, s udaljenosti od otprilike 50 metara, videla osam tela pokrivenih ćebadima. Videla je vojnike VJ kako utovaruju tela na kamion VJ i čula kako jedan vojnik kaže vozaču da vozi za Đakovicu.[3893] Konvoj je u Đakovicu stigao 27. aprila 1999. godine. Kad su ljudi u konvoju pokušali da se zaustave kod Parka slobode, u blizini bolnice "Isa Grezda", došli su policajci u plavim maskirnim uniformama i s kačketima i rekli im da ne smeju da se odmaraju, već da moraju da idu u Albaniju.[3894] Jedan svedok čuo je kako jedan policajac kaže: "Idite pravo u Albaniju, inače ćemo vas pobiti."[3895] U gradu Bistražinu ljudi u konvoju su zaustavljeni na kontrolnom punktu policije i zadržani dva–tri sata pre nego što im je dozvoljeno da nastave.[3896] Na tom kontrolnom punktu bile su dve kolone

[3883] Merita Dedaj, DP P1030, str. 3; Lizane Malaj, T. 820–821; DP P295.
[3884] Lizane Malaj, T. 821.
[3885] Lizane Malaj, T. 821. V. takođe Nike Peraj, T. 1216–1217; Nike Peraj, DP P315.
[3886] Lizane Malaj, T. 823; DP P295 (kontrolni punkt obeležen brojem “10”).
[3887] Lizane Malaj, T. 823.
[3888] Lizane Malaj, T. 823; DP P295, P296.
[3889] Lizane Malaj, T. 827.
[3890] Lizane Malaj, T. 828.
[3891] Lizane Malaj, T. 828.
[3892] Lizane Malaj, T. 829.
[3893] Merita Dedaj, DP P1030, str. 3.
[3894] Merita Dedaj, DP P1030, str. 4.
[3895] Lizane Malaj, T. 828.
[3896] Merita Dedaj, DP P1030, str. 4.

ljudi: u jednoj su bili žene i deca, u drugoj muškarci. Policija je od ostalih ljudi izdvojila desetoricu mladića, među kojima je bio i rođak Merite Dedaj, Gustin Markaj, koji joj je kasnije rekao da su on i ostali mladići deset dana držani u podrumu neke kuće na području Ćerima, a da su potom on i još jedan čovek, Arben Kqiri, pušteni. Kako je on shvatio, ostali mladići poslati su u Albaniju,[3897] ali je Gustin Markaj rekao Meriti Dedaj da je posle rata od rođaka tih drugih mladića saznao da se oni više nisu vratili.[3898]

983. Kad su se neke izbeglice koje su bile u tom konvoju konačno vratile u Gusku, kuće su zatekle opljačkane a stoku pobijenu.[3899] Isto tako, kad se porodica Lizane Malaj vratila na Kosovo 3. jula 1999. godine, selo Korenica bilo je spaljeno do temelja, osim desetak kuća, koje su bile oštećene i opljačkane.[3900] Dvorišne kuće bile su spaljene, kao i tri automobila koja su ostavili za sobom.[3901] Kuće koje su ostale uglavnom su bile nepogodne za stanovanje;[3902] vrata i prozori bili su porazbijani, nameštaj razvaljen, zidovi oštećeni, a kuće opljačkane.[3903] Traktor koji je pripadao porodici Lizane Malaj, a koji je bio ostavljen kod njene kuće, bio je odvezen.[3904]

984. Veće se uverilo da su krivična dela prisilnog premeštanja i deportovanja utvrđena u odnosu na sela Junik, Dobroš, Ramoc, Meja, Orize, Korenica, Guska i druga sela na tom području, za dane 27. i 28. april 1998. godine.

(d) Uklanjanje, ekshumiranje i identifikovanje tela

985. Veću su predočeni dokazi o sakupljanju tela žrtava ubijenih tokom operacije "Reka" u Meji i Korenici i njihovoj okolini. Dana 27. aprila 1999. godine, idući u konvoju između Korenice i Meje, Merita Dedaj videla je vojnike VJ kako tovare osam mrtvih tela na kamion VJ, kojem je naloženo da ide u Đakovicu.[3905] Dana 29. aprila, u 09:30 časova, Nike Peraj je video dva civilna kamiona koja prenose tela. Kamioni su išli u pravcu Đakovice. Kamione je pratio jedan policijski džip marke "lada niva".[3906] Radnici na kamionima nosili su narandžaste uniforme. Nike Peraj misli da je na svakom kamionu bilo oko 20 tela.[3907] Kamioni su bili prekriveni ciradom, ali kad je vetar podigao ciradu, Peraj je video delove tela.[3908] Jedan čovek koji je imao nadimak Nexha bio

[3897] Merita Dedaj, DP P1030, str. 4.
[3898] Merita Dedaj, DP P1031 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6541; Merita Dedaj, DP P1030, str. 4.
[3899] Merita Dedaj, DP P1030, str. 4.
[3900] Lizane Malaj, T. 873, 876.
[3901] Lizane Malaj, T. 829.
[3902] Lizane Malaj, T. 874.
[3903] Lizane Malaj, T. 876.
[3904] Lizane Malaj, T. 876.
[3905] Merita Dedaj, DP 1030, str. 3.
[3906] Nike Peraj, DP P313, par. 86; Nike Peraj, T. 1228.
[3907] Nike Peraj, DP P313, par. 86, 88.
[3908] Nike Peraj, DP P313, par. 86; Nike Peraj, T. 88.

je šef "komisije koja je bila zadužena za čišćenje područja i skupljanje leševa", i on je davao naređenja majoru VJ Ljubiši Živkoviću, koji je takođe bio član te komisije.[3909]

986. Martin Pnishi video je da su tela sedmorice mladića koje su policajci 27. aprila 1999. godine ubili kod mosta pokupili neki Romi koje je on poznavao, i to 2. maja 1999. godine, nedelju dana nakon što su ti mladići ubijeni.[3910] Stavljali su tela na traktor. Kasnije je u Meju iz Đakovice došao jedan veliki kamion da pokupi tela. Dva sata kasnije, taj kamion i traktor krenuli su iz Meje ka gradskom groblju u Đakovici. Martin Pnishi nije video tela na kamionu,[3911] ali je kasnije razgovarao s jednim od Roma koji su sakupljali tela, Hamdijom Alitajem, koji mu je rekao da je "ovde i u Korenici utovario čak 412 […] tela".[3912]

987. Kao što je detaljno izloženo na drugom mestu u ovoj Presudi,[3913] krajem aprila 1999. godine jedan od oficira MUP-a dao je svedoku K72, bageristi koji je radio za jedno privatno građevinsko preduzeće u Đakovici,[3914] zadatak da iskopa tela pokopana u blizini mosta u Bistražinu. Sva tela pripadala su muškarcima i sva su bila u civilnoj odeći.[3915] Policajci koji su bili prisutni tokom iskopavanja rekli su svedoku K72 da tu ima oko 100 tela.[3916] Nekoliko Roma tovarilo je ta tela na dva mala kamiona.[3917] Dvadesetak dana kasnije jedan policajac ponovo je zatražio od svedoka K72 da iskopa tela iz pojedinačnih grobova označenih drvenim letvama, na gradskom groblju u Brekovcu, koji se nalazio na tri do četiri kilometra udaljenosti od grada Đakovice, u blizini kasarne VJ.[3918] Sva tela koja je svedok K72 iskopao pripadala su muškarcima i sva su bila u civilnoj odeći.[3919] Svedok K72 video je strelne rane na tim telima.[3920] Petorica ili šestorica Roma tovarila su tela na prikolicu i prenosila ih s groblja do jednog većeg kamiona sa ciradom, kojom su tela prekrivana.[3921] Svedok K72 nije mogao da navede broj tela koja je iskopao, ali je iskopavanje trajalo 12 sati, što ukazuje na to da je taj broj bio visok.[3922] Pošto je to bila najduža operacija u kojoj je svedok K72 učestvovao, Veće primećuje da broj tela verovatno

[3909] Nike Peraj, DP P313, par. 87; Nike Peraj, T. 1188.
[3910] Svedok je kao predvodnika grupe "Cigana" koji su sakupili sedam tela u blizini mosta identifikovao Hamdiju Alitaja iz Brekoca i njegove sinove Halita i Sahita. Martin Pnishi, DP P1033, str. 5; Martin Pnishi, DP P1033, str. 2; Martin Pnishi, DP P1034 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1526.
[3911] Martin Pnishi, DP P1033, str. 4–5.
[3912] Martin Pnishi, DP P1034 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1526.
[3913] V. dole, par. 1275–1285.
[3914] Svedok K72, T. 8919–8920, 8957–8960.
[3915] Svedok K72, T. 8927–8928, 8981.
[3916] Svedok K72, T. 8928.
[3917] Svedok K72, T. 8927, 8929. U to vreme svedok K72 je mislio da je jedan od tih manjih kamiona zapravo hladnjača. Međutim, tokom unakrsnog ispitivanja svedok je tvrdio da je kamion izgledao kao hladnjača, ali da nije imao sistem za hlađenje (v. T. 8975–8976).
[3918] Svedok K72, T. 8932–8933, 8951; DP P1323, brojem “2” obeležena je okvirna lokacija groblja u blizini Brekovca.
[3919] Svedok K72, T. 8935–8936, 8981.
[3920] Svedok K72, T. 8935.
[3921] Svedok K72, T. 8934-8935, 8937.
[3922] Svedok K72, T. 8935.

bio znatno viši od 100. Dva dana kasnije jedan policajac je svedoku K72 dao zadatak da iskopa tela u Guski,[3923] gde su bila tri reda sa po tri ili četiri pojedinačna neobeležena groba.[3924] Sva tela pripadala su muškarcima i sva su bila u civilnoj odeći.[3925] Svedok K72 iskopao je još tela iz obližnjeg šumarka, gde su bili neobeleženi grobovi sa po jednim ili dva tela.[3926] Sva iskopana tela pripadala su muškarcima i sva su bila u civilnoj odeći.[3927] Nekoliko Roma tovarilo je tela na jedan mali kamion s prikolicom.[3928] Pošto je svedok K72 završio iskopavanje tela u Guski, jedan policajac u plavoj uniformi, koji se nalazio na toj lokaciji, zapretio mu je da će biti ubijen "ako progovor[i]".[3929] Svedok K72 ne zna u kom su pravcu išli kamioni u kojima su bila tela koja je on iskopao s tri lokacije.[3930]

988. Na osnovu navedenih dokaza, Veće konstatuje da su tela većeg broja ljudi ubijenih tokom operacije "Reka" iskopana u dolini Carragojs s mesta na kojima su prvobitno pokopana, uključujući i lokaciju u blizini mosta u Bistražinu i gradsko groblje u Brekovcu i u Guski, i natovarena na kamione. Ta iskopavanja organizovali su pripadnici MUP-a, koji su bili prisutni kad su tela tajno iskopavana i prebacivana s mesta na kojima su prvobitno pokopana. U premeštanju nekih tela učestvovao je i VJ.

989. Kao što se to detaljnije razmatra na drugim mestima u ovoj Presudi, nekoliko kamiona s telima došlo je u centar SAJ u Batajnici, u blizini Beograda, tokom aprila i maja 1999. godine.[3931] Ta tela pripadnici MUP-a pokopali su u masovnim grobnicama na poligonu. Batajnica je od doline Carragojs udaljena oko 420 kilometara.

990. Juna i jula 2001. godine na lokaciji u Batajnici obavljeno je sudskomedicinsko veštačenje i iskopavanje.[3932] O zaključcima Veća u vezi s tim detaljno će se govoriti u posebnom delu ove Presude.[3933] Međunarodna komisija za nestala lica identifikovala je ostatke 744 tela u masovnim grobnicama u Batajnici.[3934] UNMIK-ova Kancelarija za nestala lica i sudsku medicinu (dalje u tekstu: OMPF) sačinila je spisak 344 lica koja su 27. i 28. aprila 1999. godine nestala iz Meje.[3935] Imena tih 344 lica navedena su u Prilogu H Optužnici. Na spisku se nalazi i 15 lica koja su, po

[3923] Svedok K72, T. 8939, 8951; DP P1323, brojem "3" obeleženo je gde se nalazi Guska.
[3924] Svedok K72, T. 8939–8941.
[3925] Svedok K72, T. 8941, 8981.
[3926] Svedok K72, T. 8943.
[3927] Svedok K72, T. 8943, 8981.
[3928] Svedok K72, T. 8940–8941.
[3929] Svedok K72, T. 8944–8945.
[3930] Svedok K72, T. 8980, 8937.
[3931] V. dole, par. 1325–1352.
[3932] Dušan Dunjić, DP P526 (izjava svedoka), par. 3, 5, 6, 7; Dušan Dunjić, T. 3228, 3237; Branimir Aleksandrić, DP P507 (sažetak svedokove izjave), par. 3; Branimir Aleksandrić, T. 3012, 3027. V. dalje dole, par. 1478–1504.
[3933] V. dole, par. 1478–1504.
[3934] DP P818, str. 14–55.
[3935] DP P477; Jose Pablo Baraybar, DP P453, par. 31; Jose Pablo Baraybar, T. 2550–2551.

navodima očevidaca, ubile srpske snage, kao što je to već opisano. Tela svih žrtava osim jedne (Skendera Pjetrija) našla su se među telima koja su identifikovana u Batajnici. Na osnovu dokaza kojima Veće raspolaže, pored tih 14 lica, koja su očevici imenovali i čija su tela pronađena u Batajnici, među ostacima pronađenim u Batajnici nalazi se i 281 lice navedeno u Prilogu H Optužnici.[3936] Ustanovljeno je da sva tela iskopana iz masovnih grobnica u Batajnici potiču iz Đakovice, da sva osim dva (naime, tela Kllaudie Male i Monike Male) pripadaju muškarcima različite starosne dobi i da su, koliko se to moglo utvrditi, sva bila odevena u civilnu odeću. Sudskomedicinskim veštačenjem ustanovljeno je da su kod 172 od tih 281 lica uzrok smrti bile strelne rane.[3937] Uzrok smrti nije utvrđen kod preostalih 109 lica koja su identifikovana u masovnoj grobnici u Batajnici, a koja su takođe nestala 27. i 28. aprila 1999. godine u Meji i Korenici i njihovoj okolini.[3938]

991. Broj ljudskih ostataka koji su pripadali muškarcima koji su prvobitno bili privremeno pokopani u okolini Đakovice, koji su većinom ubijeni vatrenim oružjem, koji su (u slučajevima u kojima se to moglo utvrditi) nosili civilnu odeću, kao i nepobitna činjenica da su ti ljudi u tako velikom broju i zajedno s tolikim drugim ljudima kasnije tajno ponovo pokopani u masovnim grobnicama u blizini Beograda, u Srbiji, na terenu koji pripada MUP-u, oko 420 kilometara udaljenom od mesta na kojima su ubijeni, načelno se podudara s iskazima o tome kako su pripadnici MUP-a i drugih srpskih snaga ubijali muškarce kosovske Albance na području na kom je, krajem aprila 1999. godine, vođena operacija "Reka", i potvrđuje te iskaze. Veće se uverilo da se iz jasnih i opštih svedočenja o onom što se tih dana događalo na tom području, kao i iz činjenice da su ta tela sva pokopana u masovnim grobnicama u centru SAJ u Batajnici i da su, u 172 slučaja u kojima se to moglo utvrditi, uzrok smrti bile strelne rane, može izvesti samo jedan razuman zaključak, a to je da su to 281 lice ubile srpske snage.

992. Stoga se Veće, osim što je donelo zaključke o konkretnim slučajevima ubistva o kojima je već bilo govora, uverilo da su srpske snage, angažovane prevashodno 27. i 28. maja 1999. godine u operaciji "Reka" u Meji i Korenici i njihovoj okolini, ubile sledeće 281 lice:

Mark Abazi, Pashk Abazi, Pjeter Abazi, Bekim Ademaj, Shemsi Ademaj, Isuf Ademi, Mazllum Ademi, Liridon Ahmetaj, Ahmet Ahmeti, Ahmet Ahmeti, Blerim Ahmeti, Hysen Ahmeti, Adem

[3936] DP P98, P99, P456, P472, P473, P474, P576 i P818. U Batajnici 2, 5 i 8 ekshumirano je ukupno 295 lica iz opštine Đakovica, v. dole, par. 1493, 1500, 1506.

[3937] U taj broj ne spada onih 15 žrtava koje su očevici već identifikovali, kako je razmotreno ranije u ovom poglavlju; v. gore par. 956, 958, 960; DP P454, str. 14.

[3938] Veće nije dobilo obdukcijski izveštaj za 11 tih lica. Kod preostalih 98 lica uzrok smrti nije se mogao utvrditi zato što su posmrtni ostaci bili nepotpuni, uništeni ili u stanju raspadanja, Jose Pablo Baraybar, T. 2665–2666; v. takođe DP P98; P99; P472; P474; P576; v. dole, par. 1494–1495, 1501–1502, 1506; v. dole, Prilog: Spisak žrtava. Ovim brojem nisu obuhvaćeni zaključci koji se odnose na uzrok smrti 15 žrtava o kojima je već bilo govora u ovom poglavlju, v. gore, par. 956, 958, 960.

Aliaj, Agron Aliaj, Ali Aliaj, Sali Aliaj, Zenun Aliaj, Arben Aliaj, Ymer Avdullahu, Avdyl Avdyli, Bajrush Avdyli, Hysen Avdyli, Muhedin Avdyli, Lavdim Bajraktari, Ali Bajrami, Shaban Bajrami, Syle Bajrami, Xhafer Bajrami, Xhavit Bajrami, Ali Bala, Bajram Bala, Mehmet Bala, Perparim Bala, Ragip Baliu, Demush Bardheci, Idriz Bardheci, Haki Batusha, Armend Beqaj, Bajram Beqaj, Bedri Beqaj, Brahim Beqaj, Dritan Beqaj, Emin Beqaj, Kujtim Beqaj, Milazim Beqaj, Ramadan Beqaj, Rasim Bequaj, Tafe Beqaj, Ymer Beqaj, Albert Beqiraj, Arsim Beqiraj, Syle Beqiraj, Tahir Beqiraj, Halil Berisha, Avni Binaku, Binak Binaku, Ismet Bobi, Fiqrih Cuni, Muharrem Cuni, Sutki Cuni, Frrok Dedaj, Gjon Dedaj, Mikel Dedaj, Pjeter Dedaj, Deli Deliu, Ali Demaj, Agron Duzhmani, Frane Duzhmani, Gezim Duzhmani, Gostin Duzhmani, Manuel Duzhmani, Marjan Duzhmani, Mikel Duzhmani, Pashk Duzhmani, Male Fazlija, Haxhi Fetaj, Robert Gashi, Brahim Gaxherri, Xhafer Gaxherri, Deme Gjocaj, Ardian Gjokaj, Asllan Golaj, Avdi Golaj, Idriz Golaj, Musa Golaj, Rame Golaj, Rexhe Golaj, Skender Hadergjonaj, Faik Hajredini, Hysni Hajredini, Qamil Hajredini, Gjon Hasanaj, Luan Hasanaj, Shyt Hasanaj, Mentor Haxha, Afrim Haxhiu, Avdi Haxhiu, Florim Haxhiu, Tahir Haxhiu, Ardian Hoxha, Bajram Hoxha, Blendian Hoxha, Fitim Hoxa, Hajrullah Hoxha, Naim Hoxha, Ramiz Hoxha, Rifat Hoxha, Binak Hyseni, Hysni Ibrahimi, Masar Idrizi, Demë Islamaj, Bajram Isufi, Isa Isufi, Besim Kameri, Gëzim Kameri, Muharrem Kamberi, Rrustem Kameri, Shpend Kameri, Nikolle Komani, Fran Komani, Pashk Komani, Mikel Kqira, Pashk Kqira, Luz Kqira, Albert Krasniqi, Mark Krasniqi, Ndue Krasniqi, Pjeter Krasniqi, Hasan Kuqi, Shpend Kuqi, Ilmi Kurpali, Haki Kurtaj, Isa Kurtaj, Muhamet Kurtaj, Sami Kurtaj, Kllaudie Mala, Kol Mala, Monika Mala, Blerim Maloku, Burim Maloku, Petrit Maloku, Ymer Maloku, Besim Malushaj, Shefki Mulashaj, Dede Markaj, Gezim Marku, Gjovalin Markaj, Milan Markaj, Sokol Markaj, Agron Mehmeti, Arben Mehmeti, Gani Mehmeti, Hysen Mehmeti, Hysni Mehmeti, Muharrem Mehmeti, Quash Mehmeti, Rame Mehmeti, Sami Mehmeti, Marash Merturi, Bajram Meta, Ismet Miftari, Brahim Miroci, Fahredin Miroci, Isuf Miroci, Sokol Miroci, Kole Nrejaj, Nue Ndue, Ahmet Neziri, Sokol Ndue (Nuo), Sokol Nuza, Shpend Osmani, Avdyl Pajaziti, Gani Pajaziti, Haxhi Pajaziti, Ismet Pajaziti, Muje Pajaziti, Qerim Pajaziti, Shkelzen Pajaziti, Shpend Pajaziti, Smajl Pajaziti, Zenel Pajaziti, Uke Pepaj, Gasper Pjetri, Ilirjan Pjetri, Ardian Prelaj, Driton Prelaj, Gjergj Prelaj, Sokol Prelaj, Tome Prelaj, Mark Prendi, Pal Prendi, Prend Prendi, Robert Prendi, Sokol Prendi, Vitor Prendi, Hajdar Qestaj, Adem Rama, Bujar Rama, Nijazi Rama, Sadri Rama, Sezaj Rama, Zenun Rama, Zeqir Rama, Rame Ramaj, Tahir Ramaj, Adem Rexha, Anton Rexhaj, Avni Rexha, Bashkim Rexha, Iber Rexha, Ruzhdi Rexha, Hamza Rexhaj, Isuf Rexhaj, Xhevdet Rexhaj, Bekim Rrustemi, Dan Rrustemi, Xhafer Rrustemi, Iber Sadiku, Ismet Sadiku, Osman Sadiku, Ramiz Sadiku, Sadik Sadiku, Hysni Sadriu, Rexhep Sadriu, Shaqir Sadriu, Osman Salihaj, Bajram Salihu, Beqir Selmanaj, Nexhat Selmanaj, Ali Selmani, Baki Selmani,

Burim Selmani, Jonuz Selmani, Ujkan Selmani, Xheme Selmani, Deme Shala, Agim Shehu, Ahmet Shehu, Bujar Shehu, Ismet Shehu, Mehmet Shehu, Rame Shehu, Elvis Shoshi, Naser Shoshi, Perparim Shoshi, Gani Smajli, Filip Sokoli, Kastriot Sokoli, Kriste Sokoli, Simon Sokoli, Ismet Syla, Rexhep Syla, Bajram Syla, Bajram Tahiraj, Halil Tahiraj, Isuf Tahiraj, Osman Tahiraj, Ramadan Tahiraj, Rrustem Tahiraj, Selman Tahiraj, Xhevdet Tahiraj, Uke Xhemajli, Hasan Xhemajli, Isa Xhemajli, Miftar Xhemajli, Rifat Xhemajli, Xhemajl Xhemajli, Elez Ymeri, Halit Ymeri, Hasan Ymeri, Hysen Ymeri, Musa Ymeri, Xhafer Ymeri, Zenel Ymeri, Bajram Zenuni, Xhevat Zenuni, Zenel Zenuni, Hasan Zeqiri, Arber Zyberi, Gani Zyberi, Skender Zyberi.

993. Nema nikakvih dokaza o sudbini 48 lica iz Meje koja se na Objedinjenom spisku nestalih lica OMPF-a vode kao nestala, a koja su navedena i u Prilogu H Optužnici. Iako je verovatno da su i ta lica ubijena tokom operacije "Reka" koju su izvele srpske snage, Veće o tome, u nedostatku dodatnih dokaza, ne može da donese nikakav zaključak. To su sledeća lica:

Male Ahmeti, Afrim Avdyli, Mehmet Avdyli, Pajazit Avdyli, Mentor Beqaj, Ahmet Berisha, Ismail Binaku, Istref Curri, Izet Curri, Martin Deda, Shani Fazilijaj, Lulzim Gashi, Hasan Gaxheri, Elson Hasanaj, Mitër Hasanaj, Ndue Hasanaj, Fadil Hoxha, Gafurr Hykosmanaj, Ali Ibrahimi, Pjeter Kacoli, Tom Kacoli, Lazer Krasniqi, Anto Lleshi, Vilson Malaj, Esad Malushaj, Mehmet Mehmeti, Naim Nimanaj, Pashk Ndrejaj, Nrec Nrejaj, Halil Pajaziti, Idriz Pajaziti, Mark Palokaj, Gjergj Prendi, Leonard Prendi, Tahir Rexhaj, Esat Sahiti, Xhavit Salcaj, Nimon Salihu, Sherif Selmani, Shpend Selmani, Zenun Selmani, Gjergj Sokoli, Alban Xhemajli, Ilija Xhemajli, Muharrem Xhemajli, Shkelzen Xhemajli, Shpend Xhemajli, Gani Ymeri.

994. Veće napominje da je Mark Markaj u Prilogu H Optužnici omaškom naveden dva puta.[3939]

995. Stoga se Veće uverilo da su srpske snage ubile 296 od 344 žrtve navedene u Prilogu H Optužnici.

(e) Istrage o događajima u dolini Carragojs

996. Tokom suđenja nijedna strana u postupku nije izvela dokaze o tome da je bilo SUP Đakovica, bilo neki drugi organ srpskih civilnih vlasti sprovodio ikakve istrage o događajima u dolini Carragojs 27–28. aprila. Među dokazima iz SUP Đakovica za relevantni period nalazi se jedino krivična prijava policije zbog "terorističk[og] napad[a]" od 21. aprila 1999. godine na pet

[3939] V. dole, Odeljak XVI, Prilog H.

policajaca, među kojima je bio i Milutin Praščević.[3940] U prijavi se navodi da su kriminalistički tehničari obavili uviđaj i da su radnici SUP Đakovica preduzeli sve potrebne mere i aktivnosti u cilju hvatanja izvršilaca ovog krivičnog dela.[3941] Time se potvrđuje da su u to vreme još uvek mogle da se sprovode kriminalističke istrage, iako je oružani sukob bio u toku. Uprkos tome, Veće primećuje da bi eventualna istraga bila direktno ometena uklanjanjem tako velikog broja tela kosovskih Albanaca koji su ubijeni uglavnom 27. i 28. aprila 1999. godine i koji su krajem aprila i tokom maja 1999. godine najvećim delom prebačeni u centar SAJ u Batajnici, a Veće je već konstatovalo da su snage MUP-a isplanirale i izvršile uklanjanje tih tela ili su učestvovale u njemu. Veće smatra da su dokazi sasvim ubedljivi i konstatuje da je premeštanje i tajno pokopavanje ili ponovno pokopavanje tela s Kosova u relevantnom periodu sprovedeno u okviru smišljenog i koordiniranog plana čiji je cilj bio da se prikriju zločini koje su počinili MUP i druge srpske snage i da se spreči eventualna istraga o tim zločinima.

997. Vojska Jugoslavije takođe je mogla da obavlja istrage o zločinima koje su počinili njeni pripadnici. Dana 28. aprila 1999. godine Momir Stojanović, načelnik Odseka bezbednosti Komande Prištinskog korpusa, dobio je usmeni izveštaj o operaciji "Reka", to jest izveštaj potčinjenih organa bezbednosti i izveštaj komandanta 52. bataljona vojne policije, da su jedinice VJ i MUP učestvovale u toj operaciji i da je zbog te operacije velik broj civila napustio kuće i krenuo prema Đakovici.[3942] Prema Stojanovićevom svedočenju, informacije koje je on dobio u tom trenutku nisu pokazivale niti ga navodile da pomisli da civili napuštaju kuće zato što su prisilno proterani.[3943] Stojanović je u svom svedočenju tvrdio da VJ, koliko on zna, tokom 1998. ili 1999. godine nije proterivao nenaoružane civile. On je takođe potvrdio da bi bio obavešten da se to zaista dogodilo.[3944] Osim toga, on je porekao da je ikad dobio informacije o tome da su tokom te operacije ubijani civili.[3945] Stojanović je tvrdio da je tek nekoliko godina kasnije putem medija saznao da su u centru SAJ u Batajnici pronađena tela.[3946] Stojanović je rekao i da, uprkos tome što je između 2003. i 2005. godine bio na položaju načelnika bezbednosti VJ, nije sproveo istragu o telima pronađenim u Batajnici, pošto od pravosudnih organa nije dobio takav zahtev i pošto se toj lokaciji iz bezbednosnih razloga teško moglo pristupiti.[3947] Osim toga, Stojanović je tvrdio da u arhivama službe vojne bezbednosti za taj period (2003–2005) nije pronašao

[3940] DP P1544.
[3941] DP P1544, str. 2.
[3942] Momir Stojanović, T. 11927–11928, 11932.
[3943] Momir Stojanović, T. 11928–11929.
[3944] Momir Stojanović, T. 11930–11931.
[3945] Momir Stojanović, T. 11933.
[3946] Momir Stojanović, T. 11938.
[3947] Momir Stojanović, T. 11940–11941.

informacije koje bi ukazivale na to ili ga navele da pomisli da su na tom području Kosova činjeni zločini.[3948]

998. Veće ne može da prihvati iskaz Momira Stojanovića. Kao načelnik Odseka bezbednosti Komande Prištinskog korpusa, Stojanović je bio odgovoran za sve vojne kontraobaveštajne poslove, a naročito za praćenje i presretanje terorističkih aktivnosti.[3949] Stojanović je bio nadležan i za praćenje kriminalnih aktivnosti u vojsci i eventualnih sprega koje na datoj teritoriji postoje između kriminalnih aktivnosti u vojsci i eksternih faktora.[3950] Prema tome, u Stojanovićeve dužnosti spadalo je i to da pronađe informacije relevantne za ta pitanja, naročito u vezi sa zločinima koje su počinili pripadnici ili jedinice VJ i svim što je vezano za terorističke aktivnosti. Nezamislivo je da Stojanović nije imao informacije o učešću jedinica VJ u operaciji "Reka", koja je navodno bila usmerena protiv terorista, ili o prisilnom proterivanju i ubijanju seljana u danima tokom kojih je operacija sprovođena. Veće napominje da je Sergej Perović, načelnik bezbednosti 52. artiljerijsko-raketne brigade, imao zadatak da raportira Stojanoviću ujutru i uveče.[3951] Veće prihvata iskaz Nike Peraja da ga je Perović 27. aprila 1999. godine pratio na nekoliko lokacija u Meji i njenoj okolini, da je video da se puca na civile, da je u blizini kontrolnih punktova policije video tela mrtvih civila i da je, zajedno s Perajem, pomogao da nekoliko porodica bezbedno prođe kroz kontrolne punktove.[3952] Ima dokaza da je Perović izvestio Aleksandra Vasiljevića, tadašnjeg zamenika načelnika Uprave bezbednosti VJ, o tome da poručnik MUP-a Kovačević ima sopstvenu operativnu poternu grupu zvanu "Legija", koja je učestvovala u ubijanju dvadesetoro ljudi čija su tela pronađena na autobuskoj stanici u Đakovici, gde su ostavljena na nekoliko dana tokom aprila 1999. godine, da bi ih potom nekoliko Roma, po naređenju policije, natovarilo na vozila.[3953] Veće ne prihvata da je Perović o tome mogao da izvesti Vasiljevića, ali ne i Stojanovića. Čim bi dobio takve informacije, a Veće smatra da ih on jeste dobio, Stojanović je imao obavezu da za pokrene istragu po navodima o zločinima koje su počinili pripadnici VJ, uključujući i pripadnike jedinica VJ koje su tokom operacije "Reka" delovale u sadejstvu sa snagama MUP-a.

999. Veće isto tako konstatuje da je neuverljivo objašnjenje koje Stojanović iznosi za to što, kad su u centru SAJ u Batajnici otkrivena tela, nije pokrenuo istragu o mogućim zločinima koje su snage VJ počinile tokom operacije "Reka", a naročito u Meji. Nema opravdanja za tvrdnju da je VJ morao da dobije zahtev od pravosudnih organa da bi pokrenuo istragu po navodima da su

[3948] Momir Stojanović, T. 11942.
[3949] Momir Stojanović, T. 11827, 11860.
[3950] Momir Stojanović, T. 11860.
[3951] Momir Stojanović, T. 11877–11878.
[3952] Nike Peraj, DP P313, par. 67–81. Veće napominje da je Nike Peraj u svojoj izjavi namerno umesto imena Sergeja Perovića naveo ime Ljubiše Živkovića, pošto ga je Perović zamolio da ga ne pominje. Nike Peraj, T. 1184–1189.
[3953] Aleksandar Vasiljević, T. 5734–5736.

snage VJ činile zločine. Kao što je Stojanović rekao tokom jednog ranijeg postupka, članom 30 Zakona o Vojsci Jugoslavije predviđeno je da ovlašćena službena lica organa bezbednosti i vojne policije imaju ista prava, ovlašćenja i dužnosti kao i ovlašćena službena lica organa unutrašnjih poslova,[3954] a da prema Zakonu o krivičnom postupku i Zakonu o vojnim sudovima pripadnici službe vojne bezbednosti učestvuju u radnjama koje prethode pokretanju krivičnog postupka.[3955] Drugo, besmisleno je pretpostaviti da načelnik bezbednosti iz bezbednosnih razloga ne može da ima pristupa nečemu što je u vlasništvu MUP-a, na primer, centru SAJ u Batajnici; u to vreme pristup centru SAJ imali su čak i međunarodni timovi za sudsku medicinu.

1000. Veće konstatuje da se iz dokaza koje je dobilo može jedino zaključiti da je Momir Stojanović bio obavešten o zločinima koje su pripadnici VJ, MUP i drugih srpskih snaga počinili tokom operacije "Reka", ali da nije preduzeo nikakve mere da o njima pokrene istragu, što je suprotno obavezama koje mu njegova funkcija nameće. To što Stojanović nije pokrenuo istragu o krivičnim delima koje su pripadnici VJ počinili tokom operacije "Reka", kako u vreme same operacije, tako i kasnije, kad su tela žrtava operacije pronađena u centru SAJ u Batajnici, ubedljiv je dokaz da je VJ saučestvovao u prikrivanju zločina koje su pripadnici VJ, MUP i drugih srpskih snaga počinili u dolini Carragojs.

(f) Počinioci

1001. Veće, na osnovu svedočenja i dokumentarnih dokaza, prihvata da su u operaciji "Reka", koja je uglavnom 27. i 28. aprila 1999. godine vođena u dolinama Carragojs, Trave i Erenika, učestvovale sledeće srpske snage:

1002. U operaciji "Reka" učestvovala je jedna jedinica vojne policije 2. bataljona 549. motorizovane brigade VJ, kojom je komandovao major Vlatko Vuković. Ta jedinica učestvovala je u sistematskoj akciji da se kosovski Albanci u više sela nateraju da napuste svoje domove.[3956] Jedinica je dobila naređenje da obezbedi područje oko sela Korenica i Meja tako što će izvršiti blokadu na putu.[3957] U jednom borbenom izveštaju od 27. aprila 1999. godine, koji je potpisao major Vuković, navodi se da deo te jedinice od 06:00 časova blokira put između Korenice, Ripaja/Rrypaj i Madanaja.[3958] To potvrđuje i ratni dnevnik tog bataljona, u kom se navodi da je 27. aprila u 06:00 časova izvršena blokada na liniji Korenica–Meja–Orize–Kodra Kikes/Kodra e

[3954] DP P43, str. 8.
[3955] Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19686.
[3956] Svedok K90, DP P320, par. 41–44, 48; svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9401–9403, 9273, 9302; svedok K90, T. 1434.
[3957] Svedok K90, DP P321, par. 48; svedok K90, T. 1453.
[3958] DP P926.

Kikes.[3959] U borbenom izveštaju majora Vukovića za naredni dan navodi se da je "angažovanje dela jedinice na blokadi linije na pravcu S. Korenica–S. Ripanj–Madanaj [...] u toku" i da je ljudstvu određen vatreni položaj.[3960] U izveštaju se navodi da je u operaciji učestvovalo 48 oficira, 48 podoficira i 1.908 vojnika iz te brigade.[3961] Isto tako, u ratnom dnevniku se za 28. april navodi da se "deo jedinice nalazi u blokadi objekta Reka", a isto to navodi se i za 29. april.[3962] U ratnom dnevniku se za 29. april, u 19:20 časova, navodi i da se stanovništvo iz tih sela seli u pravcu Albanije.[3963]

1003. U operaciji u Meji učestvovala je i jedna pešadijska četa 52. artiljerijsko-raketne brigade, kojom je komandovao Miloš Đošan.[3964] Jedinica je imala zadatak da drži liniju blokade, kao što je bilo predviđeno.[3965] Jedinica je imala zadatak da spreči terorističke snage s područja Reke da uđu na područje Đakovice.[3966] Na jednoj strani doline Carragojs bile su postavljene i jedna ili dve protivvazdušne baterije te brigade.[3967] U ratnom dnevniku brigade se za 27. april 1999. godine, u 08:00 časova, navodi da je "otpočela akcija čišćenja ŠTS Reka", u kojoj učestvuju 1. manevarski bataljon, 1. streljački vod i 2. streljački vod komandnog bataljona, kao i da "[a]kcija teče po planu i dinamici".[3968] U ratnom dnevniku se navodi da je operacija "Reka" počela "po planu", i da su je, u odsustvu komandanta Miloša Đošana i načelnika štaba pukovnika Veroljuba Živkovića, otpočeli "organi komande".[3969] U ratnom dnevniku zabeleženo je da je jedinica i 28. aprila 1999. godine učestvovala u operaciji "Reka". U periodu od 08:00 do 15:00 časova komandant brigade i šef operativnih poslova obišli su "3. SARD PVO" i izvršili kontrolu položaja, primetili neke propuste i podelili posebne zadatke,[3970] a navodi se i da načelnik štaba "rukovodi sa interventnom jedinicom u akciji Reka", kao i da se komandantu brigade u 18:00 vrši dnevno referisanje.[3971]

1004. Pedeset drugi bataljon vojne policije, kojim je komandovao major Stevo Kopanja,[3972] takođe je učestvovao u operaciji "Reka",[3973] kao što se vidi iz ratnog dnevnika tog bataljona.[3974] U

[3959] DP D37, str. 11.
[3960] DP P927, str. 1.
[3961] DP P927, str. 2.
[3962] DP D37, str. 12.
[3963] DP D37, str. 12.
[3964] Miloš Došan, DP D684 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 45437–45438.
[3965] Miloš Došan, DP D684 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 45696.
[3966] Miloš Došan, DP D684 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 45437, 45438.
[3967] Nike Peraj, T. 1204.
[3968] DP P958, str. 33.
[3969] Veće napominje da je Miloš Đošan tu belešku u dnevniku protumačio drugačije: "Zbog odsutnosti komandanta, i sad ovde u zagradi (u 4., u 2. i 4. SAD PVO, to su moje jedinice) i načelnika štaba akcija, ovo znači u akciji Reka, [...] organi komande su otpočeli, sa svako, po, po...s, sa sastankom po planu. Znači, organi komande su otpočeli sa radom po planu." Miloš Đošan, T. 11396–11397. Veće ne prihvata da se "rad po planu" odnosi samo na dnevno referisanje. Iz dokumentarnih dokaza jasno proizlazi da su organi komande 27. aprila 1999. godine počeli da sprovode ranije dogovoreni plan za operaciju "Reka".
[3970] DP P958, str. 35.
[3971] DP P958, str. 35.
[3972] Momir Stojanović, T. 11818–11820; T. 12008–12009.
[3973] Svedok K73, T. 1533–1534.

operaciji je, u sadejstvu, učestvovala i 63. padobranska brigada bataljona.[3975] Pedeset drugi bataljon vojne policije bio je prepotčinjen 152. četi vojne policije, koja je bila deo 125. motorizovane brigade.[3976]

1005. U operaciji "Reka" učestvovala je 125. motorizovana brigada, kojom je komandovao pukovnik Dragan Živanović. U borbenom izveštaju za 27. i 28. april 1999. godine, koji je upućen Komandi Prištinskog korpusa i isturenom komandnom mestu u Đakovici i koji je Živanović potpisao, navodi se da su neke snage angažovane "na čišćenju terena od ŠTS u širem rejonu Reka, a po vašoj odluci", odnosno da je "deo snaga [...] angažovan na čišćenju terena od ŠTS u širem rejonu Reka, a po vašoj odluci".[3977] U borbenom izveštaju za 27. april 1999. godine navodi se: "Delom snaga u sadejstvu sa MUP-om nastaviti sa čišćenjem šireg rejona Reke."[3978] U redovnom borbenom izveštaju podnetom Prištinskom korpusu 28. aprila 1999. godine navodi se da je operacija "Reka" uspešno završena 28. aprila 1999. godine i da je jedan pripadnik jedinice ranjen.[3979]

1006. Đakovički vojnoteritorijalni odred, kojim je komandovao major Nikola Mićunović zvani Dragan,[3980] bio je deo srpskih snaga koje su učestvovale u operaciji "Reka". Dokazi pokazuju da su Mićunović i njegove snage od kraja marta 1999. godine bili aktivni na tom području. Prema zapovesti Komande Prištinskog korpusa koju je pukovnik Zlatomir Pešić potpisao 27. marta 1999. godine, 113. vojnoteritorijalni odred dobio je zadatak da, u sadejstvu s 52. artiljerijsko-raketnom brigadom, "obezbeđuje kasarnu 'Devet Jugovića' i 'Metohija', štiti srpsko stanovništvo u gradu Đakovica".[3981] Naređeno im je i da vrše "borbenu kontrolu teritorije na pravcu Đakovica–Skivjane, Đakovica–Zrze i Đakovica–Bec".[3982] Na sastanku MUP i Komande garnizona VJ, održanom 31. marta 1999. godine ili približno tog datuma, dogovoreno je da se odred, između ostalog, angažuje u akcijama MUP i VJ čiji je cilj "razbijanj[e] šiptarskih terorista sa težištem na blokadi i kontroli teritorije".[3983] Krajem marta 1999. godine Nikola Mićunović i snage VJ pod njegovom komandom došle su u sela Guska i Korenica i naredile seljanima da odu.[3984] Mićunović je prisustvovao neformalnom sastanku, o kom je već bilo govora a koji je održan nekoliko dana

[3974] DP P338, str. 11–12 (gde se pominje ubistvo jednog vojnika u selu Ramoc, koje se nalazi severozapadno od Meje).
[3975] Svedok K73, T. 1533–1534; Nike Peraj, DP P313, par. 65.
[3976] Momir Stojanović, T. 11819.
[3977] DP P950, str. 2; DP P920, str. 2.
[3978] DP P950, str. 3.
[3979] DP P921, str. 2.
[3980] DP P900.
[3981] DP P896, str. 4.
[3982] DP P896, str. 4.
[3983] DP P900.
[3984] Merita Dedaj, DP P1030, str. 2; Merita Dedaj, DP P1031 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1415; Lizane Malaj, T. 808–809.

pošto je ubijen pripadnik MUP-a Milutin Prašević, Mićunovićev kum,[3985] na kom je planirana operacija "Reka". Nike Peraj se konkretno setio da mu je Mićunović rekao da će dolina Carragojs platiti visoku cenu.[3986] S obzirom na učešće Mićunovića i snaga pod njegovom komandom u prisilnom proterivanju kosovskih Albanaca iz njihovih sela krajem marta 1999. godine, Mićunovićevu ulogu u planiranju operacije "Reka" u danima uoči samog tog događaja i na učešće 52. raketno-artiljerijske brigade VJ, s kojom je vojnoteritorijalni odred sadejstvovao u toj operaciji, Veće se uverilo da je Đakovički vojnoteritorijalni odred učestvovao u operaciji "Reka".

1007. Prema zaključku Veća, operacija "Reka" bila je zajednička akcija VJ i MUP s drugim srpskim snagama. U njoj su u znatnoj meri učestvovali i PJP i snage lokalne policije. Od kraja marta 1999. godine, u periodu od 40 dana, na području Đakovice nalazilo se šest četa 23. odreda PJP-a.[3987] U borbenom izveštaju koji je 125. motorizovana brigada 25. aprila 1999. godine uputila Komandi Prištinskog korpusa i isturenom komandnom mestu u Đakovici navodi se da je jedna četa PJP-a 73. teritorijalnog odreda pridodata 125. motorizovanoj brigadi VJ i raspoređena u rejon u kom se nalazi i selo Korenica.[3988] Što je najvažnije, u jednom borbenom izveštaju koji je 125. motorizovana brigada 27. aprila 1999. godine uputila Komandi Prištinskog korpusa i isturenom komandnom mestu u Đakovici navodi se da će te snage "u sadejstvu sa MUP-om nastaviti sa čišćenjem šireg rejona Reke".[3989] Zajedničko delovanje VJ i MUP nastavilo se i 28. marta 1999. godine. U ratnom dnevniku 52. artiljerijsko-raketne brigade u belešci za 28. mart 1999. godine navodi se da je načelnik štaba Prištinskog korpusa Živković poslao nekoliko protivavionskih vodova VJ kao pojačanje odredu MUP-a na području Junika.[3990]

1008. Veće se uverilo da je u periodu od 21. do 27. aprila 1999. godine na područje Đakovice autobusima stiglo još oko 400 pripadnika PJP-a i paravojnih formacija.[3991] Te snage MUP angažovane su u sadejstvu sa snagama VJ koje su već pomenute u kontekstu operacije "Reka".[3992] Angažovani su i pripadnici lokalne policije i rezervnog sastava policije. Sudeći po uniformama koje su nosili neki pripadnici snaga koje su proterivale seljane i ubijale, reč je i o pripadnicima lokalne policije i o pripadnicima PJP-a.[3993] Svedoci su među policajcima u Meji–Orizu prepoznali

[3985] Nike Peraj, DP P313, par. 58.
[3986] Nike Peraj, DP P313, par. 58; Nike Peraj, T. 1191.
[3987] DP P711, str. 1 (depeša br. 587 od 21. marta 1999. godine kojom je optuženi rasporedio odrede PJP-a u nekoliko SUP-ova na Kosovu; pripadnici 1, 3, 4, 5. i 6. čete (Subotica – Sombor) 23. odreda PJP-a poslati su u SUP Đakovica); DP P1193, P1195, P1196, P1198 i P1199 jesu izveštaji iz kojih proizlazi da su četiri čete 23. odreda PJP-a (ukupno 420 pripadnika PJP-a) poslati na Kosovo radi izvršenja zadataka.
[3988] DP P949, str. 2.
[3989] DP P950, str. 3.
[3990] DP P958, str. 6.
[3991] Svedok K90, DP P321, par. 47; svedok K90, T. 1343–1344; Nike Peraj, DP P313, par. 65; Nike Peraj, T. 1202–1203.
[3992] Nike Peraj, DP P313, par. 65; Nike Peraj, T. 1203; svedok K90, DP P321, par. 48.
[3993] Lizane Malaj, T. 814, 865; Merita Dedaj, DP P1031 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1401, 1429; Martin Pnishi, DP P1033, str. 3; Martin Pnishi, DP P1034 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1444 i 1456.

komandira lokalne policije u Ponoševcu,[3994] a jedan pripadnik lokalne policije bio je među policajcima koji su ubili sedmoricu mladića na mostu na reci Travi.[3995] Policajci, među kojima su bili i pripadnici PJP-a, odvodili su grupe muškaraca iz kolone seljana u komplekse u blizini kontrolnih punktova, gde su ovi ubijani.[3996] Pripadnici PJP-a u plavim maskirnim uniformama i pripadnici rezervnog sastava policije u jednobojnim plavim uniformama bili su na kontrolnom punktu u blizini Oriza.[3997] Pripadnik lokalnog MUP-a Milan Šćepanović, koji je nosio plavu maskirnu uniformu s oznakom MUP-a,[3998] naredio je ljudima koji su bili pod njegovom komandom da u blizini kontrolnog punkta kod Meje postroje 12 seljana, koje je očigledno trebalo pogubiti.[3999] Jedan pripadnik PJP-a ubio je iz vatrenog oružja četvoricu ljudi koje je VJ držao kao taoce, pošto je kapetan VJ Andrić predao te ljude.[4000] Oko 100 policajaca u standardnim plavim uniformama lokalne policije bilo je u selu Korenica dok je ono spaljivano 28. aprila 1999. godine.[4001] Dokazi svedoče i o tome da su tokom operacije bili prisutni i pripadnici JSO-a. Dva pripadnika jedinice JSO-a, "frenkijevci", koji su nosili posebne "frenkijevske" šešire, došli su civilnim vozilima kad i pripadnici PJP-a, nekoliko dana pre nego što je operacija počela.[4002]

1009. Na osnovu navedenih dokaza, Veće se uverilo da su pripadnici MUP-a, to jest i pripadnici lokalne policije, uključujući pripadnike njenog rezervnog sastava, i pripadnici PJP-a poslati za potrebe te konkretne operacije, zajedno s drugim srpskim snagama neposredno učestvovali u operaciji "Reka".

1010. U operaciji "Reka" su, pored pripadnika policije, učestvovali i pripadnici paravojnih formacija. Dana 27. i 28. aprila 1999. godine, paravojne grupe razmeštene su oko Meje kako bi dočekale seljane koje su VJ i snage policije proterale iz njihovih kuća.[4003] U Meji su bila tri džipa s pripadnicima paravojne formacije Arkanovi "Tigrovi".[4004] Merita Dedaj videla je da su neki pripadnici snaga koji su 27. aprila 1999. godine došli u njen porodični kompleks nosili marame, poveze, šapke mrke boje i crne maske, kako im se lica ne bi videla,[4005] a taj se opis podudara s

[3994] Martin Pnishi, DP P1033, str. 5; Martin Pnishi, DP P1034 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1448.
[3995] Martin Pnishi, DP P1034 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1448.
[3996] Svedok K90, T. 1535–1536; svedok K90, DP P321, par. 55, 65; svedok K90, DP P322 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 9339.
[3997] Nike Peraj, T. 1208–1209.
[3998] Nike Peraj, DP P313, par. 75; Nike Peraj, T. 1186.
[3999] Nike Peraj, DP P313, par. 76–78.
[4000] Svedok K73, T. 1532.
[4001] Svedok K73, T. 1535; svedok K73, DP P330, par. 46; svedok K73, DP P332 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3333, 3438.
[4002] Svedok K90, DP P320, par. 47.
[4003] Nike Peraj, DP P313, par. 65; Nike Peraj, T. 1203.
[4004] Nike Peraj, DP P313, par. 80; Nike Peraj, T. 1187.
[4005] Merita Dedaj, DP P1031 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1401, 1429.

opisom odeće paravojnih formacija, odnosno opisom odeće i opreme koju su imala dva čoveka u porodičnom kompleksu Martina Pnishija 27. aprila.[4006]

1011. Veće ima u vidu da svedok K73, čije svedočenje Veće načelno smatra pouzdanim, nije video pripadnike paravojnih formacija na mestu na kom je njegova jedinica bila raspoređena tokom operacije "Reka".[4007] Međutim, dokazi ukazuju na to da su pripadnici paravojnih snaga sarađivali s policijom, a ne s VJ, u čijem je sastavu svedok K73 bio, kao i na to da je broj pripadnika paravojnih formacija bio relativno mali, tako da ovo svedočenje ne isključuje mogućnost da su pripadnici paravojnih formacija ipak učestvovali u akciji. Optuženi Vlastimir Đorđević i svedok odbrane Miloš Đošan takođe su u svedočenju tvrdili da na Kosovu nije bilo pripadnika paravojnih formacija.[4008] Đorđevićeva tvrdnja kosi se s dokumentarnim dokazima, iz kojih proizlazi da su Đorđević i Štab MUP-a znali da su u to vreme bili angažovani i pripadnici paravojnih formacija. U jednom dopisu od 18. februara 1999. godine, upućenom svim organizacionim jedinicama RJB-a u sedištu MUP-a, Đorđević tim jedinicama daje zadatak da vrše "potpunu kontrolu nad dobrovoljačkim i paravojnim jedinica njihovim pripadnicima".[4009] Dana 24. marta 1999. godine, ministar Stojiljković poslao je još jedan dopis optuženom, u njegovom svojstvu načelnika RJB-a, organizacionim jedinicama RJB-a, svim SUP-ovima, štabu MUP-a u Prištini i svim stanicama saobraćajne policije, pozvao se na dopis od 18. februara i dao im sledeći zadatak: "[e]videntirati i uspostaviti kontrolu nad dobrovoljačkim i paravojnim jedinicama i njihovim pripadnicima, radi njihovog eventualnog angažovanja".[4010] U Zapisniku sa sastanka s rukovodećim radnicima policije na Kosovu od 4. aprila 1999. godine, istog meseca u kom se odigrala i operacija "Reka", zabeleženo je da je Sreten Lukić, rukovodilac štaba MUP-a u Prištini, rekao da "prema paravojnim jedinicama [treba] preduzimati rigorozne mere".[4011]

1012. Isto tako, ni tvrdnja Miloša Đošana nije verodostojna. Pored drugih dokaza o prisustvu pripadnika srpskih paravojnih snaga na Kosovu, Veće je na drugim mestima u ovoj Presudi[4012] detaljno izložilo činjenice o umešanosti pripadnika paravojnih formacija "Škorpioni" i "Pauk",

[4006] Martin Pnishi, DP P1033, str. 3; Martin Pnishi, DP P1034 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 1444. Veće napominje da je tokom ispitivanja 29. juna 2009. godine svedok zatražio da unese ispravku u vezi s bojom uniformi i pojasnio da su uniforme, u stvari, bile "zelene kao trava", no, to je izgleda posledica nesporazuma proisteklog iz više značenja koje albanska reč "verdhe" može imati (Martin Pnishi, T. 6546–6547). Kad je izričito upitan za to, svedok je izjavio da u stvari ništa nije promenio u svom iskazu (Martin Pnishi, T. 6558).
[4007] Svedok K73, T. 1564.
[4008] Vlastimir Đorđević, T. 9546; Miloš Đošan, DP D684 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 45418, 45419, 45427, 45431, 45658, 45660; Miloš Đošan T. 11512, 11415.
[4009] DP P356, str. 3.
[4010] DP P702.
[4011] DP P764, str. 3.
[4012] V. gore, par. 204–216.

koju je predvodio Jugoslav Petrušić, a koja je bila u sastavu 125. brigade Prištinskog korpusa i od 15. aprila 1999. do 5. maja 1999. godine bila raspoređena u Košarama, u opštini Đakovica.[4013]

I. Opština Gnjilane

1013. Dana 27. marta 1999. godine, Komanda Prištinske vojne oblasti izdala je zapovest kojom je Vojnoteritorijalni odred VJ Gnjilane, u sadejstvu sa 175. pešadijskom brigadom, 78. motorizovanom brigadom i snagama MUP-a, dobio zadatak da štiti srpsko stanovništvo, obezbeđuje komunikacije, vojne i druge objekte od značaja za SRJ. U toj zapovesti iste snage su dobile konkretan zadatak da uspostave potpunu borbenu kontrolu nad teritorijom i da vode borbu protiv "ŠTS" (albanskih terorističkih grupa).[4014] U zapovesti Zajedničke komande od 13. aprila 1999. godine Prištinski korpus dobio je zadatak da podržava snage MUP-a u "blokadi, razbijanju i uništenju" terorističkih snaga kosovskih Albanaca u rejonu planine Žegovac.[4015] Iako se to područje nalazi istočno od grada Gnjilana, a sela Prilepnica/Prilepnicë, Nosalje/Nosaljë, Žegra/Zhegër, Vladovo i Vlaštica/Llashticë (o onom što se odigralo u njima biće govora u nastavku teksta) zapadno i jugozapadno od grada Gnjilana, pa se zapovest ne odnosi direktno na njih, ova zapovest jasno ukazuje na to da su u vreme relevantno za događaje o kojima će biti govora u nastavku teksta VJ i MUP bili prisutni u opštini Gnjilane i da su dejstvovali koordinirano. Svedoci, o čijim će iskazima biti reči u nastavku teksta i koje Veće načelno prihvata kao iskrene i pouzdane, potvrđuju da su tu bili prisutni pripadnici VJ koji su, po svemu sudeći, bili u rezervnom sastavu, a po zaključku Veća u sastavu Teritorijalnog odreda Gnjilane, i da su na nekim lokacijama dejstvovali u saradnji sa snagama VJ i MUP.

1014. Veće konstatuje da su redovne i rezervne snage VJ i MUP, koje su često dejstvovale u saradnji, u vreme događaja navedenih u nastavku teksta izvodile operacije u selima u opštini Gnjilane i okolnim selima. U nekim slučajevima, u tome su učestvovale i druge srpske snage, uključujući i paravojne formacije.

1. Prilepnica

1015. Selo Prilepnica, u opštini Gnjilane, nalazi se u klisuri. S obe strane reke postoji glavni put, jedan u istočnom delu sela, drugi u zapadnom. U vreme događaja koji će biti opisani u nastavku teksta, u Prilepnici je bilo oko 350–360 domaćinstava i 3.000 stanovnika. Što se tiče etničkog sastava, stanovništvo Prilepnice pretežno su činili kosovski Albanci.[4016] U Prilepnici je živelo i

[4013] Aleksandar Vasiljević, T. 5663; Momir Stojanović, DP D723 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 19778.
[4014] DP P896, tačka 8.
[4015] DP P766, str. 2.
[4016] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2770.

oko 30 romskih i pet–šest srpskih porodica.[4017] Aprila 1999. godine, u Prilepnicu su se sklonila lica raseljena s područja Drenice.[4018]

1016. Dana 6. aprila 1999. godine, oko 08:10 časova, Abdylhaqim Shaqiri, imam u Prilepnici, bio je u kući svoje majke, u blizini džamije, kad je sa svih strana u selu začuo pucnjavu. Otišao je u južni deo sela, odakle se čulo najviše pucnjave.[4019] Abdylhaqim Shaqiri bio je odeven u dugu, crnu imamsku odoru, a na glavi je imao belu kapu "kakvu uglavnom nose ljudi koji idu na hadžiluk".[4020] Dok je išao glavnim putem, naišao je na jednog srpskog vojnika koji je kao zarobljenike držao dva seljanina, Xelila i Shelika Shaqirija.[4021] Nešto dalje, grupa od 10–15 vojnika u SMB uniformama ispaljivala je hice u vazduh.[4022] Dvojica ili trojica vojnika nosila su zeleno-žute maskirne uniforme.[4023] Vojnik koji je držao onu dvojicu seljana imao je na glavi crni povez.[4024] Veće napominje da je već zaključilo da su pripadnici rezervnog sastava VJ nosili ili jednobojne zelene ili SMB uniforme ili zelene maskirne uniforme.[4025] Vojnici su Abdylhaqimu Shaqiriju rekli da su dobili informacije da u Prilepnici ima pripadnika OVK i da civile treba evakuisati.[4026] U blizini je stajao i veći broj drugih vojnika.[4027] Vojnici su objasnili da im je "odozgo" naređeno da narednog dana u 12:00 časova miniraju selo i branu.[4028] Seljanima je dato dva sata da napuste selo, a trebalo je da pođu u pravcu Uroševca.[4029] Kao seoski imam, Abdylhaqim Shaqiri je preko razglasa na džamiji preneo saopštenje o evakuaciji i rekao seljanima da se okupe na jednom polju u južnom delu sela.[4030]

1017. Seljani su se okupili na južnom i zapadnom putu u selu, koje je delila reka.[4031] Abdylhaqim Shaqiri zatražio je da razgovara s nadležnim oficirom, pa je sproveden oko 200 metara dalje, na drugi kraj sela, gde se sastao s tri oficira odevena u iste zeleno-žute maskirne uniforme kakve su nosila i ona dvojica–trojica vojnika u grupi na koju je Abdylhaqim Shaqiri naišao ranije. Imali su opasače kakve uglavnom nose vojnici.[4032] Imali su pištolje i šapke na

[4017] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2916–2917.
[4018] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2962.
[4019] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2772, 2836.
[4020] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2772.
[4021] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2772, 2836–2837, 2839.
[4022] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2772–2773.
[4023] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2772–2773.
[4024] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2773, 2840, 2847.
[4025] V. gore, par. 176.
[4026] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2772, 2848.
[4027] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2838. Abdylhaqim Shaqiri je kasnije saznao da su srpski vojnici pretresali kuće i oko 100–150 seljana odveli u jednu kuću kao zarobljenike, Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2775, 2797, 2839.
[4028] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2783, 2850.
[4029] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2782.
[4030] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2772–2774, 2780, 2849.
[4031] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2775, 2918.
[4032] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2776.

ramenu.[4033] Oficiri su se predstavili kao pripadnici redovne vojske koja brani svoju zemlju.[4034] Abdylhaqim Shaqiri pokušao je da im objasni da u Prilepnici nema pripadnika OVK.[4035] Abdylhaqim Shaqiri pokušao je takođe da im objasni da se svud oko njegovog sela nalaze sela u kojima žive Srbi, te da bi se daljim granatiranjem nanela šteta Srbima koji žive u selima u blizini Prilepnice.[4036] Međutim, oficiri su tvrdili da je OVK odgovoran za pucnjavu koja dolazi iz istočnog, severnog i zapadnog dela Prilepnice.[4037] Jedan od oficira, kog su ostali zvali "Rus" i koji je mogao imati 42–43 godine, odveo je Abdylhaqima Shaqirija u stranu i objasnio mu da su dobili informaciju da će snage NATO-a bombardovati Pripelnicu, a da će oni to sprečiti "svim sredstvima".[4038] On je Abdylhaqimu Shaqiriju rekao da seljani u roku od dva sata treba da odu iz Prilepnice i krenu u pravcu Uroševca, jer on ima "dužnost da postav[i] mine po svim putevima u ovom selu, kao i po okolnim brdima".[4039] On je Abdylhaqimu Shaqiriju savetovao da pobegne u neko od susednih sela.[4040] Oficir "Rus" rekao je Abdylhaqimu Shaqiriju da je naređenje da se Prilepnica evakuiše došlo iz Beograda.[4041]

1018. Oficir po nadimku "Rus" odveo je onda Abdylhaqima Shaqirija u svom pincgaueru na mesto gde su se okupljali seljani albanske i romske nacionalnosti.[4042] Tu je bilo i 20–30 vojnika. Vojnici su na putu zaustavljali ljude koji su pokušavali da se domognu južnog dela sela.[4043] Abdylhaqim Shaqiri je da je video zapadni deo sela opljačkan. Jedan seljanin mu je rekao da su neki ljudi pretučeni i da su im oduzeti dokumenti. Abdylhaqim Shaqiri preneo je oficiru "Rusu" ono što mu je taj čovek rekao, a "Rus" je naredio da se seljanima vrate dokumenti.[4044] Međutim, vojnici su dokumente pobacali pored jednog zida.[4045]

[4033] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2775.
[4034] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2780–2781.
[4035] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2777.
[4036] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2777–2778. Abdylhaqim Shaqiri je u svom svedočenju rekao da se oko Prilepnice nalazi sedam srpskih sela, Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2777.
[4037] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2777.
[4038] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2849–2850; DP D94, str. 3. Veće napominje da Abdylhaqim Shaqiri taj iskaz o oficiru zvanom "Rus" ne navodi ni u svojim pismenim izjavama od 25. aprila 1999. godine (DP D94, str. 3) i od 19. i 22. juna 2001. godine (DP D95, str. 2), kao ni u ispravkama tih izjava od 5. februara 2002. godine (DP D96). Veće prihvata da je on to u ranijim izjavama izostavio, a ne da je to tek kasnije "izmislio". Veće prihvata da je sadašnje svedočenje ovog svedoka istinito. Po mišljenju Veća, njegovo svedočenje nije nepouzdano zbog te nepodudarnosti.
[4039] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2850; DP D94, str. 3.
[4040] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2779.
[4041] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2779. Kao što je navedeno u fusnoti 4038, Abdylhaqim Shaqiri u svojim ranijim gorepomenutim izjavama nije naveo odakle to naređenje potiče. Veće prihvata da je ovaj aspekt svedokovog iskaza iskren i pouzdan. Međutim, nema odgovarajućeg osnova na kom bi se moglo proceniti da li je istinito ono što je "Rus" rekao svedoku o tome odakle naređenje potiče. Sudeći po okolnostima, "Rus" i ostali možda su izmislili da OVK otvara vatru iz istočnog, severnog i zapadnog dela sela, kao što su mogli izmisliti i naređenje iz Beograda, kako bi lakše savladali otpor prilikom sprovođenja naredbe da se selo isprazni. Veće ne može da donese zaključak o poreklu tog naređenja.
[4042] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2779.
[4043] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2779–2780.
[4044] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2779.
[4045] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2779.

1019. Dok su ljudi stajali na putu, vojnici su ispaljivali hice u vazduh. Jedan srpski vojnik ranjen je metkom koji je rikošetirao.[4046] Oficir "Rus" i još dvojica stavili su tog vojnika u pincgauer i naredili vojnicima da se povuku. Ljudi su ostali u Prilepnici, a vojnici su otišli u pravcu grada Gnjilane.[4047] Vojnici seljanima nisu dali nikakva dalja uputstva. Naređenje da se iz sela ode u roku od dva sata nije povučeno.[4048]

1020. Abdylahqim Shaqiri i drugi seljani pokušali su da uspostave kontakt sa šefom policije u gradu Gnjilane kako bi dobili odobrenje da ostanu.[4049] Pokušali su da se sastanu i s Vladom Denićem, Srbinom koji je bio zamenik direktora lokalne bolnice i koji je imao veze s nekoliko pripadnika vojnog štaba u Gnjilanu,[4050] pošto su se nadali da će, na njegovu intervenciju, dobiti odobrenje da ostanu.[4051] Međutim, ova grupa nije uspela u tome.[4052]

1021. Abdylhaqim Shaqiri i seljani koji su bili s njim vratili su se u Prilepnicu. Abdylhaqim Shaqiri je putem razglasa na džamiji preneo još jedno saopštenje, naime da se Prilepnica mora evakuisati, i zatražio od ljudi da se nađu kod bunara, na glavnom putu Gnjilane–Bujanovac/Bujanoc.[4053]

1022. Dana 6. aprila 1999. godine, oko 14:00 časova, Abdylhaqim Shaqiri poveo je kolonu s više od 3.000 seljana albanske i romske nacionalnosti i 400 vozila prema istoku, u pravcu sela Dobrčane/Dobërçan, putem koji je prolazio kroz Kosovsku Kamenicu i Bujanovac, u opštini Kosovska Kamenica.[4054] Žitelji Prilepnice koji su bili srpske nacionalnosti ostali su u Prilepnici.[4055] Put je bio miniran, a u selu Kmetovce/Kmetofc bili su pripadnici snaga srpske policije i vojske.[4056] Pripadnici policije nosili su plave uniforme. Na ruci su imali i plavu platnenu traku.[4057] Vojnici su nosili sivomaslinaste uniforme,[4058] što bi se moglo odnositi na jednobojne zelene/SMB uniforme kakve su nosili pripadnici rezervnog sastava VJ. Policajci su gledali konvoj, ali nisu intervenisali. Međutim, vojnici su zaustavili konvoj i pitali Abdylhaqima Shaqirija kud su krenuli i zašto. Vojnici su propustili konvoj kad je Abdylhaqim Shaqiri objasnio da je

[4046] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2781.
[4047] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2781–2782.
[4048] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2782.
[4049] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2782–2783.
[4050] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2782–2785.
[4051] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2782.
[4052] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2785–2786.
[4053] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2788.
[4054] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2788, 2835, 2883. Time što je pošao prema istoku, Abdylhaqim Shaqiri se oglušio o naređenje da ide u pravcu Uroševca.
[4055] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2868.
[4056] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2788–2789, 2864–2865.
[4057] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2789; Abdylhaqim Shaqiri, T. 3902.
[4058] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2789; Abdylhaqim Shaqiri, T. 3902.

vojska naredila seljanima da napuste selo.[4059] Odbrana tvrdi da to što su vojnici pitali kuda konvoj ide znači da nije bilo koordiniranog plana da se seljani uklone.[4060] Veće će nešto kasnije u ovoj Presudi razmatrati pitanje da li je postojao plan da se stanovnici Kosova uklone iz svojih gradova i sela. Uprkos tome, Veće napominje da to što jedna grupa vojnika u jednom selu, po svemu sudeći, nešto nije znala nije pouzdan pokazatelj ni postojanja ni nepostojanja koordiniranog plana.

1023. Iz sela Kmetovce konvoj je krenuo prema selu Dobrčane.[4061] Abdylhaqim Shaqiri hteo je da konvoj krene ka Trnovcu, selu u Srbiji pored Bujanovca u kom su živeli Albanci.[4062] On je konvoj s više od 3.000 ljudi preveo preko administrativne granice između Srbije i Kosova, koje je delio jedan most. Konvoj je odatle otišao u pravcu Trnovca.[4063]

1024. Konačno, konvoj su u Srbiji, na četiri–pet kilometara pred Končuljem, zaustavili pripadnici lokalne policije u Kosovskoj Kamenici. Policajci su rekli ljudima da su od šefa policije u Gnjilanu dobili naređenje da seljani mogu bezbedno da se vrate u Prilepnicu.[4064] U noći 6. aprila 1999. godine, jedan manji broj ljudi iz konvoja vratio u Prilepnicu. Ostali su ostali kod rođaka u drugim selima.[4065] Do 7. aprila u Prilepnicu se vratilo 70–80 posto seljana.[4066] Ljudi koji su se vratili videli su da je u zapadnom delu sela spaljeno više od 100 kuća, a da su ostale oštećene, demolirane ili opljačkane. Nasuprot tome, srpske kuće u istočnom delu sela bile su netaknute.[4067] Odbrana tvrdi da iz tih događaja proizlazi da su seljani zamoljeni da iz sela odu "privremeno i zbog sopstvene bezbednosti".[4068] Veće će se nešto kasnije u ovoj Presudi detaljnije baviti razlozima iz kojih su kosovski Albanci napustili svoje domove u Prilepnici. Međutim, na ovom mestu Veće iznosi konstataciju da se, na osnovu zahteva vojnika i pretnji da će selo narednog dana biti minirano, kao i na osnovu činjenice da je iz sela otišlo samo nesrpsko stanovništvo, uverilo da su stanovnici Prilepnice 6. aprila 1999. godine prisilno raseljeni iz svog sela.

1025. Dana 13. aprila 1999. godine, oko 12:00–12:30 časova, kod Abdylhaqima Shaqirija došla su dva ugledna Srbina iz grada Gnjilana, koji su bili rezervni oficiri VJ.[4069] Nosili su vojne žuto-zelene maskirne uniforme, ali nisu bili naoružani.[4070] Rekli su Abdylhaqimu Shaqiriju da su dobili

[4059] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2789, 2864, 2951; Abdylhaqim Shaqiri, T. 3902, 3904.
[4060] Završni podnesak odbrane, par. 848.
[4061] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2790.
[4062] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2790.
[4063] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2790.
[4064] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2793–2795; DP P731.
[4065] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2794, 2796.
[4066] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2796, 2970.
[4067] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2796, 2835–2836, 2902.
[4068] Završni podnesak odbrane, par. 848.
[4069] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2799, 2803.
[4070] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2799.

naređenje da stanovništvo opet mora da ode iz Prilepnice.[4071] Kako su objasnili, to naređenje došlo je iz Vrhovnog štaba u Beogradu.[4072] Jedan od tih Srba, Đilas Mladenović, objasnio je Abdylhaqimu Shaqiriju i drugim seljanima koji su došli u njegovu kuću da su 6. aprila 1999. godine seljane iz Prilepnice iselili pripadnici paravojske, a da će ovaj put biti nadležna redovna vojska. Međutim, Abdylhaqim Shaqiri je primetio da su vojnici koji su došli 6. aprila 1999. godine i oni koji su došli 13. aprila nosili iste žuto-zelene maskirne uniforme.[4073] Imajući u vidu dokaze, Veće smatra verovatnim da su vojnici tokom ovih događaja više nego jednom bili neiskreni prema imamu. Malo je verovatno da su se 13. aprila pojavili vojnici nekih drugih snaga. Đilas Mladenović je skrenuo pažnju i na to da se Abdylhaqim Shaqiri oglušio o naređenje da povede konvoj u pravcu Uroševca, već da ga je odveo u pravcu Bujanovca.[4074]

1026. Tokom razgovora između Abdylhaqima Shaqirija, seljana i dvojice lokalnih Srba iz Gnjilana koji su se pridružili rezervnim snagama, u Shaqirijevo dvorište došao je i treći vojnik i onoj dvojici Srba dao kalašnjikove.[4075] Abdylhaqim Shaqiri zatražio je policijsku ili vojnu pratnju, ako je već trebalo da organizuje odlazak seljana iz sela. Vojnici su pristali da taj zahtev prenesu svom štabu.[4076] U roku od sat vremena, ta dva rezervna oficira poslala su Abdylhaqimu Shaqiriju poruku da će dobiti pratnju, pod uslovom da seljani narednog dana u 08:00 časova budu kod obližnjeg bunara.

1027. Drugi seljani otišli su u policiju u gradu Gnjilanu kako bi pokušali da zaustave raseljavanje. Kad su se vratili, obavestili su Abdylhaqima Shaqirija da im je rečeno da je "vojska preuzela stvar u svoje ruke i da policija više ništa ne može da učini po tom pitanju".[4077] U tom trenutku vojska je već bila opkolila selo i sprečavala seljane da pobegnu.[4078]

1028. Narednog jutra, oko 07:30 časova, stanovništvo Prilepnice bilo je na putu, na traktorima, motokultivatorima i u automobilima.[4079] Na jednom kraju sela bio je postavljen jedan oklopni transporter, sličan onom koji je korišćen 6. aprila 1999. godine; u njemu su bila tri čoveka.[4080]

[4071] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2800.
[4072] Veće napominje da Abdylhaqim Shaqiri to ne navodi ni u jednoj pismenoj izjavi koju je dao pre nego što je svedočio pred Međunarodnim sudom (DP D94, str. 5; DP D95, str. 4; DP D96, str. 2). Veće ponavlja svoj komentar na fusnote 4038 i 4041 i prihvata da je on to izostavio u ranijim izjavama, a ne da je to kasnije "izmislio". Veće prihvata da je sadašnje svedočenje ovog svedoka istinito. Po mišljenju Veća, njegovo svedočenje nije nepouzdano zbog te nepodudarnosti.
[4073] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2799, 2802.
[4074] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2801.
[4075] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2803. Ta dvojica ljudi bili su rezervni vojnici iz Gnjilana koji su ranije radili u civilnom sektoru, Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2799, 2800, 2802; Abdylhaqim Shaqiri, T. 3896.
[4076] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2803.
[4077] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2804.
[4078] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2805, 2822.
[4079] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2805.
[4080] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2805–2806, 2975.

Pitali su Abdylhaqima Shaqirija da li mu trebaju autobus ili gorivo i rekli da pratnja čeka seljane kod bunara. Abdylhaqim Shaqiri je od bunara poveo konvoj u pravcu glavnog puta koji se nalazio u blizini. Tamo su se zaustavili da bi sačekali pratnju. Tad je došao crni mercedes, u kom su očigledno bili viši oficiri. Oficiri u mercedesu nakratko su porazgovarali s jednim vojnikom ili pripadnikom rezervnog sastava policije koji je stajao pored konvoja, nakon čega je taj čovek radio-vezom uspostavio kontakt s vojnim štabom u Gnjilanu.[4081] Abdylhaqimu Shaqiriju je rečeno da će pratnja stići za pet minuta, pa im je naređeno da krenu u pravcu Uroševca.[4082]

1029. Posle pet minuta, konvoju je prišao jedan pripadnik redovne saobraćajne policije, koji je trebalo da predstavlja pratnju, pa je 3.000 seljana iz Prilepnice, sa još oko 1.000 ljudi koji su došli iz drugih sela, krenulo iz Prilepnice.[4083]

1030. Onaj policajac ispratio je konvoj kroz Gnjilane do Livoča/Livoç-i-Epërm, gde se pratnja konvoja promenila. Odatle je konvoj u pravcu BJRM pratila jedna bela zastava, koju je vozio jedan pripadnik saobraćajne policije iz grada Gnjilana i u kojoj su bila još tri policajca.[4084] U Livoču je Abdylhaqim Shaqiri video kako poslednji preostali stanovnici tog sela ulaze u autobus. Taj autobus i još jedan autobus iz Žegre pratili su konvoj jednim delom puta.[4085]

1031. Konvoj je prošao kroz Parteš/Paresh, Radivojce/Radivojc i Klokot/Kllokot, u opštini Vitina/Viti. Posle Klokota, policija je konvoj, koji je trebalo da nastavi u pravcu Uroševca, usmerila preko Vitine i Doganovića/Doganaj u pravcu BJRM.[4086] Dok su išli, Abdylhaqim Shaqiri je video da su mnoga sela kosovskih Albanaca napuštena; u njima nije bilo ni jednog jedinog stanovnika.[4087]

1032. Konvoj je prošao nekoliko kontrolnih punktova. Na kontrolnom punktu u Klokotu bili su i pripadnici policije i ljudi koji su nosili različite uniforme.[4088] U Doganoviću, konvoj je na jednom vojnom kontrolnom punktu, na kom su bili ljudi u maslinastozelenim uniformama, zaustavljen na tri sata.[4089] Otprilike pet–šest kilometara od granice s BJRM, jedan vojni oficir u maslinastozelenoj uniformi zaustavio je na jednom kontrolnom punktu konvoj s više od 500 vozila.[4090] Oficir je Abdylhaqimu Shaqiriju naredio da kaže ljudima da se pored automobila

[4081] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2806–2807.
[4082] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2807.
[4083] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2811, 2884, 2886, 2918.
[4084] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2814.
[4085] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2812.
[4086] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2814, 2823, 2973.
[4087] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2816.
[4088] Abdylhaqim Shaqiri, T. 3906.
[4089] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2817; DP P732.
[4090] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2817.

postroje u grupama od po 50.[4091] Čim se Abdylhaqim Shaqiri vratio do svojih kola, jedan vojnik nižeg ranga žestoko ga je tukao sve dok Shaqiri nije izgubio svest.[4092] Dok je vojnik tukao Shaqirija, onaj oficir se umešao i izvinio za ponašanje svog vojnika.[4093] Pošto se izvinio, oficir je sproveo ljude do granice.[4094]

1033. Pre nego što je prešao granicu Kosova s BJRM, policija je konvoj sprovela do lica nadležnog za tu stanicu srpske pogranične policije.[4095] Šef pogranične policije, odeven u jednobojnu plavu policijsku uniformu,[4096] naredio je seljanima da svoja vozila, zajedno s ključevima, vozačkim dozvolama i dokumentacijom, ostave na poljani.[4097] Nijedno od tih vozila nikad nije vraćeno vlasnicima.[4098] Seljani Prilepnice proveli su prvu noć i naredni dan u zoni između dveju granica.[4099] Narednog dana autobusi iz BJRM prevezli su izbeglice u više logora u BJRM.[4100]

1034. Kad se juna 1999. godine vratio u Prilepnicu, Abdylhaqim Sahqiri zatekao je selo spaljeno do temelja, uništeno i opljačkano.[4101] Spaljene su bile i džamija i biblioteka, koje su bile stare više od 150 godina.[4102]

1035. Veće se uverilo da su 14. aprila 1999. godine srpske snage naterale konvoj s najmanje 4.000 ljudi, među kojima je bilo 3.000 ljudi iz Prilepnice i oko 1.000 iz drugih okolnih sela, da napusti Prilepnicu, nakon čega su ti ljudi deportovani u BJRM. Veće se uverilo da su ti ljudi, po uputstvima srpske policije, prešli granicu i ušli u BJRM.

2. Žegra i Nosalje

1036. Selo Žegra nalazi se 12 kilometara južno od grada Gnjilana, blizu granice sa Srbijom i s BJRM.[4103] U vreme događaja koji se navode u Optužnici, Žegra je imala oko 4.000 stanovnika

[4091] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2817, 2956.
[4092] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2818–2819.
[4093] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2818–2819.
[4094] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2819–2820, 2887, 2900–2901.
[4095] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2820.
[4096] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2822, 2955.
[4097] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2820, 2956.
[4098] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2820–2821.
[4099] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2820.
[4100] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2820.
[4101] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2821.
[4102] Abdylhaqim Shaqiri, DP P729 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2949.
[4103] Qamil Shabani, DP P786, str. 2; DP P789.

pretežno albanske nacionalnosti. U njoj je bilo 900 kuća kosovskih Albanaca.[4104] U Žegri je bilo i nešto manje od 100 srpskih kuća,[4105] ali se podaci o njihovom tačnom broju razlikuju.

1037. Polovinom marta 1999. godine, srpske snage, odevene u vojnu odeću, i pripadnici "paravojnih" snaga razmestili su se na ulazu u Žegru i po okolnim brdima u blizini sela.[4106] U fabrici na ulazu u Žegru postavljen je kontrolni punkt, na kom je bilo 15–20 ljudi koji su nosili "vojne uniforme redovnih oružanih snaga" i bili naoružani automatskim puškama AK47.[4107] Pošto su bili nešto stariji, ljudi su mislili da su to rezervisti. Na kontrolnom punktu primećeni su i oklopni transporteri i tenkovi.[4108] Pripadnici srpskih snaga ušli su četiri–pet kuća kosovskih Albanaca i isterali stanare iz njih. Štab su smestili u poljoprivrednu zadrugu.[4109] Te snage su patrolirale ulicama Žegre i tražile ljudima dokumente.

1038. Dana 28. marta 1999. godine, srpske porodice u Žegri označile su svoje kuće tako što su na vrata stavile bele krpe.[4110] Istog dana, u 18:00 časova, srpske snage koje je jedan svedok opisao kao "pripadnike paravojnih snaga"[4111] išle su po kućama u Žegri, očigledno u potrazi za viđenijim ljudima albanske nacionalnosti. U tome su im pomagali lokalni Srbi.[4112] Postoje dokazi iz druge ruke da su srpske snage krajem marta 1999. godine ubijale seljane,[4113] među kojima je bio i Shyqeri Tahiri, vođa lokalnog DSK, ubijen 28. marta 1999. godine, i Ukshin Ukshini, ubijen 30. marta 1999. godine.[4114]

[4104] Svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 3.

[4105] Prema proceni Qamila Shabanija, bilo ih je 97, Qamil Shabani, DP P786, str. 2. Kako tvrdi svedok K81, u Žegri je bilo otprilike 900 kuća kosovskih Albanaca i 30–40 srpskih kuća, svedok K81, DP P792, izjava svedoka od 30. maja 1999. godine, str. 3. Veće se uverilo da su stanovništvo Žegre pretežno činili kosovski Albanci.

[4106] Qamil Shabani, DP P786, str. 2–3. Qamil Shabani nije opisao te paravojne snage. Međutim, njegovo svedočenje potvrdio je svedok K81. Svedok K81 je u svom svedočenju rekao da je VJ oko 25. marta 1999. godine, zajedno s nekim naoružanim ljudima u civilnoj odeći, došao u susedno selo Vladovo i da se stacionirao u magacinu fabrike radijatora na ulazu u Žegru. Svedok K81 posvedočio je i da su s njima bili seljani srpske nacionalnosti, svedok K81, DP P793 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7080. Lokalnom stanovništvu rečeno je da su ljudi u civilu Arkanovi "Tigrovi", ali iz svedočenja se ne može ustanoviti poreklo te informacije. Ti ljudi bili su stariji nego vojnici VJ, imali su duge brade i bili naoružani automatskim puškama, svedok K81, DP P791, izjava svedoka od 30. maja 1999. godine, str. 2.

[4107] Qamil Shabani, DP P786, str. 2–3.

[4108] Qamil Shabani, DP P786, str. 2.

[4109] Qamil Shabani, DP P786, str. 3.

[4110] Qamil Shabani, DP P788 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2700–2703; Qamil Shabani, DP P786, str. 2; Qamil Shabani DP P787, par. 5.

[4111] Qamil Shabani nije opisao snage koje su dejstvovale 28. marta 1999. godine. Međutim, on je pojam "paravojni" definisao tako da se odnosi na nekoga ko radi za policiju, ali nije u redovnom sastavu policije, a prepoznavao ih je po uniformama koje nisu bile redovne i koje su uključivale marame (poveze) na glavama i druge predmete, na primer, maske, kokarde sa četiri slova S, Qamil Shabani, DP P788 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2756. Veće napominje da se simbol sa četiri slova S nalazio na oznakama SAJ-a, v. gore, par. 76.

[4112] Qamil Shabani, DP P786, str. 3. Kasnije su Albanci iz sela rekli Qamilu Shabaniju da su pripadnici srpske zajednice, između ostalih i Siniša Pavić, inspektor MUP-a Gnjilane, sačinili spisak uglednih Albanaca koje je trebalo ubiti, Qamil Shabani, DP P787, par. 5.

[4113] Qamil Shabani, DP P787, par. 7; svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 2 (svedočenje o istom incidentu i ubistvu jedne druge osobe). Konkretno, Qamil Shabani posvedočio je da je Ukshin Ushini ubijen iz vatrenog oružja 30. marta 1999. godine. On je to saznao od sina Ukshina Ushinija.

[4114] Qamil Shabani, DP P786, str. 3; svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 3.

1039. Dana 29. marta 1999. godine, vojnici su, zajedno s ljudima koje je svedok identifikovano kao pripadnike paravojnih snaga, išli od kuće do kuće i naređivali ljudima da odu.[4115] Veće podseća na Zapisnik sa sastanka načelnika SUP-ova na Kosovu, komandanata odreda PJP, kao i komandanata SAJ i JSO, održanog u Štabu MUP-a u Prištini 4. aprila 1999. godine, u kom se navodi da načelnik SUP-a Gnjilane pominje probleme s dobrovoljcima u Žegri,[4116] pa Veće prihvata da su u ovoj operaciji učestvovale i paravojne snage.

1040. Te snage pucale su u stanovnike i ulazile u kuće kako bi isterale ukućane iz njih.[4117] Strahujući od srpskih snaga, te večeri je oko 1.300 seljana otišlo iz Žegre i krenulo prema brdima u pravcu Donje Stuble/Stubëll-e-Poshtme, u opštini Vitina, udaljene oko 10 kilometara.[4118] Išli su pešice.[4119] Noć su proveli na brdu Kušljevica, a narednog jutra, kad iz Žegre više nije dopirala pucnjava, vratili su se u selo.[4120]

1041. Dana 30. marta 1999. godine ili približno tog datuma, srpske snage ponovo su pucale u kuće dok su u oklopnim transporterima prolazile selom.[4121] Ista grupa od 1.300 seljana koji su prethodne noći napustili selo smesta je otišla kad je pucnjava ponovo počela. Krenuli su u pravcu brda Kušljevica. Srpske snage pucale su na ljude koji su bežali.[4122] Te srpske snage činili su pripadnici vojske, pripadnici policije, koji su bili u plavim uniformama, kao i pripadnici paravojnih formacija.[4123] Ona grupa ljudi krenula je pešice u pravcu Donje Stuble i stigla tamo sat vremena kasnije.[4124] Većina je tamo ostala pet nedelja,[4125] ali je oko 500 ljudi tri nedelje po dolasku otišlo u BJRM.[4126] Odbrana tvrdi da su seljani iz sela otišli dobrovoljno i da nije bilo koordiniranog plana da se seljani uklone odatle.[4127] Ovim pitanjima Veće će se baviti nešto kasnije u ovoj Presudi, ali će na ovom mestu izneti konstataciju da iz gorepomenutih dokaza proizlazi da su stanovnici Žegre 29. i 30. marta 1999. godine napustili selo iz straha izazvanog pucnjavom i drugim postupcima srpskih snaga. Međutim, Veće ne prihvata da je dokazano da su srpske snage

---

4115 Qamil Shabani, DP P786, str. 2.
4116 DP P764, str. 2.
4117 Qamil Shabani, DP P788 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2684.
4118 Qamil Shabani, DP P786, str. 3; Qamil Shabani, DP P788 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2685.
4119 Qamil Shabani, DP P786, str. 4.
4120 Qamil Shabani, DP P786, str. 3; Qamil Shabani DP P788 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2716.
4121 Qamil Shabani, DP P786, str. 3; Qamil Shabani, DP P787, par. 8; Qamil Shabani DP P788 (Transkript u predmetu *Milutinović*), Qamil Shabani , T. 2684–2685.
4122 Qamil Shabani, DP P786, str. 3–4; Qamil Shabani, DP P787, par. 9; Qamil Shabani, DP P788 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2685; Qamil Shabani, T. 4512–4513.
4123 Qamil Shabani, DP P787, par. 9. Qamil Shabani je video razna vozila, koja su bila u vlasništvu vojske, i prepoznao ih je na fotografijama na kojima su prikazani razni tipovi vozila, DP P318, Qamil Shabani, DP P788 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2688–2689; Qamil Shabani, T. 4490. U blizini svog sela Qamil Shabani je video pripadnike snaga koji su nosili uniforme prikazane na slici br. 9 u DP P325, kao i slici br. 4 i br. 6, Qamil Shabani, DP P788 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2689–2690.
4124 Qamil Shabani, DP P786, str. 4; Qamil Shabani, T. 4492.
4125 Qamil Shabani, DP P786, str. 4; Qamil Shabani, T. 4493.
4126 Qamil Shabani, DP P786, str. 4.
4127 Završni podnesak odbrane, par. 853.

prouzrokovale odlazak žitelja Žegre iz Donje Stuble u BJRM otprilike tri nedelje pošto su ovi došli u Donju Stublu.

1042. Dana 6. aprila 1999. godine ili približno tog datuma, srpske snage napale su obližnja sela, među kojima i Rimnik/Ribnik, Gornju Budriku/Budrikë-e-Eperme i Mogilu/Mogillë, u opštini Vitina, i sela Nosalje i Vladovo u opštini Gnjilane.[4128] Stanovnici tih sela otišli su takođe u Donju Stublu, gde su se već bili sklonili ljudi iz Žegre, tako da je tamo bilo oko 20.000 ljudi.[4129] Srpske snage bile su stacionirane u Gornjoj Stubli, na oko kilometar udaljenosti od Donje Stuble i na području oko nje, i pratili su stanje.[4130]

1043. Dana 20. aprila 1999. godine ili približno tog datuma, oko 1.500 ljudi napustilo je Donju Stublu i vratilo se u svoja sela u opštini Vitina, pošto se činilo da srpske snage tada više nisu bile tamo.[4131] Posle tog dana iz Donje Stuble je svakog dana odlazilo oko 500 do 1.000 ljudi, uglavnom žena, dece i starijih osoba. Jedan svedok izjavio je da su oni odlazili u BJRM iz straha i zato što nisu imali hrane.[4132] Kao što je navedeno nekoliko paragrafa ranije, Veće ne prihvata da je dokazano da su taj odlazak prouzrokovale srpske snage.

1044. Dana 2. maja 1999. godine, grupa od oko 600 ljudi, među kojima je bilo i 200 ljudi iz Žegre, krenula je u BJRM:[4133] Pošli su u 19:00 časova, u pravcu sela Goden/Godeni u opštini Vitina.[4134] Odatle su prošli kroz Jusufovce-Mahalu/Isufaj, gde se njihovoj koloni pridružilo oko 60 ljudi.[4135] Potom je kolona nastavila u pravcu planine Seferaj, gde su ta raseljena lica ostala tokom noći.[4136] Na putu do planina nisu videli ni vojsku ni policiju.[4137]

1045. Dana 3. maja 1999. godine, u 05:00 časova, ova grupa napustila je planinu Seferaj i u 14:00 časova stigla u blizinu Rustaja, u opštini Gnjilane.[4138] Tamo je konvoj naišao na pripadnike redovne vojske i pripadnike "paravojnih" formacija.[4139] Svedok nije opisao pripadnike paravojnih formacija, tako da Veće ne može pouzdano da utvrdi da li se tu zaista radi o pripadnicima paravojnih formacija. Vojnici su pozvali svog komandanta. U međuvremenu, vojnici su odvojili

[4128] Qamil Shabani, DP P786, str. 4.
[4129] Qamil Shabani, DP P786, str. 4.
[4130] Qamil Shabani, DP P786, str. 4.
[4131] Qamil Shabani, DP P786, str. 4.
[4132] Qamil Shabani, DP P786, str. 4.
[4133] Qamil Shabani, DP P786, str. 5; Qamil Shabani, DP P788 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2721–2722; Qamil Shabani, T. 4493, 4501.
[4134] Qamil Shabani, DP P786, str. 5.
[4135] Qamil Shabani, DP P786, str. 5.
[4136] Qamil Shabani, DP P786, str. 5.
[4137] Qamil Shabani, DP P786, str. 5.
[4138] Qamil Shabani, DP P786, str. 5; Qamil Shabani, T. 4493; DP P789.
[4139] Qamil Shabani, DP P786, str. 5.

muškarce od žena. Pretresali su i muškarce i žene.[4140] Srpske snage naredile su muškarcima da kleknu i da podignu ruke iznad glave. Za to vreme pretili su im da će ih ubiti, ali na kraju su vojnici pustili muškarce da se priključe grupi žena.[4141] Konvoj je iz Rustaja do jednog brda blizu granice s BJRM, na oko sat vremena udaljenosti, sprovelo 30 ili više "pripadnika paravojnih snaga i vojnika".[4142] Tamo je nekim muškarcima prećeno i oni su optuživani da nameravaju da se priključe OVK-u u Albaniji.[4143] Konačno, grupi je naređeno da krene u pravcu Preševa, u Srbiji, gde će je, kako je rečeno, čekati druga grupa pripadnika redovne vojske i paravojnih formacija.[4144] Međutim, kako ih niko nije sprovodio, ljudi u konvoju odlučili su da ne krenu ka Preševu, već prema BJRM, koja je odatle bila udaljena oko 90 minuta hoda.[4145] Na putu su naišli na još jednu grupu od oko 300 raseljenih lica, koja je dolazila iz pravca Preševa i među kojima su bili i ljudi iz Žegre. Ti ljudi priključili su se konvoju.[4146]

1046. Dana 4. maja, konvoj je na području planine Lojane prešao granicu i ušao u BJRM.[4147] Iako su u obližnjim rovovima bili srpski vojnici, konvoj s izbeglicama nije zaustavljen.[4148]

1047. Iz razloga koji će detaljnije biti izloženi nešto kasnije u ovoj Presudi Veće se uverilo da je krivično delo prisilnog premeštanja utvrđeno u odnosu na Žegru.

1048. Kad su se konačno vratili u svoje selo, juna 1999. godine, stanovnici Žegre videli su da je oko 120 albanskih kuća spaljeno do temelja, dok je 420 kuća bilo delimično spaljeno. Srpske kuće bile su netaknute.[4149]

3. Vladovo i Vlaštica

1049. Selo Vladovo nalazi se u opštini Gnjilane, na oko kilometar udaljenosti od Žegre. Godine 1999. Vladovo se sastojalo od oko 100 kuća i bilo je podeljeno na tri zaseoka.[4150] Selo Vlaštica nalazi se na dva do tri kilometra udaljenosti od Vladova. Planinsko područje zvano Crno brdo ili

[4140] Qamil Shabani, DP P786, str. 5; Qamil Shabani DP P788 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2724; Qamil Shabani, T. 4493, 4500.
[4141] Qamil Shabani, DP P786, str. 5; Qamil Shabani, T. 4494, 4500.
[4142] Qamil Shabani, DP P786, str. 5. Postoje različite procene o broju ljudi koji su učestvovali u sprovođenju. U ovom sudskom postupku, procenjeno je da je bilo 70 "pripadnika vojnih i paravojnih formacija" (Qamil Shabani, T. 4494), ali u jednoj ranijoj izjavi ovaj svedok je sugerisao da ih je bilo 30 ili više (Qamil Shabani, DP P786, str. 5). Po mišljenju Veća, ta nepodudarnost ne utiče na bitne delove svedočenja Qamila Shabanija. Njegovo svedočenje nije nepouzdano zbog te nepodudarnosti.
[4143] Qamil Shabani, DP P786, str. 5.
[4144] Qamil Shabani, DP P786, str. 6; Qamil Shabani, DP P788 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2724.
[4145] Qamil Shabani, DP P786, str. 6; Qamil Shabani, T. 4517.
[4146] Qamil Shabani, DP P786, str. 6; Qamil Shabani, DP P788 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2725.
[4147] Qamil Shabani, DP P786, str. 6; Qamil Shabani, T. 4495.
[4148] Konvoj je predvodio jedan Albanac koji je poznavao put i koji ih je vodio, za izvesnu količinu nemačkih maraka, Qamil Shabani, DP P788 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2726.
[4149] Qamil Shabani, DP P787, par. 19.
[4150] Svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 1–2.

Kodra-e-Zeze nalazi se na udaljenosti od oko tri kilometra od Vladova[4151] i u neposrednoj blizini sela Vlaštica.[4152]

1050. Dana 25. marta 1999. godine ili približno tog datuma, VJ i nekoliko "naoružanih civila" stigli su na područje u okolini sela Vladovo. U fabrici na ulazu u Žegru postavljen je kontrolni punkt.[4153] U opisima se navodi da su ljudi u civilnoj odeći imali duge brade i nosili "delove uniformi" na kojima nije bilo amblema niti oznaka po kojima bi se mogli identifikovati.[4154] Bili su znatno stariji od vojnika i naoružani automatskim puškama. Seljanima je rečeno da su to arkanovci,[4155] ali nema dovoljno dokaza koji bi to potkrepili. Ti naoružani "civili" vozili su civilna vozila sa civilnim registarskim tablicama.[4156] Na vozilima koja je koristila VJ, uključujući vojne autobuse, teške kamione i druge tipove vozila, bile su registracije VJ.[4157] Vojska Jugoslavije počela je sve "ozbiljnije" da provocira seljane.[4158] Situacija u selu pogoršala se zato što su te snage zastrašivale seljane.[4159]

1051. Dana 29. marta 1999. godine ili približno tog datuma, nekoliko kosovskih Albanaca iz Vladova pošlo je u pravcu Crnog brda zato što su u blizini bili pripadnici srpske vojske.[4160] Među njima je bilo muškaraca, žena, starijih osoba i dece.[4161] Jedan svedok se dve nedelje skrivao na jednom brdu na području Crnog brda, a s tog položaja na brdu mogao je da prati šta se dešava u Žegri, Vladovu i Vlaštici.[4162] Video je kako vojnici, kao i ljudi koje je opisao kao pripadnike paravojnih formacija, pljačkaju, kradu i pale kuće u Vladovu.[4163]

1052. Dana 2. aprila 1999. godine ili približno tog datuma, oko 15:30 časova, grupa od šestoro seljana, među kojima je bila i jedna žena, napustila je brdo i vratila se u Vladovo.[4164] Kad se ta grupa ljudi našla na 500–600 metara od Vladova, vojnici VJ u tamnozelenim uniformama otvorili su vatru na nju. Troje ljudi iz grupe je ranjeno, a drugo troje, među kojima i ona žena, ubijeni

[4151] Svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 2–3.
[4152] Svedok K81, T. 4530, 4579.
[4153] V. gore, par. 1037.
[4154] Svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 2.
[4155] Svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 2; DP P793 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7086. U izjavi se ne navodi odakle ta informacija potiče.
[4156] Svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 1.
[4157] Svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 1.
[4158] Svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 1.
[4159] Svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 1.
[4160] Svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 3.
[4161] Svedok K81, DP P793 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7079.
[4162] Svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 3; svedok K81, DP P793 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7081–7082, T. 7074–7075; svedok K81, T. 4530–4531, 4559–4562; DP D116, karta na kojoj je svedok K81 obeležio sela Žegra, Vladovo,Vlaštica i brdo.
[4163] Svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 2; svedok K81, DP P793 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7082; svedok K81, 4531–4532.
[4164] Svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 2.

su.[4165] Vojnici VJ su, po svemu sudeći, tog istog dana, u Vladovu ubili još troje ljudi.[4166] Istog dana, srpske snage odvele su u džamiju kosovske Albance koji su živeli u Vladovu i koji još nisu bili pobegli iz svojih domova.[4167] Vojnici VJ naredili su ljudima u džamiji da sahrane onih šestoro mrtvih ljudi i da to urade pre nego što VJ ponovo dođe u selo narednog dana. Mrtvi su sahranjeni. Ljudima je takođe naređeno da napuste Vladovo.[4168] Meštani su otišli. Niko iz Vladova nije se usudio da se vrati.[4169]

1053. Iz razloga koji će detaljnije biti izloženi nešto kasnije u ovoj Presudi, Veće se uverilo da je krivično delo prisilnog premeštanja utvrđeno u odnosu na Vladovo.

1054. Dana 6. aprila 1999. godine ili približno tog datuma, svedoci su videli kako srpske snage pljačkaju i pale kuće u Vlaštici.[4170] Te snage činili su vojnici VJ i pripadnici policije.[4171] S njima su bili ljudi iz Žegre u civilnoj odeći, koji su pomagali pripadnicima VJ i policije tako što su ih upućivali ka kućama lokalnih aktivista DSK.[4172] Toga dana, dvojica od tih ljudi, koji su inače nosili civilnu odeću, bili su u tamnoplavim policijskim uniformama.[4173] Uprkos tome što seljani nisu pružali otpor, združene srpske snage ulazile su u kuće kosovskih Albanaca, isterivale stanare iz njih, pljačkale kuće i na kraju ih palile.[4174]

1055. Prva zgrada koja je zapaljena u selu Vlaštica bila je džamija. Džamija je ozbiljno oštećena a njena biblioteka uništena u požaru koji su podmetnule snage VJ.[4175]

1056. Dana 11. aprila 1999. godine, ili približno tog datuma, svedoci su u okolni Vlaštice ponovo videli pripadnike VJ u tamnozelenim uniformama.[4176] Snage VJ i policije okupile su stanovništvo i deo njih uputile prema Preševu, u Srbiji.[4177] Velik broj traktora na kojima su bili seljani iz Vlaštice krenuli su u pravcu Preševa. Na tom istom području, tri druga kosovska Albanca nosila su jednog starijeg čoveka na ćebetu. Tri–četiri vojnika VJ u zelenim uniformama pucala su na te ljude iz automatskih pušaka. Meci su pogodili čoveka koji je bio na ćebetu, a ljudi

[4165] Svedok K81, T. 4566–4572. Imena žrtava su: Hevzi Ajeti (28 godina), Ganimete Ajeti (22 godine, žena) i Ahmet Ajeti (39 godina). Ahmet Ajeti bio je aktivista DSK, svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 2.
[4166] Svedok K81, T. 4572–4573, 4590; svedok K81, DP P793 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7082. Imena žrtava su: Daut Mahmuti (30 godina), Zijadin Mahmuti (30 godina, žena) i Beqir Mahmuti (40 godina), svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 2.
[4167] Svedok K81, T. 4572.
[4168] Svedok K81, T. 4590. Svedok K81, DP P791, Izjava od 1. februara 2002. godine, str. 2.
[4169] Svedok K81, T. 4590.
[4170] Svedok K81, T. 4530–4531.
[4171] Svedok K81, T. 4530–4531.
[4172] Svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 3; svedok K81, DP P793 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7070, 7081.
[4173] Svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 3.
[4174] Svedok K81, DP P793 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7081.
[4175] Svedok K81, T. 4535; svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 3. V. takođe dole, par. 1838–1841.
[4176] Svedok K81, DP P792, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 3; svedok K81, T. 4579.
[4177] Svedok K81, T. 4579.

koji su ga nosili potrčali su da se sklone. Starac je ubijen. Pokopan je u neobeleženom grobu u selu Beqir.[4178]

1057. Iz razloga koji će detaljnije biti izloženi nešto kasnije u ovoj Presudi Veće se uverilo da je krivično delo deportacije utvrđeno u odnosu na događaje u Vlaštici u periodu od 6. do 11. aprila 1999. godine.

1058. Jedan svedok video je da su snage VJ 12. aprila 1999. godine ili približno tog datuma bile u selu Žub, u blizini područja Crnog brda. Te snage proterale su ljude iz sela.[4179] Svedok je video kako otprilike 70 meštana beži iz Žuba.[4180]

1059. Nepoznat broj kosovskih Albanaca koji su početkom marta pobegli iz svojih domova okupio se na području Severa/Sefer, u opštini Gnjilane, odakle su krenuli u pravcu Preševa, u Srbiji.[4181] Išli su pešice i trebalo im je 12 sati.[4182] Postoje dokazi i da su pripadnici srpske policije i vojske maltretirali neke kosovske Albance koji su stigli u Preševo.[4183]

1060. Dana 13. aprila 1999. godine ili približno tog datuma, oko 11:00 časova, u Preševu je formiran konvoj od oko 1.000 kosovskih Albanaca.[4184] Tom konvoju priključili su se ljudi iz Vladova,[4185] koji su preko sela Miratovac/Miratovc i Stankovac, u BJRM, otišli za BJRM.[4186] U konvoju je bilo ljudi raznih starosnih dobi: starijih osoba, žena i dece.[4187] Snage VJ u tamnozelenim uniformama i pripadnici srpske policije u tamnoplavim uniformama, na traktorima koje su ranije konfiskovali od kosovskih Albanaca, sproveli su konvoj do granice s BJRM.[4188] U Miratovcu, konvoju je naređeno da se zaustavi, a snage koje su ga sprovodile pretresle su ljude u konvoju i oduzele im sve lične isprave.[4189] Konačno, konvoj je 14. aprila 1999. godine u 04:00 časova kod sela Tabanovce prešao granicu s BJRM i došao u Stankovac.[4190]

[4178] Svedok K81, DP P792, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 4.
[4179] Svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 4; svedok K81, DP P793 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7072; svedok K81, T. 4582.
[4180] Svedok K81, DP P792, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 4. DP D116, karta na kojoj je svedok K81 brojem "7" označio selo Žub.
[4181] Svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 4; DP D116, karta na kojoj je svedok K81 brojem "6" označio selo Sefer.
[4182] Svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 4; svedok K81, DP P793 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7076.
[4183] Svedok K81, T. 4538, 4543–4544.
[4184] Svedok K81, DP P791, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 4; svedok K81, T. 4545, 4547.
[4185] Svedok K81, DP P792, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 4.
[4186] Svedok K81, DP P792, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 4; svedok K81, T. 4545, 4547.
[4187] Svedok K81, T. 4537.
[4188] Svedok K81, T. 4545.
[4189] Svedok K81, T. 4537, 4544, 4545.
[4190] Svedok K81, DP P792, Izjava od 30. maja 1999. godine, str. 4.

1061. Nekoliko meseci posle tih događaja meštani Vladova vratili su se i videli da su kuće u njihovom selu spaljene i opljačkane.[4191] Postoje dokazi da su srpske snage tokom opisanih događaja ubile oko 25 kosovskih Albanaca, stanovnika Vlaštice.[4192]

J. Opština Uroševac

1062. Dana 27. marta 1999. godine, Komanda Vojne oblasti u Prištini izdala je zapovest kojom je 64. vojnoteritorijalnom odredu dala zadatak da, u sadejstvu sa snagama MUP-a, uspostavi borbenu kontrolu teritorije na pravcima Uroševac–Tankosić/Tankosiq, Uroševac–Doganović i Uroševac–Srpski Babuš/Babush-i-Serbëve.[4193] Sela Biba/Bibaj, Sojevo/Sojevë, Staro Selo/Fshati-i-Vjeter i Mirosavlje/Mirosalë, nalaze se s obe strane pravca Uroševac–Tankosić, u neposrednoj blizini puta koji povezuje Uroševac i Tankosić, a o onom što se u tim selima dogodilo biće reči u nastavku teksta. Očevici događaja koji će biti opisani u nastavku teksta videli su snage VJ i MUP koje su 1. aprila 1999. godine i tokom narednih dana bile u selima Biba, Sojevo, Staro Selo i Mirosavlje. Zato Veće konstatuje da su, u vreme u kom su se odigrali događaji o kojima će biti govora u nastavku teksta, i snage VJ i snage MUP-a bile prisutne i da su sadejstvovale kako bi uspostavile borbenu kontrolu nad selima Biba, Sojevo, Staro Selo i Mirosavlje. Sudeći po beleškama za 29. i 31. mart 1999. godine, iz ratnog dnevnika 243. mehanizovane brigade VJ, raspoređene u opštini Uroševac, dobrovoljci su stalno pristizali i odmah su dobijali lično naoružanje.[4194] Dok su u nekim slučajevima svedoci dobrovoljce i pripadnike rezervnih ili teritorijalnih snaga možda pogrešno identifikovali kao pripadnike paravojnih snaga, u nekim slučajevima Veće je procenilo da su pripadnici paravojnih snaga identifikovani tako pouzdano da ono prihvata da su na tom području bili prisutni bar neki pripadnici srpskih paravojnih snaga.

1063. Veće konstatuje da su VJ i MUP sadejstvovali kako bi obezbedili da na hiljade raseljenih lica iz sela Biba, Sojevo, Staro Selo i Mirosavlje i drugih ode do granice s BJRM i preko te granice, o čemu će još biti govora u nastavku teksta.

[4191] Svedok K81, T. 4542.
[4192] Svedok K81, T. 4538–4539.
[4193] DP P896, str. 3.
[4194] DP P956, str. 5–7.

1. Biba i Sojevo

1064. Selo Biba nalazi se u opštini Uroševac, istočno od grada Uroševca. Godine 1999. selo je imalo oko 1.000 stanovnika i svi su bili kosovski Albanci. U selu je bilo oko 100 kuća.[4195] Sojevo se nalazi dva–tri kilometra istočno od Bibe i oko pet kilometara od Uroševca.

1065. Tokom noći između 24. i 25. marta 1999. godine žitelji Bibe videli su dva oklopna transportera kako prolaze pored sela na putu za Sojevo. Pošto su i VJ i neke jedinice MUP-a koristile oklopne transportere, Veće na osnovu tih dokaza ne može da proceni da li su te srpske snage bile VJ ili MUP. Iz oklopnih transportera otvorena je vatra na kuće u blizini puta.[4196] Posle tog incidenta, svi seljani čije su kuće bile duž glavnog puta prešli su u kuće bliže centru sela.[4197] Dana 27. marta 1999. godine žitelji Bibe prešli su u Sojevo, zato što je Biba bila prepuna ljudi raseljenih iz drugih sela.[4198]

1066. Dana 1. aprila 1999. godine jedna jedinica VJ uselila se u školu u Sojevu.[4199] Jedna grupa vojnika VJ s tri tenka i protivavionskim topovima stacionirana je u selu 2. aprila 1999. godine.[4200] Dana 3. ili 4. aprila 1999. godine, u blizini glavnog puta u Sojevu postavljen je još jedan tenk VJ.[4201]

1067. Dana 6. aprila 1999. godine u 08:00 časova, jedna formacija srpskih snaga, koju je činilo oko 18 naoružanih i uniformisanih ljudi, ušla je u selo Sojevo. Tu grupu činili su vojnici i dva policajca.[4202] Vojnici su na sebi imali zelene uniforme i crvene beretke i nosili su automatske puške i noževe.[4203] Veće ni u ovom slučaju na osnovu tih dokaza ne može da ustanovi iz koje su jedinice ti ljudi. Jedan svedok je te vojnike opisao kao pripadnike paravojnih formacija, ali pošto preciznijih dokaza nema, Veće to ne može da potvrdi. Pripadnici policije nosili su plave maskirne

[4195] Bedri Hyseni, DP P808, str. 2. Odbrana tvrdi da Bedrija Hysenija ne treba prihvatiti kao verodostojnog svedoka zato što u njegovom svedočenju ima nepodudarnosti; Završni podnesak odbrane, par. 860. Iako u Hysenijevom svedočenju ima nepodudarnosti u pogledu pojedinih događaja, Veće smatra da je on iskren i pouzdan svedok. Veće je njegovo svedočenje prihvatilo u onoj meri u kojoj se u nastavku teksta oslanja na njega.
[4196] Bedri Hyseni, DP P808, str. 2; Bedri Hyseni, DP P809, str. 5.
[4197] Bedri Hyseni, DP P809, str. 5.
[4198] Bedri Hyseni, DP P808, str. 2; Bedri Hyseni, DP P809, str. 5; Bedri Hyseni, DP P810 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3108–3110; Bedri Hyseni, T. 4903.
[4199] Bedri Hyseni, DP P809, str. 5.
[4200] Bedri Hyseni, DP P810 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3097.
[4201] Bedri Hyseni, DP P808, str. 2.
[4202] Bedri Hyseni, DP P810 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3097.
[4203] Bedri Hyseni, DP P808, str. 3; Bedri Hyseni, DP P810 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3137–3138.

uniforme.[4204] Kasnije se saznalo da je komandant te grupe bio Novica Mijović,[4205] koji je u to vreme živeo u gradu Uroševcu i koji je bio pripadnik VJ.[4206]

1068. Ti naoružani ljudi otišli su u naselje Limanaj, u Sojevu, i tamo zapalili kuće. Tom prilikom zapaljeno je oko 90 posto kuća.[4207] Samo jedna porodica izgubila je 14 kuća.[4208] U tim požarima život su izgubila dva kosovska Albanca, Qerim Ajvazi i Hamit Hali.[4209] Tog dana dim iz zapaljenih kuća u Sojevu mogao se videti iz okolnih sela, a ljudi u Mirosavlju su još i sutradan mogli da vide kako gore kuće u Sojevu.[4210]

1069. Ti naoružani ljudi potom su nastavili ka naselju Shulhaj, u Sojevu, i tamo takođe zapalili kuće. Dva vojnika otišla su do kuće Nazmija i Haxhere Nebihu u tom naselju. Nazmi, koji je bio paralizovan, bio je u kući, a njegova žena bila je napolju.[4211] Kad je videla da se vojnici približavaju, Haxhere je potrčala prema kući. Vrištala je, a ona dva vojnika podigla su puške. Začuo se kratak rafal i Haxhere je pala na zemlju. Jedan od vojnika ušao je u kuću, a ubrzo potom začuo se i drugi rafal.[4212] Te događaje video je jedan svedok koji se krio na samo 100–200 metara od kuće Nebihuovih.[4213] Te večeri seljani su uspeli da priđu kući i pronašli su tela Nazmija i Haxhere Nebihu u njihovoj kući. Na Nazmijevim grudima videle su se rane od metaka.[4214] Prema zaključku Veća, srpski vojnici su tog dana iz vatrenog oružja ubili i Nazmija i Haxhere Nebihu. Nazmi i Haxhere Nebihu bili su civili.

1070. Pošto su tog jutra, 6. aprila 1999. godine, srpske snage napredovale prema Sojevu, oko 200 kosovskih Albanaca iz sela, uglavnom žene, deca i starci, pobegli su u šumu. U šumi su se podelili u dve grupe; neki su pošli u pravcu Kamene Glave/Komogllave, a neki prema šumovitom području poznatom kao Ljubizanis.[4215] Srpski vojnici videli su seljane koji su bežali prema Kamenoj Glavi i zaustavili su ih. Srpske snage oduzele su seljanima stvari od vrednosti, a potom im naredili da idu u grad Uroševac.[4216]

[4204] Bedri Hyseni, DP P810 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3137–3138.
[4205] Bedri Hyseni, DP P808, str. 3; DP P810 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3098.
[4206] Bedri Hyseni, DP P810 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3129–3130.
[4207] Bedri Hyseni, DP P809, str. 5; Bedri Hyseni, DP P809, str. 6; Bedri Hyseni, DP P810 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3112; Bedri Hyseni, T. 4866, 4906.
[4208] DP P809, str. 6; Bedri Hyseni, DP P810 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3112.
[4209] Bedri Hyseni, DP P810 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3097; Bedri Hyseni, DP P808, str. 3; Bedri Hyseni, T. 4866.
[4210] Florim Elmi Krasniqi, DP P631, str. 4.
[4211] Bedri Hyseni, DP P808, str. 2; Bedri Hyseni, DP P810 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3135.
[4212] Bedri Hyseni, DP P808, str. 3; Bedri Hyseni, DP P810 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3135–3136; Bedri Hyseni, T. 4866.
[4213] Bedri Hyseni, DP P808, str. 2; Bedri Hyseni, DP P810 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3135.
[4214] Bedri Hyseni, DP P808, str. 3; Bedri Hyseni, DP P810 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3136.
[4215] Bedri Hyseni, T. 4866–4868.
[4216] Bedri Hyseni, T. 4867.

1071. Ostali seljani, koji su pobegli u pravcu šumovitog područja Ljubizanis, proveli su otprilike četiri dana u šumi. Iz okoline su neprestano čuli pucnjavu iz protivavionskog oružja.[4217] Posle četiri dana, 10. aprila, ti seljani sreli su jednu drugu grupu seljana, koji su takođe dolazili iz Sojeva[4218] i koji su im rekli da su im pripadnici redovne vojske, stacionirani u školi u Sojevu, izdali naređenje, to jest ultimatum, da napuste selo i odu u grad Uroševac. Seljani koji su se skrivali u šumi rešili su da se priključe toj grupi. Istog dana nastavili su zajedno s njima u pravcu Uroševca.[4219] Usput su videli tenkove i protivavionska vozila koja su stajala u dvorištu poljoprivredne zadruge i u drugim dvorištima u Sojevu, gde je bilo više od 100 vojnika VJ.[4220] Kad su prolazili pored Bibe, u tom selu su videli i tenkove i protivavionske raketne bacače VJ, kao i oko 70 vojnika VJ.[4221]

1072. Pre nego što su ti seljani stigli u Uroševac, pripadnici saobraćajne policije MUP-a vratili su ih i naredili im da nastave prema Gnjilanu.[4222] Na putu ka Gnjilanu konvoj seljana zaustavio se u selu Slatina/Sllatinë, u opštini Vitina, gde su se bili okupili kosovski Albanci raseljeni iz nekoliko sela. Prema proceni jednog svedoka, tu je stiglo više od 10.000 raseljenih lica.[4223] Ljudi iz Sojeva ostali su u Slatini otprilike 10 do 12 dana.[4224]

1073. Dana 22. aprila 1999. godine Bedri Hyseni i njegova porodica, koja je putovala s ljudima iseljenim iz Sojeva, napustila je Slatinu i otišla u grad Uroševac.[4225] Međutim, pošto su se zadržali u gradu nekoliko dana, odlučili su da ga napuste i odu u BJRM, pošto su uslovi u Uroševcu bili takvi da oni nisu mogli da ostanu tamo.[4226]

1074. Dana 27. ili 28. aprila 1999. godine, grupa od oko 40 raseljenih lica otišla je na autobusku stanicu udaljenu oko kilometar i po od mesta na kom je boravila u gradu Uroševcu i platila jednog vozača kako bih ih odvezao do Kačanika i do granice. Usput su videli konvoje drugih ljudi koji su išli putem.[4227] U Kačaniku autobus je zaustavljen na kontrolnom punktu na kojem su bili vojnici VJ, policajci i rezervisti vojske i policije. Dvojica srpskih rezervista, za koje je jedan svedok znao da pripadaju rezervnom sastavu policije, naredila su raseljenim licima da izađu iz autobusa i

[4217] Bedri Hyseni, DP P809, str. 6.
[4218] Bedri Hyseni, DP P810 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3097; Bedri Hyseni, DP P809, str. 6; Bedri Hyseni.
[4219] Bedri Hyseni, DP P809, str. 6; Bedri Hyseni, DP P810 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3112.
[4220] Bedri Hyseni, DP P809, str. 6; Bedri Hyseni, DP P810 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3112.
[4221] Bedri Hyseni, DP P808, str. 3.
[4222] Bedri Hyseni, DP P808, str. 3; Bedri Hyseni, DP P810 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3141.
[4223] Bedri Hyseni, DP P808, str. 3; Bedri Hyseni, DP P809, str. 6.
[4224] Bedri Hyseni, DP P809, str. 6.
[4225] Bedri Hyseni, DP P810 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3102, 3111.
[4226] Bedri Hyseni, DP P809, str. 7. V. dole, fusnota 4273.
[4227] Bedri Hyseni, DP P809, str. 7.

pokažu lične isprave.[4228] Najpre su od raseljenih lica zatražili mobilne telefone i foto-aparate, a kako niko nije reagovao, izdvojili su dvojicu–trojicu mladića i počeli da ih ispituju. Pomagao im je jedan policajac koji je nosio plavu ili crnu uniformu sa svetloplavom trakom, dužine 20 centimetara, koja mu je visila na desnom rukavu.[4229] Konačno, trojici mladića dozvoljeno je da se vrate kod ostalih raseljenih lica, a autobus je mogao da nastavi prema granici.[4230]

1075. Autobus je nastavio prema graničnom prelazu s BJRM Đeneral Janković, gde je na 300–400 metara od puta stajalo oko 30 policajaca u tamnoplavnim maskirnim uniformama.[4231] Duž puta ka granici stajala je dugačka povorka kosovskih Albanaca, a policajci su ih primoravali da granicu prelaze u grupama od po desetoro.[4232] Jedan svedok koji je 27. ili 28. aprila 1999. godine prešao granični prelaz Đeneral Janković izjavio je da mu lične isprave nisu oduzete.[4233]

1076. Iz razloga koji će detaljnije biti izloženi nešto kasnije u ovoj Presudi, Veće se uverilo da je krivično delo prisilnog premeštanja utvrđeno u odnosu na raseljavanje kosovskih Albanaca iz Sojeva 6. aprila 1999. godine i narednih dana. Iz razloga koji će detaljnije biti izloženi nešto kasnije u ovoj Presudi Veće se uverilo da je krivično delo deportacije utvrđeno u odnosu na raseljavanje iz grada Uroševca 27. ili 28. aprila 1999. godine.

2. Staro Selo

1077. Staro Selo nalazi se na tri kilometra istočno od grada Uroševca, pored puta Priština–Skoplje. Godine 1999. u Starom Selu živele su otprilike103 porodice kosovskih Albanaca i oko 13 srpskih porodica.[4234]

1078. Dana 2. aprila 1999. godine, oko 08:30 časova, u Staro Selo ušlo je oko 40–50 vojnika VJ, koji su stigli iz pravca puta između Uroševca i Gnjilana.[4235] Ti vojnici su na sebi imali zeleno-smeđe maskirne uniforme i zelene beretke s metalnom oznakom VJ, a s njima je došlo pet zelenih tenkova.[4236] Jedan stanovnik Starog Sela pokušao je da pobegne sa sinom, ali mu je jedan vojnik

[4228] Bedri Hyseni, DP P808, str. 3; Bedri Hyseni, DP P809, str. 7; Bedri Hyseni, T. 4870–4871, 4913. Ta dva čoveka nosila su zelene maskirne uniforme, na desnoj ruci imali su oznake s dvoglavim orlom i imali su automatske puške, Bedri Hyseni, DP P808, str. 4.
[4229] Bedri Hyseni, DP P808, str. 4; Bedri Hyseni, DP P809, str. 7; Bedri Hyseni, T. 4870–4871.
[4230] Bedri Hyseni, DP P808, str. 4.
[4231] Izgledalo je da su organizovani, pošto su stajali grupama od po troje, Bedri Hyseni, T. 4871.
[4232] Bedri Hyseni, T. 4871.
[4233] Bedri Hyseni, DP P809, str. 7; Bedri Hyseni, T. 4913.
[4234] Bajram Bucaliu, DP P824, str. 2; DP P827 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2981–2982; Bajram Bucaliu, T. 5056.
[4235] Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević)*, T. 2060; Bajram Bucaliu, DP P827 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2981.
[4236] Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević)*, T. 2060; Bajram Bucaliu, DP P827 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2981.

rekao da ne ide, pošto su to pripadnici redovne vojske, pa seljani ne treba da ih se plaše.[4237] Vojnici su zauzeli šest praznih kuća koje su bile na ulazu u Staro Selo i pripadale kosovskim Albancima koji su se, zajedno s drugim seljanima, premestili bliže centru. Vojnici su jednu od srpskih kuća označili tako što su na njoj napisali četiri slova "S" (druge srpske porodice u selu odbile su da se njihove kuće obeleže).[4238]

1079. Dana 3. aprila 1999. godine, vojnici su ispitivali seljane o sastavu sela i rekli im da predaju oružje ako ga imaju. Seljani su predali dve lovačke puške. Vojnici su pitali i da li u selu ima pripadnika OVK, na šta su seljani odgovorili da ih nema. Narednog dana vojnici su pretresli kuće u potrazi za oružjem, ali ga nisu našli.[4239] Dana 4. aprila vojnici su stanovnicima sela oduzeli kamione, ali im nisu izdali priznanice niti su im platili naknadu.[4240]

1080. Dana 5. aprila 1999. godine, oko 08:00 ili 09:00 časova, vojnici su otišli iz sela i krenuli u pravcu Gnjilana, nakon što su zapalili one dve kuće koje su zauzeli.[4241] Istog dana oko 15:00 časova oko 80 pripadnika neke druge srpske jedinice, za koje su seljani mislili da su pripadnici paravojnih formacija, ušli su u selo iz pravca puta Priština–Skoplje.[4242] Pripadnici te jedinice išli su od kuće do kuće. U jednoj kući su jednom čoveku tražili lične isprave, a članovima njegove porodice pretili tako što su uperili automatske puške u njih. Potom su vojnici naterali tog čoveka da im pokaže svoj traktor. Pripadnici paravojnih formacija rekli su tom čoveku da ne ide iz sela, pošto je jedan od puteva koji vodi ka Uroševcu i Gnjilanu blokiran i da iz sela ne može da ode bez posebne dozvole od vojske.[4243]

1081. Pripadnici paravojne formacije rekli su jednom seljaninu da su Srbi iz Sombora i Apatina, mesta u Srbiji blizu granice s Mađarskom. Bili su stari od 18 do 60 godina; imali su duge kose i brade.[4244] Jedan svedok rekao je da su na sebi imali maskirne uniforme nalik onima koje je imao VJ i kape s kokardom (kakve su nosile "četničke" grupe).[4245] Na rukavima su imali oznake s ljudskom lobanjom i krstom, a na drugoj strani orla i skraćenicu "SČP", što znači Srpski četnički

[4237] Bajram Bucaliu, DP P824, str. 2; Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2062, 2118.
[4238] Bajram Bucaliu, DP P824, str. 2.
[4239] Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2061–2062; Bajram Bucaliu, DP P827 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2984.
[4240] Bajram Bucaliu, DP P824, str. 2; Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2062; Bajram Bucaliu, DP P827 (Transkript u predmetu *Milutinović)* T. 3021–3023, 3046.
[4241] Bajram Bucaliu, DP P824, str. 3; Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2063, 2087–2088; Bajram Bucaliu, DP P827 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2984, 3034–3035.
[4242] Bajram Bucaliu, DP P824, str. 3; Bajram Bucaliu, DP P827 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2985.
[4243] Bajram Bucaliu, DP P824, str. 3; Bajram Bucaliu, DP P827 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2985; Bajram Bucaliu, T. 5055.
[4244] Bajram Bucaliu, DP P827 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2985.
[4245] Bajram Bucaliu, T. 5054.

pokret.[4246] Ti pripadnici paravojnih formacija imali su lako naoružanje: automatske puške i duge noževe.[4247] Stanovnici Starog sela bili su užasnuti kad su se ti vojnici pojavili u selu.[4248]

1082. Pripadnici te paravojne formacije boravili su u selu od 5. do 14. aprila 1999. godine, uveli policijski čas i zabranili seljanima da izlaze iz kuća u periodu od 19:00 do 07:00 časova. Seljanima su rekli da će pucati na njih bez upozorenja ako ne budu poštovali policijski čas.[4249] Pripadnici te paravojne formacije oduzeli su seljanima sva motorna vozila i vozili se u nekima od njih po selu. Jedan seljanin je, po naređenju pripadnika paravojne formacije, prikupio novac od svojih suseda, dok su ga pripadnici paravojne formacije pratili.[4250] Ti pripadnici paravojne formacije pretili su seljanima, govorili im da će biti mnogo "masovnih grobnica", da će ih koristiti kao živi štit i "topovsko meso" i da će morati da se bore sa Srbima ako dođe "Clintonova pešadija".[4251] Nekih devet ili deset dana pripadnici paravojnih formacija terali su 25 mladića iz sela da kopaju rovove za odbranu.[4252]

1083. Izgleda da se 14. aprila 1999. godine među seljanima kosovskim Albancima pročulo da su u Starom Selu maskirani vojnici ubili tri člana porodice Zeka u njihovoj kući. Za to ne postoje drugi dokazi. Nema dokaza da su njihova tela pronađena.[4253] Veće o tome ne može doneti nikakav zaključak. Zbog ponašanja pripadnika te srpske jedinice u selu tokom prethodnih deset dana i iz straha da će biti još ubijanja, gotovo svi žitelji Starog Sela koji su bili kosovski Albanci, njih 500–600, napustili su tog istog dana selo i pešice krenuli u grad Uroševac.[4254] U selu su ostale samo srpske porodice i jedan stariji bračni par. Posle rata u selu su pronađena spaljena tela tog starijeg para.[4255]

1084. Kad se posle rata vratio svojoj kući u Starom Selu, Bajram Bucaliu video je da je u selu spaljeno oko 40 kuća. Osim jedne srpske kuće, oštećene su i spaljene i srpske i albanske kuće.[4256]

[4246] Bajram Bucaliu, DP P824, str. 3; Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2065; Bajram Bucaliu, DP P827 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2986–2987.

[4247] Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2095; Bajram Bucaliu, T. 5054. Ima naznaka i da su pripadnici te paravojne formacije žiteljima Starog Sela rekli da su "Šešeljevi dobrovoljci" i da su "isto to radili u Bosni, a da su sad došli da brane Kosovo", Bajram Bucaliu, DP P827 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2987. Veće smatra da je to možda zaista rečeno, ali da je verovatnije da su ovi ljudi bili iz Sombora i Apatina.

[4248] Bajram Bucaliu, DP P824, str. 3; Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2095.

[4249] Bajram Bucaliu, DP P824, str. 3; Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2066; Bajram Bucaliu, DP P827 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3023.

[4250] Bajram Bucaliu, DP P824, str. 4; Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2095.

[4251] Bajram Bucaliu, DP P824, str. 4; Bajram Bucaliu, DP P825, str. 3; Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2097; Bajram Bucaliu, DP P827 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2987; Bajram Bucaliu, T. 5086.

[4252] Bajram Bucaliu, DP P824, str. 4; Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2066, 2095–2096.

[4253] Bajram Bucaliu, DP P824, str. 4; Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2066–2067, 2092.

[4254] Bajram Bucaliu, DP P824, str. 5; Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2067, 2126–2127.

[4255] Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2067, 2092; Bajram Bucaliu, T. 5096–5097.

[4256] Bajram Bucaliu, DP P825, str. 5; Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2071–2072, 2109; Bajram Bucaliu, T. 5089, 5111–5112.

1085. Stanovnici Starog Sela koji su 14. aprila 1999. godine otišli u Uroševac smestili su se kod rođaka. Tog istog dana, u centru Uroševca i na kontrolnim punktovima na kojima su bili pripadnici VJ viđeni su tenkovi. Na ulazima u naselja bili su policajci. Vojnici su zauzeli kuće u gradu koje su pripadale kosovskim Albancima i živeli u njima. Nije bio dozvoljen ulazak u grad. Svedoci su videli mnoge ljude kako pešice idu prema železničkoj stanici.[4257]

1086. Iz razloga koji će detaljnije biti izloženi nešto kasnije u ovoj Presudi, Veće se uverilo da je krivično delo prisilnog premeštanja utvrđeno u odnosu na Staro Selo.

3. Mirosavlje

1087. Selo Mirosavlje nalazi se severoistočno od grada Uroševca, u pravcu granice s opštinom Gnjilane. Godine 1999. selo je imalo oko 3.000 stanovnika i gotovo svi su bili kosovski Albanci. U selu je bilo oko 160 kuća, od kojih je samo jedna pripadala jednoj srpskoj porodici.[4258]

1088. Dana 4. aprila 1999. godine oko podneva pored Mirosavlja je, glavnim putem od Gnjilana ka Uroševcu, prošao velik konvoj vozila maslinastozelene boje. U konvoju su bila četiri velika kamiona koja su vukla topove do sela "Softaj" (Softović/Softoviq), odakle su topovi pucali na ciljeve u raznim pravcima, između ostalog, u pravcu sela Zlatare/Zllatare, u blizini Mirosavlja, gde je od artiljerijske vatre četvoro ljudi ubijeno a petoro ranjeno.[4259] Te smrti se u Optužnici ne navode izričito.

1089. Dana 5. aprila 1999. godine, oko 13:00 časova, žitelji Mirosavlja začuli su zvuk granatiranja i vatre iz automatskog oružja, koji je dolazio iz pravca sela Pojatište/Pojatë. Jednom svedoku rečeno je da su vojnici VJ pucali u šestoricu starijih ljudi iz Pojatišta, ali da nisu ubili svu šestoricu.[4260] Te smrti se u Optužnici ne navode izričito. Kasnije je u Mirosavlje stiglo oko 1.000 ljudi raseljenih iz Pojatišta, Muhadžer Preleza/Prelez-i-Muhaxherëve, Muhovaca/Muhoc i drugih sela u opštini Uroševac.[4261] Raseljeni kosovski Albanci ispričali su seljanima u Mirosavlju da su tenkovi u njihovo selo došli glavnim putem iz pravca Uroševca i da su im srpski vojnici onda rekli da odu što pre.[4262]

[4257] Bajram Bucaliu, DP P824, str. 5; Bajram Bucaliu, DP P825, str. 4; Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2067, 2126–2127.
[4258] Florim Elmi Krasniqi, DP P631, str. 2.
[4259] Florim Elmi Krasniqi, DP P631, str. 2.
[4260] Dana 5. aprila 1999. godine Florim Elmi Krasniqi razgovarao je s jednim stanovnikom sela Pojatište koji mu je rekao da je jedan vojnik VJ odveo njega i petoricu starijih muškaraca izvan sela i da je potom otvorio vatru na njih i da je neke ubio a neke ranio, Florim Elmi Krasniqi, DP P631, str. 3.
[4261] Florim Elmi Krasniqi, DP P631, str. 3.
[4262] Florim Elmi Krasniqi, DP P631, str. 3–4.

1090. Dana 8. aprila 1999. godine, nekoliko vojnih vozila, među kojima je bio i jedan tenk sa srpskom zastavom i nekoliko oklopnih transportera, približilo se Mirosavlju iz pravca Sojeva. Kad su se vozila približila selu, vojnici su skočili s njih i potrčali pema kućama, od čega su se ljudi u selu uspaničili i pobegli. Meštani i oni koji su se sklonili u selu razbežali su se u različitim pravcima, neki kroz šume, neki u suprotnom smeru.[4263] Veće prihvata dokaze da su ljudi bežali u strahu za život, pošto su videli ili čuli šta su pripadnici srpske vojske radili u okolnim selima.[4264]

1091. Neki meštani i raseljeni kosovski Albanci krenuli su prema glavnom putu za Uroševac u konvoju vozila, među kojima su bili automobili, traktori i prikolice. Na putu su naišli na nešto što je izgledalo kao vojna barikada. Dva vojnika su zaustavila prvo vozilo iz konvoja. Muškarci koji su bili u automobilu ostavili su auto vojnicima i potrčali prema jednoj od prikolica. Potom je konvoj nastavio prema gradu Uroševcu.[4265]

1092. U konvoju koji je dolazio iz Mirosavlja bilo je oko 100 seljana i 20 traktora.[4266] Na jednom drugom kontrolnom punktu vojske u selu Sojevo[4267] bilo je pet tenkova;[4268] jedan vojnik slikao je svaki traktor. Bilo je očigledno da su vojnici izvestan broj civilnih automobila i kamiona sakrili u garažama u selu, zajedno s još nekoliko tenkova. Vozila i tenkovi pokrivani su tepisima i ćebadi. Konvoju je dozvoljeno da prođe kontrolni punkt, iako su vojnici ljude u konvoju vređali na etničkom osnovu.[4269]

1093. Na putu između Mirosavlja i Uroševca kuće i automobili bili su uništeni i goreli su. Pored puta stajali su vojnici VJ i tenkovi; vojnici su čistili oružje i povremeno ga upirali prema konvoju.[4270]

1094. Na periferiji grada Uroševca bio je kontrolni punkt policije, na kom su bili pripadnici redovne saobraćajne policije koji su usmerili konvoj prema Skoplju, u BJRM.[4271] Zato je većina raseljenih kosovskih Albanaca koji su bili u konvoju otišla u BJRM, ali su se neki sporednim putevima vratili u grad Uroševac istog dana, 8. aprila 1999. godine,[4272] da bi nedelju dana kasnije

[4263] Florim Elmi Krasniqi, DP P630 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3082.
[4264] Florim Elmi Krasniqi, DP P631, str. 5.
[4265] Florim Elmi Krasniqi, DP P631, str. 5.
[4266] Florim Elmi Krasniqi, DP P631, str. 5.
[4267] Florim Elmi Krasniqi, DP P631, str. 5–6.
[4268] Florim Elmi Krasniqi, DP P631, str. 5–6.
[4269] Florim Elmi Krasniqi, DP P631, str. 5–6.
[4270] Florim Elmi Krasniqi, DP P631, str. 6.
[4271] Florim Elmi Krasniqi, DP P631, str. 6.
[4272] Florim Elmi Krasniqi, DP P631, str. 6.

ponovo bili prisiljeni da odu i pređu granicu s BJRM, pošto se u Uroševcu, s obzirom na uslove koji su tamo vladali, nije moglo ostati.[4273]

1095. Dana 14. aprila 1999. godine, Florim Elmi Krasniqi, koji je bio u grupi seljana iz Mirosavlja koja se vratila u Uroševac, pokušao je vozom da ode iz grada, zajedno s porodicom, ali nije uspeo, pošto je voz bio prepun. Kad je voz otišao, na železničku stanicu su počeli da stižu autobusi, u kojima su se naplaćivala mesta do granice. Florim Elmi Krasniqi otišao je jednim od autobusa koji su vozili do mesta Đeneral Janković, na granici s BJRM.[4274] Duž puta od Uroševca videli su se rovovi, koji su očigledno bili iskopani za tenkove. U Đeneralu Jankoviću pripadnici redovne policije zaustavili su autobuse i tražili od putnika lične isprave. Policajci su proverili nekoliko ličnih isprava i vratili ih ljudima koji su bili u istom autobusu u kom i Florim Elmi Krasniqi.[4275] Potom su autobusi odvedeni do policijske stanice, gde je nekim ljudima rečeno da izađu. Policajci su od kosovskih Albanaca tražili novac. Posle nekoliko sati čekanja, porodicama s decom dozvoljeno je da pređu granicu bez plaćanja. Rečeno im je da krenu prugom, između šina, i tako pređu granicu s BJRM.[4276]

4. Železnička stanica u gradu Uroševcu

1096. U jutarnjim časovima 15. aprila 1999. godine oko 4.000–5.000 kosovskih Albanaca, uključujući neke ljude koji su pobegli iz Starog Sela, pokušalo je da napusti grad Uroševac i ode u BJRM vozom koji prolazi preko graničnog prelaza Đeneral Janković. Na stanici je bilo oko 10 policajaca koji su pokušavali da održe red. Zaustavili su nekolicinu mlađih ljudi i ispitivali ih.[4277] Procenjuje se da je na kraju 1.500–2.000 ljudi uspelo da uđe u voz. U vozu je ukupno bilo više od 3.000 ljudi. U vozu su bili policajci s lakim naoružanjem u jednobojnim plavim uniformama.[4278]

1097. Na železničkoj stanici u Đeneralu Jankoviću putnici su čekali nekoliko sati, pošto nisu smeli da izađu iz voza. S obe strane pruge bili su pripadnici policije i vojske. Stigli su i autobusi,

[4273] Florim Elmi Krasniqi je u svom iskazu rekao da je svakog dana slušao o tome kako srpske snage ubijaju i masakriraju i da je smatrao da je suviše opasno da ostane, Florim Elmi Krasniqi, DP P632, str. 6. Bedri Hyseni je u svom svedočenju rekao da je Uroševac očišćen od kosovskih Albanaca i da su oni kosovski Albanci koji su ostali u gradu uglavnom morali da ostanu u kući, pošto je bilo zabranjeno da se kreću gradom. U gradu su bili pripadnici policije i paravojnih formacija i pucnjava se čula sve vreme, Bedri Hyseni, DP P809, str. 7; Bedri Hyseni, T. 4869–4870. Bajram Bucaliu je u svom svedočenju rekao da su tenkovi bili u centru Uroševca i da su na najvažnijim mestima u celom gradu bili kontrolni punktovi s ljudstvom, Bajram Bucaliu, DP P825, str. 4. S obzirom na te okolnosti, Veće se uverilo da su prilike u Uroševcu tokom druge polovine aprila 1999. godine bile takve da kosovski Albanci koji su tamo bili nisu imali drugih realnih mogućnosti osim da krenu prema najbližem bezbednom mestu, a to je bila BJRM.

[4274] Florim Elmi Krasniqi, DP P630 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3055.

[4275] Florim Elmi Krasniqi, DP P631, str. 6.

[4276] Florim Elmi Krasniqi, DP P631, str. 7.

[4277] Bajram Bucaliu, DP P825, str. 4; Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2068; Bajram Bucaliu, T. 5058–5059.

[4278] Bajram Bucaliu, DP P824, str. 5; Bajram Bucaliu, DP P825, str. 4; Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2068–2069; Bajram Bucaliu, DP P827 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2991; Bajram Bucaliu, T. 5059.

koji su na granični prelaz Đeneral Janković doveli još kosovskih Albanaca. Ljudima u autobusima bilo je dozvoljeno da pređu granicu, ali se voz s putnicima nekoliko sati kasnije vratio u Uroševac. U dokazima ima naznaka da voz 15. aprila 1999. godine nije mogao da pređe granicu zato što zvaničnici BJRM to nisu dozvolili.[4279]

1098. U jutarnjim časovima 16. aprila 1999. godine, nekoliko raseljenih kosovskih Albanaca još jednom je ušlo u voz za mesto Đeneral Janković. Taj voz prošao je pored stanice u Đeneralu Jankoviću i nastavio dalje.[4280] Vojnici VJ bili su na traktorima na putu pored pruge. Voz se iznenada zaustavio. Policajci koji su bili u vozu i vojnici VJ koji su stajali napolju rekli su izbeglim kosovskim Albancima u vozu da siđu i nastave pešice prugom. Izbeglicama je rečeno da je zemljište pored pruge minirano. Policajci su pazili da niko ne hoda pored pruge. Policajci kosovskim Albancima nisu izričito rekli da idu u BJRM, ali su ih sproveli do granice. Veće smatra da se na osnovu tih okolnosti može zaključiti da kosovski Albanci nisu imali drugu mogućnost nego da pređu granicu i odu u BJRM. Vojnici VJ pravili su uvredljive gestove u pravcu izbeglica koje su prolazile.[4281]

1099. Izbeglice su na granicu s BJRM stigle 16. aprila 1999. godine oko 10:00 časova. Tamo su registrovani i autobusom prebačeni u logor Stenkovec u Brazdi, u BJRM. Lične isprave im nisu oduzete.[4282]

1100. Iskazi svedoka koji su napustili gradove i sela i kasnije prešli granicu s BJRM, do koje su došli vozom iz Uroševca, podudaraju se s drugim dokazima da je tom rutom išlo sve više vozova i da su pripadnici policije bili na stanici. U redovnim prilikama, sa železničke stanice u Uroševcu u pravcu mesta Đeneral Janković i dalje ka Skoplju dnevno su išla četiri voza.[4283] Voz bi obično imao dva ili tri putnička vagona, a subotom četiri.[4284] Međutim, od 31. marta do 3. aprila 1999. godine broj vozova koji su prolazili kroz železničku stanicu Uroševac povećao se.[4285] Osim toga, vozovi su imali više vagona nego inače.[4286] Vozovi koji su išli prema mestu Đeneral Janković bili su puni, a u povratku su bili prazni.[4287] Neke vozove pratila je policija.[4288]

[4279] Bajram Bucaliu, DP P824, str. 5; Bajram Bucaliu, DP P825, str. 4; Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2069; Bajram Bucaliu, DP P827 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2990; Bajram Bucaliu, T. 5057–5058.
[4280] Bajram Bucaliu, DP P824, str. 5; Bajram Bucaliu, DP P825, str. 4.
[4281] Bajram Bucaliu, DP P824, str. 5; Bajram Bucaliu, DP P825, str. 5; Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2070, 2110–2112; Bajram Bucaliu, T. 5060.
[4282] Bajram Bucaliu, DP P824, str. 5; Bajram Bucaliu, T. 5094.
[4283] Bajram Bucaliu, DP P825, str. 2.
[4284] Bajram Bucaliu, DP P825, str. 2; Bajram Bukaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2054.
[4285] Bajram Bukaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2129–2133; Bajram Bukali, DP P827 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2995–3001; DP P829.
[4286] Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2055–2058.
[4287] Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2129–2133.
[4288] Bajram Bucaliu, DP P826 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2055–2058.

K. Opština Kačanik

1. Kotlina/Kotlinë i Ivaja/Ivajë

1101. Selo Ivaja nalazi se četiri–pet kilometara severno od sela Kotlina, u opštini Kačanik. Marta 1999. godine Ivaja je imala oko 600–700 stanovnika.[4289]

1102. Dana 8. marta 1999. godine, na selo Ivaja pale su granate.[4290] U početku su granate dolazile s položaja istočno, zapadno i severno od sela. Kasnije su u selu viđeni i tenkovi.[4291] Iz susednog sela Kotine video se dim iz Ivaje.[4292] Jedan svedok koji je nekoliko dana posle 8. marta 1999. godine došao u Ivaju opisao je kako je džamija bila spaljena i uništena i kako je minaret delimično uništen. Većina kuća je ili spaljena ili porušena. Iz drugih građevina još uvek se vio dim od požara. Pobijeni su i kućni ljubimci i domaće životinje.[4293] Ima dokaza na osnovu kojih se može pretpostaviti da su se u Ivaji vodile borbe između srpskih snaga i OVK.[4294] Tom prilikom ubijen je jedan civil.[4295]

1103. Selo Kotlina nalazi se u jednoj dolini u brdovitom području u opštini Kačanik.[4296] Februara i marta 1999. godine u Kotlini je živelo oko 450 do 500 stanovnika. Stanovništvo Kotline činili su isključivo kosovski Albanci.[4297] Kotlina se sastoji od tri naselja: Drašec/Dreshec, Donja Reka/Reka-e-Poshme i Gornja Reka/Reka-e-Eperme.[4298] Jedan put povezuje Kotlinu s Ivajom, udaljenom četiri–pet kilometara, jedan vodi prema asfaltiranom putu ka Kačaniku, jedan prema Globočici/Glloboçicë, selu koje se nalazi na granici s BJRM, i jedan prema selu Straza/Strazhë. Kotlina je imala jednu džamiju, tri škole i dom zdravlja.[4299]

1104. Neposredno pre nego što je počelo bombardovanje od strane NATO-a, opština Kačanik, a naročito područje Kotline, bila je poznata kao važno "žarište", zato što je OVK tu dejstvovao i zato što su je Srbi smatrali ključnim područjem.[4300] Pre 28. februara 1999. godine OVK je došao na područje Kačanika i formirao jedinicu od 120 do 160 boraca. Prema jednom izveštaju, OVK je meštanima na tom području rekao da se isele, što su gotovo svi i uradili do 27. februara 1999.

[4289] Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3209; Hazbi Loku, DP P652, str. 2.
[4290] Hazbi Loku, DP P652, str. 2.
[4291] Hazbi Loku, DP P652, str. 2.
[4292] Hazbi Loku, DP P652, str. 2.
[4293] Hazbi Loku, DP P652, str. 2; Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3152; Hazbi Loku, T. 3670.
[4294] Hazbi Loku, DP P652, str. 2; Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 3209–3210; Hazbi Loku, T. 3636–3637, 3671.
[4295] Hazbi Loku, T. 3670; Hazbi Loku, DP D85.
[4296] Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3153.
[4297] Hazbi Loku, T. 3689; Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3149.
[4298] Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3239.
[4299] Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3153, 3155; DP P654.
[4300] John Crosland, DP P1400, par. 71; Bislim Zyrapi, T. 2484.

godine. [4301] Prema izveštaju, 27. februara 1999. godine četiri naoružana muškarca u maskirnim uniformama s oznakama OVK došla su u Kotlinu i konfiskovala lovačke puške, a potom oterala seljane u šume.[4302]

1105. General Karol John Drewienkiewicz, šef za operativne poslove i zamenik šefa Verifikacione misije za Kosovo (dalje u tekstu: VMK), potvrdio je da se na području Kačanika od kraja februara do polovine marta 1999. godine vodila velika operacija u kojoj su učestvovali jedan broj brigada VJ i snage MUP-a. Prema njegovoj proceni, ta operacija, s obzirom na njenu prirodu i složenost, bila je isplanirana i naređena barem na nivou korpusa VJ. Snage VJ i MUP su u toj fazi bile u ofanzivi i često bi blokirale područja na kojima su izvodile operacije, uskraćujući pristup verifikatorima VMK. VJ bi postavio kordon, a MUP bi očistio područje unutar kordona.[4303] Prema Drewienkiewiczevom svedočenju, akcija VJ u Kačaniku počela je 8. marta 1999. godine i OVK je uspešno potisnut s uzvišenja na obe strane klanca, ali prevashodno zapadno od njega. Pošto je obezbedio Kačanik, VJ je duž puta za mesto Đeneral Janković, granični prelaz ka Albaniji, postavio jedinice veličine voda, odnosno odeljenja.[4304]

1106. U vreme događaja opisanih u nastavku teksta, Hazbi Loku živeo je u Kotlini. Prema njegovom svedočenju, širom opštine Kačanik, uključujući Ivaju, bilo je pripadnika OVK, ali u Kotlini nikad nije bilo jedinica OVK.[4305] Iako se za neke mladiće iz Kotline znalo da pripadaju OVK-u, oni su bili napustili selo i otišli u brda da se pridruže redovima OVK.[4306]

1107. Dana 9. marta 1999. godine, oko 04:00 časova, iznad Kotline su ispaljene rakete, koje su osvetlile selo na otprilike 20 sekundi.[4307] Jedan svedok je mislio da rakete dolaze sa četiri položaja, i to iz pravca Globočice, Goranaca/Garance, glavnog asfaltiranog puta na pravcu Kačanik–Đeneral Janković i iz gornjih delova Kačanika. Globočica, Gorance i glavni put na pravcu Kačanik–Đeneral Janković nalaze se na četiri–pet kilometara od Kotline i vide se i golim okom.[4308] Nekoliko meseci pre 9. marta 1999. godine, srpske snage raspoređene su po putevima i kontrolnim punktovima na tom području.[4309]

1108. Kad su rakete ispaljene iznad Kotline, stanovnici su izašli u dvorišta svojih kuća. Pošto se po raketama moglo zaključiti da su srpske snage u blizini, tridesetak mlađih seljana poslato je

[4301] Radomir Mitić, T. 12712–12713; DP D844.
[4302] Radomir Mitić, T. 12712–12713; DP D844.
[4303] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 190.
[4304] Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 191.
[4305] Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 3183–3185, 3191, 3227, 3234, 3241.
[4306] Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*) T. 3185.
[4307] Hazbi Loku, DP P652, str. 2; Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3151; Hazbi Loku, T. 3638.
[4308] Hazbi Loku, DP P652, str. 2, 4; Hazbi Loku, T. 3637–3639, 3657, 3677, 3679–3680; Hazbi Loku, DP P654.
[4309] Hazbi Loku, DP P652, str. 4 ; Hazbi Loku, T. 3637–3639, Hazbi Loku, DP P654.

izvan sela da vide gde se te snage nalaze.[4310] Većina mladića našla se pod snajperskom paljbom nekih 100 metara izvan Kotline. [4311]

1109. Ljudi koji su se vratili rekli su da su srpske snage blokirale put prema Ivaji i da su čuli grmljavinu tenkova iz tog pravca.[4312] Žene, deca i stariji stanovnici sela u konvoju su krenuli kroz Drošec/Droshec, na putu koji vodi ka Globočici.[4313] Oko 60 do 70 muškaraca, starosti od 16 do 45 godina, među kojima je bilo i hendikepiranih, sakrilo se po gudurama i vododerinama oko sela.[4314]

1110. Kad je konvoj žena, dece i starijih prešao oko kilometar, oružane snage, za koje se pretpostavlja da su ih činili pripadnici VJ, i policajci u plavim maskirnim uniformama presreli su konvoj, koji je prolazio kroz naselje Drošec i kretao se u pravcu granice s BJRM, u blizini Globočice. Pripadnici tih snaga pucali su u pravcu konvoja u znak upozorenja. Pošto nisu mogli da nastave dalje, ljudi u konvoju vratili su se oko 300 metara putem i sakrili se u jednoj vododerini.[4315] U tom trenutku, tri zelena tenka i dva tamnoplava oklopna transportera krenula su ispred srpskih snaga, koje su se pešice kretale prema Kotlini.[4316] Srpske snage koje su išle pešice krenule su prema Kotlini i iz pravca Ivaje. Iz jedne vododerine blizu Kotline čuo se zvuk paljbe i vozila u prolazu.[4317] U tom trenutku gorele su dve kuće u Kotlini, a još nekoliko ih je porušeno.[4318] Posle otprilike 15:30 časova u onoj vododerini više se nije čula paljba iz pravca Kotline ni zvuk vozila u prolazu. Nešto kasnije, tokom večeri 9. marta 1999. godine i tokom sledećih nekoliko dana, svi seljani vratili su se u Kotlinu.[4319] Videli su da su kuće i prodavnice opljačkane, da su kola ukradena, da su im kuće iznutra oštećene mecima iz vatrenog oružja, a da su životinje ili pobijene ili ranjene vatrenim oružjem.[4320]

1111. Oko šest dana posle 9. marta 1999. godine, seljani su u blizini Kotline pronašli tela Emrlaha Kuqija[4321] i Milaima Lokua. Ta dva mladića bila su nestala otkako su ujutro 9. marta 1999. godine, zajedno s drugima, otišla iz Kotline da utvrde gde se nalaze srpske snage.[4322] Telo Milaima Lokua imalo je prostrelnu ranu na desnoj strani glave, a na desnoj strani tela ranu koja se pružala od prednje strane tela ka leđima. Na telu Emrlaha Kuqija, gore na desnoj strani leđa, bile

[4310] Hazbi Loku, DP P652, str. 2 ; Hazbi Loku, T. 3677–3678.
[4311] Hazbi Loku, T. 3678.
[4312] Hazbi Loku, T. 3678.
[4313] Hazbi Loku, T. 3678.
[4314] Hazbi Loku, DP P652, str. 3; Hazbi Loku, T. 3678–3679.
[4315] Hazbi Loku, DP P652, str. 3; Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3238.
[4316] Hazbi Loku, DP P652, str. 3.
[4317] Hazbi Loku, DP P652, str. 3.
[4318] Hazbi Loku, DP P652, str. 3.
[4319] Hazbi Loku, DP P652, str. 3.
[4320] Hazbi Loku, DP P652, str. 4.
[4321] Identifikovan i kao Emrlah Kuçi.
[4322] Hazbi Loku, DP P652, str. 3.

su dve rupe od metaka i još dve na levoj strani jakne. Milaim Loku i Emrlah Kuqi imali su na sebi civilnu odeću i nisu bili naoružani.[4323] O okolnostima u kojima su Milaim Loku i Emrlah Kuqi poginuli nema iskaza očevidaca. Loku i Kuqi su sahranjeni, ali domaći stručnjaci za sudsku medicinu, koji su izvršili uviđaj i obavili sudskomedicinsku analizu tela ljudi iz Kotline, nisu pronašli njihova tela. Zato Veće ne može da donese nikakav zaključak o okolnostima smrti Milaima Lokua i Emrlaha Kuqija.

1112. Oko dve nedelje kasnije, 24. marta 1999. godine, oko 06:30 časova, Kotlina je i drugi put granatirana. Granatiranje se nastavilo do 09:00 časova.[4324] Nije utvrđeno odakle je paljba otvorena, ali su u Globočici i na drugih položajima bili postavljeni tenkovi VJ, koji su mogli granatirati selo. Projektili su bili usmereni prema obodu Kotline.[4325] Kad je granatiranje prestalo, oko 09:00 časova, srpska pešadija, praćena tenkovima, ušla je u Kotlinu iz pravca Globočice, Straze i Ivaje.[4326] Muškarci iz sela bežali su u grupicama prema jednoj vododerini južno i prema brdima severno od Kotline.[4327] S obzirom na okolnosti, seljani su vojnike i tenkove doživeli kao ozbiljnu pretnju. Kad je jedna grupa ljudi koja je bežala iz sela stigla do brda, na vrh je došao jedan tenk. Pripadnici srpskih snaga pohvatali su ljude na brdu i tukli ih kundacima i udarali nogama tako da su ovi padali niz brdo.[4328] Neki pripadnici srpskih snaga imali su na sebi zelene maskirne uniforme i zelene beretke. Iako se ovaj opis ne podudara u potpunosti s opisom uniformi koje su snage VJ inače nosile, Veće se uverilo da su samo snage VJ imale opremu potrebnu za granatiranje Kotline. Ostale srpske snage koje su tog dana bile prisutne na tom mestu imale su plave policijske uniforme i plave maskirne pancirne prsluke. Neki pripadnici snaga koji su nosili policijske uniforme imali su i crne maske s prorezima za oči i usta, a neki su oko čela nosili crvene poveze. Na leđima nekih uniformi pisalo je "policija".[4329] Ovaj opis uglavnom odgovara opisu uniformi koje su nosile snage MUP-a.

1113. U međuvremenu, žene, deca i stariji ljudi samoinicijativno su se okupili na jednoj poljani južno od Kotline.[4330] Pre nego što su srpske snage stigle, seljani su se među sobom dogovorili da žene, deca i stariji odu na neku čistinu, pošto bi tako bili vidljiviji i bezbedniji. Srpske snage podelile su se u grupe: neke su pošle sa ženama, decom i starijima, neke su sa zarobljenicima

[4323] Hazbi Loku, DP P652, str. 3.
[4324] Hazbi Loku, DP P652, str. 4; Hazbi Loku, T. 3637–3639.
[4325] Hazbi Loku, DP P652, str. 4; Hazbi Loku, T. 3637–3639, 3657–3658, 3679–3680; Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3210; DP D85.
[4326] Hazbi Loku, DP P652, str. 4; Hazbi Loku, T. 3637–3639.
[4327] Hazbi Loku, DP P652, str. 4; Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3158, 3195, 3198; Hazbi Loku T. 3641; DP P656. Jedan svedok je s udaljenosti od 400 metara, s utvrđenja na vrhu jedne vododerine, pratio lovačkim dogledom događaje u Kotlini, ali ti događaji mogli su se pratiti i golim okom.
[4328] Hazbi Loku, DP P652, str. 4–5.
[4329] Hazbi Loku, DP P652, str. 5.

pošle prema brdu, a neke su otišle u selo. Oko 12:00 časova srpske snage su na jednoj poljani okupile čitavo stanovništvo koje je bilo ostalo u Kotlini. Iz te grupe izdvojili su starije muškarce, naterali ih da legnu, pitali ih za OVK i maltretirali.[4331] Idriza Kuçija, kosovskog Albanca starog 55 ili 60 godina, s tradicionalnim albanskim kečetom na glavi, odvela su četvorica ili petorica ljudi u policijskim uniformama.[4332]

1114. U 15:00 časova tog dana u Kotlinu su stigla dva vojna kamiona sa ceradom. Srpske snage naterale su žene, decu i starce da se u što većem broju popnu na kamione. Potom su kamioni krenuli prema gradu Kačaniku.[4333] Preostale žene, deca i stariji muškarci morali su da hodaju za kamionima.[4334]

1115. Istog dana, ubrzo pošto su žene, deca i stariji otišli,[4335] oko 150 pripadnika srpskih snaga nateralo je grupu od oko 20 muškaraca uhvaćenih na brdu severno od Kotline, da stazom ode do dve velike rupe ili bunara severno od sela, na ulazu u Kotlinu.[4336] Zarobljeni ljudi držali su ruke iznad glave, i to tako da je svedok zaključio da su im ruke vezane, mada nije bio sasvim siguran u to. Kad su stigli do jama, srpske snage su ih tukle. Jauci tih ljudi čuli su se u dolini.[4337] Dvojica–trojica ljudi koji su uhvaćeni na brdu bačeni su u jame. Ostali su pokušali da se bore, ali su ponovo tučeni, i to teško, a na jednog ili dva muškarca možda je i pucano. Na kraju su srpske snage pohvatale sve te ljude i bacile ih u te dve jame. Pošto su ljudi bačeni u jame, jame su minirane.[4338] U isto vreme, svedoci su videli kako se srpske snage u selu očito pripremaju da spale kuće. Ubrzo potom, kuće u selu su zapaljene.[4339] Spaljena je škola i nekoliko kuća, među kojima i kuće Bakija Kuçija i Nuredina Kuçija.[4340]

1116. Posle izvesnog vremena začula se jaka eksplozija, a oko jama su se podigli prašina i oblak dima.[4341] Oko 18:30 časova srpske snage otišle su u pravcu Kačanika.[4342] Veće prihvata iskaz

[4330] Hazbi Loku, DP P652, str. 4; Hazbi Loku, T. 3641; Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3155; DP P656.
[4331] Hazbi Loku, DP P652, str. 5.
[4332] Hazbi Loku, T. 3680.
[4333] Hazbi Loku, DP P652, str. 5; Hazbi Loku, P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3156–3157.
[4334] Hazbi Loku, DP P652 str. 5; Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3156–3157.
[4335] Hazbi Loku, DP P652, str. 6; Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3230–3231.
[4336] Hazbi Loku, DP P652 str. 4–6; Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3158–3159, 3180–3181, 3195–3196, 3229; Hazbi Loku, T. 3643, 3651–3653, 3662, 3681; DP P660; DP D80; DP D81. Događaji u Kotlini mogli su se pratiti s jednog brda južno od Kotline, manje od 600 metara od jama, koje se nalaze na jednoj padini severno od Kotline. Te rupe trebalo je da budu bunarski šahtovi, ali u to vreme u njima nije bilo vode.
[4337] Hazbi Loku, DP P652, str. 6; Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3160, 3229–3230.
[4338] Hazbi Loku, DP P653, T. 3160.
[4339] Hazbi Loku, DP P652, str. 6.
[4340] Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3165; DP P658; Hazbi Loku, T. 3644–3645.
[4341] Hazbi Loku, DP P652, str. 6; Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3160, 3233. Svedok nije bio siguran da li su neki ljudi ubijeni iz vatrenog oružja pre nego što su bačeni u jame, pa se to u njegovom iskazu povremeno ne pominje. V., na primer, Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3160, 3233, i Hazbi Loku, T. 3634, gde se nikakvo pucanje ne pominje. Uprkos tome, Veće zaključuje da je iskaz ovog svedoka iskren i načelno pouzdan. S obzirom na to i na sudskomedicinske dokaze koji će se razmatrati u nastavku ove Presude, Veće prihvata da su neke ljude u jamama ubili

jednog svedoka da je video da su srpske snage kod jama za bunare na taj način pogubile i masakrirale sve ljude koje su pohvatale na brdu. Kasnije je u tim jamama pronađeno više od 20 mrtvih ljudi.[4343]

1117. Pošto su srpske snage otišle iz Kotline, ljudi koji su se krili vratili su se u selo. U dvorištu Limana Lokua pronašli su telo Idriza Kuçija (starog 55 godina). Kuçi je iz neposredne blizine pogođen u potiljak iz vatrenog oružja. Imao je malu ranu na potiljku, a prednji deo lica bio mu je raznesen.[4344] U jednoj od soba na drugom spratu iste kuće otkriveno je telo Vejsela Vlashija (starog 55 godina). Vlashi je nekoliko puta pogođen u grudi iz vatrenog oružja, a donji deo tela bio mu je prekriven teškim opekotinama.[4345] Zimer Loku (star 67 godine) pronađen je s ranom na grudima, a iz desne noge i leve ruke obilato je krvario. Umro je nešto kasnije tog dana. Ranije tog dana svedoci su ga videli kako pada dok je išao prema ženama i deci, ali nema dokaza o okolnostima u kojima je ubijen iz vatrenog oružja.[4346]

1118. Dana 25. marta 1999. godine, oko 22:00 časa, 48 ljudi napustilo je Kotlinu i otišlo u BJRM. U selu je ostalo troje ljudi, kako bi sahranili Vejsela Vlashija, Idriza Kuçija i Zimera Lokua.[4347] Njihova tela sahranjena su u dvorištu džamije u Kotlini. Septembra 1999. godine jedan tim stručnjaka za sudsku medicinu iz Austrije izvadio je njihove posmrtne ostatke.[4348] Sudskomedicinskom analizom ustanovljeno je da su ti ljudi umrli od strelnih rana. Idriz Kuçi poslednji put je viđen kad su ga odvodila četvorica ili petorica ljudi u policijskim uniformama. Njegov leš otkriven je nekoliko sati kasnije; Kuçiju je iz neposredne blizine pucano u potiljak. Veće se uverilo da su pripadnici srpske policije ubili Idriza Kuçija 24. marta 1999. godine u Kotlini. U trenutku smrti Kuçi je bio nenaoružan i pod nadzorom srpske policije, pa stoga nije učestvovao u neprijateljstvima. Međutim, nema dokaza o okolnostima u kojima su ubijeni Vejsel Vlashi i Zimer Loku. Stoga Veće ne može da isključi mogućnost da su ta dva čoveka bila

pripadnici snaga koje su ih zarobile, ali ne može da utvrdi da li su neki od tih ljudi ubijeni iz vatrenog oružja pre nego što su bačeni u jame.

4342 Hazbi Loku, DP P652, str. 5; Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3212–3213. Veće je odbilo tvrdnju odbrane da svedok nije mogao videti sve što se, prema njegovom opisu, dogodilo kod jama. Veće prihvata da je svedok ono što se dogodilo video s mesta koje se nalazi na većoj visini od jama i od sela. Iako je područje oko jama šumovito, ovi događaji odigrali su se u martu, pre nego što je drveće olistalo, tako da krošnje nisu ometale svedokov pogled. Svedok je bio na udaljenosti manjoj od 600 metara od jama, i mada je događaje mogao da prati golim okom, koristio je i lovački dogled. V. Hazbi Loku, T. 3687–3688.

4343 Hazbi Loku, T. 3626*;* v. gore, par. 1423–1427, 1742.

4344 Hazbi Loku, DP P652, str. 5; Hazbi Loku, T. 3666–3667, DP D84.

4345 Hazbi Loku, DP P652, str. 5; Hazbi Loku, T. 3680.

4346 Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3213; Hazbi Loku, T. 3665; DP D84, str. 2.

4347 Hazbi Loku, DP P652, str. 6; DP P655.

4348 V. gore, par. 1428–1436.

pripadnici OVK i da su u vreme kad su ubijeni učestvovali u neprijateljstvima. O tom delu svedočenja detaljnije će biti govora u nastavku ove Presude.[4349]

1119. U međuvremenu su žene, deca i stariji ljudi koji su poslati u Kačanik ostali tamo s lokalnim stanovništvom. Ostali su poslati u policijsku stanicu u Uroševcu, gde su dva–tri dana maltretirani, a potom pušteni. Ljudi iz Kotline koji su poslati u Kačanik ostali su tamo nekoliko dana, ali su, kad je počela ofanziva srpskih snaga, napustili to područje i otišli u BJRM.[4350]

1120. U jesen 1999. godine, pošto je KFOR ušao na Kosovo i stanovnici Kotline se vratili u selo, tim stručnjaka za sudsku medicinu iz Austrije ekshumirao je i identifikovao telesne ostatke najmanje 22 muškaraca nađena u jamama. U trenutku kad je forenzički tim stigao, seljani su već počeli s ekshumacijom tela iz jama i stigli su do dubine od 5,80 metara u gornjoj jami i do dubine od 7,20 metara u donjoj jami.[4351] Identifikovana su tela 22 muškaraca, a to su: Ismail Kuqi, Nexhadi Kuqi, Xhemjal Kuqi, Agim Loku, Garip Loku, Ibush Loku, Ismajl (Ismail) Loku, Izijah Loku, Naser R. Loku, Sabit Loku, Neshat Rexha, Sali M. Vlashi, Atmir Loku, Bajram Loku, Cen Loku, Ismet Loku, Mahi Loku, Sabri Loku, Naser (Nasir) F. Loku, Danush Kuqi (Kuci), Sherif Kuqi (Kuci) i Minah Kuqi (Kuci).[4352] U sudskomedicinskom veštačenju, kao uzrok smrti navodi se eksplozija, kao i to da su mnoge žrtve imale strelne rane. Međutim, stručnjaci za sudsku medicinu nisu mogli da utvrde da li su ljudi na koje je otvorena vatra poginuli od strelnih rana ili su poginuli u eksploziji.[4353]

1121. Kasnije se u vezi s ponovnim pokopavanjem okupio seoski savet. Njegovi članovi odlučili su da se tela ljudi ubijenih 9. i 24. marta 1999. godine sahrane u školskom dvorištu, s izuzetkom osam tela koje je trebalo sahraniti na groblju mučenika OVK u Kačaniku.[4354] Postoje dokazi da je odluka da se ta osmorica sahrane na groblju mučenika doneta zato što su u periodu pre 24. marta 1999. godine doprineli "nacionalnoj stvari".[4355] Na nadgrobnim pločama na groblju mučenika nalazi se amblem OVK i ugraviran lik preminulog.[4356]

[4349] V. gore, par. 1436.
[4350] Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3157.
[4351] Eric Baccard, DP P1167, str. 7.
[4352] V. gore, par. 1431; Eric Baccard, DP P1139, str. 48 ; DP P1167, str. 6 ; Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3162–3164, 3188–3189, 3193; Hazbi Loku, T. 3646–3649, 3659; DP P659. Forenzički tim nije pronašao telo Adnana Refika Lokua, za kog je utvrđeno da su ga srpske snage ubile istog dana. Zato Veće ne može da donese nikakav zaključak u vezi s njegovom smrću.
[4353] V. gore, par. 1433–1436.
[4354] Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3167–3158, 3247; Hazbi Loku, T. 3691.
[4355] Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3191–3192.
[4356] DP D79; Hazbi Loku, DP P653 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3163–3164, 3170, 3183, 3185–3186, 3189, 3191, 3201–3205; Hazbi Loku, T. 3658–5659, 3679, 3691. Veće nije moglo da se uveri da su na nadgrobnim pločama Neshata Rexhe i Xhemjala Kuqija ugravirani likovi preminulih u uniformama OVK.

1122. Šef policije SUP-a Uroševac svedočio je o tome da je marta 1999. godine u selima Ivaja i Kotlina sprovedena koordinirana akcija.[4357] U toj operaciji učestvovale su jedna četa PJP iz SUP-a Uroševac, jedna četa PJP iz SUP-a Gnjilane i snage VJ. Cilj operacije navodno je bio da se "uniš[ti]" između 150 i 200 pripadnika OVK koji se, kako se pretpostavljalo, nalaze na tom području, kao i da se obezbedi kontrola nad tom teritorijom.[4358] Posle te operacije, 24. marta 1999. godine, Odsek kriminalističke tehnike SUP-a Uroševac izvršio je uviđaj u selu Kotlina. Prema njegovom izveštaju o kriminalističko-tehničkom pregledu lica mesta od 24. marta 1999. godine, tela boraca OVK pronađena su pored oružja i opreme. Pronađeni su i fotografisani delovi uniformi OVK i bunkeri u kojima su se, kako se smatralo, skrivali borci OVK.[4359]

1123. Ima i dokaza da je 21. marta 1999. godine Komanda 243. mehanizovane brigade izdala zapovest kojom je naređeno da se blokira širi rejon Kotline.[4360] U Zapovesti se naređuje da se 23. marta 1999. i u noći između 23. i 24.a mart 1999. godine preuzme kontrola nad područjem oko Kotline i nad putem koji od graničnog prelaza Đeneral Janković vodi ka Kačaniku, kao i da se unište snage 3OVK.[4361] U Zapovesti se navodi da snage MUP-a stacionirane u Kačaniku imaju zadatak da obezbeđuju javni red i mir.[4362] U jednom borbenom izveštaju 243. mehanizovane brigade VJ od 24. marta 1999. godine navodi se da su snage Borbene grupe 3, u sadejstvu sa snagama 57. graničnog bataljona i dve čete PJP, izvršile blokadu šireg rejona sela Straža i Kotlina i na pravcu Bogojevo–Globočica, gde su, po svemu sudeći, bile koncentrisane albanske "terorističke snage". U izveštaju se navodi da je "likvidirano 26 terorista" i zaplenjeno oko 20 komada oružja. Osim toga, u izveštaju se navodi da je po završetku operacije istražni sudija izašao na teren kako bi, između ostalog, obavio identifikaciju tela.[4363]

1124. S obzirom na pomenute dokaze, Veće zaključuje da su VJ i MUP, uključujući PJP-ove, nesumnjivo učestvovali u događajima u selu Kotlina marta 1999. godine i da su zajedno dejstvovali u toj operaciji.[4364]

[4357] Radomir Mitić, T. 12714, 12728–12829; v. takođe DP P935. Ima dokaza da je krajem januara ili početkom februara 1999. godine 52. bataljon VJ sa 72. specijalnom brigadom VJ učestvovao u zajedničkoj akciji protiv snaga OVK na području blizu graničnog prelaza ka BJRM zvanog Đeneral Janković. Dana 17. marta 1999. godine, Komanda 3. armije naredila je Izviđačko-diverzantskom bataljonu 72. specijalne brigade da se angažuje na izvođenju dejstava na širem području opštine Kačanik. (Aleksandar Vasiljević, DP P895, str. 1).

[4358] Radomir Mitić, T. 12714, 12728–12829; V. takođe DP P935.

[4359] Radomir Mitić, T. 12175; DP D846, str. 8.

[4360] DP P809, str. 1.

[4361] DP P935, str. 1–2.

[4362] DP P935, str. 1.

[4363] DP P937.

[4364] Komanda napominje da je MUP pružao podršku na okolnim područjima. U Zapovesti se izričito navode jedinice koje su angažovane u operaciji, uključujući jednu četu PJP-a koja je angažovana na pravcu Gajre–Ivaja i BOV-3, a borbena grupa BG-21 imala je izričit zadatak da blokira put od graničnog prelaza Đeneral Janković ka Kačaniku (DP P935, str. 1–2).

1125. Veće je posebnu pažnju posvetilo pitanju verodostojnosti očevica Hazbija Lokua, kao i tvrdnji da on nije mogao videti sve ono što je opisao, mogućnosti da je bio povezan s OVK, kao i nepodudarnostima u njegovom iskazu ili nepotpunosti tog iskaza. Veće je naročito brižljivo razmotrilo to što Loku ni u svedočenju o ovim događajima u ovom predmetu ni u svedočenju u predmetu *Milutinović i drugi* nije pomenuo pucnje. U jednoj ranijoj izjavi, koja je uvrštena u spis ovog predmeta, svedok jeste nagovestio da je kod jama možda pucano. Međutim, svedok u to nije bio siguran, pa to nije uvrstio u svoj iskaz o onom što je video. U iskazu se ne precizira šta je on radio tokom otprilike 30 minuta proteklih od trenutka kad su srpske snage počele da bacaju ljude u jame do trenutka kad su se začule eksplozije. U to vreme u selu se dešavalo mnogo toga, pa je moguće da je Hazbi Loku posmatrao šta se događa u selu koje je bilo u plamenu. Moguće je da se tog dana pucnjava stalno čula, pa da on zato nije obraćao pažnju na nju. Moguće je da je njegov prikaz onog što je video ili onog čega se seća nepotpun. Iako u iskazu postoje nejasnoće po tim pitanjima, Veće je brižljivo procenilo dokaze i utisak koji je steklo o svedoku, kao i sudskomedicinske dokaze o kojima se govori na drugim mestima u ovoj Presudi i uverilo se da je svedok iskreno opisao događaje koje je video, kao i da je njegovo pamćenje načelno pouzdano, iako nije potpuno. Veće prihvata iskaz ovog svedoka da je video da su tog dana kod jama "pogubljeni i masakrirani" svi ljudi. Prema zaključku Veća, na ljude koji su bačeni u jame nije pucano, odnosno oni nisu ubijeni na nekom drugom mestu, da bi potom bili prebačeni do jama i bačeni u njih. Oni su bili prisiljeni da odu do jama, gde su tučeni a potom bačeni u jame, nakon čega su u jamama aktivirane eksplozivne naprave. Na osnovu postojećih dokaza ne može se sa sigurnošću zaključiti da li je i na kog od tih ljudi pucano pre nego što su bačeni u jame ili nakon što su bačeni u jame, iako je ustanovljeno da je kod samih jama pucano na najmanje desetoro ljudi. Međutim, prema zaključku Veća svi ti muškarci su poginuli kod jama. Oni koji nisu umrli pre tih eksplozija poginuli su u eksplozijama u dve jame.[4365]

1126. Čak i da su neki ili svi ljudi čiji su ostaci izvađeni iz jama bili pripadnici OVK (što iz dokaza ne proizlazi), Veće primećuje da se na osnovu okolnosti u kojima su ih srpske snage ubile vidi da su oni bili nenaoružani, da su bili zarobljenici brojnih i naoružanih pripadnika srpskih snaga i da nisu bili u položaju da aktivno učestvuju u oružanom sukobu. Veće se uverilo da su svi ljudi koje su srpske snage ubile kod jama bili kosovski Albanci. Veće se takođe uverilo da su srpske snage prisilno proterale civile, kosovske Albance, iz njihovih domova u Kotlini.

[4365] V. gore, par. 1428–1445.

2. Kačanik

1127. Dana 17. marta 1999. godine, Komanda 3. armije naredila je Izviđačko-diverzantskom bataljonu 72. specijalne brigade da se angažuje na izvođenju dejstava na širem području opštine Kačanik.[4366]

1128. Jedan stanovnik grada Kačanika primetio je početkom marta 1999. godine pojačanu aktivnost policije u gradu Kačaniku.[4367] Od 24. marta 1999. do 27. marta 1999. godine, iz pravca policijske stanice u Kačaniku često se čula pucnjava.[4368] U ranim jutarnjim satima 27. marta 1999. godine, na kuću Shaipa Deme, u selu Bob, ispaljena je raketa. Selo Bob nalazi se odmah pored Kačanika, s druge strane reke Lepenac.[4369] Kuću Shaipa Deme pre toga je koristio OEBS.[4370] Veće konstatuje da identitet lica odgovornih za ispaljivanje rakete nije utvrđen.[4371]

1129. Nešto kasnije istog tog jutra, između 10:00 i 10:30 časova, tri džipa i jedno belo terensko vozilo došli su do krečane, koja se nalazi s druge strane reke Lepenac u odnosu na grad Kačanik.[4372] Iz džipova je izašlo oko 20–30 muškaraca u plavim i belim maskirnim uniformama i dva čoveka u zeleno-smeđim šarenim maskirnim uniformama.[4373] Veće se uverilo da se ti opisi načelno podudaraju s opisom uniformi koje su nosili pripadnici redovne policije, odnosno SAJ.[4374] Pripadnici MUP-a puzali su ili hodali prema krečani.[4375] Ima nekih dokaza da je na licu mesta bio prisutan Ljubiša, zamenik komandira policijske stanice u Kačaniku, i da je on bio zadužen za tu operaciju.[4376] Međutim, Veće na osnovu tog iskaza ne može sa sigurnošću da zaključi da je to zaista bilo tako. Ljudi u uniformama ušli su u krečanu i zauzeli položaje na prozorima na gornjem spratu krečane. Oni drugi ljudi u uniformama VJ zauzeli su položaje pored kontejnera u krečani.[4377] Oko 10:30 časova ti ljudi pucali su iz snajperskih pušaka i raketnog bacača na kuće s druge strane reke Lepenac. Paljba je trajala oko sat vremena. Tokom paljbe jedna granata pala je na kuću u kojoj je bio svedok.[4378] Dva stražara koja su radila u krečani poginula su.[4379] Njihova

[4366] Aleksandar Vasiljević, DP P895, str. 1.
[4367] Isa Raka, DP P664, par. 8.
[4368] Isa Raka, DP P664, par. 8; Isa Raka T. 3536.
[4369] Isa Raka, DP P664, par. 11; Isa Raka, DP P665 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3536.
[4370] Isa Raka, DP P664, par. 11; DP P666; Isa Raka P665 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3518, 3535–3536; T. 3548–3549.
[4371] Odbrana tvrdi da su za taj napad odgovorne snage OVK. Odbrana se poziva na jedan izveštaj MUP-a u kom se navodi da su 27. marta 1999. godine, između 16:00 i 17:00 časova, snage OVK smeštene u krečani u selu Bob otpočele napad na vozila VJ. Veće konstatuje da se to odigralo nekoliko sati pošto je jedan svedok video da je granata ispaljena. Završni podnesak odbrane, par. 875.
[4372] Isa Raka, DP P664, par. 12; Isa Raka, DP P668; Isa Raka, T. 3729.
[4373] Isa Raka, DP P664, str. 3.
[4374] V. gore, par. 53–55, 76.
[4375] Isa Raka, T. 3737–3738; Isa Raka, DP P664, par. 12–14; Isa Raka, DP P665 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3537–3538.
[4376] Isa Raka, T. 3729–3730; Isa Raka, DP P664, par. 13.
[4377] Isa Raka, T. 3730; Isa Raka, DP P664, par. 14; DP P666.
[4378] Isa Raka, DP P664, par. 15.
[4379] Isa Raka, T. 3738; Isa Raka, DP P664, par. 17.

tela nisu pronađena.[4380] Postoje dokazi iz druge ruke da su pogođena i ubijena još dva čoveka: Jonuz, koji je išao pored reke u Kačaniku, i Ilaz Nika, jedan stariji čovek koji je bio u svojoj kući.[4381] Sherife Raka, koja je bila u drugom stanju, pogođena je metkom koji je došao iz pravca krečane s druge strane reke Lepenac dok je išla kroz dvorište svoje kuće.[4382] Nešto kasnije, 6. aprila 1999. godine, ona je preminula u bolnici u Skoplju, u BJRM, zbog gubitka krvi i trovanja od mrtvog fetusa, koji je umro pošto je Sherife Raku pogodio metak. Nema dokaza o tome da je vatra uzvraćena. U vezi sa smrću ovih ljudi nisu dostavljeni sudskomedicinski dokazi. Zato Veće ne može da donese nikakav zaključak u vezi s njihovom smrću.

1130. Dana 28. marta 1999. godine, stanovnici drugih delova Kačanika počeli su da napuštaju grad, pošto su čuli da policajci idu od kuće do kuće i da su dva čoveka odveli, a jednog ubili.[4383] Nema dokaza koji potvrđuju da su policajci ubili jednog čoveka, a još dvojicu odveli. Uprkos tome, grupa od 500 do 1.000 ljudi iz grada Kačanika koji su to čuli, a među kojima je bio i Isa Raka, u strahu je krenula šumom prema BJRM. Dana 29. marta 1999. godine ta grupa prešla je granicu s BJRM.[4384] Dana 16. jula 1999. godine, pošto se vratio iz BJRM, Isa Raka video je da je njegova kuća u gradu Kačaniku oštećena.[4385] Veće se uverilo da su kosovski Albanci u Kačaniku bili prisiljeni da napuste grad zato što su srpske snage otvarale vatru i ubijale.

3. Vata, Dubrava/Lisnaje i Slatina

1131. Zaselak Vata nalazi se u selu Dubrava, ili pored njega, u severozapadnom delu opštine Kačanik.[4386] U vreme događaja koji će biti opisani u nastavku teksta, u Vati su postojala 43 domaćinstva. Vata se sastojala od naselja Lama, Caka i Tifeku.[4387]

1132. Kad je NATO uveče 24. marta 1999. godine otpočeo kampanju bombardovanja,[4388] srpske snage počele su da granatiraju sela u rejonu Vate. NATO je bombardovao danju, a srpske snage granatirale su noću.[4389] Jedino je VJ imao artiljeriju i tenkove potrebne da bi se ovo područje

[4380] Isa Raka, P665 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3540; Isa Raka, T. 3735–3736, 3738*;* Isa Raka, DP P664, par. 17; Isa Raka, DP D92, str. 3. Isa Raka je za te događaje samo čuo.
[4381] Isa Raka, DP P664, par. 17–21.
[4382] Isa Raka, DP P664, par. 17–21; Isa Raka, DP P665 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3548.
[4383] Isa Raka, DP P664, par. 22; Isa Raka T. 3739–3742; DP D92.
[4384] Isa Raka DP P664, par. 22–23; Isa Raka, DP P665 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3257.
[4385] Isa Raka DP P664, par. 28.
[4386] Sada Lama, DP P661, str. 2; DP P663.
[4387] Sada Lama, DP P661, str. 1–2, 5; DP P663; DP D90; DP D89.
[4388] Sada Lama, T. 3716, 3724–3725; Sada Lama, DP P661, str. 3.
[4389] Sada Lama, T. 3716; Sada Lama, DP P661, str. 3.

granatiralo. Dok je granatiranje trajalo, stanovnici Vate krili su se pored jednog potoka u šumi. Marta i aprila 1999. godine, srpske snage granatirale su i nekoliko okolnih sela.[4390]

1133. Dana 6. aprila 1999. godine, ili približno tog datuma, oko 20 vojnika OVK zauzelo je jednu kuću u Vati i počelo da kopa rovove.[4391] Polovina njih imala je na sebi uniforme, a druga polovina civilnu odeću. [4392] Srpske snage bile su na glavnom putu, odakle se videla Vata.[4393] U međuvremenu, stanovnici Vate, strahujući da će doći do neprijateljstava između OVK i srpskih snaga, pokušali su da odu u Makedoniju. Međutim, na planini Ljuboten stanovnici Vate našli su se pod artiljerijskom vatrom, pa su rešili da se vrate u selo.[4394] Dana 12. aprila 1999. godine, vojnici OVK otišli su iz Vate. Stanovništvu su rekli da ode iz sela zato što nailaze srpske snage.[4395]

1134. Dana 13. aprila 1999. godine, oko 05:00 časova, svedoci su videli kako iz četiri prage i šest vojnih kamiona tamne boje izlazi oko 100 ljudi.[4396] Ti su ljudi na sebi imali plave i smeđe maskirne uniforme.[4397] Jedan svedok pretpostavlja da su te snage pripadale VJ.[4398] Iako se opis ovih uniformi ne podudara s opisom uniformi koje su obično nosili pripadnici VJ, činjenica da su te snage vozile prage i vojne kamione za Veće je dovoljna da zaključi da su tu bile snage VJ.[4399] Na osnovu drugih dokaza Veće se uverilo da su tu, pored snaga VJ, bili i pripadnici PJP i da su u ovoj operaciji sadejstvovali s VJ.[4400] Osim toga, iz jednog borbenog izveštaja 243. mehanizovane brigade od 13. aprila 1999. godine vidi se da je ta akcija bila koordinirana i da su u njoj učestvovale jedna jedinica VJ i PJP SUP-a Uroševac u rejonu Slatina, kao i da je tokom te operacije likvidirano 14 "terorista".[4401]

1135. Srpske snage ušle su u Vatu.[4402] Ubrzo pošto su kamioni otišli, prage su zauzele položaje u raznim delovima sela, a ljudi su opkolili Vatu.[4403] Drugi naoružani ljudi nosili su crvene i crne poveze. Neki su nosili jednobojne crne uniforme, a neki maskirne uniforme tamne boje, ali su se sve one razlikovale od uniformi koje su nosili ljudi koji su stigli u kamionima i pragama. Jedan

4390 Sada Lama T. 3719*;* Sada Lama, DP P661, str. 3.
4391 Sada Lama, DP P661, str. 2; DP D88.
4392 Sada Lama, T. 3714–3715, 3722.
4393 Sada Lama, DP P661, str. 2.
4394 Sada Lama, DP P661, str. 3.
4395 Sada Lama, DP P661, str. 2; Sada Lama, T. 3714–3715; Sada Lama, DP P662 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3264–3265.
4396 Sada Lama, DP P661, str. 3.
4397 Sada Lama, T. 3698.
4398 Sada Lama, DP P661, str. 3.
4399 John Crosland, DP P1400, par. 7, 13.
4400 Sada Lama, T. 3698; V. gore, par. 64. Iako iz iskaza o uniformama, o kojima će se detaljnije govoriti kasnije, proizlazi da su pripadnici PJP-a u vreme ove operacije nosili plave maskirne uniforme s tigrastom šarom, Veće napominje da šare na maskirnoj uniformi služe tome da zbune posmatrača, pa zato može biti teško da se tačno odredi boja od koje se šara sastoji.
4401 DP P947; DP P663. Sudeći po dokazima, OVK je početkom marta 1999. godine pokušao da u svoje redove regrutuje sve vojno sposobne ljude u Slatini, selu u blizini Vate; Radomir Mitić, T. 12713–12734; DP D845.
4402 Sada Lama, T. 3718*;* Sada Lama, DP P661, str. 3.
4403 Sada Lama, DP P661, str. 3.

svedok sugerisao je da su to bili "arkanovci".[4404] Iako ima dokaza da su neke paravojne formacije nosile crne uniforme i da je paravojna formacija poznata kao Arkanovi "Tigrovi" povremeno nosila crne poveze ili vezivala crvene trake oko glave,[4405] Veće na osnovu njih ne može da donese nikakav zaključak. Međutim, bez obzira na to kojoj su jedinici pripadali, jasno je da su u ovoj operaciji dejstvovali zajedno s VJ i PJP.

1136. Istog jutra, druge dve grupe vojnika viđene su u blizini sela Vata. Jednu grupu činilo je oko 150 naoružanih ljudi koji su opkolili selo Slatina, istočno od Vate, u opštini Kačanik. Druga grupa je u Slatinu došla iz pravca Broda/Brod, u opštini Štrpce.[4406] Slatina se nalazi otprilike na pola puta između Vate i Broda.[4407]

1137. Dana 13. aprila, oko 05:45 časova, srpske snage otvorile su vatru, delom i iz praga, u pravcu nekih seljana u Vati dok su išli stazom koja je vodila prema jednom skrovištu na planini Ljuboten.[4408] Međutim, meci su preleteli preko seljana i uplašili ih, što možda i jeste bila namera. Nepovređeni, ali strahujući za život, seljani su pobegli na planinu Ljuboten. Na planini Ljuboten sakrilo se oko 300 ljudi iz Vate i drugih sela.[4409]

1138. Oko 06:30 časova vojnici VJ uhvatili su četiri stanovnika Vate i naterali ih da idu gore-dole po selu. Tog dana oni su ubijeni.[4410] Iako su neki dokazi u vezi s ovim događajem dobijeni iz druge ruke, oni jesu potvrđeni, zato što su tog istog dana, samo znatno kasnije, tela te četvorice ljudi pronađena na jednoj stazi iznad klanca.[4411] Ta četvorica ljudi su: Mahmut Caka (star 45 godina), Hebib Lami (Lama) (star 18 godina), Brahim Lami (Lama) (star 52 godine) i Rraman Lami. Najmanje dva leša bila su iskasapljena, među njima i telo Rramana Lamija, kom su iskopane oči.[4412] Sva četvorica bila su u civilnoj odeći i nisu imala oružje.[4413] Tokom popodneva, pre nego što su napustili selo, srpski vojnici u Vati ponovo su počeli da pucaju. Tog dana spaljena je većina kuća u Caki i Tifeku, dva naselja u Vati.[4414]

1139. Dana 14. aprila 1999. godine, u zaseocima Caka i Tifeku pronađena su tela Mahmuta Cake, Hebiba Lamija, Brahima Lamija i Rramana Lamija, koja su sahranjena na groblju u Vati.[4415]

[4404] Sada Lama, DP P661, str. 2–3; Sada Lama, T. 3698.
[4405] V. gore, par. 211–213; Nike Peraj, T. 1270–1273; Martin Pnishi, DP P1033, str. 5.
[4406] Sada Lama, DP P661, str. 3.
[4407] DP P663.
[4408] Sada Lama, DP P661, str. 4; Sada Lama, DP P662 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3267–3268.
[4409] Sada Lama, DP P661, str. 4.
[4410] Sada Lama T. 3719–3720, 3722; Sada Lama, DP P662 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3259–3260, 3265; Sada Lama, DP P661, str. 4. O tim događajima svedoku je ispričala njegova supruga, koja ih je videla iz skrovišta udaljenog 300 metara.
[4411] DP P663; Sada Lama, T. 3722.
[4412] Sada Lama, T. 3722; Sada Lama, DP P661, str. 4–5, Sada Lama, DP P662 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 3260–3261.
[4413] Sada Lama, T. 3722– 3724; Sada Lama, DP P661, str. 5.
[4414] DP P661, str. 5.
[4415] DP D91; Sada Lama, T. 3709–3712.

Nekoliko meseci kasnije, jula 1999. godine, stručnjaci za sudsku medicinu iz Kanade i Austrije ekshumirali su 11 tela s groblja u Vati i obavili obdukciju. Obdukcijom je ustanovljeno da su uzrok smrti strelne rane i da su žrtve bile muškarci od 15 do 52 godine starosti. Iako se stručnjaci za sudsku medicinu nisu bavili identitetom tela, u njihovom forenzičkom izveštaju navode se imena 11 žrtava, onako kako su navedena na nadgrobnim pločama.[4416] Na osnovu tih dokaza, Veće se uverilo da su srpske snage 13. aprila 1999. godine u Vati ubile Mahmuta Caku, Hebiba Lamija, Brahima Lamija i Rramana Lamija. Svi su oni bili kosovski Albanci. U vreme kad su ubijeni nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima.

1140. Dana 14. i 15. aprila 1999. godine, svi preostali žitelji Vate napustili su selo iz straha. Neki su otišli u BJRM preko Dragomaca, gde su vojnici VJ od njih tražili novac, a neki su otišli preko graničnog prelaza u Globočici.[4417] Dana 17. jula 1999. godine, kad su se vratili, seljani su videli da su mnoge kuće u Vati spaljene, a da su druge opljačkane.[4418] Veće se uverilo da su kosovski Albanci bili prisiljeni da napuste selo zato što su srpske snage otvarale vatru i ubijale.

1141. U Optužnici se navodi i da su srpske snage 25. maja 1999. godine ili približno tog datuma, napale selo Dubrava, koje se takođe nalazi u opštini Kačanik, i ubile nekoliko kosovskih Albanaca, žitelja Dubrave, kao i da su mnogi stanovnici Dubrave formirali konvoj s traktorima i prikolicama i pobegli u BJRM.[4419] Nisu izneti dokazi kojima bi se ovi navodi potvrdili. Veće konstatuje da događaji koji se u Optužnici navode u odnosu na Dubravu nisu utvrđeni.

L. Opština Dečani

1142. Događaji o kojima će biti govora u nastavku teksta odigrali su se u selu Beleg/Belegu i u susednim selima, koja se nalaze u centralnom delu opštine Dečani, istočno i južno od grada Dečani.

1143. Tokom 1998. i početkom 1999. godine OVK je bio prisutan na području Dečana. Marta 1999. godine komanda operativne zone Dukađin nalazila se u selu Glođane, s tim što se ta lokacija menjala. U toj zoni dejstvovale su 131, 132, 133. i 134. brigada.[4420]

[4416] V. gore, par. 1447–1449.
[4417] Sada Lama, T. 3701; DP P663; Sada Lama, DP P661, str. 5.
[4418] Sada Lama, DP P661, str. 5.
[4419] *Tužilac protiv Vlastimira Đordevića*, predmet br. IT–05–87/1–PT, "Poverljivi Dodatak I – Pretpretresni podnesak tužilaštva, Podnesak tužilaštva na osnovu pravila 65*ter*(e), s poverljivim Dodatkom I, Dodatkom II i Dodatkom III", 1. septembar 2008. godine, par. 237; *Tužilac protiv Vlastimira Đordevića*, predmet br. IT–05–87/1–PT, "Obaveštenje tužilaštva u vezi sa spiskom svedoka tužilaštva na osnovu pravila 65*ter*, s Dodatkom A", 12. decembar 2008. godine.
[4420] Byslim Zyrapi, T. 2475–2476. v. takođe svedokinja K20, DP P1280, str. 3.

1144. Dana 26. marta 1999. godine srpske policijske i vojne snage stigle su u selo Drenovac.[4421] Policija se stacionirala u selu, zbog čega su neki stanovnici Drenovca napustili selo.[4422] Kad su stanovnici otišli, već se moglo videti kako iz kuća u selu kuljaju dim i vatra.[4423] Neki stanovnici koji su otišli iz Drenovca pobegli su u selo Beleg.[4424] Narednog dana u Beleg je pobeglo još stanovnika Drenovca.[4425] Srpske snage dejstvovale su i u drugim selima na tom području, zbog čega su se raseljena lica iz Crnobrega, Slupa i drugih okolnih sela u to vreme takođe okupila u Belegu.[4426]

1145. Dana 28. marta 1999. godine, ili približno tog datuma, ljudi u Belegu čuli su pucnjavu, kao i granatiranje[4427] i zvuk tenkova koji su se približavali selu.[4428] Videli su policajce i vojnike VJ kako stižu u selo.[4429] Neke policajce su prepoznali, pošto su bili iz susednih gradova.[4430] Pripadnici snaga policije koji su stigli u Beleg nosili su uniforme redovne policije, bez šara svojstvenih maskirnim uniformama, ali su na rukavima imali označe na kojima je ćirilicom bilo ispisano "policija".[4431] S njima su bili i stariji vojnici, koji su nosili maskirne uniforme boje trave i kape. Svedoci su mislili da su to možda bili pripadnici paravojnih grupa, ali nema dovoljno dokaza na osnovu kojih bi se moglo utvrditi da li su to bili rezervisti VJ ili pripadnici paravojnih jedinica.[4432] Činjenica da su korišćeni tenkovi potvrđuje prisustvo snaga VJ.

1146. Sledećeg jutra, oko 06:00 časova, srpske snage opkolile su jednu od kuća[4433] u selu. Jedan policajac u plavoj maskirnoj uniformi koji je nosio automatsku pušku ušao je u kuću kroz prozor i rekao ukućanima da moraju da odu.[4434] Ispred kuće bili su oklopni transporteri, teško naoružanje i prage na kojima je bilo postavljeno dvocevno oružje. Vozila su bila plave maskirne boje, a oružje

---

[4421] Svedokinja K58, DP P1080, str. 2; svedokinja K58, T. 7307.

[4422] Svedokinja K58, T. 7307, 7311–7313; Mehmet Mazrekaj, DP P675, str. 4–5; Mehmet Mazrekaj, DP P676 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5802. Ta sva svedoka čula su i da je policija nekim stanovnicima rekla da napuste selo, svedokinja K58, T. 7311; Mehmet Mazrekaj, DP P676 (Transkript u predmetu *Milutinović)* T. 5801.

[4423] Svedokinja K58, T. 7313.

[4424] Svedokinja K58, DP P1080, str. 2; Mehmet Mazrekaj, DP P675, str. 4–5.

[4425] Mehmet Mazrekaj, DP P675, str. 5; Mehmet Mazrekaj, T. 3874.

[4426] Svedokinja K20, DP P1280, str. 3; svedokinja K20, DP P1282 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10055.

[4427] Svedokinja K20, T. 8496; svedokinja K58, DP P1080, str. 3; svedokinja K58, DP P1081 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7470–7471; svedokinja K58, T. 7314. Veće napominje da nema dovoljno dokaza na osnovu kojih bi se moglo zaključiti da li je zvuk granatiranja dolazio od granatiranja Belega ili od granatiranja okolnih sela.

[4428] Svedokinja K20, DP P1281 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2516; svedokinja K20, T. 8496.

[4429] Svedokinja K20, DP P1281 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2515; Mehmet Mazrekaj, DP P675, str. 5; Mehmet Mazrekaj, DP P676 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5808; Mehmet Mazrekaj, T. 3842. V. takođe svedokinja K58, DP P1080, str. 3, koja je u svom iskazu rekla da su snage policije i paravojne formacije došle u Beleg 27. marta 1999. godine. Tokom svedočenja u predmetu *Milutinović*, Mehmet Mazrekaj izjavio je da je video pripadnike VJ, policije i paravojnih formacija, Mehmet Mazrekaj, DP P676 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5808–5809.

[4430] Mehmet Mazrekaj, DP P675, str. 6; DP P676 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5808–5809, 5811.

[4431] Svedokinja K58, DP P1081 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7464. Iako se u jednom opisu navodi da su uniforme bile sive, većina ih je opisala kao plave. Reč je o mešavini plave i sive boje. Te uniforme odgovaraju uniformama redovne policije, koje je nosila lokalna policija.

[4432] Jedinice PJP MUP-a nosile su zelene maskirne uniforme, jedinice SAJ MUP-u nosile su maskirne uniforme sa zelenom i smeđom tigrastom šarom, a redovne snage VJ nosile su zelene maskirne uniforme, v. gore, par. 64, 76, 162.

[4433] Svedokinja K20, DP P1280, str. 2.

[4434] Svedokinja K20, DP P1280, str. 2; svedokinja K20, DP P1281 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2518.

zelene maskirne boje.[4435] Tog dana svedoci su u selu videli više od stotinu naoružanih ljudi.[4436, 4437] Neki su nosili zelene maskirne uniforme i zelene šlemove,[4438] a drugi plave maskirne uniforme i crne kape.[4439] Pripadnici srpskih snaga odveli su stanare te kuće u podrum, u kom su se već nalazili članovi triju drugih porodica.[4440] Tokom dana dovedeno je još ljudi, pa se tu uskoro nalazilo najmanje 300 ljudi, među kojima je bilo i mnogo dece.[4441] Napolju se pucalo.[4442] Sve vreme stražu je čuvao jedan naoružani policajac.[4443] Jedan policajac u plavoj maskirnoj uniformi izdavao je naređenja drugim naoružanim ljudima; po svemu sudeći, on im je bio komandir.[4444] Ljudima u podrumu obratio se na albanskom: "Tražili ste NATO, sad će da dođe i da vas spase."[4445]

1147. U međuvremenu,[4446] vojnici VJ i pripadnici policije opkolili su jednu drugu kuću u selu i otvorili vatru na nju. U kući je bilo oko stotinu ljudi, kojima je naređeno da izađu.[4447] Prvog čoveka koji je izašao ubio je jedan policajac u uniformi redovne policije.[4448] Ubrzo potom isti policajac ispalio je dva hica u jednog drugog čoveka iz te kuće.[4449] Svedoci su kasnije saznali da su oba ta čoveka preminula.[4450] Telo jednog od njih narednog dana je viđeno u neposrednoj blizini kuće.[4451]

1148. Ljudi iz te kuće odvedeni su u podrum, gde su već bili dovedeni neki drugi ljudi,[4452] a potom u dvorište, gde su pripadnici srpske policije pretukli neke od njih.[4453] Jednog od seljana, nastavnika Mehmeta Mazerkaja, pretukao je policajac identifikovan kao Zoran Đurišić, koji je bio

---

4435 Svedokinja K20, DP P1280, str. 2.

4436 Seljani su sve naoružane ljude zvali vojnicima, ali Veće je zaključilo da to nije dovoljno da bi se za sve moglo reći da su pripadnici VJ.

4437 Svedokinja K20, T. 8498.

4438 Svedokinja K20, DP P1280, str. 2; svedokinja K20, DP P1282 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10062–10063; DP P1283, fotografija br. 6, koja odgovara uniformama PJP-a ili VJ.

4439 Svedokinja K20, DP P1280, str. 2–3, što odgovara uniformama koje je nosila policija.

4440 Svedokinja K20, DP P1281 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2521.

4441 Svedokinja K20, DP P1280, str. 3; svedokinja K20, T. 8498–8499; svedokinja K20, DP P1281 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2564–2565.

4442 Svedokinja K20, DP P1279, str. 3; svedokinja K20, DP P1281 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2522.

4443 Svedokinja K20, T. 8491.

4444 Svedokinja K20, DP P1280, str. 3; svedokinja K20, DP P1281 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2523; svedokinja K20, T. 8492, 8494. Ta osoba nosila je kapu s četvrtastim obodom napred, svedokinja K20, T. 8500.

4445 Svedokinja K20, DP P1280, str. 3.

4446 Svedokinja K58 i Mehmet Mazrekaj tvrdili su da se ovo dogodilo 28. marta 1999. godine, ali ako se njihovi iskazi uzmu u celini, a naročito ako se ima u vidu da su se opisani događaji odvijali tokom dva dana i jedne noći, i ako se uzmu u obzir drugi relevantni dokazi, Veće prihvata da su se opisani događaji odigrali 29. marta 1999. godine.

4447 Svedokinja K58, DP P1080, str. 3; svedokinja K58, T. 7318.

4448 Svedokinja K58, DP P1080, str. 3; svedokinja K58, T. 7318. Veće napominje da je svedokinja, kad su joj pokazani uzorci oznaka, rekla da oznake koje je videla "otprilike" odgovaraju oznakama prikazanim na br. 5 i br. 7 u DP P327 (svedokinja K58, T. 7309–7310). Oznaka br. 5 jeste oznaka vojne policije, a oznaka br. 7 oznaka redovne policije. Te oznake imaju sličan oblik. Navedeni zaključak Veća zasniva se na činjenici da su te dve oznake identifikovane i da su međusobno slične, kao i na načelnoj proceni Veća o iskazu koji je ova svedokinja dala u vezi s tim snagama.

4449 Svedokinja K58, DP P1080, str. 4; svedokinja K58, T. 7318.

4450 Svedokinja K58, DP P1080, str. 4; svedokinja K58, T. 7319.

4451 Mehmet Mazrekaj, DP P675, str. 6–7.

4452 V. svedokinja K20, DP P1279, str. 3; svedokinja K20, DP P1281 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2521.

4453 Svedokinja K58, DP P1080, str. 4; svedokinja K58, DP P1081 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7466; svedokinja K58, T. 7319. v. takođe svedokinja K20, T. 8491–8492, koji je posvedočio da su ti ljudi tučeni na poljani.

njegov đak u lokalnoj školi.[4454] Potom su policajci[4455] ljude u grupama od po četvoro–petoro vodili u jedan drugi podrum da bi ih tamo "pretresli".[4456] Kad su se vratili, ti ljudi su nosili svoju odeću u rukama; neki su bili u donjem rublju.[4457] Posle muškaraca, u podrum su odvedene devojke, koje su takođe pretresene, a neke su terane i da skinu odeću;[4458] sa ženama se dogodilo to isto.[4459] Na podu u podrumu u kom je obavljen pretres bilo je parče tkanine, na koje su seljani morali da stavljaju stvari od vrednosti i lične isprave.[4460] Međutim, sutradan je jedan policajac vratio ženama sve zlatne predmete.[4461] Tokom dana srpske snage zapalile su kuće u selu.[4462]

1149. Pošto je pretres obavljen, zatočenici su sve do večeri držani na tom istom mestu ili na jednoj poljani, a potom su prebačeni u druge zgrade.[4463] Ljudi su odvedeni na drugi sprat kuće u kojoj je obavljen raniji pretres.[4464] Žene i nekoliko starijih muškaraca odvedeni su u dve sobe i u štalu u jednoj drugoj kući.[4465] Stražu su držale srpske snage.[4466]

1150. Oko 22:00 ili 23:00 časa u jednu od soba u koju su bili odvedeni žene i deca došli su neki ljudi.[4467] Ti ljudi nosili su jednobojne zelene uniforme[4468] ili zelene maskirne uniforme.[4469] Jedna svedokinja izjavila je da im je na rukavima bila ispisana reč "policija", na srpskom.[4470] Jedan od njih, koji je govorio albanski, rekao je ljudima u sobi da im trebaju ljudi da počiste kuću i operu sudove.[4471] Neke starije žene ponudile su se da pomognu, ali su im vojnici rekli da ostanu u sobi. Potom su vojnici uz pomoć baterijske lampe pogledali lica ljudi u sobi i odveli pet devojaka.[4472] Dve su se vratile gotovo istog časa.

[4454] Svedokinja K58, DP P1080, str. 5; svedokinja K58, DP P1081 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7487; Mehmet Mazrekaj, DP P675, str. 7; Mehmet Mazrekaj, DP P676 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5835.

[4455] Svedokinja K20, T. 8492.

[4456] Svedokinja K58, DP P1080, str. 4–5; Mehmet Mazrekaj, DP P675, str. 8; svedokinja K20, DP P1279, str. 3–4.

[4457] Svedokinja K58, DP P1080, str. 4–5. v. takođe svedokinja K20, DP P1279, str. 3.

[4458] Svedokinja K58, DP P1081 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7473; svedokinja K20, DP P1279, str. 4.

[4459] Svedokinja K58, DP P1080, str. 5; svedokinja K20, DP P1279, str. 4.

[4460] Svedokinja K58, DP P1081 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7501, 7488–7490; svedokinja K58, DP P1079, str. 5; svedokinja K58, T. 7298, 7320, 7324; Mehmet Mazrekaj, DP P675, str. 8. V. takođe Mehmet Mazrekaj, T. 3846, koji je izjavio da je tokom pretresa jednom čoveku oduzet zlatni prsten.

[4461] Svedokinja K58, T. 7325; svedokinja K58, DP P1080, str. 6.

[4462] Mehmet Mazrekaj, T. 3846–3847; Mehmet Mazrekaj, DP P675, str. 8.

[4463] Svedok injaK58, DP P1080, str. 5; svedokinja K20, DP P1280, str. 4; svedokinja K20, DP P1281 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2525–2526.

[4464] Mehmet Mazrekaj, DP P675, str. 8; svedokinja K20, DP P1281 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2525–2526; svedokinja K20, DP P1280, str. 4.

[4465] Svedokinja K58, DP P1080, str. 5–6; svedokinja K58, T. 7325; Mehmet Mazrekaj, DP P675, str. 8; svedokinja K20, DP P1280, str. 4.

[4466] Svedokinja K58, DP P1080, str. 5–6.

[4467] Svedokinja K58, DP P1081 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7467–7468; svedokinja K20, DP P1281 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10063–10064.

[4468] Svedokinja K20, T. 8494; svedokinja K20, DP P1281 (Transkript u predmetu *Milošević*) T. 2526.

[4469] Svedokinja K58, T. 7329–7330.

[4470] Svedokinja K58, DP P1081 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7477–7478.

[4471] Svedokinja K20, DP P1282 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10064; svedokinja K20, DP P1280, str. 4; svedokinja K20, DP P1281 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2558; svedokinja K58, T. 7299, 7343; svedokinja K58, DP P1079, str. 6.

[4472] Svedokinja K20, DP P1279, str. 4; svedokinja K58, DP P1080, str. 6; svedokinja K58, T. 7299. Dve su vraćene odmah, svedokinja K20, DP P1279, str. 4, svedokinja K20, DP P1281 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2527.

1151. Preostale tri devojke odvedene su u različite sobe u jednoj obližnjoj spaljenoj kući koju su vojnici koristili kao bazu.[4473] Jedan vojnik odveo je jednu od devojaka u kupatilo bez prozora i vrata, skinuo joj odeću i silovao je. Devojka je vrištala, pa joj je vojnik stavio krpu na usta i pretio joj.[4474] Tokom silovanja jedan policajac držao je stražu pored vrata i povremeno upirao svetlost baterijske lampe da vidi šta se dešava. Kad je vojnik koji je silovao devojku otišao, policajac ju je ošamario, a ona je izgubila svest. Potom su došli drugi, treći i četvrti vojnik u zelenim maskirnim uniformama i svaki od njih je silovao devojku.[4475] Posle toga, jedan policajac koji je govorio albanski rekao je devojci da drugima kaže da je čistila.[4476] Tokom noći čuli su se krici drugih dveju devojaka koje su vojnici odveli.[4477]

1152. Pošto su odveli prvu grupu devojaka, vojnici su se vratili u sobu u kojoj su se nalazili oni ljudi i tražili druge devojke. To se dogodilo u četiri ili pet navrata, a odvedeno je oko 20 devojaka.[4478] Kad su vraćene, sve su plakale i bile raščupane. Jedna od njih rekla je majci da je silovana.[4479]

1153. Dana 30. marta 1999. godine u 08:00 ili 09:00 časova, čovek za kog su seljani mislili da je komandir i koji je nosio policijsku uniformu došao je u sobu u kojoj su držani žene i deca i naredio im da odu u Albaniju.[4480] Otprilike u isto vreme, jedan policajac došao je na drugi sprat kuće u kojoj su držani muškarci i pitao da li neko ima traktor. Onima koji su imali traktore ili druga vozila rečeno je da žene i decu odvedu u grad Dečane i u Đakovicu.[4481] Zato je ubrzo potom konvoj koji su činili traktori i vozila sa ženama i decom i nekolicinom muškaraca krenuo iz Belega.[4482] Usput su se neka druga raseljena lica iz drugih sela pridružila konvoju, tako da je na kamionima i traktorima bilo više stotina kosovskih Albanaca.[4483] Uprkos izvesnim nepodudarnostima u iskazima, Veće prihvata da su vozila policije i vojske išla u pratnji konvoja do granice.[4484] Konvoj je prolazio kontrolne punktove, gde su ljudima tražili lične isprave.[4485]

[4473] Svedokinja K20, DP P1279, str. 5; svedokinja K20, T. 8503.
[4474] Svedokinja K20, DP P1279, str. 5.
[4475] Svedokinja K20, DP P1279, str. 5.
[4476] Svedokinja K20, DP P1279, str. 5.
[4477] Svedokinja K20, DP P1279, str. 6.
[4478] Svedokinja K58, DP P1080, str. 6; svedokinja K58, T. 7299.
[4479] Svedokinja K58, DP P1081 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7468; svedokinja K58, DP P1080, str. 6.
[4480] Svedokinja K20, DP P1279, str. 6; svedokinja K58, DP P1079, str. 7; svedokinja K58, T. 7300.
[4481] Mehmet Mazrekaj, DP P675, str. 9–10; Mehmet Mazrekaj, T. 3847.
[4482] Svedokinja K20, T. 8505.
[4483] Svedokinja K20, DP P1281 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2563; svedokinja K20, T. 8495; svedokinja K58, DP P1080, str. 7; svedokinja K58, T. 7330; Mehmet Mazrekaj, DP P676 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5812. U taj broj uključeni su i Albanci iz drugih sela koji su se pridružili kasnije.
[4484] Prema iskazu svedoka K58, konvoj je pratila policija, svedokinja K58, DP P1081 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7469. Prema iskazu Mehmeta Mazrekaja, konvoj su vodila ili pratila tri oklopna transportera, od kojih je jedan pripadao VJ-u, a druga dva policiji, Mehmet Mazrekaj, DP P676 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5812. Svedokinja K20 izjavila je da konvoj nisu pratili ni pripadnici policije ni pripadnici vojske, svedokinja K20, DP P1281 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2534, 2563.
[4485] Svedokinja K58, DP P1279, str. 7.

Konvoj je Albansku granicu prešao u blizini Kukeša 30. marta 1999. godine ili narednog dana.[4486] Kad su im na granici tražili da pokažu lične isprave, izbeglice su srpskim pograničnim organima rekle da su im lične isprave oduzete.[4487]

1154. Od oko 60 muškaraca koji su 29. marta 1999. godine odvedeni na drugi sprat jedne zgrade u Belegu desetorica su puštena narednog dana kako bi odvezla žene i decu u Albaniju.[4488] Za ostale muškarce otad se nije čulo i još se ne zna gde su.[4489]

1155. U leto 1999. godine, posle prekida neprijateljstava, kad su mogli da se vrate, stanovnici tog područja videli su da su sve kuće u Belegu spaljene.[4490]

1156. Iz razloga koji će detaljnije biti izloženi nešto kasnije u ovoj Presudi, Veće se uverilo da je krivično delo deportacije utvrđeno u odnosu na Beleg.

1157. Osim već iznetih konstatacija o prisustvu snaga VJ i MUP-a, uključujući i snage lokalnog MUP-a i PJP, u Belegu i njegovoj neposrednoj okolini i o njihovim aktivnostima na tom području, Veće takođe napominje da su te konstatacije u skladu s dokumentarnim dokazima dobijenim od srpskih snaga. Prema zaključku Veća, ti dokumentarni dokazi dodatno potvrđuju da su snage VJ i MUP-a bile u neposrednoj blizini Belega i da su imale isto naređenje da zaštite srpsko stanovništvo u Dečanima, da uspostave borbenu kontrolu nad tom teritorijom i da "zatvore" pojedine putne pravce. U roku od nekoliko dana posle događaja o kojima je ovde bilo govora, snage VJ dobile su i zadatak da podrže snage MUP-a u razbijanju i uništavanju terorista na području u neposrednoj blizini Belega.

1158. Konkretno, DP P1189 je depeša koju je optuženi poslao 2. marta 1999. godine i kojom je naredio da se jedna manevarska četa iz 21. i 22. odreda PJP-a i jedna teritorijalna četa iz 72. odreda PJP-a pošalju u Dečane na period od 40 dana.[4491] U Zapovesti Komande Vojnog okruga Priština od 27. marta 1999. godine, 177. vojnoteritorijalni odred, u sadejstvu sa snagama 125. motorizovane brigade i snagama MUP-a, dobio je zadatak da, između ostalog, zaštiti srpsko stanovništvo u gradu Dečani, uspostavi borbenu kontrolu nad tom teritorijom i zatvori komunikaciju Dečani–Peć.[4492] U jednoj drugoj zapovesti Zajedničke komande, izdatoj 2. aprila 1999. godine, 125. motorizovana brigada VJ dobila je zadatak da podrži snage MUP-a u

[4486] Svedokinja K20, DP P1281 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2534; svedokinja K58, DP P1080, str. 7.
[4487] Svedokinja K20, DP P1281 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2534; Mehmet Mazrekaj, DP P676 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5838; Mehmet Mazrekaj, T. 3852–3853.
[4488] Svedokinja K20, DP P1279, str. 6; svedokinja K20, DP P1281 (Transkript u predmetu *Milošević*), T. 2565; Mehmet Mazrekaj, DP P675, str. 9–10.
[4489] Svedokinja K20, DP P1279, str. 6; svedokinja K58, DP P1080, str. 6–7; svedokinja K58, DP P1081 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7468; svedokinja K58, T. 7301.
[4490] Svedokinja K20, DP P1282 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 10060.
[4491] DP P1189, str. 1.
[4492] DP P896, stavka 6.4.

"razbijanju i uništenju" terorista, između ostalog, i na području sela Maznik/Mazniku, Papić/Papiq, Rznić i Glođane.[4493] Sela Papić, Rznić i Glođane nalaze se u neposrednoj blizini sela Beleg. Iako je ova zapovest izdata posle opisanih događaja, Veće prihvata da ona ukazuje na prisustvo snaga VJ i MUP-a na tom području u vreme relevantnih događaja, pošto operacija navedena u Zapovesti ne bi mogla biti sprovedena da te snage u datom trenutku nisu bile na tim lokacijama ili u neposrednoj blizini.

1159. Osim toga, Veće konstatuje da su snage VJ i MUP-a delovale koordinirano kad su stotine raseljenih lica iz Belega i drugih sela iz neposredne blizine premeštane kako bi prešle granicu s Albanijom.

1160. Veće takođe konstatuje da su srpske snage, a naročito PJP MUP-a, spaljivale kuće kosovskih Albanaca u Belegu dok su stanovnici, ili bar većina žena, dece i starijih, upućivani da idu u Albaniju, kao i pošto su stanovnici otišli.

M. Opština Vučitrn

1161. Opština Vučitrn nalazi se u centralnom deu Kosova; na istoku se graniči s opštinom Podujevo, na severu s Kosovskom Mitrovicom, na zapadu sa Srbicom, a na jugu s Glogovcem i Obilićem.

1. OVK i teritorija pod srpskom kontrolom tokom marta i aprila 1999. godine

1162. Dokazi ukazuju na to da je marta 1999. godine OVK kontrolisao oko 80 posto teritorije opštine Vučitrn.[4494] Konkretno, OVK je kontrolisao područje između sela Slakovce i Donja Sudimlja, izuzev naselja Rašica, naselja Llapzoviq u Samodreži i Cecelije.[4495] Ima dokaza i da su otprilike u to vreme snage VJ i srpske policije držale grad Vučitrn, naselje Rašica u Donjoj Sudimlji i sela duž glavnog puta između Mitrovice, Vučitrna i Prištine, uključujući Novo Selo Begovo/Novoselle-e-Begut i Redakovc.[4496] Ima dokaza i da su snage VJ krajem aprila 1999. godine držale Gornji Svračak/Sfracaku-i-Epërme.[4497]

[4493] DP P1235, stavka 5.1.
[4494] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 6.
[4495] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 6; Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2494–2499, 2531–2532; Shukri Gerxhaliu, T. 3107–3109, 3143; DP P514; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2459.
[4496] Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2494–2500, 2531–2533, 2538, 2592; Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 6; Shukri Gerxhaliu, T. 3107–3109, 3142–3144.
[4497] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 6; Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2499–2500, 2531–2533; Shukri Gerxhaliu, T. 3109; DP P514.

2. Grad Vučitrn

1163. Dana 27. marta 1999. godine, pripadnici srpskih snaga, neki u plavim maskirnim, a neki u zelenim maskirnim uniformama, stigli su u školu u Vučitrnu.[4498] Svedok Sabit Kadriu video je dvojicu Srba u civilnoj odeći kako ulaze u kuću preko puta škole. Ubrzo potom svedok je video kako ta i susedna kuća gore.[4499] Svedok je u blizini kuća u plamenu video i pripadnike srpskih snaga u zelenim maskirnim uniformama.[4500]

1164. Istog dana, u večernjim satima, spaljeni su stari deo Vučitrna i centar grada. Spaljen je i minaret džamije u centru grada iz XVII veka, koji se potom srušio. Spaljene su i okolne zgrade koje su pripadale džamiji.[4501] Čuli su se povici i zvuci provaljivanja vrata.[4502] Ujutru 28. marta 1999. godine, u gradu se čula pucnjava.[4503] Ujutru 29. marta 1999. godine, na ulici nedaleko od starog mosta u Vučitrnu pronađena su tri ili četiri tela.[4504]

1165. Dokazi potvrđuju da su u to vreme pripadnici policije nosili plave maskirne uniforme, a pripadnici VJ, PJP i MUP zelene maskirne uniforme.[4505] Prisustvo snaga MUP-a i VJ u Vučitrnu potvrđuje i jedna zapovest koju je Komanda Vojnog okruga izdala 27. marta 1999. godine, a kojom je 54. vojnoteritorijalni odred vojnog sektora Priština prekomandovan u grad Vučitrn. Ovom zapovešću jedinice VJ dobile su zadatak da, u sadejstvu s MUP-om, uspostave kontrolu nad područjem Vučitrna.[4506] Jedan drugi dokument ukazuje na to da su dva voda 3. čete PJP-a u to vreme bila prisutna u opštini Vučitrn.[4507]

1166. Dana 1. aprila 1999. godine, oko 08:40 časova, ljudi u Vučitrnu čuli su kako neko viče i govori ljudima da odu. To su bili pripadnici policije u plavim maskirnim uniformama. Stanovnicima je rečeno da odu na groblje.[4508] Tri policajca govorila su stanovnicima da požure,[4509] a Sabit Kadriu prepoznao je jednog policajca: bio je to Dragan Petrović, komandir policijske stanice u Vučitrnu.[4510] Kadriu je takođe video kako jedan policajac kundakom tuče čoveka koji je odbio da napusti svoj dom.[4511]

[4498] Sabit Kadriu, DP P515, str. 12.
[4499] Sabit Kadriu, DP P515, str. 12.
[4500] Sabit Kadriu, DP P515, str. 12.
[4501] Sabit Kadriu, DP P515, str. 12.
[4502] Sabit Kadriu, DP P515, str. 12.
[4503] Sabit Kadriu, DP P515, str. 12.
[4504] Sabit Kadriu, DP P515, str. 12.
[4505] V. gore, par. 53–54, 64, 162.
[4506] DP P896, str. 6.
[4507] DP P1186, str. 1.
[4508] Sabit Kadriu, DP P515, str. 12–13.
[4509] Sabit Kadriu, DP P515, str. 13.
[4510] Sabit Kadriu, DP P515, str. 13; Sabit Kadriu, DP P516 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5071–5072.
[4511] Sabit Kadriu, DP P515, str. 13.

1167. Kad su ljudi iz grada Vučitrna stigli na groblje, tamo nije bilo pripadnika srpskih snaga.[4512] Međutim, tamo su ih čekala tri autobusa privatnog preduzeća "Hajra", koje je tamo uputila policija.[4513] Jedan vozač autobusa rekao je ljudima da mu je policija naredila da ih odveze u BJRM.[4514] Većina ljudi na groblju ušla je u autobuse, ali pošto nije bilo dovoljno mesta, neki su morali da idu pešice za autobusima.[4515] Sabit Kadriu nije ušao u autobus i uspeo je da ode do kuće komandanta OVK u Gornjoj Sudimlji.[4516] Ta kuća bila je puna ljudi koji su napustili svoja sela.[4517] Dana 2. aprila 1999. godine, Sabit Kadriu otišao je u Ceceliju, koja je bila pod kontrolom OVK.[4518]

3. Donji Svracak/Sfaraçak-i-Poshtëm

1168. Selo Donji Svračak nalazi se u ravnici u opštini Vučitrn. Gornji Svračak, susedno selo, nalazi se na jednoj uzvišici severno od Donjeg Svračka.[4519] Marta 1999. godine u donjem delu Donjeg Svračka bilo je oko 80 albanskih i 10 srpskih domaćinstava.[4520] Selo Gornji Svračak može se golim okom videti iz sela Donji Svračak.[4521]

1169. Marta 1999. godine snage VJ zauzele su položaje u naselju Llapzoviq u selu Samodreža i u brdima kod Gornjeg Svračka, na strani Donje Sudimlje.[4522]

1170. Dana 27. marta 1999. godine sve srpske porodice napustile su Donji Svračak i otišle u selo Nedakovac/Nedakofci.[4523] Narednog dana Fedrije Xhafa, Albanka koja je stanovala u donjem delu Donjeg Svračka, čula je paljbu iz teškog oružja i video da kuće u Gornjem Svračku gore.[4524] Zbog tih događaja, kao i iz straha za svoju bezbednost, sve albanske porodice, osim nekoliko izuzetaka, obrazovale su konvoj i napustile Donji Svračak.[4525] Konvoj je prošao kroz sela Gornja Dubnica i Samodreža, da bi se potom zaustavio u Vesekovcu/Vesekoc.[4526] Otac Fedrije Xhafa, njen stric/ujak/teča i njen brat od strica/ujaka, koji su ostali u Donjem Svračku, morali su ipak da odu iz

[4512] Sabit Kadriu, DP P516 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5122; Sabit Kadriu, DP P515, str. 13.
[4513] Sabit Kadriu, DP P515, str. 13.
[4514] Sabit Kadriu, DP P516 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5122; Sabit Kadriu, DP P515, str. 13.
[4515] Sabit Kadriu, DP P515, str. 13.
[4516] Sabit Kadriu, DP P516 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5123; Sabit Kadriu, DP P515, str. 13.
[4517] Sabit Kadriu, DP P516 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5123.
[4518] Sabit Kadriu, DP P515, str. 13.
[4519] Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2418, 2420; Fedrije Xhafa, T. 3083–3084; DP P511.
[4520] Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2418; Fedrije Xhafa, T. 3064.
[4521] Fedrije Xhafa, T. 3084.
[4522] Fedrije Xhafa, T. 3068; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 3; DP P511.
[4523] Fedrije Xhafa, T. 3045, 3066–3068, 3085, 3088; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 2; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2420, 2455–2456.
[4524] Fedrije Xhafa, T. 3045, 3066–3068, 3085, 3088; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 2–3; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2420, 2455–2456; DP P511.
[4525] Fedrije Xhafa, T. 3045, 3066–3068, 3085, 3088; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 2; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2420–2421, 2455–2456.
[4526] Fedrije Xhafa, T. 3045, 3066–3069, 3085, 3088; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 2; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2420, 2455–2456; DP P511.

sela ubrzo pošto je konvoj otišao, jer su kosovski Albanci bili na meti snajperskih metaka koji su dolazili iz pravca Nedakovca. U to vreme albanskim porodicama nije bilo dozvoljeno da se vrate u selo.[4527]

1171. Na kraju rata, kad su mogli da se vrate u selo, stanovnici Donjeg Svračka videli su da su sve kuće koje su pripadale albanskim porodicama izgorele, a da kuće srpskih porodica nisu oštećene.[4528]

4. Donja Sudimlja i Slakovce

1172. Selo Donja Sudimlja sastoji se od naselja Donja Mahala i od naselja Gornja Mahala. Gornja Mahala poznata je i kao Rašica.[4529] To naselje se nalazi u izdignutom delu Donje Sudimlje.[4530] Dana 28. i 29. marta 1999. godine, srpske snage bile su prisutne u Donjem Svračku i u Rašici.[4531] Donja Sudimlja našla se na meti srpskih granata i paljbe iz drugog oružja, zbog čega je stanovništvo pobeglo u okolna brda.[4532] Dana 29. marta 1999. godine, srpske snage, za koje se smatra da su pripadale lokalnoj policiji u Vučitrnu, došle su u Donju Sudimlju i rekle stanovnicima da imaju 15 minuta vremena da odu ili će morati da snose posledice.[4533] Na to su seljani pobegli u okolna brda. Niži delovi Donje Sudimlje našli su se na meti vatre iz lakog oružja, dok se na Rašicu pucalo iz tenkova VJ i teških oruđa.[4534] Tokom te operacije zapaljene su kuće u selu.[4535] Jedan svedok koji je bio u brdima video je da su se srpske snage nekoliko dana zadržale u Donjoj Sudimlji.[4536]

1173. Od 7. aprila 1999. do 10. aprila 1999. godine Shukri Gerxhaliu bio je u svojoj kući u Donjem Sudimlju.[4537] Negde oko 10. aprila čuo je da srpske snage dolaze da ga odvedu. Strahujući za svoju bezbednost, Gerxhaliu se sakrio u žbunju iza kuće. Dok se tako krio, čuo je kako neki ljudi na srpskom i na albanskom pitaju njegovu suprugu gde je on. Kasnije mu je supruga rekla da su ti ljudi bili policajci.[4538] Kasnije je video da je kuća Izeta Bunjakua, u Donjoj Sudimlji, u plamenu.[4539] Zbog tog incidenta svedok je s porodicom napustio selo i otišao u

[4527] Fedrije Xhafa T. 3087–3088; Fedrije Xhafa DP, P510, par. 2.
[4528] Fedrije Xhafa, T. 3062; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2424.
[4529] Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2499–2500.
[4530] Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2499–2500; Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 6.
[4531] Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2499–2500; Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 6.
[4532] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 6.
[4533] Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2501–2503.
[4534] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 6; Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2500.
[4535] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 6.
[4536] Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2503.
[4537] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 7.
[4538] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 7; Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2504.
[4539] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 8; Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2502–2503.

obližnja brda, koja su bila pod kontrolom OVK.[4540] Dok je na putu tamo išla pored potoka koji teče uporedno s putem prema Donjoj Sudimlji, Gerxhaliuova porodica našla se na meti vatre iz lakog oružja, ali niko nije pogođen. Kad su bili nadomak Rašice, na njih je pucano iz tenkova VJ.[4541] Kad su stigli do terena dužine 200 do 300 metara, koji se nalazio između OVK i teritorije koja je bila pod kontrolom srpskih snaga, između Donje Sudimlje i Gornje Sudimlje, pokupili su ih ljudi koji su došli konjskom zapregom i odveli ih u Slakovce, gde su bile snage OVK.[4542]

1174. Sve do kraja aprila 1999. godine OVK je u opštini Vučitrn pružao otpor srpskim snagama. Međutim, negde oko 28. aprila 1999. godine, srpske snage uspešno su napredovale prema položajima OVK u brdima u pravcu Kosovske Mitrovice, osvojile Bajgoru i formirale logor u Barama/Barë. U isto vreme, srpske snage su krenule u napad iz pravca Podujeva i Srbije. Dana 1. maja 1999. godine, srpske snage stigle su do Vesekovaca.[4543]

1175. Zbog napredovanja srpskih snaga na tom području, raseljeni kosovski Albanci koji su se skrivali u brdovitom kraju oko Šalje/Shala krenuli su oko 28. aprila 1999. godine prema Samodreži, Slakovcu i Ceceliji.[4544]

1176. U zapovesti koju je Zajednička komanda izdala 15. aprila 1999. godine navodi se da je Prištinski korpus VJ u tom trenutku raspoređen sa zadatkom da podrži snage MUP-a u "razbijanju i uništenju" snaga OVK na području Šalje, uključujući i Samodrežu i Ceceliju.[4545]

1177. Dana 1. maja 1999. godine, srpske snage stigle su do Vesekovaca, sela na severoistoku opštine Vučitrn.[4546] U veče istog dana srpske snage počele su da granatiraju Vesekovce.[4547]

1178. Istog ili približno istog dana, OVK je u selu Slakovce, južno od Vesekovaca, pružao otpor srpskim snagama koje su dolazile iz sela Meljenica/Meleniocë i s područja Laba. Pripadnici OVK su ljudima u Slakovcu rekli da im ponestaje municije da brane Slakovce i da treba da odu u grad Vučitrn.[4548] U međuvremenu, OVK je iz Slakovca krenuo prema istoku, a srpske snage počele su da granatiraju Slakovce.[4549]

[4540] Shukri Gerxhaliu, DP P513 *(*Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2504–2505.
[4541] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 8; Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2504–2505.
[4542] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 9; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2456.
[4543] Sabit Kadriu, DP P515, str. 14.
[4544] Sabit Kadriu, DP P515, str. 14.
[4545] DP P969.
[4546] Sabit Kadriu, DP P515, str. 14.
[4547] Sabit Kadriu, DP P515, str. 14.
[4548] Fedrije Xhafa, DP P510, par. 4; Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 11; Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2506–2509, 2562–2563, 2598; Shukri Gerxhaliu, T. 3147–3150.
[4549] Fedrije Xhafa, DP P510, par. 4; Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 11; Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2506–2509, 2562–2563, 2598; Shukri Gerxhaliu, T. 3147–3150, 3167.

1179. Dana 2. maja 1999. godine, oko 11:00 časova, Slakovci su žestoko granatirani. Videle su se kuće u plamenu i čuli zvuci paljbe iz automatskog oružja. Ubrzo potom, srpska pešadija ušla je u Slakovce[4550] Oko 13:00 časova, oko 30.000 kosovskih Albanaca krenulo je iz Slakovaca pešice, na konjima i vozilima.[4551]

1180. Konvoj je najpre stigao u Ceceliju, da bi potom nastavio ka Gornjoj Sudimlji, Donjoj Sudimlji i gradu Vučitrnu.[4552] Put između Slakovaca i Gornje Sudimlje bio je dug oko sedam kilometara.[4553] Između Cecelije i Gornje Sudimlje konvoj se našao pod artiljerijskom vatrom VJ, a na njega je otvorena i puščana vatra iz pravca Slakovca, naselja Rašica u Donjoj Sudimlji, Gornjeg Svračka i sa severa.[4554] Oko 15:00 časova, artiljerijska i puščana vatra naterala je konvoj da se zaustavi u Gornjoj Sudimlji. Najmanje dvoje ljudi u konvoju ranjeno je iz vatrenog oružja.[4555]

1181. Istog dana između 16:00 i 17:00 časova konvoj je ponovo mogao da krene. Međutim, dok se konvoj kretao, čuli su se kratki rafali iz mitraljeza. Oko18:00 časova konvoj se zaustavio na krivini puta, na mestu koje je bilo zaštićeno od paljbe. To mesto nalazi se oko tri kilometra iza Gornje Sudimlje i oko kilometar od Donje Sudimlje.[4556] Srpske snage su na tom području uvele policijski čas koji je počinjao u 16:00 časova.[4557] Kad se smrklo, svedoci su videli da kuće u Gornjoj Sudimlji gore, a iz pravca sela čuli su paljbu iz automatskog naoružanja.[4558]

1182. Oko 17:00 časova srpske snage u oklopnim transporterima i pincgauerima stigle su do konvoja sa severa.[4559] Pripadnici srpskih snaga nosili su zelene maskirne uniforme, plave maskirne

---

[4550] Sabit Kadriu, DP P515, str. 14–15; Sabit Kadriu, DP P516 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5126–5127.

[4551] Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2560–2562; Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 11; Sabit Kadriu, DP P515, str. 14–15; Fedrije Xhafa, T. 3046–3047, 3080–3083; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 4; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2431–2433, 2459–2460.

[4552] Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2560–2563; Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 11; Sabit Kadriu, DP P515, str. 14; Sabit Kadriu, DP P516 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5096; Fedrije Xhafa, T. 3046–3047, 3080–3083; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 4; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2431–2432, 2448–2449, 2459–2460. Izjave o broju ljudi koji su bili u konvoju se razlikuju. Neki svedoci navode da su videli čak 50.000 ljudi. Ovo su samo procene. Veće je sklono nešto konzervativnijoj proceni.

[4553] Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2431.

[4554] Shukri Gerxhaliu, T. 3112–3113, 3168; Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 12; Shukri Gerxhaliu, DP, P514; Sabit Kadriu, DP P515, str. 14–15.

[4555] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 13; Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2566, 2593; Shukri Gerxhaliu, T. 3144–3146; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2459; Sabit Kadriu, DP P515, str. 15. Odbrana navodi da je konvoj bio "mešovit" i da su ga činili i pripadnici OVK i civili. Dokazi potvrđuju da je Shukri Gerxhaliu, koji je bio u konvoju, bio pripadnik OVK i da su aprila i maja 1999. godine sela Gornja Sudimlja i Cecelija bila uporišta OVK. Odbrana tvrdi da je zbog dejstvovanja OVK na tom području dolazilo do čestih borbi između snaga OVK i snaga SRJ. O tim dokazima detaljnije će biti govora nešto kasnije u ovoj Presudi, v. dole, par. 1742–1743.

[4556] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 14–15; Shukri Gerxhaliu, P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2578; Shukri Gerxhaliu, T. 3111–3112, 3167; DP P514; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2432–2433; Sabit Kadriu, DP P515, str. 14.

[4557] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 14; Fedrije Xhafa, T. 3048; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2437; Sabit Kadriu, DP P515, str. 15.

[4558] Sabit Kadriu, DP P515, str. 15.

[4559] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 15; Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2585; Shukri Gerxhaliu, T. 3113–3114.

uniforme i jednobojne crne uniforme.[4560] Neki su nosili poveze na glavi.[4561] Neki ljudi imali su boju na licu, neki su nosili plastične maske koje su pokrivale čitavo lice i vrh prsa, s prorezima za oči i usta i nacrtanim obrvama i brkovima.[4562] Svedoci su te ljude opisali kao pripadnike paravojnih formacija. Ima i drugih dokaza da su pripadnici paravojnih formacija nosili jednobojne crne uniforme, poveze oko glave i da su na licu imali boju ili nosili maske. Iako je opis srpskih snaga u crnim uniformama u skladu s pretpostavkom da su to bile paravojne formacije, Veće konstatuje da prisustvo ljudi u zelenim maskirnim i plavim maskirnim uniformama potvrđuje da su među mešovitim srpskim snagama koje su prišle konvoju bili i pripadnici MUP-a i VJ.[4563]

1183. Pripadnici srpskih snaga tražili su novac od ljudi u konvoju i pretile ženi jednog svedoka da će je silovati ako ne plati.[4564] Onda im je svedokova žena dala nešto novca.[4565] Srpske snage su pitale svedokovog zeta/šuraka Halila Basholliju kako se zove i odakle je. Potom su ga pripadnici srpskih snaga tukli kundakom, drvenim palicama i policijskim pendrecima. Halil Basholli teško je povređen tokom batinanja.[4566]

1184. Jedna druga grupa naoružanih Srba, koje su svedoci identifikovali kao policajce i koji su vozili džipove i oklopne transportere, prišli su glavnom delu konvoja, koji je ostao na putu ka Donjoj Sudimlji. Policija je došla iz pravca naselja Rašica u Gornjoj Sudimlji. Jedno vozilo koje im se našlo na putu gurnuli su u obližnji potok.[4567] Izašli su iz vozilā i od ljudi u konvoju tražili novac, a u muškarce koji nisu hteli da ga daju pucali su.[4568] Jedan svedok video je pripadnike srpskih snaga kako prilaze jednom traktoru i više puta traže novac od vozača. Potom je video kako pripadnici policije odvlače vozača s traktora. Otac vozača traktora Sherif Bunjaku preklinjao je policajce da mu ne ubiju sina. Međutim, usledila je paljba iz automatskog oružja i vozač traktora je ubijen.[4569] Vozač traktora nije bio naoružan. Veće prihvata da je vozač traktora bio Hysni Bunjaku, kosovski Albanac naveden u Prilogu I Optužnici, i da je u trenutku ovih događaja imao 21 godinu. Svedoci su čuli kako pripadnici srpskih snaga kažu da su ubili oko 50 ljudi i da se neće zaustaviti dok ne stignu do 100.[4570]

[4560] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 16; Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2512, 2602.
[4561] Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2578.
[4562] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 16; Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2512, 2565, 2600–2601.
[4563] V. gore, par. 53–54, 162.
[4564] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 15; Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2578.
[4565] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 15.
[4566] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 17; Shukri Gerxhaliu, T. 3114.
[4567] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 18–20; Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2512–2513, 2600–2601.
[4568] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 18–21.
[4569] Shukri Gerxhaliu, DP, P512, par. 18–20; Shukri Gerxhaliu, T. 3115, 3169.
[4570] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 21.

1185. Otprilike u isto vreme, Shukri Gerxhaliu, koji je išao u konvoju, čuo je ljude koji su govorili srpski kako prilaze traktoru Hakija Gerxhaliuja i njegove porodice, koji je bio odmah iza prikolice Shukrija Gerxhaliua.[4571] Haki Gerxhaliu sišao je s traktora i ubijen je iz vatrenog oružja.[4572] Ubrzo potom, strahujući za život, Shukri Gerxhaliu skočio je s prikolice i pokušao da pobegne. Kad je skočio, pao je na telo Hakija Gerxhaliua, koji je ležao na zemlji pored svog traktora i koji je, po svemu sudeći, bio mrtav.[4573] Te noći ubijeno je još nekoliko članova porodice Gerxhaliu koji su bili u konvoju, iako se na osnovu dokaza ne može utvrditi identitet svakog od njih.[4574] Pripadnici srpskih snaga gurali su u potok traktore koji su pripadali ljudima u konvoju ili ih palili.[4575]

1186. Nešto kasnije te večeri, oko 21:00 časa, tri uniformisana pripadnika srpskih snaga s maskama i automatskim oružjem došla su iz pravca Gornje Sudimlje i otišla do drugog dela istog konvoja. Ljudima u tom delu konvoja naredili su da krenu u pravcu Donje Sudimlje.[4576] Kad je konvoj nastavio svojim putem, pripadnici srpskih snaga uperili su baterijsku lampu u jednog čoveka u konvoju. Potom se s tog mesta začula paljba iz automatskog oružja i svedoci su videli telo tog čoveka na zemlji. Pripadnici srpskih snaga koji su pucali u tog čoveka stajali su pored njegovog leša. Ubijeni čovek nije bio naoružan.[4577]

1187. Posle 21:00 časova konvoj je stigao do jednog račvanja na putu. Jedan put vodio je ka Vučitrnu, a jedan ka Donjoj Sudimlji. Srpske snage usmerile su konvoj ka putu za Vučitrn. U međuvremenu su na oko 50 metara od konvoja pale granate, pa se konvoj razdvojio.[4578] Glavni deo konvoja ostao je na području Donje Sudimlje, a manji deo, koji je činilo oko 1.000 ljudi, srpske snage su usmerile u pravcu Vučitrna. Taj deo konvoja je oko 22:00 časa stigao do poljoprivredne zadruge u Vučitrnu.[4579]

1188. Nešto kasnije te večeri, ljudi u konvoju čuli su paljbu. Konvoj su okružile mešovite srpske snage, koje su došle iz pravca severa u zelenim oklopnim transporterima i pincgauerima

[4571] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 21; Shukri Gerxhaliu, T. 3114–3115, 3163–3164. Pošto su se srpske snage u to vreme nalazile pored tog dela konvoja, Veće se uverilo da su ljudi koji su govorili srpski bili pripadnici srpskih snaga.

[4572] Odbrana tvrdi da Shukri Gerxhaliu nije mogao da vidi ubistva, pa ni ubistvo Hakija Gerxhaliua, pošto je u trenutku događaja ležao na prikolici ispod plastičnog pokrivača. Pošto je brižljivo razmotrilo svedočenje ovog svedoka, Veće je zaključilo da je njegov prikaz događaja pouzdan, a naročito tvrdnje da je mogao da vidi šta se dešavalo tako što bi pomolio glavu ispod plastičnog pokrivača da bi posmatrao ono što se događalo. Shukri Gerxhaliu, T. 3163–3164.

[4573] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 21; Shukri Gerxhaliu, T. 3114–3115, 3163–3164.

[4574] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 22.

[4575] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 24.

[4576] Sabit Kadriu, DP P515, str. 16.

[4577] Sabit Kadriu, DP P515, str. 16. Čak i da žrtva jeste bila pripadnik OVK, srpske snage nisu imale razloga da ga ubiju.

[4578] Sabit Kadriu, DP P515, str. 16. Veće napominje da se minobacačke mine često opisuju ili tumače kao granate.

[4579] Sabit Kadriu, DP P515, str. 16.

kamufliranim granama.[4580] Neki pripadnici srpskih snaga nosili su plave maskirne uniforme, neki su nosili jednobojne crne, a ostali zelene maskirne uniforme.[4581]

1189. Ljudima u konvoju naređeno je da se sklone s puta kako bi vozila policije i VJ mogla da prođu.[4582] Ubrzo potom jedna velika grupa srpskih policajaca pucala je u vazduh iz mitraljeza. Psovali su i vređali ljude u konvoju na srpskom. Proverili su lične isprave čoveka koji se zvao Ismet i optužili ga da je borac OVK. Ima dokaza da je Ismet ranije zaista bio pripadnik OVK, ali ne u vreme kad je bio u konvoju. Nije bio naoružan.[4583] Pripadnici srpskih snaga tukli su Ismeta golim rukama i pretili mu da će ga ubiti ako im ne da novac. Policajcima je dat novac, a Ismet je potom pušten.[4584]

1190. Jedan pripadnik srpskih snaga koji je nosio zeleni prsluk preko tamnoplave maskirne uniforme i koji je, prema zaključku Veća, bio policajac, svukao je Jetisha, brata Fedrije Xhafa, s traktora i počeo da ga tuče drvenom palicom. Policajci su pretili da će ubiti Jetisha Xhafu ako ne dobiju novac. Jedna žena dala je policajcu svoj nakit, pa je Jetish pušten.[4585]

1191. Ubrzo potom, oko 22:30 časova, druga grupa ljudi prišla je traktoru Jetisha Xhafe. Ti ljudi nosili su plave policijske uniforme, a dvojica su imala crne rukavice, crne fantomke s prorezima za oči i usta, i plave maskirne uniforme.[4586] Na osnovu tih uniformi, Veće se uverilo da su u pitanju pripadnici policije. Jedan od policajaca uperio je mitraljez u majku Fedrije Xhafe. U međuvremenu, policajci su odvukli Jetisha do obližnjeg puta koji je gledao u pravcu Donje Sudimlje. Jedan policajac uperio je Jetishu pušku u glavu. Ispaljen je hitac i Jetish je pao na zemlju.[4587] Potom je policajac odvukao oca Fedrije Xhafa do mesta na kom je Jetish ležao. Fedrije Xhafa začula je pucnje. Posle drugog pucnja čula je kako je njen otac Miran Xhafa (star 71 godinu) kriknuo. Čula je tri pucnja i videla da joj je otac pao na zemlju.[4588] Ubrzo potom začula je još jedan pucanj.[4589] Fedrije Xhafa je tek posle rata saznala da je Jetish preživeo, ali da joj je otac

[4580] Fedrije Xhafa, T. 3048–3049; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2438, 2483; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 5; Sabit Kadriu, T. 3201; Sabit Kadriu, DP P516 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5141.
[4581] Fedrije Xhafa, DP P510, par. 5; Fedrije Xhafa, T. 3041.
[4582] Fedrije Xhafa, T. 3048, 3093; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2438.
[4583] Fedrije Xhafa, T. 3085.
[4584] Fedrije Xhafa, T. 3048–3049, 3075; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 5; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2439; DP D68.
[4585] Fedrije Xhafa, T. 3050, 3093; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 6; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2441.
[4586] Fedrije Xhafa, T. 3093–3094; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2467–2468, 2478; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 7.
[4587] Fedrije Xhafa, T. 3051; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 7; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2445–2446, 2469.
[4588] Fedrije Xhafa, T. 3051; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 7–8; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2446, 2469.
[4589] Fedrije Xhafa, T. 3051; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 1, 7–8; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2446, 2469.

poginuo u ovom incidentu. Nijedan od tih ljudi pogođenih iz vatrenog oružja nije bio naoružan.[4590]

1192. Otprilike u vreme kad su se ovi događaji odigravali, pripadnici srpskih snaga naredili su porodici Fedrije Xhafa, koja je i dalje bila u konvoju, da krene. Konvoj je ponovo pošao. U porodici više nije bilo nikog ko bi mogao da vozi traktor. Lavdim, koji je imao 13 godina i nije umeo da vozi, pokušao je da pokrene vozilo, ali ga je policajac udario kundakom pošto nije uspeo da pokrene traktor.[4591] Posle nekoliko pokušaja Lavdim je uspeo da pomeri traktor za stotinak metara, ali se traktor potom zaustavio pored puta. Porodica se onda sakrila iza traktora. Porodica je jednog svog člana, Ismeta, poslala u Samodrežu da ispriča pripadnicima snaga OVK šta se dogodilo s konvojem.[4592] Drugi pripadnici srpskih snaga, koji su nosili plave maskirne uniforme, vratili su se do traktora i naredili porodici da nastavi s ostatkom konvoja. Porodica je traktor i ličnu imovinu ostavila na traktoru, pošto nije bilo vozača, i nastavila pešice s konvojem.[4593] Dok je konvoj išao dalje, pripadnici srpskih snaga naredili su ljudima u konvoju da viču: "OVK", "Slobo" i "Draža".[4594] Jedna svedokinja je usput videla sedam ili osam leševa. Među njima je prepoznala i svog rođaka Veli Xhafu, koji je mrtav ležao na svom traktoru. Svedokinja je na putu videla i ranjene ljude, među kojima je bilo i žena i dece. Jedan policajac pucao je u jednog dečaka.[4595]

1193. Shukri Gerxhaliu, koji je bio u drugom delu konvoja, video je deset vozila s vojnicima i policajcima kako iz pravca grada Vučitrna dolaze putem iz Donje Sudimlje ka Gornjoj Sudimlji.[4596] Među njima je bilo oklopnih transportera i tri vozila redovne policije. Svedoci su čuli kako jedan od ljudi u vozilima, pripadnik VJ, kaže da je to područje "čisto".[4597] Vozila u kojima su bili pripadnici vojske i policije nastavila su dalje, pa je i konvoj mogao da nastavi. Dok su išli, ljudi su videli tela s obe strane puta.[4598] Jedan svedok izdvojio se iz konvoja i vratio u Gornju Sudimlju. Tamo je pronašao vojnike OVK kako pokopavaju ljudska tela. Na mnoga je, po svemu sudeći, pucano iz neposredne blizine. Žrtve su uglavnom bile muškarci, ali bilo je i žena i dece.[4599]

[4590] Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2422–2423; Fedrije Xhafa, T. 3051.
[4591] Fedrije Xhafa, DP P510, par. 9; Fedrije Xhafa, T. 3052.
[4592] Fedrije Xhafa, DP P510, par. 9; Fedrije Xhafa, T. 3052, 3092; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2447–2448, 2486.
[4593] Fedrije Xhafa, T. 3053, 3073; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 9; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2423.
[4594] Fedrije Xhafa, DP P510, par. 9; Fedrije Xhafa, T. 3053.
[4595] Fedrije Xhafa, T. 3053, 3060, 3094; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2470–2472, 2480–2481.
[4596] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 24.
[4597] Shukri Gerxhaliu, T. 3102–3103, 3116; Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 24; Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2604.
[4598] Sabit Kadriu, DP P515, str. 16; Shukri Gerxhaliu, P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2604.
[4599] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 25. Odbrana tvrdi da to što je Shukri Gerxhaliu mogao da se izdvoji iz konvoja i vrati u Gornju Sudimlju znači da je to kretanje bilo dobrovoljno i da ljudi u konvoju nisu bili prisiljavani da napuste svoje domove. Veće se

Jedan pripadnik OVK pokazao je svedoku spisak s 97 ljudi koji su, kako se verovalo, ubijeni i pitao svedoka da li ikog zna. Na tom spisku greškom je bilo upisano i svedokovo ime, koje je potom precrtano.[4600]

1194. Odbrana je osporila verodostojnost Shukrija Gerxhaliua, tvrdeći da on u svom ranijem svedočenju pred Međunarodnim sudom nije pomenuo policajce u vozilima koja su došla iz Vučitrna.[4601] Veće napominje da je Gerxhaliu svoju raniju izjavu dopunio time da su u oklopnim transporterima i policijskim vozilima iz grada Vučitrna, osim vojnika, došli i policajci.[4602] Veće ne smatra da ta dopuna podriva Gerxhaliuovu verodostojnost. Iako je Gerxhaliu u vreme kad su se odvijali događaji navedeni u Optužnici bio pripadnik OVK, zbog čega je njegovo svedočenje razmotreno s posebnom pažnjom, svedok je na Veće načelno ostavio dobar utisak, pa Veće smatra da je on o događajima u ovoj opštini dao verodostojan i pouzdan iskaz.

1195. Nešto kasnije tog dana, ljudi u konvoju videli su da selo Gornja Sudimlja gori.[4603] Dana 3. maja 1999. godine, oko 02:00 časova, glavni deo konvoja, u čijoj je pratnji i dalje bila srpska policija, priključio se manjem delu konvoja, koji je već bio stigao do poljoprivredne zadruge u Vučitrnu.[4604]

1196. U Optužnici se navodi da su srpske snage tokom noći između 2. i 3. maja 1999. godine ubile oko 105 ljudi koji su u konvoju išli kroz kanjon Sudimlje u pravcu Vučitrna.[4605] U Prilogu I Optužnice poimenično su navedene 104 navodne žrtve.

1197. Kao što je već razmotreno gore u tekstu, na osnovu iskaza očevidaca utvrđeno je da su srpske snage u noći između 2. i 3. maja 1999. godine ubile četiri žrtve navedene u Optužnici (to su Hysni Bunjaku, Haki Gerxhaliu, Miran Xhafa i Veli Xhafa) dok su išle u grad Vučitrn. Iskazi o ubijanju Hakija Gerxhaliua, Mirana Xhafe i Veli Xhafe potkrepljeni su zaključcima stručnjaka za sudsku medicinu iz Francuske, koji su kasnije ekshumirali tela i pregledali ih. Iz forenzičkog izveštaja proizlazi da su ti ljudi život izgubili na nasilan način i da je uzrok smrti bile strelne rane u predelu glave.[4606] Forenzički tim nije pronašao telo Hysnija Bunjakua. Međutim, Veće se, na osnovu iskaza očevidaca, uverilo da su njega u noći između 2. i 3. maja 1999. godine srpske snage ubile iz vatrenog oružja dok je išao u konvoju. Na osnovu iskaza očevidaca koji su razmotreni

uverilo da su postupci srpskih snaga, a naročito ubijanje, nesumnjivo imali cilj da se ljudi u konvoju zastraše i nateraju da nastave da idu prema granici, kao i da se ljudi u konvoju nisu kretali na dobrovoljnom osnovu.

4600 Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 25; Shukri Gerxhaliu, T. 3117.
4601 Završni podnesak odbrane, par. 900.
4602 Shukri Gerxhaliu, T. 3101–3103.
4603 Shukri Gerxhaliu, T. 3116.
4604 Fedrije Xhafa, DP P510, par. 10; Sabit Kadriu, DP P515, str. 16; Fedrije Xhafa, T. 3054.
4605 Paragraf 75(i) Optužnice.
4606 V. gore, par. 1427, 1742.

gore, Veće se uverilo da su te žrtve u vreme kad su ubijene išle u konvoju raseljenih lica, da su bile pod nadzorom srpskih snaga i da nisu aktivno učestvovale u neprijateljstvima. Veće se uverilo da su te žrtve bile kosovski Albanci.

1198. Što se tiče preostalih ljudi navedenih u Prilogu I Optužnici, nisu izvedeni nikakvi dokazi o okolnostima u kojima su oni umrli. Tužilaštvo se poziva na iskaz Sabita Kadriua, predsednika lokalne Komisije za ratne zločine iz Vučitrna, koji je istraživao ubistva tih ljudi u noći između 2. i 3. maja 1999. godine. Prema njegovom iskazu, na osnovu razgovora koje je vodio s porodicama žrtava i očevicima, Kadriu je sačinio spisak od 104 žrtve koje su, kako se misli, ubijene između 2. i 3. maja 1999. godine na više lokacija u opštini Vučitrn.[4607] Kadriuov spisak identičan je spisku u Prilogu I Optužnici. Kadriu takođe tvrdi da su tela ta 104 čoveka pronađena 3. maja 1999. godine i da su potom pokopana na groblju u selu Gornja Sudimlja.[4608]

1199. S obzirom na to da je konstatovalo da su se u to vreme u opštini Vučitrn vodile borbe između OVK i srpskih snaga, Veće ne može da isključi mogućnost da su neki od ljudi sahranjenih na groblju u Gornjoj Sudimlji ubijeni dok su učestvovali u neprijateljstvima ili da njihovu smrt nisu izazvale srpske snage. Veće se nije uverilo da su srpske snage na već opisan način ubile i preostala lica navedena na spisku Sabita Kadriua.

5. Poljoprivredna zadruga u gradu Vučitrnu

1200. Policajac koji je tukao Jetisha Xhafu dok je on bio u konvoju ka Vučitrnu nalazio se u poljoprivrednoj zadruzi u gradu.[4609] Policajci u plavim uniformama naredili su ljudima iz konvoja da odu u različite zgrade poljoprivredne zadruge, objektu u državnom vlasništvu, s velikim hangarima za skladištenje, koji se nalazio na periferiji grada Vučitrna.[4610]

1201. Ljudi u konvoju proveli su noć 3. maja 1999. godine u zgradama poljoprivredne zadruge.[4611] Zgrade su bile mračne i prepune ljudi.[4612] Policija je čuvala stražu oko tog kompleksa i sprečavala ljude da izađu po vodu.[4613]

1202. U jutro 4. maja 1999. godine, ljudima je naređeno da napuste zgrade. Policija je opkolila teren na kom su se te zgrade nalazile.[4614] Sabit Kadriu čuo je kako ljudi razgovaraju o ubistvima

[4607] Sabit Kadriu, T. 3177–3179, 3218; DP P515, str. 21–24. Hysni Bunjaku, Haki Gerxhaliu, Miran Xhafa i Veli Xhafa navedeni su na spisku Sabita Kadriua.
[4608] Sabit Kadriu, DP P515, str. 21.
[4609] Fedrije Xhafa, T. 3060–3061; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 10, Sabit Kadriu, DP str. 515, str. 16.
[4610] Fedrije Xhafa, T. 3054–3055; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 10; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2423.
[4611] Sabit Kadriu, DP P515, str. 16.
[4612] Sabit Kadriu, DP P515, str. 16.

od 2. maja 1999. godine. On je video da su neki ljudi u konvoju doneli na traktorima tela svojih rođaka koji su umrli na putu za Vučitrn. Svedok je prepoznao telo jedne majke i njena dva sina iz sela Pasoma/Pasomë.[4615] Dokazi ukazuju na to da je na putu ka poljoprivrednoj zadruzi u Vučitrnu viđeno između 17 i 29 tela.[4616]

1203. Oko 13:00 časova, u krug poljoprivredne zadruge stigla je osoba za koju se pretpostavlja da je Simić, zamenik komandira policije iz Vučitrna. I on je na sebi imao plavu maskirnu policijsku uniformu.[4617] Ubrzo potom, policija je muškarce starosti od otprilike 15 do 73 godine počela da odvaja od porodica i odvodi ih na jedno obližnje polje koje je bila opkolila policija.[4618] Tamo su srpske snage proveravale lične isprave tih ljudi. Operacijom je rukovodila osoba za koju se pretpostavlja da je Dragan Petrović.[4619]

1204. U međuvremenu su dva policajca rekla jednom kosovskom Albancu iz konvoja, Ali Mernici, da izađe s njima iz kruga poljoprivredne zadruge.[4620] Ta dva policajca odvela su Ali Mernicu do kapije jedne fabrike s druge strane glavnog puta. Jedan policajac čekao je na kapiji, a drugi je odveo Ali Mernicu u fabrički krug. Odmah potom, odatle su se začula dva pucnja. U trenutku kad je odveden u fabrički krug, kako je to opisano, Ali Mernica bio je nenaoružan i pod nadzorom naoružanih pripadnika policije. Posle rata, svedok je čuo da je telo Ali Mernice pokopano u selu Pestovo/Pestovë.[4621] Međutim, forenzički tim koji je obavljao uviđaj i vršio sudskomedicinske preglede nije pronašao njegovo telo. S obzirom na to, Veće na osnovu postojećih dokaza ne može da se uveri da je njegova smrt utvrđena.

1205. Oko 13:30 časova na polje su dovedeni civilni kamioni s dugačkim prikolicama i jedan bager. Oko 30 ljudi koji su imali vozačke dozvole izdvojeno je iz grupe i vraćeno u krug poljoprivredne zadruge. Ostalima koji su platili srpski stražari takođe su dozvolili da se vrate.[4622] Ljudima koji su ostali na polju naređeno je da se popnu na kamione. Policajci su napravili špalir i drvenim motkama tukli ljude koji su trčali prema kamionima.[4623] Ti ljudi su kamionima odvezeni

[4613] Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2484.
[4614] Sabit Kadriu, DP P515, str. 17.
[4615] Sabit Kadriu, DP P515, str. 17.
[4616] Sabit Kadriu, DP P515, str. 17.
[4617] Fedrije Xhafa, T. 3056; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 10; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2484.
[4618] Sabit Kadriu, DP P515, str. 17; Fedrije Xhafa, T. 3055; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 11.
[4619] Sabit Kadriu, DP P515, str. 17.
[4620] Sabit Kadriu, DP P515, str. 17.
[4621] Sabit Kadriu, DP P515, str. 17; Sabit Kadriu, DP P516 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5072.
[4622] Sabit Kadriu, DP, P515, str. 17.
[4623] Sabit Kadriu, DP P515, str. 18; Fedrije Xhafa, T. 3055.

do zatvora u Smrekovnici/Smrekonicë, koji se nalazi otprilike na pola puta između Vučitrna i Kosovske Mitrovice.[4624]

1206. U međuvremenu, policajci su ostalima iz konvoja, uglavnom ženama i deci, naredili da u jednoj od tri kancelarije koje su otvorili u krugu poljoprivredne zadruge nabave potvrdu o registraciji.[4625]

1207. Kasnije je Simić naredio ljudima iz konvoja da odu iz grada Vučitrna. Onima koji su imali traktore naredio je da voze prema Albaniji, a onima koji su išli pešice da se vrate u Smrekovnicu ili u Dobru Luku/Dobërllukë.[4626] Porodica Fedrije Xhafa učinila je kako joj je naređeno. Xhafina majka, koja je bila bolesna, stavljena je na jedan drugi traktor i odvezena u Albaniju, a ostali članovi porodice su pešice otišli u selo Kičić/Kiciq i tu se smestili u jednoj praznoj kući. Dana 7. marta 1999. godine, porodica je otišla u Dobru Luku, gde je ostala otprilike do 30. juna 1999. godine.[4627]

1208. Odbrana tvrdi da je stanovništvo išlo dobrovoljno, a ne zato što su ga srpske snage proterale uz primenu sile.[4628] U prilog tome odbrana navodi da je Xhafina porodica najpre otišla u Kičić, a potom u Dobru Luku, gde je ostala sve dok nisu stigle trupe NATO-a.[4629] Shukri Gerxhaliu i njegova porodica vratili su se iz poljoprivredne zadruge u svoje domove u selu Donja Sudimlja.[4630]

1209. Veće se, na osnovu dokaza, uverilo da su ljudi iz grada Vučitrna odlazili zbog postupanja srpske policije, a ne svojom slobodnom voljom. Po uputstvima srpske policije, oni su deportovani u Albaniju ili raseljeni u Smrekovnicu i Dobru Luku. O tome će se detaljnije govoriti nešto kasnije u ovoj Presudi.

6. Zatvor u Smrekovnici

1210. Kad su ljudi koji su iz poljoprivredne zadruge na kamionima poslati u zatvor u Smrekovnici stigli tamo, proverene su im lične isprave. To su uradila lica u civilu, za koje se

[4624] Sabit Kadriu, DP P515, str. 18; Fedrije Xhafa, T. 3055; Fedrije Xhafa, DP P509 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2423.
[4625] Fedrije Xhafa, T. 3059.
[4626] Fedrije Xhafa, T. 3055–3056; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 11.
[4627] Fedrije Xhafa, T. 3056, 3062.
[4628] Završni podnesak odbrane, par. 908.
[4629] Fedrije Xhafa, T. 3054–3056, 3096; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 11.
[4630] Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2564, 2580, 2581.

mislilo da su pripadnici tajne policije. Jedan svedok prepoznao je Duška Janića, šefa tajne policije u Vučitrnu, i zamenika komandira policije Simića, koji su nadgledali popisivanje.[4631]

1211. Dok su zatočenici ulazili u zatvor, policija im je naredila da ruke stave za potiljak i tukla ih je motkama i kundacima.[4632] Sabrit Kadriu držan je oko 20 dana u ćeliji u kojoj je bilo još oko 63 čoveka. Ćelija je bila prenatrpana. Nije se moglo ni sedeti ni ležati.[4633] Neki ljudi držani su po hodnicima zatvora.[4634] Tokom prva dva dana zatočeništva, ljudi nisu dobili ništa da jedu. Trećeg dana dobili su vodu i hleb. Voda je bila prljava, pa se većina ljudi razbolela. Jednog čoveka koji je tražio lekove izveli su napolje i čulo se kako jauče. Posle trećeg dana u zatočeništvu, ljudi su svake večeri odvođeni u trpezariju da jedu. Na putu do trpezarije i nazad policajci su ih tukli motkama.[4635]

1212. Negde oko 17. maja 1999. godine, posle 12 ili 14 dana zatočeništva, zatočenici su odvedeni u kancelariju upravnika zatvora. Na putu do tamo tukli su ih motkama.[4636] U upravnikovu kancelariju uvođeni su po dvojica ili trojica. Tamo su ih ispitivala dva Srbina u civilu. Jedan svedok opisao je šta je doživeo tokom tog ispitivanja. Pitali su ga da li je pripadnik OVK i potom ga prisilili da potpiše da je pripadao grupi terorista koji su radili protiv srpske vlade.[4637]

1213. Narednog dana, otprilike 18. maja 1999. godine, policajci u plavim maskirnim uniformama odvodili su ljude iz konvoja, u grupama od po sedam ili osam, u podrum jedne male zgrade u zatvorskom dvorištu. Veće se uverilo da su ti policajci pripadali redovnom sastavu MUP-a. Druge grupe zatočenika odvodili su zatvorski stražari. Odmah pošto bi zatočenici ušli u podrum, začuli bi se krici.[4638] To je postala uobičajena pojava. Zatočenike bi svakog dana odvodili u podrum, a potom bi se odatle čuli krici. Jednom prilikom čulo se kako jedan zatočenik jauče iz podruma, a potom se policija vratila stepenicama bez njega. Za jednog policajca utvrđeno je da je Saša Manojlović. On je nosio zelenu maskirnu uniformu.[4639] Na osnovu već razmotrenih dokaza o uniformama, Veće se uverilo da je taj čovek bi pripadnik SAJ MUP-a, koji je u ovoj operaciji sadejstvovao s lokalnom policijom. Sledećeg jutra, jedan policajac doveo je u zatvorsko dvorište

[4631] Sabit Kadriu, DP P515, str. 18.
[4632] Sabit Kadriu, DP P515, str. 18.
[4633] Sabit Kadriu, DP P516 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5075; Sabit Kadriu, DP P515, str. 18.
[4634] Sabit Kadriu, DP P515, str. 18.
[4635] Sabit Kadriu, DP P515, str. 18; DP P518.
[4636] Sabit Kadriu, DP P515, str. 18.
[4637] Sabit Kadriu, DP P515, str. 19.
[4638] Sabit Kadriu, DP P515, str. 19.
[4639] Takve uniforme nosio je SAJ MUP-a.

tri ili četiri čoveka, za koje se mislilo da su policajci, kao i jednog čoveka u civilu. Ubrzo potom, četiri policajca izašla su iz podruma, noseći jedno telo skriveno pod ćebetom.[4640]

1214. Nekoliko dana kasnije policajci su polovinu zatočenika odvezli do tehničke škole.[4641] Tamo su ljude naterali da kleče podignutih ruku, a tri ili četiri policajca tukla su ih palicama. Onda su ih smenili drugi policajci i nastavili da tuku ljude. Kasnije je dovedeno i nekoliko civila, koji su zatočenike tukli metalnim šipkama. Ljude su pojedinačno ispitivali o vezama s OVK-om i OEBS-om.[4642] Drugu polovinu ljudi odveli su u medicinsku školu u Kosovskoj Mitrovici. Kad su ih vratili u zatvor, istog dana oko 15:00 časova, ljudi iz obe grupe (oni iz tehničke škole i oni iz medicinske) bili su krvavi.[4643]

7. Dobra Luka

1215. Dana 15. ili 16. maja 1999. godine, oko 08:00 časova, pripadnici srpskih snaga, neki u plavim maskirnim a neki u zelenim maskirnim uniformama, došli su u selo Dobra Luka. Pucali su u vazduh.[4644] Pratili su ih tenkovi VJ. S njima su bili i pripadnici srpskih snaga koji su išli pešice i koji su naredili žiteljima da izađu iz kuća.[4645] Prema zaključku Veća, a na osnovu dokaza o uniformama o kojima je već bilo govora u ranijem odeljku ove Presude u kojem su razmatrane uniforme, tenkovi i njihova posada pripadali su VJ, ljudi u zelenim maskirnim uniformama bili su pripadnici VJ ili SAJ MUP-a, a ljudi u plavim maskirnim uniformama bili su pripadnici MUP-a.[4646] Jedan svedok prepoznao je jednog policajca kao jednog od policajaca koji su 2. maja 1999. godine tukli ljude u konvoju.[4647] Muškarci iz sela odvojeni su od žena i dece.[4648] Potom su muškarci naterani da predaju novac i odvedeni u zatvor u Smrekovnici, gde su držani nekoliko dana i mučeni, a potom poslati u Albaniju.[4649]

1216. U međuvremenu, ženama i deci iz sela naređeno je da odu u bolnicu u Smrekovnici i da se tamo registruju.[4650] Ženama su u bolnici date plave lične isprave s pečatom na kom je pisalo "Republika Srbija" i s ličnim podacima vlasnika isprave. Te isprave potpisala je Snježana Bogunović, supruga jednog policajca iz rezervnog sastava koji se zvao Boža. Bolničko dvorište čuvali su policajci u plavim uniformama. Pošto su žene dobile isprave, jedan čovek, za kog je

[4640] Sabit Kadriu, DP P515, str. 19.
[4641] Sabit Kadriu, DP P515, str. 19–20. Pripadnici tih srpskih snaga opisani su kao policajci u plavim maskirnim uniformama. Takve uniforme nosili su pripadnici redovnog sastava MUP-a, v. gore, par. 53–54.
[4642] Sabit Kadriu, DP P515, str. 19–20.
[4643] Sabit Kadriu, DP P515, str. 20.
[4644] Fedrije Xhafa, DP P510, par. 15.
[4645] Fedrije Xhafa, T. 3057; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 12.
[4646] V. gore, par. 53–54, 162.
[4647] Fedrije Xhafa, DP P510, par. 12.
[4648] Fedrije Xhafa, T. 3057; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 12.
[4649] Fedrije Xhafa, T. 3057, 3061; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 12, 14.
[4650] Fedrije Xhafa, DP P510, par. 13.

utvrđeno da se prezivao Simić i koji je bio zamenik komandira policije iz Vučitrna, naredio je ženama da se vrate kući. Simić je rekao da će svako ko pomaže OVK-u biti ubijen.[4651]

8. Od zatvora u Smrekovnici do granice s Albanijom

1217. Dana 23. maja 1999. godine, oko 09:00 časova, nekoliko desetina ljudi zatočenih u Smrekovnici pozvano je u zatvorsko dvorište i ukrcano u četiri autobusa. Kod autobusa policajci su od zatočenika tražili novac.[4652] Potom su autobusi sa zatočenicima otišli. Dok su autobusi išli kroz Vučitrn, mnoge kuće bile su u plamenu.[4653] Kad su autobusi došli u opštinu Štimlje, u njihovoj pratnji su bila tri kamiona na kojima su bili ljudi s dugom kosom, bradama i raznim povezima oko glave. Autobusi su se zaustavili u selu Žur, u opštini Prizren, u blizini Vrbnice, graničnog prelaza s Albanijom. Policija je zatočenicima naredila da izađu iz autobusa, postrojila ih i tukla. Potom je zatočenicima naređeno da trče glavnim putem do albanske granice i da ruke drže na potiljku. U bunkerima s obe strane glavnog puta bili su pripadnici srpskih snaga. Dok su ljudi trčali, videli su da im iznad glava lete avioni NATO-a i bombarduju to područje. Na graničnom prelazu, šestorica–sedmorica policajaca i ljudi u zelenim uniformama oduzeli su zatočenicima lične isprave, a potom ih naterali da pređu granicu s Albanijom.[4654]

9. Incidenti na groblju u Vučitrnu, Gornjoj Sudimlji i Donjoj Sudimlji

1218. Postoje izvesni dokazi o tome da su 2. maja 1999. godine ujutro pripadnici policije i VJ došli u grad Vučitrn.[4655] Vojska Jugoslavije ušla je u istočni deo grada, dok su pripadnici policije i paravojnih formacija ušli u zapadni.[4656] Pripadnici policije i paravojnih formacija proterali su oko 20.000 ljudi iz njihovih domova i uputili ih prema gradskom groblju, koje su prethodno opkolili.[4657] Na putu ka groblju neki ljudi odvojeni su od svojih porodica i postrojeni uz jedan zid. Neki su potom ubijeni iz vatrenog oružja.[4658] Kasnije su na kamione natovarena tela 74 čoveka. Ima dokaza da su ta tela više od dve godine kasnije pronađena u masovnim grobnicama u centru SAJ u Batajnici, pored Beograda, u Srbiji, i da su potom prebačena na Kosovo i tamo ponovo pokopana.[4659] Tri čoveka nadležna za srpske snage bili su Vučina Janićević, Dragan Petrović i

[4651] Fedrije Xhafa, DP P510, par. 13; Fedrije Xhafa, T. 3056. Odbrana tvrdi da su te isprave bile "pomoćno sredstvo", da se na njima nije video vlasnikov identitet i da je pomoću njih trebalo pratiti kretanje stanovništva.
[4652] Sabit Kadriu, DP P515, str. 20. Jedan svedok dao je nešto novca.
[4653] Sabit Kadriu, DP P515, str. 20.
[4654] Sabit Kadriu, DP P515, str. 20.
[4655] Sabit Kadriu, DP P515, str. 24; Sabit Kadriu, T. 3219. Srpske snage opisane su kao policajci u plavim maskirnim uniformama, a za pripadnike VJ je rečeno da su nosili zelene maskirne uniforme s prslucima i šlemove.
[4656] Sabit Kadriu, DP P515, str. 24; Sabit Kadriu, T. 3181, 3218–3220.
[4657] Sabit Kadriu, DP P515, str. 24; Sabit Kadriu, T. 3219.
[4658] Sabit Kadriu, DP P515, str. 24, Sabit Kadriu, T. 3219–3220.
[4659] Sabit Kadriu, T. 3182–3219; Sabit Kadriu, DP P516 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 5087; Sabit Kadriu, DP P515, str. 25–30. Nijedno od 74 imena koje je naveo Sabit Kadriu ne navodi se u Optužnici i za njih nema sudskomedicinskih dokaza.

Ljubiša Simić, zamenik komandira policije u Vučitrnu.[4660] Na groblju su ljudi koji su isterani iz svojih domova odvojeni od žena i dece. Oni su poslati u sportski centar u Vučitrnu, a narednog dana u zatvor u Smrekovnici.[4661] Ostalima je dozvoljeno da se vrate kući.[4662]

1219. Postoje dokazi iz druge ruke da su srpske snage 24. maja 1999. godine u jednom odvojenom incidentu u selu Gornja Sudimlja ubile osam žena i devojaka i iskasapile im tela, ali o tome se na osnovu dokaza ne može doneti nesporan zaključak.[4663]

1220. Ujutru 31. maja 1999. godine, Shukri Gerxhaliu čuo je povike na srpskom, kojima su usledila dva ili tri pucnja iz pravca jedne kuće u Donjoj Sudimlji.[4664] Tela vlasnika te kuće i dvojice drugih ljudi pronađena su ubrzo potom na putu pored kuće.[4665] Ima dokaza da je ubrzo posle ovog incidenta u blizini viđeno sedam policajaca.[4666] Posle izvesnog vremena, tela devetoro rođaka Shukrija Gerxhaliua, među kojima je bilo i dece, pronađena su u kući Seladina Gerxhaliua u Donjoj Sudimlji.[4667] Iako je o tim ubistvima sprovedena istraga, dokaza o njenim rezultatima nema.[4668] Dva–tri dana posle tog događaja preostali članovi Gerxhaliuove porodice, a među njima i sam Shukri Gerxhaliu, napustili su Donju Sudimlju, strahujući za život, i otišli u Crnu Goru. Usput su im policajci na kontrolnim punktovima tražili novac, a u Kosovskoj Mitrovici policija im je oduzela i uništila sve lične isprave.[4669]

1221. O tim ubistvima ne postoje svedočanstva iz prve ruke i u Optužnici nema konkretnih optužbi koje bi proizlazile iz njih. U takvim okolnostima, Veće o tome neće donositi konkretne zaključke, niti će se dalje baviti time.

[4660] Sabit Kadriu, T. 3219; Fedrije Xhafa, DP P510, par. 10.
[4661] Sabit Kadriu, T. 3219; Sabit Kadriu, DP P515, str. 25.
[4662] Sabit Kadriu, DP P515, str. 25.
[4663] Sabit Kadriu, DP P515, str. 31–32.
[4664] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 28–29.
[4665] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 30–31; Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2520–2522, 2610–2612. Tela su bila u civilnoj odeći i pored njih nije pronađeno oružje. Jedno telo imalo je rane od metaka u predelu šaka i stomaka. Kod drugog tela ruke su bile odsečene, a u predelu vrata bile su strelne rane. Kod trećeg tela rane su bile u predelu desnog oka i čela.
[4666] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 30.
[4667] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 32; Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2520–2522. Žrtve su imale strelne rane i bile su nabacane u jednoj sobi u kući. To su bili: Fexhrije Gerxhaliu, rođena 1954, Muharrem Gerxhaliu, rođen 1985, Mexhit Gerxhaliu, rođen 1987, Abdurrahman Gerxhaliu, rođen 1989, Mybera Gerxhaliu, rođen 1988, Sabahudin Gerxhaliu, rođen 1992, Salihe Gerxhaliu, rođena 1918, Sofije Gerxhaliu, rođena 1963. i Safer Gerxhaliu, rođen 1988. godine. Nijedna od tih žrtava nije navedena u Prilogu I Optužnici.
[4668] Shukri Gerxhaliu, DP P513 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 2516, 2520, 2523, 2615; Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 31.
[4669] Shukri Gerxhaliu, DP P512, par. 35; Shukri Gerxhaliu, T. 3117.

N. Opština Podujevo

1. Kontekst

1222. Opština i grad imaju isto ime, Podujevo. Opština Podujevo nalazi se na teritoriji SUP-a Priština. Ona se nalazi na krajnjem severoistoku Kosova, blizu administrativne granice. U periodu na koji se Optužnica odnosi ta granica delila je Pokrajinu Kosovo od uže Srbije. Podujevo je bilo najveći grad na području koje se pominje kao "Malo Kosovo" i koje je 1998. i početkom 1999. godine bilo poznato uporište OVK.[4670] To područje, a naročito put koji prolazi kroz Podujevo, bilo je važan transportni pravac između Niša, u užoj Srbiji, i glavnog grada Kosova, Prištine;[4671] britanski general Karol John Drewienkiewicz opisao je taj put kao "pupčanu vrpcu" s ostatkom Srbije.[4672] Početkom 1999. godine, OVK je počeo da vrši napade na taj put s položaja na području Bajgore, koje se nalazi zapadno od Podujeva i koje je takođe bilo poznato uporište OVK.[4673] Početkom 1999. godine, to je područje postajalo strateški sve značajnije za srpske snage i vlasti; preko njega se iz Niša na Kosovo slalo vojno pojačanje,[4674] a vojna kontrola nad njim bila je od presudnog značaja za pripremu odbrane od očekivane invazije kopnenih snaga NATO-a.[4675]

1223. Zbog prisustva jakih snaga OVK na "Malom Kosovu", na tom području došlo je do žestokih okršaja između srpskih snaga i OVK. Oni su se intenzivirali krajem 1998. i početkom 1999. godine. Te aktivnosti detaljnije su opisane na drugim mestima u ovoj Presudi.[4676] Područje "Malog Kosova" bilo je uvršteno u plan zajedničke ofanzive VJ i MUP-a velikih razmera, sprovedenu u proleće 1999. godine na nekoliko područja širom Kosova.[4677] U depešama poslatim

---

[4670] Bislim Zyrapi, T. 2490–2491; Shaun Byrnes, T. 8234–8236; Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12192–12196; Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 76, 77; Karol John Drewienkiewicz, T. 6506; v. takođe Richard Ciaglinski, DP P834 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6911; v. dole, par. 1554.

[4671] Shaun Byrnes, T. 8193–8195, 8246–8248; DP P1247; Richard Ciaglinski, DP P834 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 6823.

[4672] Karol John Drewienkiewicz, T. 6351–6352; Karol John Drewienkiewicz, DP P996, par. 76; Karol John Drewienkiewicz, DP P997 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 7878.

[4673] John Crosland, DP P1400, par. 68, 71.

[4674] Shaun Byrnes, T. 8246–8248; v. takođe Shaun Byrnes, DP P1214 (Transkript u predmetu *Milutinović*), T. 12164.

[4675] Milan Đaković, T. 7940, 8063–8064. Veće napominje da je na sednici Kolegijuma VJ, održanoj 4. marta 1999. godine, između ostalog bilo govora o koncentraciji terorista u Podujevu i da je procenjeno da je "... moguće da [to] čine kako bi u slučaju i u intervencijama snaga NATO onemogućili dovođenje naših snaga iz unutrašnjosti Srbije s jedne strane i obezbeđenja veza sa snagama NATO u Makedoniji s druge strane" (DP P1335, str. 8); Vlastimir Đorđević, T. 9678–9679, u vezi s operacijama "čišćenja" planiranim na sastanku Štaba MUP-a od 17. februara 1999. godine (DP P85).

[4676] V. gore, par. 389.

[4677] DP P85, Zapisnik sa sastanka održanog 17. februara 1999. godine u Štabu MUP-a, na kom je rukovodilac Štaba MUP-a Sreten Lukić prisutnima, među kojima je bio i optuženi, podneo izveštaj o planu da se sprovedu tri "akcije čišćenja terena", pri čemu je jedna od njih trebalo da se sprovede na području Podujeva. V. takođe DP P889, Zapovest Komande Prištinskog korpusa od 16. februara 1999. godine, u kojoj se iznosi detaljan plan za protivterorističke dejstva VJ i SAJ i PJP MUP-a u nekoliko sela u opštini Podujevo, uključujući obližnja sela severno, zapadno i južno od grada Podujeva, poput Krpimeja/Këpimeh, Dobrotina, Obrandže/Obrançë, Gornje Dubnice, Donje Lapaštice/Llapashticë-e-Epërme i sela Penduhe/Penuhë. Operacije predviđene ovim planom trebalo je da traju "3–5 dana" (DP P889, str. 5–6). Plan je sproveden Odlukom Zajedničke komande od 22. marta 1999. godine (DP D105). V. takođe Milan Đaković, koji je znao da vojska dejstvuje na tom području (v. T. 7938–7939); v. takođe DP P924, Dopis Komande Prištinskog korpusa VJ upućen Komandi 3. armije od 18. marta 1999. godine, u kom se iznosi ideja o operaciji usmerenoj na druga sela južno od grada Podujeva, "u skladu sa Vašom opštom zamisli i posebnim planovima".

februara i marta 1999. godine optuženi je naložio da se na OUP Podujevo rasporede odredi PJP-a, uključujući, između ostalih, i pripadnike 36. i 38. odreda.[4678] Krajem februara i početkom marta 1999. godine, u opštini Podujevo i u drugim delovima Kosova formiran je velik kontingent srpskih snaga[4679]

1224. Okršaji između srpskih snaga i OVK nastavili su se i tokom marta 1999. godine.[4680] Verifikaciona misija za Kosovo izvestila je 20. marta 1999. godine o žestokim borbama u selima zapadno od Podujeva, a 21. marta 1999. godine o tome da VJ granatira šire područje Podujeva.[4681] Dana 24. marta 1999. godine ili približno tog datuma, združene snage VJ i MUP otpočele su napad na nekoliko sela u okolini grada Podujeva; očekivalo se da će ta operacija trajati dva ili tri dana.[4682] U toj operaciji VJ je trebalo da pruži podršku snagama MUP-a u "blokadi Podujeva sa severne strane", sa ciljem da se obezbede glavni put koji iz opštine Podujevo vodi u užu Srbiju i borbena kontrola nad tom teritorijom.[4683] Dokazi pokazuju da su i beogradske i prištinske jedinice SAJ MUP-a stigle na područje Podujeva 23. marta 1999. godine kako bi učestvovale u operacijama planiranim za nekoliko sela u rejonu "Malog Kosova", koje su sprovedene 24–27. marta 1999. godine ili približno u tom periodu.[4684] Radislav Stalević, komandant SAJ u Prištini, potvrdio je da je SAJ 27. marta 1999. godine bio u gradu Podujevu, gde se vratio posle operacije u selu Bradaš/Bradash, na severu opštine. Stalević je u svom svedočenju rekao: "Podujevo [je] bilo po planu koji smo dobili, znači, po izvodu iz topografske karte, mi smo imali taj pravac i ja nisam mogao da odem u nekom drugom pravcu sem u tom."[4685] Dana 28. marta 1999. godine po podne, SAJ je krenuo iz Kosovog Polja kako bi nastavio da učestvuje u operacijama.[4686]

[4678] V. DP P139. Ti pripadnici PJP-a poslati su da zamene pripadnike PJP-a koji su već bili u OUP Podujevo a čije je angažovanje trebalo da se završi 23. februara 1999. godine. U dopisu se navodi da će pripadnici 36. i 38. odreda ostati na zadatku u trajanju od 40 dana (DP P139, str. 1–2). V. takođe DP P1491, izveštaj kojim se potvrđuje sprovođenje naloga iz DP P139. V. takođe DP P712. Dana 21. marta 1999. godine, jednim dopisom koji je potpisao Vlastimir Đorđević traži se raspoređivanje još jedne čete 22. odreda PJP-a u OUP Podujevo (v. DP P346; v. takođe DP P714, izveštaj o sprovođenju naloga iz DP P346).

[4679] DP P85; DP P924.

[4680] V. gore, par. 437.

[4681] DP P1029, str. 115 i 123 u e–courtu.

[4682] DP D105, Naređenje Zajedničke komande od 22. marta 1999. godine, kojim se od VJ traži da podrži snage MUP-a u "razbijanj[u] i uništenj[u] ŠTS u rejonu Malo Kosovo"; v. takođe DP D104 i Milan Đaković, T. 8066–8068.

[4683] DP D105, str. 4, "Zadatak: podržati snage MUP-a blokadi Podujeva sa severne strane, obezbediti komunikacije Prepolac–Podujevo i s. Merdare–Podujevo i borbenu kontrolu teritorije."

[4684] Živko Trajković, T. 9085, 9088–9099; Radislav Stalević, T. 13832–13833; Zoran Simović, T. 13780; v. takođe DP P889. Veće napominje da se zahtev "[d]a se u Podujevu stacioniraju delovi specijalnih snaga za antiterorističke dejstva radi razbijanja terorističkih bandi" može naći i u dopisu koji je predsedik Skupštine opštine Podujevo 11. decembra 1998. godine uputio, između ostalog, predsedniku SRJ Slobodanu Miloševiću, predsedniku Republike Srbije Milanu Milutinoviću, ministru unutrašnjih poslova Vlajku Stojiljkoviću i generalu Sretenu Lukiću. U dopisu se kaže da se bezbednosna situacija u opštini Podujevo pogoršala i detaljno se navode akcije terorista kosovskih Albanaca na tom području, uključujući i područje grada Podujeva, DP D351.

[4685] Radislav Stalević, T. 13917–13918, 13780. Stalević u svom iskazu tvrdi da je, kad je njegova jedinica dobila zadatak, dobio samo izvode iz topografskih karata, a da nije imao pismeno naređenje, Radislav Stalević, T. 13830–13831. V. takođe DP P889, str. 6.

[4686] Radislav Stalević, T. 13917–13918.

1225. Najkasnije 27. marta 1999. godine, u gradu Podujevu stacionirana je 211. oklopna brigada Prištinskog korpusa VJ, koja je tamo poslata da "zaštit[i] srpsko stanovništvo" i "obezbeđuje prevoj Prepolac i prevoj Merdare", u sadejstvu s MUP-om.[4687]

2. Preliminarne napomene

1226. Veće je saslušalo iskaze dvoje svedoka o događajima koji su se odigrali u Podujevu pred kraj marta 1999. godine, a koji su navedeni u Optužnici; to su Fatos Bogujevci i njegova rođaka Saranda Bogujevci, koji su u vreme kad su se odigrala navedena krivična dela imali 12, odnosno 13 godina.[4688] Iako su u vreme tih događaja bili mladi i iako je od tih događaja prošlo dosta vremena, Veće se uverilo da su iskazi to dvoje svedoka pouzdani i da su se svedoci trudili da daju istinite iskaze. U njihovim iskazima postoje manje nepodudarnosti u činjenicama, ali Veće ne smatra da se one tiču pitanja koja su od presudnog značaja za navode niti da utiču na opštu pouzdanost iskaza ili na iskrenost svedoka.

1227. Kad opisuju srpske snage koje su videle tog sudbonosnog 28. marta 1999. godine, obe žrtve ih uglavnom pominju neodređeno kao "vojnike". Međutim, ako se njihovi iskazi brižljivo analiziraju, ispostavlja se da pojam "vojnik" nije ograničen samo na pripadnike VJ.[4689] Zato Veće pojam "vojnici" svaki put stavlja pod znake navoda, osim tamo gde je reč o konkretnijim opisima srpskih snaga viđenih tokom konkretnih događaja koji su se odigrali 28. marta 1999. godine ujutro. Gde god je to moguće, Veće je o snagama koje su u njima učestvovale iznelo konkretne konstatacije, zasnovane prvenstveno na uniformama koje su te snage nosile.

1228. Osim iskaza tih dveju žrtava, Veće je saslušalo i iskaz nekoliko pripadnika srpskih snaga koji su neposredno učestvovali u operacijama u gradu Podujevu 28. marta 1999. godine, a to su Goran Stoparić, svedok tužilaštva i nekadašnji pripadnik paravojne formacije "Škorpioni", koji je u to vreme bio komandant izviđačkog voda te jedinice,[4690] i svedoci odbrane Zoran Simović i Radislav Stalević, komandanti beogradskog, odnosno prištinskog SAJ. Veće je iskaze svakog tog svedoka analiziralo obazrivo. Što se tiče Gorana Stoparića, Veće je zaključilo da je na njegovo

[4687] Momir Stojanović, T. 11777; DP P896, str. 2–3.
[4688] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 9; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 9.
[4689] V. Saranda Bogujevci, DP P373, par. 40, gde svedokinja objašnjava da su osobe koje ona naziva "vojnicima" nosile zelene maskirne uniforme, ali da su se te uniforme razlikovale od uniformi koje su nosili vojnici koje je videla u kasarnama pre sukoba. Fatos Bogujevci je u svom svedočenju rekao da, kad govori o vojnicima, "ne misl[i] samo na redovnu vojsku, ni samo na redovne policijske snage". On je objasnio da su uniforme koje je video 28. marta 1999. godine prevashodno (izuzev uniformi koje su nosili neki pripadnici "redovn[e] vojsk[e]" i "svetlozelen[ih] maskirn[ih] uniform[i]", koje su "uglavnom" nosili pripadnici snaga koje su se nešto kasnije tog dana našle u dvorištu (Fatos Bogujevci, DP P383, par. 29, 37) bile maskirne zelene i smeđe uniforme (Fatos Bogujevci, DP P373, par. 29, 32).
[4690] Goran Stoparić, DP P493, par. 8, 14, 17. Goran Stoparić se "Škorpionima" priključio 1991. godine, kad se upoznao sa Slobodanom Medićem. Tokom 1993. godine radio je na obezbeđenju postrojenja naftne industrije u Krajini kao pripadnik jedinice na čijem je čelu bio Medić (Goran Stoparić, DP P493, par. 7–8; Goran Stoparić, T. 2880).

svedočenje uticao njegov interes da umanji svoju ulogu u pomenutim događajima, da odgovornost za pucanje ograniči na konkretne osobe i da ne uvuče druge. Međutim, Veće napominje da su drugi aspekti Stoparićevog iskaza, uprkos tome pouzdani. Njegovim iskazom naročito se može potvrditi i precizirati opis događaja od 28. marta 1999. godine, kada je došlo do ubistava u dvorištu koja su opisale žrtve Saranda i Fatos Bogujevci, kao i identifikovati snage koje su u tome učestvovale.

1229. Što se tiče svedoka odbrane Simovića i Stalevića, Veću je bilo jasno i da velik deo njihovih iskaza o onom što se tog dana dogodilo neće moći da se prihvati kao istinit, pošto su ti svedoci u iskazima, kako Veće smatra, pokušavali da se distanciraju od zločina i da poreknu svu svoju odgovornost za njih. Zato se Veće, kad su u pitanju događaji u gradu Podujevu od 28. marta 1999. godine, na njihove iskaze oslanjalo samo u meri u kojoj je to suštinski potvrđeno drugim dokazima koje je Veće prihvatilo ili u meri u kojoj iskazi nisu sporni.

1230. Veće napominje da se ovi iskazi dobrim delom bave pitanjem da li su ljudi koji su 28. marta 1999. godine poslati u grad Podujevo, kako je to izloženo u zaključcima Veća u nastavku teksta, bili pripadnici rezervnog sastava koje je MUP regrutovao u skladu s uobičajenom procedurom ili su u pitanju pripadnici nezavisne paravojne formacije koja je, pod vođstvom svojih komandanata, trebalo da bude angažovana na izvršavanju dodeljenih zadataka. Postavlja se i pitanje da li je te ljude trebalo rasporediti da služe u SAJ, a ako jeste, da li se to već dogodilo u vreme kad su se u Podujevu odigravali relevantni događaji. Veće će se tim pitanjima detaljno baviti u Poglavlju XII, kad bude analiziralo odgovornost optuženog, a naročito ulogu koju je on imao u raspoređivanju tih snaga u Podujevu marta 1999. godine. Za potrebe konstatacija u ovom poglavlju, Veće smatra da je dovoljno da iznese konstataciju koju je već iznelo na drugom mestu u ovoj Presudi,[4691] a to je da je među snagama koje su, na intervenciju optuženog, poslate u grad Podujevo 28. marta 1999. godine bila i paravojna formacija poznata kao "Škorpioni" koja je, mimo uobičajene procedure, pripojena SAJ MUP-a kako bi pomogla SAJ u izvršenju protivterorističkih operacija na području Podujeva u vreme u koje su se odigrali događaji navedeni u Optužnici.

[4691] V. dole, par. 1930–1966.

3. Zaključci

(a) Događaji od 28. marta 1999. godine

1231. U kontekstu onog što je rečeno, Veće sad prelazi na konkretne navode u Optužnici koji se odnose na ubijanje 14 žena i dece iz porodica Bogujevci, Llugaliu i Duriqi u gradu Podujevu, 28. marta 1999. godine.[4692]

1232. Tokom otprilike mesec dana pre početka vazdušne kampanje NATO-a,[4693] zbog borbi između OVK i srpskih snaga, koje su uglavnom činile VJ i policija,[4694] u brdima i okolnim selima, kako je to već opisano, mnoge porodice kosovskih Albanaca došle su u grad Podujevo, gde su se osećale bezbednije.[4695] Zato su u gradu domaćinstva kosovskih Albanaca u koje su se ti ljudi sklonili bila pretrpana.[4696]

1233. Porodični kompleks porodice Bogujevci nalazio se u centru grada Podujeva, u blizini policijske stanice, u kraju koji su pretežno naseljavali Albanci.[4697] Iz policijske stanice, koja je imala tri ili četiri sprata, videli su se delovi porodičnog kompleksa,[4698] koji je na sve četiri strane bio opasan visokim zidom i imao veliku kapiju prema glavnoj ulici.[4699] U vreme događaja navedenih u Optužnici, Fatos Bogujevci i Saranda Bogujevci živeli su u jednoj od tri kuće u okviru tog porodičnog kompleksa, zajedno s ocem Fatosa Bogujevcija Selatinom, majkom Shefkate, bratom Gencom (rođenim 1993), sestrama Norom, Jehonom i Lirije (rođenim 1984, 1988, odnosno 1990), kao i stricem, ocem Sarande Bogujevci, Safetom, Sarandinom majkom Salom, dvojicom njene mlađe braće, Shpendom i Shpetimom (rođenim 1986, odnosno 1989) i babom po ocu Shehide Bogujevci.[4700] Pored toga, Selatinova i Safetova tetka Nefise Llugaliu i njena snaha Fezrije Llugaliu, iz jednog obližnjeg sela, došle su kod porodice Bogujevci zato što su

[4692] Optužnica, par. 77(b).
[4693] 24. mart 1999. godine.
[4694] Veće napominje da Fatos Bogujevci u svojoj izjavi u tom kontekstu govori o "policijsk[oj] i vojn[oj] aktivnosti" (v. DP P373, par. 22). U unakrsnom ispitivanju, on je potvrdio da su kosovski Albanci iz seoskih krajeva prešli u grad Podujevo zbog borbi u selima i brdima između OVK i "policije i vojske" (Fatos Bogujevci, T. 1950).
[4695] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 22; Fatos Bogujevci, T. 1950–1951. Saranda Bogujevci je u svom svedočenju rekla da su kosovski Albanci počeli da prelaze u grad Podujevo iz straha za bezbednost; ona dodaje da su ti ljudi, kako je ona to shvatila, dolazili u grad zato što su srpske snage palile kuće i ubijale ljude u tim selima (Saranda Bogujevci, DP P373, par. 18). S obzirom na dokaze o tome da su na tom području bile prisutne i snage OVK i srpske snage (v. gore, par. 1224–1225), što i Fatos Bogujevci kaže u svom svedočenju, Veće smatra očiglednim da su borbe između OVK i srpskih snaga na tom području bile razlog iz kog su porodice mnogih kosovskih Albanaca u to vreme prešle u grad Podujevo.
[4696] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 22; Saranda Bogujevci, DP P373, par. 18.
[4697] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 11, 15; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 11, 15.
[4698] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 10, 11; DP P377 (fotografija snimljena iz vazduha; policijska stanica uokvirena je crvenom bojom); Fatos Bogujevci, DP P383, par. 10, 11, 13; DP P384 (zaokruženim brojem "6" označena je policijska stanica).
[4699] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 11; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 11.
[4700] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 3–5, 10; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 3–5, 10; Fatos Bogujevci, T. 1924–1925, 1941; DP P384 (crtež Fatosa Bogujevcija; brojem "1" označena je njegova porodična kuća, u okviru porodičnog kompleksa).

u to vreme mislile da je suviše opasno da ostanu u selu.[4701] U drugoj kući u porodičnom kompleksu živeo je očev brat od strica. [4702]

1234. Tokom nedelja pred početak vazdušne kampanje NATO-a, vozila srpske vojske i policije, uključujući tenkove, redovno su prolazila centrom grada i ulicama ispred porodičnog doma Bogujevcijevih i nastavljala dalje na Kosovo.[4703] Dana 22. marta 1999. godine ili približno tog datuma, porodica je čula da su srpske snage iz vatrenog oružja ubile jednog komšiju koji je živeo dva–tri kompleksa dalje, gde je i sahranjen.[4704] Širile su se glasine da vojno sposobne muškarce odvode iz kuća jer se sumnja da bi mogli biti pripadnici OVK. Kako srpske snage[4705] ne bi imale povoda da vrše pretres na njihovom posedu i misleći da se on neće naći na meti ako u njemu ostanu samo žene i deca, Fatosov i Sarandin otac otišli su iz porodičnog doma i sklonili se na jedno drugo mesto u gradu Podujevu, a porodice su posećivali povremeno.[4706]

1235. Ubrzo pošto je kampanja NATO-a počela, u Podujevu je nestalo struje i vode,[4707] a u gradu se tokom cele noći čula pucnjava.[4708] Na ulicama grada Podujeva porastao je broj pripadnika srpskih snaga.[4709] Fatos Bogujevci čuo je da se na ljude na ulicama grada puca.[4710] Saranda Bogujevci videla je "vojnike" kako ulaze u kuću jednog komšije i ubrzo potom odlaze iz nje.[4711] Strahujući za život, članovi porodice tih dana nisu izlazili iz kuće.[4712]

1236. Kao i mnoge druge porodice kosovskih Albanaca koje su, kako je to već opisano, pobegle iz okolnih sela i sklonile se u grad, i porodica Duriqi tada je potražila pribežište kod porodice Bogujevci i smestila se u treću kuću u porodičnom kompleksu.[4713] Članovi porodice koji su bili u

[4701] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 25; Fatos Bogujevci, T. 1925–1927; Saranda Bogujevci, DP P373, par. 22; Saranda Bogujevci, T. 1881.
[4702] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 10; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 10; DP P384 (brojem "2" obeležena je kuća očevog brata od strica).
[4703] Fatos Bogujevci, T. 1956–1957; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 21; Fatos Bogujevci, T. 1953–1954; v. takođe Saranda Bogujevci, T. 1879, 1910. Veće prima k znanju iskaz Fatosa Bogujevcija da se Podujevo ne nalazi na glavnom putu koji od Niša i Merdara, u užoj Srbiji, vodi ka Prištini, na Kosovu, već da kroz grad Podujevo prolazi jedan lokalni put od Srbije ka Prištini (Fatos Bogujevci, T. 1954).
[4704] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 17.
[4705] Veće napominje da Fatos Bogujevci u ovom kontekstu govori o "policiji i vojsci", ali da ih ne opisuje konkretnije, Fatos Bogujevci, DP P383, par. 18. Saranda Bogujevci prosto govori o "srpskim snagama" koje su pucale na ljude i ubijale ih, zbog čega su njen i Fatosov otac rešili da odu iz porodičnog doma, Saranda Bogujevci, DP P373, par. 19; Saranda Bogujevci, T. 1879–1880.
[4706] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 18; Saranda Bogujevci, DP P373, par. 19; Saranda Bogujevci, T. 1879–1880; Saranda Bogujevci, DP P375, str. 1–2.
[4707] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 20; Saranda Bogujevci, T. 1912; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 20.
[4708] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 20. Fatos Bogujevci je u svom svedočenju rekao da se iz jednih "kola", koja su bila parkirana na ulici koja prolazi pored njihove kuće, pucalo tokom cele noći, Fatos Bogujevci, T. 1956–1957.
[4709] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 17; Saranda Bogujevci, T. 1879.
[4710] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 22.
[4711] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 21.
[4712] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 20; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 17.
[4713] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 10, 16, 18; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 10, 16; Fatos Bogujevci, T. 1922, 1925, 1928–1929, 1950; DP P384, brojem "3" obeležena je kuća u kojoj su boravili članovi porodice Duriqi. Veće napominje da je Saranda Bogujevci u svom iskazu navela da je porodica Duriqi u Podujevo došla zbog borbi između OVK i srpskih snaga (Saranda Bogujevci, DP P373, par. 16). Tokom svedočenja *viva voce* ona je tvrdila da se ne seća da je to rekla i dodala da o tome nije

tom domaćinstvu jesu: supruga Envera Duriqija Fitnete, njihovo četvoro male dece Dafina, Arber, Mimoza i Albijon (koji su u vreme relevantno za Optužnicu imali devet, sedam, pet i dve godine), majka Envera Duriqija Esma i Enverov otac Hamdi Duriqi, star 70 godina i jedini muškarac koji je bio s porodicom.[4714] S jedne strane porodični kompleks Bogujevcijevih graničio se s porodičnim kompleksom Selmona Gashija, čoveka koji je u vreme relevantno za Optužnicu imao 60 godina i koji je tu živeo s porodicom.[4715] Iza porodičnih kompleksa Bogujevcijevih i Gashijevih bio je treći porodični kompleks, iz kog se moglo izaći na ulicu u kojoj je bila policijska stanica.[4716] S druge strane porodičnog kompleksa Bogujevcijevih bio je porodični kompleks koji je pripadao Fatosovoj i Sarandinoj tetki/ujni/strini Fahrije, koja je u to vreme boravila u Prištini.[4717]

1237. Dana 26. marta 1999. godine, dve noći pošto je počela vazdušna kampanja NATO-a, žene i deca koji su bili u kući procenili su da bi, zbog sve većeg prisustva srpskih snaga u gradu, bilo bezbednije da pređu u praznu tetkinu/ujninu/strininu kuću, koja se nalazila u porodičnom kompleksu tik uz kuću Bogujevcijevih i koja nije u toj meri bila na glavnom putu.[4718] Pokupili su torbe i preko stražnjeg dvorišta otišli do prolaza u zidu koji je odvajao dva poseda. Kad su stigli do prolaza, Fatos Bogujevci čuo je i video pucnje koji su dolazili s krova policijske stanice, mada oni nisu pogodili ni njih ni zgrade kod kojih su se oni nalazili.[4719] Fatos Bogujevci nije video ko puca, pošto je bio mrak.[4720] Te večeri, Sarandin otac i Fatosov otac došli su da ih obiđu u tetkinoj/ujninoj/strininoj kući.[4721] Žene i deca ostali su u toj kući tokom celog narednog dana, 27. marta 1999. godine; uveče je neko pozvonio, ali na vratima nije bilo nikog.[4722] Nešto kasnije zazvonio je i telefon, ali kad su se javili na telefon, niko nije odgovarao.[4723] Zaplašena time, porodica se iste večeri vratila svojoj kući.[4724]

---

mogla znati ništa; ona je pojasnila da je rekla da su oni u grad došli zato što su se plašili za život ako ostanu u selu, Saranda Bogujevci, T. 1908.

4714 Saranda Bogujevci, DP P373, par. 26; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 27.

4715 Saranda Bogujevci, DP P373, par. 13; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 13; Fatos Bogujevci, T. 1956; DP P384 (crtež na kojem je zaokruženim brojem "5" obeleženo mesto na kom se nalazi kuća suseda Selmona Gashija).

4716 Saranda Bogujevci, DP P373, par. 13; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 13.

4717 Saranda Bogujevci, DP P373, par. 14; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 14; DP P384 (crtež na kojem je zaokruženim brojem "4" obeleženo mesto na kom se nalazi prazna kuća njihove tetke/ujne/strine Fahrije).

4718 Saranda Bogujevci, DP P373, par. 22; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 23; Fatos Bogujevci, T. 1925–1926, 1928; DP P384 (zaokruženim brojem "4" obeležena je kuća tetke/ujne/strine Fahrije). Saranda Bogujevci tačno se seća da su ih uveče 26. marta 1999. godine očevi posetili u tetkinoj/ujninoj/strininoj kući (Saranda Bogujevci, DP P373, par. 23). Veće napominje da se iskaz Fatosa Bogujevcija razlikuje od iskaza njegove rođake utoliko što je on u svom svedočenju rekao da su oni iz porodične kuće prešli u praznu kuću tetke/ujne/strine Fahrije (i kasnije se vratili u svoj dom) 28. marta 1999. godine rano ujutru. Međutim, Veće smatra da se, s tim u vezi, sled i opis događaja koje je Fatos naveo podudaraju s onim što je navela njegova rođaka Saranda, ako se izuzmu datumi, i da, osim toga, vremenski okvir tih događaja nije od presudnog značaja za optužbe iznete u Optužnici.

4719 Fatos Bogujevci, DP P373, par. 23; Fatos Bogujevci, T. 1926; DP P384 (brojem "6" obeležena je stanica policije).

4720 Fatos Bogujevci, T. 1926.

4721 Saranda Bogujevci, DP P373, par. 23.

4722 Saranda Bogujevci, DP P373, par. 23, 24; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 24.

4723 Fatos Bogujevci, DP P383, par. 24.

4724 Saranda Bogujevci, DP P373, par. 24; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 24.

1238. Nekoliko svedoka je u svojim iskazima reklo da je 28. marta 1999. godine rano ujutru u grad Podujevo autobusom stigla grupa naoružanih ljudi koji su u ovom postupku poznati kao "Škorpioni".[4725] Kao što to je već razmotreno na drugim mestima u ovoj Presudi, Veće se uverilo da je u grupi ljudi koji se navode kao "Škorpioni" bilo i bivših pripadnika paravojne jedinice "Škorpioni" koja je ranije postojala i koja je rasformirana 1996. godine, i drugih koji su se ovoj ponovo formiranoj jedinici pridružili u nekom skorijem trenutku.[4726] Na putu od Prolom-Banje, gde su bili smešteni dva dana, pripadnicima te grupe rečeno je da imaju zadatak da "očist[e]" polovinu grada Podujeva koja još nije pod srpskom kontrolom.[4727]

1239. Pored pripadnika lokalne policije i SAJ, s pripadnicima jedinice "Škorpioni", prisutnih u gradu Podujevu 28. marta 1999. godine, Stoparićev, Simovićev i Stalevićev iskaz potvrđuju da su i jedinice PJP-a[4728] u to vreme bile u gradu.[4729] Dalje, Stalević je u svom iskazu naveo da je u akciji u gradu Podujevu učestvovao i VJ, zajedno s pripadnicima SAJ, PJP i lokalne policije.[4730] To potvrđuju i dokumentarni dokazi.[4731]

1240. Oko 07:00 časova ujutru 28. marta 1999. godine Fatos Bogujevci čuo je da se nešto dešava na ulici ispred njihovog porodičnog kompleksa. S prozora kuće pogledao je na ulicu, sakriven iza zavese, i video ljude koje je opisao kao "vojni[ke] ili policij[u]"[4732] i tamnoplavi oklopni transporter policije prekriven sivom ceradom.[4733] Pripadnici tih snaga ulazili su u kuće i prodavnice.[4734] Pomislivši opet da će biti bezbedniji ako se sklone dalje od ulične strane porodičnog kompleksa, žene i deca koji su u to vreme bili u kući[4735] spakovali su nešto hrane i odeće i prešli u kuću Sarandinog i Fatosovog strica u stražnjem delu porodičnog kompleksa, u kom je bila porodica Duriqi.[4736] Tog jutra obišao ih je sin komšije Selmona Gashija, koji im je rekao da "vojnici" odvode ljude iz kuća.[4737]

[4725] Iako iz iskaza Gorana Stoparića nije sasvim jasno da li su ti ljudi u Podujevo stigli 27. ili 28. marta 1999. godine, dobrovoljci su, prema njegovom svedočenju, dva dana pre nego što će stići u Podujevo boravili u Prolom-Banji, u koju su stigli 26. marta 1999. godine. To navodi na zaključak da su u Podujevo stigli 28. marta 1999. godine. Ovo je u skladu s izveštajem koji je Živko Trajković sačinio 13. maja 1999. godine i u kom se navodi da su pripadnici rezervnog sastava stigli u Podujevo 28. marta 1999. godine (v. Živko Trajković, T. 9106–9107; DP D442; Zoran Simović, T. 13587; Radislav Stalević, T. 13783).

[4726] V. dole, par. 1934.

[4727] Goran Stoparić, DP P493, par. 7, 45–46.

[4728] Raspoređivanje PJP-a na OUP Podujevo potvrđuje i nekoliko depeša koje je potpisao optuženi, a o kojima je već bilo govora, v. gore, par. 1223.

[4729] Goran Stoparić, DP P493, par. 49; Zoran Simović, T. 13584; Radislav Stalević, T. 13917.

[4730] Radislav Stalević, T. 13917.

[4731] V. gore, par. 1225; v. takođe DP P896, str. 2–3.

[4732] V. gore, par. 1227.

[4733] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 26; Fatos Bogujevci, T. 1927.

[4734] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 26.

[4735] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 25.

[4736] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 26; Saranda Bogujevci, T. 1880–1881; DP P374, str. 46; DP P375, str. 2, 3; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 27; Fatos Bogujevci, T. 1928; DP P384, zaokruženim brojem "3" obeležena je stričeva kuća; DP P382, str. 37.

[4737] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 27; Saranda Bogujevci, T. 1882.

1241. Posle otprilike sat vremena provedenog u stričevoj kući, Saranda Bogujevci je oko 09:00 časova videla četvoricu–petoricu naoružanih ljudi koje ona naziva "vojnicima" kako u njihov porodični kompleks ulaze iz susednog porodičnog kompleksa, koji je pripadao Selmonu Gashiju, i pri tom ruše ogradu koja je delila dva kompleksa.[4738] Otprilike u isto vreme, Fatos Bogujevci začuo je pucnjavu i zvuk stakla koje se lomi.[4739] Ti "vojnici" nosili su maskirne uniforme s nekoliko nijansi zelene boje. Te uniforme razlikovale su se od onih koje je Saranda Bogujevci videla na pripadnicima redovnih snaga. Ti ljudi ušli su u njihovu kuću i pretresli je.[4740] Fatos Bogujevci je u porodičnom kompleksu Selmona Gashija video "redovnu vojsku". Kako je Fatos Bogujevci rekao, oni su nosili smećkaste uniforme i male kape. Drugi "vojnici", koji su bili bliže njihovoj kući, nosili su, kako je rekao, zelene i smeđe maskirne uniforme.[4741] Kako on misli, to nisu bili ni pripadnici redovne vojske ni pripadnici redovne policije.[4742] Opis tih uniformi odgovara opisima datim u drugim iskazima u ovom predmetu koji se odnose na uniforme kakve su u to vreme nosili pripadnici SAJ, PJP i VJ.[4743] Veće napominje da su Stoparić, Stalević i Simović u svojim iskazima naveli da su tog dana u gradu bili prisutni pripadnici svih tih elemenata srpskih snaga.[4744]

1242. Videvši šta se dešava u neposrednoj blizini i strahujući da će snage koje su videli ići od kuće do kuće, žene i deca iz porodica Bogujevci i Duriqi, uključujući i starog Hamdija Duriqija i dve žene iz porodice Llugaliu, pokupili su torbe s namerom da napuste kuću i priključe se drugim ljudima iz susedstva koji su u tada počeli da se okupljaju na ulici.[4745]

1243. Čim su kosovski Albanci izašli iz kuće, pripadnici snaga koje su opisali Fatos i Saranda Bogujevci ušli su u dvorište i članovima porodica Bogujevci i Druriqi naredili da stanu i vrate se.[4746] Potom su im rekli da dignu ruke uvis i spuste torbe. Potom su pripadnici tih snaga pretresli njihovu kuću.[4747] Grupi žena, dece i Hamdiju Duriqiju potom je rečeno da krenu preko bašte njihovog suseda Selmona Gashija i odu u jedan drugi porodični kompleks, iza porodičnog

[4738] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 28; Saranda Bogujevci, T. 1882.
[4739] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 28; Saranda Bogujevci, T. 1882.
[4740] Saranda Bogujevci, DP 373, par. 40; Saranda Bogujevci, T. 1883; v. takođe DP P375, str. 2.
[4741] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 29, 30; v. takođe DP P381, str. 4.
[4742] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 29.
[4743] V. gore, par. 64, 65, 66, 76, 77, 162. Godine 1999. pripadnici SAJ-a nosili su maskirne uniforme sa zelenim i smeđim tigrastim šarama. Pripadnici PJP-a nosili su zelene maskirne uniforme, a isto važi i za pripadnike VJ; dalje, Veće napominje da je Radislav Stalević u svom iskazu rekao da su pripadnici SAJ-a Priština nosili "NATO-šar[u], znači, zeleno-braon šar[u]" (Radislav Stalević, T. 13864). Osim toga, taj svedok je posvedočio da je na jednom rukavu uniforme koju su nosili pripadnici jedinice SAJ-a bila oznaka "SAJ". Na drugom rukavu bila je oznaka s dvoglavim orlom, crvenim štitom, mačem i zmijom na metalnosivoj pozadini (v. Radislav Stalević, T. 13864).
[4744] Goran Stoparić, DP P493, par. 49; Zoran Simović, T. 13584; Radislav Stalević, T. 13917.
[4745] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 28; Fatos Bogujevci, T. 1929; Saranda Bogujevci, DP P373, par. 29; Saranda Bogujevci, T. 1882; v. takođe DP P375, str. 2.
[4746] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 29; Saranda Bogujevci, T. 1882–1883; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 30; Fatos Bogujevci, T. 1929; v. takođe DP P382, str. 38.

kompleksa Bogujevcijevih.[4748] Fatos Bogujevci seća se kako su prozori na prvom spratu komšijine kuće porazbijani i kako su "vojnici"[4749] s njih iskakali na zemlju.[4750] Saranda Bogujevci držala je ruke u džepovima jer joj je bilo hladno, na šta su joj pripadnici srpskih snaga pretražili džepove i prostor oko nogu.[4751] Potom su pripadnici srpskih snaga izdvoji Hamdija Duriqija, izvadili mu sve iz džepova i skinuli mu tradicionalno albansko keče, koje se na albanskom zove *plis*. Kad je Hamdi Duriqi pokušao da pokupi svoje stvari, pripadnici srpskih snaga vikali su na njega.[4752] Oni su pretresli i nekoliko žena i dece, oduzeli im novac i pobacali njihove lične stvari na zemlju.[4753] Ženama koje su na glavama nosile marame rekli su da ih skinu.[4754] Fatos Bogujevci je u svom svedočenju rekao da je jednom od ljudi koji su učestvovali u pretresanju članova porodice i koji je nosio zeleno-smeđu maskirnu uniformu i maskirnu kapu neko u jednom trenutku rekao da prestane.[4755] Tu je bio i jedan neobrijan čovek sa šlemom. U porodičnom kompleksu bio je i jedan čovek koji nije nosio ni šlem ni kapu, ali je imao nekoliko komada oružja i opasač s nekoliko noževa; on je Fatosu Bogujevciju izgledao kao vođa grupe, pošto je izdavao naređenja.[4756] Fatos Bogujevci video je kako taj čovek odvaja njegovu majku Shefkatu od ostatka grupe.[4757] Potom je nekoliko vojnika odvelo Shefkatu Bogujevci u šupu iza mesta na kom je ta grupa stajala.[4758] Ljudi su se smejali, a Saranda Bogujevci, koja slabo govori srpski, razumela je samo da kažu: "Odveli smo ti majku."[4759]

1244. Stoparić je potvrdio dobar deo ovih događaja. On je u svom svedočenju rekao da su se, kad su ušli u grad Podujevo, on i Milovan Tomić, od kojih je svaki bio vođa jednog od ukupno

[4747] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 29; Saranda Bogujevci, T. 1882–1883; v. takođe DP P374, str. 46 u radnoj verziji prevoda na engleski; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 30; Fatos Bogujevci, T. 1929.

[4748] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 29; Saranda Bogujevci, T. 1883–1884; v. takođe DP P374, str. 46 u radnoj verziji prevoda na engleski; v. takođe DP P375, str. 3; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 31.

[4749] Veće ponavlja da je Fatos Bogujevci u svom iskazu rekao da on pod "vojnicima" ne podrazumeva pripadnike redovne vojske ili redovne policije i objasnio da su u porodičnom kompleksu bili neki pripadnici redovnih snaga u smećkastim uniformama i s malim kapama, ali da su pripadnici snaga koji su bili bliži njihovoj kući nosili zelene i smeđe maskirne uniforme (DP P383, par. 29).

[4750] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 31, 34; v. takođe DP P382, str. 38.

[4751] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 30; v. takođe DP P374, str. 46.

[4752] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 32–33; v. takođe DP P374, str. 46; v. takođe DP P375, str. 3. Veće napominje da je Fatos Bogujevci u svom iskazu rekao da su Hamdi Duriqi i neka druga lica iz grupe fizički pretreseni pre nego što im je rečeno da odu u porodični kompleks iza porodičnog kompleksa Bogujevcijevih i porodičnog kompleksa Selmona Gashija (DP P383, par. 30–31). Veće tu nepodudarnost prima k znanju, ali joj ne pridaje velik značaj. Nema sumnje da je ono što se odigralo 28. marta 1999. godine bilo haotično. Opis i sled događaja koje je izneo Fatos Bogujevci načelno se podudaraju s opisom i sledom događaja koje je u svom svedočenju iznela Saranda Bogujevci, i ti se iskazi međusobno u dovoljnoj meri potkrepljuju.

[4753] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 34, 36; v. takođe DP P374, str. 47; v. takođe DP P375, str. 3.

[4754] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 35; v. takođe DP P374, str. 47; v. takođe DP P375, str. 8.

[4755] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 31–32. v. takođe DP P382, str. 38.

[4756] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 33.

[4757] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 33, 35; Fatos Bogujevci, T. 1929–1930; Saranda Bogujevci, T. 1892; DP P376 (fotografija snimljena iz vazduha, dvorište desno od crvene strelice kojom je Saranda Bogujevci označila mesto na kom je Shefkate Bogujevci odvojena od ostatka grupe).

[4758] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 37; DP P374, str. 47; DP P375, str. 3, 5.

[4759] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 38.

dva odeljenja izviđačkog voda "Škorpiona",[4760] smestili u jednoj od praznih kuća u gradu.[4761] Stoparić je u svedočenju rekao da je, ubzro potom, iz stražnje sobe te kuće video nekoliko pripadnika "Škorpiona" i "još nek[e] ljud[e]" kako vode jednu grupu civila, kosovskih Albanaca, prema dvorištu kuće. Jedan pripadnik "Škorpiona", Saša Cvetan, uperio je pušku u te civile i vikao na njih.[4762] Stoparić je izašao da vidi šta se dešava i video grupu od oko 19 albanskih civila, koju su činile žene, deca i jedan stariji čovek s kečetom, i koji su svi izgledali prestravljeno. Najmlađi pripadnik "Škorpiona" pretresao je onog starijeg čoveka. Stoparić je u svom svedočenju rekao da je on sprečio tog mladića da pretresa žene, čime se potvrđuje iskaz Fatosa Bogujevcija da je neko jednom od tih ljudi rekao da prestane s pretresanjem.[4763]

1245. Srpske snage i dalje su držale Shefkatu Bogujevci u šupi. Potom su Stoparić i Milovan Tomić ostale žene, decu i starca Hamdija Duriqija poslali iz dvorišta porodičnog kompleksa u kom su ih pretresli na ulicu u blizini stanice policije, gde se u tom trenutku nalazio vođa "Škorpiona", Slobodan Medić zvani Boca. Toj grupi ljudi rečeno je da se postroji.[4764] Stoparić je u svom svedočenju rekao da je civile poslao na ulicu zato što je bio zabrinut za to šta Saša Cvetan, pripadnik "Škorpiona", i drugi nameravaju da urade s njima.[4765] Na ulici je bilo mnogo pripadnika raznih srpskih snaga[4766] u maskirnim uniformama.[4767] Među njima su bili pripadnici policije u plavim maskirnim uniformama, kao i lica koja su, prema opisu Fatosa Bogujevcija, bila "u običnim košuljama i plavim policijskim pantalonama i obratno",[4768] dok Saranda Bogujevci navodi da su nosili "plave policijske pantalone i vojničke košulje".[4769] Stoparić je u svom svedočenju rekao da su u tom trenutku on i Tomić stajali na 50–60 metara od grupe albanskih civila koja je izašla iz porodičnog kompleksa.[4770] Stoparić potvrđuje da su na ulici bili policajci,[4771] kao i lica u uniformama koje su imale "NATO obrazac",[4772] a koja su, kako je on

[4760] Goran Stoparić, DP P493, par. 8, 14, 17. Izviđački vod "Škorpiona" činilo je najviše 30 ljudi, podeljenih u dva odeljenja. Jedno je vodio Goran Stoparić, a drugo Milovan Tomić (T. 2856).

[4761] Goran Stoparić, DP P493, par. 47, 50; DP 496 (brojem "1" označena je ta kuća); v. takođe Zoran Simović, T. 13741–13745, 13757.

[4762] Goran Stoparić, DP P493, par. 50; Goran Stoparić, T. 2825.

[4763] Goran Stoparić, DP P493, par. 52; Goran Stoparić, T. 2826.

[4764] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 39; Saranda Bogujevci, T. 1884, 1892–1893; DP P367 (dvorište desno od mesta na kom je svedokinja ucrtala crvenu strelicu jeste mesto s kojeg je grupa ljudi izvedena na ulicu); DP P375, str. 3, 7; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 35; Fatos Bogujevci, T. 1929–1930; DP P384 (nezaokruženim brojem "2" obeleženo je mesto na ulici na kom je grupa stajala; Goran Stoparić, DP P493, par. 52).

[4765] Goran Stoparić, DP P493, par. 52.

[4766] Saranda Bogujevci, T. 1884; DP P374, str. 47–48; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 35.

[4767] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 40; Saranda Bogujevci, T. 1883–1884; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 29, 36.

[4768] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 35.

[4769] Saranda Bogujevci, T. 1884; Saranda Bogujevci, DP P373, par. 41, 62.

[4770] Goran Stoparić, DP P493, par. 54; Goran Stoparić, T. 2828.

[4771] Goran Stoparić, DP P493, par. 52; Goran Stoparić, T. 2827; DP P496 (plave tačke označavaju pripadnike policije koji su bili na ulici).

[4772] Goran Stoparić,T 2827. Radislav Stalević navodi da su pripadnici SAJ-a nosili maskirne uniforme s "NATO šar[om], znači zeleno-braon šar[om]", Radislav Stalević, T. 13864.

rekao, mogla biti pripadnici "Škorpiona", SAJ [PJP], a "možda je tu bilo još nekih".[4773] Pripadnici tih snaga su se smejali, psovali i vikali na albanske civile i razbijali izloge prodavnica.[4774]

1246. Jedan od "vojnika", koji je nosio civilnu košulju smeđe boje i plave policijske pantalone, vikao je na Hamdija Duriqija, jednog od albanskih civila postrojenih na ulici, i ošamario ga.[4775] U tom trenutku Selmon Gashi, stariji čovek koji nije bio u grupi albanskih civila postrojenih na ulici, stajao je kod kafića nedaleko od mesta na kom su bili drugi albanski civili.[4776] Jedan "vojnik" skinuo je keče Selmonu Gashiju i, zajedno s drugim "vojnicima", počeo da ga provocira i igra se s kečetom.[4777] Fatos i Saranda su u svom svedočenju rekli da su Selmon Gashi i Hamdi Duriqi potom odvedeni u kafić.[4778] Ubrzo potom, i Saranda i Fatos Bogujevci začuli su dva pucnja, a ona dva čoveka više nisu viđena živa.[4779] U nekim aspektima i Goran Stoparić je potvrdio da je barem jedan od te dvojice starijih muškaraca ubijen iz vatrenog oružja; Stoparić je u svom svedočenju rekao da je nekoliko policajaca izdvojilo jednog starijeg čoveka iz grupe civila i odvelo ga do jednog ugostiteljskog objekta, za koji se kasnije ispostavilo da je čajdžinica.[4780] Ubrzo potom, Stoparić je iz pravca čajdžinice začuo zvuk mitraljeza.[4781] Veće prihvata da je stariji čovek kog je Goran Stoparić opisao Hamdi Duriqi i da je mesto na koje su Hamdija Duriqija odveli ljudi na ulici mesto koje su Saranda i Fatos Bogujevci opisali kao "kafić". Kao što je na drugim mestima u ovoj Presudi već razmotreno, posmrtni ostaci te dvojice starijih ljudi, Hamdija Duriqija i Selmona Gashija, koji je takođe ubijen tog dana u kafiću, identifikovani su među 19 tela koja je OEBS 19. jula 1999. godine ekshumirao na groblju u Podujevu.[4782] Iako se imena te dvojice muškaraca ne navode u Prilogu Optužnici među onima čija su imena poznata, Veće se, na osnovu svedočenja očevidaca i sudskomedicinskih dokaza, uverilo da su pripadnici srpskih snaga ubili te dve osobe u

[4773] Goran Stoparić, T. 2827; DP P496, zelenim tačkama označena su lica koja su nosila uniforme s "NATO-obra[scem]", i koja su, kako svedok navodi, mogla pripadati "Škorpionima", SAJ-u, a možda i PJP-u, a "možda je tu bilo još nekih". Svedok objašnjava da je u to vreme on među uniformama koje su se nosile na ulici razlikovao samo dve vrste: policijske uniforme i uniforme u stilu NATO-a (Goran Stoparić, T. 2827). Veće prima k znanju svedočenje Aleksandra Vasiljevića, koji je prisustvovao sastanku između Ojdanića i Pavkovića, održanom 16. maja 1999. godine, na kom je Pavković govorio o zločinima počinjenim u Podujevu i rekao prisutnima da je u Prolom-Banji lično video Boc[u], koji je nosio "natovsku uniformu" s oznakama SAJ-a (Aleksandar Vasiljević, T. 5673–5674).

[4774] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 42; Saranda Bogujevci, T. 1884; v. takođe DP P374, str. 48; v. takođe DP P375, str. 3; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 36.

[4775] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 36; Fatos Bogujevci, T. 1931; v. takođe DP P382, str. 40; v. takođe Saranda Bogujevci, DP P373, par. 42; Saranda Bogujevci, T. 1885; DP P375, str. 3.

[4776] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 43; Saranda Bogujevci, T. 1885; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 35; Fatos Bogujevci, T. 1930; DP P384, zaokruženim brojem "7" obeleženo je mesto na kom se nalazi kafić.

[4777] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 43; Saranda Bogujevci, T. 1885.

[4778] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 43; Saranda Bogujevci, T. 1885; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 36; Fatos Bogujevci, T. 1931.

[4779] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 43; Saranda Bogujevci, T. 1885; v. takođe DP P374, str. 48; DP P375, str. 3; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 36; Fatos Bogujevci, T. 1931; DP P381, str. 2; DP P382, str. 42.

[4780] Goran Stoparić, DP P493, par. 54; Goran Stoparić, T. 2811, 2827–2829; DP P496, mesto na koje je taj čovek odveden pošto je izdvojen iz grupe civila obeleženo je krstićem. Veće napominje da je svedok u svom iskazu naveo da je kasnije čuo da je taj čovek ubijen u obližnjoj čajdžinici, s tim što je nejasno da li "čuo" znači da je čuo pucnjavu ili da je od drugih čuo da je taj čovek ubijen, Goran Stoparić, DP P493, par. 54; Goran Stoparić, T. 2828–2829.

[4781] Goran Stoparić, DP P493, par. 54; Goran Stoparić, T. 2811, 2827–2829.

kafiću u ulici ispred dvorišta. U pitanju su stariji civili i Veće prihvata da su oni bili meta zato što su kosovski Albanci. Oni su navedeni u Tabeli s podacima o žrtvama, u vezi s Podujevom, koja je priložena ovoj Presudi.

1247. Saranda i Fatos Bogujevci rekli su u svom svedočenju da su albanski civili, svi žene i deca, potom vraćeni u dvorište, a da su "vojnici" sve to vreme vikali na njih.[4783] Čovek koji im je rekao da se vrate u dvorište bio je isti onaj za kog je već rečeno da je bio vođa grupe.[4784] Prema iskazu Gorana Stoparića, ostali albanski civili, među kojima su sad bili samo žene i deca, vratili su se u dvorište porodičnog kompleksa iz kog je Goran Stoparić upravo bio izašao i u kom su bili pripadnici "Škorpiona", odnosno Saša Cvetan i njegova grupa.[4785] Prema Stoparićevom iskazu, ta grupa žene i dece otišla je u dvorište bez pratnje, i niko nije išao za njom.[4786] Imajući u vidu Sarandin i Fatosov iskaz, kao i kontekst situacije, Veće ne prihvata ovaj deo Stoparićevog iskaza.

1248. U dvorištu je bilo desetak ili više "vojnika". Ostali su ulazili i izlazili.[4787] Prema opisu Fatosa Bogujevcija, ljudi u dvorištu uglavnom su nosili "svetlozelene maskirne uniforme" i "stajali [su] posvuda, a bilo ih je i na zidovima".[4788] Njegov opis uniformi koje su nosili naoružani ljudi u dvorištu razlikuje se od opisa pripadnika snaga koje je tokom tog jutra video na drugim mestima. Za pripadnike snaga koje je video na drugim mestima, izuzev grupe ljudi koji su nosili "smećkaste" uniforme i koji su bili u blizini kuće Selmona Gashija, Bogujevci je naveo da su nosili maskirne uniforme sa zelenom i smeđom šarom.[4789] Saranda Bogujevci je za sve "vojnike" koje je videla tog dana, uključujući i ljude u dvorištu, rekla da su nosili maskirne uniforme u različitim nijansama zelene boje.[4790] Ona je ranije za jedan broj ljudi koji su za vreme pucnjave bili u dvorištu rekla da su na ramenima nosili višebojne oznake s dvoglavim orlom.[4791] Veće napominje da su u to vreme i pripadnici VJ i pripadnici SAJ na ramenima imali oznake s dvoglavim orlom.[4792] Samo na osnovu opisa koje su dali Fatos i Saranda Bogujevci Veće ne može da donese jasan zaključak o tome koje su snage bile prisutne u dvorištu i učestvovale u

[4782] V. dole, par. 1454. O sudskomedicinskim dokazima vezanim za ove svedoke biće govora nešto kasnije u ovoj Presudi; v. dole, par. 1454–1458.
[4783] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 44; Saranda Bogujevci, T. 1885–1887, 1891–1892; DP P376, fotografija dvorišta snimljena iz vazduha, strelicom je obeležen prolaz kroz koji su ušli u njega s ulice; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 37; Fatos Bogujevci, T. 1932–1933; DP P384, nezaokruženim brojem "3" obeleženo je dvorište u koje je grupa upućena s ulice.
[4784] Fatos Bogujevci, T. 1932–1933. Prema njegovom opisu, to je ista uniforma kakvu su nosili "drugi" koji su bili u njihovom dvorištu kad su oni otišli iz kuće. V. gore, par. 1243.
[4785] Goran Stoparić, DP P493, par. 54; Goran Stoparić, T. 2828–2830; DP P496, brojem "3" obeleženo je mesto na kom je svedok stajao u tom trenutku.
[4786] Goran Stoparić, T. 2830.
[4787] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 47; Saranda Bogujevci, T. 1888; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 37.
[4788] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 37; v. takođe DP P382, str. 39–40.
[4789] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 29, 32.
[4790] Saranda Bogujevci, DP P383, par. 40; v. takođe DP P375, str. 2.
[4791] DP P375, str. 6–7.
[4792] V. gore, par. 76, 162.

pucnjavi.[4793] Međutim, kad je taj opis razmotren zajedno sa Stoparićevim, Simovićevim i Stalevićevim iskazom, Veće se uverilo da su snage koje su u vreme kad su ti ljudi ubijeni bile u dvorištu činili pripadnici jedinice "Škorpioni", koji su nosili uniforme SAJ koje su dobili pre nego što su došli u grad,[4794] i najmanje jedan pripadnik lokalne policije, a možda i drugi pripadnici SAJ.

1249. Jedan od vojnika obratio se ovoj grupi ljudi na srpskom, a kad mu je Fezrije Llugaliu rekla da oni taj jezik ne razumeju, on joj je zapretio nožem i udario je u potiljak.[4795] Potom su Fatos i Saranda videli kako pripadnici srpskih snaga izvode Shefkate Bogujevci, Fatosovu majku, iz šupe na drugoj strani dvorišta, na udaljenosti od oko 10 metara; Shefkate Bogujevci je plakala.[4796] Jedan vojnik zgrabio je Shefkatu za bluzu. Fatos i Saranda Bogujevci čuli su Shefkatu kako kaže: "Oni su samo deca."[4797] Vojnik joj je potom naredio da se udalji, a onda joj je, dok je još bila u dvorištu, ispalio dva metka u leđa.[4798] Videvši to, Fatos je vrisnuo.[4799] Čoveka koji mu je ubio majku Fatos opisuje kao visokog, starog oko 30 godina i neobrijanog, ali ne navodi detaljan opis njegove uniforme.[4800]

1250. Nakon što je Shefkate Bogujevci ubijena iz vatrenog oružja, ostatku grupe naređeno je da se postroji uz jedan od zidova dvorišta.[4801] Isti vojnik koji je pucao u Shefkate Bogujevci potom je uzeo nov komad oružja i počeo da puca u grupu ljudi koji su se postrojili uza zid.[4802] Žene i deca iz grupe popadali su na zemlju jedni preko drugih.[4803] Saranda Bogujevci, koja je bila u sredini grupe, naslonila se na zid, i dok je klizila u sedeći položaj dva metka su je pogodila u nogu. Posle kraće pauze ispaljen je drugi rafal, koji ju je pogodio u ruku i u leđa.[4804] Fatos Bogujevci pogođen je s pet–šest metaka i ranjen u obe noge.[4805] S obzirom na zadobijene povrede, Fatos Bogujevci

[4793] Pripadnici PJP-a nosili su zelene maskirne uniforme, na kojima su bile i svetlije nijanse zelene, ali na ovoj uniformi bilo je i nijansi smeđe boje. Uniforme VJ bile su tamnije zelene boje, dok su uniforme SAJ-a imale i zelenu i smeđu boju; v. gore, par. 64, 65, 162.

[4794] V. dole, par. 1937.

[4795] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 44; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 38.

[4796] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 39; Fatos Bogujevci, T. 1933; DP P384, brojem "4" obeleženo je mesto na kom se nalazila šupa; Saranda Bogujevci, DP P373, par. 46; Saranda Bogujevci, T. 1885–1886.

[4797] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 39; DP P382, str. 39; Saranda Bogujevci, DP P373, par. 46; Saranda Bogujevci, T. 1885–1886; DP P375, str. 4.

[4798] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 40; Fatos Bogujevci, T. 1933; DP P381, str. 2. Saranda Bogujevci je u svom svedočenju rekla da je taj vojnik gurnuo Shefkate Bogujevci dok je išla prema stražnjem delu kuće i da joj je pucao u leđa. Kad je Shefkate pala na zemlju, vojnik joj je ponovo pucao u gornji deo tela, Saranda Bogujevci, DP P373, par. 46; Saranda Bogujevci, T. 1885; DP P374, str. 48; DP P375, str. 4.

[4799] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 40; Fatos Bogujevci, T. 1933; Saranda Bogujevci, DP P373, par. 46.

[4800] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 41; DP P382, str. 43.

[4801] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 42; Fatos Bogujevci, T. 1933–1934; DP P384; Saranda Bogujevci, DP P373, par. 48.

[4802] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 47, 48; Saranda Bogujevci, T. 1885–1887, 1890–1891, 1894; DP P376; DP P378; DP P374, str. 49–51; DP P375, str. 7.

[4803] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 42, 43; Fatos Bogujevci, T. 1934; v. takođe DP P382, str. 41.

[4804] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 48, 60; Saranda Bogujevci, T. 1887–1889; DP P374, str. 48–51; DP P375, str. 4, 7.

[4805] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 44; Fatos Bogujevci, T. 1934–1935. Svedok misli da su pucnji došli iz dva pravca, pošto je on stajao leđima naslonjen na zid, DP P382, str. 41.

misli da su pucnji došli s najmanje dva mesta u dvorištu.[4806] Iako je zaista videla samo jednog čoveka kako puca, i to čoveka koji je pucao u Shefkate Bogujevci a potom i u ostatak grupe, Saranda Bogujevci misli da je pucalo više ljudi jer je, pošto je pogođena u ruku i u noge, kasnije pogođena i u leđa, što ju je navelo na zaključak da je bar jedan metak došao iz drugog pravca.[4807] Veće prihvata da je na grupu žena i dece u dvorištu pucalo više od jedne osobe. Štaviše, tome u prilog govore i sudskomedicinski dokazi dobijeni ekshumacijom žrtava ovog incidenta. Iz tela žrtava ovog incidenta izvučena su dva tipa metaka.[4808] Međutim, Veće ne može da ustanovi tačan broj srpskih "vojnika" koji su tog dana pucali u dvorištu. Veće se uverilo da su pripadnici jedinice "Škorpioni", koja je bila u sastavu SAJ, učestvovali u ubijanju tih 14 žena i dece. Pripadnici drugih srpskih snaga bili su u dvorištu u trenutku kad su ti ljudi ubijeni i tokom događaja koji su tome prethodili, ali iz iskaza se ne vidi da su oni zaista i učestvovali u pucnjavi.

1251. Kad je pogođen, Fatos Bogujevci je zažmurio i pretvarao se da je mrtav.[4809] Začuo je muški glas s portabl radio-uređaja (voki-toki) jednog od vojnika kako poziva da se prestane s pucnjavom, na šta je pucnjava i prestala.[4810] Vojnici su počeli da viču jedni na druge, a ubrzo potom su i otišli iz dvorišta. Pošto su oni otišli, dvorištem je zavladala tišina, koja je potrajala oko pet minuta.[4811] Pošto više nije čula da su "vojnici" u dvorištu, Saranda Bogujevci podigla je glavu i pogledala oko sebe. Videla je telo svog mlađeg brata Shpetima, koji je bio pogođen u glavu i mrtav, kako leži pored njenih nogu s licem prema zemlji. I Arber Duriqi pogođen je u lice. Saranda je videla telo svoje bake Shehide, kojoj su oči bile širom otvorene, i telo Fezrije Llugaliu, koje je već bilo modro.[4812] Saranda je shvatila da je Fatos, koji je ležao ispred nje, još živ, pošto je pogođen u nogu. Njen rođak Genc, koji je ležao blizu tela Fezrije Llugaliu, podigao je glavu i rekao: "Saranda, vidi šta su uradili Shpetimu."[4813]

1252. Iako Veće, kao što je već rečeno, ne prihvata da je Stoparić u ovim događajima imao samo pasivnu ulogu, kako on to sam za sebe tvrdi, njegov iskaz potvrđuje da su u tom dvorištu ubijene žene i deca. Stoparić je tvrdio da je, pošto je video da se ta grupa žena i dece vraća s ulice u dvorište, zajedno s Milovanom Tomićem krenuo kroz jedan prolaz prema susednoj ulici. Ubrzo potom začuo je jedan rafal iz automatske puške, a potom i više njih; pucnjava je potrajala oko

[4806] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 44; Fatos Bogujevci, T. 1934–1935. Svedok je objasnio da je stajao leđima naslonjen na zid, te da je stoga moralo biti više ljudi koji su pucali, osim ako osoba koja je pucala nije prešla s jedne stane dvorišta na drugu, DP P382, str. 41.
[4807] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 59, 60; Saranda Bogujevci,T 1888–1889.
[4808] V. DP P1142; V. dole, par. 1457.
[4809] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 44; Fatos Bogujevci, T. 1934; DP P381, str. 2.
[4810] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 45; DP P381, str. 2; DP P382, str. 39.
[4811] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 45.
[4812] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 49–50; Saranda Bogujevci, T. 1887–1888; DP P374, str. 49.
[4813] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 49, 51; Saranda Bogujevci, T. 1887–1888; DP P375, str. 4.

minut, minut i po.[4814] Prema Stoparićevom iskazu, on i Tomić su, pošto su čuli pucnjavu, otrčali nazad kroz prolaz prema kući u kojoj su videli žene i decu.[4815] Kad su bili na kraju prolaza, Tomić je pokušao da ga zaustavi i rekao mu: "[S]tani, budalo. Nemoj da prljaš ruke."[4816] Međutim, Stoparić kaže da je otrčao u pravcu otvorenog prostora oko kog su bile kuće, odakle se čula paljba.[4817] Pucnjava je prestala. Goran Stoparić je video pripadnike "Škorpiona" Sašu Cvetana, Dragana Borojevića, Dragana Medića (brata Slobodana Medića) i Dejana Demirovića kako stoje na tri–četiri metra od zida jedne kuće.[4818] Iza tih ljudi stajao je jedan pripadnik "Škorpiona", Miodrag Šolaja zvani Zicko, [4819] i jedan lokalni policajac.[4820] Na terasi s koje se videlo mesto događaja stajali su Zdravko Smiljić i Saša Dabić, takođe pripadnici "Škorpiona".[4821] Pri dnu zida Stoparić je video tela albanskih žena i dece koje je već video; činilo se da su mrtvi.[4822] Prema njegovom iskazu, na lice mesta su ubrzo potom stigli dr Marković, koji je bio u sastavu SAJ, i jedan oficir SAJ, koji su pomogli ranjenima.[4823]

1253. Stoparićev iskaz o dolasku "lekarskog tima" podudara se s iskazom Fatosa Bogujevcija, koji je u svom svedočenju rekao da su, po odlasku "vojnika" i u tišini koja je usledila, u dvorište došle tri–četiri osobe u plavim policijskim uniformama s belim ogrtačima, "skupa s vojnicima".[4824] Ti ljudi ukazali su prvu pomoć preživelima. Fatosu su dali čašu vode, umotali ga u ćebe i odveli u policijsku stanicu, gde su ga stavili da sedne na ivicu vojnog vozila koje je on opisao kao "pincgauer".[4825] S tog mesta Fatos Bogujevci je video "vojnike, policajce, ljude u civilu, ljude u kombinovanim uniformama" kako stoje na ulici i pričaju.[4826] Ljudi u civilnoj odeći naoružani automatskim puškama odnosili su robu iz prodavnica. Dva čoveka prepoznao je kao

[4814] Goran Stoparić, DP P493, par. 55; Goran Stoparić, T. 2831.
[4815] Goran Stoparić, DP P493, par. 55.
[4816] Goran Stoparić, T. 2832; DP P497 (brojem “1” obeleženo je mesto na kom su zastali).
[4817] Goran Stoparić, DP P493, par. 55; Goran Stoparić, T. 2832; DP 497 (brojem “2” obeleženo je mesto na kom su stajali kad su stigli na lice mesta).
[4818] Goran Stoparić, DP P493, par. 56; Goran Stoparić, T. 2832–2834, 2838; DP P497 (nižim brojevima 1, 2, 3 i 4 obeležena su mesta na kom su stajali prisutni pripadnici "Škorpiona"); DP P498.
[4819] DP P1594, str. 3–4; Zoran Simović, T. 13698, 13713–13715.
[4820] Goran Stoparić, T. 2868; DP P497 (brojevima “5” i “6” obeležena su mesta na kom su se nalazila ta dva čoveka); v. takođe DP P498.
[4821] Goran Stoparić, DP P493, par. 47; Goran Stoparić, T. 2838.
[4822] Goran Stoparić, DP P493, par. 56; v. takođe Zoran Simović, T. 13588.
[4823] Goran Stoparić, DP P493, par. 59; Goran Stoparić, T. 2840. Stalevićev i Simovićev iskaz su slični (v. takođe Radislav Stalević, T. 13784; Zoran Simović, T. 13588).
[4824] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 46; Fatos Bogujevci, T. 1937, 1944; v. takođe DP P381, str. 2; v. takođe DP P382, str. 39 u radnoj verziji prevoda na engleski.
[4825] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 46; Fatos Bogujevci, T. 1935, 1944.
[4826] Fatos Bogujevci, T. 1935; v. takođe Fatos Bogujevci, DP P383, par. 47. U izjavi datoj tužilaštvu Fatos Bogujevci ne opisuje "kombinovane uniforme" koje je video tom prilikom, već samo kaže da je video ljude u "kombinovanim uniformama – kako policijskim, tako i vojnim" (v. Fatos Bogujevci, DP P373, par. 47). Na jednom ranijem mestu i izjavi, na kom opisuje snage koje su bile na ulici kad su žene, deca i starac Hamdi Duriqi postrojeni, Fatos Bogujevci kaže da su oni bili "u mešovitim uniformama – u običnim košuljama i plavim policijskim pantalonama i obratno" (v. Fatos Bogujevci, DP P373, par. 35).

Srbe iz tog kraja, a jednog od njih je pre incidenta video u gradu Podujevu u policijskoj uniformi.[4827]

1254. Saranda Bogujevci opisala je dva čoveka koja su došla i izvukla je iz grupe mrtvih i ranjenih u dvorištu, položila je na zemlju i proverila gde je ranjena; ti ljudi govorili su srpski, a na sebi su imali uniforme redovne vojske, koje je Saranda znala iz vojne kasarne i koje su se razlikovale od uniformi ljudi koji su pucali u grupu kosovskih Albanaca.[4828] U video-intervjuu datom tužilaštvu 2000. godine, Saranda Bogujevci je rekla da su neki od ljudi koji su došli u dvorište posle ubistava bili policajci.[4829] Sarandu su potom stavili u vozilo za koje je ona zaključila da su kola vojne hitne pomoći, pošto je u njima bilo mnogo lekova i pokrivača.[4830]

1255. Na osnovu gorenavedenih dokaza, Veće se uverilo da su ti ljudi došli u dvorište posle ubistava, da su ukazali prvu pomoć i izneli ranjenu decu iz dvorišta. To su bili pripadnici VJ i redovne policije, a među njima je možda bilo i nekoliko pripadnika SAJ koji nisu bili u dvorištu u trenutku ubijanja.

1256. Prema zaključku Veća, pripadnici srpskih snaga su 28. marta 1999. godine u tom dvorištu iz vatrenog oružja pucali u 19 žena i dece kosovskih Albanaca. Od tih 19, ubijeno je 14 žena i dece. Veće prihvata da je tih 14 žena i dece ubijeno zato što su bili kosovski Albanci. Svih 14 ovde navedenih žrtava poimenično su navedene i u Prilogu Optužnici: majka Sarande Bogujevci Sala Bogujevci (stara 38 godina),[4831] Sarandina baka Shehide Bogujevci (stara 60 godina)[4832] i Sarandina dva mlađa brata Shpend i Shpetim,[4833] majka Fatosa Bogujevcija Shefkate Bogujevci, Fatosova sestra Nora, tetka/ujna/strina njegovog oca Nefise Llugaliu i Nefisina snaha Fezrije, kao i šest članova porodice Duriqi: Fitnete, Esma, Dafina, Arber, Mimoza i Albijon Duriqi.[4834] Incident je preživelo petoro dece: Saranda, Fatos, Jehona, Lirije i Genc Bogujevci, a neka od njih su bila teško ranjena.[4835] Posle incidenta, to petoro preživele dece prebačeno je u bolnicu u

[4827] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 47; Fatos Bogujevci, T. 1935–1936; v. takođe DP P381, str. 6. Veće na ovom mestu podseća da je u Zapovesti Komande Prištinskog korpusa od 16. februara 1999. godine, koja je potom sprovedena Odlukom Zajedničke komande od 23. marta 1999. godine (v. DP P889 i D105), predviđeno korišćenje naoružanih srpskih civila tokom protivterorističkih operacija, između ostalog i na području "Malog Kosova".

[4828] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 52; Saranda Bogujevci, T. 1888, 1913–1914; v. takođe DP P374, str. 49 u radnoj verziji prevoda na engleski; v. takođe DP P375, str. 4, 6. U Transkriptu video-intervjua od 22. maja 2000. godine Saranda Bogujevci navela je da su uniforme ljudi koji su je odneli iz dvorišta bile pretežno smeđe boje sa zelenim šarama (v. DP P375, str. 6)

[4829] DP P375, str. 4.

[4830] Saranda Bogujevci, DP, P373, par. 53; Saranda Bogujevci, T. 1914.

[4831] Saranda Bogujevci, T. 1895; v. takođe DP P379, str. 6.

[4832] Saranda Bogujevci, T. 1895; v. takođe DP P379, str. 7.

[4833] Saranda Bogujevci, T. 1895; v. takođe DP P379, str. 8.

[4834] Saranda Bogujevci, T. 1899. To su Fitnete, Esma, Dafina, Arber, Mimoza i Albijon Duriqi (v. DP 373, par. 26). Svedokinja je posvedočila da je sedam članova porodice Duriqi ubijeno u dvorištu. Međutim, iz njenog iskaza nesumnjivo proizlazi da Hamdija Duriqija ne treba računati u tu grupu, pošto su on i još jedan seljanin, Selmon Gashi, ubijeni ranije u kafiću.

[4835] Saranda Bogujevci, T. 1899; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 51.

Prištini, gde im je ukazana lekarska nega.[4836] Fatos i Saranda ostali su u toj bolnici do juna 1999. godine, a potom su lečeni u jednoj vojnoj bolnici na Kosovu.[4837] Septembra 1999. godine Saranda i Fatos su se, zajedno s očevima Selatinom i Safetom i rođacima Jehonom i Gencom, preselili u Veliku Britaniju.[4838] Lirije Bogujevci još je neko vreme lečena u Beogradu i pridružila im se kasnije, novembra 1999. godine.[4839]

1257. Fatos Bogujevci je pogođen s tri metka u levu nogu i s dva u desnu.[4840] Saranda Bogujevci je pogođena u ruku 13 puta, dvaput u nogu i jednom u leđa. Pokretljivost ruke joj je ograničena, ne može da ispravi prste ni lakat i ne može ništa da uhvati. Teško se koncentriše na duže vreme i lako se uznemiri.[4841] Pored toga, psihičko zdravlje joj je narušeno zbog toga što je prisustvovala ubijanju tako velikog broja članova porodice.[4842] U trenutku kad je svedočila na ovom suđenju, deset godina pošto je pretrpela opisane povrede, Saranda je i dalje išla na fizioterapiju, zbog fizičkih povreda.[4843]

1258. Neposredno posle ubistava, Simović je i optuženog i štab MUP-a u Prištini obavestio o tome da su pripadnici jedinice "Škorpioni" pucali na civile.[4844] Tela ljudi koji su ubijeni iz vatrenog oružja ostala su u dvorištu još nekoliko dana, sve dok 30. marta 1999. godine nije obavljen uviđaj.[4845] Potom su žrtve pokopane na groblju na periferiji grada Podujeva.[4846] O korektnosti i rezultatima tog uviđaja i merama preduzetim da bi se identifikovali počinioci tih ubistava biće govora kasnije u ovoj Presudi.[4847]

1259. Kao što je detaljnije razmotreno na drugim mestima u ovoj Presudi, jedan tim OEBS-a je 19. jula 1999. godine sačinio dokumentaciju o ekshumaciji 19 tela ljudi koji su, prema navodima, ubijeni 28. marta 1999. godine. Sva tela identifikovana su po odeći i informacijama dobijenih od ljudi koji su pomagali prilikom prvobitnog pokopavanja tela. Pošto su identifikovana, tela su ponovo pokopana na istom groblju. Među tih 19 tela bili su i posmrtni ostaci 14 žena i dece

[4836] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 51; Fatos Bogujevci, T. 1937; Saranda Bogujevci, DP P373, par. 57.
[4837] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 57, 64; Saranda Bogujevci, T. 1900; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 54.
[4838] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 64; Saranda Bogujevci, T. 1900; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 54; Fatos Bogujevci, T. 1937.
[4839] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 64; Fatos Bogujevci, DP P383, par. 54, 57.
[4840] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 50; Fatos Bogujevci, T. 1946.
[4841] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 58; Saranda Bogujevci, T. 1899–1900, 1916; v. takođe DP P374, str. 50 u radnoj verziji prevoda na engleski.
[4842] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 58; v. takođe DP P374, str. 50 u radnoj verziji prevoda na engleski.
[4843] Saranda Bogujevci, DP P373, par. 58; Saranda Bogujevci, T. 1900.
[4844] Zoran Simović, T. 13588–13589, 13602, 13617–13618, 13654–13656; Živko Trajković, T. 9094–9095; v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9703–9704.
[4845] Vlastimir Đorđević, T. 9706. Aleksandar Vasiljević je kasnije saznao da su tela ostala u dvorištu tri dana, zato što istražni sudija zbog uslova na putevima nije mogao da izađe na lice mesta (v. T. 5736, 5916). Momir Stojanović je u svom svedočenju rekao da se istražni sudija plašio da sprovede istragu, ali da je na kraju to ipak učinio dva dana kasnije (v. T. 11778); v. takođe DP D441.
[4846] Fatos Bogujevci, DP P383, par. 55.
[4847] V. dole, par. 1956–1966.

ubijenih u dvorištu.[4848] Avgusta 2000. godine jedan forenzički tim iz Velike Britanije ekshumirao je osmoro žena i dece ubijenih u dvorištu i izvršio obdukciju.[4849] Ustanovljeno je da je kod tih osmoro ljudi smrt nastupila usled strelnih rana. Kod tih osam tela ustanovljena su dva tipa strelnih rana. Rane su se nalazile u predelu grudi, vrata i glave.[4850] Veće nije dobilo druge sudskomedicinske dokaze vezane za tela preostalih šest žena i dece za koje je već zaključilo da su ubijeni u dvorištu. Prema iskazima očevidaca i pomenutim sudskomedicinskim dokazima, Veće se uverilo da su srpske snage 28. marta 1999. godine u dvorištu ubile svih 14 žena i dece koji su navedeni ranije.

(b) Živko Trajković

1260. Pored Stoparićevog, Stalevićevog i Simovićevog iskaza, o događajima koji su se odigrali u Podujevu 28. marta 1999. godine postoji i izveštaj iz druge ruke koji potiče od jednog drugog svedoka, Živka Trajkovića, koji je u vreme na koje se odnosi Optužnica bio komandant celog SAJ. Živka Trajkovića je o tim događajima obavestio jedan oficir koji ga je obišao u prištinskoj bolnici, gde je Trajković lečen zbog povreda koje je zadobio kad je njegovo vozilo ujutro 27. marta 1999. godine naišlo na protivtenkovsku minu.[4851] Trajković je slične informacije kasnije dobio i od nekoliko pripadnika "Škorpiona" kad je otišao u Prolom-Banju da ih razoruža.[4852] Trajkoviću su rekli da je pripadnicima grupe, kad su stigli u grad Podujevo, rečeno da sami pronađu smeštaj. Neki pripadnici grupe su na ulici naišli na civile, a policajci su ih provocirali rečima "Što se ne rešite tih ljudi koji su pred vama?", zato što je njihov komandant, to jest Živko Trajković, ranjen.[4853] Nešto slično rekao je i Zoran Simović u izjavi datoj MUP-u 2002. godine.[4854] Živku Trajkoviću rečeno je da se potom odigrao jedan incident s pucnjavom tokom kog je ubijen velik broj ljudi, koji su svi bili civili.[4855] Trajkoviću je rečeno i da su "starešine",[4856] kad se taj incident pročuo, istrčale da vide šta se dogodilo i da su potom pozvale hitnu pomoć. Na lice mesta izašao je dr Dragan Marković, lekar koji je bio u sastavu jedinice SAJ Živka Trajkovića, i ukazao prvu pomoć.[4857] Trajkoviću je rečeno i da su neke žrtve poslate u bolnicu u Prištini, dok je za mnoge

[4848] Veće napominje da su među njima identifikovana i tela Idriza Tahira, Selima Tahira i Feriza Fazliua. V. dole, par. 1454.
[4849] V. dole, par. 1455.
[4850] V. dole, par. 1457.
[4851] Živko Trajković, T. 9091–9094; v. takođe Zoran Simović, T. 13853–13854, 13611. U eksploziji te protivtenkovske mine ranjena su još dva čoveka, a poginuo je vozač Živka Trajkovića Radovan Aleksić (v. Zoran Simović, T. 13853–13854, 13611).
[4852] Živko Trajković, T. 9093–9094, 9106–9107; v. dole, par. 1952.
[4853] Živko Trajković, T. 9093–9094.
[4854] Zoran Simović, T. 13669–13670; DP P1590. Simović je u svom svedočenju rekao da jeste potpisao izjavu datu MUP-u 2002. godine, ali da se ne seća da ju je pročitao pre nego što ju je potpisao, Zoran Simović, T. 13661–13662.
[4855] Živko Trajković, T. 9094.
[4856] Živko Trajković, T. 9094. Svedok ne navodi preciznije ko su te "starešine". Na osnovu drugih dokaza, Veće prihvata da su među nadležnim starešinama SAJ koje su u tom trenutku bile na terenu bili i Zoran Simović i Radislav Stalević.
[4857] Živko Trajković, T. 9094; Zoran Simović, T. 13588, 13623, 13628–13630; Radislav Stalević, T. 13784; v. takođe DP P1598.

bilo prekasno.[4858] Izveštaj koji je Živko Trajković, na zahtev optuženog Vlastimira Đorđevića, sačinio 13. maja 1999. godine u skladu je s ovim usmenim svedočenjem o onom što mu je rečeno o događajima od 28. marta 1999. godine.[4859] Veće napominje da ovaj izveštaj iz druge ruke potvrđuje da su u dvorištu ubijene žene i deca, kao i činjenicu da je malobrojnima koji su preživeli taj incident ukazana lekarska nega. Međutim, Veće nije spremno da se na taj izveštaj osloni kako bi rekonstruisalo događaje koji su prethodili tim ubistvima, pošto je o tome dobilo neposrednije dokaze, izložene u gore iznetim zaključcima.

(c) Rezultati istrage koju je sproveo VJ

1261. Momir Stojanović, načelnik Odseka bezbednosti Komande Prištinskog korpusa, rekao je u svom svedočenju da mu je načelnik za bezbednost 211. oklopne brigade Prištinskog korpusa, koja je, kako je Veće već konstatovalo, tog dana bila stacionirana u gradu Podujevu, rekao da su 28. marta 1999. godine u gradu viđeni leševi.[4860] Kad je to čuo, Stojanović je naredio da se o tom incidentu sprovede istraga.[4861] Veće napominje da se radi o istrazi koju je VJ sproveo radi informisanja o događajima. Po svemu sudeći, 30. marta 1999. godine izvršen je i uviđaj, koji je obavio je istražni sudija OUP-a Prokuplje, kao što je to detaljno izloženo na drugim mestima u ovoj Presudi.[4862] Informacije koje su kasnije prikupili organi bezbednosti Prištinskog korpusa potvrđuju već iznete konstatacije Veća; iz njih proizlazi da je jedan deo rezervnih snaga MUP-a Srbije stigao u grad Podujevo autobusom i da su pripadnici tih snaga, kad su izašli iz autobusa, otvorili vatru na grupu civila i ubili oko 12 njih, uključujući i decu.[4863] Organi bezbednosti Korpusa ustanovili su da je ta jedinica istog dana oterana s Kosova. Stojanović je u svom svedočenju rekao da je, prema onom što je kasnije uspeo da sazna iz medija, čitava ta grupa

[4858] Živko Trajković, T. 9094.
[4859] Živko Trajković, T. 9106–9107 i DP P86, izveštaj koji je svedok pred kraj rata sačinio na zahtev Vlastimira Đorđevića, koji je upućen optuženom i u kom se, između ostalog, daje opis ubistava u Podujevu; v. takođe Vlastimir Đorđević, T. 9712–9715 i DP D442, koji, kako tvrdi odbrana, predstavlja potpuniju verziju istog izveštaja, koji je prihvaćen kao DP P86.
[4860] Momir Stojanović, T. 11777.
[4861] Momir Stojanović, T. 11777.
[4862] V. dole, par. 1956–1966.
[4863] Momir Stojanović, T. 11777–11778. DP D210, izveštaj Uprave bezbednosti Štaba Vrhovne komande, sačinjen 13. maja 1999. godine (mesec i po dana posle istrage VJ o događajima u Podujevu od 28. marta 1999. godine), u kom se kaže da je, prema operativnim saznanjima, paravojna grupa od oko 100 dobrovoljaca pod komandom Slobodana Medića zvanog Boca poslata u grad Podujevo kao pojačanje snagama MUP-a, a da je najpre dočekana u Prolom-Banji i da je zadužila uniforme. U izveštaju se navodi da su pripadnici te grupe, pošto su stigli u Podujevo, počeli da pretražuju kuće lokalnih Albanaca i kradu stvari iz njih, iako tih dana u gradu nije bilo borbenih dejstava. Zabeleženo je da su oni "31. marta" ubili dve starije osobe i oko desetoro dece albanske narodnosti. Zbog takvih postupaka komandant 354. brigade VJ proterao je pripadnike ove grupe iz zone borbenih dejstava, nakon čega su se oni vratili u Prolom-Banju, a posle svađa i međusobnih sukoba i u "svoja mesta". U izveštaju se, dalje, kaže da su se, "prema prvim, zasad nepotvrđenim saznanjima", Medić i oko 100 pripadnika grupe kasnije vratili na Kosovo, gde su bili do 10. maja 1999. godine (DP D210). Aleksandar Vasiljević osporava pouzdanost ovog izveštaja, tvrdi da ga ranije nije video i da u njemu ima netačnih podataka (Aleksandar Vasiljević, T. 5909–5913).

pripadnika MUP-a potom krivično gonjena.[4864] Veće će se na drugim mestima u ovoj Presudi detaljnije baviti istragama protiv počinilaca i njihovim krivičnim gonjenjem.[4865]

[4864] Momir Stojanović, T. 11777–11778.
[4865] V. dole, par. 1956–1966.